

KUTNOHORSKO

SLOVEM I OBRAZEM.

PRÁCE VEŠKERÉHO UČITELSTVA OKRESU.

USPOŘÁDAL ODBOR ZEMĚPISNÝ

REDAKCI

ANT. J. ZAVADILA.

DÍL DRUHÝ.

MÍSTOPIS OKRESNÍHO HEJTMANSTVÍ.

ČÁST II.

SOUDNÍ OKRES UHLÍŘSKOJANOVICKÝ.

VYDÁNO PÉČÍ C. K. OKRESNÍ ŠKOLNÍ RADY.

1914.

NAKLADATELSTVÍ KARLA ŠOLCE V HOŘE KUTNÉ.

2000.

NAKLADATELSTVÍ KUTTNA V KUTNÉ HOŘE.

ČLENOVÉ ODBORU ZEMĚPISNÉHO:

ZA C. K. OKRESNÍ ŠKOLNÍ RADU:

TOMÁŠ PELIKÁN, c. k. okresní školní inspektor.

REDAKTOR KUTNOHORSKA:

ANT. J. ZAVADIL,
ředitel samost. obecné školy chlapecké v Hoře Kutné.

ODDĚLENÍ FINANČNÍ:

FRANT. SCHMITT, ředitel měšťanské školy v Hoře Kutné, JOSEF KŘEMEN,
odborný učitel v Hoře Kutné a ANT. J. ZAVADIL.

ODDĚLENÍ ILLUSTRÁČNÍ:

ALOIS HORÁČEK, odborný učitel v Hoře Kutné, BOHUSLAV KREMSER,
učitel ob. školy v Hoře Kutné a ANT. J. ZAVADIL

OSTATNÍ ČLENOVÉ:

AUGUST GRIGAR, říd. školy v Třebešicích, EDUARD HEJNÝ, odb. učitel
v Hoře Kutné, FRANT. KALOUS, říd. školy v Malešově a JOS. LEDR, ředitel
měšťanské školy v Uhl. Janovicích.

KOREKTOR:

JAN CHMELÍK, odb. učitel v Hoře Kutné.

Tiskem Karla Šolce v Hoře Kutné

ISBN 80-86406-16-4 (komplet)
ISBN 80-86406-17-2 (sešit A)

KUTNOHORSKU!

Pojď, komu neznámý je náš kraj,
 ty jeho půvaby, děje -
 kniha tě provodí cestami,
 po nichž se ku cíli spěje.

Travnatou stezkou, zas silnicí,
 návrším, údolím, lesy -
 kol jezer, studánek, potoků,
 i skalních útesů směsí.

Kol vísek, po nivách rozsetých
 uprostřed polí a zahrad,
 ku mlýnům zakrytým olšemi,
 po strmém úbočí na hrad -

Kol zbytků omšelých zřícenin,
 kde se kdys pyšnily hrady.
 kniha ti poutavě vypráví,
 co že se událo tady - - -

Probudí zasněné vzpomínky
 na děje té doby dávné -
 psány jsou krví a slzami,
 jsou smutné, dojemné, slavné.

Ukáže místa, kde Žižka Jan,
 panstvu i Pražanům splácel,
 kde Roháč Zikmunda útoky
 tři roky od hradu vracel - - -

Zavede žádoucí mysl tvou
 k pokraji Sázavských hvozdů;
 zde budeš naslouchat pohádky
 ve písničkách kosů a drozdů. -

O dávné Prokopa poustevně
 - málo kdo vzpomene na ni -
 O svatém mnichu, jenž v zátiší
 lesními žil s včelami, laní.

O prvním opatu kláštera,
 s čerty jenž orával líchy,
 jehož zjev po smrti plašival
 cizí ty vetřelce - mnichy.

Po Hoře Kutné tě provede,
 až staneš v posvátném sále,
 kde vzácný dekret byl podepsán,
 kde panstvo volilo krále.

V pestrém ti obraze vykreslí
 minulé, nynější děje;
 probudí uspalé nadšení,
 pochybnost nadějí smeje. -

Nadějí, že bude každý cip,
 vlast celá krásnější časem,
 až ji to slunéčko volnosti
 obetká kouzelným jaselem. - -

Pokorný - Pikulík.

Chrámek »Uhlířů« zasvěcený sv. Jiljí.

JANOVICE UHLÍŘSKÉ.

Všeobecné. Sídlem okresu uhliřskojanovického jest město Uhl. Janovice. Obec leží na mírně zvlněné planině, která z nížiny polabské stoupá znenáhla sice, ale stále, až dosahuje nejvyššího bodu 556 m vrcholem kopce „Březiny“ u Žandova. Janovické náměstí - 427 m nad hladinou moře Adriatického - můžeme považovati za průměr výšky planiny té. Město vystavěno jest na stoku dvou potůčků; jeden vzniká na bažinatých lukách lesních u Kochanova, asi 6 km jižně od města, druhý za Lhotou Janovickou. U Luckého mlýna spojuje se s Janovickým potokem živý potok Sudějovský. Spojené potoky naplňují rybník Žišovský, pak veliký rybník Vavřínecký a přijímají jméno Kouřimka. V dalším toku soudním okresem kouřimským dostává jméno Plaňanka a Výrovka. Od Peček n. dr. zahýbá se do okr. poděbradského a nese vody své blíže Nymburka do Labe.

V obvodu obce jsou rybníčky „Hořejší“, „Holoubek“ a „nádržka Suchomelova“. Před lety byly v obvodu obce rybníky „Mazourovský“, „Leskovský“, „Nesvorník“, „Vinklát“, „Štíčí“, „Prostřední, Horní, Hájenký a j.;¹⁾ zbyly po nich jen četné protrhané hráze. Rada tří vypuštěných rybníků na Kochanovském potoce má jméno „Čejkovky“. Teď jsou to dobrá bujná luka s některými typy rostlin podhorních, jako jest tolíje bahenní, upolín evropský, rdesno, hadí kořen, vachta trojlístá a p.

Studánek s vodou čistou, pramenitou v lesích i ve březích luk je dosti, ale nevízi se k nim žádné pověsti. Voda jest dobrá k pití, ale jinak v léčebném ohledu indiferentní. Množstvím srážek atmosférických neliší se krajina janovická od celé planiny, prostírající se mezi Labem a Sázavou. Západní větry přinášejí v létě největší bouře; ale zdá se, že jsou okolní lesy svodičí elektřiny, aspoň úderý blesku v městě a nejbližším okolí nejsou hojně. Také hrubým krupobitím (vyjímaje r. 1841) nebývá obec postižena.

§V obvodu obce není značnějších vyvýšenin. K jihu půda stoupá. Návrší směrem ku Lhotě vypínající nazývá se „Bouček“ (441 m n. m.) zajisté proto, že bylo kdysi bukovým lesem porostlé.

Jméno města. Jméno Janovic Uhlířských ukazuje, že zakladatelem osady byl Jan. Potomci jeho zvali kolektivně osadu „Janovici“. Pozdější obyvatelé živili se hlavně vyráběním uhlí dřevěného, pálením uhlí čili uhliřstvím, k čemuž jim rozsáhlé lesy, které ještě v minulém století pokrývaly skoro polovici veškeré půdy okolní, potřebného a dobrého poskytovaly materiálu.

Dříví v milířích vypálené prodávali uhliři vůkolnímu lidu, zvláště ale dodávali je dolům kutnohorským. Tito uhliři dali pak Janovicům přívlastek „Uhlířské“. Zrovna jako mnohé osady české dostávaly takového přívlastku od různého zaměstnání. Na př. Vápenný Podol, Kamenný Újezd, Rybářská Lhota atd. Tehda byly Janovice Uhlířské osadou malou, kterou nazýval Jan hrabě Šternberk ve svých listinách při r. 1692 městysem nebo městečkem a v listině Jana hraběte z Götzů dne 16. měs. října 1717 zve se osada „městečkem“.²⁾ Od zřízení c. k. okr. soudu r. 1850 nazývají se Janovice Uhlířské „městem“.

Janovice mají 308 domů, ve kterých bydlí 2073 obyv., z nichž jest 135 israel. a 12 evang. reform. Domy těsně vedle sebe stojící tvoří slušné náměstí k jihu se schylující, na němž postaven farní chrám, bývalá škola obecná - nyní radnice a socha sv. Václava. Z náměstí vybíhají ulice, jež zovou se Riegrova, Jungmannova, Komenského, pak několik menších ulic, pojmenovaných dle předních mužů národa českého. Domy v hlavních ulicích jsou většinou jednopatrové; na „Zámostí“ a v menších ulicích též kryty šindelem neb lepenkou; mnohé mají slušné zahrádky a na periferii města ležící domy mají zahrady ovocné.

Obyvatelstvo žije se hlavně obchodem, řemeslem, rolnictvím a také nádenictvím.

Nejstarší jména rodin jsou zde rodina Štěpánkova, Veselých, Dolejšova, Hrbkova, Dobíhalova a Bechyňova. Jména těchto rodin nacházíme již v listinách obecních i farních v XVII. století.

Mládež po vyjití ze školy, neodeběře-li se na studie, vstupuje z valné části do učení se ře-

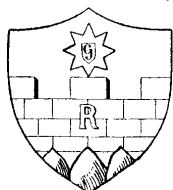
meslu nebo obchodu. Patrná část zůstává také doma při hospodářství.

Starý kroj i nábytek podlehl moderní vymoženosti.

Z nemocí vyskytuje se v poslední době nápadně záškrt, spála a spalničky; jiných chorob - mimo chřipku - zde není. V letech 1832, 1836, 1850 a 1866 navštívila celou krajinu - tedy i Janovice Uhl. - cholera. V r. 1850 zuřila velmi prudce a zachvátila bezmála 100 obyv. Neštovice byly u nás častým hostem, ale od r. 1884 se již neobjevily.

Záležitost obecní. V prvých dobách obce volili si občané samostatně rychtáře a koňšely. Od XV. století byli úředníci obecní spíše vrchností jmenováni. Spravovali se od r. 1579 obecním zákoníkem Koldínovým. R. 1530 uvádí se rychtář Peš, r. 1585 purkmistr Václav Volek, r. 1592 purkmistr Viktorin Poličský, r. 1615 primátor Šebestián Ledečský, r. 1624 primátor Václav, r. 1644 Jiřík Pátecký, r. 1655-73 Jiřík Kutnohorský, 1674-88 Václ. Fáber. Další primátoři: Nikodém Štěpánek (1688-1713), Ant. Mareš (1713-22), Jan Peche (1723-29), Jan Drbal (1729-34), Hendrych Sýkora (1734-39), Jakub Peche (1739-41), „Hendrych Sýkora (1741-46), Eliáš Zelenka (1746-54), Fr. Fikhon (1754-59), Fr. Křepelka (1759-89), R. 1784 byl zrušen úřad primátora. Od té doby spravoval purkmistr obec. Purkmistry byli: Jakub Šťastný (1789-93), Jakub Zelenka (1793-97), Ant. Mládek (1797-8), Jos. Peche (1798-1800), Fr. Křepelka (1800-01), Fr. Brož (1801-04), Jakub Zelenka (1805-15), Fr. Bechyně (1815-19), Daniel Blecha (1819-25), Fr. Brož (1825-36), Jan Šénfluk (1836-37), Jakub Mejstřík (1837-43), Kašpar Sýkora (1843-64), Ant. Kubát (1864), Ant. Zelenka (1865-66), Fr. Zelenka (1866-70), Fr. Peche (1870-78), Ant. Hejný (1879-92), Fr. Kropáček (1892-96), Ant. Blecha (1896-03), Jos. Svoboda 1903 až dosud. Radnice byla od XVI. století v místech čísla 112 (dům ten vyhořel 23./5. 1913 a v březnu r. 1914 úplně rozbořen), od r. 1846-50 v místech č. 168, od r. 1850-98 v přístavku č. 168, od r. 1899 na náměstí v čísle 6. (Bývalá škola.)

Jmění obce sestává z nemovitostí a ze svršků v ceně 173.802 K 23 h. Mezi těmito nemovitostmi jsou budovy v ceně 102.000 K, pozemky a lesy 41.529 K 91 h. Svršky: zařízení kanceláře a hasičského nářadí 5.482 K 90 h, chudinský fond 3.148 K 54 h, nadace Dürchánkova 3.740 K 88 h, škol. nadace Jana Rosy 1.200 K, nadace téhož na udržování Božího hrobu 500 K, nadace Jeřábka E. 200 K, zat. úpisy na akcie míst. dráhy 16.000 K. Celkem 173.802 K 23 h; dluhy obnášejí kol 60.000 K. Obec platí ze svého jmění přímé daně 574 K 20 h, a za lesy kochanovské 624 K 75 h. Celkem 1.198 K 95 h, celá obec má výměry 886 ha 15 a a platí přímé daně 500 K.³⁾

Znak města. R. 1540 udělil obci Jan Holický ze Sternberka do znaku zlatou hvězdu osmipaprskovou na modrém štítě. Znak toho užívala obec do r. 1627 kdy jí bylo zakázáno poručníky nedospělého hraběte Václava Jiřího Holického ze Sternberka pro vzbouření proti vrchnosti znaku užívati. R. 1739 propůjčili hrabě Fr. A. z Roggendorfu a jeho manželka Marie Barb. z Götzů (rozená ze Sternberka) nový znak, jenž takto se popisuje: „Na třech milířích uhliřských spočívá stříbrná hradba, nad níž je zlatá hvězda sternberská v modrém poli. Uprostřed hvězdy jest pod korunou zlaté písmeno latinské G (= Götz), na hradbě pak písmeno R (= Roggendorf).“

Škola. Se zakládáním měst ve XIII. věku souvisí nejen vzrůst obyvatelstva, nýbrž také zřizování škol. Nová města pamatovala na vlastní chrám a poněvadž podle církevního zřízení byla škola doplňkem chrámu, zřizovány byly také školy. Soudíme, že již ve XIV. století byla v Uhl. Janovicích škola poblíž chrámu sv. Jiljí. Že ve století XV. a XVI., kdy obyvatelé byli víry podobojí, kvetlo školství v Uhl. Janovicích, není pochyby z hojného dychtění po vědě tehdejších obyvatelů.

Ale jména učitelů zanikla bezohledným ničením všech pramenů po válce třicetileté. Pouze o učiteli Janu Ambrožovi máme zprávu bezpečnou. Jmenovaný učitel, bakalář, bral sobě za manželku Mandalenu, vdovu po Jiříku₁₀Tichém, sousedu města Kouřimě, a tu se zachovala svatební smlouva z roku 1586.⁴⁾

Do škol vyšších chodilo žactvo v dobách XIV. věku do kláštera sázavského, v XVI. století do Hory Kutné, kde byly tak zvané školy partikulární, jež řadily se na nižší a vyšší. Škola „vysokostelská“ u kostela sv. Jakuba v Hoře Kutné byla v XVI. věku z venkovských škol nejproslulejší; měla 6 tříd.

O jednom žáku čili mendíku z Uhl. Janovic, který byl na škole partikulární, zachovala se nám tato zpráva: „Kutnohorský kněz pod obojí Ondřej zbil mendíka z Uhl. Janovic, jemuž byl strýcem Václav Piček, poddaný pana Oldřicha Holického ze Sternberka. Tento na kněze žaloval u rady městské, tak zv. šepmistřů, neb prý byla obava, ostane-li mendík na živu.⁵⁾“

Kněz Ondřej volán na radnici, ale nechtěl na troje vyzvání přijíti, jsa farář barborskými a námětským podněčován. Konečně objevil se v průvodu řečených farářů; k vyzvání, aby se posadili, nechtěli, než stáli blíže u dveří. Na to žádán Ondřej, aby ohlásil, co se stalo. Vypravoval, že poslal své pachole pro svičky a když dlouho nešlo, sešel dolů a shledal, že se pere s jiným; i uhodil nejprv své a potom cizí, a to upadlo. To že dopuštění boží, pachole to že je zlotřilý a umí ducha držeti, aby mu nečinili posměchu. Šepmistři oznámili, že neradi prohlašují, ale že kněz Ondřej musí k právu státi, kdyby ho někdo vinil. Farář barborský žádal, aby si více vážili kněze než mendíka. Císařský rada prohlásil, že divno, že nechtěl se dostaviti, neb i korouhevni páni i rytíři sem jdou, a když rychtář pro kněze přišel, že to ctný člověk, a páni že špalkové nejsou, aby nevěděli, s jakou ctí k duchovnímu se zachovati mají. A farář barborský hned na to: a oni že papírové nejsou, aby na nich malovati mohli, co chtějí.

Šepmistři prohlásili na to, že je jim známo, že jim nenáleží kněze souditi a protož nežádají, aby k tomuto právu to pojistil než k svému, ku kterému náleží a že to činí k vůli panu Holickému ze Sternberka, pánu na Uhl. Janovicích, a že jim divno, že o věc se všichni kněží ujímají, jako by tím všichni vinni byli. Na to farář barborský ... *catulus ut timeat leo magnus* (mláďě bito, aby se bál lev veliký) a namětský farář, že se tresce kaplan, aby se bál farář (Srovnej přísl.: Proto vlčka bijí, aby se starý vtípil.)

Páni řekli: „Vždyť skutek před rukama“. I musel Ondřej ostatni na radnici, dokud by nepostavil za sebe rukojmí. O konci této pře není ničeho více zaznamenáno.⁶⁾

Víra podobojí udržela se v Uhlířských Janovicích do bitvy bělohorské r. 1620, po kteréž v červenci r. 1623 veškeré kněžstvo z krajiny zdejší se vystěhovalo. V též čas jako kazatelé pronásledováni byli též učitelé; školy, jimiž se honosily Čechy, zanikly téměř všechny, a uplynula dlouhá léta, než více neb méně byly nahrazeny. Byla to katastrofa duševní, jež měla následky podobné jako hromadné vyvlastnění šlechty a měst českých. Rozhodný obrat ve správě školství zajisté nastal r. 1625, když 25. ledna t. r. po zrušení konsistoře podobojí byly veškeré kolatury v Čechách pražské hořejší konsistoři odevzdány. Školy měly pak především ten účel, „aby vyplenily kacířský koukol“ a vštěpovaly zásady čistého učení katolického; proto byla škola pod dozorem a správou pouze farářovou. Učitele, hlásivšího se o místo nebo již vyhledaného, zkoušel farář, je-li způsobilým učiti, načež ho přijal. Na takový způsob byly zakládány v létech 1650-1660 nové školy v Čechách. Za učitele hlásili se vysloužilí vojínové, řemeslníci ve čtení a psaní sběhlí a pod.

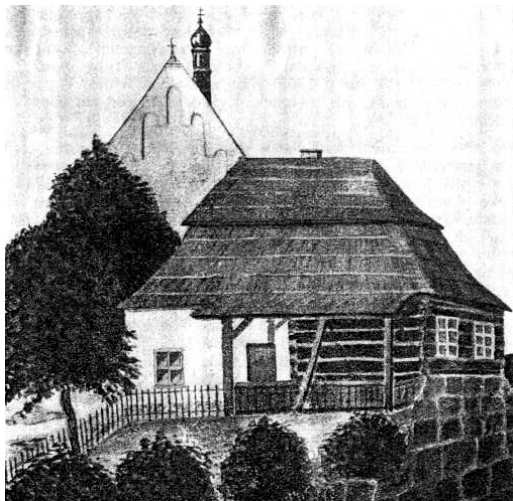
Posloupnost učitelů. Také v Uhl. Janovicích byla po r. 1655 zřízena škola, o níž nám podávají zprávu matřiky a nejstarší knihy gruntovní. Z nich lze udati jména některých učitelů neboli kantorů. Prvním uvádí se v matrice r. 1683 Jan Hýbner, rodem z města Freibergu na Moravě.⁷⁾

Vystavěl si brzy po své svatbě na obecním pozemku domek, při kterém měl 10 strychů polí, 2 louky a palouček, z nichž se klidily 2 vozy sena. Grunt postoupil Janu Slezákovi. R. 1687 byl grunt z nařízení hraběcího prořacován a ujal ho Jan Sýkora, který platil Janu Hýbnerovi 27 kop za jeho 12 vřechen náklad. R. 1688 zanechal Hýbner učitelství a ujal 8. dubna téhož roku opět grunt ten; později jej postoupil Jiříku Zelinkovi, šindeláři ze Lhoty, který mu měl platiti ročně po 2 kopách; ale r. 1694 „pro nemožnost nekladl“ a místo 2 kop kladl pak jen jednu. Po něm ujal domek ten r. 1705 Šimon Veselý za 45 kop miš., který ještě Hýbnerovi platil po 1

kopě. Roku 1705 zemřel Jan Hýbner;⁸⁾ uvádí se v grunt. knize: „Z těch peněz náleží nevidomé staré kantorce po zemř. Janu Hýbnerovi 9 kop.“⁹⁾

R. 1688 uvádí matrika jako učitele Samuela Bucka. Učitelé psali též matriky. Dne 6. září 1688 byl křest z Mančic; křest ten zapomněl učitel poznamenati. Když pak 26. září t. r. přijel divišovský děkan opět do Janovic, nezapsal křtu toho sám, nýbrž patrně v hněvu poznamenal: „Není zapsáno z nedbalosti vožralce kantora, jménem Samuele Bucka“. Také ilustrace poměrů! Kantor ten setrval zde do r. 1703. Kam odešel, neznámo. Třetím kantorem a varhaníkem uvádí se Fr. Jos. Machek. Byl rodákem zdejším a zemřel 10. června 1728, učitelovav 25 let.

Po něm kantoroval Ant. Salák v letech 1728-41. Zdá se, že byl též rodákem janovickým.¹⁰⁾ Po něm uvádí se kantor Antonín Mirovský, 1741-44, rodem z Uhlíř. Janovic.¹¹⁾ Šestým učitelem byl Jan Veselý r. 1744-69, který toho roku učitelství zanechal, živě se rolnictvím.¹²⁾ Manželka jeho Alžběta byla dcera Karla Křepelky, měšťana. Sedmým učitelem byl Jos. Jakub Hronek 1769-96; byl již „spomocníkem“ u Jana Veselého. Po něm stal se r. 1796 učitelem jeho syn Josef Hronek. Ten se dostal r. 1803 za učitele do Pacova. Dne 7. prosince r. 1803 nastoupil zde učitelské místo Jan Drož, rozený 20. května 1780 v Bělčicích u Komorního Hrádku. Navštěvoval hlavní školu a učitelský ústav v Budějovicích, načež působil na školách v Divišově a Komorním Hrádku.¹³⁾ Pro své horlivé pů-

*Stará škola z r. 1689 čís. 6 a později čís. 7.
(Vyhořela r. 1904 do základu.)*

sobením byl r. 1843 jmenován vzorným učitelem.¹⁴⁾ Nejvyšším rozhodnutím ze dne 25. srpna r. 1857 byl vyznamenán zlatým záslužným křížem.¹⁵⁾ Působil 54 let při škole zdejší, odstoupil 15. října 1857. Zemřel dne 3. března r. 1867 v stáří 87 roků. Za jeho doby byla škola rozšířena ve dvoutrídni. Roku 1821 byl zde podučitelem Jiljí Lenes, který roku 1826 stal se učitelem v Úzicích, kde 18. prosince r. 1851 zemřel. Od r. 1826 byli postupně tito podučitelé: Jos. Gotthard, Jos. Hrbek, V. Šlemer, Václ. Mašín, J. Tomášek, Jos. Bezvoda, A. Chudoba.

Po Janu Drožovi stal se 15. října 1857 učitelem jeho zde narozený syn Fr. Drož, který tu působil do 9. března r. 1869, kdy zemřel.¹⁶⁾ Za něho¹³⁾ byla škola r. 1868 rozšířena ve trojtrídni. V dobách jeho byli podučiteli Ant. Rejřif, Fr. Ludvík,¹⁷⁾ Václav Klíma, Ant. Chalupa, Jos. Kubiček. Po smrti Fr. Drože byl zat. prvním učitelem poduč. Ant. Chalupa do 31. července r. 1870. Podučitelé té doby byli: Antonín Kubiček (1869-74) a Frant. Pazderský (1870).

Od r. 1870 a za dobu nových šk. zák. působili zde: Ant. Červenka, říd. uč. (1870-89), Ant. Kubiček (1870-72), Jos. Šmahel (1871-74), Ant. Růžička (1872-73), Jan Zadražil (1873-83), Fr. Pokorný (1873-75), Jos. Pacholík (1874-78), Ant. Kopecký (1874-76), Ant. Zavadil (1875-80), Fr. Schmidt (1876-90), Fr. Zeman (1876-87), Boh. Kremser (1878-80 a 1884-99), Ad. Novák (1880-84), Č. Semotan (1880-1), Ed. Hejný (1881-93), Ant. Pavlík (1883-93), Jos. Svoboda (1883-1894), Ed. Tríska (1887), Jan Kremla (1887-95), Augustin Bidlo říd. učitelem (1889-1904), Jos. Komárek (1890-1), Jos. Lupínek (1891-98), Okt. Pacholík (1893-96), Václ. Wesner (1893-1901), Leop. Koupilová (1895), Jan Kollmann (1895-97), Boh. Bidlo (1895-6), Bedřich Hlaváček (1895), Bo.1. Ždímal (1896-1904 a od roku 1905 říd. uč. dosud), Václ. Mašina (1896-1905), Fr. Moravec (1897), Alex. Jelínek (1887-1901), Marie Nebovidská

(1897-98), Bož. Hynková (1899-1901), Alois Hrubý (1899), Otilie Zvonečková (1899-1902), Václav Němec (1901-4), Julie Plocková (1901-2), Emil Ledr (1902-09), Marie Bílková (1902 dosud), Růž. Smutná (1904 dosud), A. Nejepinský (1904-6), Jaroslav Ptáček (1905-8), Karel Tetřev (1906 dosud), Jos. Chalupa (1907 dosud), R. Faukner (1911 dosud) (od 20./9. 1913 zastupuje jej Marie Ledrová), Jarmila Pelikánová (1910-11), Jaroslava Hejnicová (1910-11). Industr. učitelky: Marie Pěrová (1878-89), Bož. Malivová-Kremserová (1889-99), Alb. Pěrová (1899 dosud).

Měšťanská škola chlapecká a dívčí povoleny v. n. c. k. zem. šk. rady 17. června 1899 čís. 14436 a otevřeny 16. září 1899. Ředitelem obou škol stal se Jos. Ledr (1899 dosud). Odborní učitelé školy chlapecké: Jar. Richter (1899 dosud), Jan Volenec (1901 dosud), Ant. Beneš (1900-5), Václ. Mašina (1905-6), Jos. Brunclík (1906 dosud). Katecheti Jos. Kohout (1902-9), Jindřich Novák (1909 dosud).

Odborní uč. školy dívčí: Jan Volenec (1899-1901), Václ. Václavík (r. 1900 ½ měsíce), Jos. Brunclík (1900-6), Kar. Svobodová (1901 dosud), El. Cinnerová (1901 dosud), Václ. Mašina (1906-7), Barb. Bartůňková (1907-08), Kamila Kořínková (1908-09), Emil Ledr (1909 dosud).

Industr. učitelka: Marie Šmatová (1999 dosud). Na všech školách vyučuje evang. reform. náboženství Jan Pípal, farář z Libenic, možjišskému Adolf Löwy, rabín z Uhl. Janovic.

¹⁴Počet žáků na měšť. škole chlapecké a dívčí od zřízení až 1913-14.

Školní rok	chlapců	děvčat	Školní rok	chlapců	děvčat
1899-1900 (o jedné třídě)	68	39	1904-1905	103	103
1900-1901 (o dvou třídách)	111	70	1905-1906	103	91
1901-1902 (odtud počínaje o třech třídách)	135	96	1906-1907	110	92
1902-1903	133	98	1907-1908	117	101
1903-1904	121	100	1908-1909	121	102
			1909-1910	126	120
			1910-1911	133	110
			1911-1912	139	88
			1912-1913	141	84
			1913-1914	141	93

Z absolventů školy chlapecké věnovali se dalším studiím na paedagogiu 15, na obch. školách 16, na státní průmyslové škole 6, na školách hospodářských 6, na c. k. státní škole realní 3; lihovarství se věnovali 3, stavitelství 2, lesnictví 1; 3 odešli na učený kurs (IV. tř.) do Hory Kutné a do Přelouče. Ostatní se věnovali obchodu, průmyslu, rolnictví a řemeslu.

Z absolventek školy dívčí věnovalo se 5 dalším studiím na paedagogium, 10 na škole obchodní, poštovníctví 4. Ostatní zůstaly při domácím hospodářství.

R. 1908 otevřena průmyslová škola pokračovací a přidělena k měšť. škole chlapecké (Viz I. díl „Školství průmyslové“.)

Předsedové míst. škol. rady. Od r. 1874 jest starosta předsedou míst. šk. rady, a byli jimi: Frant. Peche (1874-78), Ant. Hejný (1879-92), Frant. Kropáček (1892-96), Ant. Blecha (1896-1903), - za něho zřízena a postavena měšť. škola, - Josef Svoboda (1903 dosud).

Místní školdozorci. Jan Gabriel (1870-74), Frant. Filipovský (1874-75), Jan Gabriel (1875-78), Jan Steyskal (1879-81), Jakub Červenka (1882-84), Jan Gabriel (1885-87), Fr. Blecha (1888-90), Jan Steyskal (1891-99), Jos. Svoboda (1899-1906), Ludvík Zeman (1907 dosud).

Dnes tvoří šk. obec: Uhl. Janovice, Mitrov, Nová Ves, Janovská Lhota, Silvanka a Žišov.

Služné učitelstva nebylo od r. 1655-1740 stálé. Učitel živil se kostelnictvím, varhanictvím, koledou, dostával posnopné a rozličné viktuálie a sobotáles. Od r. 1740 měl od obce 20 zl. ročně, bezpochyby jako náhradu za nevydobytný sobotáles, kus pole a louky. R. 1767 ustanov-

vila majitelka panství Marie Teresie Savojská a Piemontská, aby mu za bezplatné vyučování poddané mládeže v hotovosti z důchodu panství 45 zl. bylo vypláceno a z lesního úřadu k vytápění škol 2 sáhy měkkého polenového dříví a 2 kopy otýpek dodáváno, začež měl povinnost každou sobotu po školním vyučování v kostele s mládeží modlit se nahlas růžencem s litaní lo-retánskou a „Zdrávas královno“.¹⁸⁾

Když roku 1774 v prosinci schválila císařovna Maria Teresia zákon o úpravě školství v Rakousku, byl tím položen základ k rozvoji obec. školství¹⁵ve smyslu opravném. Od té doby platila obec učitelí 34 zl. 30 kr. z pokladny obecní. Učitel Jan Drož žádal za úpravu, poněvadž bylo již dítek přes 200.

Po delším jednání ustanovila komise, aby učitelí bylo dáno 60 zl. vid. č., ale Drož žádal, aby mu bylo vypláceno 60 zl. stř. A žádosti jeho bylo vyhověno teprv 15. dne měs. července 1827. Státní účtárna potvrdila toto usnesení 15. dubna 1828.¹⁹⁾

Té doby tvořily školní obec tyto osady: Uhl. Janovice, Janovská Lhota, Nová Ves, Žišov, Mančice, Mitrov, Silvanka, Majelovice a Kochanov.

V druhé polovici XVIII. století upravena byla fasse²⁰⁾ učitelská v Uhl. Janovicích takto:

A. Příjmy učitelovy. I. Od vrchnosti. 1. Dle nadace vévodkyně savojské z r. 1767 patří učitelí z důchodu ratajského 45 zl. vid. č. neb v čísle konvenčním 18 zl.; 2. Deputátu 2 sáhy dříví měkkého, polenového a 2 sáhy balíkového dříví 5 zl. 02½ kr. II. Od obcí. 1. Za službu na kruchtě z obecní pokladny janovické 29 zl. 54 kr. vid. č. neb v konv. č. 11 zl. 57½ kr.; 2. Od obce Uhlř. Janovic dostává učitel 7 mandel 13 snopů žita, 6 mandel 13 snopů ovsu; od obce Jan. Lhoty 2 mandele 2 snopy žita, 2 mandele 8 snopů ovsu; úhrnem 10 mandel žita a 9 mandel ovsu; což činí 26 zl. 22½ kr. III. Školné týdenní. 1. Z obce Uhlř. Janovic a ostatních přiškolených obcí, k panství ratajskému náležejících, Lhoty, Nové Vsi a Kochanova od 136 dětí po 1 kr. týdně za 47 týdnů 106 zl. 32 kr.; 2. Z obcí přiškolených, ale k cizímu panství náležejících, Žišova, Mitrova, Majelovice, Silvanky a Mančic od 76 dětí po 1, 1½ a 2 kr. týdně počítáno 79 zl. 07 kr. IV. Štola a jiné příjmy. 1. Štola 7 zl.; 2. Koleda novoroční 8 zl., ve vid. čís. 3 zl. 12 kr.; 3. Za zpívání při obřadech v týdni pašijovém 1 zl. 28 kr., ve vid. čísle 35 kr. Úhrnem 257 zl. 48½ kr. Od toho k vydržování pomocníka (t. j. ml. učitele) 62 zl. Zbývá 195 zl. 48½ kr. Odečteme-li výlohy na čištění dvou tříd 24 zl., zbývá pro učitele 171 zl. 48½ kr.

B. Příjmy podučitelovy. Z kostelní kassy 20 zl. vid. č. neb v konv. čísle 8 zl. Od učitele 62 zl. Úhrnem 70 zl.

¹⁶C. Dříví k vytápění školy při denním vyučování. 1. Od města Uhl. Janovic měkkého dříví 6 sáhů; 2. Od panství křesetického (za obce Žišov, Mitrov, Majelovice, Silvanku) 2 sáhy; 3. Od panství jindického (za Mančice) ½ sáhu. Panství ratajské dodává na „opakovací hodiny“ v neděli 1 sáh polenového dříví.

R. 1860 bylo školné upraveno dle rakouského čísla takto: Platilo se za žáka 6-8letého ročně 1 zl. 64 kr., za 8-10letého 2 zl. 11 kr. a za 10-12letého 2 zl. 97 kr. r. č. Takové potrvaly příjmy do r. 1870, kdy upraveny příjmy učitelovy dle nových šk. zákonů. (Viz I. díl „Školství obecné“.)

Budovy školní. Kde stávala ve XIV. století budova školní, není památky; podobá se, že v místech někdejší malé, neznámé tvrze, nynějšího čísla 50 vedle fary, která stávala na nynější farské zahradě, blíže kostelíka sv. Jiljí. Fara byla zbořena ve válkách husitských a v čase trvání víry podobojí byla nejspíše fara a škola pohromadě v č. 50. Po válce třicetileté, kdy nebylo zde kněze, bylo vyučováno v témž čísle, částečně upraveném.

R. 1689 upravil hrabě Jan Václ. Holický budovu tu za faru a postavil novou jednotřídní přízemní budovu školní na hřbitově u kostela sv. Jiljí. Po zavedení číslování domů r. 1771 měla budova ta číslo 6, od r. 1818 číslo 7. R. 1796 postavil patron kníže Alois Jos. z Liechtensteina na náměstí novou školní budovu jednopatrovou pro dvě třídy. Stavěl ji zednický mistr Josef Krása z Hraz. Rataj a tesařský mistr Václav Knižák z Černého Bláta.

Starou budovu prodal tkalci Fr. Filipovskému, ve kteréž rodině se udržela do r. 1904, kdy do základu vyhořela. Školní budova na náměstí shořela dne 15. dubna 1860, při kterémž požáru listiny, knihy a veškeré pro školu památné předměty za své vzaly. Od té doby bylo do r. 1869 vyučováno v najatých místnostech v městě. V té době konaly se časté porady o stavbě školy nové.

R. 1869 vystavělo město na místě bývalé školy novou dvoupatrovou budovu, na kterou zdělal plány c. k. inženýr Em. Náhera z Kutné Hory. Náklad obnášel 11.300 zl. r. č. Stavitelem byl Fr. Paleček z Kolína. V této budově bylo vyučováno do r. 1900.

V tomto roce dostavěla obec v ulici nádražní novou dvoupatrovou budovu pro obecné a měšť. školy. Plány na stavbu navrhl Václav Čáslavský, inženýr z Čáslavě. Stavbu provedl Čeněk Dajbých, stavitel z Hory Kutné a vrchní dozor nad stavbou svěřen okr. tajemníku a inženýru Janu Zvoníkovi z Uhl. Janovic. Náklad obnášel 112.000 K, kteroužto částkou založila obec Zemská banka na splátku 40 let. Vyučovatí se počalo v nové této škole 16. dne měsíce září 1899.

Škola israelitská. Od XVII. století usazovali se zde židé, kterým bylo vykázáno několik domů při radnici. Do r. 1849 chodily děti židovské do veřejné školy obecné a týmž rokem bylo jim povoleno zříditi soukromou německou školu jednotřídní. Touž rozšířili r. 1878 na dvoutrídni. Ale již r. 1897 byla tato škola zrušena, protože neznały děti řeči vyučovací.

Od založení školy působili zde tito učitelé: J. Sínek (do r. 1850), M. Fischer (1851-61), Rabín Štein a jeho manželka (do r. 1865), A. Utitz (1865-66), Herman Dux (1866-70). R. 1871 byla tato soukr. škola přeměněna na veřejnou školu německou (18²⁸/₁₁71) (výměr c. k. z. šk. r. č. 13.480). Učitelem jmenován Hermann Löwy (1870-76), Markus Schulhof (výp. uč. pro druhou třídu a byl zároveň košerákem), J. Nettel (1876-80), J. Stimmer (1878-80), Jáchym Popper, také košerák (1880-92), L. Haas (1880-83). Mimo výše uvedené učitele působili zde kratší dobu: A. Stránský, Ketz, Traub a M. Hirsch. R. 1883 stal se říd. uč. Isidor Roubíček a učitelem Adolf Löwy (1884-92). Za nich byla škola r. 1892 zrušena. Roubíček stal se rabínem v Uhl. Janovicích a když r. 1898 jmenován učitelem v Přerově na Mor., dosazen na jeho místo Adolf Löwy za rabína a učitele náboženství.

Modlitebna a hřbitov. Israelité mají zde také modlitebnu již od r. 1791; táž r. 1913 do základů vyhořela, byla ale r. 1914 opět nově vystavěna dle plánů stavitele Josefa Hadraly ze Zbraslavic zdejším stavitelem Jos. Gallatem nákladem 18.000 K.

Hřbitov israelitský založen západně města r. 1832; do té doby byli israelité pochováni do Malešova, Zbraslavic a do Štěpánova. Rabína měli Janovičtí israelité již r. 1826, ale neměli práva oddávacích. Byl podřízen kraj. rabínu kouřimskému, který sídlil v Praze-Karlíně. Ten jediný měl právo církevně od₁₈dávati. Teprv od r. 1894 jest tu rabín s plnými právy. Je také učitelem náboženství a vykonává společné modlitby, pohřby a jiná nezávazná práva.²¹⁾

Kostel a fara. Nepatrný chrámek „Uhlířů“ k počtě sv. Jiljí bylo nutno po založení města rozšířiti. Stalo se tak přístavbou nové budovy ve slohu přechodním z románského v gotický. Původní chrámek přeměněn v sakristii. Malé sice, ale velmi úhledné presbyterium jest zakončeno osmistěnem; klenba jeho jest složena ze dvou částí, z nichž každá jest uzavřena zvláštním svorníkem. Na svorníku, jenž spojuje žebra vyběhající ze 6 vrcholů osmistěnu, jest vytesán obraz holubice; svorník druhý, jenž drží čtvero žeber ostatní klenby, až k oblouku triumfálnímu sahající, jest ozdoben vypuklou hvězdou, znakem to pánů ze Sternberka, původců a zakladatelů chrámu. Žebra jednoduše sice, ale velice pěkně profilovaná, vyrůstají elegantně z nosičů prostických, jež mají podobu neúplných jehlanů osmibokých. Po straně epistolní spatřujeme ve zdi místo vyhrazené pro sedadla kněžská.

Veškerá kamenná konstrukce uvnitř kůru jest částečně z nučického červeného pískovce zdělaná, oblíbeného to materiálu mnichů sázavských. Obruba oken poměrně malých jest zakončena obloukem lomeným, značně stlačeným.

Na význačných okolnostech lze založiti bezpečný soud, že presbyterium podrželo dodnes

původní stav svůj, a jest s potěšením konstatovati, že přes všechnu zlobu živelní se tu zachovala neporušená, velice zajímavá stavba z doby ranní gotiky. Mimo tvar nosičů, jenž se vyskytá, ovšem bohatě zpracovaný, též v nádherných zbytcích chrámu sázavského a souhlasný materiál kamenický v obou těchto chrámech, svědčí všechny ostatní známky o tom, že blízký klášter sázavský vlivem svým zasahoval do stavby kostela sv. Jiljí v letech 1200-1250.

Ve XIV. století bylo presbyterium ozdobeno nástěnnými malbami. Malby ty byly ke konci XVII. století, když kostel po shoření opravován byl, omítkou zakryty. Kostel byl restaurován ve slohu barokním a fresky objeveny r. 1895.

Obrazy tohoto cyklu znamenají: 1. Vjezd Kristův na oslici do Jerusalema. 2. Kristus na hoře Olivetské přijímá kalich hořkosti. 3. Kristus před Kaifášem. 4. Kristus u sloupu bičován. 5. Kristus korunován trnovou korunou. 6. Šimon pomáhá Kristu nést kříž. 7. Tělo Kristovo se ukládá do hrobu. 8. Kristus v předpekli a 9. Vzkříšení Páně. V užším sousedním poli jsou ještě obrazy dva: Nanebevstoupení Páně a Soslání Ducha Svatého.

Po stranách okna jsou vyobrazeny postavy sv. Petra a sv. Pavla velikostí nadživotní; prostor nad oknem jest zaujat popsím jakéhosi mnicha (sv. Prokopa neb sv. Jiljí), jenž před sebou rozvíjí širokou blánu s nápisem, jehož smysl nemohl býti určen, poněvadž nápis není dosud zcela odkryt. Celkovým rázem svým ukazují na konec XIV. století, kdy farářem při téžže kostelíku byl Přeč z Radče, bratr známého Václava z Radče, od r. 1379 kanovníka pražského a děkana u sv. Apolináře, muže to umění znalého a milovného.²²⁾

Kostel, pravé castellum, stojí, jak již uvedeno, na hradišti dosud znatelném, jež obehnáno bylo příkopem nyní v cestu přeměněným. Přes příkop byl most k nynější farské zahradě, kde stávala fara. Na hradišti byl zřízen kol kostela hřbitov, jak to tehdy bývalo zvykem.

¹⁾Při požární katastrofě, která dne 14. srpna 1904 stihla město, shořel také tento starobylý kostelík. Byl však v původním slohu po návrhu c. k. stavebního rady Láblera v letech 1908 a 1909 nákladem 19.327 K 57 h obnoven a upraven. K tomuto nákladu přispěli rodáci a dobrodinci 16.500 K; ostatní doplatila obec. Kolaudace upravené stavby vykonána 31. července 1909. Ale fresky čekají dosud úpravy.

Kostel sv. Jiljí měl od druhé polovice XIII. století duchovního správce, plebána, bezpochyby z kláštera sázavského, ale starý chrámek sv. Jiljí nestačil množícimu se obyvatelstvu. I staral se farář Korb v XVIII. století o vystavění kostela nového.

Nový farní chrám. A již r. 1767 byl položen základ k novému chrámu na náměstí patronkou Marií Teresíí Savojskou, která ráda se uvolila svým zbožným poddaným vystavěti dům boží.

Ale stavba byla z neznámých příčin zastavena, a teprv r. 1794 opět k dílu přikročeno a kostel 1795 za faráře Křepelky dostavěn novým patronem Aloisem knížetem z Liechtensteina. Poněvadž se r. 1775 za to mělo, že nedojde již k stavbě nového kostela, daroval Jan Zelenka při prodeji svého domu na náměstí 50 zl. na oltář sv. Aloisia v kostele sv. Jiljí a téhož roku opravovány postranní oltáře. (Viz Ledr: Dějiny města Uhlířských Janovic.)

Nový kostel byl přec dostavěn a 6. dne měsíce září 1795 ke cti sv. Aloise vysvěcen pražským kanovníkem metropolitním P. Janem Al. Svobodou v zastoupení arcib. praž. Viléma Florentina, knížete Salm-Salma, který naprosto neznal jazyka českého. Osmý den po vysvěcení přinesli do kostela čtyři mládenci u velikém průvodu starou křtitelnicí někdejší církve podobený z chrámu sv. Jiljí, pocházející z r. 1618.

Daroval ji zdejší občan Jiří Čechotovský, a darování je takto staročeským textem vryto: »L. P. 1618. na den noweho leta, když dwogctihodni kniez Mikulass Wladyka Taborski, tehdazz sprawce cjrkwie w tomto miestys Ganowitzych Uhl. zzadal od obtze pomotci na wdielanej cjinowe křztitelnice, tehdi z wnuknutie Bozzjho ztui a pobozzuj mladenetz Gjrzej Czechotowski, rodiez a miesstienjz teto obtze, swym vlastniem nakladem tuto křztitelnici ke zti a slawie Bozzj do teto zirkwe obietowal.« Nápis ten umítněn jest uprostřed křtitelnice. Po stranách jsou tyto tři nápisy: »KTERZJKOLI W GSTE OKRZSTENJ GIZ GSTE W KRISTU OBLECZENJ.

Gal. III.« »ZMITJM DRUHEHO ZROZENJ OBNOWIL BUOH K SPASENJ. Tit. III.« »KDO NEZRODIL SE Z WODY, Z DUCHA SWATEHO NEMUZE WGITT DO KRALOWSTWJ BOZIHU. Jan. III.«

Na věž nového kostela přeneseny zvony a cimbál hodinový; obé pochází také z doby církve podobojí r. 1565-82. Na větším zvonu jest veliká medaille představující vyhnání Adama a Evy z ráje a nápis: TENTO ZWON DIELAN GEST KE CZTI A CHWALE PANA BOHA SKRZE MISTRA TOMASSE NA HORACH KUTNACH LETA PANIE 1565.²³⁾ Na cimbálu je napsáno: SMILUG SE NAD NAMI PANE PODLE WELIKEHO MILOSRDENSTWI TWEHO. LETA BOZIHU 1582.

²⁰⁾Hlavní oltář jest malován na obloukové zdi presbytáře al fresco. Malovali jej bratři Kramolínové. Václav maloval obraz sv. Aloise, František čtyři evangelisty a ostatní figury.²⁴⁾ Postranní oltáře malovali zdarma bratři Kramolínové za pohostinství faráře Josefa Křepelky, rodáka zdejšího. R. 1858 přemaloval je V. Weiss.

R. 1841 v listopadu byl farní kostel sv. Aloise vykraden. Vludili se totiž zloději sakristií dovnitř chrámu, sebrali mešní roucha, cechovní prapory a různé cenné věci. Škoda obnášela přes 400 zl. stříbra a pachatelé zjištění nebyli.

R. 1860 byl chrám opravován. Oprava věže stála 1200 zl., chrámu 1100 zl. Peníze složeny byly patronem a příznivci chrámu. Také v letech osmdesátých m. století byl chrám opravován. Ve chrámu Páně jsou varhany varhanářem Gutem z Prahy r. 1841 za 215 zl. stříbra opravené.

Posloupnost farářů sestavena z knih konfirmačních, pokud se zjistiti dala: Slávek do r. 1359, Přeč z Radče 1359-1382, Hašek 1382-1390, Adam 1390-1421. Z kněží kališnických jsou nám známi: Ambrož r. 1553, Jan Vladyka r. 1592, Tomáš Chotěbořský kde r. 1600, Mikuláš Vladyka 1601-1623, poslední to farář utrakvistický, jehož jméno na křtitelnici se čte. Po reformaci katolické, prováděcí poručníky mladého hraběte Václava Jiřího Holického a jesuity žišovskými, byl zaslán arcib. pražskému do r. 1631 pětkrát seznam osob z fary uhliřskojanovické, které vykonaly zpověď a přijímání způsobem katolickým.²⁵⁾

Ale ještě r. 1671 uvádějí se „nekající“: kovář obecní, tovaryš jeho, Kateřina, bednářka, Jan a Pavel pohůnci, Dorota, děvka, Jiřík, nádenník, Mandelina podruhyňe; r. 1673 Vít, myslivec s matkou; r. 1675 Pavel Hrbek, Zuzana Pokorná; r. 1681 Daniel, kovář a Jan, zedník.

R. 1650 byly Uhl. Janovice přiděleny duchovní správě v Divišově, odkud sem farář v pěti nebo šesti nedělích dojížděl a vykonal funkce právě nahodilě. Mezi časem konali zde funkce církevní benediktini sázavští, jesuité žišovští i žandovští.

Dne 20. dubna 1690 dosazen k upravenému kostelu sv. Jiljí lokální kaplan Křištof Kantarovský, rodák domažlický. Působil zde do 9. října 1695. Druhým expositou byl Bernard Bajer, benediktin sázavský. Tenkrát patřily ke kostelu zdejšímu: Janovice Uhl., Lhota Jan., Žišov, Mitrov, Kochanov, Chmeliště, Vavřinec, Majelovice, Kralice, Vernýřov, Vlková, Lhota Kamenná, Hroznice, Rašovice, Jindice, Žandov, Křečovice a Mančice. (Posledních pět obcí náleželo k faře solopiské, ale funkce církevní byly konány se svolením faráře solopiského Eberta r. 1680 aneb v době uprázdněné fary r. 1695 a r. 1696 zdejším kněžstvem.)

Dne 4. listopadu 1700 byla zde zřízena samostatná fara. Postup farářů jest: Fr. Gothard (1701-03), Fr. Watzmann (1703-05), Jos. Nigrín (1706-14), Šimon Šroub (1715-1726), Václav Jos. Císař (1726-1732), Leop. Lad. Putzhegel (1732-1739), Jan Václ. Durdík (1739-1741), Jan Jak. Korb (1741-1769), Dominik Doležal (1769-83).

Dalšími faráři, kteří již správu církevní v novém kostele vedli, byli: Jos. Křepelka (1783-1803), Václav Zákora (1803-09), Jos. Loos (1810-16), Fr. Jansa (1816-20), Fr. Brošek (1820-24), Jan Suchan (1824-31), Jos. Bodu₂šanský (1831-46), Vít Škoda (1847-51), Václ. Vokoun (1851-56), Jos. Malý (1856-60), Fr. Janda (1860-65), Mat. Choděra (1865-73), Václ. Trnka (1873-77), Jos. Vejchar (1877-1881), Jan Suppan (1881-1892), Gust. Láska (1893), Vendelín Honěk (1894-1898), Fr. Kahoun (1899-1901), Jan Divišek (1902-1912), Josef Smath (1912 dosud).

K farnosti janovické patří nyní: Uhl. Janovice, Hroznice, Kochanov, Lhota Jan., Majelovice, Mančice, Mitrov, Nová Ves, Opatovice, Ostašov, Podmoky, Silvanka, Vlková a Žišov. Ke správě farní náležejí filiální kostely v Žišově a Majelovicích. Nejstarší matrika jest z r. 1862, psaná česky. Od r. 1716 vedla se matrika latinsky do r. 1783. Od té doby jsou matriky české; německy vedeny nebyly nikdy.

Sochy svatých. U cesty k Chmelišti stojí socha P. Marie z r. 1773, u cesty k Rašovicům kříž od r. 1779, obnovený r. 1853, u cesty k Jan. Lhotě kříž od r. 1830, v ulici Riegrově stávala socha sv. Jana Nep. od r. 1853. Táž byla r. 1913 přenesena ke kostelu sv. Jiljí. Na náměstí stojí socha sv. Václava od roku 1858. U hřbitova jsou 2 kapličky, třetí s obrazem sv. Anny u silnice k Sudějovu a čtvrtá s obrazem sv. Jana Křt. u hořejšího mlýna. Ani stavba, ani obrazy nevynikají historickou neb uměleckou cenou.

Pamětní knihy. Pamětní kniha farní obsahuje zprávy týkající se kostela a místních záležitostí, jako: války, nemoce, povodně, krupobití, ohně, povětrnosti, opravy soch a obrazů, hnutí politická i náboženská. Pamětní kniha školní založena říd. uč. Ant. Červenkou r. 1870 obsahuje pouze zápisy učitelů. Nová pamětní kniha školy obecné je od r. 1892, měšť. od r. 1899.

Pamětní kniha farní vede se od r. 1758; nově založená r. 1836. Fara jest ve vikariátě černokosteleckém v arcidiecési pražské a hraničí s farnostmi: vavříneckou, solopiskou, sudějovskou, čestínskou, petrovickou, ratajskou a úžickou. Hřbitov byl od založení chrámu sv. Jiljí kol téhož. Od r. 1847 pohřbívá se na novém hřbitově, který byl r. 1906 rozšířen.

Dějiny. Krajina zdejší bývala v pravěku lesnatá a močálovitá. Byla však záhy obyvatelstvem zabrána. „Dračí skála“ v lese „Herrnbusch“ a velké balvany ploché tamtéž označují místa pohřbu; vždy ke kamenům těm se mezi lidmi poutaly různé pověsti o dracích, čertu a p. Idea na hrobě obětovati jest velmi přirozená a nacházíme ji po celé zemi. Také v Čechách v horách jizerských, krkonošských, u Skalska a v Boleslavsku a j. jsou balvany, na nichž patrný jsou různé mísovité jamky. Kameny podobné pokládaly se dlouho za starodávné pohanské obětní kameny, oltáře, na nichž prý se podávaly bohům oběti krvavé i nekrvavé. I v „Herrnbusch“ spatřujeme podobné kameny, z čehož soudíme na obydlí krajiny zdejší v dobách pohanských. Jiným důvodem osídlení jsou nástroje kamenné, hrubě robené (věk palaeolithický) i hlazené a vrtané (věk neolithický), nalezené u Rašovic a Žišova, uložené ve sbírce měšťanských škol janovických.

V měsíci dubnu 1907 byly nalezeny na louce u lesa „Herrnbusch“ zbytky opevnění předhistorického v podobě valu z hlíny a kamene kol místa, které mělo býti chráněno. Louka Měšťánkova sama jest na návrší povlovně se snižujícím. Jest to patrné hradiště, sloužící nejspíše k ohraničení, oddělení místa posvátného od ostatní půdy. Poněvadž v násypu valu nenalezeno kulturních stop, nýbrž střepey a nic z toho, co vyznačuje dobu kovo₂₂vou, soudíme, že hradiště bylo zbudováno v době přechodní mezi dobou kultury kamenné a bronzové.

Na hradišti samém nalezeny popelnice, ozdobené rytými čarami a pruhy, nádoby to z hrobů žárových výše jmenované doby přechodní. Škoda, že neopatrností a nezalostí dělníků byly roztlučeny.²⁶⁾

Po zalidnění vlasti naší kmeny slovanskými zdržovali se v lesích vůkolních od dob pradávných uhlíři, kteří uhlí v milířích²⁷⁾ pálili a je formansky vozili do tvrzí, později když ze tvrzí města povstala, do měst. Již ve století X., kdy Hory Kutné, Čáslavě i Kolína nebylo, dolovalo se u starého hornického městečka Malína na stříbro. Horníkům tamějším dodávali uhlíři zdejší dřevěné uhlí k tavení rud; později ve stol. XIII. dodávali je do Hory Kutné. (Viz Ledr: Děje Malína.)

Za Václava II. (1283-1305) měli uhlíři, „kteří kupovali les“, t. j. dříví a vozili uhlí k „hórám“, své upravené tovaryšstvo s privilejem královským. Consortium to i privilegia jeho král Jan Lucemburský r. 1327 schválil, zajisté proto, aby hutě bez nesnáží opatřovány byly uhlím. Z toho důvodu zakázal činiti uhlířům překážky v dodávání potravin z města kteréhokoli, při

němž „les“, t. j. dříví, koupili. Les mohou zaplatiti až z výtěžku prodaného uhlí; kdo jim dlužen a neplatí, toho mohou v kterémkoli městě zatýkat i bez rychtáře; sami však pro dluh mohou býti obstavováni „ne u větší ceně, nežli uhlé na voze ležící zdálo by se za to státi“. Pro dluhy za potraviny byli také v ochranu bráni proti libovůli věřitelů.

Nad to uhlíři privilegiem učiněni prázdni obecních daní a berní královských. Cesty mohli si k vozbě voliti nejkratší, ale bez škody osení. I to dostalo se do svobod uhlířských, že směji v městech, do nichž přijdou, prvý den nositi zbraň, meče nebo kordy.²⁸⁾

Ještě v XVI. století se na Janovo privilegium odvolávají.²⁹⁾ Někteří uhlíři v hutích městských uhlí jako zřízení prodávali.³⁰⁾

V konsorcium uhlířů, kteří náleželi k Hoře Kutné a měli stará privilegia, stala se v době zápasů měst se šlechtou (od r. 1500) ta změna, že rozhodnutím zemského soudu r. 1510 příznána privileje uhelného obchodu jen uhlířům svobodným, t. j. šlechtě nepoddaným. Ti se měli spravovati mincmistrem v Hoře Kutné. Uhlíři poddaní byli povinni řídit se svými vrchnostmi.³¹⁾

Z r. 1513 víme, kterak rázně hájilo si monopolu obchodního konsorcium uhlířů v Uhelné Příbrami, kdy Kouřimští nechtějice platiti za dovoz uhlí jako prve, vzkázali do Uhelné Příbramě, že budou dělati uhlí sami. Odpověděli: Nemáte k tomu práva; pakli kdo bude dělati, kážeme mu spáliti a rozkopati.³²⁾ R. 1401 Jaroslav z Opočna, jakožto mocný rozhodčí, smlouval uhlíře s horskými rudokupci. V té smlouvě objevují se uhlíři „přední“ a „zadní“. Rozhodčí kázał, aby obojí spolu v jednotě byli.³³⁾

²⁴⁾Uhlíři ve vůkolních lesích hnuli v dobách husitských ku straně podobojí, jak patrně ze slov Palackého: „R. 1420 v měsíci květnu stalo se nřvodem Petra, řarře ledečského, veliké shromřždění lidu na jedné hoře mezi Lipnicí a Ledčí na způsob oblíbených tehďř tábortřv. Hnuli se tam houfně i uhlíři od Hor Kuten, chtějice také řcťastni býti večeře Pãně pod obojí způsobou. Věc ta zastrařila Horníky, jeřto bez služeb uhlířských obejiti se ovšem nemohli; a protoř řečmi lahodnými i dary navedli mnohé z těch lidí, aby vrátice se domř, vozili jim zase uhlí.“³⁴⁾

Jak patrně ze zpráv kutnohorského kronikáře Dačického, bouřili se uhlíři řasto proti nákladníkřm na hory kutenské, bezpochyby v příčině cen uhlí a mzdy. První zpráva z r. 1502 zní: „V neděli po pamãte sv. Jiljí vyslání jsou mezi uhlře, kteří k řmelcování horních kovř uhlí pãlili a dodávali, p. Prokop Kroupa, hofmistr horní, p. Johannes ze Skalice a p. Jírek Lorecký; i zbouřili se proti nim ti uhlři a kdyby nebylo p. řpetle, byli by zbiti od těch uhlřř.“³⁵⁾

Zpráva další z r. 1521: „Na den pamãtky sv. Marka ev. u města řáslavě na obci seřlo se uhlřřv horních do 6000; i jeli mezi nř páni Horníci nadavře jim zřadcuov zbiti je chtěli, zavřzavře je, aby se jim na zejřtř postavili, potom je z toho propustili. Odtud táhli na p. Dobrovřského (p. ze řaratic na Dobrovřtově u řáslavě) a na svobodníky.“³⁶⁾

Uhlřřství zaniklo počãtkem XVIII. století, jak patrně ze zprãvy, kterou uvádí Schaller:³⁷⁾ „Uhlřři zde jeřtř v předeřšlém století usedlí byli.“ Dosud přichãzí se na vrstvy uhlí a popelř z milřř při kopání základř k domřm. Také při orbě kol Janovic jmenovitě v panského lesa, u řišova, Sudějova a na jiných místech jsou doklady k tomu. Při cestě k Sudějovu patrný jsou zbytky milřř nad přřkopem nové silnice.

Ře i v místech nynějšich Janovic Uhlřřských milře byli, zjevno z toho, že jeřtř r. 1872 při kopání základř k domu ř. 188 byly nalezeny silné vrstvy uhlí a popela z milřř. Patrně tedy, že nejstarř stavba v městě - nynějši sakristie kostela sv. Jiljí - stála v lese. Skrovná ta budova, jejíž přvod na XI. století ukazuje, byla postavena na starodãvném podkovovitém hradřšti, kamením obehaném, kde snad dřive pohanská bohoslužba byla konána.³⁸⁾

O přvodnosti stavby svědči i to, že stojí řplně uprostřed hradřšti, vzdãlena od koncř severozãpadního i severovřchodního 16,5 m. Posud stojí tu snad přvodní oltãřní střl 2 m zděli. Byla to svatně velikosti až hrozně těsně a tak prostičká, jako bylo první křřřanství našich předkř. Vystavěna byla z lomového kamene v řifce zdi 95 cm, bez veliké zručnosti dosti hrubě

vyvedená, ale což jest pozoruhodno, sklenutá tak zvaným valeným klenutím, sdělaným ze srovnaných placatých kamenů, mezi které nalito jest dobré malty, již můžeme děkovati, že podnes se udržela. Kostelík byl osvětlen maličkým, silně vyšpaletovaným okénkem.

To byl prvotní chrámek uhlířů lesů zdejších, ovšem tak skrovný, že sotva pojati mohl kněze a několik osob vznešenějších, co zatím lid obecný, vně stoje, služeb božích byl účasten.

Tato prvotní stavba chrámová jistě byla provedena bratřími řádu benediktinského, jež sv. Prokop kol sebe shromáždil. Poněvadž pak letopisec ²⁵sázavský³⁹⁾ zřejmě dí, že pověst ctnosti jeho daleko široko po všech místech vzrůstala, a že lidé té krajiny hromadně přinášeli dary i odevzdávali se jeho modlitbám, jest pravdě podobno, že sv. opat sám i bratří jeho pečující o duše lidu okolního, účastenství měli při stavbě tohoto chrámku, budovy ovšem velice primitivní, skrovných rozměrů. Byl chrámek ten 5,45 m dlouhý, 3,41 m široký a 4,05 m vysoký i prostý vši nádhery. O tom svědčí i zasvěcení kostelíka toho sv. Jiljí, který byl poustevníkem a představeným kláštera benediktinského ve století VII. neb na počátku VIII. ve Francii nad řekou Rhônem.

Pocházel z vážené rodiny řecké a čítají ho ke 14 sv. pomocníkům. Původní stavby této použito ve století XII., kdy přistavěn kostel v slohu přechodním, jako sakristie.

Ze zpráv historika Kosmy a některých starších pamětí písemných patrnó, že daleké okolí zdejší v X. stol. obývali Slované, jménem Zličané, zaujímající hlavní část pozdějšího kraje kouřimského. Hlavním hradem Zličanů byla Zlič, ležící na vrchu Starého Kouřima. O ní praví Dalimil: „Zlicov město dobré bieše, nad ním tvrdý hrad stojieše“, čímž hrad, t. j. nyní t. zv. „Stará Kouřim“, od města patrně se liší. Ještě r. 1529 mluví staré pozemkové knihy kouřimské o zahradě, „ležící na vrchu Starého Kouřima“, řečené „Liczsko“. Zličané byli pod správou zvláštních knížat dědičných, kteří vrchních knížat pražských nebyli vždy poslušni, jak to známo z dějin, kdy Radslav, kníže Zlický, roku 921 pomáhal Evodovi bavorskému Arnulfovi, který na Čechy dotíral. Týž Radslav i proti knížeti Václavovi Svatému ve zbrani povstal. Dědicem jeho byl Slavník, dle Dalimila sestřenec jeho, který měl sídlo na hradě Libici Bílé. Panoval nad jihovýchodní třetinou země České, od hor Krkonošských až za Netolice, však knížatům českým Boleslavovi I. i II. zachovával věrnost a poslušnost do smrti své r. 981. Než synové jeho, z nichž Vojtěch byl biskupem pražským, pro své přátelství k Polákům, kteří vedli s Boleslavem II. spor o hranice obapolné ve Slezsku, uvalili na sebe hněv knížete Boleslava II. a ve válce, která z toho vznikla, byla Libice v sobotu na sv. Václava r. 996 dobyta. Slavníkovci až na Soběslava, Vojtěcha a Radima povražděni. Padli zde v chrámě před oltářem synové Slavníkovci bratři Spytimír, Dobroslav, Počej a Čáslav; ostatní k úteku přinuceni a veškeré panství jejich od knížete zabaveno. Tím dovršilo se rozšíření přímého panství knížat českých nade všemi někdejšími kmeny v Čechách. Hrady Slavníkovců osadili bojovníci knížecí a krajiny jejich postaveny jsou pod přímé panství knížat českých.

Hlavními úředníky v území byli: „župan“ (comes, praefectus, castellanus), cudař č. sudí, komorník č. správce důchodů veřejných, vladář (villicus) č. správce knížecích statků, lovčí (magister venatorum) nad lesy a honbou.

Představeným všech úředníků, správce moci vojenské a vykonavatel moci v župě byl župan.

„Župa“ i hrad kouřimský poprvé se vyskytují v zakládací listině benediktinského kláštera břevnovského r. 993 pod názvem „provincia Curimensis“ a „civitas Chúrim“. Měl odtud klášter tento desátou část peněz a pokut soudních, jakož: desátek z tržného hradského.⁴⁰⁾

²⁶Kostelu vyšehradskému plynul odtud desátek z roční berně; též zde měl vyšehradské dvorníky „luze“ řečené, Bohumila, Stráže, Božu, Tešena, Klimatu a Martina, pak pekaře Ivana v podhradí.

„Župany“ známe dva: Zdeslava z rodu pánů z Divišova r. 1167, který 1170 stal se „županem“ zateckým⁴¹⁾ a Rudolfa r. 1177.

Před r. 1200 přicházejí v Kouřimště tyto osady: Sadská (nyní okr. Poděbrady), Třeběstovi-

ce (okr. Č. Brod), Mračanice (nyní Mrač, okr. Benešov), Chotůň (okr. Kouřim), Skramníky (okr. Č. Brod), Vrbčané (Vrbčany, okr. Kouřim), Žhery (nyní okr. Č. Brod), Přístupim (okr. Č. Brod), Chotíš (Chotýš, okr. Č. Kostelec), Štítary (okr. Poděbrady), Nezmin (nyní Nesměny, okr. Kouřim), Voděrady (okr. Kouřim), Poboří (okr. Kouřim), Svojšice (okr. Kouřim, Bříství (okr. Č. Brod), Vikaň (lépe Vykaň, okr. Č. Brod), - obě poslední někdy dědiny sv. Vojtěcha, darované kostelu pražskému. - Vyšehofovici (Vyšehofovice, okr. Č. Brod), klášter sázavský s mnichy řehole sv. Beneditka, klášter lúněvický (okr. Vlašim), Postupice (okr. Benešov), Jeníkov (Jenešov, okr. Vlašim), Hrušice (Hamry, okr. Neveklov), Mačovice (okr. Benešov), Chorutice (Choratice, Benešov), Borjanovice (Bořenovice, Benešov), Malejovice (okr. Janovice), známé ze zakládací listiny kláštera sedleckého roku 1142.⁴²⁾ Mezi nimi Uhlířských Janovic nenalzáme; patrně, že založeny teprv po r. 1200.

Lesy okolí zdejšího náležely původně ke korunnímu jmění župy kouřimské a nejspíše za župana Zdeslava kol r. 1167 ve způsobu výsluhy, t. j. k dočasnému užívání obdrželi je páni z Divišova. Takové výsluhy se udělovaly prvotně na čas služby čili do libosti knížete. Ale nestávalo se tak snadno, aby kníže služebníku věrnému, sestárlému odňal takový statek, nýbrž nechával mu jej do smrti; potom ponechával je zhusta i synům jeho, z čehož se vyvinul během času jakýsi právní zvyk, tak že výsluhy také se stávaly dědičnými. V starém rodu pánů z Divišova převládala z prvopočátku osobní jména Zdislav (Zdeněk) a Diviš. Nejstarší z předků těch známý jest Diviš r. 1125-1140, znamenitý župan a nejvěrnější rádce vévodů českých, jehož syn Zdislav k r. 1167 jako „župan“ kouřimský se připomíná. Synové jeho byli Petr (1176-1193), Zdeslav r. 1193; Diviš, syn Petrův, založil, jak se zdá, Divišov, po němž se od r. 1218 psával. Domyšlíme se, že kde jmen Diviš a Zdislav slyšíme opakovati, dotýkají se předkův rodiny této. Pojištěná však spojitost rodinná počíná teprv Divíšem z Divišova, který od roku 1218-1224 dosti často se připomíná; r. 1220-1222 jako purkrabí práchenský, r. 1224 jako nejvyšší maršálek, t. j. dvorský „župan“, jenž stál v čele vojenské moci zemské a byl také představeným všech „županů“.⁴³⁾

Diviš z Divišova měl mimo statky v Čechách i statky na Moravě. Královna Konstancie, vdova po Přemyslu Ot. I., sestra krále uherského, svědčila na smrtelné posteli r. 1240, že koupivši někdy od Divíše z Divišova ves Komín na Moravě pro klášter tišnovský, zaplatila ostatek sumy trhové jeho synu Zdislavovi, kterýž v listině 6. června 1235 a násl. jmenoval se ještě příjímím ze Chlumce (nad Cidlinou), ale později vystavil si před r. 1242 na skalnatém ostrohu v romantickém údolí řeky Sázavy na panství divišovském hrad nový, jež nazval Sternberkem, od r. 1242 počal se psáti ze Sternberka i s potomky svými a přijal do znaku zlatou hvězdu na modrém štítě.

Zdislav ze Sternberka provázel královici Přemysla do Rakous, byl roku 1253 číšníkem a vyznamenal se nejvíce toho roku háje města Olomouce proti 27zběsilým Kumanům a Tatarům a králi uherskému. Možno dosti, že odměnou za své hrdinství obdržel severně od Olomouce kus nevzdělané země, na níž vyzdvihl druhý hrad Sternberk. Zemřel po r. 1263.

Synové jeho byli Albert, Beneš, (1267, 1269) Jaroslav, Zdislav, Diviš a Jan.⁴⁴⁾ Albert dostav za díl Sternberk u Olomouce, stal se zakladatelem linie moravské. Jaroslav dostal za díl Český Sternberk a byl od r. 1284 král. číšníkem. Založil linii českých Sternberků. Zemřel r. 1290. Jan obdržev od otce krajinu zdejší, stal se zakladatelem města Uhl. Janovic. Odtud počínaje uvádí se podíl Janův jako samostatný celek v dskách zemských.

Za Přemysla O. I. a pozdějších dvou panovníků českých Václava I. (1230-1253) a Přemysla Ot. II. (1253-1278) začalo se hojněji užívati nových prostředků k zvelebení důchodů královských, které v predešlých časech byly velice ztenčeny rozdváním statků komorních. Nejdůležitějším prostředkem bylo zavádění stavu městského v Čechách po způsobu v zemích vlášských či románských obvyklém. Založením měst královských v Čechách a vzděláváním lesa na korunních statcích četnými osadami rozmnožily se znamenitě důchody královské.

Ale účinek z toho vyhledávaný, směřující k sesílení moci královské naproti šlechtě, jejíž

moc byla se již velice rozmnožila, zmenšila se poněkud tím, že také páni čeští začali si na svých statcích hledět většího užítu zakládáním nových osad dle vzorů královských.

I páni čeští měli v držení znamenitou část lesů a bylo možno činiti založení podobná těm, která činil král.

Králové nemohli toho pánům snadno brániti. Jestliže král směl uvésti cizí živel a vyníti jej ze zákonodárství zemského bez zvláštního svolení sněmovního, jestliže král odvozoval právo k tomu z pouhého titulu majetnosti na svých statcích, nemohl také šlechtě upírati práva, když i ona podobně počínala si na svých statcích.

I šlechta měla na statcích svých rozsáhlou moc soudní a správní, mohla též postupovati částí pozemků svým poddaným, mohla v trhových vesnicích zřizovati rychtáře a konšely. A čeho šlechtě ještě k tomu se nedostávalo, toho dosahovala přízni králů, takže královskými privilegii dostávalo se jí svolení k takovým založením. Tak začal rozdíl mezi obcemi královskými a panskými, čili, jak se později říkalo, poddanými neb ochrannými. Rozdíl záležel v tom, že některá práva (sázení rychtářův a konšelův a jiné s tím souvislé věci) byla v královských městech vykonávána od králů, v panských pak od vrchnosti.

V dobách těch a z příčin výše uvedených sluší hledati založení Uhlířských Janovic, jichž vůkolí bylo již od XI. století uhlířů hojně obydleno.

Jméno Janovice (původně Janovici)⁴⁵⁾ uvádí nás na Jana, syna Zdislava z Divišova, který Janovice založil na místech vykloučeného lesa brzy po vystavění hradu Sternberka a osadil sem poddané uhlíře, jakož i jiné řemeslníky z panství sternberských.

²⁸⁾Na rozdíl od několika Janovic v Čechách (nyní 15) byly nazvány Uhlířskými.⁴⁶⁾ Jisto jest z knih konfirmačních arcibiskupství pražského, že již ve XIV. stol. tak sluly. Nejstarší část města - staré Janovice - sluší hledati kol hradiště s kostelem sv. Jiljí. V podhradí tom stály první domky, stavěné z dřeva s podezdívkou kamennou.

Kámen stavební brán z vůkolních návrší a lomů. Z pozdějších seznamů starousedlých zdá se, že měly Janovice původně kol 60 čísel, což by poukazovalo na 400-500 obyvatelů. První domy byly as v místech nynějších čísel 1-60.⁴⁷⁾ Mezi nimi byl i starodávný mlýn staročeský (nyní olejna čís. 32.), který sloužil nepochybně uhlířům již před založením města, hnán jsa vodou z potoka Janovického, vznikajícího dvěma zřídly u Kochanova a Lhoty Janovické.

O nejstarších dějinách Uhlíř. Janovic, jako o jiných poddaných místech dochovalo se zpráv po skrovnu. Více jest zpráv o majitelích panství.

Zakladatel Janovic, Jan ze Sternberka, zemřel bezdětek, neboť ve druhé polovici XIII. století měl hrad Český Sternberk i Uhlířské Janovice synovec Janův, syn Jaroslavův Zdislav II. R. 1311 obdržel Zdislav od svého příbuzného Tobiáše z Benešova, kanovníka pražského, panství konopištské, t. j. hrad Konopiště, založený v I. polovici XIII. století od pánů z Benešova, město Benešov, vesnice Jarkovice, Ondřejovice, Lhotu, Podhájí Velké i Malé, Radikovice, Kovářovice a Semovice, což mu král Jan Lucemburský dvěma majestáty z r. 1315 a 1327 potvrdil, takže potom Sternberkové oběma hrady vládli do r. 1590 a od toho času jména Konopištských ze Sternberka užívali.⁴⁸⁾

Za panování Jana Lucemburského byl stav země České neutěšený. Jindřich z Lipé, maršálek království Českého, osvojil si všechnu vládu v zemi. Proto král Jan hleděl se vymknouti z nezřízeného poručnictví zajetím Jindřicha z Lipé r. 1315. Z toho povstalo zbourění mocného přátelství jeho v celé zemi. Také Zdislav ze Sternberka byl v počtu pánů králi Janu odporých; proto vytáhl král 24. listopadu roku 1317 proti jeho hradu Čes. Sternberku; avšak Zdislav vyjel mu vstříc a přijat jest na milost.⁴⁹⁾ Zdislav zemřel kol. r. 1350. Synové Zdislavovi byli Jaroslav, Zdeněk, Petr a Jan, jemuž slíbeno kanovnictví pražské.

Vlády Č. Sternberka ujal se společně s bratrem Petrem po smrti otcově Jaroslav ze Sternberka. Janovice připadly k dílu Jaroslavově. Setkáváme se s ním r. 1359, kdy po smrti faráře Slávka dosadil ke kostelu sv. Jiljí v Janovicích faráře Přecha z Radče, pak r. 1366, kdy Václava z Radče ustanovil farářem v Divišově.⁵⁰⁾ Byl také se strany české rukojmím, když dne 10.

února r. 1364 učinil Karel IV. jako král český dědičnou smlouvu s Rudolfem IV., vévodou rakouským, o vespolném dědění.⁵¹⁾ R. 1370 koupil k Janovicům Třešť na Moravě a r. 1371 blízký Kostelec. Jeho bratr Zdeněk byl v letech 1339-1349 kanovníkem pražským, ale nedal se vysvětit. Za díl měl Konopiště. ²⁹R. 1379 obdaril klášter benešovský na záduší manželek Johanky a Kateřiny, r. 1352-1360 byl sudím dvorským. Zemřel okolo roku 1388.

Za vlády Jaroslavovy a jeho nástupců vedlo se obyvatelům janovickým dosti dobře; oplývali poměrnou zámožností, což patrně z toho, že po založení university pražské r. 1348 odesílali synů svých na vysoké učení. Přípravy zajisté dostalo se jim v blízkém klášteře sázavském, kde tehdy od r. 1341-1376 opatoval Albert XIV., muž vědecky vzdělaný. Zachovala se nám alespoň v listinách současných jména těch, kteří oddali se stavu duchovnímu.

Jan, syn Dětlínův, měšťana z Janovic, byl povolán po vystudování roku 1363 Michaelem, převorem kláštera kartusiánského, založeného r. 1341 na ³⁰nynějším Smíchově, za faráře ke kostelu v Jindicích, kamž uveden v únoru toho roku farářem janovickým Přechem z Radče v tamní správu duchovní. Jiný Jan, rodák z Janovic, byl 29. října r. 1371 jmenován Albertem XIV., opatem sázavským, farářem v Lochách u Třebešic blíž Čáslavě. Třebík, kněz z Janovic, stal se 14. září 1395 farářem v Psářích u Vlašimě ku podání pana Zdeňka ze Sternberka, který na tvrzi v Psářích seděl. Byl uveden farářem mechnějovským. Václav, rodák z Janovic, byl ustanoven panoší Janem a Buskem ze Žižova r. 1397 farářem v Žižově. Po jeho smrti byl r. 1400 v Žižově farářem jiný Václav z Janovic.⁵²⁾

Jaroslav ze Sternberka, pán na Uhlíř. Janovicích, zemřel r. 1377. Synové jeho byli: Zdeněk, Markvart, Jaroslav a Albert. Zdeněk (1364-1408) obdržel r. 1364 Psáře, r. 1401-1408 Divišov a Zaječice (u Chrudimě) a stal se r. 1405 popravcem⁵³⁾ kraje Chrudimského. Markvart (1368-1404) měl Račice a něco vesnic, jež r. 1399 prodal, načež měl Veselí na Moravě. Zemřel r. 1405. Po smrti Jaroslavově ujal prvou polovici panství Sternberského s Uhl. Janovice-mi Albert, pán na Konopišti, syn Zdeňka, r. 1388 zemřelého, zdědil po vymření potomstva Petrova r. 1405 i druhou polovici Č. Sternberka a stal se tak pánem celého panství, jaké bylo za Zdislava II. Zemřel okolo r. 1413 bezdětek a Č. Sternberk, Uhlíř. Janovice i Konopiště připadly Petrovi, synovi Zdeňka ze Sternberka, řečeného z Konopiště neb ze Psář, r. 1408 zemřelého.

Brzy po smrti Albertově povstal skoro celý národ český, povzbuzen byv učením mistra Jana Husi, aby náboženství křesťanské nejen ústy se vyznávalo, ale také aby život dle něho byl zařízen. Když arcibiskup Zbyněk zapověděl Husovi kázati v kapli betlémské, odešel Hus z Prahy a kázal lidu venkovskému kol Tábora. Celá krajina tábořská lnula k učení Husovu, jež zasáhlo i panství českosternberské. Že hnutí to dotklo se i obyvatelů Uhlířských Janovic, patrně z pozdějších událostí. Ale majitel panství Petr Konopištský ze Sternberka byl nejuhlavnějším odpůrcem mistra Jana Husi a novot husitských. Roku 1414 provázal do Kostnice s některými pány českými a mistrem Štěpánem Pálčem, někdy farářem z blízkých Košic, biskupa litomyšlského Jana Železného jako horlivý žalobník proti Husovi. Vrátiv se po upálení mistrově (6. července 1415) z Kostnice, oženil se po druhé⁵⁴⁾ s Perchtou z Kravař, již na zámku Českém Sternberce dne 30. září 1415 dal věnní list na 750 hřiven a 75 hřiven grošův platu úročního.⁵⁵⁾ Po té odebral se 1. října 1415 do Českého Brodu, kdež se byli sešli panové odporní straně husitské a zavázal se s nimi, že dle obyčeje předkův svých ve všem chce věren a poslušen býti krále, církve římské a sboru církevního.

Již za života krále Václava IV. vešly v oblibu tábory čili shromáždění lidu k vzájemnému rozjímání o víře a ku přijímání podobojí způsobou. Na den 10. listopadu 1419, po smrti krále Václava IV., bylo zrozsáno takové shromáždění lidu v Praze. Ku shromáždění tomu táhl dne 4. listopadu lid od Plzně, Klatov, Domažlic a Sušic pod vedením Břeňka Švihovského z Riesenberka a rytíře Chvala a Kunaše z Mochovic. V Kníně dovolávalo se jich pomoci 300 poutníkův z Ústí nad Lužnicí. Táhl zajisté na ně od východu as ³¹1300 jezdcův, čeled' to Petra Konopištského ze Sternberka, žoldněřův z Hory Kutné, čeled' Jana Ptáčka z Pirkensteina na

Ratajích Hrozených a jiní pod vedením Petra Konopištského, hrozíce jim záhoubou. Ale Petr ze Sternberka, nežli se zástupové spojili, obořil se na Ústské, pobil jich mnoho a zajal jich 96.⁵⁶⁾ Vida nové posily od Knína, odtáhl s vězni rychle přes Uhlířské Janovice k Hoře Kutné, kdež je dal za živa do nehlubší šachty u kostela sv. Martina před Kouřimskou branou smetati.⁵⁷⁾ Dne 25. března 1420 měřil se Petr Konopištský jako vůdce královského vojska bojem se Žižkou u Sudoměře v Pisecku, kde Žižka prokázal své umění válečné, nedlouho po tom 19. května u Benešova a Poříčí nad Sázavou.

Když pak Žižka Vyšehradské, kteří byli císaři a králi Zikmundovi věrní, sklíčovál, přitáhl 1. listopadu 1420 Zikmund, aby pomohl svým a Žižku potrestal. Ale se špatnou se potázal. Porážka jeho byla úplnou a tím žalostnější, že mezi padlými byl takřka výkvět šlechty české i moravské. Padl tu také u Pankráce pán Uhlířských Janovic Petr Konopištský ze Sternberka. S ním také padl věrný jeho druh a soused rytíř Aleš Krk ze Soběšína.

Vítězné pokroky Husitů pohnuly ponenáhlu téměř všechno panstvo a rytířstvo, že konečně odhodlalo se přistoupiti k jich straně a odřici se krále Zikmunda. Toho příkladu následoval i arcibiskup pražský Konrád z Wechty, který smluviv se stranou husitskou dne 21. dubna 1421 přistoupil ke čtyřem artikulům pražským.⁵⁸⁾ Také pozůstala vdova po Petrovi Konopištském ze Sternberka Perchta z Kravař, paní na Českém Šternberce a Uhlířských Janovicích, chtějí vyhověti poddaným svým, roku 1421 přistoupila k Husitům-Pražanům se svými hrady Konopištěm, Sternberkem, městy, vesnicemi, tvrzemi i se vši svou mocí slíbivši věsti a hájiti čtyř artikulů pražských.⁵⁹⁾ K tomu též zavázali se s paní svou Diviš z Tichonic, purkrabí hradu Sternberského, purkmistři, konšelé i všecy obce měst v Benešově, Divišově a v Uhl. Janovicích, začež Pražané slíbili paní Perchtě ze Sternberka a poddaným jejím, ježto k jich straně přistoupili, neškoditi, anobř obranou svou pomocní býti.⁶⁰⁾

Není divu, že Perchta z Kravař přistoupila k většině národa. Vynikalť vždy rod z Kravař bohatýrskou myslí a láskou k přirozenému svému jazyku českému, a většina rodu toho, jako Petr a Václav z Kravař a jiní stáli horlivě ke straně podobojí. Tak zavedena v Uhlířských Janovicích roku 1421 víra podobojí, kališnická, ku které se postupem času všecko obyvatelstvo přiznalo. Poslední farář katolický Adam odešel dle pověsti, zaznamenané v pamětní knize fary pyšelské, s farářem tammím na Moravu.⁶¹⁾ Farní chrám sv. Jiljí obsazován a spravován byl kněžimi od konsistoře utraquistické dosazovanými, což trvalo plných 200 let.

Poručnictví nad sirotky po Petrovi ze Sternberka Petrem a Eliškou, pak synem Zdeňkem z prvního manželství, který byl na vychování u pánů z Rožmberka na Třeboni, jakož i správy jejich panství sternberského a konopištského a statku uhliřskojanovického domáhal se Smil Holický ze Sternberka, horlivý přívrženeц podobojích, válečník statečný, který roku 1415 zpečetil stížný list proti upálení mistra Jana Husi. Přijel na Konopiště a nějaký čas³² tu vládl oběma hrady s manželkou Barborou z Pardubic. Zde narodila se mu 18. listopadu 1422 dcera Kunka, napotomní manželka slavného českého krále Jiřího z Poděbrad. Ale Perchta nechťíc ho míti poručníkem, domohla se toho, že byl jmenován poručníkem Aleš Holický ze Sternberka, což smlouvou 21. listopadu roku 1424 bylo dokonáno.⁶²⁾

Po mnohých vítězstvích Husitů nad vojsky Zikmundovými byl celý svět přesvědčen, že jsou Čechové nepřemožitelní a že po zlém s nimi se ničeho nesvede. Pomýšlelo se tedy, zdali by po dobrém nedali se získati církvi. Sešel se církevní sněm v Basileji ve Švýcarsku, kam Čechové vyslali své zástupce. Po delším jednání byla naděje na vyrovnání. Mírnější - Pražané - stali se povolnějšími, přísnější Husité - Táboři - žádali více. I povstalo z toho nepřátelství mezi Čechy a obě strany chystaly se k válce proti sobě. Perchta Sternberská z Kravař poslala Pražanům lid ze svých panství Sternberka, Uhlířských Janovic a Konopiště; v čele lidu toho byl purkrabí Jakoubek z Božejova. Dne 30. května 1434 byla svedena bitva u Lipan, mezi Kolímem a Českým Brodem. Táboři byli poraženi a Prokop Holý, slavný jich vůdce, padl. Kolik as vrátilo se Janovických z osudné bitvy té, nikdo pověděti neumí. Po bitvě jednáno dále v Praze mezi posly basilejskými a Čechy; jednání skončeno dne 5. července 1436 prohlášením tak

zvaných kompaktát, jimiž povoleny 4 artikule pražské.

Statky Český Sternberk, Uhlířské Janovice a Konopiště měl v deskách zemských zapsané ze srodek výše uvedených Petr ze Sternberka dle dobrovolné úmluvy, učiněné mezi otcem jeho a dědem po matce Petrem z Kravař. Po bitvě u Lipan odstoupila Perchta Český Sternberk a Uhlířské Janovice svému synu Petrovi, odstěhovala se na hrad Dubou, kterýž roku 1428 od Markety z Richemburka koupila (nyní v zříceninách mezi Komor. Hrádkem a Lstěním u Benešova), pak roku 1440 na Velešín u Krumlova, hrad to ve XIII. století vystavěný a ke konci XIV. století Rožmberky od Jana Michalce z Michalovic koupený, kdež 12. února 1447 zemřela.⁶³⁾

Petr ze Sternberka nemaje dědicův, učinil před smrtí svou okolo roku 1439 pořízení takové, že odkázal Konopiště svému nevlastnímu bratru Zdeňkovi.⁶⁴⁾ Sternberk pak s Uhlířskými Janovicemi Alešovi Holickému ze Sternberka, svému poručníku.⁶⁵⁾

Tak stala se větev Holických ze Sternberka od roku 1439 vrchností Uhlířských Janovic, jež náležely, k panství českosternberskému.⁶⁶⁾

Holičtí ze Sternberka měli jméno své od tvrze Holic u Pardubic, ve XIII. století vystavěné. Tvrz vystavěl buď Zdislav († 1263) nebo syn jeho Jaroslav († 1290) ze Sternberka.

³³⁾Zbytky tvrze té dosud se v zahradě při č. 79 spatřují. Na ostatních místech tvrze stojí nyní domy č. 43, 525 a 79.⁶⁷⁾ Od r. 1507 byla tvrz opuštěna a zanedbána byvši, se rozpadla.⁶⁸⁾

Aleš Holický ze Sternberka, nový pán na Uhlířských Janovicích, zůstal při víře pod jednou a vynikal nad své vrstevníky téhož učení mírností. Jsa smýšlení vlasteneckého, nepřál rozbrojům a raději je mírnil. Od r. 1420 sloužil králi Zikmundovi, začež mu zapsán Slavkov na Moravě. Zikmund ho vyslal r. 1421 jako posla s listem svým na sjezd do Čáslavě, kde sešli se Táboři i Pražané, stavové čeští, moravští i slezští. V listu stavům adresovaném poddával se Zikmund slovy prosebnými všem žádostem jejich. Ale nic mu to nespomohlo, neboť nedůvěra v jeho sliby byla všeobecná. Na sněmě tom přijaty jsou jednosměrně 4 artikule pražské a stavové vytklí ve zvláštním spisu 14 kusů, kterými se Zikmund prohršel proti svobodám a právům země. To přimělo Aleše Holického, že přistoupil k Pražanům a slíbil dáti průchod víře podobojí na svých statcích. R. 1434 bojoval u Lipan na straně Pražanů. Po smrti Zikmundově r. 1437 byl zvolen správcem král. Českého, než dosedl na trůn zeť Zikmundův Albrecht, vévoda rakouský.

Po smrti Albrechtově stál pevně při straně p. Hynce Ptáčka z Pirkensteina na Hrazených Ratajích, hlavy strany podobojí a když po náhlé smrti téhož na Ratajích dne 27. srpna 1444 stal se hlavou strany podobojí Jiří z Poděbrad, přidal se k straně Poděbradově. V červenci r. 1451 byl se synem svým Petrem přítomem sněmu v Benešově, kde jednáno o to, aby německý císař Fridrich vydal do Čech mladého krále Ladislava, svého svěřence.

Aleš Holický ze Sternberka sídlil nejvíce na Krivoklátě, kterýž hrad měl v zástavě od 12. září 1422 a zemřel tam 19. března 1455 u vysokém stáří. Tělo jeho bylo pohřbeno v klášteře sázavském.⁶⁹⁾ Ženat byl s Eliškou Libuňovou z Dubé a po druhé s Eliškou z Boskovic. Syn jeho Petr z prvního manželství, od r. 1444 seděním na Leštně, stál věrně při straně podobojí a zemřel před otcem svým r. 1454. Měl za manželku Annu ze Seinsheim-Schwarzenberka. Ze života jeho je to zajímavé, že 23. května 1448 odhal v čele 400 jízdných z Prahy utíkajícím vyslanci papežskému kardinálovi Karvajalovi původní list kompaktát, nejdražší poklad národa, jež sobě kardinál „vypůjčil k nahlédnutí do nich“.⁷⁰⁾

Jeho syn Petr dědil po dědu svém Alšovi roku 1455, jsa ještě nezletilým, hrad Český Sternberk s panstvím a roku 1454 po otci svém Leštno v Benešovsku, kterýž hrad otec jeho roku 1448 po matce své Elišce Libuňové z Dubé zdědil. Poručníkem jeho po smrti matčině byl Jindřich z Rožmberka a po brzké smrti téhož († 1457) jeho příbuzný a souseď Zdeněk Konopišťský ze Sternberka, který svěřence svého sobeckým svým jednáním strhl do bídy. Zdeněk ze Sternberka zdvihl totiž z uražené hrdoosti a neúkojně zjištění odpor proti dávnému příteli svému, králi Jiřímu z Poděbrad, a tím zavdal podnět k válce občanské, ač mu byl král až dotud ve-

likou přízní a důvěrou nakloněn.

Přidržel se krále uherského Matyáše, který chtěl koruny české dosáhnouti k radě papežské. Vložil také houfy zoldněřů svých na hrad Český³⁴ Sternberk. Mladý majitel panství českokosternberského Petr Holický nechťeje neb nemoha do neblahých poměrů těch zasahovati, utekl se do Moravy do Třeště, kde roku 1476 se oženil s Kateřinou z Rožmberku.

V červenci roku 1467 dobyli voje Jiřího z Poděbrad obou hradů mladého Petra Holického Českého Sternberka i Leštna. Král Jiří připojil je ke koruně královské. Panství českokosternberské zastavil král rytíři Janu Kostkovi z Postupic, hradu Leštna postoupil svému synu Hynkovi, knížeti Minsterberskému. Ale po smrti krále Jiřího († 1471) zmocnil se roku 1477 Petr Holický ze Sternberka pomocí svých přátel zbrojnou rukou hradu Leštna. Roku 1479 bylo pak učiněno narovnání mezi nástupcem Jiřího z Poděbrad králem Vladislavem a Matyášem, králem uherským, při kterém vyjednáno i to, aby panství a všelijaká zboží Sternberkům odňatá, zase byla vrácena. V následku smlouvy té Petr Holický hrady své Leštno a Český Sternberk zpět obdržel. Tím přešly roku 1485 Uhlířské Janovice z rukou Jana Kostky z Postupic pod pravomoc Petra Holického ze Sternberka.

V letech 1492-1500 pracoval Petr Holický k žádosti krále Vladislava s jinými na sepsání nového zřízení zemského. Roku 1507 stal se nejvyšším sudím a roku 1510 nejvyšším komorníkem království Českého. Také býval hejtnanem kraje kouřimského.⁷¹⁾

Zemřel dne 4. června r. 1514 na hradě Leštně a pohřben v Třeboni, jakož i pozůstalá po něm vdova Kateřina z Rožmberka († 1521).

V dobách kralování Jiřího z Poděbrad panoval v Čechách veliký blahobyt, neboť zavedl Jiří důraznou vládou svou veliký pořádek v zemi. Kupci a obchodníci směle po silnicích cestovali; to způsobilo na trzích českých hojnost a lacinost všeho zboží a potřeb obecného života. Blahobyt takový potrvál i za prvních let kralování Vladislava Jagellonského. Byl patrným i v Uhlířských Janovicích. V dobách těch zmáhaly se zde živnosti a řemesla, ano důchodům městským tak dobře se vedlo, že koupila obec na počátku XVI. stol. (před r. 1514) od Petra Holického ze v Sternberka v Kochanově 2 dvory kmetců s příslušenstvím⁷²⁾ za 185 kop grošů českých. Před r. 1500 vystavěla si obec pivovar, který stál v místech nynějších čísel 113. a 114. a z něho vrchnosti platila tak zvané pivovarné.

Syn Petra Holického Jan byl od r. 1516 hejtnanem kraje kouřimského, dal sešlý hrad Sternberk opravit,⁷³⁾ sídlil tam, přijížděl často do Uhlířských Janovic, udělil občanům výsadu, aby mohli statky své sami do knih zapisovati, o statku svém volně nakládati a dle práv královských měst se řídit. Také udělil r. 1540 obci znak „osmipaprskovou hvězdu sternberskou“.

Neznáme listiny o udělení znaku toho. Obec o listinu tu, jakož i o jiné přišla po vzbouření občanů z příčin náboženských proti vrchnosti r. 1627. Tenkrát předložiti jí bylo veškeré privileje „k nahlédnutí“ poručníkům Václava Jiřího ze Sternberka. O výsadách těch děje se povšechná zmínka v listu výsadním z r. 1692, kterýž jedině v originálu se zachoval v archivu městském.

Za doby Jana Holického ze Sternberka shořely dne 2. června r. 1541 dsky zemské, uložené na hradě pražském, drahocenné to právní listiny ce₃₅lého království Českého. Na sněmu, konaném 5. prosince r. 1541, stalo se snesení, aby každý majitel statku na předchůdci svém vyžádal sobě ústní prohlášení při dskách a na tom základě nový vklad do desk si pořídil, anebo aby předložil listinu, kterou mohl prokázati právo vlastnické nebo jiné věcné k statku deskovému. Jan Holický ze Sternberka dal statky své v obnovené dsky zemské vepsati, jmenovitě: Leštno, zámek, dvůr poplužný a ves s pivovarem, s 2 krčmami a dvory kmetčími s platem; dále Sternberk, zámek s městečkem, dvory pusté v Čejkovicích a Dolanech, vesnice Otryby s dvorem a podacím kostelním, Tichonice s dvorem a podacím kostelním a most přes Sázavu se clem, městečko Uhlířské Janovice s podacím kostelním, ves Lhotu Janovicou, městečko Divišov s podacím kostelním a ostatní zboží, které bylo nemalé.⁷⁴⁾

Obec Uhlířské Janovice žádala Jana Holického ze Sternberka, aby jí též deskový statek

Kochanov v dsky zem. vložil. Jan Holický ze Sternberka požádal císaře Ferdinanda I. za svolení, aby mohl statek ten obci do desk vložit. Císař a král Ferdinand I. svolil k tomu následující listinou, adresovanou „urozenému Volfovi staršímu z Krajků na Nové Bystřici“ nejvyššímu purkrabí pražskému: „Urozený, věrný Náš milý! Věděti dáváme, že jsme povoleni Naše k tomu dali a toho dopustiti ráčili, aby urozený Jan Holický ze Sternberka na Č. Sternberce, věrný Náš milý, ves Kochanov poddaným svým městečka Uhlířských Janovic zase do desk zemských vložit mohl, o čemž to vědouce poroučíme, aby relatorem k deskám zemským byl a doložené povolení Naše stran toho vkladu vložití a zapsati dal, jinakě nečiníce. Dáno na hradě pražském v úterý v den sv. Vincence léta Páně r. 1544, království Našich římského čtrnáctého a jiných osmnáctého. Ferdinand.“⁷⁵⁾

Po svolení tom učinil Jan Holický při deskách ústní prohlášení, na jehož základě vepsán do desk zemských tento doslovný zápis (v nové češtině): „V sobotu po sv. Pavlu na víru obrácení r. 1544 Jan Holický ze Sternberka, pozůstalý dědic někdy Petra ze Sternberka, otce svého, v Kochanově dva dvory kmetcí s příslušenstvím, t. j. s dědinami, lukami, lesy, potoky, rybníky³⁶⁾ se vším panstvím, to vše, což jest tu nadepsaný někdy Petr sám měl a držel a prve před sholením desk nížeapsaný purkmistru, konšelům a vši obci městečka Uhlířských Janovic v dsky zemské kladl, tak vložil je trhem zase za dlouho v týž dsky jakožto syn a dědic nadepsaného někdy Petra, výš jmenovaným purkmistru, konšelům i vši obci městečka Janovic Uhlířských nynějším i budoucím ve 185 kopách grošů pražských, českých, prve zaplacených po stu groších pražských, jakž někdy otec jeho, tak i on právem zemským tržištním vyplacen jest.“⁷⁶⁾

Jan Holický ze Sternberka uděliv obci rozličné výsady, byl v oblibě občanů janovických. Ačkoliv měl mnoho statků, upadl přece v dluhy.⁷⁷⁾

Příčinou toho byly nákladné stavby, jako přestavba hradu Sternberka i Leštna, závodění v přepychu a vydržování zástupů služebníků. Nejen Jan Holický, ale i Rožmberkové, Hradečtí, Lobkovicové, Švamberkové, Kolovratové, Kinští, Trčkové a mnoho jiných rodů byli doby té velmi zadluženi, nemajíce ani jmění hotového ani úvěru. U Jana Holického byla též příčinou toho velmi četná rodina - měl 15 dětí. Manželkou jeho byla Dorota Bezdruzická z Kolovrat.

Jestliže takový nedostatek mají boháči, co možné říci o druhých? Nechmež tu mluvitii historii samu ústy přítele národa českého z národa francouzského Arnošta Denise,⁷⁸⁾ kde mluví o druhé polovici XVI. století: „Daně jsou těžké, ale zvláště špatné rozdělení berní a zlořády rozvrhování a vybírání jich obtěžují zemi dluhy. Ku konci XVI. století berně dosahují téměř milionu tolarů, číslici to značnou pro tu dobu. Výdaje jak státu tak jednotlivců rozmnožili se rychleji nežli než příjmy. Tím se země vyčerpává. Na správu země věnuje se tři nebo nanejvýš pět ze sta, ostatní peníze stráví výpravy proti Turkům. A to jsou jen platy odvážené panovníkovi; k tomu dlužno přidati náklady na správu místní, na vydržování kostelů a kněží, jichž statky skoro všude byly zabaveny, na jízdní stráž, na podpory, jež obce v potravinách a v penězích musí udíleti chudým, na dobrovolné dary úředníkům panským a úředníkům královským. Bez peněz a darů od nikoho nedosáhne se ničeho. Kdykoliv úředník se žení neb provdává některé z dětí svých, zve pány konšely; tito odpovídají vždy podle stejného formuláře: „Ačkoliv žádost vaše slušná a křesťanská jest, již by jedenkaždý pobožný člověk u sebe snadně místa dáti měl“, nicméně brání tomu úřední jednání, že nemohu přijíti; za sebe posílají soudek piva větší neb menší dle toho, jak důležitá jest osoba.“

Protože stavům uloženo jest vybírati berní, vyžadují od svých poddaných více, než se srovnává s poměrem, a k prospěchu svému zdržují část poplatků, vybíraných jménem královým. Tak změnily se poměry od dob Poděbradových.

Jan Holický ze Sternberka zemřel r. 1548 v 72. roce věku svého. Nejstarší syn jeho Aleš (* r. 1498) byl r. 1529-31 hejtmanem na hradě kolínském a tu r. 1531 zemřel. Otce přečkali pouze dcera Anna, provdaná za Alberta z Guttenšteina a synové Oldřich (* 1505), Václav a Otakar, kteří dědictvím otcovským nedílně vládli. Oldřich býval hejtmanem kraje kouřimskořímského a zemřel okolo r. 1566. Požíval vážnosti v zemi; že ho sám mocný Petr z Rožm-

berka v závěti své z r. 1545 poručníkem domu rožmberského ustanovil, kterouž správu vedl do r. 1551, kdy panu Vilémovi z Rožmberka statky postoupil.⁷⁹⁾ Ale poněvadž tenkrát na hradě lešenském těžce stonal, zastupovali ho plnomocníci Heřman Malovec z Malovic a Vilém Vojkovský z Milhostic a na Jemništi. Býval až do své smrti ve zvláštní přízni u pánů z Rožmberka, býval od nich v záležitostech důležitých vždy o radu tázán, jakož i ke všem rodinným slavnostem na hrad krumlovský zván. Vilém z Rožmberka, vladař Rožmberků na svých častých cestách z Krumlůva do Prahy ke dvoru královskému, k sněmům i jiným záležitostem, nepomíjel zavítati k příteli svému na hrad lešenský a svým valným, nádherným komonstvem naplňoval skvostně komnaty jeho.⁸⁰⁾

Po bezdětné smrti Oldřichově podělili se Václav a Otakar o svou otcovskou i bratrskou pozůstatost tím způsobem, že obdržel Václav panství sternberské s Uhlířskými Janovicemi, Otakar panství lešenské,⁸¹⁾ ale r. 1589 svévolně mečem se probodl.⁸²⁾ Oba tito Sternberkové byli vychováni při dvoře pánů z Rožmberka; Václav u p. Viléma, Otakar u Petra Voka; provázeli je po cizích zemích učice se při nich mravům a způsobům panským. Panství lešenské dědila po něm dcera Dorota, provdaná od r. 1587 za Václava Smiřického ze Smiřic na Náchodě a Škvorci, po druhé za Maxmiliána Trčku († 1597), po třetí za Kristofa hr. Fürstenberka, který r. 1614 zemřel. Leštno dostalo se po její smrti (12. června 1633) dětem z třetího manželství.⁸³⁾

Václav, pán na Uhlířských Janovicích, cestoval před r. 1552 ve Vlaších a byl velmi vzdělaný. Od r. 1566 bydlel stále na Sternberce, byl ještě r. 1571 na sněmu pražském a zemřel r. 1576. První manželkou jeho byla Maria Anna z Řičan,⁸⁴⁾ druhou Hedvika z Hasenburku, ovdovělá Smiřická od r. 1575. Poručníci synův Oldřicha a Petra Karla prodali r. 1579 tři vesnice. R. 1580 dosáhli synové let.⁸⁵⁾ Po smrti Oldřichově Petr Karel sám měl Sternberk a Uhlířské Janovice. Za času krále Vladislava Jag. (1471-1516) počala šlechta stavu městskému sahati do starodávných privilegií, kterými jemu propůjčeno bylo výhradné právo k provozování jistých živností. Počalati vařiti pivo na prodej při zámcích svých a brániti poddaným, aby nesměli bráti piva z měst ani voziti obilí do měst na trhy a p. Jak v předu uvedeno, byl Petr Holický ze Sternberka také členem komise, která měla upravití zemské zřízení. R. 1500 bylo dílo to dokonáno zvláště prací výtečného znalce práv Rendla z Úšavy, tehdy písaře zemského, a jako zřízení zemské krále Vladislava vydáno tiskem.⁸⁶⁾ Zákoník ten sepsán byl docela ve smyslu šlechty, a pánové a rytíři položili v něm sobě za právo vše, čeho domáhali se proti stavům ostatním; z toho povstaly bouře proti šlechtě. Rendl pak způsobil si hněv nesmiřitelný; samo jméno jeho stalo se přezdívkou; „rendlovati“ značilo tolik, jako falšovati prameny. Patrně, že obec Janovická měla pivovar před r. 1500, jinak by jí vrchnost nebyla zřízení téhož povolila. Ano po vydání zákoníku Vladislavova vystavěl Petr Holický poblíž svého hradu Sternberka pivovar. O něm činí se zmínka v dskách zemských r. 1571.⁸⁷⁾

Spory o vaření a prodej piva do obcí téhož panství potrvaly téměř celé století. Aby Janovičtí práva svého k vaření piva, jež jim úředníky panskými všelijak bylo stěžováno, uhájili, požádali při nastoupení panství Petra Karla Holického, aby jim starodávné právo k vaření piva potvrdil. Týž učinil tak dne 8. září 1584 následujícím listem výsadním: „Já Petr Karel Holický ze Sternberka a na Českém Sternberce nad Sázavou, to svým i dědicům a potomků budoucích svých jmenem vyznávám tímto listem všem vůbec přede všemi, kdekoli čtoucí slyšán bude: že purkmistr a konšelé sami od sebe i na místě vši obce městečka Janovic Uhlířských předstoupivše přede mne, mne jsou, abych jim na vaření piva takový městečku Janovicům Uhlířským list vejsadní aneb majestát svobodný dal, za to poníženě prosili, i to doloživše, že oni purkmistr a konšelé nynější i budoucí chtějí a mají k tomu, aby často psané městečko pivy dobrými a vhodnými vždycky časně, tak aby lidé přespólní, aniž domácí sobě co do toho stěžovati neměli, co potřebno bylo dohlédati a to ve svém opatrování míti. I tu já z počátku psaný Petr Karel Holický ze Sternberka a na Českém Sternberce nad Sázavou vyrozuměvši, poznal jsem vpřed jmenovaných purkmistra a konšelův i na místě vši obce městečka Janovic Uhlířských poddaných svých slušnou a poníženou žádost a chtěje tomu, aby to všecko městečko mé Janovice

Uhlířské se rozšiřovalo a lidé poddaní moji nynější i budoucí se rozmnožovali a hojnějšími živnostmi opatření jsouce snázeji se živilí, tuto milost jim purkmistru a konšelům i vší obci městečka Janovic Uhlířských, poddaným svým nynějším i budoucím jsem učinil a tímto majestátem činím a tu moc dávám sám od sebe i na místě dědicův a budoucích svých neporušitelně, aby, jakž jsou od starodávna v témž městečku Janovicích Uhlířských pivovaru, piva vařice užívali, aby tolikéž oni purkmistr i konšelé i všecka obec městečka Janovic Uhlířských, poddaní moji nynější i budoucí, též toho pivovaru piva vařice neproměnitelně užívali a již po dnešní den svobodně užívati moci budou a to bez mé, dědicův a potomků budoucích mých i každého člověka všelikteraké odpornosti a překážky na budoucí a věčné časy; však tak, a při tom s tou znamenitou výminkou, aby předřečený purkmistr a konšelé i všecka obec městečka Janovic Uhlířských, poddaní moji nynější i budoucí, kdo již tak pivo vařice v tom pivovaru, že mají mně, dědicům a budoucím potomkům mým z jednoho každého varu piva po jedné kopě míšenské⁸⁸⁾ místo předešlého pivovarného dávati nyní a na časy budoucí; a takovou jednu kopu míšenskou hned osobě, ode mne k tomu zřízené, prve, nežli by (kdo by tak pivo vařiti měl) zavařil, bez zdržování skládal a skládali. Na potvrzení a zdržení toho pečet svou vlastní svým jistým vědomím a konečnou vůlí k tomuto listu jsem přivěsiti dal; a pro lepší toho jistotu dožádal jsem se urozených pana Ctibora Drachovského z Drachova a na Broumovicích a pana Adama Čejky z Olbramovic a na Všechlapech, že jsou také k tomuto listu svédoucí pečeti své vedle mé přitisknouti dali. Jehož jest datum na Českém Sternberce nad Sázavou den památný narození blahoslavené panny Marie, léta Páně tisícího pětistého osmdesátého a čtvrtého. Petr Karel Holický ze Sternberka. - Ctibor Drachovský z Drachova a na Broumovicích. - Adam Čejka z Olbramovic na Všechlapech.⁸⁹⁾

Mimo výsadu na vaření piva udělil obci výsadu, aby, zemře-li kdo bez dědiců, polovice statku připadla žaduaši a druhá obci.

R. 1596 koupil Petr Karel Holický k panství statek štěpánovský s Dalkovicemi a r. 1603 Čenovice a Dalov;⁹⁰⁾ býval krajským hejtmanem, zemřel 28. září 1608 a byl pohřben v kryptě kostela divišovského.⁹¹⁾ První manželkou jeho byla Sidonie z Guttensteina,⁹²⁾ druhou Anna, purkraběnka z Donína, od r. 1606. Ji ustanovil opatrovníci nad dětmi a odkázal jí statky Štěpánov s Dalkovicemi; zemřela r. 1609.⁹³⁾ Syn Petra Karla Oldřich Holický ze Sternberka dosáhnuv zletilosti, ujal Sternberk a po maceše Štěpánov, koupil r. 1614 Křešice a účastnil se tehdejšího ruchu politického. Občanům uhlířskojanovickým potvrdil práva Janem a Petrem Karlem jim udělená, a rozšířil je o právo sirotčí, t. j. aby nad statky sirotků bděli a je do jich zletilosti spravovali. Byl ve špatných poměrech finančních a vypůjčoval si jak od obce tak i od jednotlivců peníze. Dluhy spláceli nástupcové jeho tím, že je po bitvě bělohorské poukázovali na gruntech, které ze své moci novým držitelům svěřovali. Často býval při t. zv. „soudech“ osobně s Jakubem písařem důchodním přítomen a vybíratí dal „odúmrť“, kterou pak purkmistru a konšelům odevzdati poručil.⁹⁴⁾ R. 1613 pojal za manželku Elišku Mandalenu, dceru ryt. Sezemy z Vrtby a Judity Špaňovské z Lisova. Zemřel na svém zámku Č. Sternberce v mladém věku roku 1618 v měsíci květnu,⁹⁵⁾ zanechav čtyřletého syna Václava Jiřího a tříletou dceru Veroniku Polyxenu. Oldřich Holický ze Sternberka nesúčastnil se povstání stavovského a proto nebyly statky panství českosternberského konfiskovány.⁹⁶⁾ Ale po příklade jiných cizozemských vrchností, jichž se do Čech nahnulo veliké množství a kterým statky šlechty české buď byly darovány neb za babku prodány, počali poručníci čtyřletého syna Oldřichova Václava Jiřího ze Sternberka, matka jeho Eliška Mandalena z Vrtby, děd jeho Sezima hr. z Vrtby na Voticích a Vrchtových Janovicích a Štěpán Jiří hr. Sternberk na Postoloprtech a Pátku⁹⁷⁾ prováděti protireformaci katolickou a uváděti poddané pod rozličnými záminkami v těžší porobu. Poručníci omezili privileje, dané Janem, Petrem Karlem a Oldřichem ze Sternberka občanům janovickým, tím, že všechna opatření a nařízení konšelů byla předkládána ku schválení.

Vdova Eliška Mandalena provdala se r. 1625 za Adama ml. ze Sternberka na Postoloprtech a Pátku, hejtmana kraje žateckého, syna Štěpána Jiřího, a po třetí r. 1635 za Jaroslava Bořitu z

Martinic, někdejšího místopředsedy, krutého pronásledovatele nekatolíků († 1643). Václav Jiří došel let svých ujal se panství zděděných a byl po tehdejších způsobu diplomem císaře Ferdinanda II. dat. v Řezně dne 3. ledna 1637 povýšen do stavu hraběcího.

Občanům janovickým stvrdil omezená privilegia předků svých i poručníků, ale vymínil si, aby jmění „z gruntů sběhlých“ jemu připadlo. Po způsobu okolních vrchností zahrnily se však nešvary poddanské a privilegia byla pouze na papíře.

Václav Jiří byl muž vzdělaný a zajímal se o dějiny svého rodu. Sestavoval genealogii Holických, k čemuž si vypůjčoval r. 1638 některé památky od Polyxeny Lobkovicové z Perštyňa.⁹⁸⁾ R. 1649 stal se kr. radou. Cís. diplomem ze dne 24. prosince 1661 byla všem Sternberkům, tedy i Holickým, hodnost říšských hrabat obnovena, restituována a jim predikát „vysocurozený“ přidělen.⁹⁹⁾ Roku 1651 koupil Václav Jiří od komory královské zadlužené Radovesnice u Kolína a nemálo je zvelebil.¹⁰⁰⁾

⁴²⁾Roku 1677 přikoupil od ryt. Adama Jiřího Záborského z Brlohu statek Veltruby u Kolína.¹⁰¹⁾ Matka jeho Eliška, provdaná od r. 1635 po třetí Martinicová, dala r. 1637 synu svému Václavu Jiřímu za choť slečnu Voršilu Polyxenu, dceru Jaroslava Bořity z Martinic a první jeho manželky Marie Eusebie ze Sternberka († 1634), a dceři své Veronice Polyxeně za chotě syna nynějšího svého manžela, hr. Bernarda Ignáce z Martinic. Zůstávajíc s chotěm svým Jaroslavem Bořitou z Martinic, nejvyšším purkrabím, neustále v Praze, psávala dětem svému na Český Sternberk velmi pilně a sdělovala jim všechny své drobné starosti i novinky z veřejného života. Listů těch zachovalo se pouze jedenáct z let 1638-1640.

Z listů patrně, že hr. Eliška byla paní ducha bystrého a matkou milující, i při tom horlivou vlastenkou, která jazyk český dobře ovládala a slohem uhlazeným psala. Patrný to důkaz vzdělání žen českých v dobách předbělohorských. Zemřela r. 1643.

Václav Jiří měl z manželky své Voršily Polyxeny 3 syny a dvě dcery. Synové byli: Jaroslav, Jan Václav a Ferdinand Karel. Dceru Eleonoru provdal za hr. Hanuše z Trautmannsdorfu, pána na Pečkách a Litomyšli; dcera Barbora šla do kláštera karmelitánek, r. 1671 arcibiskupem Sobkem zřízeného. Syn Jaroslav jsa zdraví nevalného oddal se stavu duchovnímu. Otec jeho staral se pilně o to, aby pomocí vlivuplných přátel a příbuzných synu svému opatřil prebendy co nejvýnosnější a nešetřil za tím účelem ani značných nákladů. Snažení jeho neminulo se účinkem.

Mladý Jaroslav stal se již r. 1661 kanovníkem olomouckým a r. 1665 i pasovským.¹⁰²⁾ Když pak dne 31. května 1668 nově jmenovaný arcibiskup pražský Jan Vilém hr. Libštejnský z Kolovrat zemřel, namáhal se hr. Václav všemožně, aby uprázdněný stolec arcibiskupský dostal se synu jeho. Ale zde vliv jeho a přímlyvy přátel u císaře nestačily. Již dne 10. června 1668 jmenován byl arcibiskupem Matouš Ferdinand Sobek z Bílenberka, biskup královéhradecký. S mužem tím seznámil se hr. Václav Jiří v letech dřívějších, nejspíše na sněmu zemském. Důvěrnost mezi nimi tak rychle vzrůstala, že Mat. Ferd. Sobek byl nejdůvěrnějším přítelem hr. Václava Jiřího. O důvěrnosti té svědčí dopisy Sobkovy hr. Václavu Jiřímu psané buď na Český Sternberk neb do Radovesnic. Listy ty, vesměs psané, jsou formou, obsahem a upřímnou nelíčenou srdečností velmi zajímavé.¹⁰³⁾

Nyní počal sám arcibiskup Sobek horlivě vyjednávat, aby hr. Jaroslavovi nějaké jiné biskupství jaksi v náhradu za právě zmařenou naději opatřil. Příležitost k tomu byla dosti dobrá. Uzavřel císař Ferdinand II. se svolením papeže Urbana VIII. již roku 1630 rozdělení příliš rozsáhlou diecési českou tak, aby vedle stolce arcibiskupského v Praze 4 nová biskupství a to v Hradci Králové, Litoměřicích, Plzni a Budějovicích byla zřízena. Ale jednání o to protahovalo se nad míru. Teprv za Ferdinanda III. bylo r. 1656 založeno biskupství litoměřické a za Leopolda I. r. 1664 biskupství hradecké, je⁴³⁾hož prvním biskupem Sobek sám již dne 1. května 1660 císařem byl jmenován. Stav se nyní arcibiskupem, hodlal zříditi v Plzni biskupství pro hr. Jaroslava Holického ze Sternberka. Ale proti všemu nadání katolíci měšťané postavili se tomu na odpor, nechtějíc děkanský svůj kostel sv. Bartoloměje k tomu propůjčiti.

Sobek píše na Sternberk 24. března 1670: „Já jich k tomu konečně přivedu. Mého Jaroslava neopustím.“

Ale plzeňští nepovolovali. Tu píše Sobek v rozhorlení 3. července 1671: „Musím drobet pýchu plzeňských zkotit. Zařídím biskupství v Klatovech a pak jméno „Plzeňský kraj“ musí zrušeno býti a „Klatovský kraj“ se jmenovati.“

Když jednání s Plzeňskými se nedařilo, obrátil se arcibiskup do Klatov. Ale i zde potkal se s naprostou neochotností. Píše o tom na Sternberk 16. listopadu r. 1670 takto: „Klatovští chtějí mít biskupa, ale nechťejí dáti domy pro bydlení. Já jsem jim pravil, zdaliž se domnívají, že mohou vystavěti byt pro biskupa v povětrí. Ale i kdyby možno bylo, obávám se, že budou nařikati, že jim beru prospect do nebe.“ A dne 2. dubna r. 1671 píše: „Klatovští se hrubě oponírují a vykazují místo (grobíani N. B.) v předměstí mezi špitálníky. Míním, že císař jináče se rozmyslí. Kupuji jeden stateček kuchyňský malou míli od Klatov.“

I zdálo se, že v Klatovech biskupství zřízeno bude a císař Leopold I. jmenoval v sezení tajné rady státní dne 21. června r. 1671 hraběte Jaroslava Holického ze Sternberka biskupem klatovským.

A přece na konec jednání se rozbilo. Biskupství v západních Čechách potom již vůbec zřízeno nebylo. Za tak smutných okolností pomýšlel arcibiskup pro hr. Jaroslava buď na biskupství královéhradecké, jehož jmenovaný biskup Jan Fridrich hr. z Valdštiny o biskupství ve Vratislavi dosti nadějně se ucházel, nebo na litoměřické, jehož biskup Maxmilián Rudolf svob. pán ze Šlejnic, stále churavěl. Ale i tyto naděje na ten čas zklamaly. Hr. Jaroslav stal se teprve dne 26. října r. 1675 skutečným biskupem a to v Litoměřicích. Potěšitelné této pro něho události arcibiskup však se nedočkal: zemřel již před tím dne 29. dubna téhož roku.

Hrabě Jaroslav byl biskupem v Litoměřicích do 12. dubna r. 1709, kdy zemřel.

Syn Jan Václav byl určen ku spravování statků otcovských. Bratr jeho Ferdinand Karel byl vojínem a zemřel roku 1675 v Augsburgu jako hejtman.

Finanční poměry hr. Václava Jiřího nebyly skvělé. Statky jeho za dřívějších nepokojných dob velice zpustly vystěhováním inteligence, průchody vojenskými, požáry a j. v., robotního lidu bylo po 30leté válce málo, vesnice a městečka vypálena. Ještě roku 1662 ležely Uhlířské Janovice téměř v ssutinách. Píšeť 13. listopadu r. 1662 majitel panství hraběnce Ludmile ze Sternberka ve příčině diplomu o povýšení Sternberků do stavu hrabat říšských mezi jiným toto: „Že předešle nebylo psaní posláno, jsem omluven; neboť jaký papír a inkoust jsem na cestě do Radovesnic v mých spálených Janovicích Uhlířských našel, tak za prostnou mou upřímnou horlivostí in prima instantia jsem se k svým vzácným patronům utíkal.¹⁰⁴⁾

Též hraběnce píše 15. dubna 1663: „...než poněvadž z mého špatného jedinkého statečku veliké a stálé jak ke kontentování věřitelů, tak také 44i v těchto případnostech a obtížných časech nevyhnutelné vydání mám, že dosti sám obtížně vyživiti se mohu“.

Hr. Václav Jiří přejal mnoho dluhů po předcích. Tak r. 1584 vypůjčil si děd jeho Petr Karel Holický od pana Jiřího z Talmberka na Ratajích Hrazených 10.000 kop grošů míšenských. Dlužní list obnovil hr. Sezima z Vrtby, jsa poručníkem nezletilého Václava Jiřího Holického dne 16. října r. 1630 a prohlásil, že skutečně dlužen jest panu Janovi ml. z Talmberka, synu a dědici Jiřího, 10.000 kop gr. míšenských zavazuje se zároveň 300 kop úroku pololetního z nich dávati a po půlletní výpovědi celou jistinu i s úroky hotově bez prodlení zaplatiti. Výpověď tato skutečně byla dána dne 22. dubna r. 1645, ale plnoletý již pan Václav Jiří ze Sternberka k placení se neměl. Pan Jan ml. z Talmberka nahlížeje pak nemožnost jeho v krutých oněch časech a pro zachování dobré vůle nenaléhal příliš, ba na konci života svého i nezaplacené úroky z ní odpustil a při sepisování poslední vůle nařídil, kdyby zemřel, „aby stran placení hlavní summy na Václava Holického ze Sternberka nekvapeno, nýbrž s ním mírně zacházeno bylo, tak aby obstáti mohl a láska zachována byla“. Po dlouhém jednání, v němž se Václav Jiří Holický i k císaři obrátil uváděje, že za 75 let co úroky rádně byly placeny, obdrželi páni z Talmberka na úrocích 45.000 kop grošů míš. = 52.500 zl., že prvotní dlužní úpis nikdy neviděl, že v

krutých nynějších dobách všem dlužníkům lhůty a slevy se povolují atd., došlo konečně k narovnání dne 11. prosince 1665 na Českém Sternberce.

Hr. Václav Holický se zavázal pánu Rudolfovi z Talmberka zaplatiti 10.000 zl. a sice 3000 zl. hned a každý následující rok dne 11. prosince 1000 zl. říšských tolarů a to bez úroků, až by celý dluh byl zapraven. Poslední lhůta splacena byla dne 28. prosince r. 1670, úpis z r. 1630 vrácen byl dne 27. března r. 1671.

Také semináři pražskému byl hr. Václav Jiří dlužen. Píše o tom arcibiskup 18. října 1673: „Co se dotýče úroků, ty peníze náležejí mému seminarium; kdyby byly mé, neřikal bych ani slova o úrok“.¹⁰⁵) Ani služebníkům svým řádně neplatil a poukazoval jim dluh na splátku u poddaných. Tak když r. 1674 ujal Nikodem Štěpánek grunt Dobíhalovský a skládal naň ročně po částkách, vždy peníze pro sebe přijal Jan Hrubý, komorník hraběcí, „neb jemu náležely“.

Primasovi janovickému Jiříkovi Kutnohorskému, pekaři, byl dlužen 30 kop miš. a vykázal mu za to kus pole a palouku od měst. pivovaru.¹⁰⁶)

K zaplacení dluhů prodal hr. Václav Jiří r. 1654 Chrást'any a roku 1664 Štěpánov. Po smrti své manželky Voršily Polyxeny oženil se hrabě Václav Jiří v 67. roce věku svého s Helenou Multzerovou z Rosentálu, dcerou plukovníkovou, s níž byl oddán 17. května 1681 v děkan-ském kostele kolínském.¹⁰⁷)

Odevzdav synu svému Janu Václavovi správu Čes. Sternberka a Uhlířských Janovic, usadil se s mladou chotí na Radovesnicích, ale záhy se roznemohl a zemřel tam na počátku r. 1682.

⁴⁵V poslední své vůli jmenoval hlavním dědicem statků syna svého Jana Václava Holického ze Sternberka. Mrtvé tělo starého hraběte jest vezeno do Prahy a pochováno tam v kostele u Paulánů na Starém Městě; za duši jeho bylo dle tehdejšího pobělohorského zvyku čteno 1000 mší. Památku po něm měli jeho služebníci; hofmistru svému Janu Kořínkovi odkázal 100 tolarů, Václavovi, komorníku, 100 korců pšenice, Kačence, kuchaře, 100 korců žita a všechny tři propustil z poddanství.¹⁰⁸)

Nový pán na Uhlířských Janovicích Jan Václav Holický ze Sternberka byl kr. radou komorním, soudcem zemským a krajským hejtmanem v Kouřimsku. V mladých letech 1665-1671 cestoval po cizích zemích. Cesty ty stály 15.024 zl. 6 kr.¹⁰⁹)

Byl ženat s první manželkou Magdalenou hr. z Heussenstammu a na Lažanech († 1704) a s druhou Lidmilou, ovdovělou z Valdštyna, roz. Libsteinskou z Kolovrat.

Po vydání robotního patentu císařem Leopoldem I. r. 1680 vydal Jan Václav Holický hrabě ze Sternberka listinu o 16 člancích, do nichž částečně vložil některá práva z privilegií „před ohavnou rebelií“ platných a zmínil částečně povinnosti Janovickým uložené v letech 1620-80.

Jejich obsah jest následující:

„Ve jméno sv. a nerozdílné Trojice, jednoho Boha Všemohoucího, od věkův až na věky požehnaného, Amen. Já Jan Václav sv. Řím. říše hrabě ^{46z} Sternberka, dědičný pán na zámku Českém Sternberce nad Sázavou, Divišově, Uhlířských Janovicích, Radovesnicích a Veltrubech, J. M. Římského císaře, Uherského a Českého krále rada, skutečný komoří a soudce zemský v království Českém - jakožto pravý dědic a syn vlastní pozůstalý po dobré a vzácné paměti Vysocé uroz. panu Václavovi Jiřím, sv. Ř. říše hraběti z Sternberka, panu Otcí Mým nejmilejším známým činím tímto listem vůbec, tak jakož jsou purkmistr a konšelé i veškerá obec městyse mého Uhlířských Janovic, dědiční poddaní moji, věrní milí přede mně předstoupivše, poslušně a ponížně mne za to žádali, abych jim některá privilegia a obdarování od předešlých vrchností a mých pánův předkův ... na jistý způsob potvrzena jsou, také konfirmoval a z milosti nějaké nadání učinil. Což prohlídaje k jejich Janovickým ponížným prosbám, že jsou ta minulá leta strastná, jak pánům předkům mým všelikou možnou poddanou poslušnost a věrnost prokazovali a na budoucí časy mně, jakožto vrchnosti jejich dědičné, a budoucím potomkům, prokazovati zavazují: tedy tak činím a je měšťany janovické při obdarováních od vrch-

ností jejich předešlých potvrzených ve všech artikulích, punktech, klausulích zcela a zúplna zůstávají a ještě z milosti mé některé větší nadání propůjčují, totiž:

1. Ze tíž měšťané mají právo volného odkazování statků movitých i nemovitých, však toliko na grundy mé a ne jinam. Umře-li kdo bez kšaftu, aby statek na nejbližší přátele připadl, kdyby ale těch nebylo, polovice k záduší, druhá obci aby obrácena byla.

2. Kdyby který nezletilý sirotek s toho světa sešel, spravedlnost po něm zůstala aby na nejbližší přátelstvo jeho zde v místě neb jinde na gruntech mých připadla; kdyby těch nebylo, aby polovice záduší, druhá k obci městečka přináležela.

3. Zemře-li měšťan zůstaviv po sobě manželky a dítek nezletilých, aby purkmistr a konšelé statek jeho popsati dali a jej manželce k opatrování odevzdali; kdyby ale tato opět provdati se chtěla, nebo statek mrhala, aby měli moc statek jí odejmouti, prodati, matce díl náležitý vydati, ostatní sumu sirotkům užitečně uložit.

4. Jestliže by která osoba ženského pohlaví, buď vdova neb panna, na poctivosti své nenáležitě se chovala a na ní by to vskutku shledáno bylo, tedy spravedlnost její aby dílem k záduší, dílem k obci dána byla; nežli co se tkne sběhlých z téhož městečka, spravedlnost aby na vrchnost připadla.

5. Co se týče obchodů v městečku, takové bez překážky každý z obyvatelů volně a svobodně k dobrému svému provozování moci budou - kromě šenku vína, páleného, piva a dokonce žádných nápojů odjinud brání.

6. Kdyby se z lidí cizích, svobodných v témž městečku osaditi a živnost svou provozovati chtěl, ten konaje povinnosti téhož gruntu, na kterém sedí, však s povolením držitelů panství sternberského, vedle jinších sousedů od starodávna náležitou, aby v též svobodě své zůstal i s potomstvem, a kdyby se mu dále zůstati nevidělo, toliko osadiv grunt hospodářem hodným, aby se bez překážky volně, kdežby se mu dobře vidělo, se vši spravedlností svou obrátiti mohl.

7. Poněvadž tato svoboda kšaftování od mých vzácné a slavné paměti p. předků jim podaným věrným milým městečka Uhl. Janovic milostivě udělena jest k tomu cíli a konci, aby lepší chuť k svému hospodářství měli a pilnost svou v něm naložili, obec tudy víc a více rozmnožena a v každém ohledu zvelebena byla, záduší k rozmnožení cti a chvály Boží přicházelo, sirotci pak k náboženství křesťansko-katolickému vedeni byli; já ale ⁴⁷⁵ velikou nelibou spatřuji, že dle toho mínění měšťané nepokračovali, nýbrž s největší nepilností a váhavostí sobě počínali: pročež nařizují purkmistru a konšelům přísně, aby každého roku počnouce hned od běžícího roku 1692, o vánocích soudy držány byly, a jeden každý čím od gruntu svého k obci, záduší neb sirotkům povinen jest, skládal, ku kterémuž konci mají zvláštní truhlice se zříditi, a počty od purkmistra, konšelův a čtyř starších obecních podepsané, k rukoum vrchnosti na věčné časy se skládati. Kdyby se tak nestalo, tehdy můj hejtman je k tomu přídržeti má, a pokudby jeho ostré napomenutí nepostačovalo, v tom příběhu podle spravedlnosti mého uznání trestání slušného pro takovou neposlušnost ujeti nemají.

8. Co se robot od starodávna konaných týče, jsou občané povinni: u dvora janovického všechna osení zimní i jarní sežítí, poseci, svázati, též i z luk sena, otavy skliditi a do stodol svěsti; naproti tomu k žádnému jinému dvoru potahování býti nemají - to sobě znamenitě vymlívají a při všem nezrušitelně zachovávají. Aby však tyto práce spravedlivě, dle jednoho každého usedlosti rozděleny byly, zaznamenávám každému, kolik ženců z gruntu dáti povinen bude, totiž: Jiří Holoubek, mlynář 2 žence, Martin Suk 1, Václav Suchý 3, Bartoň, bednář 2, Jiří Mařan 1½, Jiří Zelenka, provazník 2, Jan Klempera, kolář 1, Jan Kolda, řezník 3, Jan Veselý 1, Nykodem Štěpánek 2½, Matěj dolejší 3, Jan Sýkora 1½, Josef Hůla 1½, Anna Vojtěchová 1½, Jan Pěnkava, mlynář 2, Tomáš Kulhánek 1, Kašpar Kamp 1, Pavel Kolenář 1, Jakub mladý Sýkora 1, Jan Mládek 1, Jan Polák 2, Matěj Mirovský, pekař 2, Jan Radovesnický 3, Matěj Břejl 2, Václav Sýkora 3, Jan Krbek 3, Jiří Hrabánek, kovář 1, Jakub Hrbek 3, Matěj Vysušílek 1, Pavel Zajíček 1½, Matěj Paša 2, Jiří Procházka 2, Bartoloměj Tureček 1, Jan Dobíhal 1, Václav Bechyně 2, Jiří Volák 1, Jakub Sýkora 2, Václav Veselý 1, Jiří Jelínek 1, Jan

Mirovský 1, Jan Kohout 1, Jiří zedník 1, Pavel Kovářů 1, Václav Lubínský 1, Jan Liška, pekař 1, Václav Fáber (kovář) 2½, Karel Štěpánek, mlynář 2 žence.

9. Potažníci odbývají: Václav Suchý 8 fůr, Jan Kolda 8, Nykodem Štěpánek 6, Matěj Kovář 8, Jan Radovesnický 8, Václav Sýkora 8, Jan Hrbek 8, Jakub Hrbek 8, Václav Bechyně 6, Jakub Sýkora 6, Václav Fáber (kovář) 6.

10., 11., 12., 13. článek ustanovují ruční i potažní práce měšťanů i odměny za ně, příspěvky na cesty a p.

14. Zavazuji mé dědice a potomky, aby při přistoupení k panství českosternberskému, dříve nežli oni občané janovičtí jim poddanost, věrnost a pravé človečenství slibovali, oni dědicové a budoucí moji všickni na věčné časy povinni byli, když oni janovičtí měšťané se o to snažně a poslušně ohlašovali budou, jim taková privilegia, obdarování a nadání ve všech punktech a klausulích milostivě potvrdili. Kdyby pak to učiniti nechtěli, tedy oni občané povinni nebudou jim slibovati, aniž co v povinnostech svých vrchnosti takové nemilostivé vykonávají dotud, pokud jim obdarování by nestvrdili; však pokudž vždy v povinné věrnosti a katolickém náboženství setrvají a zůstanou; nebo kdyby rebelirovati a na jinší víru (což že Bůh svrchovaný dopustiti neráčí, té pevné naděje jsem), přestoupiti chtěli, všechna ta má nadání i pro facto t. j. ihned ničímž slouti a kasirována býti mají.

15. Dále, aby moji věrní, milí, poddaní měšťané a obyvatelé městyse Uhlířských Janovic o tom bezpečněji zaopatřeni byli, tedy jim vůli a moc dávám, tímto mým obdarováním, kdykoli by se trefilo, že budoucí moji dědicové a potomci, by jejich privilegia ode mne jim z milosti daná potvrditi, při nich zanechatí a chrániti, nýbrž v něčem rušiti a jim ku škodě změnití chtěli, aby oni se o svou spravedlivou věc ku královskému úřadu krajskému o dopomožení své spravedlnosti ucházeli, jenž tuto já, jak nynější, tak také ⁴⁸ budoucí J. Mti. pp. krajské hejtmány kraje tohoto kouřimského šetrně za to žádám a prosím, aby se v takovém příběhu mých věrných, milých poddaných, měšťanův a obyvatelů janovských milostivě ujali a je ve všem spravedlivém ucházení pod protekcí svou vzali, přichránili a takové jejich ucházení k slavnému úřadu krajskému, jakož i kdyby toho potřeba ukazovala k Jich Exellencím a Milostem královským pánům místodržicím tohoto dědičného království Českého, nemá se jim od mých dědicův, potomkův a budoucích k nějaké neposlušnosti anebo rebelii přičítati a žádná příčina pro to k nim brána býti, jim v ničémž se vymstíti a to pod závazkem jejich duší spasení a uvarování skutečného božského trestání.

16. Aby měšťané a obyvatelé městyse mého Uhlířských Janovic skutkem spatřili, jak milostivě k nim nakloněn jsem, tedy ještě tuto moc a vůli jim dávám, aby ty všechny ode mne z milosti daná a dobrovolně propůjčená privilegia neboližto obdarování jak za živobytnosti mé, též také na časy budoucí a věčné za panování potomků mých, kdykoliv se jim líbilo, oni ty prostředky měli a k tomu přijíti mohli, bez vědomí a dalšího dovození mého i budoucích mých sobě od Jeho Mti. Římského císaře, Uherského a Českého krále, Pána, pána nás všech nejmilostivějšího i od budoucích J. Mti. Řím. císařův a králův tohoto dědičného království Českého nejmilostivěji stvrditi a konfirmovati dali.

Na potvrzení toho list tento jsem pečeti mou přirozenou stvrdit dal a v něm se svou vlastní rukou podepsal. A pro lepší podstatu toho všeho dožádal jsem se urozeného Pána, pana Františka Maxmiliána Leopolda z Talmberka, dědičného pána na Hrazených Ratajích, Nových Dvořích, Černém Blátě, Vavřinci, Talmberce a Třebouli, J. Mti. Řím. císaře, Uherského a Českého krále skutečného komorníka - též urozeného a statečného rytíře pana Františka Albrechta Morice z Morenberku, pána na Voděradech, J. Mti. císaře, Uherského a Českého krále nařízeného královského hejtmána kraje kouřimského - že jsou také pečeti své k tomuto listu přivésti dali a se vlastníma rukama svýma podepsali (sobě však a dědicům svým beze škody). Jehož jest datum na zámku mém Českém Sternberce nad Sázavou, v den památky sv. Kateřiny, panny a mučednice, t. j. dvacátého pátého měsíce listopadu léta od narození syna Božího tisícího šestistého devadesátého druhého a slavného panování J. Mti. císaře Leopolda, toho

jména Prvního, římského třicátého čtvrtého, uherského třicátého sedmého a českého krále třicátého šestého léta.

Jan Václav hrabě z Sternberka. František Max Leopold z Talmberka.

František Albrecht Pavel Moric z Morenberka.¹¹⁰⁾

Privilegia tato obsahují vlastně více břemen než práv, všude prospěch vrchnosti jest v popředí a ze všech ustanovení vane duch poddanosti a poroby pobělohorské. Ale relativně se poměry zlepšily a populace rostla. Z „privilegií“ patrně, že r. 1692 již 47 gruntů bylo osazeno a tedy jen 15 pustých zůstalo, kdežto před 37 léty 38 gruntů pustých bylo.

Připočteme-li k uvedeným domům panský dvůr, ovčín,¹¹¹⁾ vino₄₉palnu,¹¹²⁾ faru, školu, radnici, která po r. 1655 byla nově zbudována a v ní obecní hostinec umístěn (nynější c. k. soud), pak některé domky obecní, mělo městečko asi 500 obyvatelů. Také dle nejstarší matriky připadá přibližně toto číslo, neboť r. 1692 bylo 20 křtů, a počítá-li se obyčejně 40 křtů na 1000 obyv., jeví se opět počet obyvatelů na 500.

Hrabě Jan Václav Holický zemřel na hradě Českém Sternberku dne 11. dubna r. 1712 jako poslední muž. potomek větve Holických ze Sternberka¹¹³⁾ zanechav jedinou dceru Annu Amabilii, která se provdala r. 1708 za hr. ₅₀Jana Maxmiliána z Götzů¹¹⁴⁾ a dědila Č. Sternberk s Uhlířskými Janovicemi. Tak byly Uhlířské Janovice pod panstvím Sternberků přes půl pátá sta let.

Anna Amabilie hr. z Götzů spravovala panství sama, ježto manžel její byl apelačním radou a zdržoval se nazvíce v Praze. Zemřela 20. února 1724 odkávavši panství svému manželu. Jan Maxmilián hr. z Götzů stal se r. 1721 J. M. C. radou. Nastoupiv panství založil v okolí hradu Sternberka pohodlné cesty, postavil několik kamenných soch a jinými ještě chvalitebnými skutky zjednal si stálou památku. Ale na panství uvalil větší dluhy. Zemřel r. 1734. Zanechal dvě dcery. Staří Marie Maxmiliána (roz. 1709) byla provdána za hr. Václava Arnošta Schafgotsche, nejv. purkrabí pražského, pána na Sádové, mladší Marie Barbora byla svobodna. Obě vládlý s počátku společně statky otcovskými Čes. Sternberkem, Uhlířskými Janovicemi, Třebešicemi na Vlašimsku, Radovesnicemi a Veltruby ustanovivše svým plnomocníkem ryt. Jana Václava Klusáka z Kostelce na Bačkově.¹¹⁵⁾ Když pak Marie Barbora provdala se roku 1738 za F. Ant. hraběte z Roggendorfu,¹¹⁶⁾ svobodného pána z Molenburku, c. k. plukovníka a později generála ve vojtě, rozdělily se o panství tak, že Marie Barbora ujala panství českosternberské s Uhlířskými Janovicemi, Marie Maxmiliána Radovesnice a Veltruby u Kolína.¹¹⁷⁾ Dluhy vězící na panství od třicetileté války rostly. R. 1747 ustanoven sekvestorem panství hr. Frant. Buquoi v Praze.

I umíná si majitelka prodati k uspokojení věřitelů část statků svých. R. 1752 prodala Třebešice na Vlašimsku, k nimž od panství sternberských přidala dvůr Vysokou Lhotu; vesnice Libež, Nemíž a Slověnice klášteru emauzskému v Praze, kterýž též znamenitou sumu měl na panství pojištěnou. Statek Uhlířské Janovice nabídl ke koupě obci uhliřskojanovické. Dne 20. května 1750 žádala za Nejvyšší svolení, aby poddané obci statek Janovice i s propuštěním z poddanství za 60.000 zl. mohla prodati. Císařovna Marie Terezie zaslala žádost tuto zemskému soudu k vyjádření s nařízením, aby o ní podal zprávu nejvyšší dvorní justiční kanceláři. Jáka zpráva byla podána, neznámo; nejspíše v ten smysl, že zvyk nedopouští nabytí statků panských než šlechticům, neboť teprv císař Josef II. zrušil výsady takové. R. 1754 byl jménem všech věřitelů panství českosternberského král. zemskými ₅₁dskami ustanoven administrátorem panství Jos. František z Puteani.¹¹⁸⁾ Jeho prostřednictvím byl r. 1755 prodán samostatný statek Uhlířské Janovice kněžně Leopoldině Kinské, roz. hraběnce Palffy, vdově po Fr. Jos. Kinském. Táž koupila je pro svou dceru Marii Augustinu, která však již r. 1763 zemřela, odkávavši panství hr. Jos. Janu Max. Kinskému z Vchynic a Tetova,¹¹⁹⁾ který jej k svému panství ratajskému připojil.¹²⁰⁾ Ale již 1. července 1764 koupila panství ratajské se statkem uhliřskojanovickým vévodkyně Marie Terezie Anna Felicitas Savojská a Karignanská, rozená kněžna z Liechtensteina, majitelka panství černokosteleckého, úříňovesského, škvoreckého, kounického

atd. za 305.000 zl. rýn. i s klíčovými; na částku tu složeno ihned 179.517 zl.¹²¹⁾ K témuž panství přikoupila r. 1765 ves Podveky a les Ušálek. Zemřela ve Vídni dne 20. února 1772 odkávavši poslední vůli ze dne 16. srpna 1769 svá rozsáhlá panství knížeti Františkovi Jos. z Liechtensteina,¹²²⁾ císař. tajnému radovi, komořimu a rytíři zlatého rouna, který zemřel 18. srpna 1781. Poslední vůli ze dne 27. června 1780 odkázal panství svému nedospělému synu Aloisu Josefovi. Ten byl 7. prosince 1781 prohlášen plnoletým a uveden v právo majitele.¹²³⁾

Nový pán statků byl původně ve vojsku a od roku 1783 věnoval se správě svých statků obce hlavní péči na lesnictví a chov dobytka. Zemřel 24. března 1805 bez potomků a majorát připadl bratru Janu Josefovi knížeti z Liechtensteina.¹²⁴⁾ Jan Josef (1760-1836) vstoupil roku 1782 do armády a účastnil se v letech 1787-1790 války vynikaje všude odvahou a podnikavostí až bravurou. R. 1799 bojoval udatně v Itálii, r. 1800 vynikl u Hohenlindenu a Antheringu, začež obdržel velkokříž řádu Marie Terezie. R. 1794 stal se generálmajorem a r. 1796 majitelem komthurského kříže řádu Marie Terezie. R. 1805 bojoval u Slavkova proti Francouzům a účastnil se pak jednání s císařem Napoleonem; r. 1806 stal se rytířem zlatého rouna a r. 1808 generálem jízdy. R. 1809 vynikl slavně v bitvě u Ošpru a přejal pak po arciknížeti Karlovi velení armády u Wagramu; pak podepsal mír vídeňský mezi Rakouskem a Francií. Od těch dob věnoval se správě svých statků. Zemřel 20. dubna 1836. Zanechal 6 synů; z nich Alois Josef (1796-1858) přejal správu panství,¹²⁵⁾ byl od roku 1827 členem a pak předsedou Zemědělské společnosti.

Nynějším panujícím knížetem a majitelem všech statků - tedy i dvoru v Uhlířských Janovicích - jest Jan II. kníže z Liechtensteina, vévoda opavský a krnovský, hrabě z Rietberku, rytíř řádu zlatého rouna atd. atd., kterýž sídlí ve Vídni a ve Vaduzi, hlav. městě svého knížectví Liechtensteinského.

Císař Ferdinand Dobrotivý udělil r. 1848 konstituci svým národům a tak přestala vláda patrimonialní i nad Uhlířskými Janovicemi.

Právo soudní. Soud městský od XIII. století skládal se z rychtáře a konšelů. Rychtář oznamoval stranám nález, který i prováděl, jsa při všem tom vázán souhlasem konšelů. Soudu tomu příslušelo právo v civilních i trestních rozepřích nad měšťany janovickými i občany kochanovskými od počátku XVI. stol.¹²⁶⁾ Soudy hlavní čili roční konány o vánocích. K soudům těm bývaly prikazovány věci vážnější, jako převody statků, domů a těžší věci trestní. K slavnostnímu zahájení soudnímu chystala se všechna obec. Kantor a žáci již dávno před tím cvičivali slavnostní sbor, aby počátek soudu oslavovali zpěvem. Nejprve zvoleno, a když se konšelé sešli, oznámil služebník obci, že mohou vstupovati do světnice soudní před radu. Po zahájení vyzval rychtář strany, mají-li co před tím ctným právem činiti, aby předstupovali, že čas a hodina jest, což bylo třikrát voláno, načež strany jedna po druhé přistupovaly. Když k soudu již nikdo se neohlašoval, rychtář oznámil obci: „Poněvadž žádný před tímto ctným právem činiti co nemá, jakožť mocí tento soud je zahájen, toužť mocí se zase odhazuje. A protož, kdož zde nemá co činiti, může odejítí v pokoji.“¹²⁷⁾

Vedle těchto zahájených soudů rozhodovány menší pře v obyčejných zasedáních dvakrát týdně, nebo podle potřeby bez formalit slavnostních, kde přítomni byli jen dva nebo málo více předsedících.

Od XV. století zjednávala si vrchnost v městech poddaných vždy větší vliv na vývoj práva. V XVI. století vydal Brikcí z Licka „Knihy městských práv“, aby se jimi města spravovala. Císař Ferdinand I. obmezil poměrně nezdravou přílišnou kompetenci soudů městských a zřídil pro všechna města r. 1548 soud apelační (odvolací) na hradě pražském, čímž přispěl k sjednocení práva městského. Soud tento byl zrušen 4. dubna r. 1783. Od r. 1579 řídili se rychtáři právem Koldínovým, jak to zřejmě patrnó z 1. odstavce privilegií Janovických z r. 1692.

V Čechách byl právní obyčej, nařizovati v některých případech také zřízením zemským, že obecný člověk, dopustil-li se nějakých výstupků hrubých nebo opěťovaných, ač ne zločinů hrdelních, býval trestán vězením u soudu městského, a chtěl-li se dostatí na svobodu, musel vy-

dati revers, že za trest svůj nebude se nikomu mstítí, nýbrž že bude se již chovati slušně; někdy bylo v listě doloženo, kdyby příště opět se dopustil něčeho zlého, že s₃ má býti beze vší obrany trestán na hrdle. Takové reversy byly zapisovány do knih pozemkových neb do knihy hrdelní.¹²⁸⁾

V privilegiích z r. 1692 a 1713, stvrzených císařem Karlem VI. a Marií Terezií praví se, že obdržely Janovice také právo soudy konati, statky zapisovati, t. j. vésti knihy pozemkové, pak právo sirotčí, kteréž jinde vrchnost konala.

Právo hrdelní. Také právo hrdelní konala zdejší obec po úradě se soudem apelačním, jakž patrně ze stětí cikánek r. 1726. Dopis apelačního soudu jest adresován „ku právu městskému Uhlířských Janovic“.

Patentem ze dne 22. července r. 1765 bylo vrchnostem a měštům právo trestní a rozhodování nad životem a smrtí poddaných odňato a magistrát₅₄tům 24 královských měst přiznáno. Císař Josef II. mínil všechno soudnictví učiniti věcí státní, avšak finanční a jiné důvody byly tomu na překážku.

Jurisdikční normou ze dne 11. února 1784 a řadou jiných předpisů bylo vrchnostem nařízeno, že hospodářští úřadové vrchnostenští mají vésti záležitosti knihovni a souditi ve věcech nesporných; ve věcech sporných pouze potud, pokud jde o dluhy a urážky na cti a že všechno ostatní konání civilní soudní moci nad poddanými má se svěřiti zvláštnímu justiciárovi. Při úpravě soudnictví v kraji kouřimském dvorním dekretem ze dne 20. dubna r. 1790 bylo uznáno svobodné a nezávislé soudnictví městečka Uhlířských Janovic. Práva toho nebylo však v Uhlířských Janovicích použito, poněvadž obci nebylo možno vydržovati si úředníka v právech zkoušeného, bylo přeneseno právo to cestou delegační na vrchnostenský úřad do Rataj Hradebných. Když pak zemský úřad vydal cirkulář ze dne 4. června r. 1791 všem nižším úřadům, že v následku dvorního dekretu ze dne 21. srpna r. 1789 nejen vedení pozemkových knih, nýbrž i souzení ve věcech nesporných, pak dluhů a urážek na cti může soudům městským býti svěřeno, když budou zachovávatí zákonitých předpisů, tu obec Uhlířské Janovice ponechala si pouze vedení knih gruntovních a platila zkoušeného listovního; ostatní funkce ponechala hospodářskému úřadu v Ratajích. Počátkem XIX. století požadovala obec práva svého zpět.

Tu upíral vrchnostenský úřad obci veškerých práv soudnických. V následku toho podala obec r. 1839 stížnost k c. k. vrchnímu soudu zemskému. Krajský úřad kouřimský zavedl z nařízení zemského soudu jednání u věci té a zaslal přípisem ze dne 18. listopadu r. 1841 akta zemskému soudu. Vrchní soud zemský v dorozumění s c. k. guberniem vynesení ze dne 23. ledna r. 1843 zakázal vrchnostenskému úřadu v Ratajích zasahovati do práv soudcovských obce Uhlířských Janovic, poněvadž obci té dle stávajících zákonitých ustanovení ve věcech knih pozemkových a souzení ve věcech nesporných a p. náleží v základě privilegií obci propůjčených a mocnáři schválených. Že práva toho používáno nebylo, na věci nemění, neboť vrchnostenský úřad koná právo to cestou delegační.

Následkem toho odevzdal vrchnostenský úřad sirotčí spisy a jmění sirotčí obce Uhl. Janovic, Janovské Lhoty a Kochanova obci Uhlířským Janovicům. Jména to převzali purkmistr Kašpar Sýkora s radou městskou a dvěma občany v zastoupení obce.

Správu odboru toho převzal 1. ledna 1844 radní Antonín Zelenka a byl vrchnostenským úřadem 2. března 1845 potvrzen po složení kauce 600 zl. Týž spravoval úřad ten do června 1850 odevzdáv spisy i jmění c. k. okresnímu soudu zde.

O řádném vedení úřadu toho dostalo se mu absolutoria c. k. vrchního zemského soudu v Praze ze dne 18. listopadu r. 1857. Když roku 1850 byla moc soudní přenesena na c. k. okres. soud, odvedla obec téměř všechny pozemkové knihy; 3 nejstarší z r. 1581, 1655 a 1694 byly odevzdány r. 1899 král. česk. zem. archivu v Praze.

Práva tržní. V Uhl. Janovicích konají se thy výroční v tyto dny: 1. v pondělí po Obrácení sv. Pavla, 2. v pondělí po třetí postní neděli, 3. v úterý po Velikonocích, 4. v pondělí po Zjevení sv. Michala, 5. na sv. Víta (povolen majestátem císaře Karla VI. r. 1727. Arch. měst.), 6. v

pondělí před Maří Magdalenou, ⁵⁶7. v pondělí po Nanebevzetí P. Marie, 8. v pondělí po Andělu Stráž. (povolen císař Františkem I. r. 1830), 9. v pondělí po sv. Havlu (povolen majestátem císaře Josefa II. r. 1788), 10. v pondělí před sv. Havlem, 11. v pondělí před sv. Kateřinou, 12. v pondělí po sv. Mikuláši (schválen r. 1912 c. k. místodržitelstvím). Stanice nákladní pro dobytek v místě. K výročním trhům jede z Kolína zvláštní vlak o 5. hod. 08 m. ráno.

Řemesla všech druhů kvetla zde od založení obce. Řemeslníci seskupili se v cechy. Po válce třicetileté byly cechy obnoveny; měly cechovní artikule z Divišova a z Kouřimě. Staré tyto artikule, jakož i „matky pokladnice“, pěkné dubové truhly jsou uschovány u předsedů nových živnostenských spolků.

Závody průmyslové. V městě kvetou hlavně tři odvětví průmyslová: hrnčířství s kamnářstvem, pletení krajků a tkání látek sametových. Vedle toho jsou zde: Tiskárna a knihkupectví, dva mlýny, hospodářský lihovar, který od r. 1852 do r. 1908 vyrobil 28.000 hl lihu, majitelem je p. Alfred Schwarz; olejna, majetek p. Jos. Spiegla a závod koželužský s tříslárnou, majetek p. Josefa Svobody, t. č. starosta města. (Viz „Průmysl a řemesla“ v I. díle).

Staré listiny. Z pamětních knih a listin sluší uvést: gruntovní knihu od r. 1581, gruntovní knihu od r. 1655 a 1694; jsou v zemském archivu; listinu na pergameně, obsahující v 16 artikulích povinnosti a práva měšťanů janovických z r. 1692, privilegia obecní od Anny Amabilie hr. z Götzů z r. 1713, pamětní knihy z r. 1713 a 1740 a některé drobné listiny. Také společenstva některá mají zachovány staré pořádky a cechy a chovají se ve starých paměťhodných truhlicích.

Léčení nemocí. Do r. 1750 nebylo v obci lékaře. Léčením zabývaly se rozličné staré ženy. R. 1742 uvádí se Dorota Sykorová, která léčila „zádušlivost“ „glogsolem“ - sklenou pěnou. Jinak se léčilo zažehnávaním a p. Do r. 1870 byli zde 2 ranlékaři; od r. 1871 jeden doktor medicíny, od r. 1895 dva.

Úmrtnost. Průměrně stáří lidí jest zde o něco vyšší než jinde; as kol 55 let. Nemoci jsou obyčejné. Tuberkulóza je řídká. V letech 1832, 1836, 1850 a 1866 objevila se zde cholera. Časem vyskytují se zde dětské nemoci: spála, spalničky, záškrť. Do r. 1884 byly zde neštovice častým hostem. Také chřipka se zde objevila. Dle statistiky úmrtí, sestavené Dr. Fischerem od roku 1870 (viz Děje Uhl. Janovic) ubývá úmrtnosti; tak na př. r. 1870 zemřelo v Uhl. Janovicích 44 lidí, r. 1908 21.

Statistika. V XIII. století měly Uhlířské Janovice as 400 obyvatelů, r. 1655 400-500, r. 1797 kol 950, r. 1805 bylo 179 domů a 1109 obyvatelů, r. 1840 1180 obyvatelů, r. 1848 1450 obyvatelů, r. 1866 218 domů a 1450 obyvatelů, r. 1869 2133 obyvj., r. 1875 2044 obyvj., r. 1879 269 čísel a 2001 obyvj., r. 1890 2035 obyvj., r. 1900 1960 obyvj. a dle posledního sčítání mají Uhlířské Janovice 308 čísel a 2073 obyvj.

Komunikace. Město bylo do r. 1853 vzdáleno ruchu světového, jsouc spojeno pouze obyčejnou cestou vozovou se sídlem bývalého úřadu patrimoniálního v Ratajích a s Kolínem. R. 1853 a 4 zřízena silnice směrem ke Kolínu, r. 1856 směrem ke Kácovu, r. 1860 směrem k Staňkovicům k přípojkě ratajské a k Zbraslavicům a r. 1906 k Sudějovu. Roku 1899 počala stavba lokální dráhy Čerčany-Kolín a jízda zahájena 19¹⁵/₁₂00.

Lokální tato dráha má nemalou cenu pro Uhlířské Janovice a celý okres; neboť jí se teprve otevřely prameny dopravné, bez nichž žádného obchodu ani průmyslu provozovati se nemohlo. Jeť pravým dobrodiním celému okresu.

Spolky. V městě jsou tyto spolky: zpěvácký spolek „Uhlíř“ od r. 1868, hasičský sbor od r. 1873, dámský spolek ku podporování chudé školní mládeže od r. 1878, místní odbor Ústř. Matice školské od r. 1886, osvětový svaz, okrašlovací spolek od roku 1896, národně-socialní vzdělávací spolek od roku 1900, tělocvičná jednota Sokol od r. 1901, občansko-politický klub od r. 1904, veřejná čítárna od r. 1907, podpůrný spolek Lidumil od r. 1909, polévkový spolek, včelařský spolek od r. 1879 a když časem se rozešel, zřízen r. 1908 nový. Mimo to mají zde sídlo okresní jednota učitelská „Budeč“, hospodářský spolek a j. v.

V obci jest školka obecní a zahrada školní. (Ostatní viz v I. díle „Spolky“).

Různé pohromy. V letech 1853-1866 bylo stíháno město neustálými požáry buď rukou zlomyslnou neb neopatrností povstalými. V r. 1853 v říjnu vyhořelo 7 domů a 3 stodoly. Dne 15. dubna 1860 povstal oheň ve škole, který strávil střechu a poškodil úplně zdivo. V dubnu r. 1861 vyhořela 2 čísla a stodola; téhož roku v srpnu vyhořelo 14 stavení, v listopadu pak vyhořelo č. 77; r. 1862 č. 134. Dne 21. května 1865 vyšel o 11½ hodině dopoledne z domu č. 187 opět požár; popelem lehlo 7 domů a 7 stodol; následujícího dne shořely ještě čtyři stodoly. R. 1866 v září vyhořel obecní domek č. 222, číslo 79 a stodola u č. 82; v říjnu pak 9 čísel. Příčiny těchto požárů nebyly vypátrány. Celkem shořelo kol 50 domů a 17 stodol.

Požáry těmi utrpělo obyvatelstvo narámně na svém blahobytu a upadlo v citelnou bídu. Všechny domy byly opět s nemalými oběťmi postaveny. Městská rada chtíc pohořelým uleviti, dala v obecním lese poraziti potřebné dříví a přenechala je pohořelým na lhůty platební. Také poskytla z obecní cihelny mnoho tašek a cihel. Dne 28. srpna 1872 povstal oheň v domě č. 35. Vyhořela čtyři čísla. Téhož roku 20. prosince vyšel oheň v domě č. 148 a strávil obytné a hospodářské stavení, pak sousední stodolu č. 68. R. 1873 hořelo dvakrát: dne 26. července v domě č. 166 a 22. srpna v domě č. 146. Dne 30. června 1875 hořelo ve zdejších dvoře a 24. října shořely tři domky. Dne 23. listopadu 1889 shořel dům č. 208, pak stodola a stáj u čísla 125, dne 22. listopadu t. r. tři domy. Dne 30. března 1891 vyhořel domek číslo 158 a stáje náležející k číslu 118. Dne 31. července 1892 vyhořelo č. 195, 20. června 1893 stodola u čísla 32, 23. dubna 1895 č. 152 a 153. Dne 6. června 1900 vypukl požár v číslu 118. Zničena šindelová střecha a stropy, jakož i stropy sousedního domu. Majitelé byli pojištěni.

Dne 28. dubna 1901 vyhořelo č. 56. Dne 14. srpna 1904 vypukl požár ve dvoře č. 62. Rozšířil se rychle a strávil 21 budov, dílem obytných, dílem hospodářských. Škoda byla odhadnuta 200 tisíc korun. Při tom shořela stará škola ze 17. století č. 7 a starobylý kostelík sv. Jiljí. Také život lidský zničen byl při požáru. Pekař Mejtřík pospíchav k hašení, aniž pomyslíl na nebezpečí jeho majetku hrozící, zadusil se v číslu 57. Dne 16. února 1905 vyhořelo č. 22. V září 1906 vypukl oheň v č. 159, při čemž poškozeny stropy a shořely zásoby obilí a šatstvo na půdě. V září 1908 vyhořel lucký mlýn. R. 1913 vyhořela celá židovská ulice a při tom lehla popelem býv. škola a synagoga. Škoda u všech tří požárů byla ohromná a jen částečně pojištěním nahrazena.

R. 1866 vypukla válka Rakouska s Pruskem. Dne 17. června vydán byl císařský manifest k národům a již 23. června valila se hlavní síla první pruské armády pod vedením prince Bedř. Karla do Čech. Nastala doba rekvizic a přípřeží. C. k. okres. úřad janovický dodal obci 29. června 1866 rozkazy, aby do 3 dnů bylo napečeno 10.000 bochníků chleba, jež měly odevzdány býti do zásobáren v Kolíně. Když pak dne 3. července utrpělo vojsko rakouské po₈rážku u Králové Hradce a couvalo k Vys. Mýtu, odvedeno toliko 1600 bochníků chleba; ostatní zásoba byla zde s nemalou škodou prodána. Zpráva o porážce u Hradce Králové došla sem až 5. července.

C. k. okresní úřady měly nařízeno, aby zastavily úřední činnost, jakmile by se nepřítel k hranicím okresním blížil; také měly všechny úřední odznaky odstraniti a pokud možno okresní sídlo opustiti. Proto 5. července odešli z města všichni c. k. úředníci a ukryli se v okolních obcích. Tak přešla veškerá správa na obecní úřad. Prusové vtrhli 6. července do Kolína. Z nařízení intendatury pruské v Kolíně nařizovalo se obci platiti penězi nebo odváděti věci v naturalích. Náhrady za stravování, rekvizice a přípřeže bylo vyplaceno městu našemu 816 zl., což byl asi desátý díl odhadnutých rekvizic.

Prušáci chovali se zde celkem slušně, jen že měli neobyčejnou chuť k jídlu, která stravovatele dosti postihla. Výtržnostní nebylo a tak obec trudnou dobu válečnou šťastně přestála. Dne 23. srpna, když podepsán mír, odtáhli Prušáci ku Praze.

R. 1868 postihla obyvatelstvo následkem sucha citelná neúroda, takže majitelé pozemků sotva z ozimního osení polovic úrody obdrželi. Lesy obecní utrpěly velkou škodu sněhovými

závějemi; bylot' z polámaného dříví na 400 sáhů dříví sděláno. Následujícího roku utrpěly lesy velkou vichřicí, která velké množství nejsilnějšího dříví pokácela.

Úřady nyníjší. Janovice Uhlířské měly až do r. 1868 okresní úřad; od doby té jsou sídlem c. k. okr. soudu (s knihovním úřadem), c. k. berního úřadu, pak okresního zastupitelství, komisiariatu finančního a finanční stráže, četnického velitelství (od r. 1850) a c. k. poštovního a telegrafního úřadu.

Církevní úřady zastoupeny jsou farním úřadem katolickým a rabinátem israelským. Od r. 1911 mají zde evangelíci reform. vyznání novou modlitebnu. Táž náleží pod správu evang. reform. faráře v Libenicích na Kolínsku (Ostatní viz I. díl Církevní záležitosti.) Školství jest zastoupeno měšť. školou chlapeckou a dívčí, smíšenou školou obecnou a pokračovací živnostenskou. K humanitním ústavům náležejí chudobinec a chorobinec. K těm druží se dva obvody zdravotní,¹²⁹⁾ nemocenské pokladny a jedna lékárna pro celý soudní okres.

Jos. Ledr.

59. BĚLOKOZLY.

Na levém břehu řeky Sázavy, 3 km od městečka Sázavy, stranou jižní, rozkládá se ve výši 450 m n. Adrii obec Bělokozly. Má 43 domy, v nichž bydlí 233 obyv. Domy tvoří skoro pravidelnou náves, na které stojí kaplička. Dvě čísla se 13 obyv. náležejí samotě „Trucovna“ zvané a 2 čísla s 26 obyv. náležejí dvoru Blatce a myslivně blatcecké.

Domy stavěny jsou z tvrdého kamene, kryty slamou, šindelem a novější pak taškami. V zahradách, ve kterých skoro všechny domy stojí, pěstují se s nepatrným výsledkem hrušně, jabloně a ořešiny. Lomení s kabřinci jest ještě několik zachovaných, ale bez nápisu. Typických starých staveb již zde není.

Obyvateľstvo žíví se rolnictvím a nádenictvím, a to hlavně ve vápenných lomech a v lesích. Nejstarší rodina zde žijící jest rodina Procházkova. Mládež po vyjití ze školy zůstává z části doma, z části jde na řemeslo nebo do služeb. Obecní majetek skládá se z polnosti ve výměře 7 ha 28 a 43 m² a z domu č. pop. 19. Z tohoto majetku platí obec 22 K 61 h přímé daně. Celá obec má 580 ha 7 a 26 m² výměry, z nichž odvádí 1717 K přímých daní. Luk není mnoho a pěstují se dle starého způsobu.

Hranic obec. katastru dotýká se potok Drahňovský, který ze sousedního okresu benešovského sem přitéká a do Sázavy proti obci malovidské se vleává. Vrchů v okolí Bělokozyl jest dosti. Nejvyšší jsou Spálený vrch (500 m) a Chlumek (474 m).

Škola. Až do r. 1904 chodila mládež bělokozelská do školy sázavské. Na žádost obce o zřízení obecné školy dostalo se jí výn. c. k. zem. šk. rady ze dne 9. července 1903 č. 24.514 z. š. r. svolení, aby obec zřídila celoroční školu poboční⁶⁰⁾ (exposituru) o jedné třídě. Ale obec nebyla s expositurou spokojena a podala rekurs k ministerstvu kultu a vyučování. Ministerstvo rekurs zamítlo a tak počalo se vyučovati 4. dne m. listopadu 1904 ve škole poboční. Místo pro školu upravila obec v chalupě č. pop. 8. a nyní se vyučuje v č. pop. 42.

Od té doby působili zde tiito učitelé: Frant. Hýbl, Alois Brtek, Josef Vobořil, Rudolf Hlavatý, Antonín Pilc a Oldřich Kahle (od r. 1910 dosud). (Příštím škol. rokem nastoupí Kahle místo učitelské v Kácově.)

Vedení školy náleží správci školy a míst. škol. radě sázavské.

Dějiny. O vsi Bělokozylích děje se zmínka za doby kláštera sázavského, když byl opatem Petr II., řečený Netolický. Za jeho panování bylo zboží klášterní 1400-1406 odhadováno a tu ves Bělokozly po prvé jest na statku klášterním jmenována.¹³⁰⁾

Po zrušení kláštera sázavského byly statky jeho různě zastavovány světským pánům, až konečně za císaře Zikmunda dal r. 1525 Mikuláš z Bruksteina, místokomorník království Českého, mocí svého úřadu dědiny kláštera sázavského, které náležely k Hrádku n. Sázavou, připsati panu Jaroslavovi ze Šellenberka a mezi nimi byly i Bělokozly.

Když pak zahájeno bylo nové vyjednávání za obnovení kláštera, a všecko zboží klášterní k Hrádku náleželo, tu za podpory císaře Leopolda se uskutečnilo vybavení a urovnání klášterních dědin tak, že Waldsteinové po smrti Jana Viktorina hraběte z Waldsteina r. 1636 uzavřeli s klášteřem smlouvu, kterou dědicové waldsteiňští odstoupili opatu a konventu za výplatní sumu 18.893 zl. 13 kr. a 2 d. zboží své. (D. Z. 314. D 25.) V tomto zboží byly také Bělokozly.

Po úplném zrušení kláštera r. 1785 připadly Bělokozly i s ostatním zbožím náboženskému fondu,¹³¹⁾ který byl spravován c. k. administrací státních statků. Ve veřejné dražbě byly tyto statky r. 1809 prodány c. k. hejtmanu Vilému Tieglovi, rytíři z Lindenkronu za 124.600 zl. stří.¹³²⁾ Jeho syn Emanuel prodal statky sázavské r. 1869 Janu sv. pánu z Neuberka a od toho v r. 1876 je koupil Bedřich Schwarz, jehož syn Richard dosud jest držitelem.

Bělokozly mají jednotř. exposituru školy sázavské, náležejí farou, poštou, telegr. i četnickou stanicí a zdravotním obvodem do Sázavy.

Nejbližší nádraží želez. jest Sázava-Buda a zastávka Sázava na místní dráze Kolín-Čerčany.

BENÁTKY.

Na rozcestí okresní silnice černokostecké a sázavské leží ve výši 370 m n. m. osada Benátky. Vzdálenost z Uhl. Janovic jest 10 km, z Hory Kutné 30 km. Benátky mají 15 domů se 108 obyv., vesměs náboženství katolického. Domy stavěny jsou z kamene a ze dřeva, stojí po obou stranách řečených silnic a jsou většinou kryty šindelem a došky. U některých jsou zachované dřevěné lomenice bez nápisů. Nábytek i oděv novodobý.

Malý potůček „Maxovka“, který sbírá své praménky v „Lavičkách“ na stráni radvanické, dotýká se osady na straně východní, za dvorem panským mění svůj směr k západu a nese vody své do potoka Nučického.

⁶¹⁾Obyvatelstvo žije se rolnictvím na svých usedlostech a nádenictvím; mnozí chodí na práci ke dvoru benátskému, do cukrovarů na Českobrodsko a na česání chmele na Žatecko. V zimě pracují v lese a dělají košťata. Nejstarší rodina ve vsi je rodina Dolejšova, Žohova a Procházkova. Mládež školet odrostlá zůstává po většině doma, nebo oddává se řemeslu, zvláště zednickému a službě.

Osada benátecká nemá jmění žádného a náleží spolu s Nechybou k pol. obci radvanické. Celá osada odvádí ročně 40 K 54 h přímé daně. Dvůr v osadě náleží k velkostatku sázavskému a daně jeho odvádí velkostatek přímo.

Nejvyšší vrchy v okolí jsou: Na Kamenné (392 m), na Doubravě (452 m) a na Močidle (370 m). Dešťů i bouřek bývá hojně, ale jsou neškodné.

Dějiny. Benátky patřily ku klášteru sázavskému a děje se o nich první zmínka na počátku XV. století, kdy odhadovány statky klášterní.¹³³⁾ Tam také děje se zmínka o Benátské pustině, kterou dědicové hrabat z Waldsteina i s ostatním svým zbožím obnovenému klášteru sázavskému ve stol. XVII. smlouvou byli postoupili.¹³⁴⁾ Když klášter r. 1785 byl zrušen, Benátky byly i s ostatním zbožím náboženskému fondu, pod správou c. k. administrace státních statků, odevzdány.

R. 1809 koupil od náboženského fondu celé panství sázavské, tedy i Benátky, Vilém Tiegel, rytíř z Lindenkronu a syn jeho Emanuel prodal celý statek r. 1869 svobodnému pánu z Neuberka za 420.000 zl. r. č. Od Neuberka přešly Benátky r. 1876 na Bedřicha Schwarze. Nynějším majitelem jest syn předešlého, Richard Schwarz.

Osada Benátky náleží k polit. obci radvanické a je přiřkolena do Vlkančic (okr. českobrodský), farou, poštou, telegraf. a četnickou stanicí i zdravotním obvodem náleží do Sázavy. Nejbližší stanice železniční jest Sázava-Budy na místní dráze Kolín-Čerčany.

BLATCE.

Asi ½ hod. od městečka Sázavy na jih, ve výši asi 450 m n. Adrií, leží samota Blatce, nověji špatně pojmenovaná „Blatce“, při níž je dvůr a také myslivna. Samota má dvě popisná čísla, náležející do katastrální obce bělokozelské.

Dějiny. O Blatcích je první zmínka r. 1533. Tehdy náležely klášterní statky sázavské Michalu Slavatovi z Chlumu a Košumberka.¹³⁵⁾ A když on, nemaje dětí, týmž rokem poslední pořízený sepsati dal, odkázal bratřím statky své a tu klášterství sázavské připadlo Slavatovi z Chlumu a Košumberka, bratru mladšímu. V listině odevzdací jmenuje se také Blatce se dvorem.¹³⁶⁾

BLÁTO ČERNÉ.

Severozápadně 3,4 km od města Uhlířských Janovic, ve výši asi 350 m n. Adrií, rozkládá se osada Bláto - jindy je Černé Bláto zvaná, v níž ve XIV. století bývala tvrz, po níž dnes ovšem není ani památky; zanikla v XVII. stol. i s dřevěným poblíž vystavěným dvorem.

V Černém Blátě jest nyní dvůr a 16 pop. čísel se 119 ob., vesměs nábož. katolického. Obyvatelstvo žije se zemědělstvím. Skoro každý občan má kus pole a kus si najme ode dvora, na kterém pak racionálně hospodáří. Obstarav své vlastní hospodářství, pracuje po celý prázdný čas u dvora, aby sobě zabezpečil více příjmů.

⁶²Nejstarší rodina jest zde rodina Veselských, ze které již pošlo pět rodů. Starožitný nábytek i kroj vymizel úplně. Domy blatské jsou ještě některé ze dřeva, ostatní již z kamene a cihel vystavěny, ale krytina skoro úplně došková. Starých, rázovitých chalup tu není.

U domů jsou malé zahrádky, v nichž se pěstují švestky, jabloně a méně hrušně. Odrůdy ovoc. stromů jsou po většině nevhodny pro zdejší podnebí, tak jako stromořadí u dvora má volené odrůdy, které se u nás naprosto neosvědčily. Proto také malá výnosnost.

I bylo by potřeba, by zkušený odborník dobře poradil zdejšímu kraji, jakých odrůd ovocného stromoví by se zde mělo pěstovati se zdarem.

Mládež odrostlá zůstává buď doma, buď jde do služeb nebo na učení (do Vídně). Obecního majetku osada nemá. I se dvorem platí 3065 K 99 h přímé daně.

Potoků tu není, leč jen četné ramínky živí dva rybníky, a to: Škrobku a Kacíř. U obory za Novou Vsí jest menší rybník „Materna“, který též ku Blátu náleží. Bývalo zde více rybníků, ale byly vypuštěny, v louky proměněny a hráze rozveženy na pole.

Jména pozemků: Hanovo, u Palouku, Jordánka, Poloulání a dle katastru josefinského z r. 1771 nad Blázinci, nad Škrobkou, u Skřelinku a u Svodnice. Nejvyšší vrch Skřelinek dosahuje asi 400 m n. Adrií.

R. 1913 postaviti dal nákladem svým J. J. kníže Liechtenstein silnici od hranic obce škvrnějovské přes Bláto do Uhl. Janovic a ta spojuje nyní dva okresy a má veliký význam hospodářský.

Dějiny. O vsi a tvrzi blatské mluví se ve spisech již ve XIV. století, kdy zde sídlivalo několik vладыk. Tak r. 1382 seděl tu Albert, který okolo r. 1386 zemřel.¹³⁷⁾ V těch časech žil tu také Ješek, jehož majetkem byl blatský dvorec, kterýž od něho r. 1385 koupil sobě jistý Heřman.¹³⁸⁾ R. 1388 připomínají se tu Aleš a Bavor. Kromě toho mluví se o mrtvém již Ješkovi a Jeršíkovi, synu Pickovu.¹³⁹⁾ Další majitelé uvádějí se r. 1398 a r. 1414 z rodiny Hroznatovy.¹⁴⁰⁾ Po nich držel dvůr s částí vsi jiný Aleš z Černého Bláta, který byl na sjezdu čáslavském 17. března 1440 a podepsal r. 1449 v listopadu opovědný list knížeti saskému Friedrichovi, jemuž pan Jiří s jednotníky válku opovídá.¹⁴¹⁾ Žil ještě r. 1454.¹⁴²⁾ Marketa, vdova po něm, prodala statek r. 1465 knížatům z Minsterberka, kteří jej přivítali ke statku ratajskému. (Viz Rataje Hrazené.)

Na druhém statku blatském seděl Hroch a měl dva dvory, z nichž jeden byl již pustý. I tento statek koupili r. 1465 knížata Minsterberská, ale r. 1479 postoupili ho Bernardovi

Oplovi¹⁴³) mladšímu z Fictum nebo Victum. Pánové z Victum, rodina saská, kteráž vedla válku s kurfirštem saským, utekla se k vůli bezpečnosti do Čech a Opl st. stal se radou správce země české, Jifika z Poděbrad, kterýž mu věnoval všemožnou přízeň, jakož i synové jeho knížata Minsterberská. Bernard Opl držel také r. 1479 Hraz. Rataje zástavně a r. 1486 je opět vrátil, obdržev 2000 zl. uher. ze zástavy zpět.¹⁴⁴) Syn tohoto Opla zúčastnil se také r. 1526 volby Ferdinanda I. za krále Českého a v prosinci t. r. byl účasten slavného poselství k němu do Vídně; r. 1527 v lednu vital jej také s jinými na hranicích českých u Jihlavy, když poprvé se do Čech ubíral se svým komonstvem. Brzy po té dopustil se Opl velezrády a měl býti za mrzký čin potrestán. Tajně r. 1530 ujel na kvap z království, dovědév se o chystaném zatknutí a o trestu, jsa právě při svatebním veselí na Vlašimi. Statek jeho pak králi k ruce pobrán jest.¹⁴⁵) I Černé Bláto, pokud nebylo majetkem Staňka ze Sedmipan,¹⁴⁶) přešlo na krále. Odtud zvalo se Černé Bláto samostatným statkem až do r. 1612.¹⁴⁷)

⁶³Z rukou královských získala Černé Bláto zámožná rodina Řičanských z Řičan a když se tři bratři o statek otcovský dělili, obdržel Petr Řičanský z Řičan statek, tvrz a ves Černé Bláto.¹⁴⁸) On pak vzav podíl dědičný po svém otci na Maloticích u Kouřimě usadil se trvale po r. 1526 na Černém Blátě.¹⁴⁹) Někteří dvory kmetci v Černém Blátě náležely rodině Pešíkově, poněvadž Jakub, syn Pešíkův z Čer. Bláta, pojal za manželku Kateřinu Vaňkovu z Boštic r. 1488 (viz tyto), kteráž obdržela XLV kop gr. míš. věna.¹⁵⁰) Jiné pak dvory kmetci s platy byly v ten čas v držení rodiny Čabelických ze Soutic. R. 1530 byl majitelem těchto dvorů Prokop Čabelický ze Soutic a když zemřel r. 1538, stala se poručnicí nez. dětí jeho manželka Johanka, roz. z Úšavy a dala si mezi jiným vložit do obnovených desk zem. r. 1543 kmetci dvory v Černém Blátě, které po smrti její r. 1567 užíval syn Jan Čabelický ze Soutic.¹⁵¹)

Statek Petrův dědili po jeho smrti jeho strýcové: Václav Jetřich a Jan polovici a polovici druhou Jan Vok, syn Voka st. Tento Vok ml. z Řičan pojal za manželku Elišku z Bezdědic a svou polovici tvrze a statku prodal r. 1555 svému tchánu, Jakobovi z Bezdědic. A bratři Václav Jetřich a Jan z Řičan, kteříž byli v držení druhé polovice statku blatského, prodali svůj majetek také Jakobovi z Bezdědic, tak že se stal nyní Jakob majetníkem celého statku blatského, kterýž on daroval svému synu Janovi.

Po smrti jeho r. 1568 dědily Černé Bláto jeho sestry Alžběta a Anna.¹⁵²) Anna z Bezdědic postoupila ještě t. r. v prosinci svou polovici blatskou Václavu Baderskému z Újezda.¹⁵³) Alžběta z Bezdědic po krátkém čase postoupila ⁶⁴mu i svou polovici. Václav Baderský z Újezda daroval statek blatský své dceři Anně, která ho svému muži, rytíři Hostačovskému z Petrovic, věnem přinesla. Týž r. 1589 přikoupil majetek Čabelických ze Soutic, ale již r. 1593 zemřel, zanechav celé jmění nezletilému synu svému Janu Divišovi. Vdova Anna brzy po té se provdala za Jindřicha Mírka ze Solopisk.

Statek blatský však nemohl býti pro sirotka Diviše Hostačovského zdržen a proto prodán jest r. 1601 Danieli Pražákoví, měšťaninu Nového města Pražského.¹⁵⁴) Od dědiců Pražákových přešlo Černé Bláto r. 1610 do rukou Albrechta Dobranovského z Dobranova. Tomuto Albrechtu bylo Černé Bláto zabrán královským fiskem a on zemřel krátce potom r. 1623 ve vsi Zibohlavech a v kostele gbelském u Kolína pohřben.¹⁵⁵)

Jiří z Talmberka, pán na Hrazených Ratajích, pojal za manželku pí. Marketku Trčkovou z Lípy, vdovu po panu Ferdinandovi, purkrabím z Donína, a ta přikoupila 17. dne m. dubna 1623 od králov. fisku statek Černé Bláto¹⁵⁶) a připojila ho k Hrazeným Ratajům, ke kterým statek blatský náleží dodnes.¹⁵⁷)

Nynějším majitelem jest panující kníže Jan II. z Liechtensteina.

Jako zvláštnost ke konci uvádíme: V Černém Blátě byla také panská hospoda. Při té měl krčmář od ratajské vrchnosti ponecháno 16 strychů 2½ věrtele¹⁵⁸) polí nezdaněných. A když se prozradilo, že krčmář žádné daně neplatí, měli se komisaři zodpovídati, proč krčmář neodvádí daní a jiných poplatkův. Nevěděli, kterak by se vymluvili, a proto předepsali ihned krčmáři platy a daně.¹⁵⁹) Hospoda dosud stojí pod čís. pop. 6., ale dnes je soukr. majetkem manželů

Coufalých. A 9. dne měs. listopadu r. 1900 odkoupila vrchnost ratajská k vůli arondaci svých pozemkův od hospody této kus pole ve výměře 1 ha 51 a 38 m² za 4.209 K a zřídila proň novou knihovni vložku s právem vlastnictví knížete Jana z Liechtensteina.¹⁶⁰⁾

Osada Černé Bláto náleží k pol. obci staňkovické, kamž i od r. 1898 jest přiškolená. Před tím chodily děti do školy do Vavřince, kamž i farou osada patří. Poštou, telegraf. a četnickou stanicí i zdravotním obvodem náleží Č. B. do Uhl. Janovic. Nejbližší stanice železniční jsou Uhlířské Janovice na míst. dráze Kolín-Čerčany.

BOROVÍ.

Vyjíždíme-li vlakem z Ledečka na místní dráze Kolín-Čerčany a ohlédneme-li se na stranu severní, spatříme ve výši 430 m n. Adrii, při levém břehu řeky Sázavy několik domků se střechami doškovými, které na vršku stojí jako strážci celého okolí, nad kterým se rozhlížejí. To jest samota Boroví. Samota má 4 pop. čísla a to: 16., 17., 18. a 19. a náleží ke katastrální obci přívlacké. V domkách těch bydlí 20 obyvatelů, kteří se žijí zemědělstvím a prací nádenickou v blízkých vápencových lomech.

Samota Boroví jest osada starší. Celé okolí bylo za dávných časů osázeno lesem borovým a náleželo ke statku sázavskému, který dosud zde má některé pozemky. Důkazem toho jest spis, kterým r. 1875 v měs. říjnu zem. výsbor království Českého majitele č. p. 17. v Přívlace¹⁶¹⁾ uvědomuje, že kapitál per 35 zl. 10 kr. konv. mince, který za zrušené povinnosti k statku sázavskému pro vyvazovací fond v Čechách na této držebnosti pojištěn jest, docela zaplatil, tedy se o tom tato hlavní a odříkáací kvittance dává s tím doložením, že pokud se vyvazovacího fondu dotýče, žádné překážky není, aby ten zaplacený vyvazovací kapitál byl knihovně vymazán.

Políčko toto u samoty Boroví a ostatní políčka, na nichž domky v Boroví stojí, patřily dle toho k statku sázavskému a byly témuž občané zajisté i poddaní.

Boroví jest odvozeno z hromadného jména „boroví“ a proto Borový, Borová jest název nepravý.

Boroví náleží do pobočné školy v Přívlace, farou, poštou, zdravot. obvodem, telegr. stanicí do Sázavy, a četnickou stanicí do Rataj Hrozených.

BOŠTICE.

Čtyři kilometry severozáp. od městečka Čestína leží 450 m n. Adrii osada Boštice. Jest zde 8 pop. čísel, v nichž bydlí 84 obyv. vesměs nábož. katolického. Nedaleko silnice petrovické jest panský dvůr, náležející k velkostatku kácovskému.

Obyv. jsou malorolníci a dělníci u dvora. Domy stojí v jedné řadě, jsou rázu starobylého, mají lomenice, ale bez kabřinců. V zahradách pěstují se švestky a jabloně, avšak ne^{66s} velkým úspěchem. Nábytek i oděv ještě částečně starobylý. Nejstarší rodina jest rodina Vendlova. Osada nemá jmění žádného; z polností odvádí 67 K 22 h přímé daně. Luk, mimo u dvora, zde není.

Dějiny. O Bošticích zmiňují se dsky zem. již v r. 1417, kdy 14. dne měs. ledna Příba z Popipes přiznala se, že dědictví své, totiž statek pobipeský, prodala Zdeňkovi z Janovic a Veselovi ze Lhoty za 200 kop grošů praž. a v listině smluvní jsou také Boštice uvedeny.¹⁶²⁾ Z toho patrně, že Boštice ke statku pobipeskému náležely. A když r. 1487 koupil zboží toto Slavata, připojil je k Čestínu Kostelu. Tehdy i Boštice připadly k Čestínu a náležejí tam dosud.¹⁶³⁾

V registrech komorních z r. 1488 nacházíme svědomí Jana Kapouna, kterýž jako smlůvce udává, že Kateřina Vaňková z Boštic vdala se s volí bratří svých i s volí poručníkův a ti jí ustanovili ze statku boštického XLV kop gr. míšenských za věno. Provdala se za Jakuba, syna Pešíkova z Černého Bláta a on obdržel XX kop gr. míš. věnem. Poručníci byli Martin z Uhlř-

ských Janovic a Jan, řečený Mařan, ze mlýna z pod Petrovici.¹⁶⁴⁾

R. 1500 v dubnu 4. dne prodal Jakub Auditor ze Žichovic Michalu Slavatovi z Chlumu dědictví své v Bošticích za 56 kop gr. č. Není ovšem zjištěno, zdaž dědictví toto bylo zapsáno na statku boštickém, či na některém kmetcím dvoře. Ale soudě dle toho, že dědictví toto koupil Slavata, majitel Boštic, doznávám, že vázlo na témže zboží, které Slavatové byli roku 1487 dědičně zakoupili.¹⁶⁵⁾

A když Adam Slavata z Chlumu a Košumberku prodal r. 1602 rytíři Karlu Mazancovi¹⁶⁶⁾ zboží české, byly mezi nimi i Boštice. Po různých majetnicích a také neznámých, dostalo se koupí celé zboží české Karlu Jáchymu hraběti z Bredy - pánu na Kácově, a ten je přivtělil ke svému panství. R. 1847 stal se majitelem císař a král Ferdinand Dobrotivý, po jehož smrti dědil statky tyto, tedy i Boštice, J. V. císař a král František Josef I. Od doby spojení zboží českého s Kácovem sdílejí Boštice osudy panství tohoto.

Boštice náležejí farou do Petrovic II., ale školou teprv od r. 1868; dříve byly přiškoleny do Čestína. Sem také náležejí poštou, telegr. a četnickou stanicí i zdravotním obvodem. Nejbližší nádraží želez. jsou Uhl. Janovice na míst. dráze Kolín-Čerčany.

BRANDÝSKO. (BRANDÝSEK.)

Více jak 3 km východně Kácova a od silnice chabeřickokácovské asi 1 km severně, leží 430 m n. m. osada Brandýsko¹⁶⁷⁾, nyní také Brandýsek a Brandýs zvaná. Má 5 pop. čís. s 28 obyv., vesměs katolíky. Nejstarší rodina je tu rodina Týcova. Domy stavěny jsou po různu, vesměs kryty došky. Tvoří velkou travnatou náves, na níž jest jeden malý rybník a druhý je při chalupě Maštaliřově. Zahrad jest mnoho a velikých, v nichž pěkné druhy jablek se pěstují.

Hlavní živností občanů je zemědělství. Mládež školy odrostlá pomáhá při hospodářství domácím, anebo jde na řemeslo. Nábytek i oděv se zmodernisoval.

⁶⁷⁾Obecní majetek měří 33 a a platí se z něho 18 hal. přímé daně; výměra celé osady je 23 ha 38 a a platí se z majetku toho 68 K přímé daně. Jména pozemků: u Lesa, v Hliníku atd. Vrchů v okolí je několik přes 400 m n. m.; jediný toliko označuje se jménem „Klenek“ (Klínek) a má 469 m n. Adrií.

Dějiny. O Brandýsku známe první písemnou zprávu při r. 1417. Tehdy prodala Příba z Popibes Zdenkovi z Janovic a Veselému ze Lhoty své zboží a mezi ním bylo i Brandýsko.¹⁶⁸⁾ Lze z toho vyčísti, že osada tato náleží mezi staré osady české. R. 1545 měl Martin, řečený Mareš z Holušic zde své zboží, totiž dvůr kmetcím s platem a dědinami.¹⁶⁹⁾ Také při r. 1658 shledáváme Brandýsko v nejstarší matrice kácovské. Sommer dosvědčuje, že v tom roce Brandýsko přifařeno bylo k farnosti této.¹⁷⁰⁾ A Palacký zařazuje Brandýsko mezi zboží kácovské¹⁷¹⁾, s nímž od let šedesátých sedmnáctého věku sdílí osudy.

Brandýsko bylo přiškolené až do r. 1906 do Kácova; od tohoto roku přikázáno k nově zřízené škole do Holčic; farou, poštou, telegr. i četnickou stanicí a zdravotním obvodem náleží do Kácova. Nejbližší zastávka železniční jsou Chabeřice na místní dráze Posázavské.

BUDY ČERNÉ.

Farní osada Budy Černé - někdy klášter sv. Prokopa n. Sázavě - splývá s městečkem Sázavou ve všem. Proto viz heslo: Sázava.

ČABELICE.

Severovýchodně, 2 km od Kácova, poblíž cesty české, jest samota, jindy ves a tvrz Čabelice. Nyní vidíme zde jen poplužní dvůr a obytná stavení č. pop. 20. a 21., náležející k obci polipeské. Žijí zde 43 obyv., vesměs náboženství katolického. Býval zde do r. 1870 také ovčín. U dvora lze dosud viděti známky bývalé tvrze, odkudž se psala rodina Čabelických ze

Soutic.

Dějiny. Hroch ze Soutic připomíná se v různých listinách od r. 1383-1405 jako první majitel Čabelic. R. 1383 zemřela jeho dcera Bohuslava a věno její v Losinách spadlo na krále.¹⁷²⁾ Hroch ze Soutic nadal kostel všebořský platem 7 kop gr., aby mše zádušní sloužiti se mohly u oltáře sv. Kateřiny za jejich předky, a to: Bernarta, Matěje, Horku, Přibyslava, Rynarta, Gertrudu, Švenku, Lídu, Renše, Zdeňka ze Soutic, Zdeňku a Annu, manželku jeho.¹⁷³⁾ Týž Hroch byl také pánem Všebořic a proto nadání zmíněné založil. Když pak Všebořice prodal, koupil si ves Petrovice (II.) a tam sám r. 1405 a v letech 1407-1408 se svým synem Vítkem ze Soutic - jinak též z Petrovic - podával faráře.¹⁷⁴⁾ R. 1402 zapsal Hroch s manželkou Eliškou Kadeřavou a knězem Janem, synem svým, dceři své Elišce plat na zboží čabelickém.¹⁷⁵⁾

Nástupcem těchto byl rytíř Jan Čabelický ze Soutic - snad Vítkův syn, kterýž náležel mezi nejznamenitější muže toho věku. Úsilovně pracoval, aby po ukončených válkách husitských vrácen byl mír a pokoj vlasti naší, což ovšem jen 68z malé části se mu podařilo. V letech 1444-54 byl nejvyšším mincmistrem král. Českého se sídlem na Horách Kutných.¹⁷⁶⁾ Jsa věrným přítelem Hynce Ptáčka z Pirkštejna a na Ratajích, přijal i poručenství nad sirotky Ptáčkovými, když r. 1444 Hynce Ptáček zemřel. Jako horlivý přívrženec jednoty poděbradské a pana Jiříka pomáhal r. 1448 dobývatí Prahy a r. 1452 přidán jest Jiříku Poděbradskému k radě, když správce země zvolen byl.¹⁷⁷⁾

Když se po korunovaci krále Ladislava zřídila komise, aby zkoušela na platnost zápisů statky komorní a duchovní, jež ve válkách husitských od rozličných osob uchváčeny a od císaře Zikmunda na jistých sumách zástavních zapisovány byly, seděl Čabelický při té komisi sám pátý.¹⁷⁸⁾

Za tohoto Čabelického Jana spustla tvrz i ves a on r. 1452 prodal Čabelice s dvory kmetcími, s lesem Krtovem, se stráněmi až do toho potůčka s 2 rybníčky bratřím Vaňkovi a Vackovi z Tlučeni za 115 kop gr.¹⁷⁹⁾ Nicméně syn Janův - Jan Čabelický - opět v krátkém čase nabyl Čabelic, ač již sám byl pánem r. 1461 Týna n. Vltavou. Prokop, syn jeho, uvázav se v držení statků otcovských, zemřel r. 1538. Tento Prokop Čabelický ze Soutic a na Týně byl také majitelem zboží lošanského a prodal je¹⁸⁰⁾ r. 1516 vši obci kutnohorské, totiž tvrz a ves Lošany. Po smrti jeho r. 1538 dědil zboží čabelické Jan, syn Prokopův, ač matka jeho, Johanka z Úšavy, vložila si v obnovené dsky zemské Čabelice ves celou, Černé Bláto, Tlučeň, Karlovice, Podveky, Vraniky, 69Čížov a Jindice ves celou s podacím atd., když Jan stal se majitelem a vklad matky své ještě r. 1561 novým zbožím doplnil. Zemřel r. 1567. Janův syn, Prokop Čabelický ze Soutic, prodal zboží toto (kromě Týna) Divišovi Hostačovskému z Petrovic r. 1589. Sám pak zemřel r. 1600.¹⁸¹⁾

R. 1623 náležely Čabelice k panství kácovskému a zdá se, že je Prokop Čabelický ke Kácovu odprodal. Ale ještě jednou dostaly se Čabelice s přísl. v rod Čabelických ze Soutic. Když se totiž po smrti pana z Kaisersteina r. 1702 zůstale tři dcery o majetek otcův dělily, připadly Čabelice Barboře hraběnce z Waldsteina roz. z Kaisersteina, a ta je r. 1707 prodala Janu Václavu hraběti Čabelickému ze Soutic.¹⁸²⁾ Po krátkém čase získal Kácov zboží čabelické opět a s ním jsou Čabelice spojeny až podnes.

Kol Čabelic mají pozemky tato jména: Triangl, v Jamách, v Krtovech, u Březnice, u Dubiny, na Průhoně, na Hradě atd. Čabelice náležejí školou do Kácova, farou do Petrovic II., telegr. a četnickou stanicí do Čestína, poštou a zdravotním obvodem do Kácova. Nejbližší stanice železn. jest Kácov na dráze Posázavské.

ČEKANOV.

Severně Hrazených Rataj as 6 km zdálí rozkládá se poblíž potoka Talmberského po obou stranách malého potůčku vesnice Čekanov. Celá osada založena je nad hlubokou roklí a dělí se na dvě části. Na levém břehu potůčka je „Malá strana“, na pravém břehu „Velká stra-

na“. Celé okolí obce zdvihá se do výše přes 400 m n. Adr.

⁷⁰V Čekanově je 36 pop. čís. se 189 obyvateli, z nichž jsou 3 israelité. Obyvatelé žijí se zemědělstvím na vlastních nebo na pronajatých pozemcích. V zimě chodí lid do práce na kácení lesů a děláni dříví na panství liechtensteinské. Ženy a dívky pletou dětské kabátky a čepičky. Mládež škoie odrostlá zůstává při domácím hospodářství, nebo jde na řemeslo.

Nejstarší rodiny jsou rodina Režných, Gabrielova a Bohatova. Nábytek i oděv jest již novodobý dle všeobecných poměrů.

Domy jsou kryty buď taškami, buď šindelem, eternitem anebo došky. Lomenic ani kabřinců již není. Stavěny jsou po různu, ale tvoří pravidelné tři ulice. Jednou vedena je nová silnice (spojka silnice sázavské a ratajské). Stavěna byla část již v r. 1900-01 a část v l. 1911-13 s velkým nákladem.

Obecni jmění skládá se z obecního domku, pak polí, luk a pastvin ve výměře 5 ha 28 a, za něž platí obec 15 K 36 h přímé daně. Výměra celé obce čekanovské jest 140 ha 87 a, za něž odvádí celá obec 599 K přímé daně. Luk není velká část, ale za to se racionelně pěstují a dávají hojného užitku. Deště přicházejí normálně, bouře také. Krupobití nebývá škodlivé. Jména pozemků: Nesvojna, na Příhoně, na Kopanínách, na Skalce, u Sejří.

Na blízku samota „u Zámečnicků“ o dvou číslech, kde byla až do r. 1911 pohodnice, dále samota u Vlasáků (2 čísla) a u Štěpánků (3 čísla); jihozápadně odtud vrch Březí 405 m n. Adrií. Čekanov má také svůj vlastní lom.

Na rozcestí na „Velebovém“ stával tak zvaný staletý Bohatův dub; mohutný tento strom vévodil celé krajině. Byl r. 1877 poražen. Zajisté byl by ještě dlouhá léta vítal obyvatele, kteří sem rádi a často chodívali.

Dějiny. O Čekanově děje se zmínka již ve XIII. století. Tehdy Hroznata z Úžic a Choustníka byl v letech 1284-86 purkrabím pražským a náleželo mu zboží ratajské, při kterémž jmenuje se i ves Čekanov. Hroznata toto zboží rozdělil na zboží ratajské a talmberské. Toto připadlo synu Arnoštovi z Úžic a v soupise zboží toho byl také Čekanov.¹⁸³⁾ Arnošt se psával od té doby dle nového sídla z „Talmberka.“¹⁸⁴⁾

V dalším běhu času octlo se zboží talmberské v rukou Michala Slavaty z Chlumu, majitele panství Čestina Kostela a ten opět kšaftem svým z r. 1533 toto zboží rozdělil a odkázal pustý zámek Talmberk s ostatním majetkem Slavatovi z Chlumu¹⁸⁵⁾ a v majetku tom byl opět Čekanov.

Diviš Slavata z Chlumu přijal r. 1547 z pokuty manství na zboží Talmberské¹⁸⁶⁾ a při zboží tom shledáváme se opět s Čekanovem. Když zboží toto v druhé polovici XVI. století přešlo z manství dědičně na rod Slavatův z Chlumu, prodal Diviš r. 1559 majetek ten Václavu rytíři Malešickému z Černožic a na Ratajích za 1650 kop gr. praž.¹⁸⁷⁾ Tak bylo zboží talmberské spojeno s panstvím ratajským, které koupil r. 1628 Jan de Vitte z Lilientalu a zboží to odkázal dětem svým, nad nimiž ustanovil poručníci Annu z Glouchova a na Pečkách, manželku svou.

R. 1634 prodala však ona zboží to Benigně Kateřině z Lobkovic,¹⁸⁸⁾ která je hned r. 1636 prodala Frydrychovi z Talmberka a na Vlašimi, J. M. C. radě, komorníku, presidentovi nad apelacemi, místopředsedovi a nejvyš. komorníku království Českého,¹⁸⁹⁾ za 70.000 zl. rýn. a tehdy byl mezi zbožím talmberským i Čekanov.

Od té doby náleží Čekanov ke zboží talmberskému a s ním k panství ratajskému. Pánem panství ratajského jest nyní kníže Jan II. z Liechtensteina.

Čekanov náleží školou (od r. 1835) a farou do Úžic, poštou a telegr. i četnickou stanicí do Hrazených Rataj a obvodem zdravotním do Sázavy. Nejbližší nádraží železniční jest Nový Dvůr n. Sáz. na místní dráze Kolín-Čerčany.

71 ČENOVICE.

Půl hodiny poněkud jihovýchodně městečka Čestina rozkládá se na svahu kopce skoro

500 m výšky n. m. vesnice Čenovice.

V Čenovicích bydlí ve 32 domech 183 obyv. Hlavní živnost obyvatelstva je zemědělství po celé léto. V zimě pracuje lid ve stodolách při mláčení obilí, v lese děláni dříví, na polích a lukách rozvážení hnoje a děláni kompostů. Jest tedy vždy práce plné ruce.

Nejstarší rodina v obci jest rodina Karbanova, skoro 200 let, Novotných, Píchova a Petrás-kova. Mládež po vyjití ze školy zůstává doma, nebo jde na řemeslo. Nábytek i oděv zmoderni-sován.

Domy čenovické ztratily již na dobro svou původnost starobyloou, neviděti žádné lomenice, žádných kabřinců, ani svérázných vjezdů. Obcí vede z čestínskosamechovské silnice odbočka směrem ke Krasoňovicům a Zbraslavcím, vystavěná před málo léty.

Nad obcí vzniká pramének vodní, který vytvořiv potůček, nese vody své podél silnice sa-mechovské do Čestínky. Potůček tento dělí obec na dvě části, a to: strana východní zove se „Náhorsko“, strana západní „Dolejško“ čili „Dolsko.“

Obecním majetkem jsou 2 ha 22 a pozemků, z nichž se odvádí 22 K 31 h přímé daně. Vý-měra celé obce obnáší 296 ha 7 a a platí se 1311 K 50 h přímých daní.

Jména pozemků: Rovina, Hodkovka, Skalka, Tabulka, Hrobka, Strážnice a les Pohoří. Lu-ka zvláštních jmen nemají.

Dějiny. O Čenovicích první dějepisná zmínka děje se v XV. století. Tehdy byly majetkem Jindřicha Popele z Vesce, který v okolí měl dosti velký majetek. V Čenovicích měl své dědic-tví, kteréž prodal 13. června r. 1489 Slavatovi z Chlumu a Košumberku za 350 kop gr. praž.¹⁹⁰⁾

⁷²R. 1547 byl majitelem statku Zruč, ku kterémuž tehdy také náležely Čenovice, Jindřich Sřela z Rokyc,¹⁹¹⁾ ale ten je po roce prodal Janu Černčickému z Kácova¹⁹²⁾ a týž je opět r. 1553 prodal Jiříkovi Kalenicovi z Kalenic.¹⁹³⁾

Toto zručské zboží, v jehož soupise již Čenovice nebyly, připadlo r. 1560 Janu st. Kaleni-covi z Kalenic, a ten, když zemřel, zanechal statek svůj třem synům. Nejstarší Jáchym získal od bratří koupí¹⁹⁴⁾ celé dědictví. Jsa dobrým hospodářem, hleděl statky své rozmnožiti. I při-koupil také v dubnu měsíci dne 18. r. 1603 od Adama Slavy Čenovice s krčmou a připojil je opět ke zboží zručskému.¹⁹⁵⁾

Nedlouho po té, 18. dubna r. 1614, prodal majitel Zruč Albrecht Bavor z Kalenic Čenovi-ce s krčmou panu Karlu Čejkovi z Olbramovic a na Kácově.¹⁹⁶⁾ Týž je připojil ke svému pan-ství, při němž až do roku svobody připojeny zůstaly.

V Čenovicích bylo původně 11 starousedlých sedláků, kteří měli stejně veliký rolní výsev - as 100 korců. Obec čenovická měla také až do r. 1860 vlastní les. Starousedlíci ho společně užívali dle výkazů. Porazilo se totiž díl lesa a dříví se na 11 stejných dílů rozdělilo. To se opa-kovalo rok po roce až do r. 1860, takže se les úplně ztenčil a pozemky skoro všechny v pole ob-racely.

⁷³V naší době jsou již jen tři zachované usedlosti v míře původní a to: čís. 3., 8. a 9. Postu-pem času rozděleny byly ostatní na půlstatky a z čísla 14. povstali rozprodáním domkáři. Zaří-zení původní bylo patriarchální a mělo svůj význam nejen pro obec jako společné jmění, ale i pro jednotlivce, kteří v celistvosti mohli lesa ušetřiti a uchrániti. Když pak r. 1860 se oň těch 11 starousedlíků rozdělilo, ztenčeno jmění obecní a těm jednotlivcům se valně změnou tou ne-posloužilo.

(Starousedlíci - jinde také celolánici zvaní - byli majitelé půdy, ale vrchní vlastnictví k ní náleželo milostivé vrchnosti. Majetek takový byl podroben plně veškeré kontribuci. Selské ta-kové statky dělily se na zakoupené a nezakoupené. Zakoupenými mohli držitelé dle libosti nak-ládati; nezakoupenými směl majitel nakládati jen se svolením vrchnosti a v případě úmrtí je-ho, případly jako odúmrtnosti. Vyvazením takové půdy v r. 1848 nabyli sedláci neobme-zeného práva vlastnictví a rozlišování jakékoliv přestalo.) (Ot. N. Sl.)

Čenovice náležejí školou, farou, poštou, telegr. i četnickou stanicí a obvodem zdravotním

do Čestína. Nejbližší stanice železniční jsou Zbraslavice na míst. dráze Hora Kutná-Zruč.

ČENTICE. (ČENĚTICE.)

Asi 1½ km od městečka Čestína leží ve výši 460 m n. A. skupina domů, která tvoří osadu zvanou Čentice - dříve Čenětice.¹⁹⁷⁾

V 7 pop. číslech bydlí 26 obyvatelů nábožen. katolického. Domy stojí po různu buď v zahradách nebo o samotě. Jsou stavěny z kamene a dva jsou ještě staré ze dřeva.

Hlavní živnost obyvatelstva je zemědělství a v zimě práce lesní. Mládež školet odrostlá zůstává doma, nebo jde do služeb, ano i na řemeslo.

Obecního majetku není. Výměra celé obce jest 34 ha 30 a 20 m², z čeho se platí 138 K 18 h daní přímých. Luk jest méně a pěstují se způsobem obyčejným. Do obecního katastru náleží větší rybník, Polexina, živěný potůčkem Žichovickým, kterýž z bezejmenného rybníčka severně nade vsí vytéká.

Dějiny. O původu Čentic nemáme žádných určitých zpráv, ale souditi se dá určitě, že osadili páni na Čestíně Kostelety osadu tuto svými poddanými, aby tu v málo tehdy lidnaté krajině měli více lidu. Soudíme také dle toho, že již v dávném věku tvořily Čentice část zboží Čestína Kostela. Ovšem teprv XVIII. století je o nich zmínka. Když totiž koupil Karel Jáchym Breda panství čestinkostelské od Václava Miseroni z Lisonu a dne 3. března r. 1713 za jeho majetek prohlášeno, byly tu i jmenovány Čentice.¹⁹⁸⁾ Hrabě Breda spojil zboží čestinkostelské s panstvím svým kácovským a od těch dob zůstaly Čentice i s Čestínem Kostelem při panství kácovském.

Čentice náležejí školou, farou, poštou, telegr. i četnickou stanicí i obvodem zdravotnickým do Čestína. Nejbližší stanice železniční je Kácov na místní dráze Posázavské.

⁷⁴ČESTÍN. (ČESTIN KOSTEL.)

Na vysoké hornaté krajině 482 m n. m. se vypínající, svahem k severu a západu skloněné, leží městečko Čestín - dříve Čestín Kostel zvané. Od Hory Kutné jest vzdálen Čestín 24 km. Okresní silnice z Kolína přes Lhotu Kamennou vedená, probíhá městečko od severovýchodu k jihozápadu, ke které se přivětluje nyní ještě nová okr. silnice vedoucí ke Zručí. Jiná silnice vede přes Petrovice do Uhl. Janovic a nová klade se r. t. ke Krasoňovicům.

Náměstí má podobu obdélníka, na jehož západní straně jest kostel, fara, škola a zámek se skrovnými zbytky zřícenin starého slavatského hradu. Do náměstí vedou tři ulice, a to: Moránská, Krasoňovická a Zručská.

Na západním svahu vrchu, na němž rozloženo jest městečko, zřítí mnohé domky, zbytky to zajisté starého podhradí, kteréž teď zovou se „Poduličkou.“ Některé z nich jsou opraveny, jiné v minulém století znovu vystavěny.

Poduličkou vine se potok Čestínský, který tu tvoří pěkný rybník, zvaný „Hluboký“, a od tud spěchá k Dol. Dvoru.

V městečku žije v 83 domech 488 obyv., vesměs nábož. katolického. Obyvatelé žijí se hlavně zemědělstvím na vlastních pozemcích anebo najatých od velkostatku nebo od záduší.

Největší usedlost čestínská má ve staré míře asi 65 korců výměry. Co týká se obchodu, jest dosti čilý. Jsou zde 4 obchody se zbožím smíšeným a dva se zbožím střížným. Řemeslo jest zde nejvíce zastoupeno obuvníky, dva pekaři, dva řezníci a tři hostinští.

Významným a daleko široko známým řemeslem v Čestíně bylo zhotovování hracích strojů a kolovrátků. Řemeslo toto bylo jaksi dědičné v rodině Paštíků. Nynější „Bratří Paštíkové“ založili stavitelství varhan v Praze. Příčina toho byla, že Čestín jest vzdálen od dráhy, frekvence velice drahá a k tomu nedostatečná. Práce zdejší jest nyní na nejmenší míru omezena.

⁷⁵O duševní zábavu postaral se zde akad. krajinský spolek „Sázavan,“ založiv r. 1895

spolkovou knihovnu, kteráž časem byla zničena a na místo ní založil knihovnu divadelní spolek Havlíček, kteréž se hojně užívá.¹⁹⁹⁾

Ze spolků sluší jmenovati „Kampeličku,“ sbor hasičský, „Spolek živnostenský“ a hospodářský spolek „Přemysl.“

Nejstarší rodiny, známy již před 100 léty, jsou rodina Kunteova (200 let), Kroutilova, Parusova, Plešingrova, Radimských, Tylínkova, Vladykova. Mládež z veliké části odchází z domova buď na řemeslo, do služby nebo na studie. Také celé rodiny se často vystěhují a tím ubývá populace městečka (r. 1900 v 82 domech 606 obyv.).

Domy čestínské jsou napařád přízemní a zděné, ač ještě i zde nalézáme čtyři domky zcela dřevěné s lomenicemi. Zvláště pěkné je čís. 21a v ulici Krasoňovické s lomenicí a kabřincem, na němž jest tento nápis: »*Tento Domek gest wystawen Nakladem Waclawa Lance: Letha Pannie 1805.*« V celém městečku u každého domu je zahrada se stromovým ovocným a zvláště švestkovým.

Obecní majetek záleží z 3 ha 63 a nepatrných polí, palouků, pastvišť a strání, které vysázeny jsou olšinami a z nich obec platí 8 K 59 h přímé daně. Výměra celé obce obnáší 52 ha 37 a, z čehož se odvádí 730 K 46 h přímé daně. Jména polí a lučin: na Spravedlnosti, u Sloupu, u Dubu, na Vrchách, v Kašnách, ve Volšínách, v Ježku, na Homoli, u sv. Apoleny, v Loučkách, u Višňiček, na Skalce, na Modré Skále, u Studánky, na Vobůrku, na Prstýnku, na Skoku, v Koutech, na Harfě, k Myší díře, u Chmelnice,²⁰⁰⁾ na Miloticku atd.

Čestín byl původně vesnicí; v listině, kterouž císař Rudolf r. 1519 povoluje tři výroční trhy, a sice: 1. v pondělí před Nanebevstoupením Páně, 2. v pondělí po Petru a Pavlu a 3. dne 2. listopadu, v den Dušiček, týdenní trh ve středu, byl již Čestín nazván „městečkem.“ - Trhy tyto však zanikly a teprv opět na prosbu občanů začátkem XIX. století císařem Františkem I. obnoveny.

Poloha Čestína je překrásná; zvláště v době letní rozkošná a velmi zdravá. Pěkné černé lesy, mírná údolí, potoky, pole, lučiny v květu (kterým by se měla věnovati větší péče), dodávají celému okolí nemalého půvabu.

Škola. V XVI. st. byla v Čestíně škola bratrská, jejíž správcem byl český historik, bratr Jaffet. Kde byl sbor, byla také škola.²⁰¹⁾ Syn jeho Bohumil Jaffet, rodák čestínský, byl r. 1608 na universitě v Mariboru.^{201a)} Po bitvě na Bílé Hoře zašla škola bratrská a teprv v druhé polovici XVII. stol. byla obnovena. Při roce 1654 činí se již o kantoru J. Hruškovi první písemná zmínka.^{201b)} Týž měl od záduší 2 korce pole, vůz sena ze zádušních luk a koledy 6 fl. ročně.²⁰²⁾ Při roce 1727 přiznává příjmy čestínský kantor Václav Buchal.²⁰³⁾

A Václav Buchal, o němž nikde v Čestíně není zápisů, v r. 1727 o svých příjmech takto vypovídá. Mám: **1.** Od milostivé vrchnosti z každé várky 1 vědro patok, jsouce té naděje, že nějaká pomoc budoucně bude. **2.** Za klekání, jak ranní, polední a večer zvonění i jakž pozorování letního času bouřlivého povětří - posnopný se dostává 10 mandel rozličného obilí. **3.** Pole ke škole patřící po 3 strychy a 1 palouček na malej vůz sena. **4.** Víceji užívám polí po 3 strychy od záduší, z nichž ročně platím k záduší 1 fl.

⁷⁶Accidentiae. Od pašijí zpívání na květnou neděli záduší platí 1 fl. 10 kr. stř., od dětí učení - neb malá osada jest - ročně 2 fl. Accidentiae od funusu a zápisu 6 fl. O Beichtkreuzer anebo Tischgroschen u nás nic není slyšeti, od nemocného se nic nedostává a také nic nežádá. Co se dotejče kostelníků, ti od kostelních služeb nic nemají, nežli očekávají odplatu od Boha Všemohoucího. In quorum fidem me manu propria subscripsi ac sigillo consueto munivi. P. Elias Joanes Krines, administrator Čestineus. Václav Buchal, kantor.

Až do začátku XIX. století bylo vyučováno po různých domech. Posledně r. 1818 v čís. 70. a na to v zámku v č. pop. 2. V ty doby přikročeno ke stavbě nové školní budovy, kterouž r. 1818 patron arcikníže Ferdinand Toskánský na svůj náklad na městečku, východně vedle kostela vystavěti kázal. V nové jednopatrové budově počalo se vyučovati 1. dne měs. listopadu 1819. Byla vyhlášena jako dvoutřídní farní škola a byli tu také dva učitelé.

Dvorním dekretem ze dne 17. srpna 1815 č. 14324/7179 byla kongrua učitele čestínského takto upravena: Služné pro učitele, kteří neměli naturálních dávek, bylo upraveno na 250 zl. v. č. (šajny), pro podučitele na 120 zl. v. č. (šajny).

Asi po 10 letech upraven tento plat tak, že platili za sebe dítky, a to: od 6-8 r. 1 kr. stf., od 8-10 2 kr. stf. a od 10-12 3 kr. stf. týdně. Dle toho vynesl pak škol. plat kolem 500 zl. stf., pohnopné, koleda, štola asi 200 zl. stf., čistý užitek ze 14 měr polí a luk asi 30 zl. stf. V celku 730 zl. stf. Z příjmu toho vydržoval učitel podučitele, kterému platil kromě stravy 20 zl. stf. ročně služného.

Od let padesátých do r. 1869 měl podučitel stravu a ročně 60 zl. r. č.²⁰⁴)

Od r. 1870 upraven plat dle nov. škol. zákonů.

Posloupnost učitelstva. Kantor J. Hruška, o němž se již zmínka stala, dlel v Čestíně od r. 1654 až do počátku XVIII. století, kdy se uvádí při r. 1727 Václav Buchal. Toť by byli nejprvnější a nejstarší známí učitelé čestínští. Kdy Buchal zemřel, neví se, a kteří učitelé po jeho smrti učitelovali, nikde známo není. První známý učitel po Buchalovi byl Václav Beneš (1818-44). Ten postoupil tímto rokem místo učitelské svému synu, Josefu Benešovi. Ten však po 3 letech zemřel a otec jeho, Václav Beneš, nastoupil po něm opět staré své místo a učiteloval až do r. 1857. Týmž rokem J. V. císařem a králem Fr. J. I. vyznamenán zlatým zásluž. křížem. Zemřel r. 1861.

Za jeho času byli tu podučitelé čili spomocníci, jak jim lid říkal: Karel Šubrt, Frant. Slavíček, Vomáčka, Pavlíkovský a Matěj Sochor. Týž stal se provisorem školy r. 1857 a skutečným r. 1861. Podučitelé v ten čas od r. 1869-73 byli: Ant. Svoboda, Jan Mašín, Josef Kysela a Karel Štědrý. Matěj Sochor prodlel tu do r. 1872. Po něm nastoupil Em. Bayer, řídící učitel (1872-96), Čeněk Holub (1873-75), Frant. Dostál (1875-77 †), Jos. Adamec (1876-77), Boleslav Ždímal (1877-79), Viktor Felix (1877-98), Jan Buňata (1879-80), Františka Pacholíková (1880), František Doskočil (1880-86), Ant. Pavlík (1884), Jos. Řezáč (1884-97), Alois Reiman (1886-88), Jan Kolman (1888-90), Frant. Pelikán (1890-91), Antonie Grabingrová (1891-92), Jos. Chalupa (1892-97), Ant. Bláha, říd. uč. (1896-97), Otakar Nigrin (1897-98), Jindřich Svoboda (1897-99), Jos. Hyxa, říd. uč. (1897-1900), Frant. Daněk (1898-1908), Fr. Strnad (1898-99), Božena Hynková (1899-1900), Frant. Hýbl (1899-01), Vojtěch Miškovský (1900), Jos. Lupínek (1900), Karel Tetřev (1900-06), Klim. Chlupáč (1900, říd. uč. dosud), Anežka Knížková (1903-04), Frant. Lehký (1904-05), Klára Tvrđíková (1905 dosud), Ant. Nejeptinský (1906-09), Frant. Procházka (1907-08 výp. a opět def. uč. 1909 dosud), Jan Procházka (1908-09), Em. Junek (1909-11), Jos. Balvín (1910-11), Václ. Petrání (1911), Jos. Lelék (1911 dosud), Anna Lehká (výp. 1913).

Třídílní škola pov. r. 1876 byla o třídu čtvrtou výměrem ze dne 18³⁰/683 z. š. r. rozšířena a takovou je i dnes. Ale místnosti jsou velmi nedostatečné, takže ve škol. budově jsou umístěny třídy tři a v zámku třída jedna. Industriální vyučování zavedeno od r. 1886 a působily tu jako industr. učitelky: Leont. Pokorná, Ant. Meisnerová, Aloisie Kozáková, Rozálie Kroupová, Růžena Hyksová od r. 1906 dosud. Bylo by velmi žádoucí, aby m. šk. rada a s ní zastupitelství obecní postaraly se o školní budovu novou, která by sloužila ke cti celé školní obce.

Příškolené obce: Čestín, Čentice, Milotice, Kopaniny, Morány, Čtenovice, Kněz a Víška (St. Nešperice i Nové, Tlučeň, Boštice, Kasanice, Stará Huť i Krasoňovice odškoleny).

Posloupnost předsedů m. škol. rady a školdozorců. Posloupnost předsedů m. škol. rady: Ant. Kunte (1870-73), Jan Plešinger (1873-79), Jan Duffek (1879-85), Jan Eichler (1885-1902), Ant. Kunte (1902-13), Emil Plešinger (1913 dosud).

Posloupnost míst. školdozorců: Ludolf Přenosil, Jan Plešinger do r. 1898, Jan Bechyně (1898-1909), Josef Kroutil (1909-14), Albert Suchý (1914 dosud).

⁷⁸**Fara a kostel.** Původní chrám Čestina-Kostela stával na též místě, kde nynější kostel stojí. Pocházel asi z XIII. století a založila ho bezpochyby paní Honorie (Česta), majitelka sousedních Petrovic, ve slohu románském. Starý kostel byl velmi slušně vypraven. V lodi chrám-

mové stál hlavní oltář v apsidě a v pozadí lodi té vznášelo se nízké emporium, v němž zasedali kolátorové a vznešenější osoby, službám božím přítomní. Toto emporium bylo až do začátku XVIII. století krytou chodbou se zámkem spojeno. Když pak byla chodba odstraněna, sloužilo emporium s přistavěnou dřevěnou pavlačí za kruchtou.

Ke straně východní přiléhalo místo okrouhlé apsidy - bezpochyby ke sklonku XIII. století vystavěné, gotické presbyterium se žebrovým klenutím. K jižní straně presbytáře stávala sakristie. V lodi byla také hrobka pro tělesné ostatky patronů kostela.

Na západní straně v průčelí vypínala se čtyřhranná věž, ve sluhu románském vystavěná, jejíž hlavní ozdobou bylo osm krásných románských oken z červeného pískovce vytvořených. Ale tak tomu bylo v prvních časech tohoto chrámu Páně. V pozdějších letech byla mnohá okna zazděna, cihlami a maltou ohozena.²⁰⁵⁾

Až do r. 1805 byla kolem věže pavlač na trámech, vyčnívající přes zdi. Na zdech spočívala a přes pavlač se vypínala hranice, na které byly zavěšeny zvony. Nad nimi vznášela se vysoká střecha. Kdy tyto přístavky na kostele zřízeny byly, není povědomo, ale r. 1805 hrozila prý hranice i střecha spadnutím. A tu ředitel kácovský Frant. Hoser dal zvony spustiti do věže, pavlač odstraniti, a novou, nízkou střechou věž opatřiti. Neměla však dlouhého trvání, neboť r. 1813 uhořel do ní blesk a věž lehla popelem. Napotom zůstala nepokryta až do r. 1819.²⁰⁶⁾

Starý kostel scházal a stářím byl už úplně sešlým. Duchovní i osadníci žádali několikrát patrony kostela o přestavění nebo o novostavbu chrámu. Konečně se jim stalo po vůli.

J. V. císař Ferdinand Dobrotivý jako patron, povolil k naléhavé prosbě faráře Jana Malého rozhodnutím svým ze dne 6. března 1858 č. 495 stavbu nového kostela.²⁰⁷⁾ Povolení došlo faráře Malého v posledních chvílích jeho pozemského života; zemřel 18. dne měs. března 1858, žehnaje Nejvznešenějším manželům císařským za dobrodiní, které Čestínu byli prokázali.

Kostel starý rozbourán brzo na jaře r. 1859 a stavba kostela počala jest t. r. a dokončena r. 1861. Plány zhotovil a k stavbě vrchní dohled měl císařský inženýr a stavební inspektor Karel Prantner a stavbu dle jeho plánů prováděl stavitel Jos. Krehan z Hory Kutné ve sluhu románském. Hotový chrám byl 8. dne měs. září 1861 na den Narození blahosl. P. Marie vysvěcen.

K vysvěcení nového kostela dostavil se sám biskup králohradecký Karel Hanl. Do základního kamene, který leží před stupni hl. oltáře, podepsal se nejprve biskup, přítomní kněží, stavitel, zástupce Nejvyššího patrona, mnozí vznešenější hosté, mezi nimi i časlavský c. k. krajský baron Voith a okresní JUDr. Reif z Uhl. Janovic.

Po vysvěcení chrámu oznámil biskup, že zdejší realní administratura proměněna ve faru dekretem 4. září 1861 č. 6534. Druhý den instaloval sám biskup zdejšího administrátora P. Josefa Böhma jako prvního faráře a vyznamenal ho spolu „kanovníckým expositorem.“

Stavba chrámu Páně vyžadovala nákladu 58.251 zl. 77½ kr. Z této sumy připadlo na osadníky 5971 zl. 87½ kr., ale zaplatili jen polovici; druhou za 70% platil patron kostela sám. Po dobu stavby konaly se bohoslužby v zámku ve zvláštní k tomu zřízené kapli.

Do nového chrámu Páně vchází se na straně západní pod věží. Lod' chrámová rozdělena jest sloupy na trojlodí, k němuž přiléhá v celé šířce apside. V levém křídle apsidy jest sakristie a nad ní, jakož i ve křídle pravém jsou oratoria.

Hlavní oltář obrácen jest ke straně východní a krásí ho obraz sv. patronů Petra a Pavla, jímž kostel posvěcen jest. Obraz ten i obrazy na křídlech jsou práce mistra Hellicha. Po stranách oltáře jsou ještě sochy sv. Václava a sv. Jana Nep., ale na první pohled patrno, že podle původního plánu tyto sochy sem nenáleží.

V lodích pobočných stojí dva oltáře: v jižní Neposkvrněné početi P. Marie se sochami sv. Františka a sv. Alžběty, v severní oltář sv. Michala archanděla, patrona císařského domu, se sochami sv. Ferdinanda a sv. Anny, patronů zakladatelů chrámu tohoto. I tyto obrazy jsou dílo mistra Hellicha.

Na kůru současně s novým kostelem postavil nové varhany Ferdinand Guth, varhanář z Nového Strašecí. Celý kostel jest uvnitř ornamentálně vymalován.

Ve věži visí tři zvony Velký zvon sv. Petra a Pavla má na jedné straně vyobrazení týchž apoštolů s tímto nápisem: „JÁ HLAS VOLAJÍCÍHO NA POUŠTI, SPRAVTE CESTU PÁNĚ!“ A na protější straně stojí: „Tento zvon lil původně mistr Tomáš, zvonář na Horách Kutnách léta P. 1562.“ Poněvadž zvon tento byl uražen a tím k zvonění neschopen, byl za příležitosti stavby nového kostela nákladem štědrosti J. V. císaře Ferdinanda Dobrotivého přelit zvonářem Karlem Bellmanem z Prahy r. 1860. Zvon ten Tomášem zvonářem ulitý svolával do sborů svých k bohoslužbám již členy jednoty českých bratří, jímž náležely fara i chrám. Prostřední zvon má nápis: »*Tento zvon udielan gest ke czti a chwale Panu Bohu skrze mistra Tomasse zwonarze*²⁰⁸) *na Horach Kutnach M°CCCCCLXII.*« (1562). »*Snaze nebe zemye pomine nezli slovo Panye zahine.*« A na třetím zvonu čteme tento nápis: »*Tento zwon lit gest ke czti a chwale Panu Bohu skrze mistra Daniela na Horach Kutnach M°CCCC.*« (1500). Konečně ve věži jsou cimbály bicích věžních hodin a ve vížce nad presbytářem malý sanktusák.

J. V. císař Ferdinand Dobrotivý daroval mimo vše pro nový chrám všechny paramenty, posvátné nádoby, zkrátka, oč bylo žádáno, vše se obdrželo. Proto nezahyne nikdy vděčná památka na vznešené manžele J. V. císaře a krále Ferdinanda Dobrotivého a J. V. císařovnu a královnu Marii Annu. „Exegerunt monumentum ære perennius.“ (Postavili sobě pomník dražší kovu.)

Kostel zdejší byl již ve XIV. století farním v archidiakonátu kouřimském a v dekanátu štěpánovském. Farář odváděl tehdy 24 gr. pololetního desátku papežského.

⁸⁰**Posloupnost kněžstva.** První známý kněz jest Adam. Uváděl r. 1359 faráře v sousedních Petrovicích.^{209a}) Po něm následoval farář Zbyněk, pán na Čestíně Kosteletě. Potvrzen 1360. Tento kněz a pán na Čestíně Kosteletě zřizoval od r. 1381-89 oltářníky, a zřídil také drahocenný oltář sv. P. Barbory.^{209b}) Kostel čestínský těšil se toho času nejhojnějším nadáním v celém království. Kněz Zbyněk, pán na Čestíně Kosteletě, zřídil při něm sedmero kaplí s oltáři a k nim doazoval oltářníky čili kaplany. Tak mimo kaple sv. Anny zřídil oltář sv. Kříže, sv. Maří Magdaleny, dále přistavěl k farnímu kostelu kapli sv. Kateřiny a v ní založil a nadal oltář sv. Trojice, oltář sv. Kateřiny, oltář sv. Prokopa a oltář sv. Filipa a Jakuba ap. Oltářníkům vykázal mimo hojně pozemky dostatečné platy na lidech na celém svém zboží. Právo podací ponechal Zbyněk sobě, knězi Ondřejovi, faráři zdejšímu a faráři Kolmanovi v Rovné. Po jejich smrti spadnouti má na bratrovce Zbyňkovi, totiž Mikuláše, Zbyňka a Zdeňka z Petrovic a dědice nebo pokrevní přátelstvo.

Posloupnost těchto oltářníků, pokud se dalo zjistiti, takto uvádíme: při kapli sv. Anny r. 1362 Ondřej z Čestína, r. 1402 mistr Jan z Radonic; v kapli sv. Kateřiny při oltáři svatoprotopském r. 1389 kněz Kolman, r. 1393 kněz Blažek, r. 1395 Jan, farář z Řečice u Lípy, r. 1401 Hašek ze Lhoty, r. 1406 kněz Buzek, r. 1416 Ondřej, r. 1419 Jan Pohánek. V téže kapli u oltáře sv. Trojice r. 1389 kněz Ondřej, r. 1391 Zbyněk z Čestína, r. 1401 Jakub z Radonic, r. 1412 bakalář svob. umění Bohuslav; při oltáři sv. Filipa a Jakuba r. 1389 klerik Buzek z Vršova, r. 1393 oltářník Mikuláš, ještě t. r. Petr z Ledče. Při kapli sv. Kříže Dominika z Budějovic, r. 1397 Václav, farář z Oten, t. r. ještě kněz Jan, pak Buzek, farář z Obrství a r. 1407 kněz Petr. Při oltáři sv. Kateřiny r. 1391 Jan, syn Jindřichův, r. 1405 Mikuláš z Kojčic, r. 1408 Petr z Jilemnice, r. 1413 Mikuláš z Kojetic. Při oltáři sv. Maří Magdaleny r. 1394 kněz Zbyněk, r. 1396 kněz Martin, r. 1397 Jakub z Radonic, r. 1408 Mikuláš z Čestína a r. 1412 Václav z Kruh.²¹⁰)

Tím ukončena posloupnost kaplanů čili oltářníků, z nichž bylo ustanoveno při určitých kaplích vždy několik a mnozí vzdali se hodnosti při jedné kapli a byli dosazeni zase za kaplany k oltáři čili kapli jiné, a to proto, že příjmy oltářníků nebyly stejné.

Kněz Zbyněk, pán na Čestíně Kosteletě, zanechal nadační listinu ze dne 1. listopadu 1389, kterou zrušil některé kaple a přenesl nadací těchto kaplí zrušených ke kapli jedné a ustanovil, že oltářníci čili kaplaní musí býti kněží a nikoliv klerikové a že musí stále tu bydliti. Dále ustanovil, že každý oltářník má míti 4 kopy gr. č. roč. příjmu a vytlučené lesy až vzrostou, má

býti tržba dána na přilepšenou oltářníkům. Zavázal oltářníky k plné povinnosti a kdo by ji nekonal, za každé vynechání zaplatiti pokuty 1 groš na zakoupení potřebných věcí pro kapli.²¹¹⁾ A že nadání z r. 1389 se nestalo skutkem, není třeba dovozovati. Přišla doba válek náboženských a tím zničeny všechny naděje oltářníků.

V XV. a XVI. století byla čestínská fara osazována kněžími podobojí. Z těch zachovalo se nám toliko jediné jméno. Je to totiž farář Jíra Fuksa, který sem z Kouřimě konsistoři dolejší za faráře poslán byl, ač administrátor čestínský jej farářem uznati nechtěl. Konečně měl jíti do Prahy za kaplana ke sv. Havlu, ale on nešel; vypověděl konsistoři poslušnost. A když opětně vyzván byl a neuposlechl, dán byl pro neposlušnost svou do vězení a kládou opatřen.²¹²⁾

Ve druhé polovici XVI. století, když tu byli pány Diviš a Adam Slavata, nebylo tu již kněží utrakvistických, ale bratři čeští tu zaujali jejich místa. Sboru zdejšího byl prvním správcem bratr Martin Tyl, kněz od r. 1572. Ten zemřel v Čestíně Kostelet r. 1581 a tam v chrámu Páně pochován.²¹³⁾ Po bitvě bělohorské byl zdejší kostel až do r. 1669 rozličně obsluhován. Dle farní matriky zastávali funkce duchovní farářů z Kácova, Petrovic, z Pertoltic atd.

V té tak pro Čestín Kostel rozhárané době oznamuje pražské konsistoři arciděkan kutnohorský Martin Kremlich (Kemlich) uprázdňené fary a mezi nimi byla i fara Čestina Kostela a on stěžuje si na paní Kaiseršteinovou, majitelku Čestina Kostela, že také ona neobsazuje faru čestínskou, ba ani nepřipouští, aby tamní fara ke kolátuře kácovské přivtělena byla.²¹⁴⁾ Kterak arcib. konsistoř o věci rozsoudila, nelze povědět; ale jisto jest, že ještě r. 1698 majitel Čestina Kostela, Hanibal de Brunier, žádá, aby svob. p. z Kaiseršteinu byl arcib. konsistoři přidružen zaplatiti desátek z jeho dvoru Vísky a ze vsi Kněže, obce k farnosti čestínské náležející.²¹⁵⁾

Známo však, že r. 1671 byl sem ustanoven administrátor kněz Eliáš Jan Krines či snad po česku Vlasák.²¹⁶⁾ V l. 1672-73 byl tu farářem Antonius⁸² Ditra, r. 1674 Křištof Lupinus (jesuita), r. 1675 Jan Ignác Neupauer, r. 1676 Mikuláš Libek, od r. 1677-85 Vavřinec Bernard Mercer. R. 1685-86 administroval faru kácovský farář Jan Krska, Křištof Hladíš, farář, (1687-88) opět administroval farář kácovský Tomáš Dubenka, r. 1688 pak kněz Jan Motelius a r. 1689 Karel Krumlovský se administrátory nazývají. Františkáni zasmučtí a farář zbraslavičtí spravovali faru do r. 1694 a týž rok administroval Tomáš Paulin, r. 1695 Antonín Kreyferbach a r. 1696 Matouš Wirth.

V letech 1702-03 byl farářem Vojt. Stračovský (zárov. farář zbraslavický), 1704-05 Jan Nigrin, far. zbraslavický, spravoval zdejší faru od r. 1705-1707 opět františk. zasmučtí a týž r. stal se administrátorem kněz Jakub Švehař. R. 1708 dosazen sem opět kněz Eliáš Jan Krines (Vlasák), který zde působil jako administrátor do své smrti 17. února 1745. Byl přes 70 let knězem.

Za tohoto administrátora byl po nařízení sepsán inventář všech movitých i nemovitých předmětů.²¹⁷⁾ Nástupcové byli: Pavel Vašíček do r. 1762. Zemřel na odpočinku v Hoře Kutné, pak do r. 1768 kněz Jan Knobloch z Buštěhradu,²¹⁸⁾ Daniel Bydžovský (1768-70), Karel Hofman (do r. 1787), Athanaš Rejthárek do r. 1821, v kterémž r. zemřel, Josef Veselý (1821-23), Vincenc Richter do r. 1826 a v týž rok zemřel, Jan Malý (1826-58). Na prosbu tohoto kněze povolena Nejvyšším patronem novostavba chrámu Páně, kteréž se on však nedočkal. Zemřel 18. března 1858. Po té dosazen administrátorem r. 1858 Josef Böhm, kterýž r. 1861 toho dosáhl, že realní administrace čestínská stala se 4. dne měs. září samostatnou farou, a to prvofarářem.

Farář Böhm se z celé duše přičinil, aby povolená stavba nového kostela byla v brzkou provedena a také fara opravena. A to se mu také podařilo. Zemřel 19. července 1888 s dobrým svědomím, že konal jen dobro pro své farníky. A při své smrti pamatoval také na chudé, zřídív značné fundace na prospěch jejich. Po té byl farářem Heřman Haaser (1888-1907), Karel Wimer (1908 dosud).

Již počátkem minulého století zažádáno několikrát o zřízení kooperatury, ale vždy marně. Konečně přec rozhodlo gubernium dne 24. ledna 1833 č. 3067 gub., aby zřízeno bylo místo

druhého kněze, a aby na vydržování jeho povolena byla dotace per 124 zl. 6¼ kr. stf. z náboženského fondu. Kooperatoři, vlastně kaplani, vydržování farářem byli: Jan Smetana (1832-49), Josef Rýdl (1849), Jan Reim (1850-52), František Jezbec (1852-53), Josef Šimek (1853-58), Josef Liebich (1858-62), August Zima (1869-78), Jan František Seidl (1883-94)²¹⁹), Josef Štemberka (1894-99), Jan Lomský (1899-01), Karel Havran (1901-08). Od té doby kaplanství neobsazeno. K faře čestínské jsou přiděleny tyto osady: Čestín, Čentice, Milotice, Morány, Kopaniny, Čenovice, Kněž, Víška, Stará Huť, pak Krasoňovice a Hodkov z hejtm. ledečského.

Dějiny. *Napsal děkan Jan Frant. Seidl.* Původ tak mnohých míst českých zastřen rouškou tajemství: jen domněnkám a soudnému duchu otevřeno pole volné, aby aspoň pravdě podobný úsudek mohl o počátku jich býti pronesen. Totéž platí o Čestíně. Ještě do nedávna nazýváno bylo městečko Čestín Kostel; i zní úsudek souhlasný z různých pramenů čerpaný že původ svůj má Čestín děkovati některé paní ze sousedních, starších Petrovic. Tato prý, slujíc Honorie, Česta, vystavěla na zdejší návrší chrám Páně, kostel, kterýž po ní jmenován Čestín kostel a osada celá zvaná pak také Čestín Kostel. Výklad tento dosti se zamlouvá.

Teprve v novější době z názvu slovo „kostel“ vypuštěno, i pozůstalo obvyklé nyní jméno Čestín. („i“ náhradou prodlouženo v „í“.)

K vůli paní, aby blízko zbožného díla svého zůstávala, vystavěl - snad současně, snad později - její manžel při kostele tvrz, kterouž v zámek dosti ⁸³skvostný byli přeměnili, tu se usadili, a sami i potomci jejich až do XV. století hned „z Petrovic“ hned opět „z Čestina Kostela“ se psávali.

Po Čestíně jmenoval se také Zvěř z Čestína, který se r. 1318 ve starých pŕihonech připomíná.²²⁰) Později seděli tu vladkové erbu hořícího kotouče, předkové to potomních Zoulů a Chobotských z Ostředka.²²¹)

Pověsti o Balbínově udání,²²²) že by zde kdy templáři pány bývali, nelze víry dáti; neboť když tento řád roku 1311 zrušen byl, všechny jeho statky případly Johanitům čili řádu maltéžskému, a o těchto nesnadno za to míti, že by byli tak záhy, ba hned, zboží zdejší prodali pánům z Petrovic, s kterýmiž se téměř současně na Čestíně Kosteled shledáváme.

Tito páni z Petrovic byli veledobrotivými patrony kostela zdejšího, jak v dějinách téhož kostela uvádíme. Připomínají se z nich r. 1360 bratři: Majek, Zděnek a Mikeš či Mikuláš, ale všichni tři byli tehdaž u věku velmi pokročilém. Majek sídlil na tvrzi zdejší a založil se svou manželkou Dětou r. 1361 v Čestíně Kosteled novou kapli,²²³) Mikeš přebýval ponejvíce v Petrovicích a Zděnek nejspíše ve Zdebuzevsi. Majek měl dva syny: Ahníka Mikuláše a Zbyňka.

O synu Ahníkovi známo jen to, že spolu s bratrem svým, knězem Zbyňkem, dne 23. května 1377 dvůr kmetcís s platem 80 gr. ve Vranicích od Přibislava z Vranic za 13 kop koupil²²⁴), načež bezdětek a snad také téhož roku, nemaje žádných dědicův, za otcem na věčnost se odebral.²²⁵)

R. 1359 byl Zbyňek farářem v Petrovicích a v r. 1360 v Čestíně Kosteled. Z tohoto úřadu poděkoval se r. 1373, ale uvázal se v něj opět r. 1391-92, ⁸⁴když se totiž nedostávalo příbuzného pro toto důstojenství.²²⁶) Stav se po smrti bratra svého neobmezeným pánem všeho zboží, zakládal při Čestíně Kosteled oltáře a kaplanství. V letech 1381-89 založil čtyři oltářníky. Ke kaplanství sv. Trojice daroval kromě platů a dědin ještě zdejší tvrz se dvorem poplužním.²²⁷) V krátkém čase toho lítoval, poněvadž pro sebe příbytku si nevymínil. Proto mu byla tvrz smlouvou r. 1403 i se dvorem vrácena a on za to 4 kopy platu ve vsi Kněžicích (Kněži) zapsal.²²⁸) Ale oltářníci nebyli valně se změnou tou spokojeni. Oltářník Bohuslav dovedl toho, že duchovní soud smlouvu tu zrušil.²²⁹)

Ještě v květnu roku 1413 podal kaplana k oltáři sv. Kateřiny a zemřel asi téhož ještě roku u vysokém věku, byv jen knězem 63 roky.²³⁰)

Zboží čestínské v posledních svých letech odevzdal pan Zbyňek ve správu svého příbuzného, pana Prokopa ze Soběšina, jemuž je i po smrti své postoupil. Takto přišel Čestín Kostel

v držení pánů ze Soběšína.

V knihách konfirmačních jest Prokop ze Soběšína jmenován jako patron zdejší dne 3. listopadu roku 1413, dne 10. července r. 1416 a dne 7. června roku 1419.²³¹⁾

Ve druhé polovici XV. století byl pánem na Čestíně Kostele pan Michal ze Soběšína, potomek předešlého. Zasnoubil se s paní Dorotou z Holohlav; tato byla vdovou po panu Burjanu Trčkovi z Lípy a měla po něm několik synů, z nichž nejstarší slul Mikuláš.

„Paní Dorotě, manželce své a dětem svým a jejím, kteréž má neb míti bude najprv a přede všemi, a jestližebý jich Bůh neuchoval (totiž Doroty a dětí s manželem Michalem), tehdy a prve nic, Mikulášovi Trčkovi mladšímu z Lípy a Lipnice a bratřím jeho“ v zápisu svém odkázal Michal ze Soběšína zboží zdejší.²³²⁾ - Manžel i dítky, jež zpłodil s paní Dorotou, zemřeli však dříve, než paní Dorota, i ujala se tedy ona sama právem Čestina Kostela.²³³⁾

Později opět, a to po třetí vstoupila paní Dorota v manželství a sice s panem Slavatou z Chlumu, a - nevíme z jakých důvodů - zapsala jemu zboží čestínské,²³⁴⁾ právních dědiců, vlastních dětí, nedbajíc. Jenom toho práva sobě vymínila, by odkázati mohla dle vůle svobodné do 1000 kop grošů, kteréhož práva také skutečně užila ve prospěch svých dětí z prvního manželství: Mikuláše Trčky a bratří jeho, již všichni byli tehdy ještě nedospělí.

Mikuláš, přišed k letům rozumným a dospělým, neučinil odporu ani proti uvázání ani proti zápisu paní Doroty, matere své, jemu, panu Slavatovi, až jsou léta zemská vedle práva prošla, čili jak my nyní říkáme, propásl čas; ale k zápisu matky na 1000 kop se hlásil, o ně se soudil a vysoudil, čímž se zřejmě práva na zápis otčima Michala ze Soběšína vzdal. Než později napadlo mu přec, aby se podle téhož zápisu o Čestině Kostel ucházel, a byl v něj komorníkem též uveden. - Pan Slavata utekl se k soudu zemskému. Páni na plném soudu dali mu proti Mikulášovi Trčkovi z Lípy za právo dne 18. února r. 1486.²³⁵⁾

Pan Slavata, nynější pán na Čestíně Kostele, byl v letech 1463-67 hofmistrem královského dvoru a dostalo se mu roku 1494 v manství od krále Vladislava Kostelce nad Černými Lesy. Za manželku pojal Dorotu, dceru Hlaváče z Dobrého Pole čili z Nemošic a měl s ní tři syny: Michala, Albrechta a Slavatu.

⁸⁵Nejstarší Michal zdědil Čestin Kostel a byl mimo to pánem na Kostelci nad Černými Lesy, Chlumu, Talmberce, kláštere sv. Prokopa, Podbofanech a Hradišti Choustníkově. Náležel času svého nejen k nejbohatším, ale i k nejvznešenějším pánům českým, maje slovo platné i rozhodné jak na sněmích tak i při jiných jednáních veřejných, zejména při jednání o přátelství mezi stranou pod jednou a pod obojí roku 1483 a mezi pány a rytířstvem s jedné a městy se strany druhé roku 1515. Několikrát byl též od stavů v poselství vypraven do Uher ke králi Vladislavovi II. a Ludvíkovi; roku 1517 zvolen za jednoho ze 6 hejtmanů zemských a r. 1523 povolán i do soudu zemského.²³⁶⁾

Za manželku měl Elišku Pňovskou ze Sovince, která buď zůstala bezdětnou, nebo jí dítky všecky hned z mládí zemřely; a proto, nemaje těch, odkázal pan Michal Slavata kšaftem v úterý po sv. Lambertu, dne 23. září roku 1533²³⁷⁾ statky své s některými výminkami „strýci svému milému,“ Slavatovi z Chlumu a na Košumberce. Vymíněn byl právě také i Čestin Kostel, o němž takto určil: „Což se pak zámku mého, Čestina Kostela, dotýče, kterýž jsem vymínil, a zboží k němu příslušejícího s dvory poplužními, se všemi vesnicemi a dvory kmecími, - jak úředník spravuje - bez zámku pustého Talmberka a což k tomu zámku jest: to poroučím urozené paní Markétě z Chlumu a Košumberku, paní sestře své a urozenému panu Haškovi Zvířetickému z Vartemberka, manželu jejímu a švagru mému a dětem jich, aby neumenšili; a kdyby všichni vymřeli, pak teprv aby připadlo všecko zase na Slavatu, s vrchu jmenovaného strýce.“²³⁸⁾

Když r. 1533 zemřel, spravoval Čestin Kostel pan Hašek Zvířetický, ale s ním zároveň jako zákonnitý nápadník pan Slavata z Chlumu. Marketa, manželka jeho, zemřela r. 1543²³⁹⁾ a Hašek po nějakém roce ji následoval.

Úředníkem na Čestíně Kostele za pana Michala Slavaty byl Matěj z Ostrova, který i také důchody statku talmberského spravoval. Ten nechtě snad u nové vrchnosti sloužit, položil po-

čet, ale ani pan držitel Hašek ani pan nápadník Slavata nechtěli počtu přijati, čili Matěje z Ostrova ze služby propustiti, až jich k tomu soudem komorním připravil.²⁴⁰⁾

Když pan Hašek Zvířetický z Vartemberka zemřel, měli po něm Čestín Kostel držeti synové: Michal Slavata Zvířetický a Zdislav. Tito se mezi sebou usnesli, že užítky ze zboží jdoucí na dva díly rozdělí a pak teprv s komorníkem do dílův uvéstí se dají; - ale Michal, ač od svého bratra Zdislava ku provedení rozdílů potřebná registra přijal, ničeho nerozdělil, nýbrž sám se v celé zboží v pondělí po sv. Jiljí, 5. září r. 1547, uvázal, proti čemuž arci Zdislav v pondělí po Narození Panny Marie, dne 12. září téhož roku zakročil. - Jak pře rozhodnuta, není známo, ale r. 1559 začátkem měsíce dubna připomíná se na Čestíně Kosteletě jen pan Zdislav Zvířetický z Vartemberka.²⁴¹⁾

Mimochodem uvádíme: Věrný služebník a druh pana Zdislava - Albrecht, rytíř Kamenický, byl u vsi Krasoňovic r. 1542 zavražděn úkladně. Stížnost o tom poslal pan Zdislav na Hory Kutné; pro zvláštnost ji zde doslovně podáváme: *Sluzbu swú wzkazugi wzatzne opatrnosti panj SŞephmistrzy, panj, przatele a Sausede mogli mily. Oznamugi wam, zie niekterau chwyli sluzebnyk muj Z Stawu Rytyrzského, Albrechta Kameniczkyho, gedaucz po potrzebie me, gest zamordowan na swobodne sylniczy Jeho Mil. Kralowske od Molendy, 86mlynarze panie Salawowa, kdez jsem pak panu Salawowi o to psanj uczinil, zadagicz ho wedle Zrzyzenij Zemskeho, Aby mi tehoz czlowieka sweho k neyblissymu prawu postawil, tu kdez by se rzadnie poprawy uziti mohlo. Gakz pak tez Zrzyzenj Zemske w sobie to syszrakuzage a Zawyrá. A ponewadz se gest ta wiesz nagblizie hory Kutne zbiehla, Ga was tymto psanjm za to zadam, zie tu przy k Sobie przigmete, tak jakz o tom Zrzyzenij Zemske wimierzuge. Kdez pan Salawa miel a neb ma was za tyz zadati odpowiedi zadam, kterauz bych se spravití mohl. Dano na Czesstine Kostelet we czwtrek den oczysstowanj panny Marye letho 1542. Zdislaw Zwirzeticky z Wartmbergka, na Czesstine Kostelet. Wzaczne opatrnosti panum SŞephmistrum a Raddie na Horách Kutných, panum przatelum a sausedum maym millaym.*²⁴²⁾

Oba bratři, Michal i Zdislav, zemřeli bezdětni. Zdislav ještě před svou smrtí vydal svědecktví, že svého času, když meškál v Praze, dal povolení k ženitbě úředníku svému na Čestíně Kosteletě, p. Janu Roudnickému z Olivetu, na něhož nyní vznesena žaloba pro nepoctivost a zpronevěru v úřadě, a on když na Čestíně Kosteletě se oženil s Lidmilou od Hory, pak ještě dlouho zůstal úředníkem vždy poctivým a věrným.²⁴³⁾

Kdy Michal zemřel, jest nezvěstno. Zdislav žil ještě r. 1558²⁴⁴⁾ a zemřel snad asi 1560, poněvadž téhož roku držela Čestín Kostel jeho manželka Anna Zvířetická z Lukavce²⁴⁵⁾ a po smrti její uvázal se v držení zboží toho oprávněný dědic Diviš Slavata z Chlumu, jakožto syn po někdejším Radvanovi z Chlumu. Týž byl již dříve pánem na Kostelci nad Černými Lesy, Košumberce, Chlumu a Talmberce. Zasnoubil se r. 1541 s Alžbětou, dcerou pana Adama z Hradce a dne 7. ledna r. 1543 v Miličíně pojal ji za manželku s velikou slávou a u přítomnosti značného množství vzácných hostí obojího pohlaví, z nichž pan z Rožmberka novomanžele až do Kosteletce nad Černými Lesy doprovodil.

Ač byl po katolicku vychován a paní jeho též katoličkou byla a zůstala, přestoupil přece pan Diviš ku bratřím českým a ve víře bratrské dal vychovati i všech čtrnáct dítek - osm synů a šest dcer. R. 1546-47 zapletl se v jednotu pánů a měst proti Ferdinandovi I. a proto po porážce u Mühlberka dne 24. dubna r. 1547 přikročeno i k němu přísně. Nejprve stál před králem 20. července 1547 a dal se na milost i nemilost, omlouvaje jednání svoje předkem svou mladostí a když do dírekce zvolen byl, tedy že jen na důtklivé domlouvání některých přátel týž úřad přijal, ale v radách osob zřízených že jen jednou neb dvakrát býval, ježto potom za hejtmana krajského zvolen byl. Ale omlouval se marně; dne 18. srpna 1547 musil z pokuty postoupiti králi panství Kosteletce nad Černými Lesy s Klučovem a v manství pak uvéstí panství Košumberké a Chlumské, k nimž i Talmberk počítán. Panství kostelecké tím navždy pro rod ztraceno, ostatní však později z manství mu puštěna, tak že v úterý po Třech Králích, dne 12. ledna 1552 oprodati mohl „pustý zámek Talmberk s vesnicemi Talmberkem, Čekanovem, Chrastnou a pak

ve vsích Karlovicích, Ledečku a Úzici dvory kmetci s platem, což ho tam měl, a mlýn Chuchelník za 1650 kop panu Václavovi Malešickému z Černožic a na Ratajích Hrazených nad Sázavou.“²⁴⁶⁾

Dosáhnuv věku mužného, stal se z pana Diviše muž velmi rázný a roz₈₇šafný, zvláště pak zřízení a práv zemských velmi znalý, pročež jeho rady a služeb v důležitých jednáních veřejných i soukromých zhusta vyhledáváno a užíváno. Tak na př. volen v letech 1558, 1560, 1572-73 za hejtmana kraje chrudimského; od r. 1566 zasedal v soudu zemském a r. 1568 byl jmenován s Vilémem, biskupem olomúckým, Vilémem z Rožmberka a Perchtoldem z Lipé za prostředníka ke srovnání různic mezi panskými rody starými a novými na Moravě vzešlých.

Jsa výborný znalec hospodářství byl nařízen r. 1564 s panem Václavem Haugvicem za komisaře ku přijímání panství pardubického, císařem Maxmilianem II. od pánů z Pernšteina koupeného, a přechoasto za poručníka prošen a jmenován, „že by sirotkům neumenšil, ale spíše zboží jejich rozmnožil.“ Poněvadž ale za příčinou svěřených sobě úřadů veřejných i soukromých nemohl hospodářství na svých vlastních statcích spravovati, míval k tomu na nich vyšší úředníky čili hejtmany s podřízenými písaři obročními, sirotčými, porybnými a lesním. Z hejtmanů jsou nám známi: r. 1565 Jiří Puchard z Voděrad a r. 1573 Jan Všejaný ze Sinčan.

Diviš Slavata zemřel r. 1575²⁴⁷⁾ zanechav statky své čtyřem synům, kteří ₈₈jej přečkali, a když se r. 1580 rozdělili o statky otcovské, připadl Čestín Kotel Adamovi, a ten, oženiv se s pannou Dorotou z Kurzbachu, měl s ní čtyři syny, a když tato zemřela, oženil se po druhé s pannou Sibylou z Mansfelda, kteráž mu porodila syna Viléma I. dne měsíce prosince 1572 na Čestíně Kosteletě.

Pan Adam zvolil tvrz zdejší za obyčejné sídlo své, jenže na místě jejím nový skvostný zámek vystavěl, ve kterémž ho dne 27. listopadu r. 1585 pan Vilém z Rožmberka, vladař domu Rožmberského, svou návštěvou jest poctil.²⁴⁸⁾ Adam zastával mnoho vysokých úřadů a jsa pán správný a spravedlivý, měl značného podílu ve vyjednávání o věci zemské i soukromé. Byl nejednive radou soudu dvorského a komorního, pak radou JMC, r. 1575 hejtmanem kraje čáslavského, od r. 1583 do 1595 zřízeným komisařem nad hornictvím a jako takový koupil si v Hoře Kutné dům Křišpinovský, ve kterémž ke konci r. 1599 ležel nemocen; r. 1593 povolán do komise k sestavení nového řádu zemského a od r. 1595 do r. 1601 byl hejtmanem německých lén koruny české.

Jednoty bratrské byl pan Adam ještě vřelejším vyznavačem, než byl otec jeho, a v téže víře i děti své vychovával. Také míval často sborová shromáždění v Čestíně Kosteletě. Z toho se dá vysvětliti, že se k nesmíření na syna Viléma (potomního proslulého místopředsedatele českého), rozhněval, když ke katolickému náboženství přestoupil, jakož i přísnost, s jakou nejenom skutečné zločády, ale často prý i malichernosti, jež se jeho názoru náboženskému přičily, stíhal. O poslednějším nemáme dokladů, za to ale máme mnoho dokladů o stíhání a trestání zločinců.

Dne 26. listopadu r. 1590 odpraven zde katem kutnohorským, o kterého p. Adam Slavata z Chlumu a na Čestíně Kosteletě Kutnohorské žádá,²⁴⁹⁾ Jiří Pospíšil pro vraždy a loupeže, jakož o tom tento výslech svědčí: „Letha 90. v pondělí po sv. Kateřině. Vyznání nebožtíka Jiříka, syna Mikuláše Pospíšila z Cerhenic, co jest vyznal ten zločinec na trápení v měst. Čestíně Kosteletě u přítomnosti úředních osob, a co níže poznamenáno jest, všeho smrti svou toho potvrdil.

Nejprve přiznal, že Jan, bratr jeho, kabát ukradl nějakému řezníku v městě Kolíně.

Druhé vyznání jeho, že nějakého kupce spolu s Janem, bratrem svým, a s tovaryši těmito, s Janem, podruhem lišťařem, který jest v Kolíně u Labe, má ten lišťař ryšavou bradu a jest (v) podruží v městě Kolíně u Tomáše Koláře, souseda, - a s Bartonem Skukýfem (ze) Sendražic a s Matoušem, podruhem, též (ze) Sendražic - vo vánocích budou tomu dvě létha, jak toho kupce u Kolína zabili, vzali od něho padesáte kop.

Těž vyznal, že jsou zabili rychtáře z Písečné Lhoty s těmi svrchu psanými pomocníky a s Janem, bratrem svým, a že Jan, bratr jeho k tomu nebožtíka Jíru, syna nebožtíka Pospíšila, ke všemu vedl, jest tomu tři létha, vzali od toho rychtáře 40 kop.

Též vyznal třetí mord, že jsou zabili nedaleko Hory krosnáře, jak slepice nosí, vzali od něho 5 kop gr., jest tomu půl druhého létha.

Čtvrté vyznal, že zamordovali šenkýře z Velimě u Poděbrad, spolu s tovaryši svrchu psanými, vzali od něho 30 kop, jest tomu dvě lethy.

Též nějakou děvečku že jsou u města Kolína vobrali, vzali s ní plášťik a ten plášťik prodali židu Markovi v Kolíně.

Též vyznal, že Jan, bratr jeho, vzal kabát Kubíčkoví, rychtáři na onen čas štěpánovskému.

Též vyznal, že u měst. Čestina Kostela sám jednoho, který na sáhy dělal, zamordoval.

Stalo se v měst. Čestině Kostelevu v pondělí po sv. Kateřině lethy 90. (1590.)

Purgkmistr a konšelé měst. Čestina Kostela.“

⁸⁹Tento výslech poslal pak pan Adam Slavata v pátek, v den památky sv. Ondřeje čili dne 30. listopadu kutnohorským²⁵⁰) píše jim spolu, „kterak minulý týhoden Jíra, syn Pospíšila z Cerhenic, když v lese sáhy dělal, jednoho člověka lotrovsky zamordoval a jsa outrpným právem tázán, vyznal, že jest lidi mordoval a kradl.“ A jelikož se na více lidí z Kolína odvolává, žádal (pan Adam), aby šepmistři do města psaného některé osoby odeslali, které by ty udané spoluvinníky zjstily.

Konečně dne 22. února r. 1593 vinil v listu k šepmistřům kutnohorského souseda a formána, Václava Rakštána, z krádeže dříví v lese a žádal podle zřízení zemského, že se šepmistři s týmž formanem a sousedem jakožto zločincem a škůdcem dostatečně ujistí, aby pro své lotrovství a krádež jiným ku příkladu ztrestán býti mohl. Šepmistři souseda do vězení vsadili a trest mu vyměřili; ale pan Adam listem ze dne 16. července t. r. vyměřený trest Rakštánovi promíjí, když se zaváže, že mu z lesů jeho 30 truhel uhlí do hutí kutnohorských zdarma odveze.

⁹⁰Z té doby (z r. 1592) podán budiž i příklad, jak svědectví přísahou stvrzováno. Čteme takto: „Pan Jan Brodský vinil Kateřinu Slavíkovou, pekařku, že jest jí po smrti nebožtíka manžela jejího na přimluvu pana Tobiáše Trísky 10 kop gr. č. půjčil, na kterýžto dluh podle se mnou zůstání před panem Tobiášem Trískou jest mi připověděla chlebem na dělníky JMC, kteří v lesích JMti pána mého dělají, odevzdati a na to mi dáno od ní chleba za 4 kopy gr., a tak ještě 6 kop zůstává, žádaje za dopomožení. Pravost dluhu toho dosvědčují Václav Disdounek z Vlkové a Václav Stoček z měst. Čestina Kostela (klečíc na kříži, vyznali dle práva), proto také byla do 14 dnů k placení odsouzena.“ Žalující zde Jan Brodský byl r. 1594 s'tat „pro nemravný skutek, kteréhož se dopustil s jednou dívkou fraucimoru pána svého.“²⁵¹)

O blaho městečka svého sídelního byl pan Adam zvláště pečlivý. Důkazem toho, že přičinil se, aby bylo r. 1579 povoleno císařem Rudolfem II. konati týdenní a výroční trhy, což bylo na ten čas velikou vymožeností.²⁵²)

Co se týče jmění, byl na tom Adam Slavata až tak do roku 1585 velmi dobře, pak ale, jak se zdá, stavba nového zámku valně mu ublížila. Chtěje si pomoci, vrhl se na kácení lesů a pálení uhlí, jenže si nepomohl, leda k rozličným svízělům. Nejprve neměl lidu k děláni dříví a musil žádati císaře Rudolfa II., aby mu v tom ohledu ku pomoci přispěl. Císař učinil mu po vůli a psal, pokud známo, kutnohorským: 11. a 29. července, 30. augusti²⁵³) a 12. prosince r. 1589, „- jelikož pro šmelcování rud a kyzův nemalý nedostatek v uhlí se nachází a to za tou příčinou, že se urozenému Adamovi Slavatovi z Chlumu a Košumberku na Čestině Kostelevu dělníkův, kteřížby v lesích jeho dříví poráželi a na sáhy a sejty²⁵⁴) k pálení z nich uhlí dělali, nedostává a poněvadž při městě vašem nemalý počet podruhův a nádenníkův, kteřížby se k tomu užiti mohli, jest: protož vám z takové naší a týchž hor, jakožto jednoho neposledního klenotu zemského, důležité a nevyhnutelné potřeby milostivě poručeti ráčíme, abyste při nejmenším do padesáte takových dělníků s sekerami shledali a je nemeškajíce k nadepsanému Adamovi Slavatovi na Čestině Kostelevu odeslali.“ - Jak se kutnohorští k rozkazům těmto zachovali, nevíme; ale jasně z nich poznáváme, že počet poddanych musil býti praskrovný, takže p. Adam Slavata ani vdovy s dítkami propustiti nechtěl. - Poddaný jeho Václ. Malešický kou-

pil si někdy s manželkou svou hospodu na Mitrově, zboží kutnohorském. Po úmrtí manžela žádali šepmistři pana Adama, aby vdovu s dítkami z poddanství propustil, ale on dne 27. června r. 1590 odpověděl, že tak učiniti nemůže. A když vdova u Václava Pertoutického, souseda kutnohorského, zůstala, vyzval pan Adam šepmistry, aby na sousedovi 50 kop jako pokutu sněmem na přechovávání sběhů vyměřenou vydobyli.

Měl-li lidi k děláni dříví a pálení uhlí, nedostávalo se mu opět povozů k dopravení uhlí do hutí. Dával kutnohorským formanům peníze napřed, aby si u nich dovážení uhlí zabezpečil, ale ti mu často slova nedrželi, že je musil žalovati a vězením k vykonání závazku neb vrácení peněz doháněti. Tak se stalo r. 1589 s formanem Janem Kobylkou, za něhož se pak šepmistři listem ze dne 6. září sami u pana Adama přimlouvali, „aby laskavě povoliti ráčil, by takového vězení prázdnen býti mohl a skrze ně k větším škodám nepřicházel, slibující Jeho Milosti v každé slušné příčině se toho odsloužiti, což tak na přimlůvu jejich učiniti ráčí.“

„Dne 4. ledna 1590 žádal opět šepmistrův, by mu nápomocni byli proti zpupnosti formanův, kteříž dle zápisu jemu uhlí z lesů jeho k hutem do Hory voziti se vzpouzejí, a dokládá: „nebo jestližebyste se toho od vás nestalo, tehdá se vám tímto psaním svým ohražuji, že bych ty všecky škody na vás postíhati musil.“ Co šepmistři učinili, není známo; ale pan Slavata jim dne 10. ledna domluvil, že jemu ku právu za formany neposlušnými, jichžto byl penězi založil, aby si jich k odvázení uhlí získal, dopomoci nechťejí, a tako opět pohrozil: „nebo jestližebyste se toho od vás nestalo, a mně ti formaní s statkem jich od vás vydáni nebyli, tehdy bych takové vši škody na vás právem stavním dobývati chtěl, v čemž byste mi slušně za zlé míti nemohli. Ale mám za to, že k tomu přijíti nedopustíte, aby pro ty bídné lotry formany, kteří se nad povtivostí a zápisem svým zapomněli, mezi mnou a vámi náěk zlé a škodné nesrozumění vzniknouti mělo, nebo již dáleji a více takového jejich lotrovství na škodu mou další se dívati nemohu.“ - Proto ale dva přece neuposlechli: Jan Trauthansel a forman Jáchym, ač měl tento 8 kop a onen docela 15 kop od pána napřed, a musili tak dlouho býti ve vězení, dokud nezaplátali, jakž o tom ještě jiných šest listů páně Adamových k šepmistrům během téhož roku 1590 zaslanych svědčí.

Naproti tomu upomínali zase šepmistři pana Slavatu, aby Marianě, man⁹²želce Jíry Vlka z Hory Kutné, zadrženou službu zaplatil. Ale ten byl zkrátka hotov; odpověděl dne 13. ledna 1590, že Marianě, která šafářkou v jeho dvoře dobřichovském byla, proto službu zadržel, že povinnosti své zadosti neučinila a že z její přítomnosti ve dvoře tom větší škodu měl než zisk.

Do roku 1592 nadělal Adam Slavata značných již dluhů a jenom na Čestíně Kosteletce upsal v pondělí před Svatodušními svátky, dne 11. května r. 1592 Šebestiánu Vřesovcovi z Vřesovic 11.000 kop gr. praž. dobrých, stříbrných, se 660 kopami ročních úroků s polovicí vždy při sv. Jiří a při sv. Havle.

Upadaje stále a stále do dluhů větších a větších, prodal Čestín Kostel r. 1594 Vilémovi z Grumbachu, ale tím si asi sotva pomohl, poněvadž r. 1598 Čestín Kostel zase ujal. Do r. 1595 uplatil i s úroky 6800 kop; ale Šebestiánův syn, Vilém z Vřesovic, nemohl na něm ani jistiny, ani úrokův dostati; proto uvázal se tedy panu Adamovi v Čestín Kostel na tak dlouho, až tento alespoň úroky položil. Později neplatil opět a Vilém Vřesovec s bratřími postoupili raději práva svého ve středě po sv. Matěji, dne 28. února r. 1601 Janu Křištofovi ze Žlunic a na Hrádku nad Pařousy. Ale i tento brzy poznal, že by jen stálým soudem peněz dostával, a proto postoupil opět Karlu Mazancovi z Frymburka v pátek po třech Králích, dne 11. ledna r. 1602 a sice 10.616 kop v jistině, úrocích i škodách dohromady.²⁵⁵⁾

Avšak pan Adam prodal již v pondělí po třech Králích, dne 7. ledna 1602 témuž Karlu Mazancovi z Frymburka Čestín Kostel s příslušenstvím za 17.500 kop,²⁵⁶⁾ z nichž ničehož na hotovost neobdržel, nýbrž u jiných ještě věřitelů až do sumy od pana kupce zastoupiti se dal.²⁵⁷⁾

Po té se pan Adam přestěhoval na Hory Kutny a tam v dosti bédných poměrech r. 1616 zemřel, maje věku svého 74 léta.²⁵⁸⁾ Tělo jeho pochováno obřadem evang. v chrámu P. Svato-

barborském v kapli za velkým oltářem v přítomnosti jeho synů a titelů.²⁵⁹⁾

Od této doby často se měnily vrchnosti na Čestíně Kostelet. „Že se statek tak často po sobě a tak lacino prodával,“ tak píše souvěká paměť, „toho příčinou jest, že stálo vše pusté, prázdné, málo dobytka a svršků, stavení na spadnutí (vyjma snad nový zámek!); zvláště poddaní v největší chudobě a bidě byli z většího dílu bez potahu. Před lety robotovali poddaní v celém roce 2, 3, 4 až 6 dní, a to jen ve žních, nyní však konají za týden tolik dní roboty. Panská pole i stavení vzdělávaly i udržovaly vrchnosti vlastními potahy; vůbec poddaní byli s to před časy svým tehdejší vrchnostem peníze půjčovati a oběma se dobře vedlo; nyní však třeba zvolati: Ach budiž Bohu žel! A přece neprohřešili se poddaní, nýbrž vrchnosti samy proti svému dědičnému králi... Také kostel sv. Petra a Pavla stojí opuštěn, bez faráře. Jestliť to malý obrázek, ale dává s pomýšlenou.“²⁶⁰⁾

Karel Mazanec smlouvě ve všem nedostál a pan Adam Slavata dal ho začátkem r. 1604 třemi zatykači zatknouti. Oba vzali útočiště k soudu purkrabskému; Mazanec obeslal Slavatu z neřádného zatčení a tento opět Mazance, že mu poslal po dvou poddaných psaní důtklivé a nesnesitelné, bez náležitého titulu, a když ho Slavata proto nepřijal, ti lidé poddaní přilepili v Hoře Kutné psaní na vrata domu, v němž přebýval. Mazanec odepíral všemu a soudu nezbylo jiného, než aby se obě strany prostředky smluvily, což se také stalo v pondělí po sv. Antonínu, dne 14. června r. 1604. Karel Mazanec proukázal, že buď věhitele Slavatovy upokojil nebo upokojí; Jana, „fišmajstra“ z měš₃stečka Čestina Kostela, s manželkou a dětmi, když pan Slavata ten grunt člověkem jiným a hodným osadí, výhostem hned propustí; co se pak týče Václava, sládky z městečka Čestina Kostela, kterémuž J. M. pan Slavata na onen čas nebozez, jímž se trouby vrtají, k uschování dal, - též co se týče sukně Evy klíčnice J. M. páně poddané, o níž činiti jest s Janem krčmářem a s Vondrou Maršálkem ze vsi Tlučeně, poddanými Karla Mazance, uvolil se tento k obvinění jich neodkládaje jistý den jmenovati.

Konečně poddané, co se takové svěvolnosti s psaním dopustili, že po 6 týhodnův, vždy v neděli, do Hory Kutné do šatlavy posadí.²⁶¹⁾

Ale ani Karel Mazanec nebyl na tom růžově a chtěl si podobně jako předchůdce lesy pomoci. Psal za tou příčinou:

„Nejjasnějšímu a Nepremoženějšímu, Velikomocnému římskému císaři, uherskému a českému králi, Pánu, Pánu mému nejmilostivějšímu!

Vaši C. M. ve vši poniženosti oznamuji, že mne jisté zprávy docházejí, kterak byste V. C. M. něco lesů na smeyčení k potřebám na Hory Kutny koupiti chtíti ráčili.

I nečiním V. C. M. toho ve vši poniženosti teyna, že lesu černého, kterýž se na uhli i jiné potřeby k horám výborně hoditi moci bude, právě v místech těch, kdež před šestnácti lethy Mt pán, pan Adam Slavata z Chlumu a z Košmberku, jsa toho času držitelem statku mého k podobným potřebám za několik tisíc prodati ráčil, nejméně okolo osmi lečí k smeyčení prodati míním. Pokudžby v tom milostivá vůle V. C. M. byla, takový les ode mne koupiti, já jakožto věrný poddaný chci se vedle slušnosti a náležitosti o něj s V. C. M. smluviti. A poněvadž pak bez očitého spatření takový prodej státi se nemůže, V. M. C. za to ve vši poniženosti prosím, že k tomu jisté pány komisaře, kteřížby v ta místa, kdež takový les jest, vyjeli, jej spatřili a potom na místě V. C. M. takový les ode mne kupovati mohli, naříditi ráčíte. S tím V. M. C. k milostivé ochraně poručeného činím, za milostivou i brzkou odpověď, jíž bych se zpravití mohl, V. C. M. ve vši poniženosti prosím. - Dáno na Čestíně Kostelet ve čtvrtek u vigilii svatých Petra a Pavla (28. června) 1607.

Vaší C. M. věrný poddaný Karel Mazanec z Frymburgku a na Čestíně Kostelet.“

Po tomto nabídnutí vydán dne 9. července 1607 na hradě pražském rozkaz úřadu hornímu v Hoře Kutné, „aby v své bedlivé uvážení vzal, zač by týž les spravedlivě stál a relaci o tom psanou vedle dobrého zdání svého na komoru král. učinil.“ - Král. komora schválila pak relaci úřadu horního a dala Karlu Mazancovi 400 kop závdavku; ale smlouva trhová s ním teprv až dne 24. září r. 1607, v pondělí po sv. Matouši Apoštolu a Evang. Páně uzavřena a les koupen

za 3.200 kop míš.

Avšak panu Mazancovi dluhy rostly, takže r. 1611 jednou 11.230 kop, a podruhé 3770 kop, dohromady 15.000 kop Janu Lorencovi z Žerotína a na Liběchově s manželkou jeho Annou, rozenou ze Štampachu, na zboží Čestíně Kosteles upsal a ve dvou lhůtách: na den sv. tří Králův a na sv. Jiří r. 1612 zaplatiti je se zavázal.²⁶²⁾ Ale nezaplatil a manželé Žerotínští uvázali se mu tedy v Čestíně Kosteles v pondělí po sv. Felixu, 4. června 1612 a měli zboží ještě r. 1613, neboť když v úterý po Nanebevzetí Panny Marie, dne 20. srpna r. 1613, paní Anna Žerotínská kšaftovala, stojí v titulu „na Citově, Újezdě a Čestíně Kosteles“ - a spravedlnost svou na tomto posledním odkázala „milé dcerušce své Bětušce.“²⁶³⁾

R. 1616 postoupil Jan Lorenc všeho práva svého i dcery Karlu Mazancovi z Frymburku a Mazanec prodal dědictví své Čestíně Kosteles dne 4. května t. r. Ladislavovi Hrobčickému z Hrobčic a na Bílenicích za 9421.000 kop míš.²⁶⁴⁾ Z těch si pan Ladislav srazil 1.600 kop za pana Jana Lorence, 500 kop složil hned, 1500 kop 30. května a zbytek 3000 kop zůstalo pro správu do 3 let a 18 neděl.

Pan Hrobčický, jsa stařec šedivý a letitý, pojal za manželku mladou a krásnou dívku Polyxenu Kalenicovou z Kalenic, již na zámku Čestíně Kosteles věnoval. (Viz Přítoky II. díl I. část, str. 309.)²⁶⁵⁾

Avšak pan Hrobčický měl účastenství v povstání stavů proti Ferdinandovi II., pročež nastupováno na něho a on odsouzen na ztrátu třetího dílu statku svého. Ztráty té se nedočkal, zemřel r. 1623 ke konci měsíce máje na Čestíně Kosteles.²⁶⁶⁾ Statky skonfiskované byly pak v pátek po sv. Vavřinci, dne 11. srpna 1623, paní Kuně Johaně z Kunovic, roz. z Dubé, prodány, a sice: Čestín Kosteles se dvory poplužními, pivovarem, sladovnou, s krčmami výsadními, chalupami kmetčími, s podacím kostelním, za 18.075 kop, 48gr., 4 penízky, - a statek Přítoky za 10.049 kop, 20 gr. míš.²⁶⁷⁾

Ale paní Kunhuta Johana z Kunovic peněz nepoložila, smlouva tedy trhová s ní zrušena a Čestín Kosteles i Přítoky prodány dne 30. srpna r. 1629 panu Albrechtovi Libšteinskému z Kolovrat za 20.000 zl. rýnských.²⁶⁸⁾ Týž nepodržel statku koupeného dlouho; bylť lidem vojenským zpustošen a proto prodal Čestín Kosteles hned 9. prosince 1630 za 13.000 zl. rýn. panu Jáchymovi, svobodnému pánu z Rungen²⁶⁹⁾ a Přítoky 18. ledna 1631 za 10.000 zl. rýn. jezuitské koleji v Hoře Kutné.²⁷⁰⁾

V zápisu trhovém jmenují se: zámek Čestín Kosteles, městečko s podacím kostelním, pak vesnice Kasanice, Žichovice, Milotice, Tlučenice, Nespěrice, Pšenčice a Boštice. Pan Jáchym podržel zboží něco přes 9 let. Pak prodal je dne 17. dubna 1641 paní Kateřině Skuhrovské, roz. Kokořovně, paní na Úmoníně, Libouni a Pravoníně, za 15.000 zl. rýn.²⁷¹⁾ V zápisu jmenují se opět všecka místa jako v předešlém, až na Pšenčice, ty vynechány, že obce toho jména ani v okolí nebývalo a není, pak místo Tlučenic, že správně psáno Tlučeň. - Paní Kateřina z Kokořova byla nejprve provdána za Mikuláše Salavu z Lípy, po němž okolo r. 1628 Úmonín zdědila; po druhé pak „mladá a bohatá vdova“ podala ruku Oldřichovi Sezimovi Karlovi Skuhrovskému ze Skuhrova na Louňovicích a Zvěstově, nejvyššímu písaři království Českého, který rovněž dříve jí zemřel.

Na Čestíně Kosteles hospodařila dobře po 15 let. Ale na poddané byla zlá a přísná. Budiž jen uvedeno, že na ně i odvádění podškouby jedné neb více husí uvalila, čehož za předešlých vrchností nikdy nebývalo. S druhým manželem měla paní Kateřina dvě dcery: Ludmilu Magdalenu a Alžbětu Kateřinu Barboru, a ty dědily statky, když se matka na veliký pátek dne 14. dubna r. 1656, jedouc z kostela z Hory Kutné na zámek Úmonín, v Páču byla jest utopila.^{271a)} Sestry se o dědictví po matce dne 26. září roku 1656 rozdělily. Starší Ludmila Magdalena, provdaná Říčanská z Řičan, dědila a položila k I. dílu: Statek Čestín Kosteles se zámekem, městečkem, pivovarem, dvory poplužními, ovčínem, mlýny, vesnicemi, podacím kostelním i ostatním zbožím čestínským, což by tu bylo. K II. dílu položila Úmonín a 2 domy v Praze.

⁹⁵⁾Při rozebrání připadl díl I. čili Čestín Kosteles mladší sestře Alžbětě Kateřině Barbo-

ře, provdané za pana z Kaiseršteinu a ta prodala dědictví své dne 30. října r. 1665 Adamovi Ladislavovi, svobodnému pánu z Věžník, J.M.C. radě a soudci zemskému na Moravě za 19.000 zl. rýn., 6000 zl. hned a ostatní ve 4 letech, vždy při sv. Jiří a při sv. Havle po 1500 zl. a posledně na sv. Jiří 1669 - 2000 zl.²⁷²⁾ Ale Adam Ladislav z Věžník se tímto trhem zadlužil a lhůt sv. Jiřské a sv. Havelské 1666 a sv. Jiřské r. 1667 nedodržel, takže se mu dvakrát, 3. března a 6. června 1667 paní Alžběta Kateřina Kaiseršteinová v Čestíně Kostel uvázala. Když pak ani při sv. Havle r. 1667 povinnosti své nedostál, dala si paní statek dne 2 listopadu r. 1667 odhátati čili zpět přikrknouti.²⁷³⁾

Odhad jest pro seznaní tehdejšího stavu velmi důležitým a zajímavým; proto stůž zde doslovně. Nejprve odhadnuty svršky čili, jak nyní říkáme, zboží movité a tu: **1.** koňský dobytek ve dvoře dolejší a tlučenském; nacházelo se klisen 12, prořacovány: 88 kop 42 gr. 6 den.; hřibata 1½ roku stará, 2, prořacována: 8 kop 34 gr. 2 den.; hřibě ½ letní, prořacováno: 1 kopa 17 gr. 1 den. **2.** dobytek hovězí: v nájmu volí tažní dva prořacováni: 18 kop; ve dvoře zámeckém krav dojných 10 po 6 kop.: 60 kop; ve dvoře dolejší 19 krav a vůl hospodářský: 120 kop; ve dvoře tlučenském volky 3 po 8 kop.: 24 kop; jalovice třileté 2 po 6 zl.: 10 kop 17 gr. 1 den.; býci dvouletí 4 po 4 zl.: 13 kop 42 gr. 6 den.; jalovic dvouletých 5 po 4 zl.: 17 kop 8 gr. 4 den.; volky dvouleté 4 po 4 zl.: 13 kop 42 gr. 6 den.; volky letošní 3 po 1½ kopě: 4 kop 30 gr.; jaloviček letošních 7 po 1½ kopě: 10 kop 30 gr. **3.** dobytek sviňský ve dvoře zámeckém 29 kusů: 17 kop 55 gr. **4.** ovčí dobytek 360 kusů: 262 kop 48 gr. **5.** Drůbež pernatá ve dvoře zámeckém: 3 husy po 12 gr., 7 slepic po 6 gr., 17 kuřat po 3 gr.: 2 kop 9 gr.; ve dvoře dolejší: 21 husí s husákem, 20 kachen po 6 gr., 2 krůty po 15 gr., 21 slepic a 30 kuřat: 10 kopy 18 gr. **6.** v zámku: prken tenkých 23: 47 gr. 1 den.; fošen 13: 1 kopa 12 gr.; smoly 22 lib.: 30 gr. 6 den.; hřebu šindelního 600 kop: 20 gr. 4 den.; sejrův slaných 40 čili 4 centy 70 lib.: 12 kop.

Paní Alžběta Kateřina Barbora Kaiseršteinová prodala pak po druhé Čestíně Kostel se vším příslušenstvím dle odhadu Ferdinandu Šebestiánovi, svob. p. z Vernieru za 16.300 zl. dne 29. února r. 1668²⁷⁴⁾ a tento je opět prodal dne 6. března r. 1673 Janu Vojtěchovi, svob. p. z Freisleben za 15.000 zl. rýn., který též Boštice a Nespěrice dne 26. dubna r. 1675 od Adama Ladislava z Věžník trhem za 1200 zl. rýn. byl získal.²⁷⁵⁾

Ale Jan Vojtěch z Freisleben zadlužil se velice a byl přinucen zboží své prodati dne 31. března r. 1678 doktoru práv Janovi Jiřímu z Funken a dostal za ně 25.000 zl. rýn. a 100 zl. klíčného; do 20.000 zl. se dal zastoupiti, a 5000 zl. na 3 léta a 18 neděl na 6 %.²⁷⁶⁾

Brzy však po trhu našly se závadly, kterým Freisleben odpíral, ale aby nevznikly další spory a soudy, vzal si Čestíně Kostel nazpět dne 23. června r. 1678 a vyplacených již 7800 zl. rýn. zavázal se ve 2 letech s 5 % zaplatiti.²⁷⁷⁾

Ale r. 1680 shluklo se v kraji čáslavském na 900 sedláků proti svým vrchnostem, všelijak se ozbrojivše; tito, zvláště zdejší poddaní, přepadli zámek a zabili v něm pána svého, barona z Freislebeny.²⁷⁸⁾ Dle pověsti byl tehdy Čestíně Kostel středem vzpoury; vrahem pak páně baronovým udává táž pověst jednoho ze služebnictva zámeckého, jménem Jana Kronusa, snad komorníka, jenž spojiv se se vzbouřenými, pána svého zardousil. Rodina Kronusů byla ode dávnych časů v Čestíně Kostele usazena a členové její často místo primátorské zastávali. (O pověstí selském viz čl. Žandov.)

Dědičky Freislebenovy: Kateřina, svob. paní z Kambachu, Františka z Heinrichsberku a Klára z Pucu, roz. sestry z Freislebeny, postoupily pak r. 1680²⁷⁹⁾ dědictví své Marii Rosalii, roz. z Kambachu, manželce Jana Bartoloměje, svob. p. z Vernieru. V jaké sumě, není známo; ale ani páni manželé Vernierští nepodrželi Čestína Kostela dlouho, prodalíť ho dne 26. srpna 1686 paní Johaně Paulině z Brunieru, roz. z Bonu za 31.100 zl. rýn.²⁸⁰⁾

Páni manželé přijali na splacení 1450 perel, stužku na krk a prsten s démanty a ve dvou pokojích 16 kusů nábytku nového, dohromady v ceně za 7000 zl. rýn.

Paní Johana Paulina byla dvakrát vdána: prvně za Novelliho, s nímž měla dcery: Magdaluenu, Johanu a Karolinu, a po druhé za Františka Hanibala z Brunieru, a tomuto porodila syna

Filipa Jakuba a dceru Františku Johanu. Zemřela pak dne 15. října r. 1692²⁸¹) bez závěti a zanechala po sobě v Praze dům v Celetné ulici a statek Čestín Kostel, o čemž se otec s dětmi dne 9. března r. 1695 takto snesli: Pan František Hanibal z Brunieru ujal Čestín Kostel ve 28.000 zl. a dům v Praze ve 2000 zl., - celá částka rozpočetla se na pět dílů, jeden pro pana Hanibala a čtyři pro děti, neboť mezi tím časem dcera Magdalena z prvního manželství zemřela.²⁸²)

Hanibal z Brunieru zemřel v Čestíně Kosteletě dne 12. února mezi 6. a 7. hodinou ráno r. 1699 a byl ve kryptě zdejšího chrámu Páně pochován.²⁸³) Zanechal nějaké pořízení v latinské řeči se svým toliko podpisem a v tom do celé pozůstalosti své, kterážto na ujištěném dluhu nedoplatených peněz za dům od něho prodaný ve Starém Městě pražském v Celetné ulici ležící, - statku pozemském Kostel Čestín řečeném a na jiných mobilních záležitostech, syna svého vlastního, Filipa Jakuba, za universálního dědice zřídil a ustanovil; Františce Johaně, dceři své, toliko „legatum“ aneb odkaz 600 zl. rýn. zanechal, - druhé manželce své Marii, rozené z Viltkýnu, nemající smlouvami svatebními žádné sobě učiněné zaopatření, „pro portione“ 3000 zl. rýn. a nad to odkázal všechna mobilia, která, „stante matrimonio“ od pana manžela darem dostala a užila. Pořízení složila paní vdova u magistrátu a „žádala za publicirování“; ale „slavný magistrát maje toho dokonala u neomylnou zprávu, že ten syn a povoláný universální dědic dřív a přede smrtí otce svého smrtí sešel a vezma v uvážení ustanovení práva městského E. 22. „et quod deficiente haerede deficiat et testamentum,“ s publicirováním poodložil, strany na přátelské porovnání poukázal a komisaře zřídil. Kurator dcery Františky Johany z Brunieru, pan JUDr. Ignác Pavel Hotovec z Löwenhansu určil ku porovnání přátelskému den 29. března r. 1699 a umluveno, aby paní vdova obdržela „pro portione seu legitima maritali“ pravou právy vyměřenou třetinu, dcera sirotek dvě třetiny a Čestín Kostel aby se prodal, dluhy zaplatily a ze zbytku každá z nich dostala, co jim čistého přináleželo.“²⁸⁴)

Ku dražbě na Čestín Kostel sešlo se pak dne 8. listopadu r. 1700 více kupců, ale více nechtěl žádný dáti, než rytíř Baltazar David z Ottenfeldu - 39.000 zl. rýn., a tomu tedy od komisařů, paní vdovy a kuratora dcery Františky Johany z Brunieru prodán.²⁸⁵)

Od tohoto přešel za nedlouhou statek na rytíře Václava Miseroni z Lisonu, který jej panu Františkovi Augustinovi pronajal a pak 3. března r. 1713 hraběti Karlu Jáchimovi Bredovi, pánu na Kácově, za 36.381 zl. 21 kr. 3½ den. prodal.²⁸⁶) Od této doby jest panství čestínské s kácovským spojeno, i splývají dějiny jejich na mnoze v jedno. Pamětní kniha fary čestínské chová zprávy dosti podrobné a přesné z těchto dob až do časů nových, podle níž udány jsou i následující události.²⁸⁷)

Roku 1724 opět prodán byl Čestín (celé panství kácovské), i koupil je Karel Richard, svobodný pán Šmidlín ze Šmídlu; než již po dvou letech, r. 1726, stala se paní celého panství kněžna Anna Marie Františka, vévodkyně Toskánská.

Anna Marie Františka byla dcerou Františka Julia a vnučka Julia Jindřicha, vévody Sasko-lauenburského, který usadiv se r. 1617 v Čechách, zde rozsáhlých panství nakoupil. Otec zemřel r. 1689 a Anna Marie Františka zdělila po něm tato panství: zákupské, zvikovské, policické, ploškovické, šváдовské, buštěhradské, zvolenovešské, minkovické a koromické (?). Roku 1690 prořvdala se za knížete Viléma Falckého a Neuenburského, z kteréhož manželství narodila se dcera kněžna Marie Anna Karolina. Kníže Vilém r. 1694 zemřel. Přímlyvami císaře Leopolda I. a císařovny Eleonory, své švakrové, odhodlala se k opětnému sňatku manželskému a sice s Gastonem, vévodou Toskánským; sňatek ten slaven dne 8. července r. 1697. Zdá se však, že tento druhý sňatek nebyl šťasten, neboť záhy z příčin neznámých s manželem svým se rozdvajila, Vlachy opustila a na svá panství do Čech se odebrala. Značný počet vlašských dvořeninů, umělců, řemeslníků a obchodníků do Čech s ní se přistěhoval i usadil se na jejích panstvích vévodských. Nejoblíbenějším sídlem stal se jí zámek zákupský, kterýž od děda i otce zřízen byl opravdu s nádhrou knížecí.

Zbožná tato kněžna byla pravou matkou poddaných svých, štedrou podporovatelkou chu-

diny a vznešenou patronkou kostelů: poddaným co možná ulevovala, nešťastným hojných darů a útěchy poskytovala, ústavy pro chudé, nemocnice zakládala, kostely, kaple s velkým nákladem obnovovala, mnohé vystavěla. Mnohé kostely mají dosud památku překrásnou po své vznešené patronce.

Dne 15. října r. 1741 skončila šlechtetná paní svůj bohabojný život. Dědičkou stala se dcera její kněžna Marie Anna Karolina. Tato měla za manžela (od r. 1718) vévodu Ferdinanda bavorského, bratra vévody Karla, onoho, kterýž proti Marii Terezii jako nápadník trůnu vystoupil a na krále českého jako Karel III. korunovati se dal.

Po smrti manželově zvolila si Marie Anna Karolina Zákupy za své sídlo. Sem dostavili se v lednu r. 1743 krajší hejtmán z Boleslavě města Mladého a z Hradce Králové s oddělením jízdy nesouce rozkaz královnin, aby kněžna ihned království České opustila. Několik hodin po té odjela do Žitavy. Příčinou toho bylo, že svak kněžnin, císař Karel, osoboval sobě království České, a kněžna Marie Anna Karolina byla hlavně v podezření, že se s ním tajně dorozuměla. (Hrady a zámky X.) Když pak na věc se pozapomnělo, vrátila se 1747 kněžna do Čech a zemřela r. 1753. (Hrady a zámky X.)

Pánem všech statků jejich v Čechách stal se její syn Klement František, vévoda bavorský, jenž r. 1770 zemřel bezdětek. Statky své všechny odkázal v závěti ze dne 4. srpna r. 1770 strýci svému Maxmilianu Josefovi, volenci bavorskému, a na druhém místě, zemřel-li by totiž Maxmilian bez dědiců právních, strýci Karlu II., vévodovi Zweibrückenskému. Maxmilian zemřel r. 1777, nezanechav dědiců a proto zákonným pánem všech statků stal se vévoda Karel II., i podržel je až do své smrti r. 1795.

Po něm nastoupil jako dědic a pán vévoda Maxmilian Josef Zweibrückenský, jenž později stal se volencem bavorským. V držení statků těch byl až do roku 1802. Po ujednání říšského poslanectva ze dne 25. února r. 1803, jež i císař sám stvrdil a po úmluvě, jež se stala dne 2. září r. 1805 mezi císařem Františkem I. a Ferdinandem, volencem solnohradským, s jedné a volencem bavorským, Maxmilianem Josefem, se strany druhé, odstoupil Maxmilian Josef všechny své statky Ferdinandovi, královskému princovi v Uhrách a v Čechách, arciknížeti rakouskému a později velikému vévodovi toskánskému a volenci solnohradskému i potomstvu jeho.²⁸⁸⁾

Na kongresu vídeňském r. 1815 jednalo se o dotaci jmenovaného krále římského, prince Karla Františka, pozdějšího vévody zákupského, syna Bonapartova. Arcikníže Ferdinand Toskánský, bývalý volenec solnohradský, listinou ze dne 24. května r. 1818 prohlásil, že ochoten jest veškeré statky své v Čechách odstoupiti císaři rakouskému tak, jak přešly v majetek rodu jeho po volenci bavorském Maxmilianu Josefovi s podmínkou, že vévodství Lukka v náhradu za ně případně velkovévodství toskánskému.

Když však mladý Napoleon zemřel r. 1832, v statky v Čechách se ani neuvázav, tu r. 1847 postoupena byla Lukka Toskánsku, a když t. r. zemřela Marie Ludovika, vévodkyně parmská, velkovévoda toskánský vykonal, co r. 1818 prohlásil. Statky své v Čechách, a sice: Zákupy, Polici, Ploškovice, Švábovsko, Zvoleňoves, Buštěhrad, Tachlovice, Červené Poříčí, Kácov s Čestínem, odstoupil r. 1847 J. V. císaři Ferdinandu Dobrotivému; dobrotivostí tohoto milostivého panovníka účastným se stal i Čestín. Po smrti jeho, r. 1875, připadla veškerá panství J. V. císaři Pánu Františku Josefu I. v majetek soukromý. K nim v největší době připojeno Bystersko, koupeno Bezno, Smiřice a Německá Bělá, nejposléze Cerekvice.

A tak nyní dějiny městečka Čestína splývají v jedno s dějinami zboží kácovského a celého majetku soukr. statků císařských.

V XVI. století byl Čestín Kostel na městečko vyzdvižen a obdržel za znak stříbrnou lilii v červeném poli a to takovou, jako má městečko Čechtice.

Z vynikajících čestínských rodáků uvádíme: ThDra. Adolfa Plešingra, gymn. prof. v Chrudimi (†), Jana Plešingra, katecheta v Praze, Rudolfa Plešingra, c. k. hejtmána ve vojště, Jana Seidla, bisk. vikáře a děkana v Holohlavech, Ladislava Seidla, děkana v Josefově, Jana Petrás-

ka, kaplana v Holohlavech, Ladislava Petráska, správce v Luštěnicích, Anastasii Seidlovou a O. Petráskovou, spisovatelky. (Viz čl. v díle I. Mužové práce.)

¹⁰⁰Jako zvláštnost u Čestína uvádíme: R. 1685 bydlela tu rodina Roubíčková, která sestávala ze dvou rodičů, 6 dětí, chůvy a služky. Karel Roubíček byl žid a pálil kořalku, za což odváděl vrchnosti 120 zl. nájmu a za flusárnu (salajku) platil 130 zl. ročně. Této židovské rodině bydlet zde dovolil majitel panství a dal jí k obývání domek uprostřed městečka ležící, v kterém dříve farář, pak kantor bydleli. Před touto rodinou obývala zde rodina židovská neznámého jména, která ale bydlela v zámku a tam kořalku pálila, ale r. 1685 byla z Čestína vypovězena. (Tab. přijímací statku čestínského list A. č. 13, Arch. z.)

Čestín má svou školu, faru, poštu, telegr. a četnickou stanicí i zdravotní obvod. Nejbližší stanice železniční jsou Zbraslavice na místní dráze Hora Kutná-Zruč.

ČÍŽOV.

Na pravém břehu Sázavy, 342 m nad mořem, těsně při Posázavské dráze a při samých hranicích hejtmanství, 4 km od Kácova jihovýchodně, leží osada Čížov, která s Chabeřicemi míst. obec tvoří. Má 19 domů a 91 obyvatele, vesměs nábož. katolického.

Hlavním zaměstnáním obyvatelstva v létě jest polní hospodářství; v zimě pletou košíky z vrbového proutí, které se pěstuje u řek a potoků, a předou len na přeslici. Nejstarší rodina jest rodina Mouchova. Mládež zůstává při hospodářství nebo jde na řemeslo.

Domy stojí v řadě a tvoří pěknou náves tvaru obdélníka. Mnohé domy jsou dosud dřevěné, ale bez lomenic a kabřinců. Kol domů jsou zahrady se stromovým ovocným, kterým se tu valně nevede. V domech zřime již nábytek moderní, taktéž i oděv.

Obecní majetek měří 13 ha 51 a a obec z něho odvádí 42 K 99 h přímé daně. Výměra celé obce jest 131 ha 51 a, z kteréhožto majetku celá obec platí 450 K přímé daně.

Luka jsou dosti rozsáhlá, ale nedávají žádoucího užítku, a to proto, že jsou rašelinovitá. Vykope-li se totiž kus silnějšího drnu, a nechá-li se dobře uschnouti, výborně hoří. Při řece Sázavě jest velká pastvina, zvaná „Mařana“ - dle jména býv. majitele mlýna. Táž dnes ovšem nedává žádného užítku. I bylo by záslužno, kdyby tamní občané hleděli pastvinu tu osázeti stromy ovocnými nebo zalesniti. Kynul by jim po letech užitek. Při osadě byly dva rybníky. Jeden náležel k velkostatku, druhý soukromníku. Oba jsou vypuštěny. Dešťů bývá hojnost, bouří v srpnu také, ale jsou neškodné.

Dějiny. V prvé polovici XV. století byl pánem na Čabelicích rytíř Jan Čabelický ze Soutic, ke kterémuž statku náležel i Čížov, ves celá. Po smrti Janově dědil statky syn Prokop, kterýž měl za manželku Johanku, roz. Rendlovu z Úšavy. Prokop zemřel r. 1538 a manželka jeho stala se mocnou otcovskou poručnicí svých nezl. dětí. Tehdy dala sobě podle kšaftu † manžela Prokopa vložiti v obnovené dsky zemské mimo jiné i Čížov - ves celou.²⁸⁹⁾

R. 1628 byl v držení Čížova Jan de Vitte z Lilientálu²⁹⁰⁾ a r. 1656 Frant. Popel z Lobkovic, J. M. C. rada, komoří a nejvyšší lovčí v království Českém.²⁹¹⁾

Od této doby zůstal Čížov při statku kácovském a dějiny jeho splynuly s tímto velkostatkem.

V Čížově byl až do r. 1848 selský rust. statek pod č. 3. a náležel manželům Pešoutovým. Ti 15. března t. r. prodali půl svého rustikálního statku Václavu Vaňkovi za 720 zl. st. a krajský úřad v Čáslavi prodej i kup tento schválil. Smlouva v org. chová se dosud v úřadě starostenském.^{291a)}

Čížov byl až do r. 1906 přiškolen do Kácova, od toho roku náleží k nově zřízené škole v Holčicích, farou, poštou, telegr. i četnickou stanicí i zdravotním obvodem do Kácova. Nejbližší zastávka železniční jsou Chabeřice na míst. dráze Posázavské.

101 DOJETŘICE.

Nejzápadněji položená osada v okrese zdejší jsou Dojetřice. Prostírají se ve výši 400 m n. Adrií v Posázavských lesích, vzdáleny jsou z městečka Sázavy půl třetího kilometru. V Dojetřicích bydlí v 21 domě 101 obyvatel, vesměs nábož. katolického. Domy tvoří malou návěs stojíce v řadách podél silnice. Sem náleží také jedno popisné číslo, zvané „na Rybníčku,“ ve kterém bydlí pohodný a druhý čís. pop. stranou v lese je „myslivna.“

Mnohé domy jsou ještě ze dřeva, kryty došky a mají lomenice bez nápisu. Novější stavby jsou zděné a kryty taškami. Obyvatelstvo žije se hlavně rolnictvím; kromě toho nádenictvím při lesnictví a vápenných lomech. Nejstarší rodina zde žijící jest rodina Kaňkova. Mládež školou odrostlá zůstává doma nebo jde do služby a na řemeslo.

Obecním majetkem jsou pozemky ve výměře 10 ha 54 a a platí se z nich 16 K 55 h přímé daně. Výměra celé obce 452 ha 73 a a za ně odvádí obec 989 K 67 h přímé daně.

Luk jest u obce málo a pěstují se starobylým způsobem.

Dějiny. Od nepaměti byly Dojetřice majetkem duchovního statku kláštera sázavského. Neří sice o nich v písemných památkách ničeho v starší době zaznamenáno, ale když r. 1421 kláštery české bez odporu padly v moc Pražanů, byly mniši klášterní rozehnáni a statky jejich konfiskovány a dány v moc světské vrchnosti.

Dojetřice připadly v držení zástavně rodině hraběte z Waldšteina, pána na Hrádku Komorním.²⁹²) Jan Viktorin hr. z Waldšteina, majitel tohoto panství, zemřel r. 1676^{293a}) a dědicům připadl celý i zástavní majetek.

Když klášter obnoven, počal opat vyjednávat i o vrácení duchovních statků klášterních. S dědici z Waldšteina také se ovšem vyjednávalo, a to již r. 1677. Dědicové 29. května téhož roku vrátili za náhradu zástavní duchovní statky opatu Nigrinovi a konventu a mezi nimi byly i Dojetřice.^{293b}) Od té doby jsou Dojetřice ve svazku sázavských statků.

Dojetřice náležejí školou, farou, poštou, telegr. i četnickou stanicí a zdravotním obvodem do Sázavy. Nejblíže zastávka železniční jest Sázava, na místní dráze Kolín-Čerčany.

DVORY.

Dvůr Dolní blíže Čestína jest dvorem alodiálním a náleží čís. soukr. statku čestínskému, kamž i katastrem připsán jest.

Dvůr Nový blíže Hrazených Rataj. Náleží ke katastru i ke statku ratajskému. Majetek knížete z Liechtenstejna.

Dvůr Nový n. Sázavou blíže Otryb. Jest připsáno katastru soběšinského a majitelem jest panství českosternberské n. Sázavou v pol. okr. benešovském.

(O dvorech těchto viz: I. díl „Velkostatky.“)

102 FRANTIŠKOV.

Severozápadně 7 km od Uhlířských Janovic, poblíž obce škvrnějovské, zříme na samých hranicích okresu kouřimského osadu Františkov. Jest zde 7 popisných čísel se 46 obyv. náboženství katolického. Domy stojí v jedné řadě podél cesty průčelím obrácené na tak zvanou pastvinu. Toliko jedna chalupa obrácena jest v opačnou stranu. Stavěny jsou z kamene a kryty až na jeden slamou. Pozemky občanů leží přímo za každým stavením a říkají tam „za humny“. Zahrady nedávají tak velkého užitku a sadů zde není.

Obyvatelstvo žije se zemědělstvím a nádenictvím. Dívky a mladší ženy pletou - obzvláště v zimě - dětské čepičky a kabátky pro obchodníky do Uhl. Janovic. Mládež školou odrostlá zůstává doma při hospodářství nebo jde do služby. Nejstarší rodina jest zde rodina Jírovských.

Osada z jmění obecního platí 5 K 73 h, celá osada za svůj majetek platí 179 K 54 h přímých daní. Poloha obce je více méně pahorkatá, poněvadž kolem osady jest dosti bezejmen-

ných vrchů, které i 400 m n. A. dosahují. Deště, bouře i krupobití přicházejí častěji, ale škodlivé nejsou.

Osada Františkov založena r. 1779 knížetem Frant. Jos. z Liechtenstejna na gruntech panství ratajského a tam ji také Palacký ve svém „Popisu“, vyd. r. 1848 uvádí. Dějiny osady této splyvají proto v jedno s panstvím jmenovaným.²⁹⁴⁾

Františkov byl za dávných časů přiškolen do Úžic; od r. 1856 chodí děti do školy škrvně-jovské školního okr. kolínského. Farou náležejí do Úžic, poštou do Kouřimské Církvice, telegrafní, četnickou stanicí a obvodem zdravotním do Janovic. Nejbližší stanice železniční jsou Uhlířské Janovice na místní dráze Kolín-Čerčany.

103 HOLČICE.

Na silnici kácovskozručské, 4 km od Kácova jihovýchodní stranou, leží ve výši 300 m n. A., poblíž pravého břehu řeky Sázavy obec Holčice, také lidem Holušice i Houšice zvaná. O původu vypravuje lid, že tři svobodnické dvorce náležely prý třem dívkám, v lidové mluvě „holkám“; odtud „Holčice“! Vlasák odvozuje Holčice dle staročeského jména Holc.^{294a)}

V 40 domech bydlí 228 obyvatelů, vesměs nábož. katolického. Domy jsou v řadách i po různu a tvoří malou návěs, na ní stojí starobylá malá kaplička, zasvěcená sv. Janu Nepomuckému. Dolejší část osady zove se na „Familiích,“ druhá část sluje na „Kopci“ a třetí části říkalo se na „Svobodě,“ protože tu bydleli svobodníci. Ze tvrze a dvoru není než nynější obytné stavení čp. 6. Zajímavě však jest, že některá čísla, kácovskému statku poddaná, odváděla farářů v Kácově desátek. Tyto desátky byly v osadě ještě r. 1910 na penězích vybírány. U každého skoro domu jest slušná zahrada, v níž pěstuje se hojně jabloni a hrušni, méně švestek. U pop. čís. 25., 12. a 13. zahrady není.

Domy stavěny jsou z materiálu tvrdého, ale kryty došky. Vedlejší stavení hospodářská jsou nazvíce dřevěná. Nábytek i oděv občanstva je novější; nábytku staršího původu jen skrovná část.

Hlavním zaměstnáním obyvatelstva jest zemědělství. Také si hospodáři hledí luk a pilně je zavodňují, velkou péčí jim věnují a hnojí struskou Thomasovou. V zimě ve mnohých domech pletou se košíky z vrbového proutí a v jedné rodině přede se dosud na přeslici len, který se zde, ovšem v malé míře, dosud seje. Také jest zde mnoho zedníků, kteří se v létě rozejdou po práci a v zimě pracují při velkostatku.

Mládež škole odrostlá pomáhá při hospodářství, z rodin chudších jde na práci k velkostatku a část odchází na službu do Prahy nebo jde na řemeslo. Nejstarší rodina jest zde rodina Vilimovských (t. zv. Dvořákova, skoro 400 let), Filipova, Vladykova, Andělova a Pružinova.

Poblíž osady Brandýsko vyvívá pramének, který protéká zdejší obec a zde spojuje se ještě s jiným praménkem a potůček ten, zvaný ve „Vrbí“ nese vody své Sázavě. Na potůčku tom stával také za stara mlýn, který zašel a změněn v obytné stavení pod č. p. 22. Studánek i vodních pramenů je zde hojnost; rybníky byly vysušeny.

Hornaté naše okolí má mnohé vrchy a to: nejvyšší je Klenek (469 m), Sloup (467 m) u silnice kácovské a Šopec (393 m). Osadou probíhá okresní silnice kácovská r. 1890-1891 vystavěná a jest výborným spojovacím prostředkem. Počet vodních srážek a bouří do roka je hojný. Hrozná krupobití a průtrž mračen stihlo osadu 27. dne měs. července 1911. Skoro všecka polní úroda byla zničena.

Obecní majetek měří 13 ha 49 a a odvádí se z něho 24 K 83 h přímé daně. Výměra celé osady jest 153 ha 58 a, z nichž platí se 795 K 90 h přímé daně. Názvy pozemků: na Prašivkách, ve Vrbí, u Kapličky, v Pejzleti, na Stráni, v Kopanínách, v Chebdí, v Zápotočí, na Vinici, na Chmelnici atd.

Škola. Obec zdejší byla přiškolená od nepaměti ke Kácovu. Ale pro špatné a daleké cesty mládež velice nedbale školu navštěvovala. Od let padesátých až do sedmdesátých usadil se tu muzikant Novák, který tu zřídil školu soukromou, ovšem jen trpěnou. Vyučovalo se v čísle

22., v býv. mlýně. Škola tato zanikla, když po r. 1870 přešel učitel Antonín Novák na pokout. školu ve Zderadinách, kde se mu dostalo lepšího zaopatření. Po jeho odchodu bylo žákům nařízeno, aby opět do školy kácovské docházeli.

Občanstvo pomýšlelo na dosažení vlastní veřejné školy. Učinilo všechny kroky u škol. úřadů a tak v. n. c. k. zem. šk. r. ze dne 9. dubna r. 1902 byla zatím povolena zásadně celoroční expositura v Holčicích. Poboční tato škola otevřena byla 1. března 1906, do níž byly přiškoleny obce Holčice, Brandýsko a Čížov.

¹⁰⁴V. n. c. k. zem. šk. rady ze dne 19. listopadu 1907 č. 39.955 povoleno, aby osady Brandýsko, Čížov a Holčice vyškoleny byly ze školní obce kácovské a osada Chabeřice ze školní obce zrušské a pro tyto obce ať se zřídí veřejná obecná škola dvoutřídní v Holčicích jako ve středu všech obcí.

R. 1908 počalo se v nově povolené škole vyučovati; že však nebylo dosud vlastních místností školních, vyučováno v najatých místnostech a sice v čís. pop. 9. a 25.

Nová šk. budova vystavěna r. 1909-10 nákladem obce školní za 33.000 korun, o jejíž dostavění staralo se hlavně obec zastupitelství se starostou Josefem Vilimovským v čele. Plány zhotovil stavitel Frant. Skořepa ze Zbraslavic a také školu tu vystavěl.

Posloupnost učitelstva. Na exposituře vyučoval od jejího otevření uč. Frant. Lehký (r. 1906-08), na dvojit. škole působil jako zat. uč. Jan Rouč (1908-09) a Frant. Lehký (1908-09), Jos. Littman, def. říd. uč. (1910-13) a opět uč. Fr. Lehký, dosud. Od r. 1913 jmenován říd. uč. Ant. Pavlík, který, jsa churav, obdržel dovolenou. Místo jeho zastupuje uč. Fr. Lehký a druhým uč. je výpom. učitel Otomar Paukner, a to od r. 1913 dosud.

Vyučování žen. ruč. pracím povoleno bylo c. k. zem. šk. radou 19¹⁸/₄06 č. 15.951 a učitelkou ind. ustanovena Růžena Lehká a působí zde dosud.

Dějiny. Dle pověsti byly Holčice založeny vладыky, pány na hradě kácovském, zvaném nyní „Pustým hradem,“ který r. 1626 byl zbořen odbojným lidem. Jméno Holčice slulo původně Holušice a také Houšice, utvořeno asi ze staročeského jména „Holec.“²⁹⁵) Za dob pradávnych byla zde tvrz se dvorem poplužním a svobodnou krčmou; avšak držitelé její jen část vsi drželi, za to měli také v blízkém Brandýsku dvůr kmetcí s platem, s dědinami, co po otcích a předcích pokojně držel a do zemských desk r. 1544 vložiti sobě dal Martin, řečený Mareš z Holušic, a to byl první známý majitel tvrze a části vsi.²⁹⁶) Před tím nebylo o Holušicích žádných zápisů.

Týž Mareš prodal v Holušicích tvrz, dvůr poplužní, 2 dvory kmetcí s krčmou, v Brandýse 3 dvory kmetcí s krčmou, v sobotu po sv. Žofii r. 1547 - Václavu Hlaváči z Vojenic. Hlaváč věnoval své manželce Marianě z Přisnice²⁹⁷) 200 kop a dal je na zboží tomto upsati. Po dvou letech prodal Hlaváč zboží své r. 1549 Janovi Čejkovi z Olbramovic na Kácově.²⁹⁸) Jiný poplužní dvůr s poplužím s jedním dvorem kmetcím, s platem, jakž jej po předcích svých sdělil a pokojně držel, dal si opět v r. 1543 v desky zem. vložiti Bena z Holušic.²⁹⁹)

Na třetím dvoře kmetcím se šenkem seděl pokojně dlouhá léta před shořením desk zem. Jakub z Holušic, svobodník, a vložil si pak do nových desk opět zboží své r. 1544.³⁰⁰)

Jan Čejka z Olbramovic přikoupil r. 1543 dvůr kmetcí s platem od Zdeňka Zrušského z Chřenovic³⁰¹) a téhož roku od Jana z Nesměřic též dvůr kmetcí³⁰²) a připojil celé zboží k panství kácovskému, ke kterému náleží po dnes.

V Holčicích bylo vedle již jmenovaného zboží několik svobodných živností. Počítá se jich 5-7. Majitelé těchto usedlostí zvali se „svobodníci.“ O těch několik slov. Svobodníci, jinak dědinníci³⁰³) a také nápravníci³⁰⁴) (něm. ¹⁰⁵Freisassen) sluli v Čechách takoví obyvatelé, kteří žádnému zemskému stavu nenáležejíce, měli své vlastní pozemky a stáli bezprostředně pod právomocností královskou. Původ svobodníků není dosud úplně vysvětlen, ale sahá do nejstarších dob českých dějin. I zdá se, že velká část svobodníků byla pozůstatkem oné třídy svobodných vlastníků čili zemanů, z nichž povstala naše nižší šlechta (stav vладыcký), načež vhodně poukazuje jméno dědinníci, t. j. majitelé zpupných statků.³⁰⁵) Jiný původ svobodní-

ků jest ten, že majitelé větších statků nezřídka služebníkům svým v odměnu (nápravu) dávali částky pozemků k pravému vlastnictví bez všelijakých závad, odkudž povstalo jméno nápravníci. Třetí konečně způsob byl ten, že vrchnosti vyprošťovali jednotlivé poddané své z osobního i věcného poddanství a pozemky, jež od nich drželi, ode všech na nich lpících břemen a povinností osvobozovali, odkud vzalo původ jméno svobodníci.

Se zřetelem na jich zákonité ustanovení tedy byli svobodníci: a) praví vlastníci svých pozemků; b) byli prosti všech břemen na poměru poddanství se zakládajících; c) stáli bezprostředně pod právomocí zeměpanskou; d) ale, jakožto k žádnému zemskému stavu nenáležící, nepožívali žádného zastoupení na sněmě.

¹⁰⁶Se statky svobodnickými bývala od starodávna spojena i práva honby, čížby, rybolovu, vaření a točení piva, pálení uhlí atd., a na svých statcích směli míti svobodníci také poddané, jako všichni zemští stavové.

Svobodníci měli své zvláštní zřízení, rozdělení jsouce na čtvrti, jež stáli pod devíti úřady; v čele každého takového úřadu stál starší, který, měl-li zákonitou způsobilost k tomu, vykonával také trestní právomocnost ve příčině policejních přestupků; neměl-li jí, byla záležitost přikázána některému sousednímu justiciárovi.³⁰⁶) Kde ve vesnici bylo více svobodníků, bděl nad nimi rychtář.

Ačkoliv byli jakékoliv vrchnostenské záležitosti prosti, nicméně podrobeni byli králi přímo, požívali také jeho ochrany a konali mu v čas války služby a zemské roboty dodáváním potahů a příprěží k dopravě válečných potřeb. Svoboda jejich lpěla na statku, ne na osobě; proto mohli i poddaní býti vlastníky svobodství a přešla-li tržba jeho v ruce šlechtice nebo měšťana, byl i on službami svobodnickými povinován. Svoboda ta se dokumentovala oprávněním dáti zapisovati do zemských desk svobodnictví a právní jednání jeho se týkající, k čemuž ovšem bylo třeba zvláštního královského svolení či relace.

Ve sporech, týkajících se takových statků svobodnických, náleželi před zemský soud, osobou svou náleželi tam nebo před soudy královské jen tenkrát, byli-li osobně svobodní. Ve věcech právních stáli pod úřady zemskými a krajskými.

Svobodníci i za zhoršujících se poměrů lidu poddaného v XV. a XVI. století zachovali sobě svou neodvislost proti šlechtě, ačkoliv se o ně královské úřady a zvláště česká komora velice málo staraly, vědouce o nich jen tehdy, byla-li potřeba berně a válečné příprěže. R. 1550 bylo svobodníků 400, r. 1665 ve všech krajích českého království 333 s 372 poddanými.

Po 30leté válce silně svobodníků přibývalo, vstupovali mezi ně sedláci od své vrchnosti propuštění z poddanského svazku a mnoho mezi ně přijato českou komorou, takže koncem XVIII. století jest svobodnických usedlostí na 1200 a majetek cenil se na 1,000.000 zl. stf. R. 1842 napočítalo se v kraji časlavském, berounském, kouřimském a tábořském na 10.340³⁰⁷) svobodníků a cena jejich pozemků obnášela přes 2 mil. zl. stf.

Již za dob nejstarších měli svobodníci své zvláštní knihy, do nichž zapisovali svůj majetek.³⁰⁸) Když r. 1793 rozhodnuto bylo o nebytí svobodníků a oni přikázáni v právomoc zemských soudů, byly knihy tyto přeneseny k zem. deskám a chovají se tu dosud.

Zrušením poddanství, novým rozdělením země na soudní a správní okresy a zřízením nov. pozemkových knih pomínil rozdíl mezi svobodníky a ostatním lidem selským.

I v Holčicích žili svobodníci, kteří patřili k I. čtvrti svobodníků kraje časlavského. Měli svého rychtáře, který sídlil v Němčicích³⁰⁹) na Dolnokralovicku. Zdejší svobodníci sobě také velice zakládali na svém postavení v obci, a také i ostatní poddaní jim toho záviděli. Obyčejný sedlák považoval se za šťastna, mohl-li dceru svou provdati za svobodníka. Dosud, chce-li se zde na¹⁰⁷značiti jakési lepší postavení jednotlivce, říká se o něm: „Co pak ten! Ten je ze svobodníků!“ Dnes ovšem mezi inteligentními rolníky nemá svobodník již žádného významu.^{309a})

Jako zvláštnost u Holčic zaznamenáváme, že v počátku XIX. století nechtěli občané najímati panských pozemků. Proto byli sem povoláni milostivou vrchností Němci a ti pozemky

najali a počali hned po svém hospodařiti.

Zakládali vinice, chmelnice, čemuž dosud jména polí nasvědčují. Tito Němci nabyli v druhé polovici XIX. století vrchu v obci a také obec po německu řídili, což dokazuje poněmčilá pečet z r. 1850.³¹⁰) Dnes ovšem není po nich ani stopy, ač jména mnohých občanů zde i v okolních vesnicích, jako: Gottreich, Titze, Deutschman, Langšádl atd. dosud pravdu slov těch dokazují.³¹¹)

Holčice jsou katastrální obcí; s Chabeřicemi, Brandýskem a Čížovem tvoří jednu obec politickou. Do roku 1848 robovali až na sedláky-svobodníky na panství kácovském, kamž také úřadem patrimoniálním přináleželi.

Obchodu zde není vůbec. Odlehlost od komunikačních prostředků zamezovala každé spojení s dalším okolím. Proto spokojovali se občané pouze na prodej dost mála ovoce, obilí a dříví. Do obce se přiváželo jen to nejnnutnější osadní zboží.

Od doby, kdy postavena místní dráha Posázavská a k ní připojena taktéž¹⁰⁸ místní dráha Hora Kutná-Zruč, objevuje se již v tomto ohledu patrný pokrok, poněvadž osada naše dosáhla těmito drahami žádoucího spojení.

Holčice mají svou školu dvoutřídní, farou, poštou, telegr. i četnickou stanicí a obvodem zdravotním náležejí do Kácova. Nejbližší stanice železniční jsou Chabeřice na dráze Posázavské.

HROZNICE.

Dáme-li se pochodem z Janovic Uhlířských po okresní silnici kácovské, dorazíme v 6 km do obce, zvané Hroznice. Jen několik minut rozkládá se od silnice řečené. Ač kolem vsi jest planina, tož přece zdvihá se celé okolí do výše 460 m n. A.

Hroznice mají 10 čís. pop. (vyhořela 2 pop. čísla a nebudou se stavěti), v nichž žije 68 obyvj., vesměs náboženství katolického. Domy rozestaveny jsou v zahradách, v nichž jsou ovocné stromy velkého vzrůstu. Staré domy stavěny částečně ze dřeva, z vepřovic a kamene; nové z kamene a cihel. Na starých domech viděti lomenice s kabřinci bez nápisu. Kryty jsou došky.

Hlavní živnost jest zemědělství, v zimě kácení dříví v lesích panských a mlácení obilí. Ženy a dívky derou peří a pletou dětské čepičky a kabátky. Nejstarší rodina jest rodina Provazníkova. Mládež škole odrostlá pomáhá doma při hospodářství nebo jde na služby a řemeslo.

Obecní majetek jsou pozemky ve výměře 3 ha 90 a 86 m², z nichž se odvádí 14 K 24 h přímé daně; celá obec má výměry 53 ha 2 a 2 m² a platí přímé daně 210 K 6 h. Luk u obce je velmi málo, ale pěstují se racionelně. Dešťů bývá mnoho a jsou velmi vydatné; zvláště mnoho přšlo r. 1895, 1896 a 1897 a pak r. 1911. Krupobití zřídka a neškodné.

Dějiny. Jméno osady hroznické pochodí od pánů z Hroznic, kteří tu měli tvrz, dvůr a sídlo. Zvali se vладыkové z Hroznic a připomínají se z rodu toho poprvé r. 1464 Prokop a Mikuláš z Hroznic.³¹²)

R. 1519 jistý Jaroslav z Koutův pohání Martina z Hroznic. Vinití ho chce z deseti kop gr. miš., že mu jich navrátiti nechce, kterýchžto deset kop dal jest jemu Jaroslav za Korajzlíkova syna i s gruntem, ale týž Martin, vzav od téhož Jaroslava těch deset kop miš., i toho gruntu postoupiti jemu ani zase těch deset kop gr. miš. navrátiti nechtěl a podnes nevrátil, kterýžto Jaroslav již o ten grunt nestojí, než aby jemu jeho summa, kterouž jest za to dal, zase navrácena byla.³¹³) Zdali tento Martin z Hroznic byl také v držení části Hroznic, nedočítáme se.

Devátého cervence r. 1526 Zdeněk Lev z Rožmitála ujímá se Jakuba z Hroznic proti Michalu Slavatovi, pánu na Čestině Kostele, kterému se zdálo, že by nebyl povinen v ty dědiny v Hroznicích etc., téhož Jakuba z Hroznic v držení vpustiti. I píše Lev z Rožmitála doslovně: „i pane, příteli můj milý, posílám vám teď připis listu obranného, na který se jest nález stal, kterýmž budete se moci zpraviti, čehož jste povinni a máte postoupiti v Hroznicích dvoru popluž-

ného s poplužím, s dědinami, lukami, lesy, porostlinami, rybníčkem i se vši zvolí, což k tomu přísluší s plným pastviem; a za to žádám, že tak učiníte a to opatříte, aby dá-li P. B. na den sv. P. Markety (13. července) nejprv příští témuž Jakobovi se to postoupení a tudy listu obrannému a nálezu po něm a řádu a právu dosti stalo a já abych již dále za dopomáhání práva a skutečné uvedení starán nebyl... A když se listu obrannému a nálezu dosti stane, také týž Jakub bude povinen podle zří¹⁰⁹žení zemského o rozdílech, když k tomu přijde, k strýcom svým se zachovati. A Jakobovi také oznámeno jest, aby se na den sv. P. Markety na týchž dědinách najíti dal, aneb někoho na svém místě k tomu vydal.³¹⁴) Datum ut supra.

Jakubovi nástupci r. 1542 byli jeho strýcové Václav, syn Pešíkův z Hroznice, a bratr jeho, Matěj z Hroznice, a ti prodali své dědictví, které již bylo rozděleno, Janovi a Valentovi, strýcům Pešmanům z Vesce.

Téhož r. prodal, před shořením desk zem., Burian, syn Kubcův z Pravonína, dědictví někdy otce svého v Hroznících, a to půl poplužního dvora s poplužím, a nyní vložil znovu do desk zem. Janovi z Vlkové.³¹⁵)

Vlková náležela mimo svobodnické statky již v XVII. století k panství kácovskému, jehož majitelem byl českého a uherského krále komorník Jan Oktavian Vchynský ze Vchynic a z Tetova, pán na Chlumci a Zasmukách.

Ten r. 1628 prodal³¹⁶) zboží kácovské Janovi de Vitte z Lilientálu na Hrazen. Ratajích, a když se zboží sepisovalo, byly tu i Hroznice. Celé zboží kácovské připadlo pak dědictvím v majetek Františka Viléma z Lobkovic r. 1654 a Hroznice sdílely od té doby³¹⁷) osudy panství tohoto. Sommer připomíná, že Hroznice měly tři svobodníky, kteří náleželi ke čtvrti kouřimské.³¹⁸)

¹¹⁰Od r. 1863 jsou Hroznice přiškoleny do Malejovic, před tím chodily dítky do pokoutních škol, kterýchž v okolí tomto bylo s dostatek. Posledně chodila hroznická mládež do pokoutní školy ve Vlkové.

Hroznice jsou katastrální obcí a tvoří s Kobláskem, Vlkovou a Nechybou Kácovskou polit. obec Zbizuby. Hroznice náležejí farou, poštou a telegraf. do Uhl. Janovic, četnictvem a obvodem zdravotním do Kácova.

Nejbližší železniční stanice jsou Janovice Uhlířské na místní dráze Kolín-Čerčany.

HUŤ STARÁ. (HUTĚ STARÉ.)

Na potoku Losinském, severozápadně městečka Čestína, v dálce 2½ km, rozkládá se osada Hut' Stará.³¹⁹) Jméno její pochází od hutě skelné, kterouž tu před časem velkostatek kácovský zřídil.

Stará Hut' má 22 domy se 122 obyvateli, z nichž 2 čísla s 11 obyv. k Sudějovu připsána jsou. Domy starohut'ské stojí po různu v zahradách ovocných a uzavírají ve svém středu malou náves, na které umístěna je zvonička. Osada má tyto části: „na Kopci,“ „u Zvoničky,“ „u Římků.“ Domy stavěny jsou většinou z kamene, jen několik ještě tu je dřevěných s lomenicemi kabřincovými, ale bez nápisu.

K Huti Staré náleží osadou nedaleká samota Líš'any. Je zde mlýn a hájovna k panství jindického náležející.

Obyvatelstvo živí se zemědělstvím a prací dělnickou. Mládež škole odrostlá jde do služby nebo zůstává doma při hospodářství. Nejstarší rodiny jsou rodina Římkova (přes 200 let), Eichlerova, Jelínkova. Nábytek i oděv moderní.

Obec nemá žádného jmění; výměra celé obce 21 ha 83 a (bez velkostatku), z nichž platí se 170 K 11 h přímé daně. Vrchů v okolí je značný počet a lid je takto pojmenoval: Rejskova Skála, Obrova Stolice a na Skalce.

Obcí protéká Losinský potok, který prameny své sbírá v radovesnickém a kamennolhotecském lese, naplňuje nádržku mlýnskou v osadě a spěje ze Staré Hutě ke Tlučeni.

Osada starohutská byla přiškolená až do školního roku 1913-14 do Čestína. Tímto školním rokem přiškolená osada k nové expoziturně staronešpeřické, kteráž náleží k mateřské škole petrovické II., ale starší žáci chodí dosud do IV. třídy čestínské.

Dějiny. Osada starohutská povstala na začátku XVII. století a sice založením poplužního dvora, mlýna a dvou chalup. Dvůr poplužní jest tu dosud a náleží k velkostatku kácovskému. Když na Čestíně Kostelet vládli Jan Vojtěch Freisleben,³²⁰⁾ postavil uprostřed temných lesů blíže mlýna huť k spracování skla. Hutěm se výborně dařilo a brzy tu bylo potřeba příbytků pro dělníky a proto se jim stavěly chalupy obytné a také postavila se pro ně krčma.

Hutím přiděleny byly rozsáhlé lesy v okolí a rybníky. S prvním skelmistrem Janem Prünnerem přistěhovalo se mnoho dělníků, kteří vyrábění skla z okolních křemenových lomů započali. Prünner zemřel r. 1695 a nastoupil zaň nový mistr Kaufman, který huť spravoval až do r. 1733. Tento skelmistr brzo započal vyráběti skla barevná - malovaná a ta nalezla odbytu pro zvláštnost svou lidovou brzo po celém království. Do dnes nacházíme je ve sbírkách musejních, ano i soukromých pod názvem „Kácovské sklo“, poněvadž za tohoto skelmistra zboží čestínské sloučeno bylo s panstvím kácovským.³²¹⁾

Po Kaufmanovi nastoupil skelmistrovství jeho syn Bedřich, který se psal ale Adler. Ten spravoval huť až do r. 1732, ve kterémžto roce přestalo se sklivo vařiti. V r. 1786 otevřeny opět skelné huť a skelmistrem byl Jan Masbauer a po něm Martin Plešinger. Koncem XVIII. století přestalo se pracovati a huť úplně zpustly a se sbořily. Čeho se mohlo upotřebiti, to odnesl odtud skelmistr Antonín Moravec do blízkých Moran, kde on sám skelnou huť si vystavěl. Ostatek viz v I. díle „Průmysl.“

Stará Huť náleží školou od škol. r. 1913 do Petrovic II., farou, poštou, telegr. a četnickou stanicí i zdravotním obvodem do Čestína. Nejbližší stanice železniční jsou Uhl. Janovice nebo Kácov na místní dráze Kolín-Čerčany.

CHABEŘICE.

Západně městečka Zruč, asi 4 km cesty, leží poblíž pravého břehu řeky Sázavy vesnice Chabeřice. Žije zde v 46 domech 269 obyv. vesměs náboženství katolického.

Domy stojí po různu v zahradách ovocných a tvoří slušnou návěs, na níž stojí starobylá zvonice. Vesnice dělí se na tyto části: u Rybníka, u Ovčína, u Dvora a u Kubového rybníka. V zahradách pěstují se pěknější a vzácnější druhy jablek a hrušek. Rozsáhlá a výnosná jsou stromořadí při polích velkostatku. Stavba domů provedena z tvrdého materiálu, ale krytba jsou došky. Lomenic zachovaných již není, ale na jednom domě jest nápis:

AŤ DIE LASS, CO DIE LASS, WSSEM SE NEZACHOWASS.

Hlavní živností obyvatelů je zemědělství. Velká část obyv. jest také zaměstnána při dvoře velkostatku kácovského.

¹¹²⁾Nejstarší zde žijící rodiny jsou rodina Pešoutova (nejstarší), Peroutkova, Hanouskova, Pěkných a Hornátova. Po starobylém nábytku a oděvu není památky, leč asi ve dvou chalupách jsou staré truhly a malované moučnice.

Mládež škole odrostlá odchází do učení (hlavně do Vídně), a děvčata mnohá odcházejí do Ameriky; ostatní pomáhají doma při práci nebo ve dvoře.

Obecní majetek záleží ze 13 ha 53 a pozemků, z nichž se odvádí 34 K 60 h přímé daně. Výměra celé osady (i s velkostatkem) obnáší 484 ha 18 a, z nichž se platí kol 5000 K přímé daně.

Luk u obce jest dosti, ale pěstují se jen způsobem zcela obyčejným. Do obce přitéká potůček, jehož pramenky se sbírají pod vrchem Jordánem (476 m n. A.), a potok také Jordánem se zove. Plní dva rybníky; ve vsi rybník bezejmenný, jemuž dříve se „Kubů“ rybník říkalo, a rybníček „Mlejnce“. Jižně osady vlévá se do Sázavy. Pod lesem „Žernovský“ zvaném byl veliký rybník, který jest vysušen a v luka panská proměněn.

Dešťů v celé krajině dostatek, bouře značné, největší v srpnu r. 1909. Krupobití s průtrží

mračen potkalo osadu v červenci 1911, kdy všechna úroda severní části katastru byla nadobro zničena.

Dějiny. Dle staré pověsti stávaly na místě nynější osady v dobách pradávných dvě tvrze, jejichž majitelé byli dva zemané, kterýchžto jména se nám nezachovala. Oba majitelé žili spolu v neustálých sporech a jeden druhého potíral, tak že brzo majetek svůj zde odprodali a se vystěhovali. Jedna tvrz stávala na místě nynějšího dvora, druhá na místě nynějšího pop. čísla 8. V tomto domě jsou dosud zachovány sklepy, které velikostí a rozsáhlostí svou ukazují, že pocházejí opravdu z tvrze původní. Také bylo při nějakém kopání na zahradě statku tohoto nalezeno množství kostí a koster (celkem čtyři vozy) - mezi nimi i podkovy a četné ostruhy.

První písemná zpráva o držitelích Chabeřic jest známa ze souvěkých listů. Mezi nejstarší držitele počítá se Čeněk z Chabeřic, klerik, jmenován jest r. 1358 farářem v Těhově,³²²⁾ druhým byl Šmach z Chabeřic, kterýúčastnil se r. 1440 sjezdu šlechty v Časlavi.³²³⁾

Od těchto majitelů dostalo zboží jméno původně Chrabeřice. Také známy jsou různé podpisy Chabeřických.

Když Aleš Zručský z Chřenovic měl při s bratřími z Leskovic a mezi lidmi Leskovicův z městečka Mnichovic,³²⁴⁾ tu zaznamenávají Reg. soudu komorního, že skládali svědomí k roku sv. Martina r. 1510 v té při Martin z Chabřic, Duchek z Chabřec, člověk p. Čabelického, Volďich z Chabřec či Chabeřic, člověk p. Alše zručského.³²⁵⁾ Přichází tedy jména Chabřec, Chabeřice, Chabřic, Chraběřice atd. Již tedy tenkrát slulo zboží to podobně jménu dnešnímu, ze kterého se ustálilo později jméno Chabeřice.

V prvé polovici XVI. století byl majitelem kácovských statků Prokop Čabelický ze Soutic a po jeho smrti dědila statky ty Johanka, manželka jeho, roz. Rendlová z Úšavy a ta dala sobě i svým dětem podle kšaftu svého manžela v obnovené dsky zemské vložiti statky kácovské a mezi nimi byly i Chabeřice se dvory kmetcími.³²⁶⁾

Ale jeden poplužní dvůr s poplužím v Chabeřicích byl majetkem Jana Štovička, měšťana pražského a ten koupil a v dsky zemské r. 1542 vložiti sobě¹¹³⁾ dal Matouš Chabeřský z Chabřec v týž rok, kdy Johanka Čabelická pro sebe a své dívky Chabeřice do desk zemských vložiti dala.³²⁷⁾

Od panství zručského odprodal Zdeněk Zručský z Chřenovic roku 1542 mlýn Suchotovský pod Chaberci i s řekou pode mlýnem, řečenou Koberna, a stav nad mlýnem až po řeku soutickou, pak dvě skály také nad mlýnem, břehy potud, pokud se dělí pole chaberská se zručkými, struhy, ostrovy, les Kubenici, louky v Řendějově, mlýn druhý, pustý, pod Jedlinou, řečený Jedlinovský, Matoušovi z Chabřec, majiteli poplužního dvora v Chaběřicích.³²⁸⁾ Matouše, svobodníka,³²⁹⁾ tohoto syn, Jan Chabeřský z Kochanova, seděním na Chabeřicích, prodal r. 1560 své zboží Divišovi Slavatovi z Chlumu na Košumberku a Čestíně Koste.³³⁰⁾

Druhého zboží chabeřického ujal se po smrti své matky Johanky Čabelické ze Soutic syn, Prokop II., a ten zboží své právem dědickým prodal ku konci XVI. století Oldřichovi Malovcovi, pánu na Zbraslavicích. Na tomto zboží chabeřickém zapsal Oldřich manželce své Adelgundě z Budova věno roku 1570.³³¹⁾

Po smrti Oldřicha Malovce r. 1583 zůstala po něm vdovou druhá manželka Manuše z Lastvic, kteráž třem nezletilým synům svým za poručníka zvolila Jana Malovce na Štěpánově, bratra ř manžela svého.

Synu Mstidruhu byla přirknuta část zboží otcova, v němž byla i ves Chabeřice a Mstidruh prodal dědictví otcovo, totiž ves Chabeřice r. 1593 Václavu Chaberskému z Kochanova,³³²⁾ tak že celé Chabeřice byly majetkem vladky Kochanovských.

R. 1635 náleželo celé zboží chabeřické Anně Glouchové na Pečkách a ta je ještě toho roku prodala Benigně Kateřině z Lobkovic, která je ke Kácovu připojila. Kácovské zboží dědil František Vilém Popel z Lobkovic a ten 16. října 1656 zámek Kácov s příslušenstvím a stateček Chabeřice prodal Františkovi ze Šeidlerů.³³³⁾ Od doby té zůstaly již Chabeřice celé při panství kácovském a sdílely s ním až do roku svobody slasti i strasti tehdejšího života.

Dotatkem jako zvláštnost, ale dosud připomínanou, sdělujeme, že jižně od osady chabeříské, asi 10 minut cesty, říká se na „Kostelíku.“ Místo to je poněkud vyvýšené a dle pověsti stával tu kostelík se hřbitovem. A domy osady zasahovaly až sem. Byly tedy Chabeříce místo velmi rozsáhlé. Staří lidé vypravují, že otec občana Peroutky odvážel hlínu ze hřbitova tohoto na panské pole. Zápisků o tom ovšem není, ale hodnověrnost starých lidí to potvrzuje.

Chabeříce náležejí od r. 1908 školou do Holčic (do té doby patřily do Zruče) farou, poštou, telegr. stanicí a zdravotním obvodem do Zruče, četnickou stanicí do Kácova.

Stanice a nákladíště Posázavské dráhy jest v místě, nádraží ve Zruči.

CHLUM.

Západně, 5 km od Uhlířských Janovic, leží jižně poblíž silnice černokostecké, na vršku přes 400 m n. A. obec Chlum. Má 20 pop. čísel se 138 obyv. vesměs vyznání katolického. Domy jsou stavěny z kamene, kryty různým materiálem a stojí po různu. Návse tu není. Zahrad málo a nepěstované. Nábytek i oděv zmodernisován ku škodě oděvu českého.

¹¹⁴Hlavní zaměstnání je polní hospodářství. V zimě hospodáři vykonávají domácí práce a dívky pletou, jako v celém okolí, karkulky, kabátky a j. v.

Nejstarší rodiny jsou zde rodina Chlumských a Vyhánánkova. Až do nedávna byla vesnice Chlum bez náležitého spojení s okresem; teprv v pozdější době dostalo se obci okresní silnice, kteráž vede na silnici černokosteckou, a tak spojení na vše strany umožněno. Dešťů má osada chlumská s dostatek, ovšem neškodných, i bouře a krupobití jsou neškodné. Obec Chlum náleží k pol. obci smilovické a majetek celých těchto obcí jest 366 ha 39 a 14 m² a obě obce odvádějí přímé daně 664 K 80 h. R. 1739 byl tu 1 sedlák, 1 chalupník a měli 2 potahy, 4 krávy, 5 jalovic a 4 vepře. (Katastr josefinský.)

Dějiny. První zpráva historická o Chlumu objevuje se v XV. století. Tenkrát, v r. 1487, koupil Bohuslav ze Švamberka a na Zvíkově od knížat z Minsterberka panství ratajské a v listině odevzdávací nachází se také obec Chlum.³³⁴)

V rodině Švamberků zůstaly Rataje do r. 1524, kdy směnou dostaly se rytíři Václavu Robmhapovi ze Suché³³⁵) a tudíž i Chlum jemu náležel. Leč již r. 1528 koupil panství ratajské rytíř Ladislav Malešický z Černožic a Chlum takto měl opět nového pána.

R. 1671 byl na Chlumu grunt vejjezdni se 2 lány Jana Chlumského. Rolí orných pod 42 korce, ostatní všechno dřívím velkým zarostlé. Loučného pod 4 vozy sena, štěpnice bez štěpí za 1 záhon, rybníček i něco lesův. Náleží k panství černokosteckému a platí po 1 kopě 15 gr. míš. o sv. Jiří a Havle a tolikéž k panství zásmuckému.

NB. Sice ten grunt na hranicích kosteleckých a zásmuckých leží a společný jest. Kontribuci též polovici na Kostelec a druhou na Zásmuky dávatí povinen, podobně i úroky. Robot se z něho žádných „nezastává“. Každé ¹¹⁵dítě na témž gruntu zrodilé přináležejí polovici ke Kostelci a druhou k Zásmukám. A kdyby pak jich i „dvý“ jedenkrátě narozeno bylo, tehdy přece každého polovici k vejšpaným panstvím patřiti má v poddanosti.

Při témž gruntu je vystavena chalupa gruntovní bez vycházejícího jakéhosi platu. Rybník vejtežní „Stejskal“ anebo „Chlumský“ na 30 kaprů plodu. Toliko vodou dešťovou a střechevou se nahání. Dědičně patří ke Kostelci. Les náleží pod revír a správu myslivce radlického.

Pozdější přípis: NB. Téhož polovičního dílu jak člověčenstvím tak i s manželkami, dětmi a vším jměním a povinnostmi J. Excel. pan hrabě Adolf Vratislav z Šternbergka složil J. M. knížecí za dokonalého poddaného k panství kosteleckému o létu 1678 za 3 sedláky chvátlinské (nyní soudní okres kouřimský) směnou propustiti a postoupiti. (Kniha urbární jinak gruntovní pravidlo všech příležitostí panství černokosteckého od r. 1670 atd.)^{335a})

Majitelé panství ratajského se od této doby často střídali, až konečně připadl statek ten r. 1772 knížecí rodině z Liechtensteina, kteráž dosud jím vládne.³³⁶) V roce 1848 stali se Chlumští pány svých majetků a hospodáři vlastní hroudou.

Chlum náležel školou až do r. 1902 do Úzic. Téhož roku přiškolen do Staňkovic. Farou náleží do Úzic, poštou do Rataj, telegr. do Uhl. Janovic, četnickou stanicí a zdravotním obvodem do Rataj. Nejbližší železniční zastávka jsou Mírošovice na místní dráze Kolín-Čerčany.

CHMELIŠTĚ.

Z Janovic Uhlířských dojdeme za půl hodiny k severu do vesnice Chmeliště. Leží při blízkém potůčku, kterýž od Uhl. Janovic a Sv. Anny spěchá do rybníka Vavříňáka. Těsně u osady na straně východní vystavěna je místní dráha Kolín-Čerčany.

Ve Chmelišti je 20 pop. čísel se 159 obyv., z nichž je 5 ev. ref. Domy stojí po různu v zahradách, tvoříce nepravidelnou návěs, na které se nalézá zvonička a malý rybníček z vody dešťové se udržující. Zahrady u domů jsou jako v celém našem okolí ve velice zanedbaném stavu. Proto také pěstuje se zde ovoce po většině nevhodné, které pro zdejší podnebí se k pěstování nehodí, a proto bylo by na čase, aby rozhodující kruhy hledaly cesty k nápravě tak neblahých poměrů zemědělských. Obytná stavení jsou vesměs zděná a jen některé stodoly a špýchárky jsou dřevěné.

Obyvatelstvo žije se hlavně zemědělstvím. Chudší třída nachází obživu u panského dvora, v kruhových cihelnách, které zde zdatně prospívají.³³⁷) Mládež škoie odrostlá věnuje se buď doma hospodářství, buď jde do služby nebo na řemesla; děvčata odcházejí na služby do Prahy a do Vídně. Nejstarší rodiny jsou rodina Černušákova, Kmochova a Čápova. Nábytek i oděv moderní.

Obecní majetek záleží z pozemků ve výměře 1 ha 72 a 50 m² a platí se z nich 10 K 52 h přímé daně, celá obec i se dvorem má výměry 252 ha 42 a a odvádí 1460 K 50 h přímých daní. Luk u obce mimo u dvora není; a na těch se velmi intensivně hospodaří. Jména pozemků: na Smolíčku, na Krblikách, u Zájezdku, na Ladě, na Familiích atd.

Chmeliště ves měla r. 1651 chalupníky 2, a měli 36 korců, které osévali 12 ozimem a 10 jaří. Měli 3 potahy, 4 krávy a 3 jalovice.

Dějiny. Kdy a kým Chmeliště založeno bylo, nedá se s určitostí pověděti, ale víme na jisto, že Chmeliště bylo sídlem vladýků a že zde stávala tvrz, po níž dnes¹¹⁶ovšem není ani památky. Na tvrzi této seděla jedna větev vladýk ze Žišova, zvaná dle tvrze také „z Chmeliště.“

První písemnou zprávu o Chmelišti nalézáme v XIV. století, když tu seděl Protiva či Protivoj ze Žišova nebo z Chmeliště.³³⁸) Tento Protiva, který rád válčil, anebo válčiti pomáhal, byl dlužen 10 hřiven stříbra za válečné zbraně Heřmanovi ze Slivna, kterýžto Heřman mocí úřední dobýval tuto částku dlužní a ji do desk zem. sobě vložit dal.³³⁹)

V dalším běhu času připomínají se bratři Ješek a Chotek,³⁴⁰) kteří zde na vladýčím sídle společně seděli a měli právo podací na Žišově, které také r. 1364 vykonávali.³⁴¹)

Ješek byl pánem jedné části Chmeliště³⁴²) a připomíná se při r. 1402 spolu s bratrem Buzkem. Ješek zemřel 1406 a bratr Buzek ujal se po něm dědictví.³⁴³)

Po Ješkovi a Chotkovi provozovali právo podací v Žišově bratři Václav a Prokop ze Žišova a na Chmelišti. Prokop daroval jednu kopu platu kostelu žišovskému a zapsati ji dal na svém majetku ve vsi Chmelišti.³⁴⁴)

V XV. století a v počátku XVI. století drželi Chmeliště vladýkové ze Žišova,³⁴⁵) kteříž se psali z Údimi, z nich nám známi jsou Šťastný (Felix) a Křištof. Tito bratři se o statky zděděné rozdělili tak, že Šťastný ponechal si Žišov a Křištof Chmeliště.

¹¹⁷R. 1451 vyznává Jan z Popovic, že má na Chmelišti a na všem, což k Chmelišti patří, 500 kop gr. v dluhu v zemských dskách zapsaného, a že je postupuje Václavu ze Žišova, synu Rudolfovu ze Žišova.³⁴⁶)

Křištof zanechal po sobě syna Jana a ten r. 1525 koupil tvrz a poplužní dvůr od Šťastného v Žišově a vše, co tam bylo. Chmeliště pak prodal 3. dne měsíce února r. 1528, když totiž trhem rytíř Václav Robmhap ze Suché panství ratajské rytíři Ladislavu Malešickému z Čerhošic

postoupil. Mezi vesnicemi panství tohoto jmenováno bylo také Chmeliště.³⁴⁷⁾ Před tím bylo prý Chmeliště samostatným statkem.³⁴⁸⁾

Od té doby zůstalo Chmeliště při panství ratajském, ač vystřídali se do r. 1628 mnozí páni na statečích těch, v kterémžto r. koupil Rataje a r. 1629 Kácov Jan de Vitte z Lilientalu. Když manželka jeho Anna stala se majitelkou obou panství, prodala obé Benigně Kateřině z Lobkovic.³⁴⁹⁾

Táž sobě ponechala Kácov a Rataje - tedy i Chmeliště r. 1636 prodala Frydrychovi z Talmberka, nejvyššímu komorníku království Českého.³⁵⁰⁾

Od té doby nestala se s Chmelištěm žádná změna, až ku konci XVIII. století rozprodáno na familie. Několik familií sloučeno v jedno a zachován takto alodiální dvůr, přidělený k panství ratajskému.³⁵¹⁾

Obec Chmeliště přiškolená i přifařena jest do Vavřince, poštou, telegr. a četnickou stanicí i obvodem zdravotním do Uhlířských Janovic. Nejbližší nádraží železniční jsou Hatě a Uhlířské Janovice na míst. dráze Kolín-Čerčany.

118 CHRASTNÁ.

Na západním rozhraní okresu, 6 km od Uhlířských Janovic vzdálena leží ve výši asi 380 m nad hladinou Adriie obec Chrastná. Rozprostírá se v mírném úpadu po obou březích Bohuňovského potoka, který z velkého rybníka v Chrastné vytéká a vody své Vavříneckému potoku nese. Do rybníka vlévá se potůček přicházející od Smrku. V rybníku chovají se ryby. Ve vsi zove se jihozápadní část při silnici „Silvanka,“ druhá část při potoce sluje „Račana,“ a třetí část, směrem ke Škvrnějovu, je vlastní „Chrastná,“ kde stojí na návsi kamenná zvonice.

V Chrastné jest 45 pop. č. s 261 obyv., mezi nimi 2 israelité. Domy stojí v řadách, ale netvoří pravidelné návsi. Skoro u každého domu jest zahrada s ovoc. stromy, které nedávají skvělého užitku. Domy stavěny jsou již v novější době, ale kryty většinou došky. Dřevěné jsou již jen dva.

Obyvatelstvo žíví se hlavně polním hospodářstvím a prací nádenickou; v zimě pletou tu z proutí košťata, košatiny a košíky, dívky dětské kabátky a čepičky, Mládež škoie odrostlá málo zůstává doma; odchází na čišnictví do Prahy a stěhuje se valná část do Ameriky. Nejstarší rodiny jsou zde rodina Řihova, Benešova, Celnerova, Procházkova a Venclova.

Obecní majetek jsou pozemky a to: 1 ha 59 a 62 m², z nich obec odvádí 2 K 81 h přímé daně; celá obec má výměry 186 ha 71 a 30 m² a platí 372 K 18 h. Názvy pozemků: u Nesvojny, u Snosku, v Lisku, za Rybníkem. U obce je lom dobrého stavebního kamene. Ze živnostníků je zde jeden krejčí, obuvník a tesař. Pod rybníkem je mlýn.

Dějiny. O Chrastné čini se zmínka již ve XIII. století. Tenkráté náležely Hrazené Rataje pánu Hroznatovi z Úžice, který byl pražským purkrabím v letech 1284-86. K Hraz. Ratajům náležela již tehdy ves Chrastná. Hroznata rozdělil zboží ratajské dvěma synům; Heřmanovi připadly Hraz. Rataje s vesnicemi a druhou částí byl hrad Talmberk takéž s vesnicemi, mezi kterými byla i Chrastná a zboží toto připadlo druhému synu Arnoštovi.³⁵²⁾

Na počátku XVI. století dostalo se zboží talmberské v ruce Michala Slavaty z Chlumu a spojeno s panstvím čestinkostelským a tam také Chrastná náležela. Michal však panství roztrhl a Talmberk s vesnicemi atd. odkázal Slavatovi z Chlumu³⁵³⁾ a zboží to připojeno k panství chlumskému - tedy i Chrastná sem náležela.

A když ještě celé zboží bylo v manství, byl Diviš Slavata z Chlumu a na Čestíně Kosteje jeho majitelem a ten, ačkoliv panství ještě v manství bylo do r. 1557, prodal celé zboží talmberské s vesnicemi, dvory kmetčími s platem, což ho tam měl, i s mlýnem Chuchelníkem za 1650 kop groš. pražských již r. 1552 rytíři Václavu Malešickému³⁵⁴⁾ z Černožic a ten je připojil opět k panství ratajskému a Chrastná, kteráž mezi vesnicemi talmberskými zařazena byla, zůstala již i s Talmberkem při panství tomto až do doby volnosti a svobody.³⁵⁵⁾

Chrástná náleží školou a farou do Úžic, poštou do Církvice na Kolínsku, stan. četnickou do Uhl. Janovic, telegraf. a obvodem zdravotním do Sázavy.

Nejbližší stanice železniční jest Sázava-Buda na míst. dráze Kolín-Čerčany.

JEŽOVICE.

Z Hrazených Rataj 3 km jihovýchodně leží malá osada Ježovice. Osada tato rozprostírá se na svahu severním a domky jsou tak rozestaveny, že tvoří náves. Blíže cesty ratajské jsou čtyři hospodářská stavení a tři domky pod osadou mají jméno na „Obci.“ Zahrad u domků málo; ovocných stromů též tak.

¹¹⁹V 21 pop. čís. bydlí 122 obyv. vesměs náb. katolického. Domy jsou skoro všechny dřevěné a kryty došky. Nábytek i oděv starý vymizel.

Obyvatelstvo žije se zemědělstvím a nádenictvím; v zimě zdělává v lesích dříví, což poskytuje chudému obyvatelstvu značné výhody k obživě. Také na podzim odcházejí mnozí do kraje na práci do továren.

Mládež škole odrostlá učí se řemeslu a menší část zůstává doma při hospodářství.

Majetek osady jsou pozemky ve výměře 2 ha 70 a, z čehož se odvádí 34 K 52 h daně; celá osada má výměry 79 ha 68 a a platí 1392 K 28 h přímých daní.

Nad osadou vypíná se Stařečov, vrch 471 m. nad hladinou mořskou a Skalka. Deště přicházejí dosti často se strany západní, ale jsou neškodné; za to r. 1877 navštívila osadu hrozná bouře s krupobitím, kteráž spustošila celou úrodu.

Dějiny. První písemná zpráva o Ježovicích zaznamenána ve stol. XIV. Tehdá byl pánem na panství ratajském, ku kterému náležely Ježovice, Jan z Pirkštejna a ten r. 1371 dal na záduší otce svého Čenka, matky Jitky, bratra Smila a Elišky sestry ratajskému kostelu „Ján platný“ v Ježovicích, aby lampa v kostele ratajském dnem i nocí hořela.³⁵⁶⁾

Koupí dne 12. února r. 1487 přešly Ježovice v majetek s panstvím ratajským Bohuslavu ze Švamberka a ze Zvíkova³⁵⁷⁾ a když r. 1524 byl majitelem panství tohoto Křištofor ze Švamberka a ze Zvíkova, směn il on s rytířem Václavem Robmhapem ze Suché panství ratajské za tvrz a zboží sudoměřské a když vzájemné smlouvy o tom sepsány, jsou tu též jmenovány Ježovice.³⁵⁸⁾

¹²⁰Od té doby nemáme o Ježovicích žádných písemných zpráv, ale víme, že zůstaly stále přivtěleny ke zboží ratajskému.

Ježovice náležely školou až do r. 1857 do Hraz. Rataj, od té doby přivtěleny do Podvek. Farou, poštou, telegr. a četnickou stanicí i zdravotním obvodem náležejí Ježovice do Hraz. Rataj. Nejbližší stanice železniční jest Nový Dvůr u Rataj.

JINDICE.

Severovýchodně Uhlířských Janovic, 4½ km cesty, rozkládá se po obou stranách okresní silnice ves Jindice, také pouze obecným lidem Indice zvaná. Obec protéká potok Křečovický, který ji rozděluje na dvě nestejně poloviny. Severní část zove se „Velká Strana“ a jižní část „Malá Strana.“ Potok Křečovický přijímá západně pod Jindicemi malý potůček, tekoucí od Mančic a spěje dále k Žišovu. Rybníků zde není; bylyť všechny (as 20) přeměněny v loka. Mlýny byly ve vsi dva. Vokálův dosud v lukách stojí.

V Jindicích žije 404 obyv., kteří bydlí v 72 pop. číslech, z nichž jest 6 vyznání ev. reform. Domy jsou většinou z kamene stavěny, malá část ze dřeva; kryty došky a taškami. Stojí osamoceny, za nimi zahrady s nepatrným počtem ovocného stromů.

Obyvatelstvo žije se vesměs zemědělstvím buď na pozemcích svých anebo při velkostátku. Řemeslo jest zastoupeno nepotřebnějšími ve vsi řemeslníky (kovářem, kolářem, obuvníkem a krejčím). Nejstarší rodiny jsou rodina Šaurova, Hrabánkova, Doudova a Strnadova. Mládež

škole odrostlá zůstává doma při hospodářství, neb jde na řemeslo a do služby.

Obecní majetek má výměry 14 ha 23 a, a platí se zaň 54 K 29 h přímé daně; celá obec má výměry 439 ha 97 a 24 m², odvádí daně 2675 K 20 h. Luka z vysušených rybníků se pěstují způsobem praktickým; hnojí se, vláčí se atd. Jména pozemků: u Hatí, u Smrčiny, proti Ovčínu, u Bílých Kamenů,³⁵⁹) nade Vsí, u Svátovky, na Proutku, na Hlinách.

Škola. Až do r. 1765 vyučovaly se dívky jindické pokoutními učiteli, kteří ob čas zde, ob čas ve vůkolních obcích vždy nějakou vhodnou chalupu k vyučování našli a sem děti svolávali k vyučování společnému. Když vyučování takové nemělo žádoucího výsledku, chodily děti z Jindic a Křečovic do školy solopiské a děti mančické do školy uhlířskojanovické. Z té doby vyskytují se v matrice jindické v Solopiskách také jména některých učitelů. Tak r. 1688, kdy v Jindicích zuřil mor a 59 lidí naň zemřelo, byl mezi nimi také Jiří Vařil, kantor. R. 1782 setkáváme se v matrice s Janem Kantůrkem, učitelem, když za kmotra byl 20. října t. r. R. 1783 byl tu učitelem Václav Kantůrek, r. 1790 byl učitelem krejčí Frant. Kantůrek a r. 1801 Jan Kantůrek, kantor, který směl dělati krejčovinu i při vyučování.^{359a)}

Občané jindičtí dlouho pomýšleli na vlastní školu a proto často přicházeli s prosbou na majitele velkostatku, svobodného pána Jana z Kavanagh, aby jim k ní dopomohl. A přání jejich se vyplnilo r. 1765, že přičiněním jeho obdrželi povolení ku zřízení vlastní jednotřídní školy filiální.

K této nově zřízené škole přiděleny byly pouze Jindice. Až teprv r. 1787 přiškoleny Křečovice a r. 1838 Mančice. Nežli stavba nové školy se dokončila, bylo vyučováno v čís. 56.

Ve škole této, jednotřídní, dostoupil počet žactva na 154 děti. Tehdy občané žádali o rozšíření školy a byla jim povolena v zásadě druhá třída v. n. c. k. zem. šk. r. ze dne 18¹¹/₃74.

R. 1896 jednalo se opět o rozšíření školy na třítrídni, poněvadž bylo dítek již na 200. Svolení obdržela obec od c. k. z. šk. r. 1896 a vyučovati se počalo ve 3 třídách r. 1896-97; a takovou jest škola až podnes.

¹²¹V r. 1905 provedena byla pro třetí třídu přístavba školy dle plánů Jos. Gallata, stavitele z Uhl. Janovic a stavbu provedl zednický mistr Josef Masopust ze Žiřova za 6000 korun. Před školou je malá zahrádka, na návsi upraven sad, kde děti tráví v létě čas odpočinku.

Služné učitelstva nebylo záviděníhodné, měl totiž dle fassí r. 1835³⁶⁰) příjmů 100 zl. stříbra, kteréž takto byly účtovány: Od vrchnosti 20 zl. stf., sobotáles 71 zl. 46¹/₂ kr. stf., 2 míry žita v ceně 2 zl. 40 kr. stf., doplněk kongruy z kostelní pokladny 5 zl. 33³/₁₀ kr. stf.

Dle fassí z r. 1847 měl učitel příjmu veškerých i za službu mešní 130 zl. stf., kteréž takto byly vyúčtovány:^{360a)} Úrok z nadace hraběte Coudenhove 50 zl. šajnu, za službu mešní 17 zl. 45³/₄ kr. stf., z c. k. škol. fondu 12 zl. stf., výnos štolý 1 zl. 36 kr. stf., výnos z desátků (1 mandel 8 snopů žita, 1 mandel 8 snopů ovsa) 2 zl. 45 kr. stf., sobotáles 78 zl. 20 kr. stf., domovní groš 5 zl. 54 kr. stf., z obecních pokladen 6 zl. stf., z dominikálních usedlostí 1 zl. 12 kr. stf. Po odečtení 2 zl. 15 kr. stf. za zastupování kostelnické služby a 12 zl. stf. za čištění školy zbývá čistých 130 zl. stf. Vedle toho na otop tolik dříví, kolik se ho spálilo; přivéztí a rozštípatí bylo povinností obcí. Dříví dal patron. Takové byly příjmy učitele jindického na škole jednotřídní do r. 1870. Po té dle nov. škol. zákonů.

Až do r. 1864 byl patronem i presentátorem školy majitel panství jindického. V tom roce zřízeny školní výbory, na kteréž jeho práva i povinnosti přeneseny byly.

¹²²O nejprvnějších učitelích zmínka již v předu učiněna. Poté až r. 1836 znám jest uč. Jos. Novák, Václav Severa do r. 1869, Ant. Kruliš (1869-1877), byl řídícím učitelem a za něho rozšířena škola o druhou třídu. Karel Štědrý (1877-87), Jindřich Hrbek (1887-88), Ferdinand Černovský (1888-97), za něho rozšířena škola o třídu třetí, Frant. Novák, řídil školu po smrti Černovského od března 1897 do ¹⁵/₉ t. r. Jan Louda (1897-1902). Karel Felix (1902 říd. dosud). Za doby té působili zde titu ml. učitelé:

Vilém Burka (1875-75, ¹/₂ r.), Frant. Hampl (1875-77), Bedřich Hnátek (1877-78), Jan Louda (1878), František Hrbek (1879-80), Josef Fiala (1880-87), František Hubert (1887),

Bedřich Vojta (1887-90), Albina Müllerová (1890-91), Edvard Lidmila (1891-92), Bohum. Bidlo (1892-95), Otokar Nigrin (1895-96), Frant. Šmat (1896-1900), Josef Táborský (1896-97), Václav Václavík (1897-99), Antonín Kondratický (1899-1900), Václav Skala (1900-³¹/₇1900), Jan Lokaj (1900-02), Frant. Procházka (1902-03), Rudolf Líska (1900-1901), Bedřich Hořejš (1901-02), Jos. Grábingrová (1902 ¹/₂ r.), Berta Skokanová (1902-03, a učitelkou I. tř. do r. 1907).

Vedle těchto učitelů má zde def. od r. 1905 učitel I. tř. Jan Chmelík, ale přidělen jest měšť. škole chl. v Hoře Kutné.

Josef Pírko (1903-06), Oldřich Bláha (1906-07), Josef Vlasák (1907 dodnes), Václav Patočka (1907-08), Josef Hejduk (1908-09), Rudolf Krátký (1909-11), Václav Váňa (1911-12), Růžena Jarešová (1912-13), Bohuslava Velhartická (1913 dodnes).

Industriální vyučování bylo povoleno od ¹/₁ 1884. První učitelkou byla Marie Pacovská z Jindic do ³¹/₁₀ 1909. Po ní Anna Šťastná, ind. uč. ve Vavřinci, docházela sem vyučovati až do ¹/₁₁ 1912. Marie Zvonečková, taktéž ind. učitelka ve Vavřinci, dochází sem vyučovati od ¹/₁₁ 1912 až do dnes.

Výbor školní byl zvolen 1864, jeho předsedou byl Jan Vlasák z Jindic, později Josef Müller z Jindic. V r. 1874 zvolena m. škol. rada. Předsedové: Jos. Vydra (1874-81), Jan Miškovský do r. 1889, Jos. Trojan od r. 1889 až posud.

Jména šk. dohlížitelů: v r. 1897 Josef Pokorný, v r. 1900 Václav Váňa, v r. 1903 Václav Měšťánek, v r. 1906 Ant. Miškovský, a jest až posud.

Při škole zřídil a založil r. 1835 Karel sv. pán z Coudenhove, majitel zdejšího velkostatku, nadaci, zakoupiv státních papírů za 650 zl. a úroky ty ustanovil vypláceti o vánocích na přilepšenou učitelův řídicímu. Druhou nadaci založil Jos. Müller, taktéž majitel velkostatku na osázení 6 školou povinných chudých dítek, věnovav k účelu tomu úroky ze 2 komun. dlužníků úpisů zemské banky království Českého. Obě nadace trvají dosud.

Kostel a fara. Na mírném návrší nade vsí stojí o samotě kostel sv. Václava a při něm na jižní straně kaple, kterouž vystavěl hrabě Kavanagh a určil ji za hrobku svou a svých nástupců. Avšak za doby Kollerovy a Coudenhovenovy byla těla sem pochovaná odvezena do rodinných hrodek býv majitelů.

Kostel připomíná se v počátku XIV. stol. a měl již r. 1350 vlastní faru a byl osazen plebánem a náležel k dekanátu kouřimskému.³⁶¹) Dle stvrzovací listiny od císaře Karla IV. ze dne 13. srpna 1336 měl klášter kartusianský mimo jiné statky také Jindice s právem podacím. Prvním známým farářem byl kněz Albert a když ten odstoupil, dosadil sem převor a veškeren konvent r. 1363 kněze Jana, syna Dětlínova z Janovic, kterého sem uvedl farář Janovický Přeč z Radče, napotomní farář chomutický (Nov. Bydžov). (Bylť to předek slavného vojévůdce Radeckého z Radče.)^{361a)}

¹²³Když pak farář Jan, syn Dětlínův, jinou faru obdržel, dosadil sem týž patron klerika Jindřicha z Litoměřic.³⁶²) Po něm byl ustanoven farářem Mikuláš, kněz z Čáslavě, pak kněz Jan z Vlašimě a posledním farářem byl roku 1418 Jan z Úžic. Po té byl kostel v Jindicích faráře zbaven a přivtělen k faře solopiské, ku které náleží až podnes.

Kostel jindický jest chudičký, poněvadž od dob zrušení fary málokdo se oň staral. Jedině majitel Müller dal kostelík v r. 1860 vymalovati a oltář novým obrazem sv. Václava opatřiti. Oltář ten novězřízen r. 1900 majitelem velkostatku p. R. Trejbalem za 1200 K, a zhotovila ho firma „Bratři Buškové ze Sychrova“.

Na věži jsou dva zvony: větší z r. 1559 s nápisem: »*Ktozz lage otci swemu a materzi, uhasnet swjce prostrzed temnosti*« Menší zvon s obrazem sv. Josefa byl nákladem patrona Josefa Müllera roku 1870 u Karla Bellmanna v Praze přelit. Umíráček má tento nápis: »*Pane Bozie dag swobodu tiem, ktozz Tie miluji.*« (Jest to žalm českých bratří.)

Kol kostela zřízen hřbitov, kam jindičtí zemřelí bývali pochováni.

Dějiny. Nejstarším známým držitelem panství jindického byl klášter kartusianský,³⁶³) je-

muž dle listiny vydané císařem Karlem IV. 17. dne měs. srpna r. 1336 náležely.³⁶⁴) Když pak klášter zrušen, zastaveno bylo jeho zboží Zikmundem císařem různým světským pánům a Jindice dostaly se v držení Janovi Čabelickému ze Soutic. Ten získal v okolí mnohé statky a odkázal je svému synu Janovi a ten opět svému synu Prokopovi a Prokop postoupil je své manželce.

Když Prokop Čabelický ze Soutic r. 1538 zemřel, vložila sobě jeho manželka Johanka, roz. z Úšavy, jako poručnice pozůstalých dětí a statku jim náležejícího, do obnovených desk zemských r. 1543 také Jindice, ves celou s podacím kostelním a dvory kmetci s platem sobě a dětem svým podle kšaftu manžela Prokopa Čabelického ze Soutic.³⁶⁵)

Ze synů † Prokopa Čabelického držel Jindice syn Jan a potom Prokop, kterýž je 15. dne měs. června r. 1559 prodal Divišovi Hostačovskému z Petrovic a jeho manželce Anně, roz. Báderské z Újezda.³⁶⁶) Hostačovský zemřel r. 1593 a vdova po něm pozůstala provdala se za Jindřicha Mírka ze Solopisk, jemuž statky své věnovala.³⁶⁷)

Mírek Solopisský prodal r. 1601 ves celou Jindice se dvorem poplužním, se zahradou, lukami, vrbinami, lesy, háji, rybníky, mlýnem v lukách, s podacím kostelním, s lidmi, s krčmou výsadní, cihelnou, kovárnou a vše co tu měl, Danieli Pražákovi, měšťenímu Nového Města Pražského³⁶⁸) ve středu po třech králich za 3750 kop gr. č. Jan Diviš Hostačovský z Petrovic, seděním na Černém Blátě, měl na Jindicích své dědictví a to také v tom roce prodal Danieli Pražákovi.³⁶⁹)

Pražák vystavěl v Jindicích nový zámek a stále zde sídlil. Zámek takto se popisuje: „Panský zámek, dvůr, pivovar, vinopalna a jiná panská stavení a byty. Při zámku rozsáhlá zahrada a byt pro zahradníka.“ - Daniel Pražák získal sobě znamenitého jmění a byl r. 1605 císařem Rudolfem ve stav šlechtický povýšen, přijal přídomek z Jindic. Zemřel v Jindicích r. 1613 a tělo jeho převezeno ku pohřbu do Prahy.³⁷⁰)

Syn Danielův, Jan Pražák z Jindic, pojal k manželství r. 1614 Annu, rozenou Drachovskou z Drachova a ten, zadluživ statky, zanechal zde vše a odjel někam na Moravu a více se nevrátil. Dačický povídá, že byl tam pro peníze nějakým myslivcem zabit.³⁷¹) Statky jeho byly po nařízení zem. komisařů od soudu r. 1615 prodány Filipovi Čejkovi z Olbramovic.³⁷²) Pan Čejka také dvůr od kamene vystavěný od Jiřího Matouše z Těhonic přikoupil, popluží s poplužím, mlýn pod kostelem, krčmu, cihelnu atd.,^{372a}) a pak celé zboží postoupil Marii Magdaleně Trčkové z Lobkovic, která je pro dluhy udržeti nemohla a proto sprostředkováním komisařů ze soudu zemského odstoupila r. 1629 ve středu po Devítníku statek svůj Jindice se vším příslušenstvím směnou za Chlum a Dobrovitov paní Zuzaně Salavové ze Šaratic.³⁷³)

Paní Zuzana dala r. 1646 synu svému Bohuslavovi moc, aby Jindice s tvrzí, kostelním podacím, ves celou se dvorem popl. a vše, co by tu měla, totiž s ovčínem, mlýnem o dvou kolách, s výs. krčmou, kovárnou s lidmi, cihelnou, pivovarem a vinopalnou prodal Křištofovi Kordulovi ze Sloupna a manželce jeho Kateřině, roz. Mladotové ze Solopisk za 4500 zl. rýn.³⁷⁴)

Manželé Kordulovi prodali statek jindický r. 1649 Janu Ostrštokovi z Astfeldu a jeho manželce Evě, rozené Kaplířové ze Sulevic.³⁷⁵) Manželé tito drželi statek jen dvě léta a prodali jej Janovi Grefenovi z Grefenberku r. 1651.³⁷⁶)¹²⁵ Pán z Grefenberku směnil Jindice r. 1653 s pí. Annou Albertinou z Řičan roz. hraběnkou z Trautmansdorfu za Merklín v 10.000 kop. gr. míš.^{376a}) Během několika let vystřídali se zde kratší nebo delší dobou rodiny: František z Řičan, Křištof Hopfengarten, Jan Frydrych hrabě z Trautmansdorfu, pán na Pečkách Hrabaňových, který je r. 1670 připojil ke svému panství.³⁷⁷)

Po smrti jeho, r. 1699, připadly statky synovi Františkovi Václavovi, a když v r. 1700 mu byly odevzdány, byly tu také Jindice.³⁷⁸) Ale ten, maje sestřím vyplatiti velké podíly, byl nucen statky otcovské prodati a sice roku 1713 hraběti Karlu z Bredy, pánu na Kácově a Čestíně Koste.³⁷⁹)

Breda kupoval nerozumně mnoho velkostatků a zůstával tržní cenu většinou dlužen. Proto později prodával zboží za zbožím a r. 1765 odprodal také Jindice, k nimž přivtělil: ves Miletí-

ny, Křečovice, Mančice, část Rašovic, Pivnisko a Lišťany. Takto utvořený nový statek koupil Jan svobodný pán z Kavanagh s chotí svou Marií, rozenou také z Kvanagh. Tento majitel jindického zboží byl r. 1768 povýšen do stavu hraběcího a postoupil i se svou chotí zboží jindické synu Mořicovi hraběti z Kavanagh s tou podmínkou, aby čtyřem sestřím Kláře, Magdě, Valburce a Františce, provdané Schafgotschové, věna vyplatil.³⁸⁰) (Tato hraběnka kšaftovala 13. dne měs. listopadu 1796 na mše sv. 200 zl. rýn. pro kostel jindický.)^{380a})

Po smrti hraběte Mořice byly Jindice prodány veřejnou dražbou a koupila je Valburga, sestra † hraběte, provdaná za nadporučíka Andresa Neu₁₂₆holda.³⁸¹) Trhem přešly Jindice r. 1810 na Josefa Wagnera, měšťana litoměřického a ten prodal již po roce Jindice pol. podmaršálkovi Frant. svob. pánu Kollerovi. R. 1815 koupil zboží to Karel Maria Coudenhoven, kanovník u sv. Štěpána ve Vídni,³⁸²) a daroval je r. 1839 svému bratru hraběti Teofilovi, který je rok po té prodal kutnohorskému měšťaninu Josefu Čapkovi³⁸³) a ten opět po roce postoupil je Václavu Zikmundu Moravcovi, taktéž měšťaninu Kutnohorskému.³⁸⁴) Konečně dne 5. měsíce máje r. 1847 koupil Jindice a Křečovice soukromník Josef Müller za 190.000 zl. stř.³⁸⁵) Dědicové Müllerovi prodali Jindice r. 1890 Aloisu Welzovi, velkostatkáři z Podhořan a ten r. 1908 prodal je Rudolfu Treybalovi, řediteli rolnické školy v Českých Budějovicích, který se sem přistěhoval, ale již r. 1911 zemřel. Dnes odprodány jsou Křečovice i Žandov, a pí. Maruna Treybalová jest sama majitelkou velkostatku Jindic.

DODATEK. V zemských dskách čtete tuto zajímavou zprávu, kterou k dějinám vsi Jindic připojujeme.^{385a}) „Jakož jest se od pp. úředníků pražských menších desk zemských mezi pí. Johankou Švikovou z Jindic a p. Janem Pražákem z Jindic, poručníkem nad bratrem a sestrami jeho mladšími let právních nemajícími od pp. JMti a vладыk z plného soudu zemského nařízeným o nápad statku po p. Danielovi Pražákovi z Jindic panu otci jejich zůstalého a někdy na Benignu Annu a Marii sestry jich již z tohoto světa sešlých - přišly, jistá výpověď se stala - tak že podle též vejpovědi on Jan Pražák z Jindic jí pí. Johance Švikové z dílův téhož statku jim třem sestřím zmlřým někdy náležítého a po smrti jich živým bratřím a sestřím k podělení náležejícího rozdělit týž statek jim třem sestřím zmlřým náležítý na čtyři díly, díl pravý a spravedlivý dáti měl (r. 1615 po neděli Laetare rozsudek) - a ačkoliv potom ona pí. Johanka Šviková jistou summu per 2000 kop gr. dle smlouvy s p. Janem a Lukášem bratřimi Pražáky přimouti slíbila - však poněvadž jest se tomu od nich zadosti nestalo, jest sobě ona listy obranní na statek Černé Bláto po témž Danieli Pražákovi pozůstalý^{385b}) vyzádala a téhož statku týmiž listy pro ty 2000 kop gr. v držení až posavad zůstává.

Pročež dotčeného práva jí tu na témž statku ve vsi Černém Blátě náležejícího - postoupila novému majiteli Albrechtovi Dobranovskému z Dobranova na ten způsob, že týž p. Dobranovský jí pí. Johance Švikové z Jindic ty 2000 kop zaplatiti a uspokojiti má. - Při actum této smlouvy dvě jistoty na 1700 kop od J. M. pana Albrechta Jana Smiřického ze Smiřic na Skalách, Náchodě, Kostelci n. Č. L. urozené pí. Anně Dobranovské z Hořeňovsi pí. manželce téhož pána Albrechta Dobranovského - a 50 kop hotových 250 kop po právu do tří let a 18 neděl. - Jakož Jan a Lukeš bratři Pražákové při postupování pí. Johance dílu jejího otcovského - Václava Šešeláka, syna někdy Jana Šešeláka na gruntech v téže vsi Čer. Blátě rodilého z poddanosti propustili, pročež on Albrecht ani jeho dědici ani budoucí na téhož Václava Šešeláka nijakž se potahovati nemají a moci nebudou. - Ona naproti tomu 7 krav, které jest z téhož statečku v Čer. Blátě odehnati dala, zase navrátiti povinna jest.

V Jindicích narodil se r. 1818 Josef Pečírka, vyhlášený lékař po vši vlasti české. (Viz čl. „Mužové práce“)

Okolí jindické má krásné lesy a mnohé kamenné lomy. R. 1875 nalezena v lese Miletínském bohatá skála čistého bílého křemene. Ten rozvážel se daleko po skelných hutích. Dnes lomy opuštěny.

Jindice mají vlastní školu, poštu, farou náležejí do Solopisk, zdravotním obvodem, stanicí telegrafní a četnickou náležejí do Uhlířských Janovic.

Nejbližší stanice železniční jsou Hatě a Uhlířské Janovice na místní dráze Kolín-Čerčany.

127 JÍŘICE.

Východně pět km od Kácova rozprostírá se ve výši 400 m n. A. osada Jiřice. Žije zde v 31 domech 161 obyvatel, mezi nimi 6 israelitů. Domy stojí v řadách a tvoří malou návěs, na níž je rybníček a kaplička. U každého domu jest zahrada vysázená ovocným stromovím, které se tu i v sadech dobře daří. Domy stavěny jsou z kamene, kryté došky. Mnohé mají lomenice, ale bez kabřinců a bez nápisů. Nábytek a oděv jest zmodernisován.

Hlavní živností obyvatelstva jest zemědělství. Nejstarší rodiny jsou rodina Chaloupkova, Böhmová, Peroutkova, Havlínova, Trnkova a Výborných.

Mládež škoле odrostlá pracuje doma při hospodářství, nebo jde do služby a na řemeslo. Výměra osady je 220 ha a platí daně přímé 893 K 22 h. V r. 1651 sedl. 5, past. 2, chalup. 4 a domkář 1; polí 289 korců a osévali ozimem 68, jaří 65 korců. (Rula panství kácovského.) Luka u osady se pečlivě pěstují a hnojí Thomasovou struskou. V okolí jest dosti bezejmenných vrchů, které vystupují do výše 400 m n. A. a jen jediný má své jméno a ten zove se Rábeč. Dešťů bývá zde hojně i bouří a krupobití, ale neškodných.

Mládež chodila až do r. 1904 do školy zručské; od toho roku přivtělena jest školou do Nov. Samechova, v kterémžto roce tam zřízena byla veřejná škola dvoutřídní.

Dějiny. O Jiřicích máme teprv v XV. stol. první zprávy písemné. Když totiž Příba z Pobípes přiznala 14. dne měs. prosince 1417, že dědictví své, statek pobípský, ku kterému náležely také vesnice Jiřice s dvory a platy - se vši zvolil prodala Zdeňkovi z Janovic a Veselovi ze Lhoty³⁸⁶) a to vše, co zapsáno měla na pobípském zboží.

Jestě v XV. století byly Jiřice přivtěleny ke statku čenovickému a náležely Jindřichu Popelovi z Vesce a ten prodal zboží to r. 1489 Adamovi z Chlumu. Od toho je koupil Joachim Kalenický z Kalenic a připojil je ke Zruči, a r. 1540 svědčí o tom zápis, že s některými dědinami náležely ke Zruči.³⁸⁷) Napotom zůstaly Jiřice po celé XV. století při panství zručském.³⁸⁸)

Teprv 10. srpna 1614 odprodal Albrecht Bavor Zručský Jiřice s krčmou, které dosud k tomuto panství náležely, Karlu Čejkovi z Olbramovic, pánu na Kácově a ten je přivtělil ke zboží svému.³⁸⁹) Od té doby zůstaly Jiřice s panstvím kácovským sloučeny, ale byly až do té doby svobodny, pak ovšem zbvány samostatnosti a přivtěleny ke Kácovu. Tehdy byly pozemky odprodány jednotlivým sedlákům, kteří na svém pak hospodařili. Usedlosti jejich nebyly veliké, ale každý byl na svém - svým pánem. Leč časy se mění a v Jiřicích také. Hospodáři jeden po druhém v různých letech XIX. století začali své majetky rozprodávati a všecky je skupil Leopold Fučík, obchodník ze Zbraslavic a sice čís. pop. 3., 10., 12., 13., 14., 19. a 20. a tak povstal nový zcelený statek, který Fučík držel sám jen několik let. Po něm nastoupil jeho syn Leopold, pak Anna Tomášková, Antonín Zelenka, opět Anna Tomášková, Jaroslav Filípek, Ladislav Mašek a od r. 1911 je majitelem Václav Šebek.^{389a})

Tímto scelením povstal v Jiřicích nový dvůr - ovšem v zemských dskách nezapsaný - který co do velikosti zajisté se vyrovná býv. dvoru panskému.

Jiřice náležejí farou, poštou, telegr. i četnickou stanicí do Zruče.

Nejbližší zastávka železnice jsou Chabeřice na dráze Posázavské.

128 KÁCOV.

Jihozápadně, 14 km z Uhl. Janovic v malebné krajině 332 m n. Adrií rozkládá se po obou březích ladné řeky Sázavy městečko Kácov. Ovroubeno jest částečně lesnatými vrchy, které celou krajinu vábnou činí. Po straně severní vedla stará stezka zemská. Kácovští za tou příčinou měli právo panstvo i lid převážeti. Šternberská vrchnost dala vystavěti most, kterýž vyvolal veliký spor se strany Tetovců, pánů na Kácově. Ti hájili právo kácovských. Spor trval

mnoho let. Zbytky mostu dosud se zachovaly pod jménem „Tichonický most“ čili Pelíšků v most.³⁹⁰) Na místě tom povstala i malá osada. Obec kácovská, která se dotýká již hranic hejtm. benešovského a ku které náleží hájovna Kozinec, mlýn Chobot, hrnčírna, nádraží železniční a několik vil a cihelna, má 118 domů s 846 obyvateli národnosti české. Z těch je 41 israelita, 12 ev. ref. vyzn. a 1 vyzn. augšb.

Domy jsou stavěny v řadách po obou stranách okresní silnice a cest; některé, ač málo jich, stojí o samotě. Vystavěny jsou z kamene a několik také ještě ze dřeva. Náměstí tvoří čtverec. Městečko je rozděleno v tyto části: v Siberii, Kout, Farářství, Podskalí, Malou Stranu a Zámostí. Na jižní straně náměstí stojí zámek a naproti zámku socha Mariánská se 14 pomocníky. Touž postaviti kázala r. 1729 Anna Marie Toskánská. Takové sochy jsou prý v Evropě tři: v Zákupcích, ve Florencii a v Kácově. Císařem Ferdinandem Dobrotivým byla opravena a opět vysvěcena. Jména 14 sv. pomocníků jsou tato: Sv. Barbora, Kateřina, Vít, Marek, Křištof, Pantaleon, Dionysos, Jiljí, Erasmus, Blažej, Eustach, Jiří, Cyriák a Achacius. Kromě těch jsou tu ještě umístěny sochy sv. Jana z Nepomuku, Matky Boží a sv. Josefa.

Obyvatelstvo kácovské lnulo za dávných dob k víře katolické, v době reformace přistoupilo ku kališnictví a po bitvě bělohorské vrátilo se opět k víře otců svých. Nejstarší rodiny v obci jsou: rodina Wíznerova, Vladykova, Nohova a Vondrušková. Předkové těchto rodin žili v Kácově již před 100 lety. Kroj lidu jest napařad moderní. Starý nábytek se zde ovšem ještě v nepatrném množství zachoval. Pěkné truhly vykládané, staré sklo, almarčky atd. jsou leckdes viděti.

Hlavním zaměstnáním obyvatelstva jest zemědělství, pak v míře menší řemeslo a obchod. Chudší lid pracuje v létě u panských dvorů, v zimě kácí dříví v lesích vrchnostenských, dělá led a provozuje cementářství.

Mládež škoie odrostlá jde z části na studie, ostatek zůstává při hospodářství, anebo jde do služeb.

Obecní jmění skládá se z pozemků ve výměře 50 ha 24 a. Z toho jest značná část občin, které vysázeny jsou v nejnovějším čase lesem. Dále má obec dům zvaný „radnice“ s právem výčepním. Také má obec stříbrnou a zlatou rentu z r. 1860, znějící na 1000 K a stříbrnou rentu na 200 K; ze svého jmění platí obec 200 K přímé daně.

¹²⁹Vedle tohoto jmění má obec 30 akcií místní dráhy Kolín-Čerčany-Kácov v ceně šest tisíc korun a 2 akcie Posázavské dráhy Kácov-Světlá v ceně 400 K.

V Kácově bylo r. 1654 hospodářů osedlých 6, nově osedlých 2, pohořelých 1, pustých 4, jenž za osedlé se počítají 7, einsdemclassis však pohořelé 1, jenž za osedlé pusté se počítají počtem 13 a pohořelých pustých 2, einsdemclassis však pusté 2. Všichni měli 409 str. polností, které osévali ozimem 97, jaří 78 str. Potahů koňských měli 8, vol. 14, krav 62, jalovic 55, ovcí 187, prasnic 36.^{390a})

Celá obec má výměry pozemkové 508 ha 35 a a platí přímých daní 4.730 K.

Svrážná jména pozemků zaznamenáváme: Slouhovka, Žabka, Stínadla, Farářství, Simerink, Bradlo, Zlatý důl (kde se před dávným časem dosti silně dolovalo), Pustý hrad, Havířská díra, Skrejšice, Klének, Rezek, Pěnik, Krtová, Vlachovy atd. Havířská díra je ono místo, kde havíři první svou práci za pánů z Lichtemburka zarazili. Při stavbě nové dráhy byla díra zasypaná, ale voda odtud tekoucí ono místo dosud ukazuje.

Hlavní plodinou hospodářskou jest zde žito a oves. Hojně sázejí se zde brambory. Méně vidáme ječmene a ještě méně pšenice.

V obvodu obce vine se křivolakým tokem Sázava „ladná.“ Proti zámku ústí do Sázavy Čestínka a na dolejšímu toku pod městem Losinský potok, také zvaný Nešperka. Nešperka přijímá potok Skrejšický, který přitéká od Zbizub a druhý od Vlkové. Od Kácova ubírá se Sázava k Pelíškovu mostu a dále ¹³⁰k Českému Šternberku. Na cestě té bere s sebou potůček Tichonický. Nad Kácovem přibírá Sázava nepatrný potok Soušický. Sázava byla před několika roky v okolí Kácova regulována, aby vory pravidelněji plaviti se mohly. Nyní se reguluje u Čížova.

Viz str. 99.

Deště bývají v krajině hojně a krupobití časté, tak že svého času společnosti pojišťovací ani pojistky proti kroupám s nikým nechtěly uzavíratí.

Největší krupobitné mračno přikvačilo na Kácov r. 1895. V málo minutách byla skoro všecka úroda zničena. Bouřky dostávají se záhy z jara a trvají do konce srpna. Proti bouřce, jako na mnoha jiných místech, panuje pověra, že zvoněním proti mračnům pomáhá se k zeslabení jich nebo k odehnání v jinou stranu.

Kol Kácova nacházíme dosti překrásných lesů a vrchy obklopují městečko se všech stran. Tak na východní straně Kácova vypíná se Holý Vrch (415 m n. A.), Benešovka a Vlachovy (463 m n. A.), na straně severovýchodní Pěňík a na jihovýchodní Klének (469 m n. A.), dále Krtová, Čertovka, Ovesný, Bradla, Pustý hrad, Simerink atd. Všecky vrchy jsou lesem porostlé.

Mimo to jest v okolí s dostatek vrchů a vršků, kteréž činí krajinu půvabnou a zdravou. Zvláště na pravém břehu Sázavy strmí straně vysoké a srázné, které městečko zelením lemují a nejen domácím, ale i cizinci příjemného a zdravého pobytu poskytují.

Škola. V druhé polovině XIV. století byla založena a hojně nadána fara v Kácově.³⁹¹⁾ A v té době také byla zajisté založena škola, jenže ovšem pramenů se nedostává, ze kterých bychom mohli čerpati bližších zpráv. Ale ve farní knize pamětní je poznamenáno, že matka dlouho nebývá bez milých. Farář Mikuláš Kratochvíl napsal³⁹²⁾ r. 1692, že postavili novou školu patroni zdejšího kostela a obce při stavbě jen vypomáhaly. Byl by to zajisté některý člen z rodu Černčických, kteří v té době na tvrzi kácovské seděli.

Nejstarší budova školní stávala na náměstí o jednom poschodí, asi tam, kde se dnes skládá stavební dříví. Byla to zároveň radnice městská, šenkovní dům a škola. Na škole v nepatrné výšce byl zvonek, kterým svolával učitel děti k vyučování a zvonil na klekání. Za to měl jako odměnu různé naturalie.

Budova, která sloužila rozmanitým účelům, zvláště šenku lihovin, nemohla býti prospěšnou škole. Proto majitelka Kácova - a byla to Anna Marie kněžna z Toskány - koupila r. 1786 budovu tu a hned ji dala zbořit. Za stržené peníze koupila obec dům od rodiny Jirsíkové a tam zřídila radnici a šenkovní dům. Dům ten až podnes jest radnicí, tedy majetkem obce a má čís. pop. 42.

Páni na Kácově přidala obci ještě malý nepatrný dům hlídačův, který stál tam, kde nynější stará škola stojí. V domku tom zřízena škola, ale způsobem ubohým, poněvadž domek byl malý a chatrný. Vyučovalo se v něm až do r. 1808. V tom roce páni na Kácově dali chatrný domek rozbourati a na místě tom vystavěti poschod'ový dům pro školu o dvou třídách. Druhá třída byla povolena a také otevřena r. 1828. Mezi stavbou bylo vyučováno v čís. 28 a na Podskalí v čís. 87. V této budově školní byla vyučována mládež až do r. 1886.

¹³¹Když r. 1874 bylo povoleno c. k. z. šk. r. 1. ledna 1875 rozšířiti školu o třetí třídu, vyučováno v soukr. domě č. pop. 52 a v roce 1884 povoleno c. k. z. šk. r. rozšířiti školu o třídu čtvrtou a tu opět najmuta druhá místnost pro tuto třídu v čís. pop. 45., později v č. p. 10.

Školním zákonem z r. 1869 byly práva i povinnosti přeneseny na obce a tu r. 1886 přistavila obec vedle staré budovy novou školu o 4 třídách. Ve staré škole zůstal byt řídicího učitele v prvním poschodí a v přízemí jedna přebytečná třída. A v tomto novém přístavku umístěny třídy čtyři. Vyn. c. k. zem. šk. r. ze dne 12. ledna 1897 č. 46.322 povoleno školu rozšířiti o třídu pátou. Otevřena byla 1. dne m. března 1897. Nyní teprv byla rezervní třída upotřebena. Jest nynější škola pětitřídní s 448 žáky. Plány na přístavbu zhotovil stavitel Čeněk Dajbich z Hory Kutné a stavbu provedl Jindřich Václavík z Kolína nákladem 22.000 K za starosty obec. Václava Novotného, míst. lékaře a ředitele velkostatku Čeňka Ulricha.

Nejstarší nám známý plat učitelův byl dle matriky z r. 1692 - celkem asi 40 zl. stř. ročně. Příjmy ty se postupem času zvětšily sobotalesem, štolou a deputátem od velkostatku. Za to musel vydržovati ze svých příjmů pomocníka, který ovšem chud'as žádných peněz mimo stra-

vu nedostával. Později přidány každému kantoru a spolu varhaníku něco pozemků panských.

¹³²Z Rust. katastru z r. 1714 vypisujeme zprávu o příjmech kantora kácovského. Zní takto: V Kácově je škola tak zaopatřena, že sotva školní mistr obstátí může. Dostává z důchodu panského peněz 12 rýn. 48 kr., od obce kácovské 5 rýn. 10 kr. Dále dostává in naturalia od poddanských 8 mandel žita, 8 mandel ovsu. Item z důchodu panského žita 4 strychy. Štoly dostává ročně od křtů, pohřbův, ohlášek, kopulací, koledy a ořer 6 rýn. 45 kr. (někdy méně, někdy více).³⁹³ V pozdější době obdržel přidáno ječmene 1½ míry, hrachu 1 míru, pšenice ½ míry a z každé várky jedno vědro patok, posnopného od sousedů 1 zl. 39 kr. a od obce ke každým svátkům a posvícení 2 zl. a 60 kr. Hodiny, chce-li kantor natahovati a poledne každý den zvoniti, má 2 zl. 55 kr.; avšak není to obligát, jakož ani ve všední dny mimo svátky a neděle hrátí nebo zpívati v kostele. (Zápis v kronice školy kácovské.)

Fasse školy kácovské o příjmech učitelů pro rok 1865 vydaná a stvrzena dne 17. dubna 1867.^{393a} Příjmy učitele: školné 572 zl. 65¾ kr. r. č.; výkupné 31 zl. 72 kr. r. č.; přebytečné z kapitálu 5¼ kr. r. č.; za pašije zpívání z pokladny kostelní 49 kr. r. č.; za aniversarium z pokladny kostelní 42 kr. r. č.; štola 12 zl. 60 kr. r. č.; groš novoroční 12 zl. r. č. Celkem: 629 zl. 94 kr. r. č. Vedle toho natur. byt nebo náhrady 100 zl. r. č. Příjmy podučitelovy 150 zl., byt nebo náhrady 20 zl. V Kácově dne 17. dubna 1867. Pozn. A) z dotace této se nikdy více než 1/3 nevybrala. B) 18¹⁵/1064 v patronátu nastala změna a učitel pozbyl deputátu v ceně 41 zl. 27¼ kr. r. č. L. S. Karel Chadrava, farář, Frant. Bendel, předseda šk. výboru, Jos. Kurz, učitel.

Plat takový dostával učitel kácovský až do nov. škol. zákonů. V té době byly vyvazeny naturalie vrchností kácovskou a peníze odváděny do okresní školní pokladny. Až do let šedesátých min. stol. měla kácovská škola 600 žáků a následující obce ke kácovské škole byly přivtěleny: Čížov, Holčice, Brandýsko, Polipsy a dvůr Čabelice, Zderadiny, Zliv, Račinoves, Vranice, Koblásko a ze škol. okresu benešovského Soušice, Lhota Kácovská, Tichonice, Sřteřchov. Petrovice a Losíny měly v Losínách školu pokoutní, ale sem byly přiškoleny.

Ze škol. obce kácovské vyškoleny byly Holčice a Polipsy obdrževše vlastní školy. Ve Vranicích a Tichonicích zřízeny byly pomocné školy (expositury), o nichž potřebná data při těch obcích se připomínají.

Dnes mimo Kácov jsou jen přiškoleny: Račinoves, Zliv, Soušice, Lhota Kácovská a exp. stanice Tichonická a Vranická.

Posloupnost učitelstva: ¹³³Prvním učitelem, pokud známo, byl Jindřich Suchánek.³⁹⁴ Po něm následují tři učitelové: Václav Ignác Sob († 1686)³⁹⁵, Štěpán Krska (1696), Lukáš Bernardýn († 1700), Pavel Pelikán († 1701), Václav Fiala, Václav Stožický (1712-52), pak rodina Buchalova, a to: Václav Buchal (1752-82), Josef Buchal († 1808), Václav Buchal († 1830), Jan Buchal.*) Pomocníci: Antonín Kunte, Rys, Hrbek, Karel Nigrin († 1836), Antonín Antoš (1851), Josef Kurz, uč. (1837-72), Jos. Kahoun (do r. 1866), Matěj Sochor (říd. uč. 1872-91), Jan Mašín (1872), Emil Belšán (1872-74), Jos. Horálek (1874-78), Ant. Sochor (výpomocný), František Klíma (1879 a od r. 1891 říd. školy dosud), Jan Jeřábek (výp. 1878 a 1883-88), Čeněk Zeisl (1970-99), Ferd. Kozdera (1887-93), Stanislav Němeček (1889-90), Alois Reiman (1888-93), Jos. Komárek (do r. 1903), Jos. Rychlík (1893-1913), Jan Volenec (1893-97), Frant. Štekr (1897), Eliška Pavlivcová (1897 a opět 1898 dosud uč.), Frant. Kohout (do května 1899), Marie Krulišová (výp. 1898), Jan Kolman (1898 dosazen na dívčí šk. měšť. do Hory Kutné), Václav Němec (1898-1900 a opět 1904 uč.), Barbora Bartuňková (1901-03), Jaroslav Hrbek (1903), Josef Kos (1904), Jan Rouč (1904-1909), Václav Němec (1909 dosud uč.), Alois Procházka (1904-05), Frant. Lehký (pro expos. v Holčicích 1906-08), Alois Procházka (pro expos. v Polipsech), pak Václav Lázinka, Jan Dvořák, Jan Hála a Karel Nejepinský. Týž působil v r. 1909-10 také v Kácově. Jarosl. Pichl a Jos. Balvin výp., Em. Junek ustanoven zde, ale vypomáhá v Uhl. Janovicích od 11/3 1914. Václav Váňa a Ladislav Šimek výp. zastupuje učitele Junka.

Na expozituře v Tichonicích působí Václav Petrář, a na expos. ve Vranicích působil prvně Boh. Jarák a pak Josef Balvín.

Industriální vyučování obstarávaly: Viléma Týblová, v.yp. (od r. 1884-86, Marie Svobodová (1886-1906), Frant. Kahounová (1906 dosud).

*) Tento Jan Buchal roz. 1783 v Kácově nabyt v Uhl. Janovicích na tak zvané „Land-musterschule für angehende Schulleute“, která zde ^{134v} XVIII. a XIX. věku zřízena byla 29. září 1800 aprobační učitelkou s podpisy: L.S. Josef Benedikt Hronek, von der hohen Landess-telle bestätigter Musterlehrer. Jos. Rich. Wilfling, Kreiskommissär in Schulsachen.^{395a}) Martin Racek, bisch. Sch. D. Aufseher u. Dechant in Zahrádka.

Týž Buchal byl jmenován po zkoušce učitelem hudby v Lanscutu u kněžny Isabelly Lubomířské roz. Czartoryské a po 6 letech byl jmenován provisorem školy kácovské. Kněžna vydala mu výborné vysvědčení. R. 1831 dne 30. června stal se skutečným učitelem na škole v Kácově dle dekretu králohradecké konsistoře s podpisy: Franz Wurda, prel. - Präses, Joseph Müller prov. Sch. Distr. O. Aufseher. Vorgezeugt in dem bisch. Sautizer Schuldistriktsamt den 22. July 1831. Martin Racek, bischöfl Sch. D. Aufseher. Presentaci jeho vykonal velkovévoda z Toskany ve Florenci 28. Hornung (t. j. únor) r. 1831.

Rodina Buchalova byla rodinou učitelkou. Vidíme ji nejen v Kácově, ale i v Čestíně a byli to všickni na ten čas znamenití učitelé. Dokazuje to přání, které „spomocníci“ kácovští svému principálu asi r. 1832 podali. Zní doslovně: Bože! popřej dlouhé věky / Učiteli dobrému! / Churavým nechť dává léky, / Ať směřují k dobrému! - / Liboznější hlas jeho; / Již všichni poslouchajme / A jemu štěstí všeho / Na světě přejme. (Anton Kunte.)

Přání toto napsáno v malov. věnci z květin, růží, jablíček, tulipánů a pomněnek. Dva okřídlení andělkové nesou věnec ten. (Arch. musejní: Purkrechtní listy kácovského panství.) Viz I. díl čl. „Školství“.

Posloupnost m. šk. r. a dozorců šk. Posloupnost předsedů míst. šk. rady: Frant. Bendl (do r. 1872), Ant. Noha (1872-85), Václ. Novotný (1885-89), Jos. Noha (1889-91), Ant. Rosenberg (1891-1900), Antonín Bendl (1900 dosud).

Místní šk. dozorci: Ant. Šál (do r. 1877), Ant. Rosenberg (do r. 1886), Václav Novotný (do r. 1889), opět Ant. Rosenberg (do r. 1900), Václ. Novotný (1900-03), Jos. Noha (do r. 1906), Viktor Mareš (do r. 1908), Otto Weiner dosud.

Fara a kostel. O založení fary není zaručených zpráv, ale Libr. conf. uvádějí v r. 1360 faráře Wernera (Wernhera). Dále se připomíná, že platil farář kácovský Michal r. 1367 papežského desátku 48 grošů, měl tedy Kácov již v XIV. století faru i faráře.³⁹⁶ Také se připomíná po smrti Wernerově, že byl farářem ustanoven syn Urs a, t. j. Medvěd z Kácova.

R. 1377 byl tu kněz Jan († 1392). Týmž rokem byl dosazen kněz Bohuta z Brtník, ten vyměnil místo s knězem Mikulášem r. 1402. Mikuláš směnil ^{135r.} 1408 místo své s knězem Valentínem z Kmetňovsi, ale výměna provedena až r. 1411, a farář opustil v krátkém čase farnost a byl sem dosazen patrony Jindřichem a Benešem bratřími z Kácova kněz Václav, který tu prodlel do r. 1414 a po něm právo podací vykonali opět zmínění již patronové a dosadili sem kněze Prokopa, faráře z Vápna, kterého zde uváděl farář otrybský. Pak byl zde farářem kněz Pavel z Vysoké, kteréhož uváděl farář psářský a to byl asi poslední farář katolický před válkou husitskou.

V době další byla fara kácovská utrakvistickou, konečně i protestantskou a skoro 200 let spravována knězi akatolickými. Když r. 1633 poslední farář podoboji Kácov opustil, zůstala fara pro nedostatek kněží katolických až do r. 1658 bez duchovního správce.

V listopadu téhož roku dosazen za faráře P. Václav Pankráč Wichaeus. Týž spravoval současně i sousední osiřelé fary (Čestín Kostel, Zruč a Soutice) a všechny filiální kostely sem náležející. Mezitím octly se pozemky i farní budovy v cizích rukou a novému faráři vykázal patron, hrabě Breda, domek dosti vzdálený od kostela a ne mnoho příhodný.^{396a})

Za farářování kněze P. Kratochvíla bylo stavení farní celé sešlé a dřevěné, zdi shnilé. Proto

usiloval on o novou budovu farní. Marně! Tu r. 1718 po¹³⁶čal sám stavěti dílem z peněz svých, dílem ze zádušních, a ještě toho roku vybudoval nynější jednopatrovou důkladnou budovu s pohodlnými světnicemi a síněmi. Patron Breda nejen že ničím nepřispěl, ale cožkoliv robotou přivezeno bylo, dal si zaplatiti.³⁹⁷⁾

Nejstarší matriky počínají r. 1653 a psaly se česky až do r. 1751, pak latinsky do r. 1762, česky do r. 1784, německy a česky do r. 1791 a od té doby až na naše časy píší se česky. Přifařených osad je 16.

Příjmy farářů byly různé a neustálé; teprv r. 1718 takto se vyznačují: 102 zl. z důchodu panského, 25 zl. fundace; poddaní panství kácovského 50 zl. místo desátku, 6 sudů piva z panského pivovaru, z každé várky vědro patok, vědro řediny, 4 putny mláta, od vrchnosti po 1 voze sena i otavy na 4 koně (později 20 centů); dříví sáhového spotřebu, a takové přiváželo se robotou; od vrchnosti na ryby k štedrému večeru 30 kr. a vánočku, k velkému pátku 30 kr. a koledy vánoční 22 kr.; od poddaných 12 korců žita, 3 korce ječmene; osadníci dávali letníku z každé krávy půl žejdlíku másla přepuštěného; městečko Kácov dávalo za letník 1 zl. 30 kr. a k velkonoci odvádělo čtvrt telete, k vánočům housky; zeleného čtvrtka odváděl každý sedlák 6, chalupník 3 vejce, ovčáci k velkonocům dávali po jednom beránku; konečně bral užitek z pozemků zádušních, neboť vlastních tenkrát fara neměla.³⁹⁸⁾

Nyní jsou ovšem příjmy upraveny dle fassé, kterou farář Foršt vybojoval pro sebe a své nástupce r. 1756. Příjmy farní memoroval a přiznal takto:³⁹⁹⁾ **a)** Od kostela petrovického 33 jitra 654 čtver. sáhy polí, 3 jitra 495 čtv. sáhů luk, 29 jiter 806 čtv. sáhů lesa, 1 jitro 639 čtv. sáhů pastvin, 1 jitro 676 čtv. sáhů neplodné půdy. **b)** Od kostela polipeského 11 jiter 654 čtver. sáhy polí, 3 jitra 495 čtv. sáhů luk, 1255 čtv. sáhů pastvin.⁴⁰⁰⁾

O pozemky, které byly faře dřívější zcizeny a mnohým občanům pod činží ponechány, nastala rozepře, ale Kácovští se bránili tvrdíce, že pozemky ty jsou jejich vlastnictví, poněvadž prý jejich předkové je na čas faře k užívání přenechali s tou výhradou, aby jejich potomci za malou činží jich užívali. Tvrzení toto nespokovalo ovšem na pravdě, ale poněvadž více jak 100 let tuto činží nikdy nezvyšovanou stále a správně platili, byly jim pozemky přirčeny do vlastnictví.⁴⁰¹⁾ Od té doby ovšem opět jinak příjmy fary kácovské upraveny jsou, ale pozemky ty dosud slují „Farářství“.

O původním kostele kácovském nevíme nic určitého. Dle knihy „Libri conf.“ byl tu již r. 1360 samostatný farář. Kostel byl tehdy dle podání románský, ale skrovňoučký. Zasvěcen „Narození blahoslavené P. Marie.“ Od té doby byl několikrát pře- a přistavován, při čemž pozbyl svého původního rázu a slouhu. Jakým nákladem a kým kostel byl vystavěn a přestavován, nikomu není známo; toliko nynější presbýtař vystavěti dal částečně svým nákladem a částečně sbírkami občanstva farář Frant. Xaver Tittelbach r. 1819. Věž kostela kácovského sesula se v r. 1845 při bouři a velké vichřici a velkou škodu způsobila i na hlavní zdi a lodi. Bylo třeba nejen věž, ale také hlavní zeď celou a část lodi znovu vystavěti. Náklad vedl velkostatek kácovský a přifařené osady.

¹³⁷V presbýtaři při zdi východní stojí hlavní oltář s obrazem Narození P. Marie, malovaný r. 1862 malířem Josefem Helichem. Po stranách obrazu stojí sochy sv. Petra a Pavla a po stranách oltářních sochy sv. Vavřince a sv. Floriána. V nové lodi jsou dva postranní oltáře; prvý sv. 14 pomocníků, druhý sv. Jana z Nepomuku. Po evangelní straně stojí také jeden postranní oltář s překrásnou soškou P. Marie.⁴⁰²⁾

Obraz 14 pomocníků, kterýž jest malován na prkně dvakrát rozlomeném, má tento nápis: „Léta 1712 tento obraz od ohně prudkého na tři díly se rozpadl, však jak se nyní spatřuje, skrze orodování 14 pomocníků ve své podstatě jest zůstal.“

Chrám kácovský byl r. 1862 nákladem 8232 zl. stf. J. V. císařem Ferdinandem Dobrotivým upraven a mimo to týmž dobrodincem obmyšlen různými dary k zakoupení kostelních potřeb.

Ve věži kostelní, která se v průčelí chrámu vypíná, visí čtyři zvony. Velký ozdoben jest

obrazem P. Marie a pod korunou nečitelný nápis. Druhý zvonec sv. Martina jest opatřen tímto nápisem: „Ve Starém Městě Pražském ulil Anton Schönfeld léta P. 1696; přelil Karel Bellman, c. k. dvorní zvonář V Praze r. 1861.“ I třetí zvonec sv. Vavřince bez nápisu jest od téhož zvonáře přelil, a měl nápis z r. 1728 německý, vztahující se na kněžnu Toskánskou. Čtvrtý zvonek, umíráček, zasvěcený sv. Josefu a sv. Václavu, byl sem r. 1766 darován Václavem Hájkem, ředitelem kůru z Kostelce nad Černými lesy.⁴⁰²) Na malé věži visí dva zvony.

¹³⁸Posloupnost farářů kácovských, vypsanych z pamětní knihy kácovské č. II., pag. 237a seg. uvádějí se tito: Werner (1360), Antonín Medvěd, téhož roku, Michael (1377), Jan (1392), Bohuta z Brtník (1402), Mikuláš (1408), Valentin (1411), Václav z Ústí (1414), Prokop (1417), Pavel, poslední katolický farář před dobou husitskou. Nyní spravovali faru faráři utravkivističtí. Po znovuzřízení fary katolické byli tu ustanoveni: Václav Wichaeus (1658-63), Tomáš Jan Canisius (1663) a téhož roku Christian August Rasin de Rosenfeld (1663-65), Karel Ignác Tichý (1665-67), Karel Frant. Ignác Hönik (1667-73), Jiří Mauric Borovský (1672-79), Jiří Fr. Matheides (1672-81), Jan Antonín Krstka (1681-86), Tomáš Dubenka (1686-91), Petr Dubenka (1691-94). Do r. 1700 byla fara v administraci a administrátorem byl P. Evagrio, kněz řádu karmelitánského. Jan Redlich (1700-05), Václav Josef Znojemský (1705-09), Mikuláš Frant. Kratochvíle (1709-49, plných 40 let),⁴⁰³) ThDr. Křištof Jan Daniel Foršt (1749-73), týž podal konsistoři zprávu o vyzpovídaných bludařích ze vsi Zderadin.⁴⁰⁴) Těmuž faráři byly r. 1746 upraveny příjmy, nespokojil se a protestoval proti malému příjmu.⁴⁰⁵) Jan Meta (1775-77), Karel Jan Schreiber (1779-94), Frant. Kotlář (1794-96), Jan Kurka (1796-98), Frant. Xaver Titelbach (1798-1819), Leopold Hubáček (1820-29), Karel Řepka (1830-54), Karel Chadrava (1854-73), Norbert Procháčka (1874-94), Václav Frinta (1894-1902), Matěj Panský (1902-06), Jan Karásek (od 1/9 1906 dosud farářem).

(Za faráře Schreibra zvýšil se počet žactva ze 66 na 179. A. Weiss: Geschichte der Theresianischen Schulreform in Böhmen.)

Z téže knihy pam. vypisujeme stálé pomocné kněze (kaplany): Jan Metta, Matěj Haberman, Ondřej Zeidler, Ant. Korber, Jan Müller, Viktorin Slavík⁴⁰⁶), Josef Jičínský, Josef Příbyl, Leopold Hubáček, Jiří Rohlena, Karel Chadrava, Alois Růžička, Jos. Šimek, Josef Liebich, Aug. Zima, Leopold Vrzák, Ant. Machek, Jos. Unger, Ferd. Jehlička, Jos. Havran, St. Michal, Jos. Stanislav, Jos. Vacek a Rudolf Mendl.

Dějiny. Nad Kácovem na strmé skále na levém břehu řeky Sázavy stávalo v dávných dobách sídlo původních držitelů kácovského zboží. Sídlo to byla zděná tvrz s věží k straně západní, kteráž ještě v XVII. stol. dobře zachována byla.

O původu této tvrže, jakož i o prvních držitelích zboží kácovského ničeho se neví jistého. Teprve r. 1365 objevuje se tu Ješek Černčický z Kácova,⁴⁰⁷) jenž byl od r. 1355-71 pánem na Černčicích a jméno „z Kácova“ si pak přidal.

Byl stejného původu a erbu s Talmberskými (v erbu dvě lekna), která se spatřují na bráně talmberské tvrže. V nynějším Kácově byly malé dřevěné domky, které stlačeně tuřily se k lesnatým horám, vypínajícím se v polokruhu za městečkem; v těch přebývali poddaní, kteří jen v čase nebezpečí nepřátel na hradě ochrany hledali. - Nyní sluje to místo „Pustý hrad“, kteréhožto jména dostalo se místu tomu až v XVII. století, když odbojný lid r. 1627 tvrz spálil a pobito.

Z toho kmene Černčických pocházeli také nynější hrabata z Kounic a z Martinic. Druhým známým majitelem Kácova byl Vítek z Černčic,⁴⁰⁸) který r. 1377 podával nového faráře (snad Michala) na faru kácovskou. Po smrti jeho byl majitelem jakýsi Jindřich, jenž ale z rodu Černčických nebyl a zemřel r. 1392.⁴⁰⁹)

Po té byli kácovského zboží majetníky synové Beneš a Jindřich, kteří se o majetek otcovský rozdělili. A když zemřeli po nich mužští dědicové, připadly statky kácovské dcerám Jindřichovým.⁴¹⁰) Jitka provdala se za pána Ctibora z Chřenovic⁴¹¹) a Anna za Čeňka z Vyšehněvic.⁴¹²) Po válkách husitských stal ¹³⁹se v držení Kácova obrat. Úředníci královští naléhali

li, aby zboží kácovské připadlo na krále. Ale král Zikmund udělil výprosu r. 1437 několika pá-
nům Václavův Jan Dvorecký z Olbramovic. Ale zemřel již kolem r. 1523 zůstaviv nezl. dceru
Evu, která se vdala r. 1552 za Adama z Řičan. A ve zboží kácovské uvázal se Janův bratr
Přech Dvorecký z Olbramovic (1524-32), ale snad jen jako poručník,⁴¹⁷⁾ poněvadž se dovídá-
me,⁴¹⁸⁾ že statek byl velice zadlužen; proto prodán, dluhy zaplacený a zbytek vyplacen Evě.

R. 1473 měl Kuneš z Olbramovic jistou část statku kácovského a dal ji zapsati svým sy-
nům Václavovi a Ondřejovi.⁴¹⁶⁾ K tomuto zboží získána i poslední část a celý Kácov držel pak
syn Václavův Jan Dvorecký z Olbramovic. Ale zemřel již kolem r. 1523 zůstaviv nezl. dceru
Evu, která se vdala r. 1552 za Adama z Řičan. A ve zboží kácovské uvázal se Janův bratr
Přech Dvorecký z Olbramovic (1524-32), ale snad jen jako poručník,⁴¹⁷⁾ poněvadž se dovídá-
me,⁴¹⁸⁾ že statek byl velice zadlužen; proto prodán, dluhy zaplacený a zbytek vyplacen Evě.

Na Kácově objevil se r. 1536 pánem Jan Tetaur z Tetova - jakým způsobem nevíme, ale
brzo zemřel, zanechav statky svým synům Lvovi a Frydrychovi. Pro nesprávu a závady bylo
zavedeno právo na Kácov a celé ¹⁴⁰zboží.⁴¹⁹⁾ Konečně celý statek postoupen Janu Čejkovi z
Olbramovic,⁴²⁰⁾ jehož rodina až do r. 1623 celý statek kácovský v držení měla.

Rytíř Jan Čejka z Olbramovic zemřel r. 1559⁴²¹⁾ a jsa spolu pánem na dvoře Soutickém a
zdslavickém, napsal kšaft r. 1554 a odkázal statek synu Václavu, ale poněvadž ho neuznával
ještě býti dosti „rozumným“, zřídil mu mocné poručníky do stáří dvacátého pátého roku. By-
li to jeho máti Johanka, roz. z Lípy, Petr Hamza ze Zábědovic na Morašicích a Burian Čejka z
Jelčan. Svědkové kšaftu byli: Jan Zdislav Zvířetický z Wartemberga a na Čestíně Koste-
le, Václav Malešický z Černožic a na Ratajích n. Sáz. a Štěpán Bechyňský z Vopřetic.⁴²²⁾

Václav Čejka vešel v držení statku r. 1562, pojav za manželku Mandalénu Čejkovu ze So-
lopisk, hospodařil vzorně a statek kácovský o mnoho vesnic a dvorů rozmnožil. Zemřel r.
1601.⁴²³⁾

Na blízkém Šternberce n. Sáz. vládl toho času Petr Karel Holický, s nímž Václav Čejka
časté měl spory a hádky. Velká rozepře vznikla mezi nimi v prosinci 1597⁴²⁴⁾ o vybírání cla
(mýtného) na mostě tichonickém (Pelíškově) blíže osady Kácovské. Dle nařízení J. M. C. vy-
bíralo se clo na mostě tom a převádělo do městečka Uhlířských Janovic. Pan Čejka podal žalobu
a tvrdil, že z toho má škodu a žádal za odstranění placení cla do města Uhl. Janovic. Různé
námitky podával Petr Holický a když dlouho pře vedená skončena nebyla, pojal myšlenku, aby
sám trestal provinilce; nařídil, totiž, aby platili pokuty anebo aby jim zjímány byly potahy i
vůz se vším, což naloženo a vezeno bude.

Tak se stalo r. 1597, v kterémžto roce ještě pře vedena byla, že kázal pán Holický zajmouti
povoz i s koňmi, které náleželi poddanému pana Václ. Čejky z Olbramovic a na Kácově. Nyní
teprve se pře přiostrčila. Ustanoven byl rok o při na den 15. měsíce prosince 1597 ten pondělí
po sv. Lucii Otilii a po skončeném roku uznali nařízení a ustanovení k tomu komisaři J. M. C.
a sice Jiří z Talmberka, Karel Vrátecký z Dubé, hejtman kraje kouřimského, Jan St. Chobotský
z Vostředka a na Nespěřích u Vlašimě a Václav St. z Věžník smírnou cestou mezi uvedenými
pány z moci své ubrmanské takto za právo:⁴²⁵⁾

Půhony pro vzetí koní s vozem a nákladem od p. Petra Karla Holického ze Šternberka
poddanému člověku p. Václava Čejky z Olbramovic za příčinou cla projetí, též pokuty pro ne-
opravování cest vzešlé i se všemi pokutami jsme zdvihli, dále pak zvětšené a přenesené vybí-
ráni cla z tichonského (Pelíškova) mostu do Uhlířských Janovic se zcela a zouplna zastavuje a
takové clo nyní i na časy budoucí bez překážky p. Václav st. Čejka z Olbramovic a na Kácově,
jeho dědicové i budoucí, že ho volně užívati má a moci bude a také jeho poddaní, kteří toho
jistotu hodnověrnou by ukázali, na těch žádného cla žádáno býti nemá. Za to p. Petr Holický
ze Šternberka má zaplatiti za koně, vůz a zboží na den sv. Jiří 500 kop gr. miš.“

Co se týče opravování cest, i tu stala se dokonalá smlouva mezi řečenými pány a také touto

smlouvou ustanoven trest na obou stranách pro poddané, kteří z cest vybírají dříví a pálí je, že totiž chycený poddaný při činu má býti hned vzat do vězení na dvě neděle.

Tak skončena dlouholetá pře mezi pány na Kácově a na Česk. Šternberce. Zdali také nepřátelství mezi nimi skončeno bylo vůbec, není nikde zaznamenáno.

Po smrti p. Václ. Čejky z Olbramovic seděl na Kácově syn jeho Karel. Ten pojal za manželku Johanku, roz. Hrzanku z Harasova, rozmnožoval tak¹⁴ jako otec příkupováním statky kácovské a žil s chotí svou spokojeně a šťastně. Než přece naň přikvačily doby zlé. On jako jeho předkové byl horlivým vyznavačem náboženství protestantského a účastnil se povstání stavů českých (1618-1620) a byl za to r. 1624 odsouzen ku ztrátě polovice statků; zemřel r. 1627; a manželka jeho, roz. Johanka z Harasova, se marně po smrti manželově druhá polovice statku domáhala. Ještě r. 1634 spor ten řešen nebyl,⁴²⁶ ač páni Hrzanové z Harasu seděním na Kokoříně příbuzní Johančiny velice o to usilovali. Rytíř Karel Čejka bylť poslední akatolickou vrchností kácovskou a s ním i po krátkém čase opustil faru a kostel kácovský poslední farář protestantský.

Zboží kácovské bylo prodáno za 116.000 kop gr. Janu Verdovi svobodnému pánu z Verdenberku a jeho manželce Kateřině.⁴²⁷) Za majitele tohoto zdvihl se utiskovaný poddaný lid celého okolí, vydrancoval r. 1627 zámek vlašimský, soutický, šternberský, ratajský a kácovský a vše zpusťošil. Verde ještě¹⁴² t. r. prodal zboží své Janu Oktavianovi z Vchynic a Tetova na Chlumci a Zásmukách za 135.000 zl. rýn.⁴²⁸)

A Komora Česká píše Kutnohorským: *Na Hradie prazzskym 4. zarj 1627. „Nepochybugeme, nezli, zze Vam powiedomo gest, kterak se niegaki lid selski blizz Kazowa a Czesstjna y ginich okolnjch mist shromazzduge a putuge gakozz pak minuljch dmuw dostawssse sie nocznjho času na Sautice, tam nemalou sskodu uczinili a obawati sie gest, abigizz niegake srozumienj s lidem obecznm, obzwlasstie pak s hawerzi v Horze Kutny wsseligakjmi nadenjki gmieli mji, a tudi niezoo nebezpecznyho obmegslliti chtieli. Mjstodrzzej powolali wogsko z Morawy a do Hory Kutny gie polozzili. ““*

Vchynskému se zboží kácovské nijak nezamlouvalo, proto již r. 1628 třetího dubna prodal je Janovi de Vitte z Lilientálu na Ratajích.⁴²⁹) Jan de Vitte odkázal všecko zboží svým dětem a manželku, roz. Annu z Glouchova, ustanovil dětem za poručníci.⁴³⁰)

Jan de Vitte z Lilientálu pocházel z bohaté rodiny bankéřské z Nizozemí. Již r. 1600 řídil vlastní závod bankéřský a sloužil císařům Rudolfovi II. a Matyáši, dosáhl povýšení do stavu erbovního. Císaři Ferdinandovi II. pak půjčoval hojně prostředky proti evang. stavům českým i na vedení války v Němcích; za to byl r. 1627 povýšen do stavu rytířského u království našem.

Zbohatnuv podílem na zlehčování mince české a jinou lichvou, opustil živnost peněžnickou a usadil se v Čechách jako bohatý statkář. Jako majitel Peček Hrabaňových přinutil obec kolínskou, že mu postoupila oba dvory v Polepech, které připojil ke svému panství. (Sbor. Hist. I. 158.). Však to byla asi poslední jeho lichva. Ale neušel zaslouženého trestu.

Píše o něm historie utrpení církve české: „De Vitte byv prve podobojím, přešel potom na stranu římskou, až pomínil se na rozum, sebe za ztracena pokládal a skočiv do studně, utonul.“ Dle pověsti stalo se tak r. 1630 na zámku kácovském.^{430a})

Paní Anna z Glouchova nedržela dlouho zboží kácovské pro své dítky, nýbrž prodala ještě t. r. (1635) Kácov paní Benigně Kateřině, roz. i provdané z Lobkovic,⁴³¹) a táž odkázala závěti ze dne 14./XII. 1653 statky svým dvěma synům a ti se tak rozdělili, že starší syn František Vilém obdržel Kácov s Chabeřicemi⁴³²) a mladší Křištof ostatní zboží matčino.

Až do doby, než paní z Lobkoviců se na Kácov přistěhovala, bývala vždy jen řeč o „tvrzi“ kácovské; za doby Lobkoviců a později již mluvilo a psalo se „na zámku“. Z toho dá se najisto souditi, že paní Kateřina z Lobkovic, chtějíc na panství bydleti, tvrzí poboženě více nestavěla, nýbrž zámek při dvoře poplužním dřevěný, lovců, na kamenné podezdívce postavení dala.

František Vilém z Lobkovic sotva že se ve zboží kácovské uvázal, prodal je r. 1656 Františkovi ze Šeitlerů a Barboře, manželce jeho, rozené ze Sebužína.⁴³³) Nový pán usadiv se na

Kácově staral se všemožně, aby válkami švédskými zubožený poddaný lid, který přišel o všecko jmění, zase poznenáhlu se zotavoval a aby vypálené městečko časem se ze sutin pozvedlo. To se také ¹⁴³z velké části povedlo. Zemřel r. 1682 a vzpomínka naň zachována mu i nyníjším obyvatelstvem.

Statek kácovský odkázal svému synu Ferdinandovi,⁴³⁴) který celé zboží 1. dubna 1688 prodal Františkovi Bohumíru svobodnému pánu z Kaiseršteinu.⁴³⁵) Pan Frant. Boh. svob. pán z Kaiseršteinu, pán na Žlebích a Kácově, byl J. M. C. tajný rada, generál. pěšího pluku, velitel měst pražských a místovatel vojska v království Českém, zemřel 9. září r. 1701⁴³⁶) ustanoviv prve plnomocníkem svých dětí hraběte Jana Petra Straku z Nedabílic. Paní z Kaiseršteinu zemřela téhož roku v měs. listopadu. Byla rozená Barbora z Kronu.

Panství kácovské bylo pro dlhuhy r. 1711 odhadnuto a ponecháno panu Karlu Jachymovi Bredovi z Erbsassu, který baronce z Kaiseršteinu 45.000 zl. vyplatil. Breda přikoupiv 19. února 1713 zboží čestínské, v červnu roku 1725 prodal oba statky Karlu Richardu Šmidlínovi ze Šmidlu.⁴³⁷)

Šmidlín vůbec panství svého ani neviděl a prodal je r. 1726 Anně Marii Františce kněžně z Toskány. Kněžna Anna Maria Františka byla dcerou Františka Julia a vnučkou Jindřicha Julia vévody Saskolauenburského.^{437a})

Kněžna Toskánská byla pravou dobroditelkou svého lidu poddaného. Do chrámů patronátů darovala mnohé ostatky mučovníků z katakomb římských. I do kácovského kostela darovala ostatky sv. Liberáta ve skvostné úpravě a na věž poříditelka nových hodin. V kostele dala postavit nový oltář, na náměstí sochu blahosl. P. Marie se sochami 14 pomocníků. Také zřídila dala městečku vodovod a kašnu.

¹⁴⁴Šlecheta tato paní dala r. 1726 nyníjší zámek ve slohu vlašském vystavět. Náklad obnášel 24.000 zl. stří. a stavba vyžadovala času sedmi let. Zámek stojí na jižní straně od kostela na místě starého lovišního dřevěného zámku, který již byl mnoho sešlý a proto rozbořen. Tento zámek toskánský tvoří obdélník o dvou poschodích a jest hlavním průčelím obrácen k levému břehu řeky Sázavy. Dvě věže na křídlech k východu a západu zdobí skráně jeho. (Na stranu městskou jest zámek jen o jednom poschodí.)

Vchod do zámku jest ze dvora na straně severní. Od hlavního portálu vedou schody do prvního patra. Tam zřídila chodbu vysokou, která výškou a okny dosahuje nad zámeckou střechu. Světlo řadami oken sem vniká a osvětluje veškeré prostory a korridory zámecké. Z korridorů na vše strany vyběhající po obojích poschodích vchází se do komnat, které za doby paní vévodkyně z Toskány nádherně vyzdobeny byly nábytkem a luxusními drahými okrasami ze zlata, stříbra, drahých kamenů a pravých perel.

Dnes ovšem po nich není stopy a komnaty zámecké slouží za byty úřednické a za kanceláře velkostatku kácovskému. Kaple zámecká, vévodkyně zřízená, jest prázdna. Vévodkyně spojila zámek a kostel chodbou asi 150 kroků dlouhou, aby pohodlně mohla bohoslužby navštěvovati. Za chodbou tou jest kácovský dvůr poplužní.

Anna Marie Toskánská zemřela 15. října 1741 a odkázala jmění své dceři Marii Anně, provdané za Ferdinanda Bavorského, bratra vévody Karla, který proti císařovně Marii Terezii, blahé paměti, jako pretendent vystoupil a za krále českého se korunovati dal, a když bezdětek zemřel, dostalo se zboží Klimentu Františku bavorskému r. 1753 a tímž způsobem dostalo se zboží r. 1770 Maxmil. Josefu bavorskému. Dědictvím přešlo zboží na druhého strýce Karla II., vévodu ze Zweibrückenu, a r. 1795 prvního dubna na jeho bratra Maxmiliana Josefa vévodu ze Zweibrückenu, který statek držel do r. 1805. Státní smlouvou postoupil statky české arciknížeti Ferdinandovi, dědicům i potomkům, a ten r. 1814 velkovévodovi z Toskány. Velkovévoda uvolil se listinou z r. 1815 postoupiti všechny statky císaři rakouskému Františkovi pro mladého Napoleona, který se nazýval vévodou zákupským.^{438a}) Když však mladý Napoleon r. 1832 zemřel, postoupeny všechny statky r. 1847 císaři Ferdinandovi a připsány císařskému domu rakouskému. Tak dostalo se zboží kácovské a spolu i čestínské, které bylo majetkem pánů na

Zákupech, v držení císařského domu našeho.

Když r. 1875 zemřel náš Dobrotivý král Ferdinand V., kterýž po sobě jasnou památku zanechal, přešel veškeren majetek a také Kácov - v ruce císaře a krále Františka Josefa I., kterýž On do dneška vládne.

Ke statku tomuto připojeno dřívější Jeho panství Bystré a přikoupeno Bezno, Smiřice a Něm. Bělá.⁴³⁸⁾

Komunikace. Jako do jiných míst tak i do Kácova vedly se všech stran cesty nevalné. Hluboké úvozy a nesmírné kopce znesnadňovaly komunikaci. Teprv prvá silnice z Uhl. Janovic do Kácova vedoucí byla r. 1859 vystavěna a ta poblíž Zderadin vedena je přes nejvyšší vrch, čímž ovšem nevalně Kácovským bylo poslouženo. Do Vlašimi také počala se r. 1859 stavěti silnice, ale dospěla svého konce teprv r. 1866. R. 1890 postavena silnice z Kácova k Chaběřicům.

Přes řeku, jak už jinde řečeno, Kácovští převáželi a pánům převozně odváděli. Ale r. 1735 dala Anna Marie Toskánská krytý most přes řeku poblíž¹⁴⁵ městečka vystavěti. Most ten byl o jediném oblouku tak, že těžiště spočívalo ve středu jeho. A zdá se, že pilíře na obou březích byly slabě a málo hluboko založeny a tudy povodeň přikvapivši sem 2. února 1802 most strhla a nadobro až k Čes. Šternberku odnesla, takže ani památky po něm nezbylo, leč kus střechy, kterou voda na jednu zahradu vyplavila. Model tohoto krytého mostu má dosud okresní výbor v Uhlířských Janovicích ve svých místnostech. Po té nahrazen most tento zcela lehounkým mostem dřevěným, kterýž r. 1875 stržen a na kamenných pilířích nový dřevěný most nákladem okresu za 24.000 zl. postaven. Most však ve dřevě stále zahníval, tak že již r. 1889 byl postaven na starých pilířích nový železný most v ceně 30.000 zl., který odpomohl všemu zlu. U starých mostů stávaly jako okrasa dvě kaple, a to, kaple sv. Kříže a sv. Jana Nepomuckého. Při stavbě mostu nového r. 1785 byly kaple sbořeny.

Komunikaci celého zapomenutého kraje odpomohla r. 1900 stavba železnice z Kolína do Čerčan s odbočkou z Ledečka do Kácova, a nově stavěnou lok.¹⁴⁶ drahou v r. 1904 připojen Kácov ku Světlé a ze Zruče r. 1906 do Hory Kutné. Dnes je možno pohodlně cestovati i potřebné prostředky životní dovážeti i vyvážeti.

Privileje. Obec chová ve svém archivu listiny psané z r. 1613-1780. Dále má uschovány vidimované privileje na výroční trhy, které koná: I. Po Hromnicích. II. Po sv. Matěji. III. V pátek před Květnou nedělí. IV. V den Nalezení sv. kříže. V. Po sv. Petru a Pavlu. VI. Ten den po sv. Anně. VII. Po Narození P. Marie. VIII. Po sv. Michalu archandělu. IX. V den sv. Martina. X. V pátek před čtvrtou nedělí adventní. V těch dnech také konají se trhy na dobytek. Také chová archiv artikule cechů řemeslných, obsahující regule pro mistry, tovaryše a učně z r. 1780. K vůli originalitě otiskujeme první majestát na dva trhy, povolené r. 1660.^{438b)}

My Leopold z Boží Milosti voleny Římsky Czysarz po wsecky Czasy Rozmnožitel Ržisše a Uherský Český Dalmatský Charvatský a Slawonský Král Arcykniže Rakouské, Margkrabě Morawské, Luczemburské a Slezské Kníže a Lužiczké Margkrabě etc. Oznamujem

Kácov: Staletá Šalova dřevěná chaloupka

timto Lysem Nassim wssem, že gsme od Statečžného, Frantisska z Sseidleru, na Kaczowě a Chabriczy Nassi Česke Dworske Raddy, wěrného milého, we wssi Poniezenosti prossení, abychom Prymasowi, a Konsselum y czele Obczy Mestis Kaczowa, Poddanym geho, tu Czynarszkou a Kralowskou Milost učiniti, a ge dwaumi Jarmarky, tež dwaumi Trhy dobytcžimi, kteréžby oni Kaczowssti kazdoroczně, a to Prwní Jarmark na den nalezení Swatého Kržiže, a druhy na den Swatého Martina, Trhy pak, prwní w pátek přzed Čtwtrtou Adwentní, a druhy w pátek přzed Kwětnou Neděli, držiwati mohli, milostiwě ubdaržiti ráczili. K gehožto Frantisska z Sseidleru Ponizene a Poddane Prosbě milostiwě naklonění gsauce, a prohledage k geho Nám a Slawnému domu Nassemu Rakauskemu stále, wěrně, poslussně a Pilně až dosawad Prokazowanym Službam, tolikež y k tomu, že dotčžení Lyde Poddaní geho wczas té dlawo trwalé Walky, netoliko o wssecko gmení swé mnohokráte ale y naposledy k wypálení gsou přžissli, ano y w tom od Kralowských Mistodržiczych Nassich, tež Hegtmanuv Kraguw, Čzaslawského a Kauržimského, že dotčžena Žiadost o wysazení gmenowaných Jarmarkuw a Trhuw, okolním Sausedum a Obywatelum gich Kaczowskych, w nitčžemž na přžekazce gsauce, Racžili gsme z Milosti a Stiedrosti Nassi Czysaržske a Kralowské, giž psanym Prymasowi Konsselum y czele Obczy tehož Městis Kaczowa Poddanym geho, tu Czysaržskau a Kralowskau Milost učiniti, a aby zase po těch tak wystalych neržestech wogenskych, k wzniku a Powstaní přžigití mohli, nad dotčene dwa Jarmarky a Trhy na wsseliyaky dobytek, kterežby oni kazdoroczně, prwní na den Nalezení Swatého Kržiže, a druhy Jarmark na Swatého Martina, Trhy pak, jeden w pátek přzed Čtwtrtou Adwentní, a druhy w pátek přzed Kwětnou Neděli, s osmi dni poržadzběhlými a Freyunky obycžejnými držiwati mohli, wysaditi, nadati a propugčžiti Racžili a timto Listem Nyněgssim y budauczy gich dotčženych Jarmarkuw rocžnich dobytčych, na ty wysazene dni ýakž se wypisuje, a tim wssim Spusobem, ýako gina Města a Městecžka w Králowstwi Nassem dědicžnem Českem swych Jarmarkuw a Trhuw užiwati obycžej magi, tolikež bez wsseho Umensseni a Přžekazky gednoho každého Čžlowěka, užiwati mohli, a mocz měli: nýni y na czasy budauczy.

A protož přžikazugeme wssem Obywatelum a Poddanym Nassim ze wssech čtyr Stawuw diedicžneho Kralowstwi Nasseho Českého, zwlasstě pak Kralowským Mistodržiczym Nassim tolikež y Heytmanum Kraguw Čzaslawského a Kauržimského nyniegssim y budauczym, wěrnym milym, abyste giž czasto opacžene Prymasa a Konsseli y czelou Obec z Mestis Kaczowa nynegssim y budoucym gich, při tomto milostiwem wysazení a Nadaní Ržecženych Jarmarkuw a Trhuw dobytcžich rocžnich nýni y na časy budauczy gměli, drželi, a neporussitedlně zachowali žadnych gini w tom Přžekážek necžinicze a nikomu ginemu cziniti dopausstiegeice a to pod uwarowaním Hnievu a nemilosti Nassi Ržysaržské a Kralowské dědicžuw a budauczych Nassich Kraluw Českych, tež skutecžneho trestaní.

Tomu na Swědomi gsme Pecžet Nassi Czysaržskou a Kralowskou wietssi k Lystu a Maiestatu tomuto přžiwiesyti dati a wniem se wlastní rukau podepsati racžili.

Dano w Městě Nassem Widni dwaczateho prwniho dne Miesice Unora Leta Panie Šestnactisteho Ssedesateho kralowaní Nasseho Ržimského druhého Uherskeho Patého a Českého Čtwtrtého. Leopold. Pečet. Ad mandatum Sacrae Caesarea Regiae Maiestatis proprium. Nečitelný podpis.

¹⁴⁷Tento opis od strany vyhotovený souhlasí s prvopisem nekolokovaným doslovně. Ze soudní kanceláře c. k. okr. soudu v Uhl. Janovicích dne 23. ledna 1902. Srnka, c. k. kancelista.

Městečko Kácov jest známo jako místo zdravé, neboť dosud vždy uchráněno bylo nakažlivých nemocí. I v r. 1866, kdy v celém okolí řádila cholera - Kácov byl uchráněn.

Politická obec kácovská zaujímá kromě Kácova tyto osady a samoty: Malou Stranu, Račinoves, Zliv, Záměstí s novým nádražím, Chobotský mlýn a myslivnu Kozinec.

Znak a právo hrdelní. Za Karla Čejky st. z Olbramovic obdržel Kácov znak w modrém štítě červené křídlo se stříbrným spodkem, z čehož vychází zlatý trojlístek jetelový.

Kácov měl také právo hrdelní. R. 1767 popraven byl poslední pronilec František Macháček, ale již jen jeho mrtvola, neboť se sám oběsil. Po₁₄₈práva dala se na potupu tupým rýčem a popravce obdržel za to 1 zl. 38 kr. z pozůstalosti viníkovy.⁴³⁹⁾

Spolky. Působením Václava Vlčka, rodáka střečovského, později chvalně známého spisovatele a vydavatele „Osvěty“, založen byl r. 1862 ochotnický spolek, jehož hlavou sám Vlček byl. Výtěžek divadelních her byl vždy věnován dobročinným účelům a dostoupil na zdejší poměry dosti veliké výše.

Hasičský sbor založen roku 1876, a dosud chvalně působí v našich obcích; včelařský spolek založen r. 1897, společenstvo různých živností povstalo r. 1888 z bývalých cechů, „Občanská záložna“ zřízena r. 1880, později Reifeisenka, hospodářský spolek, vodní družstvo atd. Správa lesní má sídlo v Hrochových Zderadinách. Pro kácovský zdravotní obvod bydlí lékař v Kácově.

Pošta. R. 1867 byla zde zřízena poštovní stanice. Prvním poštmistrem byl p. Fr. Bendl, kupec v Kácově. Až do té doby byla pošta pouze ve Vlašimi, kamž panský posel chodil a též privatníkům dopisy roznášel. S počátku činnosti své byla pošta pouze pěší. Jeden poštovský posel docházel do Vlašimě a druhý do Janovic na nově zřízenou poštu. V r. 1869 došlo teprve k vozové čili jízdní poště. Dnes jest v Kácově i telegrafní stanice a pošta dojíždí na nádraží k poštovním vlakům.

C. k. četnická stanice o třech mužích povolena r. 1868 a r. 1878 byl počet mužů na dva snižen.

Obchod. Obchod soustřeďuje se jen o výročních trzích - a to hlavně na hovězí dobytek; trhům na koně se nedaří. Menší obchod provozují domácí kupci, střížníci a obilní obchodníci. Pro vývoz obchodu zde není. Týdenní trhy se konají v době podzimní. Ze zdejších lesů plaví a vyváží se hojnost dříví; také vyváží se obilí, lín a pivo. Zelenina se sem přiváží hlavně z Hory Kutné, uhli již po dráze, mouka a kupecké zboží z Uhl. Janovic a Vlašimě a zboží osadnické z Prahy.

Pro drsnější podnebí nevěnuje se ovocnictví náležitá péče. Ovocných stromů v zdejší krajině jest poměrně málo, ale přec daří se zde pozdější třešně, hrušky, jablka a švestky. Ovocných stromů školka jest toliko jedna; ale poněvadž zde lesů hojnost, zvláště lesů jehličnatých, jest o školky lesní velmi dobře postaráno.

Průmysl. Mlýny. Na řece Sázavě stojí panský mlýn, na levém břehu jeden a na pravém druhý, oba při jednom jezu. Původ jejich sahá do starých patrimoniálních časů. O obou se již činí zmínka při r. 1400 a byly majetkem vrchnosti.^{439a)} Táž je pronajímala mlynářům buď za peníze anebo za obilí.

Toto zařízení nezdálo se majitelce panství, vévodkyni z Toskány, výhodným, proto prodala mlýn, který měl tehdy troje složení, čtyři stoupy, valchu, pilu, 6 koreců polí a kus louky,^{439b)} 14. dne měsíce února 1727 Kristianovi Bösovi za 450 zl. rýn. a roční činži 50 zl. rýn. Mlýn ten opět přikoupil r. 1868 císař Ferdinand, majitel velkostatku,^{439c)} ke svému majetku.

Kácovské panství mělo r. 1714 více mlýnů vodních. Ze soupisu toho r. zhotoveného vyjímáme: V městečku na řece Sázavě mlýn o dvou složeních, _{149S}dvěma stoupami, pilou a valchou. V Chabeřicích taktéž na řece Sázavě mlýn o dvou složeních a pilou. Mlýny tyto jsou na vodu spodní. Voda naráží na lopaty, velkého, ale lehkého kola mlýnského a tím přivádí kolo do pohybu.

Dále jsou majetkem kácovského zboží: Koutský mlýn s jedním složením a pilou, Chobotský mlýn s jedním složením a Losinský mlýn též s jedním složením. Tyto mlýny jsou na vodu vrchní. Leží na menších potocích s prudkým spádem anebo u rybníků vysoko ležících, aby voda silným nárazem kolo mlýnské (korečník) brzo k otáčení přivésti mohla.^{439d)}

Hrnčírna. R. 1897 založil Josef Koubek hrnčírnu na Záměstí v lesním zákoutí blíže okresní silnice. Má obytní stavení, dílny, pece a skladiště. Pracuje se na 4 kruzích z materialu škvrnějovského. Vyrábí se kamenina obyčejná polévaná a pak všechny výrobky do oboru hrnčírny spadající. Pálí se jen dřevem z lesů kácovských. Závod zcela dobře prosperoval. Válka však r. 1914 již závodu ublížila, neboť dělníci odešli k vojsku a závod kolísal a r. 1915 odešli i po-

slední dělníci a práce zastavena na ten čas úplně.

Papírna. Protější mlýn na pravém břehu byl ještě za panování vévodkyně z Toskány r. 1760 přeměněn v papírnu. Připomíná událost tu dosud na štítě vymalovaný její obraz a na polední straně již nerozeznatelný znak. Kolem mlýna počaly se stavěti domky pro dělníky. R. 1760 prodala vrchnost papírnu bratřím Wiesnerovým. V rodině té zůstala papírna plných 80 let. Od Wiesnerů koupili papírnu manželé Ratinských a přetvořili opět na mlýn.^{439e)}

Pivovar. U řeky pod zámeckým mlýnem stojí pivovar, o němž se číni zmínka již r. 1544. Roku 1628 byla spilka v nynější varně. Když byl r. 1711 odhádán, měl ceny 1200 kop gr. č. R. 1914 přestavěla vrchnost pivovar, jehož měděný kotel 32 hl měřil na várku o 48 hl a zařídila celý pivovar moderním způsobem na elektrický pohon a osvětlení. Na starém měděném kotli byl nalezen letopočet 1615. Měď byla prodána velmi lacino. Pivovar platí výdělkové daně ročně 1556 korun.

Lihovar. Níže na řece pod pivovarem je lihovar, stojí na místě bývalé vinopalny, která se již r. 1688 v knihách panských uvádí. Ceněna byla r. 1711 za 80 kop grošů. V r. 1869 byla přeměněna na parní lihovar. V tomto novém lihovaru uplatnil ředitel lihovarnické školy Kruis v Praze svůj vynález, protože správa velkostatku na zřízení jeho veškerý potřebný náklad zaručila. Lihovar se výtečně osvědčil a tak podle něho byly zřízeny ještě dva lihovary na velkostatku. Model téhož zařízení (Vestec) byl vystaven na jubilejní výstavě v Praze. Daně výdělkové platí 1347 K.

Dopravní prostředky. Jako dopravních prostředků užívalo se výhradně silnic, špatných cest a také v době příhodné i vody. Za to nyní hledí se vhodně využítkovati drah, které celou krajinu naši oživily a dejž to Pán, aby i Posázavskému kraji našemu přinesly požehnání.

Kácov má svou faru, pětitřídní školu, c. k. četnickou i telegrafní stanici, nádraží dráhy Posázavské a dráhy Kolín-Čerčany, a svůj obvod zdravotní.

Kácov dal život Janu Valeriánovi Jirsíkovi, býv. biskupu budějovickému, o český jih muži nejzasloužilejšímu. (Viz o něm článek „Mužové práce“.)

150 KARLOVICE.

Při okresní silnici, vedoucí z Uhlířských Janovic do Kostelce n. Černými Lesy, leží as ve výšce 400 m n. A. dvůr a samota, jindy i ves Karlovice. Kolem Karlovic, které leží na planině, je hojnost ovocného stromoví a dobrého ovoce. Karlovice náležejí ke katastru obce Chrástné a mají také této obce číslování. Dvůr má číslo 10., obytné stavení číslo 45. Mimo je ještě chalupa číslo 9 jako zbytek bývalé vesnice, která již r. 1651 byla celá pustá, v nížto se „nalézaly rozbořeny 2 selšty gruntové, mající 163 korce výsevu a takové vrchnost k svému dvoru a užitku obrátila.“^{439f)} Tratě polní zvány byly na Nesvojně, U Březince a Utopenec.

Karlovice mají 28 obyvatel - ale těch bývá někdy více ba i méně. Čelední lid rád se stěhuje hledaje své lepší a proto v obyvatelích někdy ten patrný rozdíl.

Klimatické poměry jsou podobné jako ve všech okolních osadách. Bouřky časté, ale neškodné. Krupobití někdy slabé, jindy silnější, ano i škodlivé.

Mládež školou povinná, než byla v Úžicích škola zřízena (1767), chodila do ratajské, odtud 6 km vzdálené školy.

Dějiny. Ve století XIII. byl majitelem Hrazených Rataj Hroznata z Úžic - jinak z Choustníka. Od r. 1284-86 byl také purkrabím hradu pražského a v osadách jeho panství nalézaly se již tehdy i Karlovice, ves a dvůr.

¹⁵¹A když koncem XIII. století dědil své dva syny o statky, připadly synu Arnoštovi mimo jiné i Karlovice ves a dvůr. Týž sídlil na novém Talmberku a dle tohoto hradu se také počal psáti z Talmberka.^{439g)}

Za císaře Zikmunda byly mnohé statky zastavovány a za vlády krále Ladislava přiváděno bylo zase všecko do starých kolejí a v té době (1454) byly Karlovice ves a dvůr v majetku Jana

Čabelického ze Soutic.

Johanka Čabelická ze Soutic dědila ještě před smrtí manžela svého Prokopa všechny jeho statky a mezi nimi byly i v Karlovicích dvory kmetci s platy, což tu má (o vsi již nebylo řeči) a vložila si jmění zděděné pro sebe a děti podle kšaftu Prokopa, svého manžela, v obnovené dsky zemské.⁴⁴⁰⁾

Z rukou rodiny Čabelických dostaly se opět Karlovice ves a dvůr koupí ke zboží talmberskému,⁴⁴¹⁾ kteréž nyní náleželo Diviši Slavatovi z Chlumu a Košumberku.

R. 1552 prodal majitel Talmberka Diviš Slavata z Chlumu a Košumberku toto zboží Václ. Malešickému rytíři z Černožic a na Ratajích, ale hrad byl té doby již pustý. V soupise statků těch připomíná se i Karlovice dvůr⁴⁴²⁾ a od té doby zůstal již u statku ratajského.

Karlovice náležejí školou a farou do Úžic, poštou, telegr. i čet. stanicí do Uhl. Janovic, zdravotním obvodem do Sázavy. Nejbližší stanice železniční jsou Uhl. Janovice na míst. dráze Kolín-Čerčany.

KASANICE.

Západně 2½ km od Čestína leží po obou stranách okr. silnice osada Kasanice. Opodál Kasanic, západně, teče Losinský potok, nesoucí své vody pod Kácovem Sázavě. Kasanice mají 23 pop. čísla a počítají se sem také Žichovice, dvůr s lihovarem, mlýn petrovický, mlýn kasanický a samota na „Pile“ a celá osada má 158 obyv. nábož. katolického.

Domy stojí v zahradách, jsou stavěny z kamene a cihel, kryty nejvíce slamou. Dřevěných, starých chalup se málo zachovalo. Lomenice jsou bez nápisu, ale mají asi i čtyř chalup také kabřince. Nábytek i oděv podlehl moderní vymoženosti.

Hlavní živnost obyvatel jest malorolnictví, nádenictví u dvora a v panském lese. V zimě lid mlátí obilí, pracuje v lihovaru a v lese. Potřební řemeslníci jsou zastoupeni řemeslem obuvnickým, krejčovským, kovářským a tesařským.

Nejstarší rodiny jsou tu rodina Petráskova a Rejhonova. Mládež škole odrostlá věnuje se rolnictví, řemeslu, nádenictví a mnozí navštěvují měšť. školu v Uhl. Janovicích aneb ve Zbraslavicích.

Majetek obce má výměru 5 ha 56 a 75 m² a platí se z něho 23 K 86 h přímé daně; celá obec politická má 996 ha výměry, z kterýchž připadá asi třetina na Kasanice a z nichž platí celá obec 1350 K 53 h přímých daní. Luka se pěstují racionálně a jsou ve stavu dobrém. Dešťů a bouří bývá hojně; r. 1905 byla bouře s průtrží mračen a nadělala hrozných škod.

Názvy pozemků: v Koutech, u Kamenů, ve Stráni, v Dolcích, nad Pilou, ve Zvonci, u Háje, u Křížku, na Škudlině, v Sejřku, v Čerchově, v Rokličkách, v Trninách. Lesy: Sejřek, ve Zvonci.

Kasanice měly r. 1651 dle starých purkrechtních knih 4 rolníky, 1 chalupníka, 1 domkáře, 1 pustý grunt a ti měli polností 244 korce, kteréž osívali 66 ozimem a 53 jaří; ostatní byla lada a pole pustá. Ve vsi bylo 10 koní, 2 volské potahy, 16 krav, 18 jalovic, 57 ovcí, 24 prasata. Lesů bylo u vsi 13 str. a ¾ lánu. Také tu byl mlýn o dvou složeních a mlynář¹⁵²⁾ Jakub Litochleb měl 4 korce polností, z nichž osíval 2 jaří a 2 ozimem; měl 2 koně, 1 volský potah, 4 krávy, 4 jal., 13 ovcí a 5 prasat. - Osadníci se zvali: sedláci Adam Řezáč, Martin Řezáč, Jiří Lán, Václav Lán, chalupník Jan Moravec a domkář Adam Kaša. Grunt vdovy Lánové vyhořel r. 1694 a zůstal neorán a zpustl.^{442a)}

Dějiny. Beneš z Kasanic byl prvním známým majitelem Kasanic, kterýž zboží své dle všeho postoupil r. 1481 Vondřejí, řečenému Ondrovi z Jistbice, a ten r. 1487 prodal za 200 kop gr. č. Slavatovi z Chlumu a Košumberku dědictví své v Kasanicích.⁴⁴³⁾ Koncem XV. století držel Kasanice a několik okolních vsí Heřman Bohdanecký z Hodkova a po něm dědil je Kuněš Bohdanecký z Hodkova.⁴⁴⁴⁾ Ten r. 1524 ve středu po sv. Matěji prodal část vsi Kasanic⁴⁴⁵⁾ Jindřichovi Špetlovi z Prudic⁴⁴⁶⁾ a od toho se pak dostaly Jindř. Firšicovi z Nabdína.⁴⁴⁷⁾ Tých

byl pánem Zbraslavic a Kasanice náležely v tu dobu k tomuto zboží.

Později dostaly se Kasanice ke zboží čestínskému, jehož majitelem byl r. 1591 Adam Slavata z Chlumu^{447a}) a ten prodal Čestín Kostel r. 1602 rytíři Mazancovi z Frymburka⁴⁴⁸) a v soupise osad jsou také Kasanice. Tento Mazanec již r. 1616 prodal své zboží rytíři Ladislavu Hrobčickému z Hrobčic.⁴⁴⁹)

A poněvadž v XVIII. století koupil statky čestínské pán na Kácově, hrabě Karel Joachim Breda a obě panství v jedno spojil, byly od té doby Kasanice¹⁵³(1713) připojeny k statku kácovskému a jsou k němu počítány až do dne volnosti, kteráž poddanému lidu dána byla.

Kasanická mládež chodila až do r. 1866 do školy čestínské, nyní náležejí Kasanice školou a farou do Petrovic II., poštou, telegr. a četnickou stanicí do Čestína, zdravotním obvodem do Kácova. Nejbližší nádraží železniční jest Kácov na míst. dráze Posázavské.

KNEŽ.

Asi půl třetího km jižně Čestína městečka rozkládá se ve výši 460 m n. A. obec Kněž. Má 34 pop. čísla s 235 obyv. vesměs katolickými. Domy jsou stavěny dílem z tvrdého, dílem z měkkého materialu a kryt je hlavně doškový. U starých chalup v čís. 6., 13., 20. a 23. jsou kabřince, ale bez nápisů. Domy tvoří velikou, pravidelnou náves a jsou při nich ovocné zahrady.

Obec rozděluje se na dvě části; první zove se v „Ouvoze,“ druhá u „Karbanových.“ Západně obce několik minut teče Čestínka a východně pramínek od Čenovic sem spěchá, aby své vody vlil do potoka Krasoňovického a pak se pod vsí jihozápadně spojil s Čestínkou. Na východní i západní straně zříme vrchy, které měří na 490 a 465 m n. A. Oděv obyvatelstva zdejšího jest dosud dle starého zvyku a tolikéž i nábytek.

Hlavním zaměstnáním obyv. je zemědělství a v zimě práce lesní. Každý starousedlík má větší neb menší kus lesa a v tom se v zimě pracuje. Hospodářství jest v obci pět větších, ostatní menší a malé.

Nejstarší rodiny jsou tu: rodina Petráskova, Sovova, Kolářova, Aronova a Cendelinova. Mládež po vyjití ze školy zůstává při hospodářství, nebo se učí řemeslu, hlavně zednickému.

Společné jmění občanů jsou pozemky ve výměře 12 ha 87 a a odvádí se z nich 60 K daně a 14 K equivalentu; celá obec má výměry 222 ha a platí 734 K přímé daně. Děšťů i bouřek bývá hojně, ale neškodných.

V r. 1715 náležela obec Kněž k rychtě polipeské, a byly tu dle staré purkrechtní knihy tyto grunty:⁴⁵⁰) Grunt Koudelkův jest majetkem Jana Pěkného a má výměry 36 str. 1 věr. a 14 provazců, odvádí 4 zl. 13 kr. a 2½ den. platu; faráři čestínskému 1 věrtel 2 žejdlíky žita, 1 věrtel ovsu, kantorovi 1 snop žita a 1 snop ovsu, k záduší čestínskému z jedné želez. krávy ročně 11 kr. a 4 denáry peněz, a má 91 kop gr. č. ceny. Grunt Turkův od r. 1705 - nyní Petráskův má 36 str. 1 věrtel a 14 provazců, odvádí platu 4 zl. 13 kr. a ½ den.; faráři čest. 3 věrt. žita, 3 ovsu, kantorovi 2 snopy žita, 2 ovsu a záduší čest. z jedné želez. krávy ročně 11 kr. a 4 denáry a má ceny 70 kop a 36 gr. č.

Grunt Součkův - r. 1717 Šindelářův a má 36 str. 24 provazce, odvádí 4 zl. 13 kr. 2½ den platu, faráři 3 věrt. žita, 3 ovsu, kantorovi 2 snopy žita, 2 ovsu; záduší čest. z jedné želez. krávy 11 kr. a 4 denáry a má ceny 93 kopy 30 gr. č. Grunt Šindelářův - nyní Jiřka Petráska má 36 str. 21 provazec, odvádí 4 zl. 13½ kr. a ½ den. platu, faráři čest. 3 věrt. žita, 3 ovsu, kantoru 2 snopy žita a 2 ovsu a má ceny 74 kopy. Grunt od roku 1718 Hospodářův - nyní Tůmův má 36 str. 13¾ provazců a platí vše jako grunt Petráskův; ceny má jen 45 kop gr. č. Grunt od r. 1717 Birkův - je nyní Václava Bírky, má 36 str. 13¾ provazců polností, odvádí 4 zl. 13 kr. a 2½ den.; faráři 3 věrt. žita, 3 ovsu, kantorovi 2 snopy žita, 2 ovsu, do záduší čest. z jedné železně krávy 11 kr. a 4 denáry. Grunt Hospodářův od r. 1715 - Kostkův, odvádí platu 1 zl. 25 kr. a 4 den., faráři 1 věrt. a 2 žejdl. žita a tolikéž ovsu, kantorovi 1 snop žita a 1 ovsu, záduší čest. z jedné železně krávy 11 kr. a 4 den. a má 13 str. a 14½ provazce polností. Celá obec měla 229

kor., a osévalo se 56 korců ozimem, 47 jaří; ostatek úhory a lada. Bylo zde 11 koní, 3 voli, 23 krávy, 27 jalovic, 41 ovce a 16 prasnic.

Hospodářův grunt, později Kostkův, byl r. 1671 majetkem Jakuba Pachole. Ten přidával zedníkům na panské práci v Kácově, spadl se střechy, zabil se a grunt osiřel. Vrchnost se ho ujala a osadila jej svým poddaným Hospodářem. (Táž purkrechtní kniha panství kácovského.)

Dějiny. O Kněži již ve XIV. stol. se objevuje písemná zmínka. Když totiž Zbyněk kněz založil na Čestíně Kosteletě kaple oltářníků a oltářníkům vykázal mimo 154pozemky i platy na lidech, vykázal také mimo jinde 1. listopadu 1309 i platy v Kněži.^{450a)} I zdá se dle toho, že Kněz byla také majetkem jeho a náležela k Čestinu Kostelu, na kterémž Zdeněk kněz byl pánem. Zápis Zdeněkův pro oltářníky čestínské per 4 kopy platu na tvrzi i dvoru zapsány byly ještě r. 1403. (Liber erect. VIII. 152.)

Brzo potom přiznala se Příbiza z Pobipes, že dědictví své v Kněži prodala Zdeněkovi z Janovic a Veselovi ze Lhoty a že dědictví to pobípešské jest.^{450b)}

R. 1487 koupil kmetčí dvůr v Kněži Slavata z Chlumu a Košumberku od Beneše z Kasanic a připsal k svému zboží^{450c)}

Koncem XV. století nacházíme Kněz při statku hodkovském, poněvadž byla majetkem Heřmana Bohdaneckého z Hodkova.^{450d)} Syn tohoto Bohdaneckého z Hodkova, Kuneš, odprodal r. 1524 ve středu po sv. Matěji Kněz Michalovi Slavatovi z Chlumu a na Čestíně Kosteletě a s tímto dostala se Kněz ke Kácovu.^{450e)}

Ještě jednou byla Kněz zařazena v majetku zručském (1603),^{450f)} ale již r. 1608 v červenci měsíci spadla opět koupí na Karla Čejku z Olbramovic a na Kácově.^{450g)} Od té doby, ač mnoho různých majitelů na Kácově vládlo, zůstala již Kněz stále při zboží kácovském. (Ostatní viz Kácov.)

Kněz náleží školou, farou, poštou, telegr., četnickou stanicí i zdravotním obvodem do Čestína. Nejbližší zastávka železniční jsou Chabeřice, nejbližší stanice jest Kácov na místní dráze Posázavské.

KOBLÁSKO.

Poblíž silnice Janovickokácovské, kteráž r. 1859 dostavěna byla, leží ve výšce 450 m n. m. obec Koblásko - kdysi zvaná Klobosice.^{450h)} Okolí je vyvýšenina, která dosahuje vrchem „Hromovsko“ 478 m n. m. Východně Kobláska teče potok „Vlkovka“, který pod Vlkovou pramení sbírá a odtud své jméno obdržel. Ústí pod Zderadinami do potoka Losinského.

V Koblásku jest 31 pop. číslo s 177 obyv., z nichž 1 jest ev. ref. vyz. Jeden grunt selský náležel k I. čtvrti svobodníků v kraji kouřimském.⁴⁵¹⁾ Domy nejsou výstavné a jsou kryty z větší části došky. Svěrázných chalup již tu není. Domy stojí v řadách a každý má ovocnou zahradu. Na nepatrné návsi stojí zvonička. Nejstarší rodina je zde rodina Vosátkova. Kroj obyvatelů je moderní, nábytek ještě z polovice starobylý.

Hlavní živnost obyvatelů jest zemědělství a nádenictví. Chudší lid hledá výživu u panských dvorů a v lesích. Mládež po vyjití školy jde na řemeslo, nebo zůstává doma při hospodářství anebo jde do služby.

Osada Koblásko jest spojena s polit. obcí zbizubskou, ale jmění své spravuje místní starosta. Osada vládne jměním na 2100 kor., jež záleží dílem v hotovosti, dílem v pozemcích (pastviny a lesy), z čehož platí 23 K 69 h přímé daně; celá obec politická má výměry 1022 ha 53 a 09 m², z nichž asi polovice připadá na Koblásko, které platí 495 K 28 h přímé daně.

Jména pozemků: Dubina, Kozina, Smřčiny, na Hromovsku a Babišov. U obce je málo luk, za to více lesů, ve kterýchž převládá strom jehličnatý, 155z listnatých pouze habr a olše. Ale podivem jsme naplnění, že ovocného stromův tak málo se zde pěstuje. A přec ještě tu leží ladem mnoho půdy, která by se mohla zalesnit nebo ovocným stromovím osázeti. Ovšem, školka ovocná by neškodila.

Dešťů a bouřek bývá za léto hojně, jsou ale neškodné. Nemoce nevyskytují se, bohudíky, nikdy nápadnou měrou a cholera zuřila zde pouze v roce 1866 po válce pruské, ale kolik lidí na cholera zemřelo, nezjistilo se.

Koblásko mělo r. 1654 rolníka usedlého 1, rolnický grunt pustý 1, chalupníky 3 a pustou chalupu 1. - Mělo 104 str. polností, z nichž osévali 17 str. ozimem, 16 jaří; sedláci měli 2 koňské potahy, 3 vol., 11 krav, 12 jalovic a 4 ovce.

R 1724 náleželo k rychtě vlkovské, panství kácovského a byly tu 4 grundy a 3 chalupy.^{451a)} Prvý grunt náležel dle starých knih Janu Kobláskovi - nyní Janu Čepelákovvi. Měl 44 str. 21½ provazce. Platil 3 zl. 12 kr. a 1½ den. V obci bylo 6 železných krav a plat z nich rozvržen stejnoměrně k placení, a to 28 kr. k záduší petrovickému. Kantor kácovský dostával 2 snopy žita a 2 ovsa. Ceny měl 130 kop gr. č. Grunt Ševcův - nyní Václava Makala - byl stejně veliký s gruntem prvním, odváděl platu stejně, ale měl ceny jen 101 kopy gr. č. Grunt Hrubých - nyní Jiřího Nevšímalá, byl pustý a proto všecko jmění připsáno ke dvoru zderadinskému. Grunt Bínův - nyní Jiřího Boštického. Bína zemřel nezanechav žádných dědicův a grunt ten byl dle vejnoscův vypočítaných kácovskou vrchností za 233 zl. 46 kr. a 1½ den. připsán Jiřímu Boštickému, který všechna práva i povinnosti na sebe r. 1724 in contractum převzal. Byly tu tři chalupy: Soukupova, Šindelářova a Svobodova. Každá měla 14 str. 3 větr. a 18 provazců výměře, odváděla 1 zl. 4 kr. a ½ den. platu; k záduší platila z železných krav 9 kr. 2 den., kantorovi po 1 snopě žita a 1 ovsa. Prvá měla ceny 37 kop 16 gr. č., druhá 39 kop a třetí 50 kop.^{451b)} O želez. kravách viz II. díl část I. heslo Bykáň.

¹⁵⁶**Dějiny.** Ves Koblásko stojí na místě zaslé osady, která slula Klobosice.⁴⁵²⁾ Připomíná se poprvé r. 1378⁴⁵³⁾ a náležela tehdy asi již ke zboží polipeskému, poněvadž, když Přebiz z Pobipes přiznala se r. 1417, že dědictví své prodala Zdeňkovi ze Soutic a Veselovi ze Lhoty, objevuje se v listině odevzdávací jméno Klobosice (Koblásko).⁴⁵⁴⁾

Poté měly statky polipeské, ku kterým Koblásko náleželo, různé majitele, od nichž prodány byly ke zboží talmberskému, kteráž bylo majetkem rodiny z Donína. Z rodiny této přešel Talmberk k panství ratajskému a majitel zboží kácovského rytíř Jan de Vitte z Lilientálu koupil r. 1628 Hrazené Rataje a připojil je ke Kácovu.⁴⁵⁵⁾ Od té doby nezůstala panství ta v jedné ruce, byla opět rozdělena, ale Koblásko zůstalo u zboží kácovského.

Koblásko náleží školou i farou do Petrovic, poštou, telegr. i četn. stanicí do Čestína a zdravotním obvodem do Kácova. Nejbližší nádraží železniční je Kácov na místní dráze Posázavské.

KOCHANOV.

Jižně asi 6 km Uhlířských Janovic, zahalena v lesích, rozkládá se malá osada Kochanov. Je zde 12 pop. čís. (tři vyhořelá) se 73 obyv. Domy kochanovské rozestaveny jsou po různu v zahradách, v nichž se poskrovnu pěstují dobré druhy ovoce. Náves podobá se širší, neuzavřené ulici. Chalupy stavěny jsou ze dřeva a měkkého materiálu; novější domy již z tvrdého. Kryty jsou obyčejně došky a tašky. Valná část domů má lomenice a kabřince. Rázovitý vjezd má číslo 11. a u čís. 10. je na kabřinci nečitelný nápis, ale rok 1786. dobře znatelný. Nábytek starý, bezcenný, oděv moderní.

Obyvatelstvo žíví se vesměs rolnictvím; v zimě vykonávají se vedle mláčení obilí, draní peří i jiné práce hospodářské. Děvčata pletou čepičky a kabátky. Nejstarší rodiny jsou: rodiny Černíkova, Brožkova, Zouplnova a Stoupova. Mládež škole odrostlá chodí částečně do školy měšť. v Uhl. Janovicích, zůstává doma při hospodářství nebo jde také na řemeslo.

Obecní majetek záleží ve výměře 3 ha 28 a 35 m² v pozemcích a odvádí se z nich 96 hal. přímé daně; výměra celé obce jest 174 ha 2 a 22 m², za ně odvádí se 526 K 86 h přímé daně. Luk u obce je hojně a pěstují se zavodňováním a hnojením dosti racionálně,

Na zdejších bažinatých lukách, které skoro vesměs z vypuštěných rybníků povstaly, sbírají se na svahu vrchu 405 m n. A. pramínky a tvoří potok Kochanovský, a ten spěchá dalšími lu-

kami k Janovicům Uhlířským. Dešťů zde bývá hojnost; největší r. 1911 a v minulém století v letech devadesátých. Bouře i krupobití navštěvují často naše okolí a snášejí se stále jen na lesích.

Dějiny. Na Kochanově seděl již ve XIII. století vladyka Kochan. Ten vystavěl zde tvrz a ves a z osobního tohoto jména, kteréž zvláště v staročeském rodě Vršovců bylo oblíbeno, obdržela tvrz i ves jméno Kochanov.⁴⁵⁶⁾ První písemné zprávy o tvrzi pocházejí z r. 1406, kdy 5. března t. r. Stanislav z Kochanova pojistil na svém dědictví v Kochanově manželce své Anně 20 grošů věna.⁴⁵⁷⁾

Druhá zpráva objevuje se r. 1440. Tenkrát konal se v Časlavi sněm čtyř krajů a zápis na mír zemský podepsal také přítomný Václav z Kochanova.¹⁵⁷⁾ Páni z Kochanova nabyli statku v Chabeřicích a odtud se pak psali Chabeřičtí z Kochanova.⁴⁵⁸⁾

Kochanov dostal se ještě asi v století XV. v majetek pánů ze Sternberka a ti přivtělili jej ke svému zboží. Ale před shořením desk zemských prodal Petr Holický ze Sternberka purkmistru, konšelům a vši obci městečka Uhlířských Janovic v Kochanově dva dvory kmetci s příslušenstvím za 158 kop gr. č.⁴⁵⁹⁾

Za císaře Ferdinanda I. žádala obec uhlířskojanovická pána na Sternberce a Uhl. Janovicích Jana Holického, syna někdy Petra Holického, aby ji obnovil vklad deskového statku Kochanova v nové dsky. A Holický podal žádost císaři o svolení. Císař k tomu svolil v den sv. Vincence I. P. 1544. V sobotu po sv. Pavlu na víru obrácení r. 1544 pozůstalý dědic Petra Holického ze Sternberka a na Uhl. Janovicích, syn Jan, vložil v dsky zemské dva dvory kmetci s dědinami, lesy, lukami, s potoky, rybníky, s příslušenstvím, to vše, což tu někdy blahé paměti Petr ze Sternberka měl a držel a prve před shořením desk purkmistru, konšelům a vši obci uhlířskojanovické v dsky zemské kladl v ceně 185 kop gr. č. prve zaplacených, jakž někdy otec jeho, tak také i on právem zem. tržištím vyplacen jest.⁴⁶⁰⁾

Od té doby jest Kochanov v majetku města Uhl. Janovic. Jak velké zboží toto bylo při koupi, není nikde zaznamenáno. Purkmistři a konšelé odprodali¹⁵⁸⁾ mnohé pozemky, tak že dnes má Kochanov 84 ha 9 a 52 m² výměry a ta jeví se skoro v samých lesích.⁴⁶¹⁾

Zajímavou historku u Kochanova musíme připojiti. Václav Mírek ze Solopisk⁴⁶²⁾ pojal za manželku Johanku z Kochanova. Tuto Johanku přilákal k sobě na zámek Jan Čabelický ze Soutic, pán na Teyně. I pohnal Mírek solopiský Čabelického před pány k soudu komornímu a ti 13. dne m. listopadu r. 1508 rozhodli, aby Čabelický Johanku z Kochanova vydal Mírkovi, manželé jejímu, a ona aby s ním hned šla, a s ním aby byla jako manželka poslušná, Mírek aby s ní nakládal jako s pravou manželkou. Stalo se v pondělí v den sv. Brycí r. 1508.⁴⁶³⁾

Beneš Mírek, Jiří Boček a Martin z Kouřimě dojeli k Čabelickému, aby vydal Johanku, manželku Mírka ze Solopisk. A dali svědomí, že on tak učiniti nechce. „Dlouho jsme čekali,“ praví Martin, „ale purkrabí nám vzkázal, chceme-li jíti dolů, abychom šli, že kázal zamknouti zámek. A my šli.“⁴⁶⁴⁾ To stalo se 11. dubna r. 1510. Johanka přišla, ale ne na dlouho.

Již opět r. 1511 poháněl Václav Mírek ze Solopisk Čabelického k soudu komornímu, že mu manželku jeho Johanku z Kochanova zase na zámek přes nález panský přijal a ji vydati nechce. A to sobě pokládá za nevydání 2000 kop gr. č. Vložen půhon léta 1509 v pondělí po sv. Jilji.^{464a)}

I byl vynesen nález J. Mtí. p. Vilémem z Pernštýna na Helfenštýně s vladykami a J. M. král. radami, že Čabelický ženu Johanku z Kochanova Mírkovi má vrátit do dvou neděl od dnešního dne, a kdyby tak neučinil, aby pokutu v půhonu jmenovanou ve dvou nedělích od dnešního dne Mírkovi zaplatil. Stalo se v den sv. Alžběty r. 1511.⁴⁶⁵⁾ Zdá se, že po tomto nálezu Čabelický manželku Mírkovi ze Solopisk vydal.

Kochanov byl do r. 1863 přiškolen do Uhl. Janovic a před tím bývali zde pokoutní učitelé. Od r. 1863 přiškoleni do Majelovic. Farou, poštou, telegr. a četnickou stanicí a zdravotním obvodem náleží Kochanov do Uhl. Janovic. Nejbližší nádraží jsou také Uhl. Janovice na místní dráze Kolín-Čerčany.

Poznámky

¹⁾ Arch. zem.: Rust. katastr z r. 1718 č. 3, panství ratajského. - ²⁾ Archiv města Uhl. Janovic a grunt. kniha z r. 1655. (Data o sčítání lidu dle statistiky z r. 1910.) - ³⁾ Dle sdělení městského úřadu ze dne 20. ledna 1913, č. 76. - ⁴⁾ Svatební smlouva mezi Janem Ambrožem, bakalářem, a Mandalonem, vdovou po Jiříku Tichém z Kourimě, sepsána jest 21. října 1586 a chová se v archivu kourimském. - ⁵⁾ Archiv kutnohorský z r. 1559. - ⁶⁾ Vládní rada Josef Šimek: Poměry náboženské v Hoře Kutné v době Ferdinanda I. Č. Č. M. r. 1906, a téhož spis „Kutná Hora“ str. 210. - ⁷⁾ Matrika I. z r. 1682. Učitel ten ženil se 17. října 1683 s Alžbětou, dcerou Daniele Štěpánka, majitele živnosti, nyní p. L. Duba. Měla na gruntě tom 29 kop, 55 gr., 5 den.; roku 1697 přijal Jan Hýbner místo té sumy 5 zl. a jalovici, „která za 5 kop také šacována byla, a tak Jan Hýbner na tom gruntě sobě, manželce a budoucím žádného práva nepozůstává“ (Grunt. kniha uhlířskojojanovická z r. 1655). - ⁸⁾ Jan Hýbner a Šimon Veselý byli vyučeni řemeslu krejčovskému; měli dovoleno v čas mimoškolní řemeslo provozovati. - ⁹⁾ Grunt. kniha z r. 1655. Dne 1. března 1720 „při skládání na téměř grunt“ patří obci janovické 16 kop po zemřelém Janu Hýbnerovi; vdově, staré kantorce, patří ještě 8 kop. Vdova ta zemřela r. 1725. (Grunt. kniha II., z r. 1684, list 359.) - ¹⁰⁾ Jiřímu Salákovi byla r. 1719 vykázána hrabětem „malá hospoda“ (nyní číslo 172); obec pak ho za souseda přijala. (Grunt. kniha z r. 1684.) - ¹¹⁾ Rodina ta se uvádí již r. 1682. (Grunt. kniha a Matrika I.) - ¹²⁾ Dne 29. ledna 1750 koupil kantor Jan Veselý nad obcí 48 záhonů pole za 65 zl. a obecní zahrádku za 6 zl. Na to dal závdavku 25 zl. (Grunt. kniha z r. 1739.) - ¹³⁾ Roku 1808 se oženil s Annou, dcerou Jakuba Vojáčka, měšťana zdejšího. V pamětní knize obecné školy, kterou r. 1870 založil říd. učitel Antonín Červenka, napsáno o něm, že také německy básnil. - ¹⁴⁾ Výnos kníž. arcib. konsistoře ze dne 30. června 1853. - ¹⁵⁾ Výnos presidia krajské vlády ze dne 23. září 1857, č. 178. Dne 15. října 1857 odevzdal mu baron Voith, krajský z Čáslavě, osobně toto vyznamenání, při čemž konána v Uhlíř. Janovicích zvláštní slavnost. - ¹⁶⁾ Kniha zápisů úmrtních fary uhlířskojojanovické. - ¹⁷⁾ K ilustraci tehdejších poměrů školních sloužilo toto: „Podučitelé A. Rejřif a Fr. Ludvík chtěli se r. 1863 oženiti. Obecní úřad vyžádal si cestou soudní na nevěstách Kateřině Drbalové dceři měšťana z Uhlířských Janovic z čís. 124, a Teresii Hromádkové, dceři lékárníkově z Kourimě, revers, mocí kterého se pro svou osobu i pro děti, které by z manželství toho byly, v případě úmrtí manželově vzdávají veškerých dobrodiní a podpory od obce Uhlíř. Janovic. Reversy ty spolu podepsali c. k. soudní adjunkt Čistický, farář F. Janda a kaplan Mat. Bláha, jako dožadání svědkové. C. k. okr. soud. pak reversy ty 28. ledna 1863 stvrdil.“ - ¹⁸⁾ Listina má čtyři oddělení. Vyhovena je r. 1767 a ve Vidni 30. září toho roku vydaná. Kromě majitelky panství podepsali se jako svědkové Jan Fr. von Degen a Donát Josef z Mühlensdorfu. (Desky zemské 6, A 3.) - ¹⁹⁾ Jos. Ledr: Děje Uhl. Janovic. - ²⁰⁾ Fasse uložena v městském archivu. - ²¹⁾ Sděleno představeným nábož. obce p. Alfrédem Schwarzem 20. prosince 1913. - ²²⁾ Škol. rada Em. Leminger: Kostelík sv. Jiljí v Uhl. Janovicích a jeho malby v presbyteriu. (Památky archaeol. XVII. str. 74.) - ²³⁾ Mistr Tomáš zval se Tomáš Klabaal. - ²⁴⁾ Jos. Kramolín maloval také v době té v kostele sv. Bartoloměje v Kolině. Vádav ř. r. 1799 a Josef zemřel v Karlových Varech r. 1801. - ²⁵⁾ Arch. arcib. praž. při r. 1600-1660, Lib. I. proventuální parochialium. - ²⁶⁾ Střepy jsou ve sbírce měšť. škol. - ²⁷⁾ Milíř je palivové dříví, které se zuhluje, srovnané v homolovitou kupu (stojetý milíř) aneb v hromadu podobnou skoro ležícímu jehlanici zkomolenému. - ²⁸⁾ Emler, Reg. III. č. 1311, Čelakovský, Codex II. 214-250. - ²⁹⁾ Archiv kutnohorský č. 91 z r. 1509. - ³⁰⁾ V Praze 1348-1419 spočítán z nahodilých zpráv 21 uhlíř. - ³¹⁾ Příklad uhlířské poddanosti: R. 1590 27. června dává Adam Slavata z Čestína šepmistřím v Hoře Kutné zprávu, že Dorotu, krčmářku, vdovu ze vsi Mitrova, někdy ženu uhlíře jeho Václava Malešického, který krčmu v Mitrově si koupil a jemu i s dětmi poddaným jest, kutnohorským propustiti nemůže. (Archiv kutnohorský č. 4446.) - ³²⁾ Archiv kutnohorský č. 122. - ³³⁾ Archiv kutnohorský č. 13. - Zikm. Winter: Dějiny řemesel a obchodu. - ³⁴⁾ Palacký III. 1.-376. - ³⁵⁾ Dačický I. str. 55 - ³⁶⁾ Dačický I. str. 123. - ³⁷⁾ Schaller: Kouř. kraj z r. 1788. - ³⁸⁾ Taková hradiště byla místa, kde se konala shromáždění lidu, porady a soudy, kde se konaly i oběti, kde stály svatyně. (Dr. L. Niederle: Lidstvo v době předhistorické str. 638.) - ³⁹⁾ Letopisec „mních sázavský“. jeden z nejstarších latinských dějepisců v Čechách, vypsal dobu mezi lety 1125-1162. O jeho osobě nic bližšího není známo. Kronika jeho vydaná v „Scriptores rerum bohemicarum“ dílu I. - ⁴⁰⁾ Tržně (denarii forens) byl poplatek, který se platil na trzích ze všeho zboží na nich prodávaného, jakož se zejména uvádí z chleba, masa, obilí, obuvi, šatstva a rozličných výrobků řemeslných. - ⁴¹⁾ Erben Regesta I. 90, 149. - ⁴²⁾ Dr. Herm. Jireček: „Župy středních Čech“ v Pam. arch. II. r. 1857 a J. Devoty: Popsání kláštera sedlec. r. 1824. - ⁴³⁾ Erben, Reg. I. 179, 180, 275, 285, 290, 316. - ⁴⁴⁾ Palacký I. 2. str. 152-487. - Do té doby mivali páni z Divišova sídlo své v Divišově na místě nynějšího děkanství a okolí; při něm založili v době nepovědomé kostel sv. Barloloměje, který r. 1350 jako farní v dekanátu štěpánovském se uvádí. - ⁴⁵⁾ „Janovice“ odvozeno od Jana, který osadu tu založil. Jednotlivý obyvatel osady té

zval se „Janovic“, t. j. potomek Janův; úhm všech obyvatelů byli „Janovici“, týmže tvarem pak nazývána se osada týchž obyvatelů. (Srovnej: Gebauer, Příruč. mluvnice 94.) Ve století XIII. dostala podobná jména ostatní příponu i c. e. - ⁴⁶) Janovice jsou v hejtmanství německobrodském, broumovském (2), novobydžovském, domažlickém, chrudimském, klatovském, pelhřimovském, v sedlčanském (2, městys i ves), sušic-kém, turnovském, kutnohorském (Červené Janovice také Janovičky zvané, Janovice Uhliřské) a vysokomýtském. - ⁴⁷) Číslování domů počalo teprv 1. říjnem 1770, dle instrukce ze dne 10. března 1770 vydané. - ⁴⁸) Paprocký, Diadochus o stavu panském. - ⁴⁹) Palacký, Dějiny II. str. 429. - Zap, Českomor. kronika II. str. 88. - ⁵⁰) Tingl: Lib. conf. I. 193, II. 74. - ⁵¹) Palacký, Dějiny II., str. 173. - ⁵²) Tingl: Lib. conf. I. 2, 6; II. 62; V. 231, 284. - Fr. Krásil: Sv. Prokop pag. 230. - ⁵³) Popravce bděl nad veřejnou bezpečností, sbíral berní královskou a rozsudky soudců ve skutek uváděl. Také poháněl k soudu zemany, na něž bylo žalováno. - ⁵⁴) První manželkou, s níž měl syna Zdeňka, byla Marketa, vévodkyně z Korutan. - ⁵⁵) Archiv č. I., 145. - ⁵⁶) Palacký, Dějiny III. I., 422. - ⁵⁷) Nynější část ta zove se „Mišpulky“. - ⁵⁸) Arcibiskup pak zbroj oblékl a Pražanům za vůdce vojska proti papežencům se postavil. Administrátory konsistoře byli zvoleni 4 farářové pražští. To byl počánek konsistoře podobojí. - ⁵⁹) Archiv č. I. 149. - ⁶⁰) Archiv č. I. 150. - ⁶¹) Dr. Ant. Podlaha: Posvátná místa království Českého I., str. 194. - ⁶²) Smlouva stala se v Krumlově na hradě p. Rožmberka a svědkové Oldřich z Rožmberka, Jan z Riesenburka, Matěj z Višin, Bušek z Rovného, Karel z Čehnic a Aleš z Čihoště ji podepsali ten úterý před sv. Klementem. (Arch. č. I. 152 a 153.) - ⁶³) Ottův Slovník Naučný pod heslem „Sternberkové“. - ⁶⁴) Dne 20. září 1438 psal poručník jeho Aleš ze Sternberka z Rataj, kde byl návštěvou, paní Perchtě, matce jeho, list, aby syna svého Zdeňka od panů z Rožmberka zpět domů poslala, a když Perchta se zdráhala tak učiniti, psal 22. září 1438 druhý list, jako nevěstě své milé, jestliže syna domů nevezme, tehdy se bojí, že toho zboží záhuby nebude moci staviti. (Arch. č. II. 9. a 10.) (Z org. treboňských.) - ⁶⁵) Tanner: Geschichte der Helden von Sternberg, pag. 239. - Oba Sternberkové, Aleš Holický i Zdeněk Konopištský jsou předkové dvou rozdílných větví kmene Sternberského ve XIV. století ve 2 větve rozděleného. Větev Holických do vymření roku 1712 na Českém Sternberce vládla, větev Konopištských posud kvete, ačkoliv příjmi toho odložilo. - ⁶⁶) Toho času byl na Sternberce úředníkem Přeč z Budkovic (Archiv. č. III. 540). - ⁶⁷) Při kopání základů k domům těm nalezen na tvrzšti koutě zlatého drátu. - ⁶⁸) Sedláček, Hrady a zámky: Chrudimsko, str. 63. - ⁶⁹) Zajímavé dopisy, které sobě vyměnili Aleš Holický a Oldřich z Rožmberka otisknuty v Arch. č. II. počínaje str. 10. atd. - ⁷⁰) Roku 1446 k středopostí měl míti Petr Holický, husita, honici č. souboj v Berouně se Zdeňkem Konopištským ze Sternberka, katolíkem; svadili se z neznámých příčin. Přední páni zemští namáhali se o smír mezi oběma a podobá se, že se zdarem. (Archiv č. III. 34, IV. 7.) - ⁷¹) Hejtman krájský byl od polovice XV. století funkcionářem politické, vojenské, finanční a soudní správy v kraji. - ⁷²) Výměra udána není. Nynější výměra jest 84 ha, 9 arů, 54 m² = 146 jiter. Byla vyšší ale v XVII. a XVIII. století obec mnoho pozemků prodala jednotlivcům. - ⁷³) Také hrad Lešno r. 1536 obnovil. Ještě roku 1788 byl uvnitř dvora na průčelí severní zdí vymalován erb Sternberský a pod ním nápis: Joannes de Stellis Dux et Dominus in Lissno. (Jan ze Sternberka vůdce a pán na Lešně.) - ⁷⁴) D. Z. 150. F 13. - ⁷⁵) D. Z. 42. C 20. - ⁷⁶) D. Z. 5. C 26. - ⁷⁷) Bylo by mu snad pomůženo, kdyby byl proveden testament Petra z Rožmberka ze dne 10. června 1521, kterým odkázal Janu Holickému panství Rožmberk a Vítkův Hrádek. Než testament tento byl přičiněním Jošta, Petra a Jindřicha z Rožmberka zrušen. (D. Z. VI. J 14-17, Palacký, Dějiny V. 2, str. 477). - ⁷⁸) A. Denis: Konec samostatnosti české, str. 607 atd. - ⁷⁹) V. Břežana: Život Viléma z Rožmberka.. - ⁸⁰) Oldřich Holický navštívil Francii, kdež sobě oblíbil viru evangelickou reformovanou a k ní přestoupil. Sidle na Lešně dal si vystavěti proti hradu kostel, v němž se svými souvěrci ref. bohoslužbám býval přítomen. Nějaký fanatik náboženský, patrně po bitvě bělohorské, poznamenal o něm v pamětní knize městečka Bystřice tuto báchorku: „Oldřich Holický ze Sternberka zvláště zanevřel proti všem obrazům a sochám, které za modly považoval, a proto o jich vyhlazení a zničení se staral. Obrazy dřevěné dal hoditi do ohně pod kotel, v němž pivo se vařilo, ale obrazy samy z ohně vyskákaly, což se i při druhém opakování stalo; vida to teprv rozzloben zlořečil až hrůza; v tom jeden obraz P. Marie z ohně vyskočil a tak prudce jej v čelo udeřil, že hned o rozum přišel a do smrti rozumu zbaven zůstal. Ten obraz byl darován císaři Rudolfovi, který jej klášteru sv. Kláry ve Vídni věnoval.“ (P. Ant. Norb. Vlasák: Okres Benešovský, str. 116.) - ⁸¹) D. Z. 60. E 12-13. - ⁸²) Dačický I., 167. - ⁸³) Ve třicetileté válce byl hrad Lešno zanedbán. Za časů Balbinových stál téměř opuštěn. R. 1872 počal jej upravovati majitel panství tloskovského Č. Daněk v slohu středověkém. - ⁸⁴) Byla pochována v kostele divišovském. Na náhrobním kamenu, nyní zazděném na sakristii, čte se: „Tuto gest pochována urozeného ... mannzalka, urozená panj Marie Anna z Ržiczan a na Czeskem Sternberce, kteráž gest prostrzedkem smrti z toho swieta pogata a v pondielj po nedielj smrtelne ... na celém orlogi leta 1565.“ Dole erb říčanský. - ⁸⁵) Zletilost ustanovena tehdy zákony na 16 a 15 let pro stav panský, na 17 a 16 pro stav rytířský, na 18 a 17 pro stav selský. - ⁸⁶) Bylť to první zákonník v Čechách. - ⁸⁷) D. Z. 60. E

12-13. - ⁸⁸) Kopa míšenská = ½ kopy české, nyní as 2 K 20 h. - ⁸⁹) Také tento list výsadní „ztratil se“ obci po bitvě bělohorské, kdy vrchnost pivovaru zrušila a pozemky jeho ke dvoru panskému přiměřila. Opis nalézá se v archivu kutnohorském. - ⁹⁰) D. Z. 129. M 5. - ⁹¹) Na rakvi jest nápis: Urozený pán, pan Petr Karel Holický ze Ssternberka na Czeskem Ssternberce nad Sázwau a Trhowém Štiepánowie svůž život dokonal v nedielu den sw. Wáczlawa mezi 4. a 5. hodinou na noc na pondielj leta 1608. - ⁹²) Sidonie (Zdeňka) také pohřbena v kryptě kostela divišovského. Nápis na rakvi zní: „Leta 1603 v pátek po sw. Fabianu a Ssebastianu mezi 13. a 14. hodinou na celém orlogi umřžela gest urozená panj Sidonie Holická, rozená hraběnka z Kuttensšteyna, manzzelka urozeného pána pana Petra Karla Holického z Ssternberka a na Czeském Ssternberce a Trhowém Štiepánowie, kteréž tielo mrtvé v této truhle odpoczjvá a „weselého wzkrjssenj z mrtvých k wieczné sláwie oczekává. Bylat' staržj let 43.“ - Uložena byla tato paní v rakev cinovou, jsouc oděna červeným rouchem aksamitovým, ozdobena zlatými náušnicemi a zlatým prstenem, na němž znak Guttensteinský, troje parohy a písmena S. H. z K. 1602 byla vyryta. Tyto šperky chovají se nyní na zámku Sternberském. - ⁹³) Byla také pohřbena v kryptě téhož kostela. Nápis na rakvi cinové: Leta Panie 1609 21. miesyce ledna, ginak we strzedu den pamatnj sw. panny Anežky urozená panj Anna Holická, rozl. purkrabienka z Donjna na Dalkowicych a Trhowém Sstiepánowie život život dokonal, gegiežto tielo v prachu zemie odpoczjwajíc weselého z mrtvých wstánj oczekává.“ - ⁹⁴) V grunt. knize z r. 1581 čteme: L. 1612 položil Mart. Šindelář 1 kop. gr. Ty Jakub písař důchodní přijal do důchodu Jeho Milosti pána. Takž r. 1613. Podepsán: Voldrzh Holický ze Sternberka - vlastnoručně. Při tom poznámka: „Takové peníze Jeho Milost purkmistrovi a konšelům odevzdati poručil.“ - ⁹⁵) Dačický Il. 187. - Dne 9. května 1618 byl ještě na živu. Stal se téhož dne jménem jeho zápis na statek po Václ. Moravcovi ve vsi Lhotě Janovické, který ujal syn Ondřeje Čížka (Grunt. kniha z roku 1581 list 53). - ⁹⁶) V aktech konfiskačních přichází jediný Holický ze Sternberka - Oldřich - neznámo v jakém příbuzenském poměru s pány na Č. Sternberce; byl obeslán 5. února 1629 před komisí konfiskační, ale posel nemohl se ho doptati v kraji chrudimském. (Tom. Bílek, Dějiny konfiskace, str. 633.) - ⁹⁷) Štěpán Jiří ze Sternberka oženil se s Veronikou z Veitmile, s níž dostal Postoloprty. Byl pojezdným na král. panstvích, stal se presidentem komory a r. 1603-23 hejtnanem německých lén. Víry byl podobojí, ale při tom nerozhodný a obojetný. Pro udělení majestátu se zasazoval, ale stavové mu nevěřili. Od r. 1616 účastnil se vzpoury, ale brzy po bitvě bělohorské přestoupil ke katolictví, u kancléře své bývalé druhy tupil a tak při statcích zůstaven byl. Zemřel r. 1625 v Mirešovicích. - Dačický o něm napsal: „Přestoupil od evang. religionu k římskému a byv potřebný v jmění světském, ouřadův a statků nabyt. Tak svět svými sem tam točí.“ (Dačický I., 319.) - ⁹⁸) O jeho povaze svědčí české dopisy r. 1638-74, jež vydal V. Schulz v Historickém archivu České akademie čís. 14. - ⁹⁹) Ibidem str. 7., 8. - ¹⁰⁰) D. Z. 307. D 3. - ¹⁰¹) D. Z. 392. L 11. - V peněžních záležitostech byl pan Václav Jiří velice opatrný. Dokazuje to i jednání o pozůstalosti matky jeho Alžběty, která jemu 4000 kop grošů dluhovala. Sestra jeho Veronika Polyxena, provdaná z Martinic a pan Jaroslav Bořita z Martinic, manžel nebožky, druzí dva dědicové, před ukončeným jednáním zaplatili raději ze svého r. 1644 panu Václavovi jistinu onu i s úroky celkem 4692 kop, 18 gr. a 2 d. „na tuhé z něho páně upomínání“, aby měli pokoj, ačkoliv vyjednávání o pozůstalosti až přes r. 1647 se protáhlo. (Histor. arch. Č. akademie č. 14.) - ¹⁰²) Dle seznamu vlastnoručně otcem Václavem sepsaného, stálo povýšení na kanovnictví olomoucké a pasovské 5625 zl. 11 kr. Do roku 1672 vzrostly výlohy na něho 10.337 zl. 34 kr. - ¹⁰³) V. Schulz: Korespondence hr. Václava Jiřího Holického ze Sternberka. - ¹⁰⁴) V. Schulz, Korespondence hr. Václava Jiřího Holického ze Sternberka str. 42. - ¹⁰⁵) Dle seznamů vlastnoručně hr. Václ. Jiřím podepsaných bylo na panství Sternberce samotném dluhů dne 28. dubna 1668 15.150 zl., dne 5. října 1671 19.850 zl., dne 25. června 1677 dokonce 22.750 zl. - ¹⁰⁶) Grunt. kniha z r. 1655. - ¹⁰⁷) Matriky kolínské k r. 1680-1681. Theodor Miltzer z Rosentálu byl plukovníkem a hejtnanem kraje časlavského. Koupil r. 1667 zámek Světlou s příslušenstvím za 3150 zl. rýn. (D. Z. 466. D 6.) Prikoupil k panství tomu ještě nějaké právo dlužní, jež Papeheimovským dědicům přináleželo. (D. Z. 466. D 15) a prodal celé panství 4. ledna r. 1668 za 16.100 zl. Janovi Bartoloměji z Vernieru. - ¹⁰⁸) D. Z. 266. S 3. - ¹⁰⁹) V. Schulz: Korespondence Václava Jiřího ze Sternberka, str. 94. - ¹¹⁰) Privilegia jsou napsána na sedmi pergamenových listech, svázaných v červeném sametu. Kniha protažena jest hřbetem hedvábnou šňůrou barvy bílé, červené, žluté a modré, na níž visí pouzdro s pečeti hr. Jana Václava Holického ze Sternberka; též takovou šňůrou protaženy jsou poslední dva listy a na obou koncích jsou pouzdra s pečeti svědků; všechny pečeti jsou dosud neporušeny. Na listu posledním jest poznámka: „Tato privilegia jsou psána vlastní rukou Jana Václava Hrubého, rodiče a souseda měšťáka Divišova, na ten čas J. V. H. M. z Sternberka komorníka.“ - ¹¹¹) R. 1688 pokřtěn 25. dne měs. prosince Matěj z otce Matěje Urbana, t. č. čeledína z ovčima. (Matrika I.) - ¹¹²) R. 1692 pokřtěn 8. dne měs. ledna Anna z otce Václava Širokého z vinopalny. - ¹¹³) Sternberkové mají v obyčejném znaku zlatou hvězdu v modrém poli a druhou nad korunovanou přilbicí, která mezi dvěma modrými křídly orlíma na se položenými do

půli se skrývá. Když pak cí. diplomem ze dne 24. prosince r. 1661 byla Sternberkům obou linií hodnost říšských hrabat obnovena, restituována a jim praedikát „vysoceurozený“ přidělen, užívali Sternberkové patero zlatých hvězd v poli modrém; nad nimi spatřujeme 3 korunované přilbice, z kterých tři muži v tatarském kroji po pás vystupují; nad každým z nich zříme zlatou hvězdu; modrobarevné křídlo orlí kryje poststranního muže, ale prostředního dvě taková křídla objímají. - ¹¹⁴) Z Götzů (v. Götzten), hrabčcí rod lüneburského původu, v Čechách v XVII. a XVIII. století osedlý, má na svém původním štítě zlatou a červenou barvou na zděl rozděleném dva zelené listy leknínu. Jan z Götzů sloužil roku 1615 Čechům, potom císařskému vůdci Mansfeldovi a přijav r. 1625 katolictví, byl jmenován plukovníkem ve vojsku Valdsteina. R. 1633 byl povýšen do stavu svobodných pánů; velel r. 1644 v nešťastné bitvě u Jankova jízďe a hned na počátku boje smrtelně byl raněn, zemřel 6. března 1645. Nový majitel Uhlířských Janovic Jan Maxmilián byl vnukem jeho. - ¹¹⁵) Klusák z Kostelce, jméno staročeské rodiny vladyccké, jejíž erb byl dva zlaté hevery k natahování kuší na modrém štítě. Babičkou Jana Václava byla Hedvika Něnkovská z Medonos na Žišově. Po svém otci ujal Jan Václav r. 1695 Bačkov a koupil r. 1741 Hlízov u Kutné Hory. Zemřel v Hlízově 15. října 1752 v stáří 78 let jako poslední rodu svého a byl pochován v klášteře sedleckém. - ¹¹⁶) Z Roggendorfu, šlechtická rodina, nyní v Banátu osedlá, povýšena do stavu hrabčcího 16. dubna 1686. Jméno má od obce Roggendorfu v torontálském komitátu v Banátě. Ves téhož jména jest též v Čechách v okres. hejtmanství plánském (Gothaisches genealogisches Taschenbuch der gräfl. Häuser) a na Moravě blíže Blanska. I blíže Blanska nedaleko Roggendorfu jest také osada Molenburk. - ¹¹⁷) R. 1746 koupila Marie Maxmiliána od barona Vraždy z Kunwaldu od panství čerVENohrádeckého 400 korců lesa blíz Uhlířských Janovic, tak zvaných „Herrnbusch“. (D. Z. 585. E 5). Majitel panství radovesnického hr. Vilém Pourtalés-Gorgier, šlechtic pruský, původem z knížectví neufchatelského, jenž měl i české statky Tloskov, Lešno, Hluboč a Pičín, prodal r. 1890 velkostatek radovesnický a veltrubský Arnoldovi Turnauovi, obchodníkovi v Kolíně, ale „Herrnbusch“ Jindř. Brumlovi, obchodníkovi dřívím v Klatovech. Ten vykázec les prodal jej r. 1904 Janu knížeti z Liechtensteina k velkostatku ratajskému. - ¹¹⁸) Puteani, příjmení rodiny panské, kteráž rytířský stav sem z Vlach přinesla. Jos. Fr. měl statek Ostředek u Benešova, který r. 1762 prodal a koupil Soutice. Zemřel 2. února 1766 v Praze a pohřben v Souticích. - ¹¹⁹) Kinský, nesprávně německé pojmenování staročeské rodiny napřed vladyccké, pak panské, potom hrabčcí a nyní i knížčcí, jejíž vlastní jméno jest Vchynský ze Vchynic a Tetova. Erb: tři stříbrné vlčí zuby na červeném štítě. - ¹²⁰) Panství sternberské bylo 4. září 1760 prodáno Václ. Mich. Čejkovi z Olbramovic. R. 1795 koupil panství Ferd. Hirsch ze Sternfeldu. Po něm je dědil Adolf Hirsch a od roku 1811 Aloisie hr. Somsičová ze Saard, která je roku 1838 svému synu Adolfu odkázala. Od něho je koupil r. října 1841 Zdeněk hr. ze Sternberka a tak dostal se hrad i panství opět v držení odtud pocházejících hrabat ze Sternberka. - ¹²¹) D. Z. 599. K 12. - ¹²²) Z Liechtensteina knížata, jeden z nejstarších a nejbohatších rodů v Rakousku, jehož hlava je spolu jako pán knížectví Liechtensteinského suverénem. Již okolo r. 1130 vystupuje ve Štýrsku Hugo z L. - Linie štýrská rozšířila se do Korutan a do Krajiny. Druhá linie byla moravskorakouská, kterou založil Jindřich z L. - Dnešní knížata pocházejí z větve, kterou založil Jiří III. († 1484). Karel (1569-1627), první kníže z L., byl vychován na bratrské škole v Ivančicích na Moravě. Z ohledů politických přestoupil ke katolictví, byl 20. prosince 1605 povýšen do stavu knížčcího a r. 1614 uděleno mu vévodství Opavské. Za českého povstání postavil se Karel z L. rozhodně na stranu katolickou, účastnil se bitvy na Bílé Hoře; dne 17. listopadu 1620 byla mu svěřena správa Čech a s tím těžké a krvavé úkoly: potrestání odboje, vojenská okupace země a rekatolisace obyvatelstva. Zemřel 12. února 1627. Karel z L. rozmnožil nesmírně bohatství svého rodu. V letech 1622-27 obohatil se lehce z konfiskací. Měl 2 bratry: Maxmiliána a Gundakera. - Dcera vnuka Karla z L. Jana Adama Ondřeje Marie Terezie, Anna Felicitas (1694-1772) provdala se r. 1713 za prince savojského Tomáše Emanuela. Proslula četnými bohatými nadacemi, jež byla učinila jako vdova. - Maxmilián zemřel r. 1645 jako mnich minoritský; linie Gundakerova drží se dosud. - ¹²³) D. Z. 732. P 25 a 238. C 11. - ¹²⁴) D. Z. 910. L 12. - ¹²⁵) D. Z. 1297, H 26. - ¹²⁶) Právo toto dal obci privilej. v r. 1692 Jan Václav hrabě ze Sternberka a r. 1713 Anna Amabilie hrab. Götzová roz. ze Sternberka. R. 1733 stvrdil je císař Karel VI. a r. 1747 potvrdila právo toto obci císařovna Maria Teresia. R. 1850 právo toto pomínulo. - ¹²⁷) Z. Winter: Kulturní obrazy českých měst. - ¹²⁸) a) R. 1587 Smil Hrušovský z Hrušova, majitel mlýna janovického (neznámého kterého), žaloval u soudu městského, že mu Václav, mlynář, škodu ve mlýně učinil: pytlíky, oškrtý i obilí měřičné ukradl a věci ty v Hodkově Kateřině Mikšově prodával. Byl chycen, k právu do Uhl. Janovic doveden, kde učinil slib více toho neučiní, jinak by proti němu právem útrpným jednáno bylo. b) Ve čtvrtek, den památky Povýšení sv. kříže r. 1589 učinil Matěj Škálalík a J. Vítek, Hruškův zet', tento zápis: „Jakož jsme se dopustili toho, že od zlodějí věci kradené jsme přijímali a ty věci děle u sebe měli, slibujeme více toho neučiní. A jestli bychom se toho opět dopustili, ať katem trestání jsme.“ c) Ve čtvrtek po památce sv. mistra Jana z Husince r. 1590 Petr od Žitavy, syn Václava...

dán jest do vězení šatlavního pro krádež, jsa ve službě u pana Bohuslava Holce. Stala se mu zápisem milost, aby z Uhl. Janovic byl vyveden, gruntů J. M. pána pět mil zšíří a z dále prázděn byl a ničímž zlým toho na věky nám i městu aby nepřipomínal a se nemstil. Pak-li by na gruntech páně byl postižen, tedy beze všeho rozsudku aby hrdlo ztratil. **d)** R. 1610 v úterý po památce Mladátek učinil na sebe zápis Ondřej, pastucha, a to takový, že týž Ondřej svým nenáležitým mluvením, slovy k pohrůzce se schyloujícími, zlé činil. Slibuje více se toho do smrti nedopustiti, jinak by ihned na hrdle bez rozsudku, ku příkladu jiným, byl trestán. **e)** R. 1614 v pátek první v postě tento zápis na sebe učinil Václav Wandersperk z Lindensteinu a to takový: Čeho jsem se tu koliv předně proti J. M. vysoce urozenému pánu panu Voldřichovi Holickému ze Sternberka na Českém Sternberce atd., hejtmanu kraje kourimského, dopustil a jednoho poddaného J. M. pána Vavřince Machotu zranil, pak několika sousedům z Uhl. Janovic, že je pobijí neb postřelím, odpověděl: slibuji, že se více toho ani ničeho k tomu podobného vhl. do své smrti nedopustím a ničím zlým žádnému z poddaných J. M. pána se mstiti nebudu; jestliže pak by se kdy toho nejmenšího na mne vyhledalo a já nějak pohrůzky činil neb se mstiti chtěl, tedy ihned abych na hrdle trestán býti jsem měl, ale na přímluvu J. M. pána, pana hraběte a poctivého ouřadu sobě to odpuštěno mám na ten způsob, že do mé smrti nic více, merci-li mě milostivé vrchnosti ani jinému žádnému, nic škoditi jak na statku též na zdraví nechci. Kdybych se pak čeho takového dopustil a někomu něco ukradl, tedy beze vsí milosti a přímluvy vyhledávání hrdla se udsuzuji.“ (Gruntovní kniha z roku 1581 list 159, 160, 152 a 58.) **g)** Jiřík Kumpán ze vsi Mančic dopustil se krádeže volů. Byl v Uhl. Janovicích zadržen, před rychtáře a koňšely předveden a tam učinil r. 1726 slib: „Já níže podepsaný přiznávám se, že jsem skrze zlé přičinění na Boha, své dítky a manželku a desatero božích příkázání, zvláště 7. „Nepokradeš“ zapomněl a před 18 lety v měst. Uhl. Janovicích † Jiříkovi Zelenkovi, provazníkovi, sousedu janovskému, ve mlýně p. Barty v Sázavě nočního času druhého vola ukradl, pro kterou krádež jsem se do arestu šatlavního dostal. Tímto se zavazuji, že kdybych se v čemkoli podobném dopustil, že se hrdla odsuzuji, podobně hrdlo ztratiti chci, jakž také do mé smrti nikomu se mstiti nechci. To podpisem své vlastní ruky stvrzuji. (Kniha hrdelní z roku 1713.) - ¹²⁹) Obvodní lékařé platí v celém okrese okr. zastupitelstvo z pokladny okresu; městského lékaře platí obec sama. - ¹³⁰) Vlasák: Okres uhliřskojanovický. - ¹³¹) Kanovník Krásl: Klášter Sázavský. - ¹³²) Bílek: Statky a jmění klášterní a D. Z. 952. A 12. - ¹³³) a ¹³⁴) Vlasák: Okres uhliřskojanovický. - ¹³⁵) Bílek: Statky klášterní. - ¹³⁶) D. Z. 3. G 22. - ¹³⁷) Arch. č. II. - ¹³⁸) Rel. tab. I. 504, 522. - ¹³⁹) D. D. 13. f. 198 a 199. - ¹⁴⁰) Hradý Sedláčkovy XII. - ¹⁴¹) a ¹⁴²) Arch. č. I. - ¹⁴³) D. D. 16. f. 368 a rel. tab. II. 423. - ¹⁴⁴) Hradý a zámky XII. - ¹⁴⁵) Dačický I. 115. - ¹⁴⁶) D. Z. 45. A I. - ¹⁴⁷) Sommer: Kourimský kraj. - ¹⁴⁸) Manual kolínský. - ¹⁴⁹) D. Z. 12. K 40 a Hradý XII. - ¹⁵⁰) Arch. č. XIX. 243. - ¹⁵¹) D. Z. 250. D 4. - ¹⁵²) D. Z. 11. L 9, 16. H 13. - ¹⁵³) D. Z. 59. F 7. - ¹⁵⁴) D. Z. 175. C 22. - ¹⁵⁵) Dačický: Paměti II. 225. - ¹⁵⁶) D. Z. 292. D 17. - ¹⁵⁷) Ostatek viz Hraz. Rataje. - ¹⁵⁸) Strych = stará míra obilní. Rovnala se 1½ měřici čili 93,6 litru. Také zvala se korec. - ¹⁵⁹) Zápisy komisařů panství ratajského od r. 1719. Arch. tamtéž. - ¹⁶⁰) Gruntovní kniha staňkovicová u c. k. soudu v Uhl. Janovicích. - ¹⁶¹) Original této listiny má v ruce majitel Jan Polesný, čís. p. 17. v Přívlastce. - ¹⁶²) Pozůstatky desk zem. II. 139. - ¹⁶³) Pozůst. desk zem. II. 424. - ¹⁶⁴) Arch. č. XIX., str. 243. - ¹⁶⁵) Pozůstatky zem. d. II. 424. - ¹⁶⁶) D. Z. 131. A 1. 136. C 10. N 1. - ¹⁶⁷) Ve všech starších historických spisech píše se „Brandýsko“ a nijak jinak; není proto správné, měniti jméno dle libovůle lidu, kterýž říká: „Jdu na Brandeje.“ - ¹⁶⁸) Pozůstatky Emleřovy II., 139. - ¹⁶⁹) D. Z. 250. G 26. (Snad z Holčic?) - ¹⁷⁰) Sommer: Topogr., str. 75. - ¹⁷¹) Palacký: „Popis království Českého.“ - ¹⁷²) D. D. 13., F 151. - ¹⁷³) Lib. er. B. XII. K 20 (Oltář sv. Kateřiny v Čestíně Kostelet.) - ¹⁷⁴) Lib. conf. a Acta Jud. - ¹⁷⁵) Hradý a zámky XII. - ¹⁷⁶) Veselský pravi ve svém „Průvodci,“ str. 86., že za něho v Hoře divně sběhly se věci; mnoho prý sliboval, ale málo dokázal. - ¹⁷⁷) Hradý a zámky XII. - ¹⁷⁸) Vlasák: Okres uhliřskojanovický. - ¹⁷⁹) Rel. tab. II. 225. A D. XXI. 261 a 278. D. Z. kvat. 250. D 4. - ¹⁸⁰) Hradý a zámky XII. - ¹⁸¹) Ottův Slov. Nauč. - ¹⁸²) Dsky zem., kvater. 411. N 27. - ¹⁸³) Vlasák: Biblioteka míst. dějep. - ¹⁸⁴) České Dějiny Palackého: I. 2. 483., Hradý XII. - ¹⁸⁵) D. Z. III. B 23. (Arch. třeb. a Hr (Rody.) - ¹⁸⁶) D. D. 64; str. 199-200. Hradý XII. - ¹⁸⁷) D. Z. 10. E 6 a Hradý XII. - ¹⁸⁸) D. Z. 145. C 17. - ¹⁸⁹) D. Z. 145. G 5. - ¹⁹⁰) Emleř: Pozůstatky II. 436. - ¹⁹¹) D. Z. 8. T 18. - ¹⁹²) D. Z. 47. G 15. - ¹⁹³) D. Z. 11. D 9. - ¹⁹⁴) D. Z. 62. F 22. - ¹⁹⁵) D. Z. 43 A I. - ¹⁹⁶) D. Z. 137 H 25. a D. Z. 188. D 7. a Hradý a zámky XII. - ¹⁹⁷) U Palackého, Sedláčka, Vlasáka a Kotyšky Čenětic; taktéž ve všech starých listinách Čenětic. V novější době ujmulo se již jméno Čenětica na dobro. - ¹⁹⁸) D. Z. 490. E 6. - ¹⁹⁹) Knihovna nalézá se v hostinci p. A. Janaty. - ²⁰⁰) Z katastru josefinského r. 1781. Zajisté dle pěstovaného zde chmele pojmenováno. - ²⁰¹) Denis: Čechy po Bílé Hoře, 195. - ^{201a}) Šimák, Č. Č. M. - ^{201b}) a ²⁰²) Farní matrika čestinská založena r. 1606. - ²⁰³) Arch. arcib. praž. org. (Recepta ab 1698.) - ²⁰⁴) Kronika školní. -

²⁰⁵) Památky archaeol. II., 315. - ²⁰⁶) Místop. bibl. dějep. XII. - ²⁰⁷) Pamětní kniha farní. - ²⁰⁸) Tomáš zvoňar anebo Tomáš konvář byl mistr Tomáš Klabal. - ^{209a}) Tingl: Lib. I. Conf. 110. - ^{209b}) Tamtéž Lib. I. 142. - ²¹⁰) Postup tento jest výpis z Tingla: Liber Conf. III., IV., V., VI., VIII., XIX., XXIX. Pak Borový: Liber erect. 43 p. v., tamtéž V. 50., tamtéž VIII. 52. - ²¹¹) Pamětní kniha farní. - ²¹²) Borový: Jednání I. 92. 107. - ²¹³) Památky archaeol. 1871-73. - ²¹⁴) To stalo se 29. ledna r. 1660 - načež Kremlich brzo na věčnost odešel. Arch. arcib. pražsk. při r. 1660. - ²¹⁵) Arcib. praž. archiv org. Recepta z r. 1698. - ²¹⁶) Zápisy v matrice z r. 1669. - ²¹⁷) Arcib. praž. archiv C org. 3./V. 1708. - ²¹⁸) Arch. arcib. pražského. Acta missionum ab 1740 org. - ²¹⁹) Jan Frant. Seidl, rodák čestinský, jest od r. 1912 děkanem a biskupským vikářem v Holohlavech. - ²²⁰) Tab. vet. 169. - ²²¹) Hrady a zámky XII. - ²²²) Misc. h. III. cap. X. - ²²³) Borový: Liber. er. - ²²⁴) Emler: Pozůstatky I. 451. - ²²⁵) Lib. conf. rel. tab. I. 451. - ²²⁶) Hrady a zámky XII. - ²²⁷) Lib. er. III. 307. - ²²⁸) Lib. erect. V. 50. - ²²⁹) Lib. erect. VIII. 152. - ²³⁰) Hrady a zámky XII. - ²³¹) Lib. conf. - ²³²) a ²³³) Hrady a zámky XII. - ²³⁴) Rel. tab. I. 410. - ²³⁵) Emler: Pozůstatky II. 410. - ²³⁶) Riegrův Slovník Naučný. - ²³⁷) a ²³⁸) Hrady a zámky XII. - ²³⁹) Dsky Z. 3, B 14. - ²⁴⁰) Památky arch. VIII. 402. a Reg. komor soudu. - ²⁴¹) Dsky Z. 87, B 36. - ²⁴²) Arch. Kutnohorský při r. 1542. - ²⁴³) Archiv města Bystrého 28. dne m. srpna 1557. - ²⁴⁴) Dsky Z. 13. A 23. - ²⁴⁵) Dsky Z. 3. G 22. - ²⁴⁶) Dsky Z. 10. E 6. - ²⁴⁷) Hrady a zámky XII. - ²⁴⁸) Život Viléma z Rožmberka str. 263. - ²⁴⁹) Arch. kutnoh. při r. 1590. - ²⁵⁰) Archiv kutnohorský při roce 1590 č. 4454. - ²⁵¹) Dačického Paměti I., str. 311 a Vlasák: Okres Uhl. Janovický, str. 112. - ²⁵²) Original, psaný na pergamentu, jest uložen ve farním archivu čestinském. - ²⁵³) Archiv kutnohorský, 30./VIII. 1589, č. 4138. - ²⁵⁴) Polena. - ²⁵⁵) Dsky Z. 91, F 12. - ²⁵⁶) Dsky Z. 170. K 5, 176. C 10. - ²⁵⁷) Dsky Z. 131. A 1. a 176. L 10. - ²⁵⁸) Hrady a zámky XII. - ²⁵⁹) Dačický II., 158. - ²⁶⁰) Memorabilie statku Čestina Kostela v archivu kácovského zámku. - ²⁶¹) Dsky Z. 184. N 22. - ²⁶²) Dsky Z. 94. L 29, a M 1. - ²⁶³) Dsky Z. 136. O 5. - ²⁶⁴) Dsky Z. 189. I 6 a 296. P 11. - ²⁶⁵) Dačický I. 294. - ²⁶⁶) Dačický I. a Bílek: Konfiskace 186. - ²⁶⁷) Dsky Z. 141. G 4, 292. D 15 a Arch. mus. - ²⁶⁸) Dsky Z. 296. P 17. - ²⁶⁹) Dsky Z. 301. K 15. - ²⁷⁰) Dsky Z. 143. L 7, Bílek: Statky klášterní a Slavík: Panství kutnohorské. - ²⁷¹) Dsky Z. 147. G 21, H 28 a 301. N 27. - ^{271a}) Paměti Dačického. - ²⁷²) 28. Dsky Z. 315. Q 10 a 466. B 13. - ²⁷³) Dsky Z. 29. L 19-23. - ²⁷⁴) Dsky Z. 317. H 1. - ²⁷⁵) Dsky Z. 390. E 6. a 391. M 27. - ²⁷⁶) Dsky Z. 393. L 1. - ²⁷⁷) Dsky Z. 394. N 23. - ²⁷⁸) Schaller: Čáslavský kraj, str. 217. - ²⁷⁹) Dsky Z. 390. E 6. - ²⁸⁰) Dsky Z. 398. M 5. - ²⁸¹) Památky V. 192 a D. Z. 116. D 17. - ²⁸²) Dsky Z. 79. L 4. - ²⁸³) Matrika založena od roku 1669, str. 133. - ²⁸⁴) Dsky Z. 406, G 26. - ²⁸⁵) Dsky Z. 407. H 17. - ²⁸⁶) Dsky Z. 490. E 6. - ²⁸⁷) Tato pamětní kniha založena od faráře Jana Malého; pokračováno v ní od jeho nástupců. - ²⁸⁸) Hrady a zámky X. - ²⁸⁹) D. Z. 250, D 4 a Hrady XII. - ²⁹⁰) D. Z. 143. H 24 a 295. K 2. - ²⁹¹) D. Z. kvat. 311. K 24. - ^{291a}) Arch. zem. Rustikální katastr z r. 1718 panství kácovského. - ²⁹²) Bílek: Konfiskace a Bibl. míst. dějepisův XII. - ^{293a}) Místop. Slovník, str. 272. - ^{293b}) Bibl. míst. děj. XII. - ²⁹⁴) Schaller: Kouřimský kraj uvádí již 1788 ve Františkově 22 pop. č., ale Sommer v r. 1844 jen 7 s 32 obyvateli. - ^{294a}) a ²⁹⁵) Bibl. míst. dějep. XII. - ²⁹⁶) D. Z. 250. G 26. (Hrady a zámky XII.) - ²⁹⁷) D. Z. 8. E 14. - ²⁹⁸) D. Z. 48. B 1 a 85. H 11. - ²⁹⁹) D. Z. 25. B 4. - ³⁰⁰) D. Z. 250. F 17. - ³⁰¹) D. Z. 4. H 12. - ³⁰²) D. Z. 51. A 6. - ³⁰³) Zřízení zem. od r. 1530-50. - ³⁰⁴) Zříz. zem. od r. 1564 a 1627. - ³⁰⁵) Mater verborum: Dědina = alodium - alodialní statek. - ³⁰⁶) Justiciář nazýval se právní úředník patrimoniální, jenž řídil na panství věci soudní v první instanci. - ³⁰⁷) Palacký: Popis království Českého udává v prvé polovici XIX. století asi 9000 svobodníků. - ³⁰⁸) Liber libertinorum. - ³⁰⁹) Orth a Sládek. - ^{309a}) Ottův Slovník Naučný. - ³¹⁰) Pečet' tu chová dosud obec. úřad. - ³¹¹) Viz Nový Samechov. - ³¹²) Emler: Pozůstatky I. 137. - ³¹³) Archiv český XIX. Actum sabbato ante annunciationem beatae Mariae (19. března r. 1519). - ³¹⁴) Arch. č. IX. Dopisy Zdeňka Lva z Rožmitála z r. 1526 v Arch. třeb. č. 3895. - ³¹⁵) D. Z. 4. E 9. F 14. - ³¹⁶) Hrady a zámky XII. a D. Z. 143. H 24 a 295. K 2. - ³¹⁷) D. Z. 309. D 6. - ³¹⁸) Sommer: Kraj čáslavský. Ostatní o svobodnících viz heslo Holčice. - ³¹⁹) Palacký: Popis, „Huť Stará“. Kotyška také „Huť Staré.“ - ³²⁰) Freisleben koupil Čestin Kostel r. 1673. - ³²¹) Čestin Kostel byl prodán r. 1713 a připojen k panství kácovskému, jehož majitelem byl hrabě Karel Jachim Breda. - ³²²) Lieber. confirm. I. 1. 79 (Těhov blíže Vlašimi. Fara zanikla v XVII. stol.) - ³²³) O sněmu čáslavském. - ³²⁴) Mnichovice v okresu žižkovském. - ³²⁵) Reg. soudu komor. D XIII. Arch. čes. XIII. - ³²⁶) D. Z. 250 D 4. - ³²⁷) D. Z. 250. A 18. - ³²⁸) D. Z. 4. A 8. - ³²⁹) O svobodnících viz Holčice. - ³³⁰) D. Z. 55. A 8, 178. O 10, 182 P 2. - ³³¹) D. Z. 16. P 9. - ³³²) D. Z. 66. F 7 a 172. O 19. - ³³³) D. Z. 311. K 24. - ³³⁴) a ³³⁵) D. Z. 3. L 12. - ^{335a}) Arch. českému darována přímlovou redaktora Josefa Miškovského v Čes. Brodě, u něhož se pořídil výpis tento. - ³³⁶) Viz Rataje Hrazení. - ³³⁷) O cihelnách viz „Průmysl“ v I. díle. - ³³⁸) Emler: Pozůstatky I. 31. - ³³⁹) D. Z. I. 31. - ³⁴⁰) Lib. Conf. a D. D. 13. f 189. - ³⁴¹) Lib. Conf. I. 2. 45. - ³⁴²) D. D. 13. f 198. - ³⁴³) Hrady a zámky XII. - ³⁴⁴) Lib. er. VIII. f 54. Hrady XII. - ³⁴⁵) Viz Žižov. - ³⁴⁶) Pozůst. Emlerovy I. 231 na Ratajích po Narození Syna božního MCCCC 51. - ³⁴⁷) D. Z. B 17. - ³⁴⁸) Sommer: Topogr. kraje kouřimského. - ³⁴⁹) D. Z. 145. C 17. - ³⁵⁰) D. Z. 145. G 5. - ³⁵¹) Ottův Slovník Naučný. - ³⁵²) Palacký: Dějiny české I. 2. 482. - ³⁵³) D. Z.

III. B 14. a 23. -³⁵⁴) D. Z. 10. E 6. -³⁵⁵) D. Z. 145. G 5. -³⁵⁶) Lib. conf., lib. erect IX. B 6. -³⁵⁷) Rel. tab. II. 422. Arch. český V. 535. -³⁵⁸) D. Z. kvat. 3 L 12. -³⁵⁹) Dle Jos. katastru z r. 1787. -^{359a}) Výpis z matricy jindické. -³⁶⁰) Starší fassé není nikde zapsána, ale zajisté byla o hodně menší. -^{360a}) Pamětní kniha školy jindické. -³⁶¹) Lib. Conf. a Palacký: Dějiny národa Českého. -^{361a}) Emler: Lib. conf. I. pag. 6. a Tomek: Děj. Prahy III. 121. -³⁶²) Lib. Conf. I. 1. 6. III. 21. a 69. -³⁶³) Dějiny sepsány dle rukopisu P. Václava Trnky, býv. faráře u Uhl. Janovicích. -³⁶⁴) Památky arch. VIII. 231 a Tomek: Praha III. 122. Org. v arch. vid., kopiář v arch. musea Českého. -³⁶⁵) D. Z. 250. D 4. a Hradý a zámky XII. -³⁶⁶) D. Z. 29. N 14. -³⁶⁷) Dačický: Paměti II. -³⁶⁸) D. Z. 130. F. 19. -³⁶⁹) D. Z. 175. C 22. -³⁷⁰) a³⁷¹) Dačický: Paměti II. -³⁷²) D. Z. 188. J 12. -^{372a}) D. Z. 191. F 18. -³⁷³) D. Z. 295. O 13. -³⁷⁴) D. Z. 304. E 2. -³⁷⁵) D. Z. 306. J 26. -³⁷⁶) D. Z. 306. N 27. -^{376a}) D. Z. 316. N 9. -³⁷⁷) D. Z. 391. A 13. -³⁷⁸) D. Z. 604. C 27. a 416. H 8. -³⁷⁹) D. Z. 490. F 2. -³⁸⁰) D. Z. 604. C 27. a 416. H 8. -^{380a}) D. Z. 465. C 1. -³⁸¹) D. Z. 875. A 14. -³⁸²) D. Z. 957. L 11. -³⁸³) D. Z. 1270. G 4. -³⁸⁴) D. Z. 1275. H 5. -³⁸⁵) D. Z. 1338. H 15. -^{385a}) D. Z. 191. F 18. -^{385b}) Jan Pražák, měštinín Nov. města Pražského koupil Černé Bláto r. 1601. Viz str. 64. tohoto dílu. -³⁸⁶) Emler: Pozůstatky II. 139. -³⁸⁷) D. Z. 43. A 1. -³⁸⁸) D. Z. T 47. G 15. -³⁸⁹) D. Z. 188 D 7. a Hradý a zámky XII. -^{389a}) Gruntovní kniha okr. soudu v Uhl. Janovicích. -³⁹⁰) Viz „Dějiny kácovské“ při r. 1597. -^{390a}) Archiv zem.: Purkrechtní kniha panství kácovského z r. 1651 Nro. 15. Str. 157. -³⁹¹) Lib. conf. -³⁹²) Pamětní kniha farní založena 1692 farářem Kratochvílem. -³⁹³) Arch. zem. lit. A: duchovní přiznávající tabella panství kácovského. Rust. katastr z r. 1714. -^{393a}) Arch. vik. ledečského. -³⁹⁴) Lib. conf. -³⁹⁵) Dle zápisu v úmrtní matrice farní. -^{395a}) J. R. Willfling byl komisařem ve věcech školních v kraji kouřimském a vydal r. 1789, 1790, 1791 a 1792 kalendář učitelství věnovaný učitelům, katechetům a školdohlížitelům u král. Českém. Zem. správa škol. r. 1791 doporučila kalendáře všem svět. i duchovním učitelům. A. Weiss: Geschichte der Theresianischen Schulreform in Böhmen. Vídeň a Lipsko u Karla Fromma r. 1906. -³⁹⁶) Tomek: Register dec. 58. -^{396a}) Lib. conf. -³⁹⁷) Bibl. míst. dějepisu XII. -³⁹⁸) Vlasák: Okres uhlířskojanovický. -³⁹⁹) Arch. zem. Rust. katastr z r. 1756 (Duchovní přiznávající tab. panství kácovského.) -⁴⁰⁰) Bibl. míst. dějep. -⁴⁰¹) Pamětní kniha farní. -⁴⁰²) Pamětní kniha farní. -⁴⁰³) Arch. arcib. pražsk. zaznamenává v r. 1750 jeho úmrtí. -⁴⁰⁴) Arch. arcib. pražsk. Acta missionum ab 1740. -⁴⁰⁵) Arch. zem. Domin. katastr. -⁴⁰⁶) Pokřtil 20. dne m. června 1798 Jana Valeriana Jirsíka, později slavného biskupa budějovického. -⁴⁰⁷) Lib. conf. I. 2. 67. -⁴⁰⁸) a⁴⁰⁹) Hradý a zámky XII. -⁴¹⁰) Lib. conf. V. 120. -⁴¹¹) D. D. 20., str. 68. -⁴¹²) Emler: Pozůstatky desk zem. 68. -⁴¹³) D. D. 15. 128. -⁴¹⁴) D. D. 16. 356. -⁴¹⁵) D. D. 15. 128. 23 H 2. -⁴¹⁶) Codex Talmberkúv. -⁴¹⁷) Regesta kom. soudu. -⁴¹⁸) Tamtéž 6. G, C 9. -⁴¹⁹) D. Z. 5. J 7, 8. G 28. -⁴²⁰) D. Z. 86. K 16. -⁴²¹) Hradý a zámky XII. -⁴²²) D. Z. 13. G 16. -⁴²³) D. Z. 90. B 6. -⁴²⁴) Arch. čes. -⁴²⁵) Archiv šternberský v Častolovicích. Kopiář č. 8. Opis v Arch. zemském. -⁴²⁶) Ottův Slovník Naučný. -⁴²⁷) D. Z. 153. F 6. 9. (r. 1623). -⁴²⁸) D. Z. 296. F 3. a 143. B 11. -⁴²⁹) D. Z. 143. H 24. a 295. K 5. a Bílek Konfiskace. -⁴³⁰) D. Z. 622. D 17. -^{430a}) Sborník Historický I. 28 a Kolínsko II. 227. -⁴³¹) D. Z. 145. C 17. -⁴³²) D. Z. 309. D 6. -⁴³³) D. Z. 311. K 24. -⁴³⁴) D. Z. 478. G 3. -⁴³⁵) D. Z. 400. D 11. -⁴³⁶) a⁴³⁷) Hradý a zámky XII. -^{437a}) Viz dále Čestín str. 97 a 98. -⁴³⁸) Bibl. míst. dějep. XII. -^{438a}) Ottův Slovník Nauč. -^{438b}) Originály majestátů shořely. -⁴³⁹) Pamětní kniha kácovská. -^{439a}) Bibl. míst. děj. XII. -^{439b}) Arch. zemský. Rust. katastr. panství kácovského. -^{439c}) Pamětní kniha městečka Kácova. -^{439d}) Arch. zemský. Rustikální katastr panství kácovského z r. 1714. -^{439e}) Zem. archiv. -^{439f}) Zem. arch.: Rula panství ratajského z r. 1651 a „Rust. katastr“ z r. 1600 (doslovně). -^{439g}) Palacký: Dějiny národu česk. I. 2. a Vlasákova Bibl. místopisná. XII. -⁴⁴⁰) D. Z. 250. D 4. -⁴⁴¹) D. Z. 256. D 4. -⁴⁴²) D. Z. 10. E 6. -^{442a}) Purkrechtní kniha panství ratajského z r. 1651. Arch. zem. č. 71. -⁴⁴³) Emler: Pozůstatky 424. II. -⁴⁴⁴) Hradý a zámky XII. -⁴⁴⁵) D. Z. 2. F 5. -⁴⁴⁶) D. Z. I. H 9. 7. J 12. -⁴⁴⁷) Hradý a zámky XII., str. 202. -^{447a}) D. Z. 91. E 16. -⁴⁴⁸) D. Z. 131. A 1. 136. C 10. N 1. -⁴⁴⁹) D. Z. 138. D 9. -⁴⁵⁰) Purkrechtní kniha panství kácovského, založená r. 1724. Arch. zem. č. 18. -^{450a}) Bibl. míst. dějepisů. -^{450b}) Emler: Pozůstatky desk H 139. -^{450c}) Bibl. míst. dějepisů. -^{450d}) Hradý a zámky XII. -^{450e}) D. Z. 2. F 5. -^{450f}) Hradý a zámky XII. -^{450g}) Arch. č. I. 256 a Hradý a zámky XII. -^{450h}) Palacký: Popis král. Českého, str. 579, vyd. z r. 1848 a Orth a Sládek. -⁴⁵¹) O svobodnicích dočeš se u Holčic. -^{451a}) Purkrechtní kniha panství kácovského z r. 1651. (Arch. zemský.) -^{451b}) Rula panství kácovského z r. 1724. -⁴⁵²) Palacký: Zašlé osady - přídavek k „Popisu král. Českého.“ -⁴⁵³) Histor. Slovník místop. -⁴⁵⁴) Emler: Pozůstatky desk zem. II. 139 a Ottův Slovník Naučný. -⁴⁵⁵) D. Z. 295. G 50. -⁴⁵⁶) Viz Ottův i Riegrův Slovník Nauč. „Vršovci.“ -⁴⁵⁷) Emler: Pozůstatky desk zem. II. 22. -⁴⁵⁸) Viz Chabeřice. -⁴⁵⁹) Jos. Ledr: Děje Janovic Uhlířských. -⁴⁶⁰) D. Z. 42. C 20, a D. Z. 5. C 26. -⁴⁶¹) Jos. Ledr: Děje Janovic Uhl. -⁴⁶²) Viz tyto v I. díle I. částí, str. 372. -⁴⁶³) Arch. č. XIII. str. 158. R. III. I. 298. b. -⁴⁶⁴) Arch. č. XIII. -^{464a}) Arch. český XIX. str. 37. -⁴⁶⁵) Arch. č. XIX.

KOPANINY.

Severovýchodně asi 3 km od městečka Čestína rozkládala se v minulém století osada Kopianiny. Čítala 18. p. čísel s 88 obyv. Byla to osada chudá, ležící uprostřed lesního panství červenopečeckého. Vrchnost pečecká a správa statku ve Lhotě Kamenné skupovaly, kde se chovalo, bouraly, stavební místa proměňovaly v pole, a tak do r. 1908 měly Kopianiny již jen 6 čísel se 30 obyv.

Týmž rokem Kopianiny vyhořely a zachráněno bylo pouze jedno číslo. Po požáru vyprodali se všickni osadníci i se zbylou chalupou vrchnosti červenopečecké. Jejich pozemky i místa stavební byly sceleny s pozemky vrchnostenskými na Moranech. V pozůstalém čísle o samotě má být doživotní hajný ve výslužbě se svou manželkou, takže Kopianiny mají dnes 2 obyv. Co se stane po jeho smrti s chalupou, dá se snadno mysliti.

¹⁵⁹Kopianiny moranské zmizí asi s povrchu zemského. Bývaly vždy již od pradávna přivtěleny ke zboží čestinkostelskému a s ním také sdílely osudy jeho. Nyní ovšem veškeré pozemky kopaninské i s chalupou připsány jsou Josefu baronu Hrubému z Jelení, ⁴⁶⁶) pánu na Pečkách Červ., Lhotě Kam. a Moranech.

KOZOJEDY.

Na jižní straně městečka Hraz. Rataj, asi ½ hodiny cesty odtud, rozkládala se ve výši 402 m n. m. bývalá ves se dvorem poplužním, zvaná Kozojedy.

Dnes ovšem po vsi není ani památky a zříme zde pouze alloid. dvůr a myslivnu, náležející k panství ratajskému. Kozojedy mají číslování městečka Rataj, kam obcí přináležejí. Dvůr má číslo pop. 70. a 71. a myslivna 89. Obyvatelů je zde kol 25, někdy více, někdy méně, poněvadž čeled' se často mění.

Ve vsi byli r. 1651 chalupníci 4, domkáři 2 a 1 pustá chalupa. Měli 36 str. polností a osévali ozimem 20, jaří 12 str. Krav měli 7, jalovic 6. ^{466a})

Dějiny. O vsi a poplužním dvoru nalézáme první písemnou zprávu v XV. stol., když totiž 2. dne měs. února 1487 učinila knížata Minsterberská smlouvu o Hrazené Rataje, že má kníže Viktorin jich nabýti, když Aplovi z Fictum peníze zápisné zaplatí, a jen troje hony na pastvině „Březině“, která leží při rybníce u Černého Bláta, mají zůstati výmínečně Bernardovi Aplovi z Fictum k užívání. ⁴⁶⁷)

A to se stalo. Viktorin kníže nabyl Hrazených Rataj a ještě téhož roku prodal celé zboží ratajské Bohuslavu ze Švamberka a Zvíkova ⁴⁶⁸) a ve zboží tom byly také zapsány Kozojedy ves a popl. dvůr s poplužím.

Po válce třicetileté pustla ves. Vrchnost ratajská skupovala číslo po čísle, stavení srovnala se zemí a dědiny připojovala ke dvoru. Od toho času zůstaly Kozojedy - totiž alloid. dvůr, a také panská myslivna - spojeny se zbožím ratajským.

Kozojedy náležejí vším do Hrazených Rataj. Nejbližší stanice železniční jest Nový Dvůr, zastávka Rataje na místní dráze Kolín-Čerčany.

KRALICE A KRALIČKY. (MALÉ A VELKÉ KRALICE.)

Na rozhraní soud. okresu kutnohorského a uhliřskojanovického, na svahu „Březiny“, leží v průměrné výši 450 m n. m. dvě osady Kralice a Kraličky - také zvané Velké a Malé Kralice. Obě tvoří jednu katastrální i míst. obec.

Jména svá odvozuji od tvrze kralické, kteráž zde stávala a byla sídlem pánů Králíků z Kralic.

Kralice mají 35 domů se 179 obyv., z nichž jsou dvě rodiny israelské; Kraličky mají 18 pop. čísel s 84 obyvateli vesměs náboženství katolického.

Domky osad těch rozestaveny jsou po různu, jsou stavěny z kamene a kryty většinou došky. Dřevěných domů jest již jen několik. Domky v Kraličkách stojí ve dvou řadách; prvá je na

stráni, druhá pod ní. Zahrad ovocných jest dosti, ale užitku velkého nedávají.

¹⁶⁰V Kralicích tvoří domy ulici, kterouž z části probíhá silnice r. 1888 až k Samku vystavená. Táž se nyní prodlužuje tak, že během léta má procházeti celou osadou a za nedlouhou spojovati oba výše řečené okresy, což by ovšem nemálo prospělo všem okolním obcím k lepšímu spojení s Horou Kutnou.

Potok Chlistovický, který sbírá prameny své na svahu „Březiny“, teče mezi těmito osadami a tvořil tu slušný rybník, pod kterým stával mlýn. Hráz tohoto rybníka kralického strhal r. 1870 velký příval. Majitel mlýna upravil hráze a touž r. 1890 strhla opět průtrž mračen. Již rybník neopravován, ale v louku přeměněn. A mlýn vzal tak za své. Menší rybník jest dosud u Kraliček, ale náleží do katastru žandovského. Ostatní rybníky obráceny v luka.

Hlavní zaměstnání obyvatelstva jest zemědělství, kterémuž různými pracemi i v zimě se péče věnuje. Mládež odrostlá zůstává doma při hospodářství, z části jde do služeb, z části na řemeslo a také někteří na studie.

Jména nejstarších rodin jsou ve Velkých Kralicích rodina Michalova, Kačerovských a Balvínova; v Kraličkách Vojtova, Lázňovských a Ptáčkova.

Kraličky nemají žádného obec. jmění; celá osada má výměry 68 ha 42 a a platí přímé daně 139 K 42 h. Velké Kralice mají dva domky, pole a luka a to: 27 ha 57 a a 33 m², z kteréhož jmění platí 73 K 84 h; vyměra celá obec obnáší 163 ha 15 a a za ty odvádí se 951 K 86 h přímých daní. Jména pozemků u obou Kralic: Na Vrších, v Modlijiově, na Čtvrťi, Stránská, pod Vrchy a u Lomů.⁴⁶⁹⁾

V Kralicích zařídili sobě občané na podnět starosty p. A. Míchala hospodářský spolek, Reifeisenku a sbor hasičský. V obci stojí dosud panský špýchar, který by se dobře hodil k nějakému průmyslovému podniku.

Dějiny. O Kralicích máme první písemnou zprávu již ze XIII. století, když totiž vladýka z Kralic Bolesud podepsal se svědkem na listině králem Otakarem r. 1226 vydané klásteru litomyšlskému.⁴⁷⁰⁾ R. 1328 jmenuje se tu Petr Řemdih z Kralic, který zde byl seděním na svém vladýckém sídle.⁴⁷¹⁾ Po něm připomínají se seděním na tamní tvrzi r. 1380 vladýkové Jan a Heřman z Kralic, kteří byli t. č. kolátory blízkého kostela sv. Jana v Krsovicích. A r. 1390 připomínají se Heřman z Kralic a Jan syn jeho⁴⁷²⁾ a r. 1409 Jan Králík z Kralic a r. 1415 jmenuje se tento Jan z Kralic mezi českými bojovníky. (Vávra - Hist. sbor.) R. 1499 obdržel Zbyněk Kralický z Kralic od krále mocný list na kšaftování.⁴⁷³⁾

Prodlením XV. století stali se majetníky Kralic vladýkové z Ostrova, kteří odtud se pak psali Kraličtí z Ostrova. Burian Kralický z Ostrova měl r. 1535 rozepři v Hoře Kutné s Mikulášem z Prachňan o 80 kop gr. č. Sám Prachňanský praví: „Jel jsem do Prahy k půhonu pro Buriana Kralického“ a roku 1536 praví: „měl jsem soud s Burianem Kralickým o 80 kop gr. č. Páni šepmistři mu rozkázali, aby mne s pokojem nechal.“⁴⁷⁴⁾ Burian byl však člověk nepokojný, byl sudič a ještě r. 1536 pohnal ku právu Horskému pí. Helenu Hanykěřku, že se uvázala v dům jeho Sixtovský v Hoře Kutné. O výsledku není zachovaných zpráv.⁴⁷⁵⁾ Tento pán Kralický také se podepsal 14. dubna 1530 Kralický z Ostrova a na Krsovicích.⁴⁷⁶⁾

R. 1530 8. dne m. září vznesl týž Kralický suplikaci na purkmistra a konšele města Kolína u nejvyšších hejtmanů království Českého, že jeho osobu obstarala⁴⁷⁷⁾ na jarmarce v Kolíně Anna Hubášková a nejvyšší hejtman Jan^{161z} Vartemberka, Vojtěch z Perštejna, Radslav Beřkovský a Volfart Planknar se Buriana ujali a vyřkli, že taková věc nenáleží, aby osoba stavu rytířského městským právem obstavena býti měla.⁴⁷⁸⁾

Kralice byly r. 1542 majetkem Jindřicha Firšice z Nabdína a ten zděděné zboží prodal Matěji z Ostrova za 1100 kop gr. č.⁴⁷⁹⁾ Matěj byl pánem zboží kralického společně se svou manželkou Dorotou z Kamenice.⁴⁸⁰⁾ R. 1557 odevzdal zboží kralické synům Jindřichovi a Kristofovi a ti nemohouce platiti zděděný dluh 1200 kop gr. č., prodali r. 1582 dědictví tvrz i ves Kralice s dvorem poplužním, pivovarem, mlýnem a pilou⁴⁸¹⁾ a podacím kostela, jenž slove Krsovice č. Sv. Jan, Pavlu Hraňovi z Přerubenic a na Pečkách za 3000 kop gr. č. a týž

připojil je ke zboží pečeckému,⁴⁸²) od kteréž doby při tomto zboží Kralice i s přísl. držány byly.

Pavel Hrabaně z Přerubenic přikoupil drahně statků v okolí, mezi nimi byly mimo Kralice i Krsovice, Křečovice, Onomyšl a Nepoměřice.⁴⁸³) Ač Hrabaně staral se pečlivě o své poddané, aby se jim dobře vedlo, nicméně měl i poddané, kteří za blahobytem pokulhávali. Důkazem toho, že 7. dne měs. listopadu 1608 již po několikráte žádali Kutnohorští Pavla Hrabaně, aby přiměl své poddané v Kralicích ku placení starých dluhů.⁴⁸⁴)

¹⁶²Hrabaně zemřel 30. května 1618⁴⁸⁵) a celé zboží pečecké a vše, což tam měl i s osadami horskými, dědila stará vdova Kateřina Hraňa z Přerubenic, sestra Pavlova, ale již r. 1623 musela je prodati Vilému z Vřesovic, nejvyššímu mincmistru král. Českého.⁴⁸⁶) R. 1633 byla tvrz kralická již pustá a ke dvoru zdejšímu se držely jen 3 lány rolí, ale hojně luk a 16 lánů lesa.

Po válce třicetileté byli zde r. 1651 jen čtyři osedlí sedláci Václav Chlubka, Jakub Černý, Matěj Doležal a Mikuláš Jirášek, majíce 24-60 korců polí, dále tu bylo šest chalupníků Adam Koutský, Madlena Koutská, Václav a Matouš, uhlíři, Jan Veverka a Jan Smetana a pak jeden zpustlý grunt „Kubátovský“. Celkem bylo při obci 215 korců rolí, z nichž se osévalo 51 korec ozimem a 43 jaří. Ve vsi bylo 7 koní, 3 voli, 25 krav, 23 jalovice a 5 prasat. Lesem porostlých polí bylo 115 korců. Jedno stavení zkažené bylo majetkem rolníka N., který „ačkoliv stavení nemůže užítí, však polí svých náležitě užívá a také potahů a dobytka má s dostatek, vidělo by se nám, aby mezi počet osedlých obsažen byl“, praví komise ve svém protokole.⁴⁸⁷)

R. 1670, když byl majitelem zboží tohoto hrabě Hanuš Fridrich z Trautmansdorfu, pán na Pačkách Hraňaových, rozkázal dvůr kralický, při němž bylo 210 korců rolí, zrušiti a na místě jeho založiti osadu, kterou nazvali Kraličky č. Kralice Malé. R. 1714 bylo v obou osadách 14 sedláků a chalupníků, 10 rolníků, kteří byli vysazeni pod úrok na panských pozemcích. Úhrnem obdělávali 406 korců rolí a luk na 24 vozy sena a na 3 vozy otavy.⁴⁸⁸) Po této době mluví se pak jen o Velkých a Malých Kralicích, nebo vůbec o Kralicích a Kraličkách. Dějiny obou osad splývají odtud v jedno.

Po Trautmansdorfovi byl majitelem těchto „horských osad“⁴⁸⁹) hrabě Karel Jáchim Breda a r. 1754 koupil zboží to svob. pán z Kochů; syn jeho Bohumír prodal pak celé panství r. 1795, tedy i Kralice a Kraličky, svob. pánu Leopoldovi Hrubému z Jelení, v jehož rodě se dosud drží.⁴⁹⁰) R. 1760 bylo v Kralicích 6 polosedláků, 7 chalupníků, 5 domkářů, mlýn, krčma a kovárna. V Kraličkách bylo jen 12 domkářů.⁴⁹¹) R. 1880 bylo v Kralicích 198, v Kraličkách 97 obyvatelů. R. 1890 byly v Kralicích 34 domy se 173 obyv.; v Kraličkách bylo 19 domů s 93 obyv.^{491a}) Nynějším majitelem panství pečeckého jest svobodný pán Josef Hrubý z Jelení.

Kralice i Kraličky náležejí farou do Sudějova, školou do Krsovic, poštou, telegr. a četnic-kou stanicí i zdravotním obvodem do Uhlířských Janovic. Nejbližší nádraží jest v Malešově na míst. dráze Hora Kutná-Zruč.

V Kralicích narodil se básník Antonín Chalupa. (Viz čl. Mužové práce.)

163 **KRSOVICE. (SVATÝ JAN.)**

Východně silnice kolínskočestínské poblíž žandovského kopce „Březiny“ rozkládá se 6½ km od Uhlířských Janovic vzdálená, 500 m n. m. ležící, stará osada Krsovice, všeobecně zvaná Svatý Jan. Tvůří s Kralicemi a Kraličkami jednu politickou i katastrální obec.

V Krsovicích bydlí ve 27 domech 117 obyvatelů. Domy jsou ještě nazvíce rázu starého, stavěny z kamene i ze dřeva, kryty slamou i šindelem - málo taškami. Stojí ve dvou řadách podél cesty, kteráž v brzku se má zaměnití v silnici, a tvoří nepatrnou náves, na kteréž stojí škola. Pode vsí jest 14 ha 82 a velký rybník, osazený kapry. Napájen jest pramenem, který vyvívá na blízké louce Petráňkově. Přebývající voda vytéká na sousední luka, na nichž se utvořil potůček, který spojuje se s potokem žandovským a nese vody své ke Kralicům. Toť počátek potoka chlistovického, kterýž pod Sionem padá do Vrchlice. Deště přicházejí obyčejně se strany zá-

padní a nejsou časté; bouře a větry časté, ale neškodné. Krupobití navštěvuje zřídka zdejší obec; r. 1905 řádilo velmi zhoubně.

Obyvatelstvo žije se vesměs malorolnictvím; v zimě dělá dříví v lese panském a dřeváky. Ženy a dívky pletou čepičky a kabátky ve velikém rozměru a v Uhl. Janovicích je prodávají obchodníkům. Mládež škoie odrostlá zůstává doma, nebo jde na řemeslo. Nejstarší rodiny jsou zde: rodina Doudova, Ebenhochova, Fialova, Chuchvalcova a Tomášková. Až na rodinu Chuchvalcovu ml., která je bez vyznání, je veškeré obyv. katolické.

Jmění obec nemá žádného. Výměra celé obce obnáší 79 ha 48 a, z nichž se platí 316 K 80 h přímé daně.

Škola. Od nepaměti navštěvovaly děti školu sudějovskou a rodiče platili jakýsi poplatek učiteli, který děti dobrovolně zde trpěl. Z kroniky školní uvádíme krátce toto: Jistý pokoutní učitel František Strniště (bratr učitele sudějovského) přistěhoval se do Sv. Jana a dítky svatojanské po staveních vyučoval. Později ¹⁶⁴sem docházely také děti z blízkých osad a bylo jich 78. Z toho seznána všemi představenými i občany potřeba, by se zřídila ve Sv. Janě škola.⁴⁹²)

Žádost r. 1812 byla příznivě vyřízena; šest osad od lok. školy sudějovské, a to: Sv. Jan, Kralice, Kraličky, Vsesoky, Vernýřov a Švabinov odpadlo a přiděleno k této nově povolené škole a Frant. Strniště ustanoven učitelem.

Nežli ku stavbě školy došlo, vystavěl si Strniště domek na obecním pozemku se svolením občanů a zavázal se, že v něm bude mládež vyučovati do té doby, než bude postavena škola nová. Strniště vyučoval ve svém domku až do r. 1822. Domek stál na nynější zahradě školní a měl č. 20. Strniště byl r. 1822 pro různé delikty ze služby propuštěn a ustanoven na jeho místo za učitele a kostelníka Matěj Sedláček roz. z Mnichovic a vyučoval (od r. 1822 až 1824) v tomtěž domku č. 20. Bývalý učitel Strniště zemřel a dědicové nastupovali, aby ze svého baráku školu odstranili, poněvadž smlouva byla sepsána se svolením jich otce a nikoliv také s dědici. A když tak stalo se, bylo učiteli Sedláčkovi opět stěhovati se z baráku a tím způsobem stěhovacím děti vyučovati. Sedláček rozmrzen prací takovou vzdal se učitelování a dosazen sem Josef Fořt (1824-31), pomocník z Peček. Útrapy, které Sedláček prodělával, nastaly Fořtovi také. On sám vrchnosti pečecké své svízele a trampoty sděloval a tato konečně najala barák od dědiců Strnišťových pro potřeby školní.

Než barák Strnišťův nevyhovoval nijak účelům školním, zvláště když mládeže školní přibývalo. Přikročeno konečně r. 1830 k stavbě vlastní budovy. R. 1832 byla dostavěna, od lokality sudějovského P. Josefa Grigara vysvěcena a účelům školním odevzdána. Tak měli nyní Svatojanští svou vlastní jednotřídní školu a učitelem r. 1832 zvolen Jos. Fiala.

V r. 1882 bylo již 163 dětí, a proto povolila c. k. zem. škol. rada školu v zásadě rozšířiti o druhou třídu. Teprv r. 1884 koupila obec školní Strnišťův domek č. 20 za 650 zl. a přikročila k upravení školy pro dvě třídy. Plány a rozpočty sdělal Jan Zvoník, okresní stavitel v Uhl. Janovicích a stavbu školy vydražil při veřejné dražbě za 2640 zl. Jan Štolba, rolník ze Vsesok. Stavba pokračovala velmi rychle, tak že ještě školním rokem 1884-5 byla druhá třída otevřena.

Žactva přibývalo tak, že r. 1910 pomýšleno na opětné rozšíření školy. C. k. z. šk. r. výnosem ze dne 19²⁴/_{XI}.10 č. 54.124 povolila v zásadě rozšířiti školu krsovickou o třídu třetí a výměrem c. k. z. šk. r. ze dne 19¹⁴/_{II}.11 č. I.-754 povolila její otevření. Dnem 1. května 1911 vyučovalo se již ve třech třídách. Poněvadž ve šk. budově není místa pro třídy tři, najata byla v Kralicích v č. 4 místnost pro třídu třetí, a sem chodí ze všech osad žáci věkem do třídy třetí patřící. O nové budově školní bude se rozhodovat později.

Příjmy prvých učitelů nebyly závidění hodné. Stojí ve staré pamětní knize školní r. 1844 založ. o nich toto: „Právo a mocnost nynějšího učitele při škole svatojanské (krsovické).

I. Učitel má právo všechny ke škole schopné dítky, též i odrostlou mládež pro opakovací hodiny dle předepsaných zástožů, ustanovených dnů a hodin, v české řeči pilně v náboženství a ostatních literních vyučít; též může i mládež v muzice dle možností vzdělávat. Od vyučování literního též náboženství týhodního platu 1, 1½-2 zl. může požadovat.

¹⁶⁵II. Učitel u Sv. Jana jest spolu kostelníkem, kdež povinen jest při službách božích jakožto kostelník posluhovat, začež odměněn jest 1 zl. 10 kr. ročního platu. Pak dále má pro tamější kostel sv. Jana bílé prádlo čistiti neb práti, kostel vymetati, lampu obstarávati máslem, začež 2 zl. 48 kr. ročně obdrží.“

Posloupnost učitelstva. Vedle známých již učitelů Frant. Strniště, Matěje Sedláčka, Jos. Fořta a Jos. Fialu (1832-60) byli tu ustanoveni: Prokop Růžek (1860-62), Antonín Kruliš (1863-69), Em. Bayer (1869-72); Jan Mašín (18¹⁰/_{XI}.72-²⁴/_{XI}.73), opět Prokop Růžek (1874-82), Karel Felix (1882-84 a říd. uč. -1902), Vilém Čížek (1884-85), Jos. Roček (1885-89), Karel Paul (1890-91), Karel Hocke (1891-92), Evard Lidmila (1892-96), Ant. Beneš (1896-98), Frant. Hořenský (1898-1909), Rudolf Šporcl (1902-03), Antonín Volenec (1903 ½ r.), Josef Petr (1903 říd. dosud), František Macháček (19¹¹/₁₁-¹⁶/₁₂.07), Václav Patočka (1909-10), Ant. Nejepinský (1911-12), Ant. Pilc (1912-13), Karel Samek (1912-13), Jaromír Doskočil (1 měs. 1913), Jaroslav Konvička (2 měs. 1913), Jan Procházka (1913 dosud), Ladislav Pelc (1913 dosud).

Industriální vyučování povoleno r. 1882 a byly zde následující učitelky: Marie Jelínková (1882-85), Eliška Mužíková (1885-86), Anna Menčíková (1886-89), Marie Šalatová (1889-1906), Anežka Plevová (1906-08), Marketa Kašparová (5 měs. r. 1908), a opět Marie Šalátová prov. Andrllová (1908 dosud).

¹⁶⁶**Posloupnost předsedů a dozorců míst. šk. r.** Posloupnost předsedů m. šk. r.: Jos. Zadrážil (1864-82), Jos. Chalupa (1882-84), Jos. Michal (1884-96), Josef Balvín (1896-99), Jos. Kruliš (1899-1902), Čeněk Kruliš (1902-06), Ant. Michal (1906 dosud).

Místní školní dozorcí: Jan Pecl (1878-82), Jos. Havránek (1882-84), Ant. Chuchvalec (1884-96), Václ. Douda (1896-1903), Ant. Michal (1903-1906), Čeněk Kruliš (1906-09), Josef Pekárek (1909-14), Václav Váša (1914 dosud).

Náboženství katolické obstarává farní úřad sudějovský a nábož. evang. aug. vyzn. farní úřad opatovický na Čáslavsku.

Přískolené obce ke škole krsovické jsou: Krsovice (Sv. Jan), Kralice, Kraličky, Všesoky, Vernýřov, Švábinov a Pivnisko.

Fara a kostel. Na severní straně obce založen byl v první polovici XIII. stol. kostelík ke cti sv. Jana Křtitele, kterýž dle pověsti založil jeden uhlíř ze Žandova na poděkování Bohu za to, že při kácení stromů na milíře⁴⁹³) našel na tom místě v zemi veliký poklad.⁴⁹⁴)

A pověst tuto potvrzuje latinský nápis na desce, visící v chrámku tom. Nápis pochází z r. 1744, když za P. Frant. Ig. Gregory nebovidského a spolu zdejšího faráře byl kostelík v podobě dnešní obnoven.

Kostel, kterýž náležel k dekanátu kouřimskému, měl v druhé polovici XIV. stol. svého faráře a týž odváděl 12 gr. poloročního desátku. Podací právo provozovali při kostele nedaleko odtud usedlí vladkyové z Kralic.⁴⁹⁵) V době předhusitské byl kostel již farním. R. 1623 zanikla fara, když zdejší luteránský farář musel odejít.⁴⁹⁶) Kostel stal se pak filiálkou farního kostela nebovidského a zval se pak jen kaplí.

Prvním známým farářem byl r. 1355 kněz Petr; po něm podal vladyka Jan, řečený z Tannenberka, Heřmana Svatoslava roz. z Loun za faráře k Sv. Janu,⁴⁹⁷) kterého farář beřický (rašovický) ke kostelu uvedl.

Když po r. 1380 zemřel kněz Heřman, podali vladkyové Heřman z Kralic a syn jeho kněze Jana a r. 1390 svolili, aby týž Jan směnil místo s Vavřincem, farářem otrybským. Tohoto faráře uvedl ke kostelu krsovickému kněz bykáňský.⁴⁹⁸)

V XV. věku byl tu farářem Mikuláš, kněz ze Zbraslavic, kterýž byl také správcem či kaplanem kaple Božího Těla v Praze.⁴⁹⁹) S tímto knězem vyměnil si místo Václav, farář z Lučic.⁵⁰⁰) V XVI. století byli obyvatelé ještě podobojí; neboť náležely ke konsistoři kutnohorské, když ji biskup Filip Villanuova zde zřídil. Tak aspoň dokazuje vládní rada Josef Šimek ve spise Hora Kutná v XV. a XVI. století, když praví: „V Krysovicích kostel sv. Jana; fara byla,

již není. Kolátorem je p. Matouš na Kralicích.“ (Str. 169.) Od těch dob mizí zápisy o dalších osudech tamních farářů a fary.

Vladyka Jan Králík z Kralic prodal půl lánu s podacím kostelním v Krsovicích rytíři Zbyňkovi z Čestín Kostela a Prokopovi ze Soběšína.⁵⁰¹ S Čestín₁₆₇Kostelem zůstaly Krsovice po delší dobu spojeny, ale po válkách husitských zašla fara i celá osada, jen kostelík Sv. Jana zůstal na svém místě, a jmění zádušní spravovali pak držitelé statku kralického.⁵⁰²)

Po bitvě bělohorské spravovalo záduší panství pečecké a katolický farář nebovidský byl zároveň farářem svatojanským. Pro schátralost byl gotický kostelík r. 1768 sbořen a nákladem zádušního jmění nový chrámek vystavěn za svrchu psaného faráře P. Frant. Ig. Gregory a patrona tohoto kostelíka pána Bohumíra z Kochů a na Pečkách. Později zde přísluhoval farář z Uhl. Janovic dle úmluvy, a to proto, že kostel byl velice daleko od Nebovid,⁵⁰³) a občas konal tu služby Boží administrator z Čestín Kostela.

K záduší kostela svatého Jana Křtitele náleželo 70 korců polí, louka na 3¼ vozu sena, rybník, dva kusy lesa ve výměře 64 a pak 22 korců. Z toho dostával farář nebovidský 25 sáhů dříví a vůz sena a kantor pečecký užíval 10 korců polí zdarma.⁵⁰⁴) Zádušní pole a luka vynášely kostelu ročního nájemného 37 zl. 30 kr., rybníka užívala vrchnost platíc 3 zl. 60 kr. záduší. Nový kostel r. 1908 uvnitř vyhořel a čeká od té doby na své dobrodince, aby jej důstojně opravili.

Počátkem r. 1792 přiděleny Krsovice k faře sudějovské. Hřbitov kolem zdejšího kostela byl při založení fary v Sudějově a nový postaven na stráni žandovské asi uprostřed celé farnosti.

¹⁶⁸**Dějiny.** Založení osady krsovicke spadá v doby panování krále Václava II.,⁵⁰⁵) v kteroužto dobu také založení kostelíka počítati dlužno. Když po válkách husitských zašla celá osada a jen kostel sv. Jana Křtitele tu sám zůstal o samotě, zván pak dle sousední obce kralickým.

Krsovice náležely od založení svého vladykům z Kralic, a když Jan Králík vladyka z Kralic půl lánu s podacím kostelním prodal Zbyňkovi z Čestín Kostela,⁵⁰⁶) zůstaly Krsovice delší dobu spojeny s Čestínem Kostelem.

R. 1582 nabylo panství pečecké zboží kralického, ku kterému počítán byl i kostel sv. Jana se vším příslušenstvím a Křečovice. Přikoupil je Pavel Hrabaně z Přerubenic. Po jeho smrti r. 1618 (Hr. a zámky XII.) dědila statek sestra Kateřina Lukavecká z Přerubenic.⁵⁰⁷) Táž majitelka byla přinucena roku 1623 prodati celé zboží pečecké Vilémovi Vřesovci z Vřesovic, nejvyššímu mincmistru království Českého, jenž statek ten za polovici koupil, než si jej † Pavel Hrabaně cenil.⁵⁰⁸) Od něho přešel statek r. 1629 na peněžníka Jana de Vitte z Lilientálu.⁵⁰⁹) Pan de Vitte prodal popleněný statek r. 1635 Justovi (Joštovi) Gebhartovi z Kamenice. Gebhart celé zboží prodal r. 1654 Hanušovi Frydrychovi hraběti z Trautmansdorfu.⁵¹⁰)

Za tohoto majitele počali lidé stavěti na zádušních pozemcích kostela sv. Jana chalupy a znovu se zde usazovali, takže r. 1697 byli tu již čtyři osadníci a osadě říkalo se sv. Jan.

Hraběte z Trautmansdorfu ranila r. 1690 mrtvice a za čtyři neděle, t. j. 4. února t. r. zemřel.⁵¹¹) Poslední vůli schvaloval jen posuňky a tak dával souhlas anebo nesouhlas na jevo. Manželka jeho Eleonora Klára stala se poručnicí svých 9 dítek a za spoluporučnicka ustanovila sobě Jana Václava hraběte ze Šternberka.⁵¹²)

Hrabě Šternberk převzav poručnictví dokázal v daném dekretě na Česk. Šternberce 23. dne měs. prosince 1697, že polnosti náležející ke kostelu kralickému (tak totiž zván byl kostel svatojanský) užívala vrchnost k svému dvoru kralickému, na jehož místě povstala osada Kraličky. Dekretem tím ustanovil, že příště má užitek ze zádušních chalup jíti ke kostelu, úročníci pak na nich sedící že jsou nevolnými poddanými vrchnosti pečecké, kteráž je bere do své ochrany a dovoluje jim užívati pastviny, kterouž si počítá za svou. Za to bylo jim platiti vrchnosti úrok a ve zních několik dní robotovati. (Kolik, nebylo tentokrát ještě ustanoveno.)

Farář nebovidský, Lukáš Staropražský, jakožto správce fil. kralického kostela, stěžoval si u vrchnosti, že poddaní bez práva užívají polí a luk, jež náležejí kostelu kralickému. Hraběnka Marie Eleonora Klára z Trautmansdorfu učinila o tom prohlášení, že některá pole a luka byla

prohlášena za zádušní kostela sv. Jana Křtitele a ostatní aby nynější držitelé užívali, dále aby platili ke kostelu z jedné kopy 35 kr. a z louky též 35 kr. jakožto úrok od starodávna ustanovený. Naproti tomu nároky farářovy ku 5 kopám byly zatím jemu ponechány až do lepších důkazů.

Hrabě Šternberk ve svých pravidlech 23. dne měs. prosince 1697 vydaných předepsal výslovně pro lidi, kteří by se ještě budoucně usadili u kralického kostela, jakých mají práv a povinností. A skutečně po té přibývalo chalup na zádušních polích: neboť r. 1722 bylo jich šest a vrchnost nařídila „stejnost pozemkového majetku“ při nich. Proto že některým něco ubralo, jiným zase přidalo, aby měli všichni stejně. Všech šest držitelů měli dohromady 81 korec a 3 věrtele polností,⁵¹³) a rozdělili je takto: první z nich měl 14 korců rolí, ostatních 5 chalupníků měl každý po 13 str., 2 věrt. a 1 čtvrtci polí. Mezi těmito byl kantor Lukáš; ten užíval dřívě o 2½ str. více, nyní se srovnal s ostatními. Jeden chalupník měl o 1 věrtel a 3 čtvrtce více přiměřených polí a to se odůvodnilo tím, „že má o něco horší“ než ostatních pět chalupníků. Kromě toho měl každý chalupník kousek anebo dva luk na Krsovsku, aby každý mohl kliditi nejméně jeden vůz sena. Tento název luk byl jediným památkem na osadu krsovickou.⁵¹⁴)

R. 1713 koupil panství pečecké hrabě Karel Breda a v soupise byla osada Sv. Jan. V pozdějších letech přibývalo domů u kostela svatojanského a všechny byly stavěny na půdě zádušní. Na sklonku XVIII. věku bylo zde 15 pop. čísel⁵¹⁵) a v polovici XIX. věku byly tu již 23 domy.⁵¹⁶) Ves tudy zrůstala, neboť měla t. r. 151 obyv.⁵¹⁷) Celá stála na půdě zádušní; v tom byla jednostejnou, ale ne v ostatních právech. Šest původních chalup z r. 1722 bylo mezi sebou spojeno zvláštními svazky, jmenovitě polnostmi a pastviskem; ale úplná rovnost majetku, kterou chtěl provést hrabě Breda, se neuchytila.

Hraběti Bredovi, který nadělal nesmírně mnoho dluhů, bylo panství do r. 1736 věřiteli rezebráno. R. 1754 koupil zboží pečecké, tedy i Krsovice a Kralice, svob. pan Koch a syn jeho Bohumír je prodal r. 1795 Leopoldu Hrubému z Jelení, jehož pravnuk, Josef svob. pán Hrubý z Jelení, jest dosud zboží pečeckého majitelem.

R. 1796 uzavřel nový majitel panství pečeckého s oněmi šesti zádušními chalupníky nájemní smlouvu, za jakých podmínek se jim tyto chalupy pronajímají a jaká výměra polí a luk se jim připisuje. Podmínky byly na ten čas dosti kruté; neboť kdyby pachtýř správně neplatil, odejmula by se mu chalupa i s pozemky. Smlouva tato byla 9. května 1797 stvrzena vys. gubernií.⁵¹⁸)

Tento dočasný nájem byl asi později obnoven anebo prodloužen a to u všech šesti chalupníků svatojanských. Konečně byly tyto chalupy r. 1830 se svolením úřadů od záduši prodány uživatelům k dědičnému vlastnictví, ale pod činží emfyteustickou.⁵¹⁹) Všech šest chalupníků smlouvu takovou podepsalo v Pečkách⁵²⁰) 10. února 1830.

Tak tomu bylo do r. 1848. V též rok občané krsovičtí, vázaní smlouvou, vykoupili se z povinnosti k své vrchnosti a stali se svobodnými majiteli svých statků.

Až do té doby slula osada Sv. Jan. A když bylo vzpomenuo názvu luk na „Krsovsku“, počalo se osadě opět říkati Krsovice a tak se také¹⁷⁰ všude psalo. Dnes již starý název Krsovice všude i v písmě se ujal - ač Sv. Jan ještě užívá se u lidu obecného napařád.

Krsovice mají vlastní školu, farou náležejí do Sudějova (Sv. Anna), c. k. pošt. a telegr. úřadem i četnickou stanicí i obvodem zdravotním náležejí do Uhlířských Janovic. Nejbližší nádraží žel. jest ve Zbraslavicích na dráze Hora Kutná-Zruč.

KŘEČOVICE.

Pět km severovýchodně Uhlířských Janovic rozkládá se po obou stranách nové silnice zřízené r. 1893 osada Křečovice. Malý křečovický potok, který sbírá východně Onomyše z tamních pramenů své vody a odtud k Jindicům spěchá, rozděluje osadu na dvě nestejně polovice. Na severní části jsou hospodářské statky, na jižní dvůr a několik baráků. Celé okolí kře-

čoviccké zdvihá se as na 400 m n. A.

V Křečovicích jest 35 pop. čísel, ve kterých žije 176 obyv., z nichž jest 5 evang. reform. a 1 ev. aug. vyz. Domy jsou částečně v řadách, částečně po různu a stavěny z tvrdého materiálu, a byly kryty napořád došky. U každé větší usedlosti jest sad, ve kterémž se pěstuje ovocné stromoví, nejvíce jabloně a hrušně. Takové sady jsou i u všech silnic a polních cest. Nábytek i oděv zmodernisován.

Hlavní živností obyvatelů jest zemědělství. V zimě konají se různé potřebné práce. Mládež škoie odrostlá zůstává doma při hospodářství nebo jde na řemeslo. Nejstarší rodiny jsou rodina Vlasákova, Urbanova, Mašinova, Knížákova, Jahodova, Drobkova a Zajícova. (Prvé tři žijí zde skoro 300 let.)

Majetek obce záleží z pozemků ve výměře 12 ha 80 a 45 m², začož odvádí obec 56 K 40 h přímé daně; celá obec má výměry 337 ha 78 a 52 m², za který majetek odvádí 1829 K 93 h. Luk u obce není mnoho, ale pěstují se racionelně. Jména pozemků: za Humny, u Rybníka, u Onomyše, u Katovny, u Potoka atd.⁵²¹⁾

Křečovice r. 1787 měly 383 j. 184½ čtver. sáhů polností, z nichž sklídily 3153¹/₁₆ měř žita, 161 ječmene a 3287⁹/₁₆ ovsu; luk měly 141 j. 222³/₁₆ čtver. sáhů, z nichž usušily 565,57 ctů. sena a 164,82 ctů. otavy. Vrchnost uživala 169 j. 963 čtv. sáhů a sklídila 1435¹¹/₁₆ měř žita, 166 měř ječmene a 1445¹²/₁₆ m. ovsu; luk měla 36 j. 755²/₁₆ čtv. sáhů a usušila 195,78 ctů sena a 80,65 ctů. otavy.⁵²²⁾

Dějiny. První dějepisná zmínka o Křečovicích děje se v XV. století, kdy byly původně samostatným statkem a sídlem vladyk rodiny „Růdů z Křečovic“. Nejstarším známým majitelem jmenuje se koncem XV. století Petr Růd z Křečovic.⁵²³⁾ V XVI. století byli majiteli Křečovic Petr a Pavel Růd a rozdělili se o své dědictví tím způsobem, že každý polovici statku přijal.⁵²⁴⁾

Pavel Růd však 31. dne měs. ledna r. 1543 prodal svou polovici p. Adamovi z Řičan.⁵²⁵⁾ Ale již r. 1547 postoupil tuto polovici Adam z Řičan trhem p. Václavu Hrabani z Přerubenic a na Pečkách.⁵²⁶⁾

Nedlouho po té získali Hrahaňové z Přerubenic i druhou polovici statku křečovicckého po Václavu Růdovi z Křečovic, kterýž byl r. 1517 purkrabím na Č. Šternberce a tam vydal rozsudek o pohledávce pana Přemysla z Vilmanic proti Křečkoví, poddanému JM. pána jeho, že z vazby vyručil Mačurdu, kterýž pro dluh za pět pudů piva atd. vězením a kládou opatřen byl.⁵²⁷⁾

¹⁷¹Pavel Hrahaně z Přerubenic a na Pečkách zemřel r. 1618,⁵²⁸⁾ a poněvadž jej manželka i děti na onen svět předešly, dědila zboží Pavlovo jeho stará sestra Kateřina Lukavecká z Přerubenic.

Tři léta před svou smrtí (r. 1615) vykázal své jediné dceři Anně, ovdovělé Maternové z Květnice, kteráž se po druhé bez jeho svolení za jednorukého pána Oldřicha Ostrovce z Kralovic provdala - Křečovice tvrz za bydliště. Děti její i ona při r. 1617 zemřely.⁵²⁹⁾

Když nabyt nejvyšší mincmistr král Českého Vilém Vřesovec velké moci a v kupování statků velké odvahy, přinutil nátlakem jako dříve jiné - roku 1623 Kateřinu Lukaveckou z Přerubenic - aby mu prodala Pečky Hrahaňovy. Kateřina svolila po velikém nátlaku a hrozbách. Vřesovec předložil jí k podpisu hotovou smlouvu na 20.000 kop gr. č. k placení v termínech a v malých sumách. V odevzdávací listině byly i Křečovice ves a dvůr.⁵³⁰⁾

Dačický o této koupí praví: „Vilém z Vřesovic, nejvyšší mincmistr král Českého, také pod tím bouřlivým pozdvižením v král Českém vzniklém, nebo řím. náboženství byl, koupil od pí. Kateřiny Hrahaňky z Přerubenic, vdovy, všechny statky pozemské nedaleko Hory Kutné ležící, totiž Pečky, Nebovidy atd. a v zálesí Křečovice, Kralice a Nepoměřice, což tak vše jměla a toho po ř Pavlu, bratru svém, v držení vešla, za summu peněžitou 20.000 kop gr. č. k placení na termíny smluvené a svolené. Což sobě tejj Pavel přes 40.000¹⁷² kop gr. č. šacoval a pokládal. Takhle těm statkům zemským pod tím nepokojem a zhoubou zemskou spadalo“ - dokládá

Dačický.⁵³¹⁾

Po válce třicetileté, když se sepisovaly ruly na panství pečeckém, pravi se tu: „Tato ves jest dokonce pustá; toliko samé místo stojí a pole všeka ladem leží. Byli v ní 3 chalupníci, jeden každý měl 6 kop záhonů rolních, nyní vše pusté zůstává.“⁵³²⁾

Při zboží pečeckém zůstaly Křečovice do r. 1765. V tom roce majitel Peček hrabě Breda odprodal ze svého zboží statek Jindice, k němuž přivtělil i dvůr a ves celou Křečovice. Koupil je Jan svob. pán z Kavanagh a choť jeho Marie Anna, též rozená z Kavanagh.⁵³³⁾

Křečovice sdílely osudy panství jindického až do r. 1909, kterýmžto rokem koupila zboží jindické pí. Maruna Treybalová od Frant. Welze, ale Křečovice ještě t. r. prodala parcelářům.

Ti část pozemků odprodali a zbývající se dvorem prodali pí. Marii Kadečkové, kteráž dnes jest dvora toho majitelkou.

Z Křečovic chodily děli od nepaměti do školy solopiské; od roku 1765 jsou přiškoleny do Jindic. Farou náležejí do Solopisk, poštou do Jindic, telegr. a četnickou stanicí i zdravotním obvodem do Uhl. Janovic. Nejbližší stanice železniční jsou Hatě na míst. dráze Kolín-Čerčany.

LEDEČKO. (LEDECKO.)

Severozápadně Hrazených Rataj ve výši as 250 m n. m. rozkládá se po obou březích řeky Sázavy obec Leděčko - ve starých listinách Ledeccko zvaná.⁵³⁴⁾ Z Hory Kutné počítá se sem 31,5, z Uhl. Janovic asi 12 km. Žije zde ve 46 pop. číslech 279 obyvatelů, z nichž jest 1 vyznání israelitského.

Stavení jsou roztroušena jednak podél řeky, jednak tvoří náves, na níž stojí kaplička a opodál škola. Mimo mlýn jsou všeka stavení přízemní, až na tři všecky z tvrdého materiálu. Krytina jest ze slámy a něco málo ze šindele a tašek. Zahrada ovocná jest skoro u každého domu.

Řeka Sázava protéká vesnicí a rozděluje ji na dvě nestejně polovice. Na pravém břehu jest část větší a ta zove se „Velká strana“; na levém břehu je menší část zvaná „Druhá strana“; zde převládá se loďkou, poněvadž dřevěnou lávku velká jarní voda a ledy před léty odplavily. Při cestě do Rataj vedoucí stojí několik domků a zde se říká „Pod skalou“ a pod tunelem železnice říká se „V sušárnách“.

Z lesů sázavských vytéká na západě potok zálečkovský, spěje k východu, protéká návsí a vlévá se do řeky Sázavy. V létě často vysychá. Z rokle „Hluboké“ teče jiný potok, jehož tok jest z části regulován.

Obec leží v údolí, obklopena jsouc se všech stran kopci; na jihozápadní straně strmí vrch Žákov 430 m n. m. a nad Leděckem pak příkrá skála, které se říká Krkavčina.

Hlavní živnost obyvatelstva jest zemědělství, chov hovězího dobytka, hus a nádenictví. Valná část mužů zabývá se již od mládí plavectvím. Z lesů dováží se na náves stavební dříví, kde je plavci zřizují na prameny a vory a pak je plaví po řece do Prahy. Majitelem plavby jest velkostatek ratajský. Každoročně se zdělá v Leděčku na 90 pramenů¹⁷³ ceně 150.000 K. V zimě zdělávají plavci v lesích paseky a připravují si houžve k jarní práci. Mládež po vyjití ze školy jde většinou na řemeslo, dívky do služby. Zednické řemeslo zde převládá. Nejstarší rodiny zde žijící jsou Havlíkova, Hejných, Kotrbova a Pivoňkova.

Jmění obecní skládá se z 20 ha 61 a 76 m² pozemků, z nichž jest jen malá část polí a luk; ostatní jsou pastviny, skaliska a neplodné stráně, z nichž některé jsou vysázeny lesním stromovím. Luka se zlepšují umělým hnojivem a dávají tak dobrou sklizeň. Z tohoto jmění platí obec 23 K 67 h daní. Celá obec má výměry 269 ha 64 a 96 m² a platí 1120 K 77 h přímé daně.

Deště jsou časté a hojné, bouřky také a prudké; krupobití řídké a neškodné. Zdravotní stav jest velmi dobrý.

Škola. Až do roku 1909 navštěvovaly děti z Leděčka školu ratajskou, kamž osada byla přiškolená. Pro špatné a neschůdné cesty, zvláště za času zimního navštěvovaly děti školu velmi

špatně. Téhož roku žádala obec o zřízení celoroční expositury. Žádost byla příznivě vyřízena a výměrem c. k. zem. šk. rady ze dne 20. února 1909 č. 53.791 povolena jednotřídní expositura jakožto část mateřské školy ratajské pro školní dívky osady Ledečka na pravém i levém břehu řeky Sázavy.

Že nebylo ještě školní budovy, vyučovalo se v najaté místnosti ve mlýně č. pop. 9. V roce 1914 svolila c. k. zem. šk. rada výměrem ze dne 25. dubna č. I. 719/I. a 1914, č. 15.036, aby expositura v Ledečku přeměněna byla ve školu veřejnou o jedné třídě.

Následkem toho byla povinna obec stavěti novou školní budovu. Plány zhotovil mistr zednický p. Josef Gallat z Uhl. Janovic a školu za 25.156 K 68 h vystavěl. V nové budově počalo se vyučovati škol. rokem 1913-14.

Za prvního učitele byl ustanoven učitel ratajský Bohuslav Blažek, který je až dosud zat. správcem školy.

¹⁷⁴**Dějiny.** O Ledečku máme první písemné zprávy hned ze XIII. století. Tehdy byl páнем na Ratajích Hroznata z Husic či Úžic a ten jmenované zboží postoupil r. 1280 svému synu Heřmanovi; v soupise byl mlýn s jedním rybářem z Ledečka, a druhému synu Arnoštovi dal ostatek v Ledečku s mlýnem Chuchelníkem.⁵³⁵) Hroznata byl od r. 1284-86 purkrabím pražským.⁵³⁶) Ledečko připomíná se r. 1291 jako ves pod Rataji příslušná ke zboží tomuto pod právomocností pána Hroznaty z Úžic. Teprve po r. 1487 bylo Ledečko odprodáno k Talmberku, s nímž připojeno opět k Ratajům.⁵³⁷)

R. 1293 daroval král Václav II. biskupu Tobiáši z Bechyně celý díl zboží ratajského, kterýž náležel Heřmanu synu pána Hroznaty z Úžic a k dílu tomu náležela veska Ledečko. Po té zůstalo dlouho toto zboží jménem biskupským.⁵³⁸)

V XV. století bylo ratajské zboží v rukou knížat z Minsterberka a Bernard z Fictum měl na něm zapsáno 2000 zl. uher. a za to držel Rataje v zástavě a užíval je. Kníže Viktorin byl s bratrem Hynkem ve při; pak se bratři 22. dne měs. listopadu 1482 smířili a r. 1487 se smluvili, že Viktorin zaplatí Fictumovi 2000 zl. uher. a za to že mu bude zboží ratajské postoupeno. A to se tak stalo; neboť již 11. června r. 1487 prodal kníže Viktorin celé zboží Bohuslavovi ze Švamberka a na Zvíkově a ve smlouvě je také uvedena ves Ledečko.⁵³⁹)

R. 1493 stal se dědicem všech statků švaberských nejmladší potomek ¹⁷⁵Jindřich, který rozděliv tyto statky ponechal si pro sebe také ves Ledečko.⁵⁴⁰) R. 1524 nabyl panství ratajského směnou Václav rytíř Robmhap ze Suché se vším příslušenstvím, tedy i Ledečkem.⁵⁴¹) Rytíř Robmhap prodal zboží své rytíři Ladislavu Malešickému z Černožic 3. dne měs. února 1528 a ve smlouvě té jest také Ledečko a což tu má (ves, mlýn s rybářem a mlýn Chuchelník).⁵⁴²)

Napotomní majitel byl Michal Slavata z Chlumu; ten r. 1533 poručil kšaftem svým zboží talmberské, ku kterémuž náleželo Ledečko, Diviši Slavatovi z Chlumu⁵⁴³) a drženo k panství chlumeckému. R. 1547 přijal z pokuty Diviš Slavata manství na toto panství a Ledečko opět bylo v soupise jeho.⁵⁴⁴) Z manství Slavatova přešlo panství toto teprv r. 1574. Diviš jej již před tím r. 1552 v měsíci lednu byl prodal rytíři Václavu Malešickému z Černožic na Ratajích a ve smlouvě jest také uvedena ves Ledečko.⁵⁴⁵) A tak se opět shledáváme s Ledečkem ve zboží ratajském, v jehož svazku až do doby svobody zůstalo.

Ves Ledečko mělo při sepisování ruly panství ratajského r. 1654 sedláky 4, chalupníka 1, stavení rybářské 1 a 3 pustá stavení selská. Všichni měli 135 korců výsevy a osévali 35 korců ozimem, 24 jaří; ostatek bylo pusté. Potahů koňských zde nebylo, toliko 9 volských, ale bylo tu 17 krav a 9 jalovic.⁵⁴⁶) Při šacování vejnosků r. 1788 zapsáno bylo, že jsou tu mnohé stráně, které pro svou výšku a příkrost nepřístupné jsou k měření a proto bez užitku jsou, najmě u Vlčího brodu, Krkavčí skála a pod vrchnostenským lesem. Šacování dělo se za rychtáře Jakuba Vyhánka a bylo jim na platech sleveno.⁵⁴⁷)

V Ledečku prodal jako dědiční vrchnost 16. dne m. října 1713 Václ. Norb. Kynský ze Vchynic a Tetova mlýn v Ledečku 1 slož. a 3 stoupami Janu Svobodovi i jeho dětem a budoucím za 200 kop gr. m. každou kopu po 1 zl. 10 kr. počítajíc, tak že při pod¹⁷⁶pisu této

smlouvy složil závdavku 15 kop gr. a ostatek per 185 kop v termínech začínajíc r. 1714 o sv. Janě po 10 kop. tak dlouho, než by trhová cena zaplacená byla. Rukojmím byli sousedí z Lededka Václav Vaněk a Tomáš Hanuš. Platu 20 zl. o sv. Janě a o Vánocích, jakož i termíny platební odváděti do důchodu ratajského.

R. 1714 v srpnu 1. dne byla velká povodeň a mlýn z gruntu odnesen. Milost. vrchn. dala mlýn nákladem svým nově vystavěti a přirazila k trhové ceně 50 k. gr. m., takže nyní činí trhová summa 250 kop za celý nový mlýn a táž summa se mlynáři Janu Svobodovi k vyplacení nařizuje a on mlynář se sám dobrovolně zavázal summu tuto spláceti. Nová smlouva podepsána 26. srpna 1717 na kanceláři ratajském. R. 1747 byl mlýn majetkem Martina Svobody a měl 1 slož. 3 stoupy 3 str. pozemků, zahradu u mlýna a luk pod 3 vozy sena. (Kniha mlýnů panství ratajského v Arch. zem. založená r. 1713.)

Ledečko má svou školu, farou, poštou, c. k. telegr. a četnickou stanicí i zdravotním obvodem náleží do Rataj. Nejbližší stanice železniční jest Lededko - dříve Přivlaky zvané - na místě dráze Kolín-Čerčany.

LHOTA JANOVICKÁ.

Nad městem Uhlířskými Janovicemi ve výši 480 m n. A. rozkládá se po obou stranách okr. silnice janovickozbraslavické ve vzdálenosti 2 km od města obec Lhota Janovická. Vzdálenost od Hory Kutné obnáší 22 km.

V 53 domech bydlí 277 obyv. vesměs náboženství katolického. K obci počítají se samoty Hernbuš (hájovna) a Podmoky. R. 1880 měla Lhota pouze 48 domů, ale 314 obyvatelů.⁵⁴⁸) Nejstarší rodiny žijící jsou rodina Bartoňova (č. p. 7), Brabcova (č. p. 46), Fialova (č. p. 16), Brožkova (č. p. 48) a Brandejských (č. 4).

Domy stavěny jsou ze dřeva i z kamene a kryty tvrdým i měkkým materiálem; ale staré dřevěné a pěkné chalupy i rázovité vjezdy vzaly již dávno za své.

Obyvatelstvo žíví se vesměs maloroľnictvím, nádenictvím a prací lesní, kteráž po celý rok se vykonává. Mládež škole odrostlá zůstává doma, jde do služby nebo do učení.

Obecní jmění skládá se z pozemků ve výměře 10 ha a nájemného platí se ročně asi 320 K; výměra celé obce obnáší 614 ha 85 a 36 čtv. m a platí se z ní 2252 K 14 h přímé daně.

Dějiny. Před husitskými válkami stála nad městem Uhl. Janovicemi osada zvaná „Lhota na Křích“, která patřivala ke hradu Šternberku jako zboží uhlířskojanovické a seděl tu jistý Štěpán.⁵⁴⁹) Ves ta měla tvrz a není pochyby, že zašla v husitských válkách. Po válkách husitských byla obnovena a nazvána Lhota Janovická, poněvadž povstala na počátku XVI. století na pozemcích obce uhlířsko-janovické, koupených s dvory v Kochanově.⁵⁵⁰)

Když r. 1581 odkoupil Jiřík pražský od Jana z Rašovic část dvora, jest Lhota zvána Lhotou Posvátnou⁵⁵¹) a bylo zde 15 usedlíků. (Arch. z. č. 19.)

Majitel chtěje zúrodniti pozemek neúrodný, smluvil se s osazovatelem, aby vymýtil na svůj peníz pastviny a lesy, začaž jich měl právo užívatí do jisté doby bezplatně. Teprv asi po 28 letech měl platiti úrok. Nové osadě říkali „Lhota“, protože na lhůty osadníci sobě statku získávali. Poněvadž Lhota zřízena na pozemcích obce Uhl. Janovic, náležela pod právomoc obce této a také obdržela jméno Lhota Janovická.

V XVI. století byl tu panský dvůr. R. 1584 prodal Václav Bukovský z Hustiřan Vilémovi Vlachovi z Hřivíc dvůr ve Lhotě s polem, lukami a lesy za 50 kop gr. č. Téhož léta při sv. Jiří složil urozený pan Vilém Vlach z Hřivíc 3 kopy gr. č. Přijali je purkmistr a konšelé a odvedli Adamovi z Chmeliště z poručení p. Malešického, že mu náleželo.

R. 1588 prodal Vilém Vlach z Hřivíc dvůr v Janovské Lhotě urozenému pánu Mikulášovi Vlkovi z Kvítкова za 25 kop gr. č.⁵⁵²) R. 1649 dal si souseď Mikuláš Novák dělati rybník nad vsí. Dostal se do sporu se souseďem Václavem Kvasničkou, kterýžto spor místo hejtmana šternberského rozsuzoval primátor janovický Jiřík Pátecký a konšelé Mikuláš Husák a Václav

Smutný. Porovnali věc tu ke spokojenosti obou stran.⁵⁵³) Z toho lze na jisto určit, že Lhota Janovická slušela pod právomoc obce Uhl. Janovic⁵⁵⁴) a to až do roku 1889, kdy svazek byl rozvázn zem. zákonem (Dějiny dle Jos. Ledra.)

V r. 1651 bylo ve Lhotě 6 sedláků, 5 selských gruntů pustých a 3 chalupníci. Měli 425 korců výměry a osévali ozimem 15-20, jaří 21 korec; 26 korců bylo úhorů, 96 lad a porostlin. Ve vsi byly 2 potahy koňské, 8 vol., 8 krav, 13 ovcí, 2 veprí a luk na 22 vozy sena. Chalupníci Krištof, Císař a Filip r. 1658 z chalup zběhli a pole i stavení pustá zůstala. Patřilo jim každému 13 korců pozemků a vedle nich zběhli tři sedláci, jímž náleželo 210 korců pozemků prostředních.⁵⁵⁵) Hospodu panskou prodala r. 1749 pí. hraběnka z Roggendorfu se vším příslušenstvím za 120 zl. rýn.; měla orné půdy 28 korců, loučného na 3 vozy sena a pod 2 věrtele kus zahrady.⁵⁵⁶) Platila r. 1749 dle příz. tab. panství česko-stemb. 4 zl. daní.

R. 1743 byl grunt Filipovských ujat Václavem Vlčkem za 57 kop gr. míš. a přešel novým zápisem r. 1766 na Matěje Hrbka. Grunt Novákovský ujal r. 1743 za 125 kop míš. Pavel Mejstřík a r. 1766 obnoven zápis na Matěje Mejstříka. Grunt Mejstříkův postoupen r. 1773 na Jakuba Hrbka a r. 1794 Matějovi synu Hrbka Jakuba. Grunt Klemperovský držel r. 1743 Jan Plechata za 50 kop míš. Grunt Kvasničkův ujal r. 1743 za 40 kop Jakub Procházka a nový zápis r. 1788 na Marianu Hrbkovou až do zrůstu Jana Bartoně. Grunt Moravcův v ceně 65 kop míš. byl ujat Zuzanou vdovou Malinovou r. 1749; nový zápis r. 1766 Adamovi Šťastnému až do zrůstu dvou let¹⁷⁸ starého dědice Václava Malinu. Grunt Vlachovský r. 1743 připsán Matěji Mejstříkovi za 50 kop míš. a novým zápisem r. 1760 připadl synu Vavřinci Mejstříkovi. Grunt Plechatovský za 42 kopy míš. postoupen r. 1743 Jiřimu Malinovi a r. 1766 Vavřinci Malinovi připsán.

Další usedlíci: Chalupníci: Václav Dršata měl chalupu za 24 kopy míš., Fr. Mejstřík za 28 kop, Jiřík Kořista za 30 kop, Fr. Plechata za 28 kop a Jiříka Javůrka přešla r. 1773 na Václava Javůrka za 32 kopy gr. míš.⁵⁵⁷)

R. 1756 byli tu tito usedlíci: Mejstřík, Jandík, Procházka, Mládek, Bartoň, Deršata, Matěj Procházka, Kulháněk, Malina, Tesař, Kohout, Marie Vorlová a Kočí a měli 310 korců 1 věrt. polí a osévali: 64 korce dobrých polí, 120 korců prostředních, 16 špatných a ostatní byla lada a porostliny. Kromě toho bylo rybníkův 3,3 korce.⁵⁵⁸)

Lhota Janovická náleží školou, farou, poštou, telegr. a četnickou stanicí i obvodem zdravotním do Uhlířských Janovic. Nejbližší nádraží jsou Uhl. Janovice na místní dráze Kolín-Čerčany.

LHOTA KAMENNÁ.

Po obou stranách silnice kolínskočestínské leží od Hory Kutné 20 km vzdálená osada Lhota Kamenná. Celé okolí zdvihá se přes 550 m. n. Adrii a jest podnebí drsnějšího. Ve Lhotě Kamenné jest 130 obyv. vesměs náboženství katolického, které bydlí ve 28 domech, z nichž jeden jest hájovna Kukla ležící asi ½ hod. od osady u silnice k Pivnísku vedoucí. R. 1890 měla Lhota Kamenná 27 pop. č. se 186 obyv.⁵⁵⁹)

Domy stavěny z tvrdého materiálu, některé ještě dřevěné a kryty různým materiálem. Stojí většinou v zahradách a málo jen u silnice. Ovocným stromům v zahradách nedaří se valně pro chladné podnebí, vlhkou půdu a silné mrazy. Z rybníčka „Ověčinec“ přebývající voda vytéká a užívá se jí na pile. Pramen ten teče k Líšťanům do rybníka mlýnského. Toť počátek potoka Losinského. Mimo „Ověčinec“ jsou blíže Lhoty Kamenné rybníky: Voborník, Jezero, Zdrůbek a Zlatý. Poslední jest v parku u zámku a chovají se v něm zlaté rybky; odtud jeho jméno.

Deště přicházejí zpravidla od západu a jsou velmi vydatné. Bouřek i krupobití jest s dostatek, ale bývají méně škodlivé.

Hlavní zaměstnání obyvatelstva jest zemědělství na svých pozemcích anebo po celý rok u panského dvora, na pile a v lese. Pět usedlíků má celkem asi 14 ha pozemků. Ostatní půda pat-

ří ke dvoru, při němž vystavěno r. 1873 letní sídlo pro rodinu majitele barona Hrubého z Jelení. Kol zámečku zřízen pěkný park a rybník (Zlatý).

Mládež škole odrostlá jde do učení nebo do služby a pokud je školou povinna, navštěvuje školu velmi pilně.

Obec nemá žádného jmění. Výměra celé obce i se dvorem je 624 ha 68 a, z nichž se odvádí 1603 K přímé daně. Lhota jest katastrální obec a tvoří se Sudějovem (Sv. Anna), Starou Hutí a samotou Líšťanami politickou obec Sudějov. Dle katastru josef. byli zde r. 1771 tito usedlíci: Jiřík Pokorný, Václav Dušek, Jos. Moravec, Vít Matura, Matěj Masopůst, Jan Dolejší, Václav Krátký a Tomáš Vejvoda.⁵⁶⁰⁾

Dějiny.⁵⁶¹⁾ Víska Kamenná Lhota v lesích a velmi vysoko ve vrchovišti potoků, již odtud plynou dílem k řece Sázavě, dílem před Horu Kutnou k Labi, tvořila zvláštní odlehlý újezd⁵⁶²⁾ zboží pečeckého. Když r. 1689 starý hrabě Hanuš¹⁷⁹⁾ Frydrych z Trautmansdorfu od kutnohorských jezuitů koupil statek Žandov s mnohými lesy a připojil jej k panství pečeckému, kázal vymýtit část lesů žandovských a tam založil poplužní dvůr, krčmu a čtyři domky, v nichž usadil dělný lid.

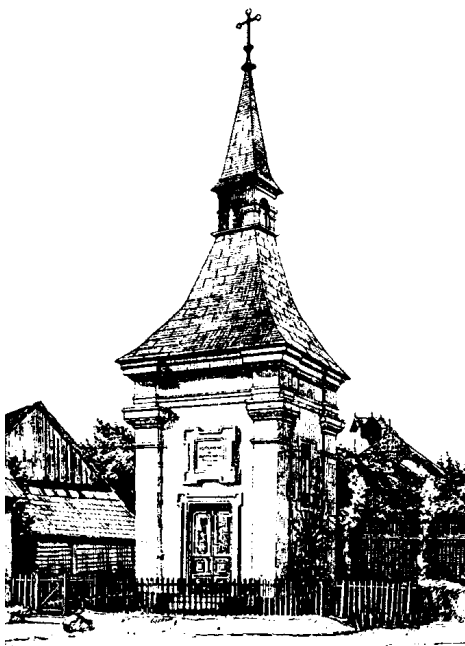
Nová tato víska nazvána Lhota Kamenná.⁵⁶³⁾ Leč jméno to dává na rozum, že na tom místě jindy Kamenná Lhota již stávala, ale během času v hrůzách válečných zanikla a lesem zarostla. R. 1713 bylo při tom dvoře oséváno 111 korců špatných polí, 68 korců dočasných pasek a luk na 13 vozů sena.^{563a)} Když hrabě Joachim Karel Breda stal se pánem panství pečeckého, kázal roku 1730 vymýtit dalších 70 korců lesa a zdělati je na role k tomu dvoru.⁵⁶⁴⁾ Tak svědčil r. 1735 Jan Nouza, rychtář žandovský, maje věku svého 58 let.

Když při úpadku hraběte z Bredy velké panství pečecké r. 1738 rozprodáno, ponechána Lhota jako zvláštní parcela při zboží pečeckém a náleží tam až dosud. Proto dějiny kame-nolhotecké splývají od té doby s pečeckými dějinami v jedno. Dnes je pánem na Lhotě baron Hrubý z Jelení.

¹⁸⁰⁾R. 1760 bylo tu kromě panského dvora 9 domků se 77 obyvateli, mlýn na řezání prken (pila) a krčma. O krčmě této čteme: „Panskou krčmu ve Lhotě Kamenné prodal sekvestor panství pečeckého Šmídl ze Šmidlů r. 1735 Tomáši Vejvodovi, jeho budoucím i se zahradou a 14 str. polí a věrt. zahrady za 100 kop gr. česk. a 15 zl. roč. platu, ve žních 8 dní roboty, povozy na ryby, flejškrejcar a z muziky tolik, kolik se platilo dřívě.“⁵⁶⁵⁾ Vejvoda položil hned 8 kop závdavku a ostatek ve čtvrtletních termínech po 2 kopách počínaje Novým rokem 1736. Kromě toho se zavázal roč. platu 15 zl. 30 kr. odváděti do důchodu pečeckého vždy o Vánocích a o žních 8 dní robotovati jedním žencem, na ryby potřebné povozy dávatí a všechny ostatní platy jak bejvaly vybejvatí.⁵⁶⁶⁾

R. 1840 byla při dvoře pila, vinopalna, flusovna,⁵⁶⁷⁾ myslivna a krčma s 26 domy a 173 obyvateli.⁵⁶⁸⁾ R. 1880 bylo zde 161 duší v 26 domech.⁵⁶⁹⁾

Lhota Kamenná náleží školou a farou k Sudějovu, poštou, telegr. a četnickou stanicí do Uhl. Janovic, zdravotním obvodem patří do Čestína. Od r. 1904 je v Kam. Lhotě zřízena c. k.

Lhota Kamenná: Kaple Sv. Václava.

poštovna. Nejbližší nádraží jest v Uhl. Janovicích na míst. dráze Kolín-Čerčany.

181 LÍŠŤANY.

Severně 2½ km městečka Četína leží při potůčku samota Líšťany. Jsou zde tři popisná čísla náležející ke katastrální obci starohuťské. Veškerý majetek - a bývaly to vždy lesy - náležel až k století XVIII. do obce žandovské a k panství pečeckému. Teprv během XVIII. stol. připadly Líšťany k Jindicům.

U Líšťan bylo 26 jiter 94 čtv. sáhy polí, 403 jitra 701½ čtv. s. lesů a 22 jitra a 1²/₃ čtv. s. luk. Sklízelo se 184¹³/₁₆ měř žita, 250⁸/₁₆ měř ovsa. Dříví měkkého se poráželo 527⁷/₈ sáhů a klidilo se 121,68 centů sena a 26³/₅ ctů otavy.⁵⁷⁰⁾

Myslivna a mlýn byly majetkem vrchnosti a měly č. pop. 15 a 16 a domek č. pop. 17 náležel rodině Doušově. R. 1725 v měsíci říjnu dne 10. hrabě Karel Joachim Breda, jakožto dědiční milostivá vrchnost panství pečeckého, prodal mlýn líšťanský Jiříku Pokornému a učinil na ten mlejn zápis čistý dle starého šacuňku za sumu trhovou 65 kop gr. míšenských nadepsanému Jiříku Pokornému, manželce jeho, pak dětem a budoucím. On pak nadepsaný Jiřík Pokorný jest mlýn ujal, jakž stará purkrechtní kniha rub. folio 27 ukazuje.

Poněvadž Milostivá Vrchnost na témž mlejně žádných pretencí nemá, tož má nadepsaný Jiřík, mlynář líšťanský těch 65 kop gr. míš takto platiti: 182**1.** K záduší kostela v Rašovicích 5 kop, **2.** Anně Kohoutové do Žišova 10 kop, **3.** Kateřině do Jeníkova 10 kop, **4.** Dorotě Jelínkové do Žišova 10 kop, **5.** Matějovi Líšťanskému 10 kop, **6.** Magdaleně Skořepové do Žišova 10 kop a **7.** Zuzaně Pokorné 10 kop.⁵⁷¹⁾

Výplatu tuto dokončil Jiřík Pokorný, mlynář líšťanský⁵⁷²⁾ r. 1727. Při mlejně měl 13 str. a 2 větr. polí, louky na 2 vozy sena, zahrádku na 3 vertele vejsevku. Ročně odváděl platu 2 zl. 30 kr. při sv. Havle.

Líšťany náležely až do r. 1914 školou do Četína, od téhož roku náležejí školou, farou a pol. obcí k Sudějovu (Sv. Anna), poštou, c. k. telegr. i četnickou stanicí, zdravotním obvodem do Uhl. Janovic. Nejbližší nádraží jsou Uhlířské Janovice na místní dráze Kolín-Čerčany.

LOSINY.

Odbočkou okr. silnice od „obrázku“ u Petrovic II. dojdeme za ½ hodiny do Losin. Obec leží ve výši 355 m n. m. a potok Losinský, kterýž sem od Tlučeně a Petrovic přichází, objímá ji na straně východní a jižní.

V Losinách žije ve 35 domech 181 obyv., z nichž 1 je náboženství ev. reform. Domy stavěny z kamene a cihel, ale kryty většinou došky, částečně šindelem a také cementovými taškami. U domů (č. 1., 2. a 4.) jsou kabřince bez nápisu. Zvláště pěknou podívanou dává část obce zvaná „na Stráni“, kde staré domky stojí jakoby stráž držely nad obcí. Další části obce jsou v Ulici, ve Dvoře a u Kovárny. Na pokraji obce stojí stará kaplička s pěknou lucernou pro zvonek. V zahradách pěstuje se obyčejné ovoce. Sadů zde není. Nábytek i oděv moderní.

Hlavní živnost obyvatelstva jest zemědělství, chov dobytka a drůbeže, zvláště hus, kterýchž se odtud na sta vyváží do Německa. Vedle toho zaměstnává se lid prací nádenickou a lesní v panském lese. Nejstarší rodiny jsou zde rodina Adamova, Havlíčkova, Provazníková, Čepeláková, Pěnkavova, Kubínova, Zelenkova atd. Mládež škole odrostlá věnuje se hospodářství nebo řemeslu.

Majetek obecní záleží z polnosti ve výměře 24 ha 1 a 21 m² a odvádí se z něho 20 K 68 h přímé daně, celá osada platí 557 K 49 h přímé daně. Luka se pěstují racionelně. R. 1651 bylo tu 6 usedlíků, kteří měli 109 korců polí a chovali 8 koní, 11 krav, 1 jalovici, 3 ovce a 7 prasat. Luk měli na 5 vozů sena.⁵⁷³⁾

Dešťů, bouří a krupobití dost - největší škodné r. 1905. Tratě polní mají tato jména: na Šírokých, v Kočvarech, ve Stádlích, v Lopatách, v Pobočově, na Peklovech, v Políčkách, v Borovicích a les v Kozině a v Kočvarech.

Dějiny. Nejstarší zprávy písemné o Losinách zachovaly se nám z let 1370, kdy majitelé vsi a tvrze v Losinách měli jako spoluzakladatelé farního kostela v Polipsech právo podací. (Šestý díl.) Hana z Losin toto právo vykonávala r. 1370⁵⁷⁴) a t. r. podával faráře do Polipes panoš Jan z Losin spolu s rytířem Čenkem z Polipes.⁵⁷⁵)

Havel, vladka z Losin, odpíral, když na Losinách bylo povoláno r. 1383 věno Bohuslavy, dcery Hrochovy z Čabelic; ale při svou prohrál a odúmrť dostala se Rynartovi ze Smilkova.⁵⁷⁶) A když r. 1395 podávala faráře do Po₁₈₃lipes Marie vdova po Čeňkovi z Polipes, byl spolupatronem kostela toho Tomáš, vladka z Losin, kterýž také podací právo spolu vykonával.⁵⁷⁷) Týž Tomáš z Losin uvádí se r. 1398 jako svědek v pamětech Vilémovských⁵⁷⁸) a psával se také Tomáš z Lovčic.⁵⁷⁹)

Před válkami husitskými držel dědictví v Losinách Přibík z Vysehořovic a z Losin, syn ř Jana Dítěte z Losin, jenž se svou manželkou zplodil řečeného již Přibíka i dcery Marketu a Dorotu, kteráž se provdala za Jana Uhra z Lazec a jemu zapsala spolumajitelství na Losinách.⁵⁸⁰)

Po smrti Přibíka z Vysehořovice a z Losin bylo jeho dědictví povoláno jako královská odúmrť, a tu r. 1437 přijal pro sebe Vilém ze Žlutic, ale ještě téhož roku postoupil ji Martinovi, písaři v dskách dvorských.⁵⁸¹) Než ještě jedno následovalo povolání, byl zatím písař Martin svých práv na Losiny postoupil r. 1453⁵⁸²) Janovi Uhrovi a Vykěři (Vikhorst) z Lazec. I byli tito pánové r. 1456 dvorskými úředníky zvedeni na tvrz Losiny s dvorem poplužním, ves celou a mlýništěm pustým.⁵⁸³)

Ku konci XV. století seděl na Losinách jiný Vikěz z Lazec, a ten zemřel asi 1507; po něm dědil statek Zikmund Skalka z Lazec anebo jeho příbuzný. Zikmund Skalka z Lazec připomíná se v tituláři r. 1534. R. 1544 dal sobě tento Zikmund vložit v obnovené dsky zemské tvrz Losiny a vše, což tu měl.⁵⁸⁴)

¹⁸⁴Po Zikmundovi Skalkovi z Lazec dědili zboží losinské synové jeho Jan a Křištof a dcera jeho Johanka, provdaná za Viléma Vojkovského z Milhostic. Jan a Johanka zemřeli nedlouho po té a všechny statky dědil nyní Křištof, jediný syn; ten vyznal před úředníky desk zemských, že statek svůj postoupil rytíři Václavu Čejkovi z Olbramovic na Kácově s podmínkou, že vyplatí dvěma dětem Anně a Juliovi Jaroslava Žišovského st. z Udimi a v Benešově třetinu ze 300 kop gr. č. na tomto statku pro ně pojištěnou.⁵⁸⁵)

Když po roce 1582 odkázal Václav Čejka z Olbramovic statek jemištský své manželce Mandelině Čejkové ze Solopisk, připadly ostatní statky synům Janovi st. a Karlovi. Jan seděl na Losinách, Karel na Kácově.⁵⁸⁶)

Jan st. Čejka zanechal r. 1600 se svou manželkou zplazené dvě dítky a ustanovil jim poručníkem bratra svého Karla a ten od nich získaný statek losinský připojil ke statku kácovskému.⁵⁸⁷) V r. 1628 byl pánem kácovského zboží Jan Oktavián Vchynský z Vchynic a Tetova; ten 3. dubna t. r. prodal celý statek bohatému peněžníku Janovi de Vitte z Lilientálu na Ratajích Hrazených a v soupisu zboží tohoto byly i Losiny s tvrzí a dvorem poplužním.⁵⁸⁸)

Tvrz losinská přestala býti sídlem panským, poněvadž připojeno celé zboží ku Kácovu, kdež lepší a pohodlnější sídlo panské bylo zřízeno.

Než přec dosti dlouho se tvrz losinská zachovala, vždyť ještě r. 1711 byly z tvrže některé části při popisu dvora takto vyznačeny: „Dvůr Losiny: ¹⁸⁵při dvoře pusté sídlo a v něm dolejší síně, ratejna, suchý sklep, vše od kamene a klenutý se nachází. V štoku hořejším prostranný mashaus, 4 pokoje, však bez oken a kamen; užívá se jich nyní za špýchar.“⁵⁸⁹)

V krátkém čase tvrz pustla, nebyla proto obydlena a brzo sešla a sbořila se ještě v XVIII. století.⁵⁹⁰)

V r. 1651 byli zde 4 rolníci, 1 chalupník a 1 pustá chalupa. Všichni měli 139 korců polí, z

nichž osívali 39 korečů ozimem, 39 jaří. Ve vsi bylo 5 koní, 3 voli, 15 krav, 18 jalovic, 33 ovce a 14 sviní.⁵⁹¹⁾ V r. 1787 bylo zde 12 pop. čísel,⁵⁹²⁾ dvůr, krčma a mlýn. V r. 1848 bylo zde 28 pop. čísel s 209 obyv.⁵⁹³⁾

Losiny náležejí od r. 1806 školou do Petrovic II.; před tím bývala škola pokoutní střídavě v Losinách a Zderadinách, ale žáci patřili do školy kácovské. Farou náležejí Losiny do Petrovic, poštou, telegr. a četnickou stanicí i zdravotním obvodem do Čestína. Nejbližší nádraží želez. jest Kácov na místní dráze Kolín-Čerčany.

MAKOLUSKY.

Asi 6 km poněkud jihozápadně od Uhlířských Janovic a 26,5 km od Hory Kutné leží půl hodinky západně od okr. silnice kácovské obec Makolusky. V Makoluskách žije v 37 pop. č. 234 obyv.,⁵⁹⁴⁾ z nichž je 12 vyznání israel. Domy, které většinou jsou kryty doškami, stojí z části v řadách, z části po různu v zahradách a tvoří náves příkrým svahem k jihu se táhnoucí. Na nejvyšším bodu návesi jest kaplička osázená pěknou skupinou lip. V zahradách pěstuje se ovoce různého druhu, ale ne s velkým úspěchem.

Hlavní zaměstnání je zemědělství, nádenictví a v zimním čase práce v lese okolních velkostatků. Nejstarší rodiny zde žijící jsou rodina Filipova a Klovřzova. Mládež škole odrostlá dědí zaměstnání po rodičích anebo jde na řemeslo.

Majetek obce jsou polnosti ve výměře 18 ha 79 a 57 m², a platí se zaň 40 K 69 h přímé daně; výměra celé obce měří 434 ha 74 a 44 m², za které obec odvádí přímé daně 1596 K. Luk mnoho není, leč při potůčku, ale věnuje se jim malá péče k zvýšení užitku.

Celá krajina okolní je kopcovitá, takže na severu dosahují kopce výšky 458 m, na jihu 474 m, na východě 491 m (Nechyba) a na západě 471 m (Stařechov) n. m. Ale část jižní osady Makolusk jest níže položena a proto náves velmi příkrého svahu.

Od Nechyby Kácovské přichází k obci Kněžský čili Živý potok, do kterého se vlévá pramínek vodní na lukách se prýstící a jižní část obce protékající. Živým potokem se nazývá proto, že má stále hojnost vody. Druhý potok u Kameného teče severně obce a časem letním vysychá docela.

Obcí prochází nová silnice, odbočka okr. silnice uhlojanovické a má se v brzku dokončiti a prodloužiti až do Rataj.

Deště přicházejí obyčejně od západu, taktéž bouřky a krupobití. Největší bouře zuřila r. 1895.

V Makoluskách byli dle starých knih r. 1651 sedláci 4, chalupníci 2, rozbořené stavení selkové 1; celkem měli rolí 196 korečů a osévali ozimem 51 korec, jaří 35. Potahů volských měli 9, krav 15 a 4 jalovice.⁵⁹⁵⁾ Sedláci se zvali: Jan Netrba, Jiří Drahovzal, Ondřej Trdlo a Křištof Soustružník; chalupníci: Jiří Stárek a Jiří Jedlička.

¹⁸⁶Od r. 1726 a v dalších letech, když nové grunty selské byly prořacovány, byli nápotomně v Makoluskách tito usedlíci: **1.** Grunt Musilovský r. 1726 prořacovaný za 160 kop gr. míš., měl 44 str. orných polí, luk na 4 vozy sena a 1 str. zahrady, koupil r. 1750 Jan Musil za 219 zl. rýn. 32 kr. a 2 den. **2.** Grunt Kloverzovský r. 1726 prořacovaný za 160 kop gr. míš., měl 44 str. orných polí, luk na 4 vozy sena a zahrady pod ½ strychu, koupil Matouš Kloverza a 15. dubna 1765 přešel v ruce Františka Kloverzy za 420 zl. rýn. 58 kr. a ½ den. **3.** Grunt Václava Kloverzy 2. ledna 1726 nově prořacovaný. Selský statek Václava Kloverzy, který on dosud užívá, a v držení má, prořacován na 160 kop gr. míš. a přiřknuty mu byly 44 korce orných polí, luk na 4 vozy sena. R. 1765 25. aprile byl nový zápis učiněn na Jana Kloverzu za 147 zl. rýn. 32 kr. 3 den. **4.** Grunt Smolíkovský 2. dne ledna 1726 nově prořacován v sumě 160 kop gr. míš. a jest v držení a dosavadním užívání jeho Jan Smolík a má 44 korce orných polí, luk na 4 vozy sena a malou zahrádku. Léta Páně 1765 dne 25. měsíce dubna byl na statek ten učiněn nový zápis Matějovi Musilovi v ceně 279 zl. rýn. 58 kr. a ¼ d. **5.** Chalupa Václava Kmocha vyřacovaná 2. dne m. ledna 1726 na 80 kop gr. míš. a

měla 20 korců orných polí a luk na 2 vozy sena a nový zápis na téhož majetníka zřízen 25. dubna r. 1765. ¹⁸⁷**6.** Chalupa Magdaleny Klovrvzovy byla 2. dne měs. ledna 1726 prošacovaná na 80 kop gr. míš. a měla 21. korec polí, zahradu na 1 korec a luk na 2 vozy sena, a byl r. 1765 na tutéž majetnici nový zápis učiněn. **7.** Chalupa Jana Nováka prošacovaná 2. ledna 1726 na 80 kop gr. míš. a bylo při ní 20 korců orných polí a luk na 2 vozy sena. **8.** Chalupa Novákovská dle nového vyměření a narovnání měla 20 korců 3 věrtele 2 mázl. a vyšacována na 154 zl. rýn. 1 kr. a den. a připsána Jiříkovi Novákovi 5. dubna 1765. **9.** Chalupa Zámostného prošacována r. 1750 na 218 zl. rýn. 46 kr. a 3½ den. a měla orných polí 20 korců 3 věrt. a 1 mázl., luk na 2 vozy sena a zahrádku malou. Novým zápisem ze dne 15. ledna 1765 připsána Jakubovi Zámostnému a manželce jeho i budoucím potomkům. **10.** Chalupa Macháčkovská dle nového vyměření a narovnání r. 1750 obsahovala 21 korec a 2 mázličky orných polí a luk na 2 vozy sena a byla 25. dubna 1765 připsána k vlastnímu užívání vdově Kateřině Macháčkové za 135 zl. rýn. 58 kr. 2 den. a ona ji téhož dne se vším příslušenstvím ujala. **11.** Na návsi stojící chaloupku koupil 1. dne listopadu 1789 od dědiců Jedličkových Matěj Svoboda za 56 zl. rýn., z kteréžto sumy hned při zápisu 28 zl. rýn. za přítomnosti rychtáře makoluského Františka Klovrvzy ¹⁸⁸dědici Tomášovi Jedličkovi vyplatil; druhou polovici Marii Jedličkové pojistil. ⁵⁹⁶)

Dějiny. V XV. století byla knížata Minstrberská pány na Ratajích. V pondělí před sv. Vilem r. 1487 prodal kníže Viktorin celé zboží ratajské panu Bohuslavovi ze Švamberka a na Zvíkově ⁵⁹⁷) za 3000 kop gr. č. a při odevzdávání panství byly v soupise také Makolusky s dědinami ornými i neornými. Victum měl na statcích ratajských 2000 kop a proto je až dotud držel zápisně.

R. 1524 připadlo zboží ratajské od Kristofa ze Švamberka, se vším, což tu bylo směnou na rytíře Václava Robmhapa ze Suché ⁵⁹⁸) a ten 3. dne měs. února 1528 postoupil trhem všecko zboží ratajské rytíři Ladislavu Malešickému z Černožic a ve smlouvě ⁵⁹⁹) byly také označeny Makolusky.

R. 1628 byl na Ratajích pánem Jan de Vitte z Lilientálu. Ten jmenoval manželku svou roz. Annu z Glouchova poručnicí svých nezl. dětí, a ta prodala celé zboží i později nabyté 17. dubna 1636 Benigné Kateřině z Lobkovic ⁶⁰⁰) a ona ještě téhož roku 20. dne měs. září odprodala Rataje Frydrychovi z Talmerka a mezi osadami k panství toho byly také Makolusky. ⁶⁰¹)

R. 1788 byly Makolusky ještě spojeny ve svazku panství ratajského a zůstaly tam až do dne svobody. ⁶⁰²) Tenkrát bylo v Makoluskách 19 pop. čísel ⁶⁰³) se 180 obyvateli.

Makolusky náležejí školou do Podvek od r. 1857, dříve byly příškoleny do Rataj, farou, poštou, četn. i telegr. stanicí a obvodem zdravotním do Rataj Hrozených. Nejbližší nádraží železniční jest Nový Dvůr u Rataj na míst. dráze Kolín-Čerčany.

MAJELOVICE. (MALEJOVICE.)

Při okr. silnici kolínsko-kácovské ve výši 491 m n. m., asi 5½ km jihozápadně od okres. města Uhl. Janovic a 23,7 km od Hory Kutné rozkládá se ves Malejovice - správně Malejovice. ⁶⁰⁴) Počítá se tu 26 domů, ve kterýchž bydlí 150 obyv., z nichž jedna osoba jest mojižského vyznání. Nejstarší rodiny jsou zde rodina Nováková, Rakova, Křovinova a Svobodova. V XVII. století byly tu rodina Čížkova, Pičundova, Krupičkova a v XVIII. stol. rodina Vondráčkova, Francova, Paštikova, Svobodova a Smrkovských. ⁶⁰⁵)

¹⁸⁹Domy rozestaveny jsou po různých a po stránkách i v zahradách pravidelné návsi netvoříc. Jsou naporád přízemní a stavěny ze dřeva, z kamene nebo ze sušených cihel (vepřovic). Kryty jsou došky a na hřebeni položeny kalence (drny); domy nové se od toho pravidla liší. Na starých domech jsou lomenice s kabřinci, ale bez nápisu.

Na nepatrné návsi jest malý rybník, do něhož voda z lučních pramének se sbíhá a vytékající odtud tvoří potok Malejovický spěchající kol Opatovic a Mirošovic k Ratajům do Sázavy.

Potůček ten protékal mnohé rybníky, které náležely k osadám Malejovicům, Opatovicům a Mirošovicům. Z posledního rybníka blíže Mirošovic vedena byla voda potrubím do ratajského rybníčka a odtud do panského pivovaru v druhém zámeckém dvoře umístěného. Za to dostávaly Majelovice až do nedávna sud piva ročně od ratajské vrchnosti. Na okolních lukách jsou viděti mnohé hráze, zbytky to vypuštěných rybníků.

Potrubí vodní bylo asi koncem XVIII. nebo počátkem XIX. století zrušeno a přeměněno robotníky v umělé koryto, kterým přitéká voda do výše řečeného rybníka a odtud do zámecké kašny.

Obyvatelstvo žije se hlavně zemědělstvím, chudší nádenictvím; v zimě porážejí v lese dříví a rolník je na místa patřičná odvázejí. Mládež školet odrostlá zůstává doma, nebo jde na řemeslo, málo na studie; dívky jdou do služby nebo pletou na prodej čepičky a kabátky.

Obecních pozemků je toliko 5 a 65 m², z kterých se odvádí 28 h přímé daně, a současní svědkové tvrdí, že měla obec pozemků hojně, ale neopatrností se strany obecní byly při zakládání nových pozem. knih tyto pozemky úskokem připsány velkostatku. Tomuto tvrzení současných svědků můžeme dáti úplně za pravdu, poněvadž r. 1651 měly Malejovice 2 sedláky, 1 chalupníka a 2 selské grunty rozbořené. Výměra obce byla 116 korců; z té osévali 16 korců ozimem, 10 jaří. Ve vsi byly 2 potahy volské, 7 krav a 5 jalovic. Sedlák Bínovský (40 korců) a sedlák Havlín (30 korců) zběhli z gruntů a vrchnost pole k své ruce pronajala.⁶⁰⁶)

V r. 1785 byla výměra obce 96 jiter pozemků, z nichž oséváno 30 jiter ozimem, 26 jaří; ostatní lada a úhory. Vedle toho bylo tu 28 jiter luk a 299 jiter lesa,⁶⁰⁷) ovšem ten náležel celý milostivé vrchnosti. Nyní mají Majelovice výměry 240 ha 29 a a odvádí přímé daně 362 K 48 h. Luk je u obce málo, ale pěstují se racionelně. Jména pozemků: u Buku, Lískovka, u Lízu, Moravka, Vlčí jámy, Linduš, na Hati atd. Ovocnému stromoví se zde v drsnějším podnebí dosti dobře daří; zvláště hojnost jablek „krásných soudků a jiných dobrých druhů se zde hojně pěstuje. U silnic libuje si horský strom „jeřáb“.

V Majelovicích měli již v XVII. století krčmu. Byla majetkem Václava Diviše, krčmáře. On koupil také od pánů Kolovratů Liebštejnských chalupu za 18 kop gr. míš. a poněvadž byla skoro pustá, vystavěl ji a dal svému synu k užívání a byla šacována pak na 25 kop gr. č. Diviš zemřel a zanechal synu svému Václavu i krčmu v ceně 40 kop gr. č. a ten spojil s povolením Kolovratů chalupu s krčmou v jedno.⁶⁰⁸)

R. 1642 za pánů fratres jesuitů bylo uznáno spojení takové za grunt selský s potahem a šacován pak za 65 kop gr. č. Václav Diviš byl dlužen 13 kop sirotkům † Stejskala, jinak Nováka. Diviš byl rychtářem a zemřel bezdětek. - Vdova Dorota vdala se na cizí panství a grunt spadl na vrchnost.⁶⁰⁹)

S obecní chalupou dopadlo to jako s krčmou. Chalupa obecní dobře vystavěná, ale bez rolí a luk. Poněvadž obec všechna vymřela, vrchnosti pod mocí zůstala. R. 1710 nevědělo se již ani dobře o místě, kde stávala. Toho roku dáno Jirmušovi Voclovi povolení, aby si na obecním tom místě proti kostelu na svůj náklad vystavěl chalupu - jen dříví dostal - za 3 zl. roční činže a ¹⁹⁰v čas žní ať sežne 24 záhony. - Na stavbu vynaložil 18 zl. rýn. a proto po 6 let činže neplatil.

Škola. Mládež chodila od nepaměti po školách pokoutních,⁶¹⁰) kterýchž v okolí bylo s dostatek, najmě v Opatovicích, ve Vlkové a jinde. Počátkem XIX. století navštěvovala mládež školu uhlířskojanovickou, ale můžeme říci, že pramálo, poněvadž v létě pásala a v zimě pro závěje, sníh a chudobu zůstávala doma, ač Malejovičtí, ještě nežli do Uhlířských Janovic děti posílali, již se vlastní školy domáhali. Veřejná škola o jedné třídě byla jim povolena r. 1863 pro obce Majelovice, Hroznice, Vlkovou, Opatovice, Mitrov, Kochanov a samotou Podmoky. Krátký čas navštěvovaly školu také děti z Makolusk a Mirošovic.

Ještě téhož roku vystavěly obce nákladem svým školu na vyvýšeném místě vedle kostela, na kterou navrhl plány Alois Peroutka, mistr zednický z Uhlířských Janovic a stavbu školy o jedné třídě provedl mistr Jan Kadlec za 4979 zl. Vyučovatí se počalo 18³⁰/₁₂63 a bylo tenkrát 132 dětí školou povinných.

R. 1880 dosáhl počet dětí přes 216, tak že nebylo lze jedinému učiteli vyučování opatřit. Proto zažádáno o rozšíření školy. Toho bylo r. 1881 výn. zem. škol. rady ze dne 18³⁰/₆81 č. 16.000 dosaženo a již r. 1882 byla škola přístavbou rozšířena na dvoutrídni dle plánů okr. tajemníka Jana Zvoníka a nákladem 2240 zl. Frant. Hockem z Mitrova vystavěna.

R. 1900 objevila se opět potřeba školu rozšířit. Toho dosáhlo se výn. c. k. z. šk. r. ze dne 19⁴/₁₁00 č. 41.999. Stará škola byla přístavkem upravena na tři třídy nákladem 17.000 K. Plány navrhl Frant. Novák, stavitel z Opatovic, a přístavbu provedl architekt L. Diviš z Kácova. Vyučovateli počalo se ve 3 třídách 19¹⁵/₆04 a také byli tu již ustanoveni řídicí učitel a dva učitelé.

Posloupnost učitelstva. Prvním učitelem na veřejné škole byl r. 1863 Frant. Ludvík - podučitel uhlířskojanovický, jehož plat byl vyměřen na 300 zl., které se takto kryly: Sobotáles od 132 dětí: 252 zl. 70³/₄ kr. r. č. Korec pole z Mitrova a korec z Opatovic v ceně 7 zl.: 14 zl. Diferenci doplatily přiškolené obce. Patronátní úřad dával 2 a přiškolené obce 6 sáhů dříví, které přivezly i rozštípaly. Fassi tuto potvrdilo c. k. místodržitelství 18¹⁰/₂61 č. 52. Změny v platu tomto nastaly v r. 1872 a 1874, ale nejsou v archivu školy zaneseny. R. 1870 zařaděna nov. šk. zákony škola do IV. tř. platů učitelských.

Po Ludvíkovi (1863-69) byl Jos. Černý (1869-75), Jan Svatý (1875 a od r. 1882-97 říd. uč.), Frant. Novák, říd. učitel (1897 dosud). Mladší učitelé: Frant. Roubínek (1882-90), Bohumil Bidlo (1890-92), Frant. Vintř (1892-96), Vojtěch Votruba (1896-99), Jos. Chalupa (1899-1902), Bohumil Náhlík (1902-04), Jos. Semerad (1904-06), Rudolf Šporcl, uč. I. tř. (1906 dosud). Karel Probst (1906-09), Jos. Hejduk (1909-10), Emilie Reinbergrová (1910-13), Růžena Jarešová (1913-14), Marie Zářecká (1914 dosud). (Učitel Oldřich Beran ustanoven zde def. uč. II. třídy, ale přikázán službou na chlap. školu do Hory Kutné.)

Výpomocně zde působili: Marie Kraupnerová, Marie Bílková a Josefa Grabingrová, Bohumil Cívárek, Frant. Zahradníček a Václav Váňa. Industriální vyučování povoleno bylo r. 1893 a působily zde Anna Šimková (1893-₁₉₁1894), Božena Stroffová-Svobodová (1894-1902), Viktorie Svatá (1906 dosud).

Posloupnost předsedů m. šk. rady a školdozorců. Posloupnost předsedů místní školní rady: Václav Stehlík z Mitrova (1863-65), Jan Vojáček z Mitrova (1865-69), Josef Černík z Kochanova (1869-73), Frant. Hocke z Mitrova (1873-93), Antonín Polesný z Mitrova (1893-98), Alois Vojáček z Mitrova (1898-1904), Frant. Hocke z Mitrova (1904-06), Josef Stoupa z Mitrova (1905 dosud).

Posloupnost školdozorců: Novák Jan z Majelovic (1863-75), Babka Frant. z Majelovic (1875-79), Novák Frant. z Opatovic (1879-82), Rak Josef z Majelovic (1882-85), Svoboda Josef z Majelovic (1885-88), Zouplna Frant. z Kochanova (1888-91), Svoboda Josef z Majelovic (1891-93), Kruliš Alois z Majelovic (1893-95), Novák Josef z Majelovic (1896-99), Novák Antonín z Majelovic (1899-1902), Verner Matěj z Vlkové (1903-1906), Svoboda Jaroslav z Majelovic (1906-09), Bohaboj Al. z Vlkové (1909 dosud).

Kostel a fara. Kostel majelovický, sv. Jiří zasvěcený a původně ve slohu románském vystavěný, již r. 1350 mezi farními v dekanátu kouřimském se uvádí.⁶¹¹ Tam také odváděl se poletně desátek sumou 24 gr. č.

Právo patronátní provozovali - jak o tom knihy konfirmační píší - zde usedlí panoši, kteří byli spřízněni s pány ze Soběšína a ti zajisté kostel byli založili. Ale již r. 1396 byli patroni tohoto kostela jen panoši ze Soběšína, tak že se zdá, jakoby ti, jež seděním byli na Malejovicích, zboží směnili nebo postoupili.

Byl-li malejovický kostel již r. 1350 farním, měla tudy osada zajisté také faru. A o té se dočítáme v knihách konfirmačních; neboť jsou tu zaznamenána jména farářů zvolených, dosazených a potvrzených patrony chrámu to₁₉₂hoto. Tak za prvního faráře byl dosazen kněz Matěj, který zde r. 1363 zemřel. Po něm ustanoven byl 4. dne měsíce září t. r. Zdeněk Vaněk z Nesměň, kterýž na podání panaše Markvarta Soběšína z Malejovic sem dosazen byl. Uváděl ho farář škrvňovský.⁶¹²

R. 1386 byl zde farářem kněz Jan, kterýž směnil místo své s farářem Vítem z Hradce, ale ten zde prodlel jen do r. 1390 a směnil zase místo své s farářem Petrem z Pohnaní na Tábořsku.⁶¹³) Farář Petr směnil opět r. 1396 faru malejovickou s farářem Janem v Lukách,⁶¹⁴) k čemuž svolení dali 6. dne měs. května t. r. Petr a Prokop, panoši ze Soběšína, ježto byli toho času patrony chrámu malejovického. Faráře Jana uváděl plebán z Podvek.⁶¹⁵)

Zdá se býti pravdou, že tento farář Jan byl posledním farářem malejovickým a že fara již před válkami husitskými nebo brzy po nich zanikla, poněvadž se po nich nikde ničeho o faře malejovické nedočítáme. V té době stal se asi kostel malejovický filiálním kostelem fary uhliřsko-janovické. A ve vsi o faře ani písemných ani ústních podání se nezachovalo, toliko vypravují staří občané, že stávala fara na místě nynějšího domu č. pop. 5.

Starý kostel podlehl mnohým změnám. Vyhořel r. 1686 a byl jesuity kutnohorskými - tehdejšími patrony kostela - obnoven. Věž pozbyla tehdy úplně své původní podoby a kostel i věž byly kryty šindelem. R. 1867 byl kostel opět vně i vnitř slušně opraven stavitelem Vojt. Kapelem ze Zásduk. R. 1884 byla věž přestavěna a obdržela nynější podobu a kryt břidlicový. Ale již r. 1899 byla věž pobita plechem. Práci provedli stavitel Jos. Kruliš a Jan Krčmář, mistr klempířský, oba z Hory Kutné. R. 1911 ozdoben byl kostel reliefní křížovou cestou, kterouž řezali za 1600 K bratři Novákové z Hory Kutné. R. 1914 byla opět větší oprava na zdejším chrámu provedena; opravu provedli za 5000 K stavitel Jos Hrivko a Jan Krčmář z Hory Kutné.

Kostel sv. Jiří zasvěcený je dosti chudě vyzdoben. Na hlavním oltáři stojí sv. Jiří na sani jako vítěz s praporem, kdežto původně seděl sv. Jiří na koni po způsobu bronzové sochy sv. Jiří na Hradčanech. Nad presbyterium vypíná se přestavěná věž do jehlanu a v té visí dva zvony. Na větším čteme: IN LAUDEM ET HONOREM SUMME TRINITATIS 1483. M. P. (Ke cti a chvále nejsvětější Trojice 1483 M(istr) P(táček). Druhý zvon má tento nápis: „STE. GEORGI ORA PRO NOBIS DEUM. REFUSA NEO BOLESLAVIAE Ao. MDCLXXXIII“ Z. P., což česky zní: „Sv. Jiří, oroduj za nás u Boha. Přelit v Mladé Boleslavi r. 1683. (Napsal Frant. Novák.)

Dějiny. Když za Vladislava II. r. 1142(43) založil český pán Miroslav z Markvartic klášter cisterciácký v Sedlci, daroval témuž mnohé osady, dvory atd. a v základní listině byly jmenovány i „Malejovice“. Také ustanovil, aby po vymření muž. potomků jeho celé jmění klášteru připadlo.⁶¹⁶) Dle toho jsou Malejovice i s kostelem prastarou osadou, o nichž máme první písemnou zprávu z r. 1142(43).

R. 1363 byl zvolen opatem kláštera sedleckého Václav a ten odprodal některé statky klášterní⁶¹⁷) a mezi těmi, jak se s pravdou souditi dá, byly také Malejovice, poněvadž byly v druhé polovici XIV. století již v držení Markvarta¹⁹³řečeného Soběšína z Malejovic. Markvart měl ještě dva bratry Vojslava a Diviše, pány na Podvekách, a ti se také psali z „Malejovic“.⁶¹⁸) Ke konci téhož století náležely Malejovice bratřím Petrovi a Prokopovi ze Soběšína. Tento Prokop byl správcem zboží čestínského, kterýžto úřad od Zbyňka z Petrovic obdržel a po smrti jeho postoupil mu Zbyněk celé zboží čestínské. Takovým způsobem dostal se Čestín Kostel v držení pánů ze Soběšína⁶¹⁹) a na Malejovicích. (Viz ostatek u Čestína.)

Léta po narození syna božího „v tu středu v suché dni v puostě“ přitískl Abraham z Konratic „seděním na Malejovicích“ pečet' svou ještě s Jiřkem z Řičan a z Poleně, Markvartem z Úlic, Janem z Kokořova, Václavem Ebrzvinem z Hradiště a Kumprechem z Rabštejna na listinu datovanou r. 1483 (19. února), kterouž Uršula Točnicková z Křimic a Václav Točník, syn její též z Křimic, vyznávají, že jsou dlužní sto kop a deset kop gr. dobrých stříbrných míš. obecně berných Anně a Ludmile, nábožným pannám kláštera chotěšovského.⁶²⁰) Připsal-li Abraham z Kunratic „seděním na Malejovicích“, byl podle toho přídomku pánem Malejovic.

¹⁹⁴R. 1550 byl majitelem Čestína Kostela Zdislav Zvířetický z Vartemberka. Ten držel k svému zboží i vsi: Malejovice (snad i Mitrov?), Polipsy, Petrovice a Beřice (Rašovice). V úteřý po sv. Ondřeji r. 1556 t. j. 3. dne měs. prosince koupila pí. Anna Voděradská roz. z Elstibo-

ře sirotčí ves Malejovice (a spolu též i Mítrov) pozůstalé po Dionysovi Hostačovském z Petrovic za 5800 kop míšenských.⁶²¹⁾ Kterak Hostačovský těchto sirotčích vesnic nabyl, nelze povědět.

Počátkem XVII. věku byl seděním na Malejovicích Petr z Libentálu a ten je v pátek po početi P. Marie r. 1608 a t. j. 12. prosince prodal p. Heraltovi Václ. Libštejnskému z Kolovrat, nejvyššímu berníku království Českého, za 6000 kop míš.⁶²²⁾

Heralt Libštejnský přivtělil Malejovice a Mítrov ke zboží žišovskému. Na zboží tom požíval nejvyš. mincmistr král. Českého Vilém z Vřesovic důchod, a proto zapsal Libštejnský Malejovice v 8000 kop gr. míš. Vilému Vřesovci a ten daroval důchody ty jesuitské koleji v Hoře Kutné. Pro dotčenou summu na zboží tom pojištěnou postoupil Libštejnský z Kolovrat 19. dne měsíce února 1628⁶²³⁾ celý statek jesuitům kutnohorským. Tak nabyli fratres jesuité statku žišovského a sirotčích vesnic Malejovic a Mítrova i s podacím kostelním.⁶²⁴⁾

Řád jesuitský spojil nabyté zboží se zbožím křesetickým, které měl pak až do r. 1773 v držení. Té doby byl pak řád zrušen a statek žišovský, ku kterému patřily Malejovice i Mítrov, připadly studijnímu fondu, kterýž je připojil ku Křeseticům. Od té doby sdílely Malejovice osudy tohoto panství.⁶²⁵⁾

Malejovice mají vlastní školu, farou, poštou, telegr. i četnickou stanicí i zdravotním obvodem náležející do Janovic Uhl. Nejbližší nádraží žel. jsou Janovice Uhl. na dráze Kolín-Čerčany a ku Praze zastávka Mírošovice na míst. dráze Kolín-Čerčany.

MALOVIDY.

Poněkud jihozápadně tři kilometry od Hrazených Rataj, pod vrchem 357 m n. m. leží po obou stranách malého potůčka osada Malovidy. Žije zde v 35 domech 169 obyv. vesměs katol. náboženství. Domy stojí porůznu náves netvořice; jsou stavěny z kamene a cihel. Šindel a sláma převládá v krytině. Část na pravém břehu potoka zove se na „Dolích“, ostatní části říká se ve Vsi.

Zahrad jest velká řada a pěstují se tu všechny ovocné druhy v dosti velké míře. Ovoce jest velice pěkné a dobrých druhů, ale nezpeněží se mnoho. Suší se po domácku, zvláště švestky a ty se pak prodávají.

Na jižní straně Malovid leží vrch „Stříbrný“ skoro 400 m n. m., kde ve XII. a XIII. století dobývalo se stříbro. V XIX. stol. byly doly obnoveny. Letopočty, kdy se v dolech těch pracovalo, vysekány jsou na kamenech u vchodu do dolů. Majitelem jest nyní kníže z Liechtensteina. Stříbra se v nynější době již nedobývá, ale každý rok pracuje několik dělníků ve starých dolech, aby majitel zachoval si právo kutací. O tom také se zmiňuje J. E. Watterich, že ¹⁹⁵v Malovidech byly doly stříbrné a tak zv. „Silberzeche“.^{625a)} V roce 1913 a 1914 vystavěna nová silnice z Rataj do Malovid přes knížecí les zvaný „Ivaň“. Silnice ta stavěna nákladem velkostatku ratajského za přispění osady malovidské.

Hlavní zaměstnání obyvatelů je rolnictví; chudší lid pracuje v lesích liechtensteinských, zvláště v době zimní, kdy se dříví poráží a zpracovává na dříví stavební, palivové a v poslední době u větším množství na papír. Nábytek i oděv moderní.

Nejstarší rodiny jsou rodina Hrabánkova, Vyhnánkova, Čepelákova, Zámostných a Formánkova. V r. 1654 byli zde dva svobodníci, a to: Martin Růžek a Václav Staněk a měli oba výměry 52 korce a osévali ozimem 11, jaří 12 korců, 13 korců měli úhorů, 3 lada a 13 korců porostlin. Lesy na role obrátili.

Sedláci tu byli 3, chalupníci 3, domkář 1 a 1 rozboř. grunt selský. Všichni měli r. 1654 169 korců, z kterých osévali 41 ozimem, 32 jaří. Také měli 7 potahů, 15 krav, 10 ovcí a 1 prasnic.⁶²⁶⁾

R. 1715 byli zde tito usedlíci: Daniel Tichý, Lukáš Starý, Jan Perný, Martin Hrabánek, který měl nově vystavenou chalupu, Bartoš Hrabánek, Pavel Zámostný a Jakub Hrabánek. Všich-

ni měli 159 kor. a 3 věrt. orných polí, 3 kor. lad, 6 kor. a 2 věrt. pust a porostlin a luk na 10 vozů sena. Osévali 52 kor. ozimem, 40 jaří. Měli 1 koně, 11 volů, 13 krav, 11 jalovic a 5 prasat. Jména Hrabáneků a Zámostných udržela se zde až na naše časy.⁶²⁷⁾

MLÁDEŽ po vyjití ze školy zůstává při rolnictví, nebo jde na řemesla a to hoši většinou do Vídně. Dívky jdou na službu nebo se učí švadlenami.

¹⁹⁶Majetek obecní jest 14 ha 14 m², přímá daň z něho činí 31 K 67 h. - Výměra celé osady jest 375 ha 79 a 14 m²; daní platí celá osada 1316 K 58 h. Luk není mnoho, ale racionelně se v poslední době pěstují. Dešťů bývá hojnost, bouřky časté. Krupobití zřídka a to pouze z mračen přicházejících od východu. - Nemoci nakažlivých nebývá; jet' osada v údolí při potoku podnebí mírného a zdravého a kolkol vrchy obklíčena, tak že pro vrchy a lesy odtud „málo se vidí“, proto jméno Malovidy.

Dějiny. O Malovidech první zmínka děje se r. 1291, kdy náležely ke zboží ratajskému.⁶²⁸⁾ A též rok daroval český král Václav II. biskupu pražskému Tobiáši z Bechyně mnohé vesnice v okolí Rataj, kteréž byly majetkem pánů Arnošta, Jence a Budivoje.⁶²⁹⁾ Právoplatná listina o tom vyhotovena byla 12^{11/8}95.⁶³⁰⁾ Mezi těmito vesnicemi byly také - jak se najisto souditi dá - Malovidy, které při panství ratajském od té doby připojeny zůstaly.

O Malovidech není od r. 1291 ničeho v dějinách zaznamenáno, až ve století XV., když byly Rataje Hrazené majetkem knížete Viktorina z Minsterberka. Viktorin byl po mnoha vítězných bojích proti Uhrům r. 1469 přepaden ve Veselí,⁶³¹⁾ jat a do Uher zavezen. Tehda bylo mu postoupeno mimo jiné i panství ratajské uherskému králi Matyáši. Mezi vesnicemi zboží ratajského byly i Malovidy.⁶³²⁾

Když knížata Minsterberská po 10 letech nabyli opět svých statků a když téhož r. v prosinci dal Matyáš král Viktorinovi svobodu, propustiv ho z vězení beze všech závazků,⁶³³⁾ zastavil Viktorin Malovidy i s celým zbožím ratajským rytíři Bernardu Aplovi z Fictum⁶³⁴⁾ a teprv když kníže Viktorin výplatu učinil, dostalo se zboží toto zpět knížatům z Minsterberka r. 1487.⁶³⁵⁾

A ještě t. r. v měsíci červnu prodali knížata z Minsterberka Rataje panu Bohuslavu ze Švamberka a na Zvíkově a při odevzdání statku byly také v soupise Malovidy s přísl.⁶³⁶⁾ Po smrti otcově rozdělil panství ratajské nejmladší syn Jindřich ze Švamberka tak, že Křištof ze Švamberka svému bratrovi usoudil mezi jiným i Rataje, k nimž náležely také Malovidy.⁶³⁷⁾

Počátkem XVI. století byl majitelem Rataj Václav Robmhap ze Suché a když své zboží 3. února 1528 prodal rytíři Ladislavu Malešickému z Černožic, obsahovala listina zápisná také Malovidy.⁶³⁸⁾ Počátkem XVII. století nabylo zboží ratajské, při němž dosud byly Malovidy, Jan Vitte z Lilientálu na Opořanech a manželka jeho Anna z Glouchova, která trhem nabyté zboží r. 1634 prodala Benigně Kateřině z Lobkovic,⁶³⁹⁾ ale tato již v září 1639 ztržila zboží ratajské na pana Frydrycha z Talmberka a na Vlašimi, nejvyš. komorníka a místodržitele království Českého.⁶⁴⁰⁾ R. 1772 dostalo se celé zboží dědictvím na knížecí rod Liechtenšteinův a Malovidy sdílely pak osudy panství ratajského.

Malovidy patří školou, farou, poštou, telegr. a četnickou stanicí i obvodem zdravotním do Rataj Hrazených. Nejbližší stanice železniční jest Nový Dvůr n. Sázavou a zastávka ratajská na míst. dráze Kolín-Čerčany.

¹⁹⁷MANČICE. (MANČICE KOZÍ.)

Severovýchodně 2½ km Uhlířských Janovic leží po obou stranách okr. silnice onomyšl-skomalešovské ve výši 400 m n. m. politická i katastrální obec Mančice, v starším věku Kozí Mančice zvaná. Vzdálenost od Hory Kutné 16,3 km.

Ve 33 domech žije 166 obyvatel. U Sommy v r. 1843 uvádí se 45 domů s 265 obyvateli. (Str. 364.) Domy stavěny jsou skoro vesměs již z tvrdého materiálu, kryt částečně doškový, též šindelový a taškový. Tvoří náves nepravidelnou, na níž stojí slušná kaplička s obrazem Nanebe-

vzetí P. Marie. Postavena r. 1884. Na věžičce starý zvon, ale bez nápisu. Ostatní domy jsou roztroušeny a stojí v zahradách, v nichž se pěstuje dobré ovoce všeho druhu. Žije zde 6 ev. reform.

Potok bezejmenný, který od Rašovic přichází, dělí obec na dvě nestejně polovice a spěchá odtud k Jindicům k mlýnu Vokálovu. Okresní silnice vede z Uhl. Janovic k Onomyšli a dále k Hoře Kutné.

Obyvatelstvo žíví se zemědělstvím vůbec. Mládež škoie odrostlá zůstává doma při hospodářství, část jde na řemeslo a do služby. Nejstarší rodiny jsou rodina Ešnerova, Filipova, Slavíčkova, Trojanova, Ulmanova, Urbanova a Vlasákova. Šat i nábytek zmodernisován. V málo rodinách jsou ještě staré police.

Obecní majetek záleží ve výměře 25 ha 30 a a jednoho domku a stát. dluhopisu na 100 K; z toho odvádí se 169 K 98 h přímé daně. Výměra celé obce 245 ha 80 a 46 m², z nich platí se 640 K přímé daně. Jména tratí polních: na Vrších, pod Březinou, na Doubravech, v Lipinkách, pod Ztratinky, v Pasekách, za Kubelkovo, pod Vrchy a r. 1785 u Bílých Kamenů a u Volšínek.⁶⁴¹⁾ 198U Mančíc bylo před léty mnoho občin; všechny jsou přeměněny v pole.

Dešťů a bouřek hojně, ale jsou neškodné. Krupobití skoro každoročně, ale nikdy není katastrofální.

V rule panství jindického z r. 1651 jest také toto zaznamenáno: „Tato ves, v nížto jest 8 selských a 6 chalupnických gruntův pustých, leží v pěkném položení, v těch nejpěknějších širokých polích a bývala jest dobrou; nyní je pustá a role zcela ladem leží. Ani co k jednomu gruntu polí přináleželo, jsouc množství let pusté, vyhledávati se nemohlo. A herbářův a pamětníků také žádných se nevnachází.“

Ale již r. 1787 uvádí se, že u Mančíc bylo 281 j. 692¼ čtv. sáhů polí a že tu urodilo se 2183 míry žita, 2337³/₈ měr ovsa. Dále se uvádí, že bylo u obce 89 jiter 53 čtv. sáhů luk, na kterýchž se urodilo 236,29 centů sena a 71,55 centů otavy. Vrchnost tehdy zde užívala 25 jiter 1072 čtv. sáhů polí a 23 jitra 161 čtv. sáh luk. (Arch. zem. Katastr josefinský.)

Dějiny. O Mančicích (původně Kozích) máme první zprávy z r. 1316, kdy jakýsi pán Diviš zapisuje bratránku svému Heřmanovi své zboží mančické,⁶⁴²⁾ které r. 1462 měl v držení Zbyněk ze Soběšína.⁶⁴³⁾ V XVI. století byla tu tvrz, na níž seděl vladyka Jan Špetle z Prudic.⁶⁴⁴⁾ Po tvrzi dnes není ani památky.⁶⁴⁵⁾ Špetle prodal Mančice Václavu st. Růdovi z Křečovic a týž postoupil je 26. dne měs. máje l. P. 1540 rytíři Štěpánovi Bechyňskému z Opřetic⁶⁴⁶⁾ za 95 kop gr. č.

Od Bechyňského dostala se ves i tvrz a dvůr poplužný s poplužím Kunradovi Kdulincovi z Ostromeče za 200 kop gr. č.⁶⁴⁷⁾, a týž je r. 1542 prodal Petrovi z Řičan.⁶⁴⁸⁾ Petr Řičanský již r. 1545 prodal Mančice ves i tvrz a dvůr poplužný s poplužím rytíři Václavu Hraňkovi z Přerubenic a na Pečkách.⁶⁴⁹⁾ Tento Václav vyplatil svému bratru podíl 550 kop gr. č. a rozmnožoval stálým přikupováním statek pečecký.⁶⁵⁰⁾

R. 1628 koupil statek pečecký od Viléma z Vřesovic, nejvyš. mincmistra král. Českého bankéř Jan de Vitte z Lilientálu a v soupise zboží toho byly i Mančice.⁶⁵¹⁾ Jan de Vitte byl zbohatlý kupec z Niederlandu a ten v Čechách mnoho statků nabyt způsobem prapodivným. Pan Jan Oktavian Kinský z Vchynic a Tetova byl pánem rytířského sídla Hrádku nad Podřousy a ten 28. března 1637 prodal zboží své Gerardovi svob. pánu z Taxisů a jeho dědicům i budoucím a ve smlouvě té jest také ves Mančice s krčmou a pustý dvůr Rašovice za 30.000 zl. rýn.⁶⁵²⁾ a Gerard z Taxisů již v pátek po neděli invokávit, t. j. 22. února 1641 postoupil všecko své zboží rytíři Janu Salazarovi de Monte Albano, dědicům i potomkům, se vším přináležejícím za 28.000 zl. rýn. a ve smlouvě se opět nachází pustý dvůr Rašovice a ves Mančice.⁶⁵³⁾

Po krátkém čase nabyt zboží řečené rytíř Maxmilián Rašín z Ryzenburku a prodal je po neděli Laetare t. j. 16. dne měsíce Martii r. 1665 vši obci kutnohorské za 9500 zl. rýn. A zde opět objevují se Mančice, totiž dvůr s poplužím, s dědinami, dobytken, polni ornými i neornými, jichž bylo 2½ zrna 425 kor. 1 věr., pastvy 25 kor., zahrady 2 kor. 2 věr., loučného sena

na 5 vozů,⁶⁵⁴) ovčínem a též ves Mančice s krčmou vejsadní, s masným krámem pokud předešle jaký býval.⁶⁵⁵) Užítku dávali 3 sedl. a 2 chal. za kapouny a 199 slepice 3 zl. 15 kr. a z místa, kde chalupy stály, scházelo se 8 zl. 20 kr.⁶⁵⁷) Konečně r. 1670 koupil hrabě Frydrych z Trautmansdorfu, pán na Pečkách Hrabaňových, statek Jindice a při něm byly zapsány i Mančice.⁶⁵⁸) Po otci zdědil IV. díl statků těch syn František Adam a v té části byly Mančice.⁶⁵⁹) Ale nemoha sestrám svým díl povinný vyplatiti, byl nucen František Adam prodati celé zboží své. Koupil je r. 1713 hrabě Karel z Bredy, pán na Kácově a Čestín Kostelet.⁶⁶⁰)

Hrabě Breda, jak již jinde pověděno, stálým přikupováním statků na dluh nemohl je udržeti a tak statek za statkem prodával, až došlo r. 1765 na zboží jindické, ku kterému přivtěleny byly i Mančice. Zboží koupil Jan svob. pán z Kavanagh s chotí svou Marií. Ostatek viz u Jindic, se kterými zůstaly Mančice spojeny a tak sdílely osudy jejich až do roku svobody.

V Mančicích byli v r. 1728 tito usedlíci: Jan Lubenský, Matěj Bělina, Jakub Lehký, Jiří Novák, Petr Táborský, Jiří Kreysa, Jiří a Matěj Kumpán, Josef Duška, Matěj Kysela, Pavel Tomáš, Matěj Maňálek, Václav Zajíc, Petr Jahoda, Václav Prchal a Václ. Kučera.⁶⁶¹)

Mančice náležejí školou a poštou do Jindic, farou, teleg. a čet. stanic i obvodem zdravotním do Uhl. Janovic.

Nejbližší nádraží železniční jsou Uhlířské Janovice na míst dráze Kolín-Čerčany.

200 MILETÍNŮ.

Pod trigonometrickým vrchem 465 m n. m. rozkládá se po obou stranách okr. silnice kutnohorskojanovické vesnice Miletíny, kteráž slula původně Milotín. Miletínský vrch schyluje se k Solopiskám a dostává tu jména Hrádecký vrch (ode vsi Hrádku). Jest porostlý lesem zvaným Miletínským lesem a složen z ruly a hojně křemene. V letech sedmdesátých XIX. století lámal se tu křemen pro skelné hutě. Dnes ovšem skelné hutě jiným způsobem si opatřují materiál na sklo potřebný. Vzdálenost Miletín jest od Hory Kutné 12,5 km, od Uhl. Janovic 7 km.

V Miletínách žije ve 40 pop. č. 233 obyv., z nichž jest 5 vyzn. ev. reform. Domy jsou stavěny napořád z tvrdého materiálu, ale krytiny jsou různé. Častými požáry bude brzo skoro celá ves nově postavena. Dřevěných starých domků a stodol jest ještě několik. Obec rozděluje se na: Náves hořejší, dolejší, na Hradčana, v Průhonu a v Borku. Severně obce vyvírá na obecní louce pramen, který spěchá ke Kunvaldu a dále k Hrádku a rozmnožuje vodou svou Bečváрку. Rybníky jsou vysušeny, toliko malé rybníky na obci.

Obyvatelstvo žije se zemědělstvím, nádenictvím a řemeslem, kterýchž tu nezbytně jest potřeba. Mládež škole odrostlá zůstává doma, jde na studie anebo do služeb a na řemeslo. - Nejstarší rodiny jsou rodina Zvoníková, Urbanova, Zdeňkova a Balvínova.

Jako zvláštnost zaznamenáváme, že v Miletínách jsou čtyři rodiny Zdeňků a čtyři rodiny Balvínů. Proto užívá se k rozeznání u rodin těch přezdívek: u „Sedláků“, u „Vaňhalů“, u „Janečků“, u „Hajných“ a u „Balvínů“ takto: Balvín „statecký, chalupecký, baráček a Balvínek“.

V Miletínském lese vyvírající potůček, východní to pramen Bečvářky, kteráž se v dalším toku spojí s Kouřimkou, nese vody své ku Labi. Miletíny jako bod trigonometrický mají v okolí ještě tyto vrchy: Malešovský vrch (460), Hrádecký vrch (385) a Miletínský les (300 m).

Obecní majetek záleží z pozemků 18 ha 97 a 50 m² a domů č. 26, z kteréhožto majetku platí obec 61 K 90 h přímé daně. Výměra celé obce 216 ha 75 a 91 m², kteráž jest na 846 K 46 h zdaněna v přímé dani. Názvy tratí: u Obce, nad Lesem, u Kocandy, nad Katovnou, u Luk a louky zovou se Rokosík. Ty se pečlivě obdělávají a hnojí Thomasovou struskou. - R. 1787 měly Miletíny 219 j. 103½ čtv. sáhů polí, sklídily 1513¼ měř žita, 1578¼ měř ovsu, luk měly 109 j. 1325½ čtv. sáhů a usušily 260,32 centů sena a 55,71 ctů. otavy. Lesa měly 62 jitra a sdělaly ročně 46½ sáhů tvrdého dříví.⁶⁶²)

V Miletínách je 17 usedlostí rolnických, ostatní jsou malochalupníci a domkáři. R. 1890 napočteno tu 16 koní, 140 kusů hovězího dobytka (hlavně tažní volí a krávy), 5 koz a 15 úlů

včel.⁶⁶³)

Dějiny. Nejstarší zprávy o Miletínách vyskytují se teprv ve XIV. století, když byl klášter pražských jeptišek u sv. Ducha na Starém Městě pražském majitelem zboží tohoto.⁶⁶⁴) Vycházelo tehdy odtud klášteru 14 kop ročního platu. Osmnáctého listopadu 1436 stala se úmluva mezi pány českými, Zikmundem císařem a knězem Bedřichem ze Strážnice, tehdáž přední hlavou bratří Táborů, o panství kolínském, že je knězi Bedřichovi uděluje a on toto zboží držeti bude v zápisu 3000 kop gr. č. až do výplaty královské, kterážto výplata rok napřed měla býtí ohlášena.⁶⁶⁵) K tomuto panství byly přiděleny také Miletíny.

R. 1487 bylo panství kolínském vráceno koruně a Miletíny byly tu posud v soupise, ale již 1556 bylo panství králem Ferdinandem zastaveno Karlu z Žerotína, kterýž r. 1557 pojistil své manželce Veronice, roz. Trčkové z Lipy, věno její 5000 kop gr. č. na panství tomto.⁶⁶⁶)

²⁰¹R. 1564 jmenují se Miletíny mezi statky Smila Myšky ze Žlunic na Hrádku Poděhúském jako ves pustá.⁶⁶⁷) Kterak se ke zboží hrádeckému dostala, neumíme pověděti. Při Hrádku zůstala ves, až zaruštila lesem. Když r. 1670 připojil hrabě z Trautmansdorfu Hrádek nad Počoušy k svému zboží pečeckému, dal r. 1685 Miletíny třemi sty robotníky z Litomyšlska (Němci) na novo postaviti.⁶⁶⁸)

Jan sv. pán z Kavanagh koupil r. 1765 od hraběte Bredy statek Jindice,⁶⁶⁹) ku kterémuž statku byly přiděleny i Miletíny. Při statku tom zůstaly až do r. 1848 a sdílely osudy panství toho.

R. 1727 byli v Miletínách tito usedlíci: Matěj Beneš, Jan Šimpša, Václ. Matoušek, Jan Zdenka, Jakub Zdenka, Tomáš Hrbek, Petr Hynek, Vilík Zima, Jiřík Mejstřík, Jan Pěkný, Jakub Viktorin, Jakub Morávek, Řehoř Jahoda, Jan Vydra a Martin Jahoda.⁶⁷⁰)

Miletíny náležejí školou a farou do Solopisk, poštou do Jindic, telegr., četnickou stanicí a obvodem zdravotním do Uhl. Janovic. Nejbližší stanice železniční jsou Hatě na míst. dráze Kolín-Čerčany.

²⁰²MILOTICE.

Severně půl hodiny Čestína ve výši asi 500 m n. m. rozprostírá se osada Milotice. Ve 23 pop. č. žije 126 obyv. náboženství katolického. Domy stojí porůznu, tvoří náves a malý potůček dělí je ve dvě nestejně polovice. Stavěny jsou z materiálu tvrdého i měkkého, taktéž i kryty. Dosud se zde zachovalo pět zcela dřevěných selských chalup s lomenicemi, ale bez kabřinců. Zahrad je v Miloticích velice málo a ovocných stromů taktéž.

Obyvatelstvo žije se hlavně zemědělstvím. V zimě chodí mnozí do panských lesů na práci. Nejstarší rodiny jsou zde rodina Forejtova, Svobodova, Suchých a Vránova. Mládež škole odrostlá pomáhá rodičům, nebo jde na řemeslo, nebo do služby. - Nábytek i oděv zcela obyčejný, ale ne staročeský.

Obecní majetek skládá se z 15 ha 40 a pozemků osázených většinou lesem. Přímých daní platí obec 24 K; výměra celé obce jest 92 h 57 a a daní přímých odvádí se 332 K. Luka se pěstují racionelně a hnojí se vůbec umělým hnojivem a Thomasovou struskou.

Milotice měly v r. 1654 1 rolníka nově osedlého, 1 selský grunt pustý, 3 chalupníky starousedlé a 1 v nově usedlého. Měly celkem 71½ korce pozemků, které osívali v 16 korcích ozimem a v 9 jaří. Ve vsi byly 2 volské potahy, 13 krav a 7 jalovic.⁶⁷¹) Ale 1675 dle purkrechtní knihy⁶⁷²) měly již rolníka Jana Vitů a ten měl 20 korců polí, z nichž oséval ozimem 1 korec, jaří též 1 a 18 korců měl porostlin. Ve chlévě měl 1 jalovici a 2 ovce, pak rolník Tomáše Matoušového se 36 korcí, kterýž oséval 1 korec ozimem, 1 jaří, 6 korců měl lada a 28 porostlin. R. 1672 zběhl z gruntu pro nemožnost; ve stavení zůstával podruh. Dále byli tu chalupníci Václav Koster. Ten měl 8 korců (neoséval nic), 2 korce lada a 6 kců. porostlin. R. 1745 zběhl z gruntu pro nemožnost, ale ve stavení bydlí podruh, Matouš Lán měl 8 korců, oséval 2 ozimem, 2 jaří, 2 úhoru a 2 porostlin, měl 2 koně, 2 krávy a loučného na 1 vůz sena. Tomáš Malý měl 8 kor., zběhl r. 1677. Stavení spadlo a jen místo zůstalo. Jiří

Cimmer měl 9 korců, zběhl r. 1745, stavení také spadlo a jen místo zůstalo.

Kromě potůčku, který protéká vsí, jest v katastru ještě několik menších bezejmenných rybníčků, které napájeny jsou většinou vodou dešťovou. Ačkoliv dešťů bývá do roka hojně i bouří, nezanechávají žádných zlých následků. Zvláštních nemocí ve zdejší krajině nebývá, jest celé okolí lesnaté a proto velice zdravé. Spojovací prostředky v obci zdejší byly až do nedávna velice příznivé, neboť nebylo zde žádné silnice a cesty velmi špatné. Teprv před krátkým časem vystavěna nová silnice k Moranům, která se připojila k silnici okresní a Miloticům lepšího zabezpečila spojení.

Dějiny. Milotice sahají založením svým asi do XIV. století, kdy byly zvláštním statkem, poněvadž již r. 1470 v den sv. Gertrudy Anna z Častolovic a z Talmberka své dědictví v Miloticích ves, dvory kmeci, ze kterých šlo ročně půl sedmé kopy gr. č., prodala Slavatovi z Chlumu a Košumberku, pánu na Čestín Kostele za 132 zl. uherské s tou podmínkou, že si je může v 6 letech vyplatiti. Anna z Častolovic je však nevyplatila a proto zůstaly Milotice i nadále při statku čestínkostelském.⁶⁷³⁾ A poněvadž od této doby byly Milotice stále při zboží čestínském, jsou tudíž dějiny Milotic jako Čestín Kostela.

R. 1511 pohnal k soudu komornímu pan Slavata z Chlumu a Košumberka pana Václava z Řičan na blízkých Podmokách, že bral z jeho lidí platy. I svědčili proti panu Václavu Jan Průša a Kříž z Milotic, Vaněk z Pobípes, Jan Dub z Kasanic, Vávra z Čestín Kostela, rychtář Václav z Čestín Kostela a j. v.⁶⁷⁴⁾

Teprv r. 1713 třetího dne měs. března koupil zboží čestínkostelské hrabě František Breda, pán na Kácově, za 36.381 zl. 21 kr. a 3½ denáru a spojil tento nový majetek s Kácovem.⁶⁷⁵⁾ Ve smlouvě byly také Milotice a dějiny osady této splynuly namnoze v jedno s dějinami těchto statků. (Viz dále heslo Čestín Kostel a Kácov.)

Jako zvláštnost u Milotic uvádíme, že občané byli horliví protestanti a že scházeli se ještě r. 1673 s predikantem nekatolickým tajně v některé horské osadě se zdržujícím.⁶⁷⁶⁾

Milotice patří školou, farou, poštou, zdravotním obvodem atd. k Čestínu. Nejbližší nádraží jsou Zbraslavice na míst. dráze Hora Kutná-Zruč.

MITROV.

Na okresní silnici vedoucí z Uhl. Janovic do Kácova leží po obou stranách této silnice 3,5 km jižně od města vesnice Mitrov. Z Hory Kutné obnáší vzdálenost 22,5 km. Celá osada rozkládá se 500 m n. m. a valná část na svahu Mitrovského kopce, který se vypíná 512 m n. m. a trigonometrickým bodem v této krajině stanoven jest. Říká se i píše „na Mitrově“.

Ve vsi jest 26 domů, v nichž bydlí 181 obyv. vesměs náboženství katolického. Domy stojí v ovocných zahradách, jsou stavěny z materiálu měkkého (vepřovice) s podezdívkou kamennou a nové domy z materiálu tvrdého. Krytina jsou u starých budov došky, u nových krytba tvrdá. Dřevěné domky mají skoro všechny přístěnky vedle světnice pro nájemníky. Domky mají střechy s lomenicemi a kabřinci. Na čís. 9. jest tento nápis: *Toto stavení je postaveno s pomocí Boží L. P. 1808.*

²⁰⁴U čís. 3., 4., 5. a 12. zachovaly se ještě staré vjezdy. Číslo 1. vystavěl r. 1780 Adam Solnař na obec. gruntě; po něm dědil chalupu syn Jan a při rozdělování panských dvorů přikoupil si 34 měrice a 3½ větr. pozemků a zápis mu dán 13. října 1750 na 400 zl. rýn.⁶⁷⁷⁾ Číslo 4. bylo majetkem rodiny Vojáčkovy, která sem kol r. 1680 z Polska se přistěhovala. Poslední člen rodiny Alois zemřel r. 1903. Nyní jest majitelem Boh. Hocke.

Obyvatelstvo žije se hlavně zemědělstvím a nádenictvím. V zimě se dřevaří v okolních leších, mlátí se obilí, dere peří a pletou čepičky. Nejstarší rodiny jsou rodina Vojáčkova (přes 300 let), Váňova a Stehlíkova. Kroj i nábytek zmodernisován.

Mládež školou odrostlá zůstává doma při hospodářství, nebo jde do služeb a malá část na studie, dívky do služby.

Majetek obce jsou pozemky ve výměře 23 ha 92 a 13 m² a odvádí se zaň 46 K 46 h; výměra celé obce jest 160 ha 18 a 77 m², za které se platí ročně 916 K 72 h přímé daně. Luk na potoku Janovickém není tak mnoho, ale obdělávají se racionelně i hnojí a dávají dobrého užitku. Název polí: u Dubu, u Hrušky, na Vystrkově, u Studánky, ve Vlčí jámě atd.⁶⁷⁸) Dešťů bývá dosti jako v celém okolí, ale jsou neškodné.

V Mitrově byli r. 1651 dva sedláci, kteří se zvali Řehoř Rychtář se 40 korci polí. Oséval 11 ozimem, 10 jaří. Má 3 potahy, 5 krav, 7 jalovic, 14 ovcí a 3 svině, Mikuláš Martinů se 40 korci. Oséval 10 ozimem, 9 jaří. Má 2 potahy, 3 krávy, 2 jalovice a 2 svině. Byl tu jeden chalupník jménem Šimon Švenda a ten z 18 korců oséval 6 ozimem, 5 jaří. Měl 2 krávy, 1 prase. Domkář Jakub Kohout, řezník, pole nemá, ale má 2 krávy a 3 prasata.

Tři pusté selské grunty o 112 korcích náležely: Šaškovi, Jankovi a Vaňkovi. Právi se o nich: „Kdyby byli dbalí, dobře by se jim vedlo, pole jsou dosti dobrá“. Také chalupa Kovářova 8 korců je pustá. (O krčmě, která měla 30 korců rolí, dočteš se později). Celý Mitrov měl tudy 248 korců polí, 49 korců luk, potahů 5, krav 12, jalovic 9, ovcí 14 a prasat 6. Oséval 27 korců ozimem a 24 jaří; ostatní úhořil.⁶⁷⁹)

Jako zvláštnost uvádíme,⁶⁸⁰) že měl Mitrov „panský dům“ vystavěný koncem XVII. století pro byt panský bez polí, ale bydlel v něm jen nájemník a platil J. M. pánu z Kolovrat 2 kopy 15 gr. míš. ročně při sv. Havle. Však již 4. února 1705 byl dům ten prodán Martinovi Bělskému za 35 zl. stř. Při placení srazil si za 1½ krávy po 10 kop. = 17 zl. 30 kr. a 17 zl. 30 kr. uplatil. R. 1708 od pustého gruntu Vaškovského dány pozemky Martinovi Bělskému a z panského domu, při němž dříve polí nebylo, utvořena nyní chalupa. Roku 1709 náležela chalupa Jakubu Sasínovi a r. 1724 Janu Váňovi.

Také byla v Mitrově pod č. 5. „panská kovárna“ s 1 kopou záhonů. Za kovárnu malý kousek rolí s paloučkem na vozík a pod rolí louka na vůz sena. Nádobí jest dáno do kovárny bylanské k užívání dvoru přítockého. Z kovárny se platilo 8 kop 10 gr. míš.

R. 1653 najal si kovárnu Jakub Šůber, dostal od pánů nový měch, novou kovadlinu a ostatní nádobí. R. 1708 byla kovárna přenesena na jiné místo a ze staré kovárny vystavěna vrchností nová chalupa a zápis na ní dán Jakubovi Parnickému za 35 zl. stř. Kovárnu č. 5. prodala vrchnost 1717 dne 24. dubna Frant. Stehlíkovi za 70 zl. a roční činže 7 zl.

Mitrov měl také „panskou krčmu“ s 3 kop. a 30 záhony polí a luk, zahradu a při ní kousek role pod 2 věrtele. Na této krčmě býval někdy sedlák, který však zmizel a vrchnost k svému užítku krčmu přejala.⁶⁸¹) Dne 11. měsíce ledna r. 1655 o soudu mitrovském prodána krčma Jos. Vejvodovi za 160 kop míš., - ale ten r. 1657 z krčmy utekl a nevědělo se kam. Krčmu koupil r. 1743 Karel Verner za 450 zl. a r. 1777 dne 24. dubna koupil krčmu za 350 zl. a 10 zl. roční činže Jan Solnář (z č. 3.), ale koupil jen pouhé stavení; po rozdělení dvoru malejovického r. 1790 dosáhl 50 měr. 12 věr. a obnoven mu zápis na chalupu v 1000 zl., 10 zl. činže a 10 zl. 2 kr. za robotu.^{682a})

²⁰⁵Za vlády jezuitské r. 1766 byly statky v Mitrově takto osídleny: Statku Čermákovského byl majitelem Martin Čermák a měl ceny 180 zl. Čermák měl odvésti ze statku 5 zl. 40 kr. dluh Jiříka Ondráčka, který z panství sběhl a dluh Martina Rezka, který byl z panství vypovězen per 5 zl. 15 kr. a dluh 5 zl. 50 kr. po Jakubovi Turkovi do záduší kostela sv. Jiří do Malejovic. Statku Váňovského byl majitelem Martin Váňa, šacovaný na 160 zl., statku Bělského byl majitelem Josef Bělský na 156 zl. 40 kr. a ten z panství sběhl a jeho nápad 27 zl. 1 kr. a ½ den připadl na milostivou vrchnost. K záduší kostela sv. Jiří v Malejovicích připadlo 5 zl. 15 kr. a 19 zl. 19¼ kr., Váňovský statek druhý jest v držení Jana Váni, prošacovaný na 180 zl., na kterémž vážne částka na mše sv. za 4 dítky po 2 zl. 55 kr.; statek Černých náleží Václavu Černému, prošacován jest na 120 zl. 15 kr.; platí k záduší malejovické 8 zl. 10 kr. a chová 2 železné krávy. Chalupníci dva: Josef Váňa, jehož majetek jest za 38 zl. 30 kr. a 3 den. a chová 1½ želez. krávy. Chalupník Jan Chlust má majetku za 35 zl. a platí k záduší 1 zl. 10 kr. a za Jiřího Vondráka na mše sv. ročně po 38 kr.^{682b})

Dějiny. Mítrov jest prastarou osadou; za mnoha místech se čte, že byl majetkem kláštera sedleckého již ve století XIII. Zaručená první zpráva písemná zaznamenána jest r. 1358, kdy Bohuslav z Mítrova manželce své Kuňce jménem ²⁰⁶důchodů (či věna) určuje sídlo na tvrzi v Mítrově a 300 kop na Strážkově, Janovicích a Bojanově.⁶⁸³)

Mezi majiteli v XV. věku uvádí se roku 1483 „seděním na Malejovicích“ Abraham z Konratic,⁶⁸⁴) jemuž ovšem i Mítrov náležel, poněvadž obě obce tvořily vždy jeden statek. Po té se shledáváme s Mitrovem až r. 1596, kdy 3. prosince t. r. v úterý po sv. Ondřeji koupila pí. Anna Voděradská roz. z Elstiboře za 5800 kop míš. gr. sirotčiči ves Mítrov (i Majelovice), pozůstalou po Dionysovi Hostačovském z Petrovic.⁶⁸⁵) Bylť tedy p. Hostačovský v XVI. stol. pánem těchto sirotčích osad; kterak jich nabyl, není známo.

Počátkem XVII. století byl majitelem Mítrova Petr z Libentálu,⁶⁸⁶) od něhož 12. dne m. prosince 1608 se zbožím žišovským přešla osada ta v majetek rodiny Libštejnských z Kolovrat. Herald Václav Libštejnský, nejvyšší berník království Českého, měl za manželku Veroniku, roz. Berkovnu; táž mu zemřela r. 1616 a on po smrti manželčině sám spravoval zboží své.

Vilém z Vřesovic a Doubravské Hory měl v tu dobu na statku tom pojištěnou summu per 8000 kop gr. míš. a proto mu Herald statek svůj zapsal za tuto summu dlužnou. Vilém z Vřesovic daroval tyto důchody koleji jezuitské v Hoře Kutné a p. Herald Libštejnský z Kolovrat postoupil 19. dne měsíce února 1628 koleji celý statek žišovský, při kterém byla i ves Mítrov (i s Malejovicemi⁶⁸⁷). Jesuité připojili zboží žišovské k panství křesetickému.

Od té doby sdílel Mítrov i Žišov osudy tohoto panství. (Viz Křesetice II. díl část I. „Kutnohorská“.)

Mítrov náleží školou do Malejovic, farou, poštou, telegr. i četnickou stanicí i zdravotním obvodem do Uhl. Janovic. Nejbližší nádraží jsou Janovice Uhlířské na dráze Kolín-Čerčany.

MIROŠOVICE.

Asi 6 km jihozápadně města Uhl. Janovic a 28,5 km od Hory Kutné rozkládá se ve výši 425 m n. m. vesnice Mirošovice. Jižně pod osadou teče sem malý potůček od Opatovic, v dalším toku zvaný „Živý“ a ten ubírá se dále k Ratajům Hrazeným, kde vody své Sázavě postupuje. Na jeho pravém břehu leží Mirošovice.

Obec mirošovická má 42 domy dílem z kamene, dílem ze dřeva vystavěné, novější kryty jsou taškami nebo šindelem, starší slamou. V domech těchto bydlí 313 obyvatelů vesměs vyznání katolického. Nejstarší rodiny v obci jsou rodina Pytlounova, Venclova, Gabrielova, Hrabánková, Kolářova, Jelínková a Koželuhova, které žijí zde již bezmála 200 let. Kroj zdejšího lidu jest již zmodernisován, nábytek starý, vykládaný a malovaný dávno zanikl a podlehl modernímu, ale bezvýznamnému řemeslnému zařizování bytů.

Hlavní výživa obyvatelstva jest rolnictví. Chudší lid zaměstnává se nádenictvím a malá část řemeslem. Lid jest zdravý a nemoce velmi řídké; toliko u mládeže vyskytují se občas plané neštovice, spála, ano částečně i záškrť. V r. 1848 zuřila cholera, které podlehl více 20 osob.

Obec má 19 ha pozemků, z nichž platí 65 K 68 h, celá obec má 149 ha 27 a a 63 m², z nichž odvádí 672 K 58 h přímých daní; luk u obce racionálně pěstovaných není. R. 1651 měly Mirošovice 4 sedláky, 1 chalupníka, 3 rozbořená selská pustá stavení a 200 kor. ²⁰⁷rolí, z nichž osévaly ozimem 51 kor, 41 jaří; měly 10 potahů volských, 17 krav, 10 jalovic a 1 prasnicí.⁶⁸⁸)

R. 1671 byli tu usedlíci Mikoláš Holub, Václ. Číhal, Frant. Korbel, Matějka Koželuh, Matěj Kolář, Václ. Heyný, Jakub Zámotný a Václav Janáček. Měli 285 korců orných polí, 28½ kor. lad, 238½ korců pustá porostlin a luk na 24 vozy sena a na 2 otavy. Potahy koňské měli 2, volských 11, krav 14, jalovic 11, ovce 4, svině 2 a 4 kozy.⁶⁸⁹) - Názvy pozemků jsou: Na Podhejní a na Kopaninách, v Dubině, u Kříže, na Horkách, u Obecnice (planá hrušeň na obci).

Podnebí jest drsnější, a proto daří se zde jen obyčejné druhy obilí. Za touž příčinou stojí i ovocnictví na stupni prostředním, poněvadž ovocnému stromoví škodí jarní mrazy, a ne-li ty,

tedy podzemní studena. Také celé okolí je na stromoví chudé.

Škola. Až do r. 1892 chodila mládež mirošovická do školy úžické, kamž obec přiškolená byla. Leč osadníci delší dobu již domáhali se školy pro obec svou. A toho domohli se r. 1892, kdy jim byla c. k. zemskou šk. radou povolena celoroční expositura náležející k mateřské škole úžické, a ta trvala do škol. r. 1896-97. Tím rokem počala obec stavěti školní budovu dle plánů inž. Ludv. Láblera nákladem 5520 K a škola byla stavitelem M. Horákem z Hrazených Rataj vystavěna.

Vyučovati se v ní počalo teprv 11. září 1897 a to proto, poněvadž m. šk. r. úžická proti povolení školy protestovala. Brzo po té žádali Mirošovičtí o školu veřejnou a dostalo se jim c. k. zem. šk. radou ze dne 18⁹/3,98 čís. 48.221 svolení, proměnění exposituru ve školu veřejnou o jedné třídě. A tak ²⁰⁸dávné přání Mirošovických bylo splněno a šk. rokem 1897-8 stala se expositura mirošovická školou veřejnou samostatnou.

Posloupnost učitelstva. Prvním doč. učitelem na exposituře byl úžický podučitel Rouč Jan (18¹⁵/92 - dočasným správcem školy pak do r. 1896), def. správcem školy Pavlík Ant. (1897-1909), Vlasák Josef (výp. od 15./10. 1904-28./2. 1905), Ptáček Jaroslav (1909 správcem školy dosud). Industriální vyučování povoleno 18²³/2,94 č. 1923 o. š. r. a učila tu Marie Roučová (18¹/95-1901), od r. 1902-14 Viktorie Svatá a od r. 1914 Marie Kalousková.

Posloupnost předsedů míst. šk. r. Vádav Hrabánek (1892-99), Václav Pytloun (1899 dosud). Míst. škol. dozorcové: A. Kolář, Čeněk Holeček (1906-9) a Václav Jelínek (dosud).

V Mirošovicích kostela není, leč na návsi jest kaplička se sochou Panny Marie. Byla vystavěna asi přes 50 lety nákladem obce, když starostoval občan V. Jelínek. Mimo kapličku stojí na návsi kříž, škola a obecní studně.

Dějiny. Mirošovice jsou velmi starou osadou. Náležely od pradávna k hradu ratajskému, jehož majitelé ve XIII. století byli Hroznatové z Úžic, kteříž se tak psali po blízké osadě úžické.

R. 1293 daroval král Václav II. biskupovi Tobiaši z Bechyně majetek Heřmana Hroznaty z Úžic, totiž oba hrady v Ratajích, k nimž Mirošovice také přináležely. Stalo prý se to v náhradu, poněvadž král Přemysl II. odňal roku 1268⁶⁹⁰) biskupu pražskému Zbraslav a připojil ji ke královskému zboží.⁶⁹¹)

Při r. 1366 jsou již Rataje Hrazené majetkem slavného rodu z Pirkštejna a Lipé.⁶⁹²) Tehdy byly při zboží tom i Mirošovice. Po smrti Hynce Ptáčka z Pirkštejna († 1444) provdala se jeho jediná dcera Žofka r. 1463 za knížete Minstberského Viktorina z Kunštátu a Poděbrad, a přinesla mu také zboží ratajské, při kterém byly ještě Mirošovice, vĕnem.⁶⁸³)

R. 1487 dne 1. června prodal kníže Viktorin dědictví své v Ratajích atd. Bohuslavu z Švamberka a z Zvíkova za 3000 kop gr. č. a v součtu vesnic byly také Mirošovice.⁶⁹⁴) Po té vystřídalo se mnoho majitelů, mezi nimi byli i páni z Komorního Hrádku či Hrádku n. Sáza-
vou,⁶⁹⁵) až konečně 1772 dědil veškeré zboží kníže z Liechtensteina, v jehož rodě drží se dosud. Mirošovice sdílely další osudy zboží ratajského (viz Hrazené Rataje), kterému až do roku svobody poddány byly.

Mirošovice mají vlastní svou školu, farou náležejí do Úžic, poštou a telegr. stanicí do Uhl. Janovic, četnictvem a obvodem zdravotním do Hraz. Rataj. Zastávka železniční jest v místě a nádraží nejblíže Nový Dvůr u Rataj na místní draze Kolín-Čerčany.

MORANY.

Severovýchodně čtvrt hodiny cesty od Čestína při pramenech Čestínky leží samota - jindy ves - Morany, k níž pop. čís. náležela i samota „Zelená chalupa“. (Viz v dodatku.)

R. 1707 dne 17. března odprodal Václav Diviš Miseroni z Lisonu od svého zboží čestínského Vavřinci Eisnerovi, skelmistru, kus lesa blíže ryb²⁰⁹níka „Tmářovky“ k postavení skelných hutí za 1500 zl. a 30 zl. platu ročního, vymíniv sobě honitbu a čižbu.⁶⁹⁶) Eisner v brzku

postavil hutě dle plánu a způsobu vlašských hutí v „Muranu“ blíže Benátek, kdež v té době nejlepší skla v Evropě byla vyráběna. Hutěm dáno toto vlašské jméno „Murano“, kteréž ovšem jen několikrát v knihách gruntovních se takto nalézá. Lid brzo zaměnil jméno to za „Morany“ a tak zve se samota ta dosud.

V r. 1787 byly zde 3 pop. č. s 29 obyv.,⁶⁹⁷) v r. 1843 bylo zde již 18 pop. č. se 101 obyv.,⁶⁹⁸) v r. 1848 bylo též 18 pop. č., ale jen 173 obyv.⁶⁹⁹) a r. 1870 taktéž v 18 domech, ale 187 obyv.,⁷⁰⁰) r. 1855 v 6 pop. č. 112 obyv.⁷⁰¹) a dnes jest zde 8 čísel s 41 obyv.⁷⁰²)

Vedle lesa prodaného ponechal i pan Miseroni z Lisonu kus pole Eisnerovi k užívání. Bylo to asi za těch 30 zl. ročního platu, kterýž Eisnerovi za povinnost pán Miseroni uložil. Toto pole prodal Eisnerovi hrabě Breda, následující pán na Čestině Kosteke za 350 zl. stf. a bylo ho naměřeno 20 korců a 1 větel.⁷⁰³) Ale v katastru josefinském počítá se r. 1785, že bylo u Moran 46 jiter 152 ° polí, 19 jiter 1584 ° luk a 77 jiter lesů.⁷⁰⁴) Jich jména: Fejfarka, u Preghausu, u Kapličky, na Moravce,⁷⁰⁵) Kopaniny, Boroví a na Pastvišti.

²¹⁰R. 1740 ujal Morany syn Eisnerův Jan. Splativ bratra Václava byly mu Morany ve veřejné dražbě r. 1765 prodány. Koupila je Teresie Waidmanová a ta je r. 1780 postoupila svému zeti Ondřeji Grimmovi, vrchnímu král. komor. panství kolínského. Grimm zanechal práce hutní a pozemek pronajímá. Po jeho smrti vdova i synové hleděli si jen hospodářství polního a hutě pustly.

Od Grimmů dostaly se Morany sňatkem na Martina Plešingra a ten r. 1840 opět zřídil, obnovil hutě a počal sklo vyráběti. Po smrti jeho dostaly se Morany opět sňatkem na Jana Vyhna; jemu byly r. 1865 prodány veřejnou dražbou Martinu a Anně Plešingrovým, od nichž je 8. února 1867 koupil Antonín Moravec, skelmistr ze Staré Hutě za 41.110 zl. Cmce;⁷⁰⁶) po němž je ujmul 5. října r. 1874 v ceně 60.000 zl. r. č. jeho syn Maxmilián.⁷⁰⁷) Týž držel je do r. 1894 a prodal je 23. srpna t. r. také za 60.000 zl. r. č. Jos. svob. pánu Hrubému z Jelení, majiteli panství pečeckého,⁷⁰⁸) kterýž ovšem sklářství tak jako jeho předchůdce zanechal, ale obytné stavení býv. majitelů v pěkný zámeček - letní sídlo - proměnil a kolem něj slušný park zříditi dal. Jest to jeho letní sídlo.

Dodatek. Jak zprvu řečeno, náležela k Moranům na blízkou ležící „Zelená chalupa“. Ta r. 1885 vyhořela a už nově zbudována nebyla. Bylo to pěkné hospodářské stavení se 16 korci dobrých pozemků a něco lesa. Po vyhoření byly pozemky rozprodány čestinským občanům Janu Plešingrovi a Ludolfu Přenosilovi. Od těch r. 1901 odkoupil vše baron Hrubý z Jelení a připojil k Moranům. Jméno „Zelené chalupy“ pochází zajisté od veliké ovocné zahrady, jejíž plot byl vypěstován ze samých zelených keřů.⁷⁰⁹)

Morany náležejí k obci čestinské. Sem také patří školou, farou, c. k. pošt. a telegr. stanicí i obvodem zdravotním. Nejbližší stanice jsou Zbraslavice na místní dráze Hora Kutná-Zruč.

MRCHOJEDY.

Poblíž pravého břehu Sázavy ve výši as 400 m n. m. rozkládá se osada Mrchojedy zvaná. Z nádraží novodvorského u Rataj dojdeš sem směrem severozápadním za malou hodinu, ze Sázavy směrem východním za ¾ hod. Od Hory Kutné jsou Mrchojedy vzdáleny 30, od Uhl. Janovic 10½ km. Ke katastru mrchojedskému náležejí samoty: Budín, mlýn a myslivna Krdliště.

Bydlí tu ve 14 pop. č. 100 obyv., vesměs katolíků. Náves je podoby obdélníkové a jedné části osady, kudy vede cesta k blízké myslivně a dále k Sázavě, říká se na „Průhoně“. Domy stojí skoro vesměs v zahradách ovocných, kterým se tu valně nedaří. Jsou stavěny z cihel, kryty došky i taškami a u některých jsou lomenice bez nápisu, ale rázu již novějšího.

Hlavním zaměstnáním obyvatelstva jest polní hospodářství a nádenictví; v zimě práce v lesích. Nejstarší rodiny zde žijící jsou rodina Navrátilova a Králova. Mládež po vyjití ze školy zůstává doma nebo jde na řemeslo.

Majetek obecní jest velice malý. Jest to asi půl hektaru pozemku, za něž odvádí obec 87 hal. daně; výměra celé osady jest 111 ha 50 a a 94 m² pozemků, z nichž se platí 343 K 19 h přímých daní. Jména pozemků: na Obci a v Lišti.

²¹¹Mrchojedy měly r. 1651 sedláky 3 a těm náleželo 120 korců polností, které osívali 42 ozimem, 26 jaří. K tomu měly 9 potahův volských, 10 krav, 16 jalovic a 6 prasnic.⁷¹⁰) O Gruntu 1. jest v starých purkrechtních knihách zaznamenána r. 1610 Kateřina Havelková, která se provdala r. 1615 za Šimona Vejvodu a jej do gruntu za manžela přijala. Od té doby slul grunt ten Vejvodovský a náležel manželům těm do r. 1645. V témž r. Vejvoda zemřel a Kateřina, manželka jeho, zůstala vdovou s dětmi Tomášem a Annou a grunt ještě t. r. prodala za 50 kop grošů č. Tomáši Krčkovi, na kterého se stal nový zápis.

Grunt 2. byl majetkem Mikoláše Bisáčka, který † r. 1624 a nový zápis učiněn na syna jeho Martina v 95 kop. gr. č. V r. 1651 byl učiněn opět nový zápis a tak rozděleno jmění, ale poněvadž se dcera Dorota bez vůle vrchnosti na cizí grundy provdala, odrazilo se 10 kop gr. č. ztráty z gruntu toho.

Grunt 3., jak staré knihy udávají, ujal Martin Pekař podle prošacování rychtáře a konšelův z r. 1604 v summě 100 kop gr. č. a r. 1656 učiněn zápis na Václava Zvěřinu podle prošacování ouřadu za 75 kop gr. č.⁷¹¹)

R. 1678 byli v Mrchojedech 3 sedláci a měli 120 str. polí, které osívali 42 str. ozimem a 26 jaří, měli 2 koň. pot., 1 vol., 10 krav a 6 sviní.⁷¹²) R. 1788 bylo zde již 13 gruntů osedlých, z nichž byly 3 pobožené a bylo tu 85 jiter 25 čtv. sáhů polí, 5 jiter 1245 čtv. sáhů luk a 182 jit. a 866 čtv. sáhů lesů. Urodilo se tu 840 měř žita, 132 ječmene a 660 ovsů; luka dala 29 ctů. sena a 17 ctů. otavy. Les dal 146° měk. dříví.⁷¹³)

Dějiny. O Mrchojedech máme zachované zprávy ze XIV. století. Tehdy v r. 1336 v měsíci dubnu, dne 30., směnil Nezamysl, pán na Talmberku, s Přibyslavem čili Přibíkem XIII., opatem kláštera sv. Prokopa na Sázavě, svá ²¹²role pod hradem a v Mrchojedech ve vsi téhož kláštera ležící taktěž.⁷¹⁴) Totéž potvrzuje listina vydaná 23. dne měs. dubna 1337, že k duchovním statkům kláštera sázavského náležela ves Mrchojedy.⁷¹⁵)

R. 1359 byl majetníkem Mrchojed Purkard hrabě z Maidburka a ten je odprodal klášteru sedleckému.⁷¹⁶) Kdy dostaly se zpět k duchovním statkům kláštera sázavského, není nám povědomo, ale r. 1436 bylo zboží klášterní zastaveno Janu z Kunštátu a Jevišovic a byly tu také jmenovány Mrchojedy.⁷¹⁷)

V sobotu po sv. Jakubu r. 1525 Mikoláš z Brukštejna, místokomorník král. Českého, odhálal mocí svého úřadu dědiny Ludvíka Zajimače z Kunštátu, příslušící k Hrádku Komornímu a mezi těmi byly dědiny duchovního statku kláštera sázavského a v soupise tom byly také Mrchojedy.⁷¹⁸)

R. 1548 koupil hrabě Jan z Waldštejna za 19.300 kop grošů kamerální panství býv. kláštera sázavského a byly i zde jmenovány Mrchojedy.⁷¹⁹) Když pak r. 1677 dne 29. května odstoupili dědicové Waldštejnští na Komorním Hrádku vesnice býv. duchovních statků kláštera sázavského, odevzdali opatu Danieli Nigrinovi i Mrchojedy.⁷²⁰) Daniel † r. 1679 (Dra. Kráska Sv. Prokop).

Kláster sázavský byl r. 1785 zrušen a všecky zásoby i nábytek veřejnou dražbou 4. dubna 1786 prodávány; zboží klášterní záležející z jedenácti vesnic, také Mrchojed, připadlo nábož. fondu, kterýž je porůznu prodával.⁷²¹) Při ²¹³veřejné dražbě r. 1809 byl prodán statek sázavský a Mrchojedy byly zde dosud. Dále sdílely až do roku volnosti osudy tohoto zboží. Kromě dědiny v Mrchojedech byl tu menší statek vladyčí, na kterém seděli různí zemané a vladykové. Ten svým časem splynul s ostatním zbožím panským v jeden celek a po jmenech těchto vladyk nezbylo ani památky.⁷²²)

K osadě mrchojedské náleží samota mlýn „Budín“. - V revisní rule r. 1678 čteme: Mlýn Budín jest majetkem Jana Budínského, mlynáře a ten má 3 slož. o 3 kolách, pilu, 45 str. polností, z kterých osévá 18 ozimem, 10 jaří. Budínský má 2 potahy volské, 4 krávy, 4 jalovice a

4 kusy vepř. dobytka.⁷²³⁾

V r. 1788 měla samota Budín tři popisná čísla a měla 4 trati polní, které měřily 43 jitra a 711 čtv. sáhů. Majitelem mlýna byl Josef Polák.⁷²⁴⁾ Nynějším majitelem jest Václav Schiller.

Jméno samoty té pochází zajisté po nejstarším známém panu otci Budínském. Na blízkou vlnu se železnice po levém břehu sázavském klikatou drahou mezi vysokými skalními útesy, které protíná a tunely probíhá.

Mrchojedy náležejí školou do Samopše, farou, poštou, telegr. stanicí i zdravotním obvodem do Sázavy a četnickou stanicí do Rataj. Nejbližší stanice železniční jest Ledečko na míst. dráze Kolín-Čerčany.

NECHYBA KÁCOVSKÁ.

Na okresní silnici z Janovic Uhl., vedoucí do Kácova, leží samota Nechyba Kácovská, z Uhl. Janovic počítá se sem 7, z Hory Kutné 27 km. Základem této osady byla za starodávna krčma, ve které hledali útočiště povozníci (formani), když rozvázeli po vlastech našich po nápravě zboží. Tam hledali na chvíli klidu a odpočinku. Jako při mnohých takových hospodách, tak i zde časem zřízena byla kovárna, kteráž měla s dostatek práce pro povozníky, již touto cestou se brali k mostu Pelíškovu a na Kácov zpět k Uhl. Janovicům. Později přibyla zde ještě flusovna.

Dějiny. Nechyba založena asi v XVIII. století pány Kácovskými a měla tehdy tři pop. čísla. Krčma měla pozemků 12 str., flusovna 24 a kovárna 4 str.

Dle pověsti mezi lidem zdejšími hojně rozšířené měly Nechybu v nejstarší době v držení dvě panny, které vedle toho měly velký obchod se zbožím smíšeným a v železe. Občané ze Zbizub, Vestce a Hroznic, ba i z okolních osad, museli z krčmy a obchodu potřeby své nakupovati.⁷²⁵⁾

V druhé polovici XVIII. století byla pánem Nechyby Kácovské č. 1 a č. 2 rodina Wíznerů. Když Dominik Wízner zemřel, byla po něm projednávána pozůstalost 12. května 1806 a dle záznamů ze dne 8. února 1815 přešel majetek † Dominika na Antonína Wíznera.⁷²⁶⁾ Tento majitel postoupil jmění své synu Dominiku dne 19. ledna 1842⁷²⁷⁾ a Dominik Wízner postoupil r. 1868 dne 20. května majetek ten Janu a Aloisii Wíznerovým⁷²⁸⁾ a manželé tito postupně a spolu svatební smlouvou převedli čtvrtinu tohoto majetku na Aloisii Fišerovou. R. 1876 dne 19. listopadu přešla v její majetek druhá čtvrtina obou popisných čísel, druhá pak polovice dostala se dle snímku notářského ze dne 29. července 1876 v majetek Emiliana Fišera, kterýž získal dne 5. února 1903 i druhou polovici od Aloisie Fišerové. Od 11. listopadu 1903 náleží krčma čis. 2 a domek č. 1 manželům Emilianu a Anně Fišerovým.⁷²⁹⁾

²¹⁴Kovárna nechybská č. pop. 3 byla od r. 1803 majetkem rodiny Lanzové⁷³⁰⁾ a v rodině té udržela se až do r. 1875, kdy 9. srpna byla prodána manželům Jíchovým,⁷³¹⁾ ve kteréžto rodině dosud se udržela. Dnes jest majetkem Antonína a Marie Jíchových.

Nechyba Kácovská náleží k obci zbizubské, přískolena je do Podvek, přífařena do Rataj, poštou patří do Uhl. Janovic a čet. i zdravot. stanicí do Kácova. Nejbližší stanice železniční jest Nový Dvůr u Rataj n. Sázavou.

NECHYBA SÁZAVSKÁ.

Po obou stranách okr. silnice do Sázavy vedoucí rozkládá se ve výši 400 m n. m. nad kopcem Nechybským osada Nechyba. Název „Sázavská“ obdržela v dávném již věku na rozdíl osady téhož jména na okresu. Od řeky Sázavy je vzdálena 1 km a leží na pravém břehu řeky té. Čítá se zde 27 pop. čísel se 199 obyv., z nichž jsou 3 evang. ref.

Domy při okresní silnici stojí v řadě, ostatní jsou roztroušeny po kopci Nechybském. Stavěny jsou z kamene, mnohé ze dřeva, jsou kryty došky, mají lomenice s kabřinci bez nápisů. U

domů jsou sice zahrady, ale malé a ovocných stromů poskrovnou. Skupiny domů mají tyto názvy: u Dvora, v Rokli, za Špejcharem a v Borůvkách.

Obyvatelstvo žije se z malé části jen rolnictvím, většinou pracují u dvora jako nádeníci. Mnozí také zaměstnaní jsou ve vápence „Kruhovce“, kteráž je blízko samoty Sedliště. V zimě jsou většinou v lese při děláni dříví, nebo pletou ošatky a dělají košťata. Nejstarší rodiny jsou rodina Krejčárkova a Neprašova. Mládež škoie odrostlá pra₂₁₅cuje u dvora nebo jde do Prahy a do Vidně na řemeslo. Nábytek i oděv jest obyčejný a dosti nevkusný. Vzdálenost Nechyby od Uhl. Janovic jest 10, od Hory Kutné 30 km.

Nechyba jako osada nemá žádného majetku obecního. Výměra celé obce, kteráž spojena jest s obcí radvanickou, jest 463 ha 33 a 77 m² a ze své části platí domkáři Nechybští 187 K 62 hal. přímé daně. Pozemky nechybských obyv. patří většinou do katastru obce radvanické. Zde bylo několik statků rozparcelováno a všechny pozemky zakoupili si občané Nechybští. Luk u Nechyby je málo a to jen u dvora; těm se věnuje zvláštní péče. R. 1749 měli Nechybští 274 kor. pozemků, z nichž osévali ozimem 74 kor. 3 věr., 56 jaří; ostatní lada a porostliny.⁷³²⁾

Dešťů bývá hojně, bouřek i krupobití také, ale nebývají škodné. Osada leží v lesnaté horské krajině a proto v celém okolí je velmi zdrávo. Na sever od obce je vrch Mělnický (472 m n. m.), z něhož je krásný pohled na 40 km po českých vlastech. Na západ je les Davidka a v něm na hranicích okresu vrch stejného jména 450 m n. m.

Dějiny. Nechyba Sázavská patřila již v XV. století k duchovním statkům kláštera svato-prokopského. Počátkem XVI. století dal Zikmund král zboží klášterní v zástavu p. Vilému Kostkovi z Postupic a ve zboží tom byla i Nechyba Sázavská.⁷³³⁾ Ještě v prvním polouletí XVI. stol. měl zboží toto zastaveno Ludvík Zajímač z Kunštátu a když r. 1525 odhádal Mikuláš z Brukštejna a na Libni, místokomorník království Českého, mocí úřadu svého dědiny Zajímačovy Jaroslavovi ze Šellenberka, byla ve zboží tom i Nechyba. A císař a král Ferdinand I. připsal mu ještě na těchto statcích 2000 kop gr. č. za jeho věrné služby.⁷³⁴⁾

²¹⁶Za dědice ustanovil Šellenberk své syny, kteří prodali všechny statky roku 1554 Janovi ml. z Waldštejna.

R. 1664 byl za opata sázavského zvolen Daniel kněz, který počal vyjednávat podporou císaře Leopolda vybavení a vrácení statků klášteru sázavskému. I odstoupili dědici Waldštejnští několik vesnic duchovních opatu Danielovi a konventu kláštera a ty měl klášter v držení až do zrušení jeho, kteréž se stalo r. 1785.⁷³⁵⁾ Statky a zboží sázavské připadly fondu náboženskému, který je r. 1809 ve veřejné dražbě prodal Vilému Tieglovi, ryt. z Lindenkronu.⁷³⁶⁾ Nynějším držitelem zboží sázavského je Richard Schwarz a Nechyba je dosud ve svazku panství sázavského. V Nechybě je dvůr a při něm lihovar.

Při zboží nechybském byla také „panská hospoda“, o níž je zapsáno, že opat Anastasius Slančovský a celý konvent prodal hospodu nechybskou s 18 korci polí o Všech sv. r. 1759 Janu Procházkovi za 200 zl. rýn a r. 1781 byla majetkem poddaného člověka Jana Čiháka.⁷³⁷⁾

Nechyba náleží školou, farou, poštou, telegr. i četnickou stanicí i obvodem zdravotním do Sázavy. Nejbližší stanice železniční je Sázava-Buda na místní dráze Kolín-Čerčany.

NEPOMĚŘICE.

Na okresní silnici košickokralské, 7 km východně od Uhlířských Janovic, 14,5 km jihozápadně od Hory Kutné, leží po obou březích Nepoměřického potůčku ves Nepoměřice. Potůček ten sbírá své prameny jižně nade vsí na lukách vlhkých blíže u silnice kralické tvoře v osadě rybník.⁷³⁸⁾ Vody se mu dostává hojně z odvodněných polí a obec vydlážděním břehů i dna rybník ten vzorně a účelně upravila. Bylo by velice účelné osázeti břehy rybníka nějakými křovinami, aby se vyhnulo možnému neštěstí hrajících si zde dítek. Na návsi blíže rybníka na vyvýšeném místě stojí kamenná zvonička. Potůček odtéká ke Košicům a přijímá tu po osadě nové jméno. Okolí nepoměřické jest výšina na 460 m n. m. a proto celá osada zvláště školní

budovou vévodí celému okolí.

V Nepoměřicích bydlí v 57 domech 300 obyv., z nichž jsou 4 evang. ref. vyznání a 4 israelské. Od r. 1421 byli Nepoměřičtí víry podobojí. A ještě po bitvě bělohorské víru tu vyznávali a tajně se v lesích i s jinými souvěrci k pobožnostem scházeli.⁷³⁹⁾

Domy tvoří náves, stojí většinou v zahradách, jsou stavěny z tvrdého i měkkého materiálu; starých dřevěných chalup jest tu ještě několik, ale v poslední době silně zmohly se zděné novostavby. V zahradách se pěstuje porůznu zelenina; ovocnictví se ve zdejší obci, ba i v celém kraji nevěnuje obzvláštní péče.

Hlavní zaměstnání obyvatelstva je polní hospodářství, které se v zimě zvelebují různými pracemi pro příští rok potřebnými, a chov dobytka.

Nejstarší rodiny v Nepoměřicích jsou rodina Táborských (1654) a Brandejských (1721).⁷⁴⁰⁾ Mládež škoře odrostlá zůstává většinou doma, toliko výmínečně jde do služeb a zřídka na řemeslo a na studie.

Majetkem obecním jsou dva domky, pak polnosti ve výměře 49 ha 28 a, z čehož odvádí se 192 K 66 hal. daní; majetek celé obce jsou pozemky ve výměře 537 ha 18 a 62 m² a odvádí se zaň 4444 K 19 h daní. Vedle majetku obecního má obec kmenového jmění 1000 K a z luk a pastvin trží ročně na 700 K. Jména pozemků: za Humny, u²¹⁷⁾ Náveského rybníka, na Losách, u Lesa a u Vlčí jámy. O luka se vzorně pečují a také dávají slušného užítku. Dešťů, bouřek a krupobití bývá dosti, ale beze škody.

R. 1633 měla obec nepoměřická 6 sedláků a ti drželi po 48-75 str. polí, 10 chalupníků po 12-30 korcích rolí, kovářnu a panskou krčmu,⁷⁴¹⁾ ale jen 8 sáhů lesa k Malešovu, kdežto vrchnost pečecká měla zde 32 lány lesa.⁷⁴²⁾ Válka třicetiletá i zde zanechala po sobě stopy zla, neboť shledáno tu rolnických pustých usedlostí 5, a to: Měšťánkova, Štěrbova, Němcova, Kabátovská a Řezáčova a 2 pusté chalupy Baštova a Koptíkova. Na 300 korců polí leželo u osady ladem.⁷⁴³⁾

R. 1653-54 čítala obec 62 obyvatele a shledány tu 4 rol. usedlosti, 4 v nově osedlých, chalupníci 4, kovářna a panská krčma. Celkem měli 48 záhonů lesa a 577 korečů polí, z nichž osedávali jen 79 ozimem, 56 jaří, majíce úhrnem 5 koní, 15 volů, 30 krav, 29 jalovic a jednu svinu. Sedláci tu byli tito: Táborský Ondřej, Hrubý Šimon, Daněk Daniel, Hejduk Jiří a nově osedlí Bleška, Pavlu, Zadražil, Žitko a Jakub, kovář a Opasek, krčmář.

Chalupníci tehdy byli: Jiří Horák, Václav Petránek, Jakub Tylinko, Frant. Fiala. Měli po 15 str. 12 provazcích pozemků v ceně od 40-60 kop gr. míš. Josef Němeček, krčmář, měl 20 str. polí, 2½ str. zahrady a loučného na 2 plachty v ceně 140 kop gr. míš. Domkaři tito: Pavel Karník, Jiřík Jiskra, měli po 7 str. polí a pod 5 plachet loučného v ceně 25 kop gr. míš., a Michal Židek měl 4 str. pozemků a pod 2 plachty loučného v ceně 15 kop gr. míš.⁷⁴⁴⁾

V t. r. bylo tu 5 opuštěných gruntů a to: Měšťánkův, Štěrbův, Řezáčův, Kabátovských a Němcův a 2 opuštěné chalupy a sice: Baštova a Koptíkova. Na této chalupě byl myslivec a měl 30 záhonů pole a kromě toho užíval 20 str. polí z pustého gruntu Němcova. Choval 5 krav a 3 jalovice a měl býti považován za chalupníka, protože mohl slušně platit. Na²¹⁸⁾ pustém gruntu Kabátovském vystavena krčma Opaskova, který něco polí užíval a 3 krávy a 1 jalovici choval. Z pustého gruntu Štěrbova užíval Ondřej Táborský 40 záhonů.⁷⁴⁵⁾

R. 1725 byli zde tito sedláci a chalupníci s následujícím majetkem: Václav Táborský, měl 45 str. 36 provazců v ceně 76 kop gr. míš. Dorota Brandejská, Jan Zadražil, Jakub Heyduk, Jiří Brandejský, Dominik Khörn, Petr Bartoš, Pavel Opasek, Jan Táborský, Josef Živsa měli živnosti stejné s Táborským Václavem a stejné ceny, kromě Bartoše, jehož usedlost stála 100 kop gr. míš., Strnadova 116 kop gr. míš., Pavla Táborského 110 kop gr. m. a Jiříka Brandejského 98 kop a 10 gr. míš. Chalupníci Jiřík Horák v ceně 50 kop 10 gr., Václav Petránek 40 kop gr., Jakub Tylinko 50 kop gr.⁷⁴⁶⁾

Nové chalupy Frant. Fialy v ceně 60 kop gr. míš. a nájemné chalupy Pavla Kárníka,

Jiříka Jiskry, Michala Žídka roku 1735 povstalé, musily nájemné per 2 kopy závdavku složití a každoročně 5 kop gr. m. do důchodu odváděti, 8 dní ve žních robotovati a při držákových soudech po 1 kopě skládati.⁷⁴⁷⁾

V Nepoměřicích byla také „panská hospoda“. O ní čteme toto: Panskou hospodu měl najatou do r. 1730 Josef Němeček a ten r. 1735 krčmu koupil za 140 kop míš. Připsáno bylo k hospodě 20 str. polí 2½ zahrady a luk na dvě plachty sena. Měl platiti do důchodu o sv. Jiří a Havle po 24 kop. 30 gr. do doby, než se trhová cena zaplatí. Vedle toho měl roboty 8 dní s jedním žencem o žních, na ryby potřebné fůry dáti. Závdavku položil 12 kop míš. Němeček asi nedodržel smlouvy, poněvadž byl opět pachtýřem do r. 1742 Jan Mašín, který platil 13 zl. ročně nájmu a po něm spachtoval krčmu Tomáš Kořínek z Polep; po té přejal krčmu r. 1766 Karel Werner z Prahy. Hned za rok Jan Kacařík z Poboře, pak Jan Bartoš a Matěj Kuchař r. 1787. Odtud se jména pachtýřů již neudávají. Krčma byla pachtována na Kořínska takto: nájmu 12 zl., na kaplana 1 zl., z masného krámu 5 zl., za les 1 zl. 15 kr. a 4 zl. musikalienimpost.⁷⁴⁸⁾

Smlouvu bylo každému krčmáři podepsati a v ní hlavně bylo vytknuto: „aby pachtýř správně o sv. Jiří a sv. Havle vše řádně měl zapláceno, aby byl pokorným, bohabojným a vedl katol. život s jeho domáciema, netrpěl žádných dlouhých schůzek, a při tom zlořečení, co by proti sv. katolické církvi cílilo, netrpěl, jakož i podezřelých lidí, skrze které by nějaká škoda Milost. vrchnosti nebo poddaným měla nebo mohla se vyskytnouti, nezdržoval, nýbrž co by sám s pomocí rychtáře zlo vypuditi nebo přetrhnutí nemohl, takové neprodleně na kancelář vrchnostenský předvésti neopomenul, an sice velké odpovídání za všechno by měl.“⁷⁴⁹⁾

R. 1774 byli zde tito usedlíci: Tábořský, Brandejský, Zdražil, Heyduk, Beran, Láznicka, Bartoš, Buka, Měšťánek, Horák, Hubal, Petránek, Fiala, Kysela, Kárník, Jakub, kovář a Bartoš, krčmář.⁷⁵⁰⁾

Škola. Nepoměřická obec byla přiškolená od nepaměti až do r. 1906 do školy košické. Týmž rokem 18. dne měs. listopadu, č. 54.902 obdržela obec povolení z c. k. z. šk. rady v Praze ke zřízení dvoutřídní školy pro obec Nepoměřice, samotu Samek, Miletice a Bedřichov. A již r. 1908 počal školu dle plánu stavitele Jos. Hrivky z Hory Kutné stavěti stavitel Frant. Skořepa ze Zbraslavic; náklad obnášel 41.746 K 45 hal., kterýž kryt byl novou touto obcí školní. V nové škole počalo se vyučovati 21. dne měsíce září 1908 a to již v obou třídách.

Dočasným správcem školy byl Josef Semerád (1908-09), def. říd. uč. Antonín Pavlík (1909-13), Josef Littmann (od 1913 dosud říd. uč.). Druhým učitelem jest od r. 1908 až dosud Alois Brtek.

²¹⁹⁾**Míst. škol. rada.** Předsedou míst. šk. rady byl Josef Tábořský (1908-11), Frant. Horák (1912 dosud); míst. škol. dozorcem byl Mašín (od r. 1908-12), Václav Masopust (od r. 1912 až dosud).

Vyučovati industriálním pracím povoleno bylo v. n. c. k. z. šk. rady 28. listopadu 1908 č. 44.568, a vyučovala prvně Anna Jurkovičová (¹/₁1909-¹/₃1910) a Marie Krupková (1910 dosud).

Škola nepoměřická byla 20. září 1908 slavnostně vysvěcena. Oslava, jakkoli tichá, přec důstojná, dosvědčila, jak občané zdejší vědomi jsou si významu, jež má pro ně škola. Při slavnosti rozdáván účastníkům slavnostní „Pamětní spis“, ve kterém oceněn vzletnými slovy povšechný význam školy vůbec - pro obec nepoměřickou zvláště. A slavnostní spis končí: „Nuže - kéž brzo a hojně přinese čistá snaha naše ovoce, ať jest ku prospěchu všem, jimž budova školní jest určena - naší zlaté mládeži, naději vlasti a tak ku prospěchu nám i budoucím!“ Na budově školní jest nápis: Jubilejní škola na pamět, že vystavěna byla toho ruku, když císař a král náš František Josef I. slavil jubileum šedesátiletého panování.

²²⁰⁾**Dějiny.** Nepoměřice jsou obcí prastarou; neboť koncovkou svou ukazují as do století X. a sluly tehdy zajisté Nepoměřici. Ovšem z těch dob se nám zpráv nezachovalo, ale víme, že do válek husitských náležely Nepoměřice ke statkům arcibiskupství pražského a byly do r.

1421 spravovány panstvím českobrodským.⁷⁵¹) Když arcibiskup Konrád z Vechty přestoupil k husitismu, byly statky arcibiskupské rozptýleny a tu i ves Nepoměřice dostala se r. 1436 v jiné neznámé ruce.

R. 1498 dostaly se Nepoměřice zápisně v držení k Hrádku Poděšusům (nyní Červ. Hrádek nad Poďousy) a ještě r. 1544 k němu náležely.⁷⁵²) Brzo potom dostala se ves Nepoměřice k sousednímu statku kralickému, neboť již r. 1557 zapsal Matouš Kralický z Ostrova své manželce Dorotě z Kamenice 250 kop věna na své vsi Nepoměřicích.⁷⁵³)

R. 1583 koupil Kralice, ves s dvorem poplužním a pivovarem a s Nepoměřicemi od bratří Jindřicha a Křištofa Kralických z Ostrova Pavel Hrabáně z Přerubenic za 3000 kop gr. č.⁷⁵⁴) a připojil je k panství pečeckému. Tehda byly u Nepoměřic 32 lány lesa borového, čtyři usedlíci, 6 chalupníků a 1 spustlý grunt a měly 213 kor. polí.^{754a})

Pavel byl lidumil, ale velmi přísný pán; hned r. 1588 dal ztrestati svého poddaného Jana Kovářova z Nepoměřic právem Horským pro neposlušnost, poněvadž prý se proti pánu a vrchnosti své vzdorovitě postavil.⁷⁵⁵)

Také r. 1612 obvinil svého poddaného Pavla Krčmáře z Nepoměřic a Kutnohorští oznamují mu, aby ve středu po neděli družebné léta 1612 k hodině 15. na celém orloji ku právu na Hory se dostavil, anebo plnomocníka místo sebe postavil. Datum na Horách Kutnách v outerý po neděli družebné L. P. 1612.⁷⁵⁶)

R. 1655 dne 16. měs. ledna koupil pečecké zboží hrabě Hauš Frydrych z Trautmannsdorfu⁷⁵⁷). Týž, zveleбив panství a přikoupiv mnohé statky (také panství Jindice) rozdělil závěti svou 9. dne měsíce ledna 1696 celé zboží pečecké na čtyři díly. A když ještě t. r. v únoru zemřel, připadly při dělení mimo jiné i Nepoměřice synu Františku Adamovi.⁷⁵⁸) Nového majitele stíhaly velké nehody a výplaty sestrám a tak byl on nucen statek prodati. Koupil jej 5. dne m. dubna r. 1713 Karel hrabě Breda, pán na Kácově a Čestíně-Kosteletě.⁷⁵⁹)

Hrabě Breda nakládal krutě se svými poddanými a předpisoval jim veliké roboty i platy. A když již poddaní jeho v horských osadách (Kralice, Kraličky, Onomyšl, Mančice i Nepoměřice, Žandov, Sv. Jan a j.) nemohli, což bylo jim uloženo dáti, kázal jejich ženy a děvečky holiti a vlasy jejich prodával parukářům. Pro takové jednání chystali sedláci vzpouru.⁷⁶⁰) Vzpouza byla brzo potlačena, do vesnic vojsko vloženo a sedláci opět do roboty hnáni i v den sváteční, a když se vzpouzeli - zejména Nepoměřičtí, byli nemilosrdně biti.

To potrvalo do r. 1732, kdy hrabě Breda byl vládou přinucen propustiti zámeckého hejtmana Salomona z Friedberka a nelidského drába Píska.²²¹) Hrabě Breda zadluživ velice zboží, musel je r. 1738 odevzdati arcibiskupské konsistoři pražské za dluhy, jichž bylo 185.405 zl.⁷⁶¹) Konsistoř spravovala statky ty až do r. 1754, kdy panství pečecké koupil svobodný pán Ignát Koch⁷⁶²) a Nepoměřice byly v soupise statku tohoto. Tehdy bylo zde 16 usedlíků.⁷⁶³)

R. 1792 koupil panství pečecké Leopold Hrubý, pražský advokát,⁷⁶⁴) jehož syn Josef Richard r. 1814 povýšen byl do stavu panského s titulem „Hrubý z Jelení a Löwenherzu“. Při rodě tomto zůstalo panství pečecké až dosud a Nepoměřice do r. 1848 byly v jeho svazku. Od té doby jsou obcí svobodnou.

Obec nepoměřická náleží k horským osadám panství pečeckého⁷⁶⁵) a má na vše strany pěkné spojení silniční. Žandovská silnice byla vystavěna r. 1867, spojovací silnice ze vsi k ní vystavěna 1878, silnice ze vsi ku Kralicům r. 1897, ke Košicům r. 1894 a k Miloticům a dále se dostavuje.

Nepoměřice mají vlastní svou školu, farou náležejí do Košic, poštou, telegrafní a četnickou stanicí i zdravotním obvodem do Uhl. Janovic. Nejbližší nádraží jsou Uhlířské Janovice na místní dráze Kolín-Čerčany a Malešov na místní dráze Hora Kutná-Zruč.

K Nepoměřicům připojujeme následující článek:

NEPOMĚŘIČTÍ KACÍŘI.

Mnohé obce hejtmanství kutnohorského dlouho a tajně přidržovaly se víry podobojí. Obyvatelé těch osad byli za to stíháni, pronásledováni do nekonečna. Slyšme, co napsáno o Nepoměřicích r. 1728.

Celá ves Nepoměřice na panství pečeckém byla ode dávna podezřelá z kacířství, ale dlouho se nedařilo kacíře vyhledati a usvědčiti. Když v postě r. 1728 jesuita Fleischer v kostele bykánském několikrát nejhrořivěji o víře husitské a knihách nekatolických kázal a aby kacíři anebo knihy skryté k vyjevení přijíti mohli vůbec pro Boha slzavě napomínal a žádal, tenkrát po velikonocích Jiří Křepelka, šenkýř v Zelených Zbraslavicích, tajně vyjevil faráři, „že Pavel Kropáček skoro za větel takových nepořádných knih husitských dílem v lese, dílem v některé stodole a maštali má, podobně, že Jan Měšťánek, rychtář ve vsi nepoměřické, netoliko takové knihy u sebe má, ale že také kolikrát mluvil, že kříž svatý k platnosti není, a když při mši svatě velebné svátosti se pozdvíhalo, on své oči kloboukem zakryl; též také Jan Svoboda, kovář, že veřejně mluvil, že korálky nebo zrna sv. Johany, které velebný pan páter missionář mezi lidí rozdál, nic dokonce platny nejsou, poněvadž u plotu dotýkány jsou, a když ve vsi Žandově sešlá statue sv. Václava zase červenou barvou byla renovována, on, Jan Svoboda, v hospodě mluvil, že páni páteři skrze to budou chtít udělati zázrak, jako by ta statue se krví potila. Také tchán Křepelkův, rybníkář Fiala, prozradil missionáři několik sousedů, že mají knihy husitské.

Udání osvědčilo se pravdivým; missionář knihy sebral a všickni udaní sedláci podrobeni ostrému výslechu, a někteří z nich nuceni v kostele bykánském skládati veřejně vyznání víry.

Tak mezi jinými vzdal se v kostele bykánském 16. dne měs. ledna 1729⁷⁶⁶) před farářem Janem Karlem Vernerem v přítomnosti kněze Františka Fleischera, missionáře, Pavel Opasek, sedlák z Nepoměřic, že na kříž málo držel, v očistec nevěřil, modliti se k svatým že se nemáme, proti víře s jinými promlouval, kacířské knihy četl a u sebe měl. Lituje, odřiká se, přísahá atd. Třemi křížky se podepsal.

²²²Také Jan Mašín, sedlák z Nepoměřic, 46 roků starý, v kostele bykánském za přítomnosti týchž osob praví, že nevěřil na kříž, četl kacířské knihy a vydati je nechtěl, k svatým se nemodlil, proti očistci mluvil, křížem se neznamenal, o kacířích nepoměřických věděl, jich neprozradil a v takové nevěře asi 5 let trval. Lituje, odřiká se, proklíná, přísahá atd. Podepsal vlastní rukou 7. listopadu 1728.⁷⁶⁷)

Ale také na udavače došlo. Dlouho nezůstali utajeni. Pomsta, která je stihla, nebyla šlechetná, ale dobře ustrojená a zdravá.

O svatodušních svátcích Nepoměřičti nejprv Jiříka Křepelku tak zbili, „že a sobě pochyboval a rukama kolik neděl vládnouti nemohl“. Šel si stěžovat do Peček hejtmanovi Janu Salomonovi z Friedberka, ale nebyl ani předpuštěn. Potom obvinili Nepoměřičti druhého udavače, Fialu, také z kacířství; prý před lety rouhal se sv. Janu a psal pamflet proti hejtmanovi. To první by snad byl hejtman odpustil, to druhé ne. Kázal Fialu v poutech hoditi do žaláře. A pak brzo nato dal zavřít i zbitého udavače, prý pro dluhy. Dlouho nechtělo nic pomoci oběma denunciantům ze žaláře. Hejtman byl jako skála. Zdá se, jako by mu na tom záleželo, aby zvláště Křepelka dlouho poseděl. Na konec se vězňů ujala všemocná konsistoř přímluvou u hraběte Bredy, majitele panství. A aby to všecko nebylo bez romantiky, udala konsistoř hejtmana Salomona z Friedberka, který na udavače šlape, že nadřuzje kacířům k vůli krásným očím paní Křepelkové - nepoměřické šenkýřky.

²²³NESPEŘICE NOVÉ A STARÉ.

Ve výši asi 450 m n. m, rozkládají se dvě stejnojmenné osady Nespěřice Nové a Staré.^{768a}) Od Čestína leží Nespěřice severozápadně 2½ km, od Uhl. Janovic jihovýchodně 6 km v lesnaté krajině, ale ne příliš vábné. Až do r. 1913 měly jen špatné cesty; v roce tom dostavě-

na silnice na Lhotu Janovickou, která nejen Nespeřicím, ale i Staré Huti přinesla žádoucího spojení s okresním městem.

V Nespeřicích Nových žije ve 29 pop. číslech 189 obyv.⁷⁶⁸) vesměs katolíků, ve Starých Nespeřicích v 18 číslech 111 obyv.⁷⁶⁹) taktéž katolíků. V první osadě stojí domy skoro v jedné řadě, v druhé jsou porůznu, ale tvoří malou návěs s rybníčkem. Mezi osadami těmi probíhá potůček pramenící u Podmok a ten nese vody své k Tlučení a vlévá se do potoka Losinského.

Vrchů pojmenovaných zde není, leč „Jedlina“, který v okolí je nejvyšší, ale je zalesněn.

Nové Nespeřice zovou se všeobecně „Chaluupy“, poněvadž původně tu jen jediná chalupa stála. Staré Nespeřice mají pojmenování v částech: na Obci, u Rybníka a Hořejší strana.

U všech domů jsou zahrady, ve kterých se pěstují obyčejné druhy ovocných stromů. (Jabloně, hrušně a švestky.) Při Starých Nespeřicích jest pastvina, které říká se „na Sadě“, ale stromů tu není. Domy obou osad jsou stavěny ze dřeva i kamene s kabřinci bez nápisů. Rázovitých starobylých vjezdů zde není. Nábytek i kroj jest již moderní, ale chudý. Staré pěkné truhly jsou přebarveny. Hlavní zaměstnání obyvatelstva této dvojice jest polní hospodářství, jež skrovně obživuje zdejší lid; proto chápe se také nádenictví na panských polích, lesích a v zimě zabývá se drobnou výrobou dřevěných předmětů, jako: hrábí, žebříků, dřeváků atd. a prodáváním dříví, které v zimě zpracuje.

Nejstarší rodiny v Nových Nespeřicích jsou rodina Jiříkova, Hudcova a Sladkých; ve Starých Nespeřicích Cestrova, Deutschmannova a Hudcova. Mládež škole odrostlá jde většinou z obou osad na řemeslo, do služeb a menší část zůstává doma, aby pracovala s rodiči při domácím hospodářství nebo na práci v okolních panských dvorech.

Do Nov. Nespeřic přistěhoval se před časem jistý Hanselín, který tvrdí, že je původu holandského. Prý byl jeho děd van Hanseli a slouživ ve francouzském vojsku stal se generálem. Další jeho rod schudl a přistěhoval se do Čech.^{769a})

Staré Nespeřice mají majetku 6 ha 800 a pozemků, z nich platí daně 41 K 69 h. Nové Nespeřice nemají žádného jmění, ba ani neměly až do nedávna mimo zahrádky žádných jiných pozemků. I návěs byla majetkem panským. Obě osady odvádějí 663 K přímé daně.

R. 1651 byli v Nespeřicích sedláci: Jiří Nesperský (zároveň panským myslivcem), Jan Bureš, Jan Bervid, oba dosud bez polí a chalupník Mikoláš Bervid. Všichni měli 36 str. polí, z nichž osévali 7 ozimem, 6 jaří, ostatní byla lada a porostliny. Měli 1 koň., 1 volský pot., 6 krav, 4 jalovice; luk bylo na 4 vozy sena.⁷⁷⁰)

Komise visitační r. 1651 připsala do tabel příznávacích: „Statek tento leží od Hory Kutné 4 míle a od jiných velkých měst jest velmi vzdálený. Leží v horách, v místech studených, vršičtých a písčítých.“⁷⁷¹)

V obci nespeřické býval také mlýn a měl 1 složení, o něm ovšem dnes není památky. Ze zachovaných spisů však víme, že 16. října 1714 koupil mlýn nespeřický od hraběte Václava Norberta Oktaviana Kynského ze Vchynic a Tetova za 150 kop gr. mlynář Václav Štědrý, poddaný ratajský a složil ihned při podpisu smlouvy závdavku 10 kop gr. a ostatek zavázal se platiti po 5 kopách při držaných soudech až do vypršení zbytku trhové ceny, totiž 140 kop gr.

Štědrý asi termínů platebních nedodržel a tak byl mlýn nesperský již 24. dubna 1717 prodán hrabětem Václ. Norb. Oktavianem Kynským, jakožto pánem milostivým ratajského zboží Jiříkovi Stehlíkovi, poddanému ratajskému, jeho dětem, dědicům na časy budoucí a věčné za 285 kop gr. míš., a to mlýn nesperský s 1 složením, v němžto jsou²²⁴² světnice, jahelka (stoupa), maštálka a též chlívý, při tom také stodola, u Starých Hutí s kusem pole pod 6 strichů vejevku pražské míry, kus louky na jeden vůz sena a jedna zahrada, též se všemi mlýnskými stroji.

Jiří Stehlík složil při zápisu 42 kopy a 30 gr. a druhých 42 kopy a 30 gr. složili o sv. Jiří 1718. Zbytek trhové ceny per 200 kop gr. zavazuje se mlynář Jiří Stehlík po 6 kopách o sv. Havle beze všeho upomínání do důchodu ratajského odváděti až do zaplacení celé trhové sumy. Platu odváděl ročně 25 zl. rýn. ve dvou lhůtách, a to o sv. Jiří a Havle do důchodu ratajs-

ského beze všeho odkladu.⁷⁷²⁾

Kde mlýn ten stával, není pamětníka, ba ani místo na Nesperce naléztí nelze. O pile, která na téměř potoku stála, praví staří občané, že asi před 100 léty byla zrušena.

Také byly v okolí na Nesperce a starohutském potoku „stupníky“. Byly to stoupy na tlučení křemene pro starohutské sklárny. V okolí byly stupníky tři a jsou již asi 40 let zrušeny. Stupník na „Benáku“ patřil k Starým Nespeřicím, druhý zv. „starý stupník“ náležel ke Starým Hutím a třetí k Tlučeni. Zbytky po nich lze dosud spatřiti.

Škola. Od nepaměti chodily děti nespeřické do škol pokoutních a později do Čestína. Od r. 1863 přiškoleny jsou do Petrovic II. Občané nespeřičtí stáli o vlastní školu. Té se jim dostalo. Výměrem c. k. zem. šk. rady v Praze ze dne 19¹/₅12 č. I-420/3 povoleny oběma osadám zásadně expositury školní. A tak mají Staré i Nové Nespeřice zatímni expositury.

Ve Starých Nespeřicích počalo vyučování 20. září a za školu upravena místnost v č. 8., v Nových 1. listopadu 1913 a upravena škola v domě č. p. 3.

Ve Starých Nespeřicích působil od počátku šk. r. 1913-14 Jaromír Doskočil, který počátkem šk. r. 1914-15 povolán, aby zastupoval správce školy Jaroslava Ptáčka v Mirošovicích. Týž povolán do války. Ve Starých Nespeřicích ustanoven byl Karel Crkal a pobyl tu do konce šk. roku 1914-15. Ve šk. r. 1915-16 ustanoven sem Emanuel Vlasák, který 16. listopadu 1915 narukoval do pole.

V Nov. Nespeřicích ustanoven od 1. listopadu 1913 Frant. Černušák a prodlel tu do konce srpna 1914. V září t. r. byl ustanoven def. uč. II. tř. v Bělokozlech (expos. sázavská). Vyučování však tu ani nezahájil, poněvadž povolán do pole. V listopadu 1914 ustanoven Emanuel Vlasák a setrval tu do konce šk. r. 1914-15. Po něm nastoupil službu 16. září 1915 Frant. Stránek, kterýž vyučuje nyní ob den na obou expositurách.

Dějiny. Zvláštním způsobem povstala a rozšiřovala se dvojobec nespeřická. Staré Nespeřice z kmetcích dvorů na starousedlíky a ti odprodávali domkářům místa na stavbu obydlí. Někteří nezaplátili ani obci ani majitelům za místo zastavené a platí ještě dnes úrok z výkupu. Jsou to následující občané: Frant. Slaviček č. 2 platí 1 K 20 h ročně, po 1 K platí: Josef Tégr č. 7, Antonín Provazník č. 9, Josef Zákostelecký č. 10, Alois Karban č. 12 a Frant. Slaviček č. 14, Josef Dajčman č. 15 platí 26 haléřů.

Nové Nespeřice povstaly z jediného statku zv. Radim. Majitel statku toho rozprodával své pozemky po kusech na obytná stavení. A poněvadž to byly domy malé, říkal lid všeobecně v „Chalupách“, později v „Radimských chalupách“. Konečně obdržela nová osada tato jméno Nové Nespeřice. Statek Radim náležel posledně statkáři Jos. Kolářovi z Podvek.

A domněnka zdá se býti založena na pravdě; neboť myslivna (nynější čís. pop. 8) i s polnostmi byla majetkem velkostatku Radim⁷⁷³⁾ v okresu kouřimském, kterýž to statek náležel tehdy hraběcí rodině Šlikovč.⁷⁷⁴⁾

²²⁶Nespeřice - obě osady - bývaly za nejstarších dob vždy jen označovány jako jedna a Nové Nespeřice jen jako chalupy k Star. Nespeřicům přidělovány. Teprve později - v XIX. století - počalo toto rozlišování na dvě osady, když chalup přibývalo. Ještě Schaller r. 1787 uvádí jen Nespeřice - osadu o 7 pop. čís.⁷⁷⁵⁾ Byly to zajisté Nespeřice Staré.

Na Nespeřicích, kde byla tvrz a několik dvorů kmetcích, seděl již ve XIII. století vládyčí rod, zvaný z Nespeřic. R. 1291 byly Nespeřice majetkem pražských arcibiskupských statků⁷⁷⁶⁾ a r. 1295 v měsíci květnu připomíná se při obchůzce zboží ratajského Havel z Nespeřic, kterýž byl zajisté potomkem vládyk nespeřických.⁷⁷⁷⁾ O sto roků později byly Nespeřice majetkem kněze Zbyňka, pána na Čestině-Kostece, a ten když počal vyměňovati statky, protože bratři vedli život bezstarostný i prostopášný, postoupil dvory kmetci v Nespeřicích za 300 kop gr. č. a za 9 kop ročního platu vladykům z Dobřeně. Ti vyměnili Nespeřice za Petrovice a tak zboží nespeřické připadlo k Čestinu-Kostelu.⁷⁷⁸⁾

Ale dva kmetci dvory byly majetkem Jakuba Auditora ze Žichovic a ten je 4. dubna r. 1500 také prodal a to Michalu Slavatovi z Chlumu a Košumberku.⁷⁷⁹⁾ A když v XVI. století

byl pánem Nespěřic Jan Salava ml. z Lípy, pán na Úmoníně atd.,⁷⁸⁰) a když on postoupil r. 1567 některé vesnice v dluhu 1500 kop grošů svému bratru, byly mezi těmi i Nespěřice, tvrz pustá a ves celá.⁷⁸¹)

Jak dlouho Nespěřice zůstaly v majetku rodu Salavova a kdy se dostaly opět k Čestinu-Kostelu, nelze zjistit, ale když byl pánem na Kácově hrabě Joachim Breda, koupil r. 1713 od rytíře Miseroniho z Lisonu zboží čestinkostelské a přivtělil je k svému panství, tehda byly v souspise osad i Nespěřice, ves a dvory kmetci.⁷⁸²)

Od té doby byly Nespěřice Staré i Nové zařazeny do svazku kácovského panství a zůstaly tam až do roku svobody.

Obě obce náležejí farou do Petrovic II., poštou, telegr. a četnickou stanicí i obvodem zdrav. do Čestína. Školu zatímni má každá osada pro sebe, ale spravuje ji m. šk. rada a správa školy v Petrovicích. Nejblíže stanice železniční jsou Uhlířské Janovice na míst. dráze Kolín-Čerčany.

NETUŠILY. (NETUŠIL.)

Severovýchodně asi ½ hodiny od Uhlířských Janovic leží 460 m n. m. osada Netušily, obecně zvaná lidem Netušil.⁷⁸³) Nepatrný potok přichází sem do bezejmenného rybníka, v němž se pěstují ryby, protéká pak obec a odchází k Mančičům. Okresní silnice r. 1889 vystavěná odbočuje v Mančičích, probíhá Netušily a směřuje pak k Rašovicům.

V osadě jsou dle nejnovějšího sčítání lidu 32 čísla se 181 obyvatel. vesměs vyznání katolického. Domy jsou seřazeny podle okr. silnice a jsou rozděleny ve dvě skupiny; prvá splývá s jižním koutem Rašovic, druhá skupina čítající 22 domy jest od Rašovic oddělena. Asi uprostřed této skupiny stojí kamenný kříž a zvonička. Zahrady u domů²²⁷ jsou celkem nevelké, ale obyčejnými stromy dosti posázeny. Domy jsou zděny, kryty taškami, došky a šindelem. Dva jsou stavěny ze dřeva. Nábytek i oděv zmodernisován.

Hlavní živnost obyvatelstva jest zemědělství. Tři obyvatelé zaměstnávají se tkalcovstvím sametových látek a dodávají je jisté firmě do Soběslavě, která jim opatřuje potřebné suroviny. Ženy a dívky pletou čepičky a kabátky obchodníkům do Uhl. Janovic.

Nejstarší rodiny jsou tu rodina Peřinova, Heydukova, Táborská, Kvasničkova, Kabelkova a Kukulova. Mládež po vyjití ze školy zůstává při hospodářství, nebo odchází na učení do Vidně. Deště jsou časté a půdě zdejší mnohdy škodlivé. Krupobití řídké a neškodné. Studánek je zde několik, ale nevízi se k nim žádné pověsti.

Dějiny. Dějiny osady netušilské jsou zahaleny, tak jako mnohých jiných osad, rouškou tajnosti. U osady býval veliký rybník, zvaný „Netušil“. Od tohoto rybníka, z něhož dnes jest krásná louka, obdržela osada jméno „Netušily“. A pokud známo z různého ústního podání, byla tu tvrz a dvůr, zvaný „Rašovice“. Na louce, přiléhající k domu č. 20 a 21, jest posud viditelný násyp, zbytek prý to valu, objímajícího tvrz rašovickou, později lidem zvanou „Turyň“. Louka ta dosud Turyň se zove.

R. 1665 koupila tvrz a dvůr Rašovice kutnohorská obec a o koupi té jest zaznamenáno v knihách: V pondělí po neděli Laetare t. j. 16. dne měsíce Martii r. 1665 stala se smlouva tržová dobrovolná a zcela dokonala⁷⁸⁴) mezi uroz. a statečným rytířem panem Maxmiliánem Rašínem z Ryzenburku, prodávajícím z jedné a slov. J. M. C. panem rychtářem, pány šepmistry a radou, staršími obecními, osmi soudci i na místě celé obce na Horách Kutnách, kupující se strany druhé a to taková smlouva a trh, že rytíř Maxmilián Rašín prodal týmž páňům šepmistřům, rychtářům, radě, starším obec., osmísoudcům a celé obci na Horách Kutnách nynějším i budoucím jejich za dědictví své zpune a²²⁸ žádnému v ničemž nezávadně zboží, totiž statek Polní Mančice a Rašovice, totižto tvrz a dvůr Polní Mančice řečený s poplužím, s dědinami ornými i neornými atd., s pivovarem a ovčínem, též ves Mančice s krčmou vejsadní, s masným krámem, pokud předešle jaký býval.

Item tvrz a dvůr pustý Rašovice s poplužím, s rybníky větším dílem pustými a jejich lukami, vrbinami i lidmi poddanými ve vsi Mančicích, též ve vsi Rašovicích, co jich k těm statkům náleží, s platy stálými i robotami i jinými povinnostmi od poddaných k vykonání se vši zvolí, se vším příslušenstvím, v těch mezích a hranicích, v nižto nadepsaný statek Mančice a dvůr Rašovice od starodávna záleží, tak jakž on prodávající v držení a užívání byl, a jak jemu na týž prodaný statek dsky zem.⁷⁸³⁾ v kvaternu leta 1661 ve čtvrtek po neděli Invocavit, t. j. 10. Martii, pod lit. D. 20 pilněj svědčí za 9500 zl. rýnských, jeden každý po 60 kr. počítaje, načež zaplatila obec ihned 3474 zl. 10 kr. a 2¼ d. p. Blažejí Eug. Salazarovi de Monte Albano, kterému je prodávající rytíř Rašín v dluhu byl postoupil. Dále uvádí smlouva, že zbytek tržové ceny má se zaplatiti v roce pořad zběhlém a kdy a jak do desk em. vloženo býti má.⁷⁸⁶⁾

Až do r. 1785 bylo zboží toto majetkem města Hory Kutné. V ty doby bylo státem nařízeno, aby takové dvory byly emphyteusovány, a obci kutnohorské bylo nařízení vhod, poněvadž již několik roků ohlížela se po kupci. Příčinou toho byla vzdálenost od města a malý výnosek z nájmu. V r. 1785 vyneslo zboží tvrz a dvůr Rašovice 137 zl. 1 kr. při výměře 255 měr pozemků.⁷⁸⁷⁾

Poněvadž z tohoto příjmu nemohla vrchnost ani služebnictvo zaplatiti, byly pozemky rozprodány. Šafář Matěj Peřina koupil 89 měr 7 mázliků, Jan Růžička 83 míry 10 mázl., Jiří Vojtíšek 31 míru 4 mázl., Václav Slezák 13 měr 6 mázl., Jan Táborský a Jiří Hrbek po 12 měrách 8 mázl., Václav Mizerovský 10 měr 4 mázl. a Jiří Hrbek 7 měr 4 mázl. Tito chalupníci byli všichni služebníci ve dvoře. Kromě polí těch užívali společně pastviny o 46 měrách a 12 mázl.⁷⁸⁸⁾ a rybník kaprovský.

Tak byla r. 1785 založena nová osada o 8 pop. čís. a dáno jí jméno Netušily. O osadě této ani Schaller ani Sommer ve svých spisech topografických se nezmiňují. Zato Palacký ve svém „Popisu král. Českého“ osadu Netušily o 26 čís. pop. se 150 obyv. uvádí a do panství lošanského náležejícího městu Hoře Kutné ji zařazuje.⁷⁸⁹⁾

Šafář Matěj Peřina rozdělil již r. 1788 část pozemků svým dvěma synům a ostatek prodal jiným přistěhovalým občanům. Také i mnozí majitelé prodávaly celé chalupy nebo část ze svých pozemků, ba i věřiti musíme, že prodávali z pastviny, které společně užívali, pozemky novým občanům, neboť již koncem r. 1788 byli zde tito osadníci: Jos. Houša, Kateřina Kukulová, Jan Heyduk, Frant. Brandejský, Jan Peřina,⁷⁹⁰⁾ Anna Vorlová, Jakub Boušovský, Jan Černovský, Václav Pečinka, Anna Táborská (vdova po Janu Táborském), Jan Herel, Frant. Vojta, Jos. Kvasnička, Jos. Vojtíšek, Jakub Urban, Václ. Mizerovský, Jan Mašín, Jos. Kabelka, Marie Procházková, Václav Beránek, Jos. Březina, Jos. Kvasnička, Jakub Chalupa, Jan Švalba, Jos. 229Slavíček, Jan Červený a Ant. Chalupa. Vzrostla tudíž během málo let osada Netušily z 8 na 29 pop. čísel⁷⁹¹⁾ a poněvadž Palacký v „Popise“ jen 26 čísel uvádí, tož tři patrně zmizela buď shořením anebo scelením. Nyní jest osada svobodna a každý občan pěstuje hroudu vlastní, kteráž mu byla údělem.

Netušily náležejí školou do Rašovic, farou do Sudějova, poštou, telegr. a četnickou stanicí i zdravotním obvodem do Uhlířských Janovic. Nejbližší stanice železniční jsou Uhl. Janovice na místní dráze Kolín-Čerčany.

ONOMYŠL.

Severovýchodně okresního města Uhlíř. Janovic hodinu cesty rozkládá se na rozcestí okresních silnic kutnohorské a čáslavské ves Onomyšl, všeobecně zvaná Vonomyšl, k níž patří samota Buda. Celá obec má 47 pop. č. (č. 8 zaniklo) se 300 obyv. vesměs katolíky. Na Budách jest myslivna a jedna chalupa s 8 obyv.

Domy jsou z větší části stavěny z cihel a kamene a jsou tak do kruhu položeny, že tvoří pěknou náves, kterou protéká slabý potůček, pramenící v Budském lese tvoře na návsi rybníček. Týž jest okrasou a potřebou osady. V č. 3., 11., 29., 36., 38. a 43. zachovaly se dřevěné

stavby s lomenicemi s kabřinci, ale bez nápisů. Kryt jest na starých domech doškový, na největších taškový a břidlicový.

Nábytek i kroj jest moderní, ale přece se zachovaly ještě staré kusy nábytku (truhly, obrazy na skle atd.) a jako zvláštnost zachoval se dosud v některých chalupách starý zvyk v rozestavení nábytku. Jsou totiž kol zdí lavice, v rohu dubový mohutný stůl, nad ním v koutě kříž nebo jarmárka⁷⁹²) na spisy, nad lavicemi poličky a v nich ladně srovnané talíře, mísy i pověšené toufarové džbánky, ano někde i holubička ze dřeva vyřezaná krouží se nad stolem.

Obyvatelstvo žije se vesměs rolnictvím a řemeslem; také jsou zde řemeslníci, jako: krejčí, obuvníci, zedníci a kováři. Mládež škole odrostlá navštěvuje některou školu měšťanskou nebo střední a pak zůstává doma při hospodářství anebo věnuje se dalším studiím a řemeslu. Nejstarší rodiny jsou rodina Urbanova, Mašinova, Myslivcova, Měšťánkova, Kašparova a Strnadova.

Obecní jmění záleží z jednoho domku v ceně 800 K, dvou stát. dluhopisů na 250 zl. a 42 ha 58 a pozemků, z kterých se platí 112 K 87 h přímé daně. Výměra celé obce obnáší 608 ha 10 a 40 m², za které se odvádí i s Budami, ku kterým náleží výměry lesa „Dobřensko“ 162 ha 87 a - 2424 K 80 h přímé daně.

Jména pozemků jsou: v Dubině, v Kohoutích, ve Vrbinách, na Širokém, v Paterovsku, za Humny, na Hadovkách. Zahrady obklopují celou obec a jsou dosti dobře ošetřovány, ale stromům se tu přece valně nedaří, trpí různými nemocemi a příčina toho jest volba nevhodných druhů ovoce, které se pro zdejší okres nehodí. Srážek dešťových jest hojně, bouře a krupobití také, ale neškodné.

Před válkami husitskými bylo zde 16 sedláků, kteří měli po 6-8 kopách záhonů rolí a 3 chalupníci po 1 aneb 2 kopách. R. 1633 byly při té vsi 52 lány lesa bílého i černého ve dvou kusích a byli tu na 16 selských gruntech tito usedlíci: Štěrba, Kabátovský, Kopecký, Barta, Bartoš, Hrubý, Žemlička, Maršovský, Svátek, Urban, Jírovský, Roubík, Horák, Čurda, Kalenda a Táborský; při nich bylo po 42-52 korcích rolí kromě luk a lesa. Dále byly tu chalupy: Šimůnkova, Hrbova a Kubešova. Celá ves měla úhrnem 773 korce dobrých polí.

Za války třicetileté opustil lid svůj domov a rozběhl se v kraje a země jiné, nebo vymřel strastí a dvorce i chalupy zpustly a pozemky 760 korců chrástí zarostly a jen místo po osadě zůstalo. Tak tomu bylo v Onomyšli r. 1654.⁷⁹³) Nedlouho potom usadili se tu dva rolníci Václav Strnad a Oldřich Šiller, k těm přidružili se během několik let ještě jiní usedlíci, tak že r. 1714 byly již jen dva statky a 3 chalupy pusté a osedlých tu bylo tehdy: Jan Dušek, Petr Táborský, Vít Táborský a Václav Táborský, Samuel Prchal, Jan Kalenda, Václav Slanař, Jiří Chalupa, Zachariáš Kvasnička, Matěj Strnad, Jakub Marušák, Matěj Kotal, Pavel Chuchvalec, Matěj Karásek, Jakub Horák, Matěj Kašpar a panská krčma, ale všickni měli jen usedlosti menší.⁷⁹⁴)

²³⁰A purkrechtní kniha panství pečeckého praví při r. 1736: „ještě je mnoho polí pustých a ladem ležících v Onomyšli, tak jako u Mančic Kozích“. - R. 1768 bylo tu 11 půlsedláků, 5 chalupníků, 14 domkářů, krčma, kovárna, 3 čísla v Budech a úhrnem 35 čís. se 189 obyv.⁷⁹⁵) R. 1848 byla v Onomyšli 42 čísla se 268 obyv.⁷⁹⁶) a r. 1890 bylo tu 47 čís. s 260 obyvateli.⁷⁹⁷)

Škola. Onomyšl je od nepaměti přískolena do Košic. Cesta z Onomyše tam vedoucí je dosti vysokou, 460 m n. m. položenou, otevřenou plání a za doby zimní pro děti velice neschůdnou. Proto r. 1908, když škola košická naprosto nestačila a o novostavbu její s velikým nákladem se jednalo, počali občané onomyšlští, povzbuzení J. Strnadem a J. Masopustem, uvažovati o výhodách, plynoucích pro děti i rodiče, mají-li školu doma.

Následkem toho podali r. 1908 v prosinci Onomyšlští žádost za odškodnění z obce košické a za zřízení veřejné školy v Onomyšli a setrvali také na své žádosti prohlášením v lednu 1909. Košická místní šk. r. však činila překážky a okr. šk. rada zaujala vůči této žádosti stanovisko zamítavé. Zemská šk. rada vzhledem na nesouhlas zem. výboru také zamítla žádost vyn. ze dne 19⁷/10 čís. 48.221, ale navrhla zřízení expositury.

Konečně po dlouhém vyjednávání a komisielním řízení povolena zimní expositura 19²³/₃11 čís. 1729/I. Místnost pro školu zatímně vykázána v č. p. 30, ve kterémž se počalo vyučovati 18. listopadu 1912.

Aby dětem z Onomyšle nebylo potřeba se každého r. na jaře stěhovati do Košic, podala obec onomyšlská znova žádost 4. března 1913 za povolení expositury celoroční. Žádost byla 19⁶/₃14 čís. 14.555 z. š. r. příznivě vyřízena, tak že od 1. listopadu 1913 vyučuje se v exposituře celoročně. Mezi obcí košickou a onomyšlskou docílena shoda, že si školu každá obec sama na svůj náklad vystaví. Vypukla válka a pak stavba školy na ten čas zastavena a odložena. Službou byl sem přikázán učitel mateřské školy Frant. Hořenský a je jím až dosud.

Dějiny. Ves Onomyšl náležela již ve XIII. století k statkům arcibiskupství pražského. Císař Zikmund užívaje těch statkův za zástavu svých dluhů, zapsal také Onomyšl, ves, Mikuláši, Zbyňkovi a Hynkovi, synům zemřelého panoše Zbyňka z Křesic a Běty, manželky jeho, ve 200 kopách gr. č., a to stalo se ten pondělí po hodu početi P. Marie r. 1436, kdy vydal císař list s majestátem zmíněným synům Běty, vdovy po nebožci Zbyňkovi z Křesic na Onomyšl, ves arcib. pražského, s úroky, poplatky i užítky etc.⁷⁹⁸⁾

Když pak bratři z Křesic od zapsání ustoupili, vešel v zápisné držení se svolením královským té vsi vладыka Ondřej Keřský z Římovic, pán na Paběnicích a Březové, prve hejtman vojsk tábořských, potom ale veřejný škůdce zemský, kterýž r. 1446 brannou hotovostí kraje čáslavského jat a na tvrzi v Janovičkách ztrestán.⁷⁹⁹⁾ Siroťci jeho drželi Onomyšl ještě r. 1454, poněvadž tehdy Jan ze Sútice a Kuneš z Dubé ukázali jménem sirotkův list, že to může svědomím provedeno býti, „že jest Zbyněk ten list dal Keřskému osobní dobrou vůlí“.⁸⁰⁰⁾

Poté byla Onomyšl, ves, zapsaná Matěji Libákovi z Radovesic.⁸⁰¹⁾ O něm zachoval se nám z r. 1454 tento zápis: ^{231,}„Petřík ze Solopisk a z Klukův praví, že Matěje Libáka zde v zemi není, i ukázal nám listy na dobrou vůli učiněné na majestát císaře Zikmunda, kterýž svědčí Mikulášovi a Hynkovi z Křesic na 200 kop gr. s jeho bratřími na Onomyšl, ves arcibisk. pražského. Jeden list od Hynka Matějovi Libákovi svědčí. Druhý list svědectví, v němž Mikuláš z Křesic dává Hynkovi bratru svému plnou moc k svému právu v již pověděném majestátu císaře Zikmunda. Třetí list, v němž Jan Bušněva (?) Matějovi Libákovi prodává své právo na Onomyšli, kteréž má k ni pohorským řádem landfrýdním.“⁸⁰²⁾ - Jak dlouho měl Matěj Libák Onomyšl zapsán, nikde se dočísti nelze.

Ale brzo poté měl zápis na Onomyšl, ves, Jindřich Firšic z Nabdína a na Hrádku nad Poďousy a ten postoupil své právo za 500 kop gr. č. Václavu z Křečovic.⁸⁰³⁾ R. 1540 držel tuto ves Václav Hrabáně z Přerubenic a na Pečkách, právo výplaty však měla kapitola svatovítská.

Smlouvou ze dne 2. měsíce května r. 1558 zajistil sobě Hrabáně s kapitulou postoupit v ten smysl, že jemu probošt, děkan i všecka kapitula svatovítská postoupí ves Onomyšl s lesy, platy, kurmi a vejci v pravé dědictví, načež on, Hrabáně, postoupí kapitule 3½ kopy platu komorního na vsi Mančicích Kozích.⁸⁰⁴⁾ Od této doby náležela Onomyšl až do roku svobody k panskému pečeckému.

Václav Hrabáně zemřel r. 1506.⁸⁰⁵⁾ Statky jeho zdědil syn Adam, kterýž však již r. 1567 prodal zděděné zboží pí. Anně ze Solopisk, manželce svého staršího bratra Jana.⁸⁰⁶⁾ Od pí. Anny koupil statek - tedy i Onomyšl - ²³²Pavel, nejmladší syn Hrabánův, který byl dobrým hospodářem⁸⁰⁷⁾ a kupoval okolní statky, mezi nimi byly Kralice, Krsovice a Nepoměřice, což se mu velice dobře hodilo ke vsi Onomyšli⁸⁰⁸⁾ a r. 1587 koupil i Křečovice.⁸⁰⁹⁾ Zemřel 30. května 1618.⁸¹⁰⁾ Po jeho smrti připadly všechny statky - tedy i Onomyšl - pí. Kateřině Lukavecké z Přerubenic.

Jest historickou pravdou, že po bitvě bělohorské počalo přehánění lidu podobojí na víru katolickou. Došlo také na Onomyšl. K tomu je přinutil největší škůdce národa našeho, nejvyšší mincmistr král. Českého Vilém Vřesovec z Doubravské Hory.

Ten vymáhal statek pečecký na pí. Kateřině Lukavecké z Přerubenic. Prodala mu ho 8. dne měs. března 1623 za 20.000 kop gr. č.

Tak připadla Onomyšl⁸¹¹⁾ a obyvatelé pod právomocnost p. Viléma Vřesovce. A souvěký letopisec o této koupi praví: V tomto prodeji nebyla paní z Přerubenic bez útisku, neboť † pan Hrabáně pokládal si to zboží ve 40.000 kopách. Nabývali tak tím způsobem páni statků a bohatli statky cizími.⁸¹²⁾ Vřesovec prodal Pečky Janu de Vitte z Lilientálu, pánu na Kácově a Ratajích Hrazených v r. 1629 a tak octla se Onomyšl ve spojení se zbožím kácovským a ratajským.⁸¹³⁾

Pán de Vitte zadluživ velice své panství, dostal se do velmi nemilé situace. Sám se pomínil na rozumu skočiv do studně na Kácově, utonul.⁸¹⁴⁾ Pozůstalé panství zadlužené koupil ve veřejné dražbě císař. dvorní rada Jošt Gebhardt z Kamenice za 43.000 zlatých.⁸¹⁵⁾ Než došlo k prodeji tomuto, bylo celé panství odhadáno na 608 str. polí míry sehané, 108 lánů lesa (po 72 str.) a 214 lánů luk; z toho počítalo se na horské vesnice 88 lánů.⁸¹⁶⁾

Pan Gebhardt držel zboží 20 let a prodal je 18. dne měs. ledna 1655 za 40.000 zlatých. hraběti Hanušovi Frydrychu z Trautmansdorfu.⁸¹⁷⁾

Hrabě Trautmansdorf zemřel 4. února 1696, a když po jeho smrti r. 1700 bylo veliké panství rozděleno, dědil pečecké zboží - tedy i Onomyšl - syn jeho František Adam.⁸¹⁸⁾ Nový dědic prodal je 5. dubna r. 1713 za 300.000 zlatých. a 1500 zlatých. klíčného hraběti Karlu Jáchymovi z Bredy.⁸¹⁹⁾ Hrabě Breda utiskoval lid poddaný, ukládal velké roboty a platy a již v prvním roku jeho vlády stýskali si poddaní, že je zbůhdarma posílá na robotu do nejbližších horských osad a zase naopak, čímž oni i potahy jejich nesmírně trpí.

Bez milosrdenství vymáhati kázal hejtmanu zámeckému nedoplatky a kontribucí z minulých let i zadržené práce robotní ať pěší, ať potažní. Nastalo proto veliké jítření v horských osadách, zvláště v Žandově. V krčmách tamních ozýval se potupný popěvek: *Ach běda, běda, / koupil nás Breda! / Z pečeckých⁸²⁰⁾ sedláků / nadělal žebraků.*

Duch vzpoury ujal se nejdříve u Žandovských a tamní rychtář Ondřej Vojta a líšťanský mlynář Pokorný postavili se v čelo vzbouřenců. A když do²³³⁾ Žandova přišla zpráva, že Breda máje odvésti 300 mužů k vojsku, všechno kopratí ve vsi Žandově, tu 18. dne měsíce října 1713 vypukla selská bouře na panství pečeckém.⁸²¹⁾

Skončila sice v neprospěch sedláků „horských vesnic“, ale i hrabě Breda špatně skončil. Statky jeho prodloužené byly odhadnuty, zabaveny a administrátorem jmenován Isidor Václ. Obitecký z Obitec. Konečně r. 1738 v březnu bylo panství odevzdáno arcibiskupství pražskému za dluh 188.000 zlatých. a tím zbožím rozptýleno. Horské vesnice, mezi nimi i Onomyšl, připadly opět v majetek arcibiskupských statků.⁸²²⁾

R. 1754 koupil panství pečecké od konsistoře pražské Ignác sv. pán Koch,⁸²³⁾ v jehož rodině bylo držáno do r. 1795, v kterémžto roce koupil panství pečecké advokát pražský Leopold Hrubý,⁸²⁴⁾ jehož rodina jest dosud majetníkem toho statku. Nynější majitel zove Josef svobodný pán Hrubý z Jelení a Löwenherzu, a sedláci horských osad jsou od r. 1848 pány své hroudy a hospodaří na ní jen pro sebe a své rodiny.

V Onomyšli ve vsi bylo asi více menších dvorců. Na jednom seděl Jan Onomyský již ve stol. XV. a ten směnil svůj dvůr o dům v Hoře Kutné. Zachovala se v archivu kutnohorském o směně této org. listina, která takto doslovně zní:⁸²⁵⁾

„Stala se směna mezi panem Janem Onomyským a mezi p. Janem, ml. Všerubem o duom „u černé róže“ a o dvuor v Onomyšli s dědinú, tak že již psaný Jan²³⁴⁾ Onomyský za ten svůj dvuor vyfermarčil (vyměnil) jest ten duom proti masným krámom „u černé róže“ a k tomu u Náměti zahrádku, dvě kopě platu a k tomu pět kop hotových grušuov, a Jakub nade-psaný Všerub přijal jest ten dvuor a dědinu od něho za to. A páni purgmistr a konšelé přísězní ten duom i tu zahrádku vepsali jsú v knihy městské jemu (Janovi) a jeho dědicom i budúcím k měni, držení, požívání a vládení podle práva a každého řádu obci příslušného.“

Onomyšl náležela školou od dvána i farou do Košic; nyní má svou expon. stanici školní. Poštou náleží do Jindic. Stanicí telegr. i četnickou, zdravotním obvodem, jakož i nejbližší stanici želez. jsou Uhlířské Janovice.

K obci onomyšlské přidáváme zajímavou stať z býv. panství pečeckého z dob poddanství:

HORSKÉ OSADY PANSTVÍ PEČECKÉHO.

Za dávných dob snažila se šlechta statky vládnoucí vždy víc a více sobě zabezpečovati služebnou prací, a jí připoutávati zemědělce ke statkům svým. Z toho vznikly v Čechách ve století XVI. a následujících roboty.

Robota byla bezplatná práce veškerého druhu, k níž byli zavázáni sedláci vůči vrchnosti, která jim buď pozemky nebo i celá hospodářství v jejich majetku postupovala. Roboty zavedené ve prospěch vrchnosti vznikly tedy ze sociálních poměrů nerovností obyvatelstva, hlavně z t. zv. poddanství lidu selského.

I na panství pečeckém byly roboty zavedeny, a k tomuto zboží náležely daleko odtud ležící osady, a protože v hornaté krajině leží, byly zvány „horskými osadami“. Počítaly se k nim: největší osada Onomyšl a Buda, Mančice, Žandov, Nepoměřice, Kralice, Kraličky, Sudějov (Sv. Anna) a Krsovice (Sv. Jan).

R. 1790 v měsíci březnu byla s nimi u vrchnostenského úřadu v Pečkách vyhotovena smlouva o výkupu roboty, ale občanům horských vesnic zdála se býti reluce⁸²⁶) příliš velikou a oni domnívajíce se, že patentem z r. 1792 ze dne 30. června jim bude ulehčeno nebo dokonce placení odpuštěno, neodváděli povinné dávky. A když r. 1792 v měsíci listopadu předvoláni byli na panský úřad a vyslýcháni ředitelem, proč neplatí povinné výkupné anebo proč naturální roboty nekonají, vymlouvali se, že tak vysokou relucí odváděti a robotu z nedostatku potahů také vykonávati nemohou, poněvadž se zbavili potahů při zavedení reluce. Všecky obce, zvláště však Onomyšl, Nepoměřice a Kralice trpce si do roboty stěžovaly a 21. dne měs. února 1794 pokornou žádost podaly k vrchnosti za slevu robotního platu a naturální roboty.

A když konána 18. dne měs. března 1795 krajská komise, opět se vyjádřili osadníci, aby pokorná suplikace jejich oslyšána nebyla a prosili, aby milostivá vrchnost jich neobtěžovala větší robotou, nežli mají Bohouňovičtí na panství černokostelském.⁸²⁷) Ředitel panství však k tomu poznamenal, že on nemůže bez svolení své vrchnosti ničeho sleviti, ba naopak, že jest se mu držeti těch povinností, které smlouvami vrchnosti zaručeny jsou.

R. 1795 v měsíci květnu dne 13. zasedala opět krajská komise za přítomnosti kraj. komisaře a měla rozhodnouti, zdali reluční smlouva vrchnosti²³⁵ pečecké ze dne 1. května 1795 sepsaná měla platiti i na dále pro horské osady. Tam bylo vytknuto, kolik mají platiti místo roboty a kolik každému poddanému robotníku vrchnost slevila. Slevení obnášeti mělo u celosedláka 7 zl. 9 kr, u polosedláka 3 zl. 34½ kr., ale přítomní sedláci z horských osad ani s touto slevou nebyli spokojeni, i tato sleva zdála se jim malou. Teprv 1. listopadu 1795 urovnalo se výkupné mezi vrchností a sedláky,⁸²⁸) jaké od nynějška platiti mají. Také se jim vypočítalo, kolik si mohou vydělati ročně kácením a dovozem panského dříví a proto jim pohroženo, aby již úřadu neobtěžovali, že nic více sleveno nebude, nýbrž aby řádně dávky odváděli.

Dne 31. prosince r. 1822 vydal vrchnostenský úřad pečecký tabelí, ve které uvádí, kolik měli sedláci horských osad od r. 1815-1824 odváděti výkupného a kolik si do r. 1822 prací oddělal a kolik jsou povinni dopláceti do důchodu pečeckého. Většina jich dobírala, poněvadž předpis dávky byl menší, nežli měli obdržeti za placenou práci peněžité náhrady.

Z téhož dne pochází také protokol „Vejsada platů od forování a jiné potažitě práce“, t. j. sazba aneb tabule ukazující, kolik vrchnost pečecká vyplácela sedlákům za dovoz dříví, ryb, obilí, za dovážení nadlesního do Peček, do Bud anebo do Kralic, za jízdu do Prahy a j. v. Lhotským byla ihned „vejsada“ vyřčena. Dostávají za jeden den orání, vláčení, vožení hnoje, mandelů nebo píce „přes povinnost určitou“ u Kamenné Lhoty 30, u Peček 40 kr. Tabela nese podpis: Kříž, vrchní, a Eypert, důchodní.

Zdálo se, že toto nařízení a snesení zůstane trvale u obou stran závazné; ale nebylo tomu tak. Již 9. dne měs. dubna 1847 podávají všichni poddaní sedláci z Onomyšle a Nepoměřic no-

vou žádost k milost. vrchnosti za ²³⁶zmenšení roboty odvolávající se na cís. a král. rozhodnutí⁸²⁹) ze dne 4. prosince 1846, kteréž tu doslovně uvádíme:

Slavný vrchní ouřade!

Jeho cís. a král. majestátnost ráčila nejvyšším rozhodnutím od 18⁴/₁₂46 nejmilostivěji povoliti, by poddaní robotu jak potažní tak i ruční svým vrchnostem povinovanou sobě vykoupiti mohli, kde k tomu jejich milostivá vrchnost nakloněna jest. Poněvadž my níže podepsaní nahlížíme a přesvědčení jsme, že s odbeváním naší naturální ruční i potažní roboty naše milostivá vrchnost docela žádný užitek nemá, nám ale tato robotu nejen obtíž, nýbrž i tu největší škodu a zhoubu našich živností působí.

Tak se osmělujeme na základě svrchu podotknutého nejvyššího c. k. rozhodnutí tímto svou pokornou prosbu skládati, by sl. vrchní ouřad ráčil žádost naší milost. vrchnosti dobrotivě přednésti, ji k zaprodání naturální roboty nakloněnou učiniti i naší milostivé vrchnosti povědomé velmi chatrné a neužitečné podzemské půdy a na naši velikou vzdálenost od vrchnostenských dvorů mírnou a slušně přiměřenou kupeční cenu vyjednat, kterou bysme my dle našeho nejmožnějšího vynasazení zastati a na budoucnost zapraviti mohli.

Kojíme se tedy tou očekávanou nadějí, že nám sl. vrchní ouřad bude k vyplnění této naší prosby nápomocen a že brzkého a utěšeného dorozumění se dočkáme.

V Onomyšli zapsáno dne 9. dubna 1847.

Jan Šindelář, rychtář v Onomyšli. Jos. Brandejský, rychtář v Nepoměřicích.

Všichni poddaní: Václav Cyrus, Václav Mašín, Karel Brožek, Jakub Mašín, Jan Mašín, Jan Táborský, Matěj Táborský, Václav Mašín, Josef Brandejský, Fr. Chalupa, Matěj Měšťánek, Josef Malina, Frant. Táborský, Jan Kárník, Jan Chalupa, Jakub Opasek, Frant. Chuchvalec, Václ. Brandejský, Jos. Zadražil, Ant. Novák, Jos. Brandejský, Fr. Zadražil a Matěj Cyrus.

Jakého vyřízení dostalo se žadatelům, není známo, ale nebylo snad dosti příznivé, neboť již v lednu obnovují sedláci Václav Brandejský, Josef Zadražil, Jan Paseka a Jakub Opasek, pak onomyšlští Josef Mláčovský, Václav Král, Václav Sahulka, Jan Myslivec a Václav Dušek žádost k vrchnosti o slevení naturální roboty. Žádosti baron Hrubý z Jelení vyhověl a protože tak učinil, zavázali se jmenovaní sedláci, poněvadž se jim robotu v obstojné ceně nyní reluiruje, u kamenolhoteckého dvora luka v čas sena a otavy posekati a usušiti.

Actum ut supra: Maršal, vrchní, všichni sedláci a baron Löwenherz-Hrubý-Jelení sepsání toto potvrdil. To byla poslední prosba „sedláků horských vesnic“, poněvadž pak rokem 1848 byla robotu vyvazena a zrušena a oni stali se pány té liché, kterou dříve jen jako cizí zboží shledávali.

Za majitele bar. Hrubého z Jelení se jim nevedlo tak zle, bylť on pánem opravdu lidumilným a dopřál každému tu skývu chleba, které je k živobytí třeba. On navštěvoval osady, aby se sám přesvědčil o svých poddaných a zvláště poznal v rychtáři nepoměřickém Josefu Brandejském, který již 32 roky rychtářoval, člověka spořádaného, rozšafného, své cti i úřadu dbalého a který pečuje o vzorný pořádek, a kde je potřeba nápravy, i tu koná.

I umínil si baron Hrubý rychtáře nepoměřického nějak vyznamenati. Jemnoval jej r. 1847 vrchním rychtářem, a nad to u vlády se vřele o to zasa²³⁷řil, aby vyznamenán byl vzorný rychtář Josef Brandejský z horské osady nepoměřické záslužnou medailí. Při odevzdávání medaile byl v Nepoměřicích všeobecný svátek. A k němu se dostavil p. vrchní Maršal a skoro všichni sedláci „z horských vesnic“. V Nepoměřicích zavěsil p. vrchní rychtáři kříž a pak v košickém chrámu Páně obětována mše svatá, po níž se zástupy do svých osad rozešly. V Nepoměřicích i v Onomyšli bylo veselo až do pozdních hodin ranních.⁸³⁰)

OPATOVICE II.

Na úpatí trigonometrického vrchu „Mítrova“ (512 m n. m.) rozkládá se po pravém břehu Živého potoka obec Opatovice II. Středem obce protéká potůček, vtéká na návsi do rybníčka

a vytékáje odtud, spěchá do Živého potoka a s ním dále k Mirošovicům.

V Opatovicích bydlí v 43 domech 243 obyv. vesměs katolíků. R. 1600 měly Opatovice 5 sedláků, 1 chal. a 2 pusté selské grunty.⁸³¹⁾ Domy stojí v zahradách a řadu tvoří jen ty, které stavěny jsou při hlavní cestě. Na malé návsi stojí nepatrná kaplička. V zahradách pěstují se hlavně jablka soudky, zelenáče, hranáče, citronky a červenáče; hrušky jsou zastoupeny pouze mydlinkami a šáloučkami.

Domy jsou stavěny vesměs z měkkého materiálu a jen nepatrná část z kamene a cihel. Kryt jsou došky a u nových tašky. Na starších domech jsou lomenice s kabřinci bez nápisů; pouze na některých letopočet. Vjezd do dvora v č. 16. jest dosud svérázný. Kroj i nábytek zmodernisován.

²³⁸Obyvatelstvo živí se rolnictvím, nádenictvím a dřevařstvím. V zimě odchází také do některých cukrovarů na práci. Řemeslníci jsou zde též zastoupeni a to 2 obuvníci, 1 krejčí a 2 zedníci. Nejstarší rodiny jsou zde rodina Hrabánkových, Novákova, Skoupých, Žákova a Klobnáskova.

Mládež škoie odrostlá zůstává doma, jde na řemeslo nebo do služby. V zimě hlavně zabývají se ženské pletením čepiček a kabátků dětských, muži kácením dříví.

Majetek obce jeví se v pozemcích ve výměře 10 ha 43 a 63 m², z nichž se odvádí 30 K 37 h přímé daně. Z těchto pozemků jest valná část pastvisek a skalisk. Výměra celé obce obnáší 145 ha 62 a 47 m² přímá daň 591 K 30 h. Luka u obce jsou chatrná, ale hospodáři počali je lépe obdělávati; hnojí kompostem, vápnem struskou Thomasovou, kainitem a moučkou. Luka jsou valnou částí vypuštěných rybníků.

O prostředky spojovací bylo velice špatně postaráno. Opatovice neměly až do roku 1913 žádné silnice; teprv toho roku a r. 1914 stavěla se silnice k Mitrovu a opačně k Mirošovicům.

Dešťů přichází dosti, i lijavce často osadu navštěvují. Ale jsou neškodné, tak jako bouře a kroupy. Krajina je zdravá, prasta všelikých nemocí.

Opatovice měly r. 1654 sedl. gruntů 5, chalupu 1, rozbořené grunty 2 a chalupu 1; měly 252 korce polí, z nichž 60 bylo zcela pustých, nezdravých. Z těch osévali 52 ozimem, 37 jaří, ostatek lada a porostliny. Bylo tu 7 potahů vol., 15 krav a 12 jalovic. Jména sedláků byla: Jan Polák, Václav Černý, Jan Kopecký, Petr Štěpán a Jan Čmucha; chalupník zval se Jan Kolář a byl snad dle živnosti kolářem. Grunty Kochanovský o 30 kor. a Karásovský o 30 korce. byly pustý a rozbořeny. Sedlák Václav Černý byl na živnosti zkažen a přišed o dobytek neoséval než po 4 korce. polí a měl jednu krávu a 1 jalovici.⁸³²⁾

R. 1671 byli zde tito osedlí: Jakub Gabriel st., Jiřík Kvasnička, Martin Musil, Martin Pavlík, Kateřina Kolářová, vdova, Jakub Gabriel ml., Jiří Ptáček, Jiří Klovřza, Ludmila Musilová, vdova, Jan Smolík a Matěj Klovřza. Měli celkem 150 str. pozemků, z nichž osévali 35 str., 36 bylo lad a 79 porostlin a pustých pozemků. R. 1717 měli 186 str. a osévali ozimem 25, jaří 36 str.; ostatek lada a porostliny. Měli 6 koň., 8 vol., 12 krav, 15 jalovic a loučného na 4 vozy sena a 2 otavy.⁸³³⁾

Pokoutní škola. V Opatovicích zřídili si občané trpěnou školu pokoutní. Navštěvovaly ji děti z Opatovic, Mirošovic a Majelovic. O škole této je málo známo: trvala asi do r. 1861. O posledním učiteli Václavu Kropáčkovi zachovala se dosud zpráva, že byl tkadlcem, ve třídě měl stav a v létě pásal dobytek. Držel si býka a kance, ale přec mu i to málo vynášelo, tak že se nemohl uživit a jednoho krásného dne r. 1861 odtud utekl a škola přestala.⁸³⁴⁾ Pak navštěvovaly děti z mohovitějších rodin školu v Uhlířských Janovicích a mnohé vůbec do školy nechoďily.

Dějiny. První písemnou zprávu o zdejší osadě uvádí Příba z Pobípes 14. dne měs. prosince r. 1417, když přiznala, že dědictví své prodala Zdeňkovi z Janovic a Veselovi ze Lhoty. Ve smlouvě pobípeské uvedeny také Opatovice.

A poněvadž se zboží toto dostalo časem k panství kácovskému, náležely Opatovice spolu i s ostatními osadami ke Kácovu; později náleželo zboží to k ratajskému panství a k tomu nále-

žely i Opatovice, a sice až do r. svobody.⁸³⁵) Když ratajské zboží prodal rytíř Václav Rabmhap ze Suché Lad. Malešickému rytíři z Černožic, byly také v soupisu Opatovice.⁸³⁶) Ostatní viz „Rataje“.

Opatovice náležejí školou od r. 1863 do Majelovic, před tím měly školu pokoutní, ale školou povinni byli do Úzic, farou, poštou, telegr. a četn. stanicí patří do Uhl. Janovic, zdravotním obvodem do Rataj. Nejbližší stanice železniční jsou Uhlířské Janovice, zastávka osobní v Miřovicích.

239 OSTAŠOV.

Jihozápadně 2 km od Janovic Uhlířských rozkládá se osada Ostašov. Počítá 6 pop. čísel i s myslivnou a má 25 obyv. vesměs náboženství katolického. Domy stojí porůznu v zahradách, ve kterých se pěstuje ovocné stromoví. Ovoce daří se tu velmi dobře, jen je nutno vyhledati odrůdy takové, které snesou zdejší vlhké těžké půdy a drsnější podnebí. Domy stavěny jsou z tvrdého materiálu, krytba z části došková, z části tašková. Nábytek i oděv jest moderní.

Hlavním a jediným zdrojem životním jest zemědělství. Nejstarší rodiny jsou tu Svobodova a Kloudova. Mládež škole odrostlá nejvíce věnuje se stavu svých rodičů. Málo jde na řemeslo nebo na studie.

Majetek obecní jest nepatrně malý pozemek, z něhož se platí 1 K 98 h přímé daně. Výměra celé osady jest 30 ha 47 a 50 m², z nichž se odvádí 159 K 50 hal. Luk u Ostašova není, leč nepatrná část z vysušeného rybníka „Jiříčka“. Mimo to dva rybníky ve zdejším katastru se nacházející „Šlechetný“ a „Materna“ jsou majetkem černoblatským a tam také uvedeny jsou. Praménky vodní, které se sbíhají v oboře ratajské, tekou k silnici novoveské, odtud ubíhají do blateckých luk a pak k Vavřinci.

Dešťů bývá do roka velká hojnost, bouří v červenci a v srpnu taktéž. Mračna krupobitná také krajinu zdejší navštěvují, ale bývají obyčejně neškodná.

Dějiny. Ostašov dle pověstí starých pamětníků jest zbytek staré větší osady jména již neznámého. Na místě nynější myslivny stával jeden blatský dvorec se všemi hospodářskými budovami.

Potvrzuje se to tím, že dnešní blatské pozemky dosahují až k Ostašovu. „Rybník“ - louka „Materna“ a drobný parcelní nájem s jedné strany, „Obora“ pak se strany druhé.

²⁴⁰Ostašov náležel do r. svobody vždy k panství ratajskému a počítán byl jako samota k Staňkovicům. Měl r. 1788 pop. čís. 24 s 79 obyv.⁸³⁷) a nebyl již r. 1831 v konskribčním rejstříku ratajském jako samota zapsán, ač měl tehdy jen 10 domů a 50 obyv. a slul již vezdy vesnicí.⁸³⁸) R. 1848 měl již jen 4 pop. č. s 32 obyv. a od té doby na pop. č. přibýlo, ale obyv. ubylo.⁸³⁹)

Ostašov náleží školou, farou, poštou, četnickou i telegr. stanicí, obvodem zdravotním do Uhl. Janovic, kdež také jest nejbližší želez. nádraží na místní dráze Kolín-Čerčany.

OTRYBY. (VOTRYBY.)

Při obecní silnici z Uhlířských Janovic do Česk. Šternberka vedoucí leží na západním svahu kopce Hůrky, na jihovýchodním svahu Čihadla ve výši 413 m n. m. místní osada Otryby. Z Uhl. Janovic sem směrem jihozápadním jest 14 km, z Českého Šternberku poněkud jihovýchodně 4 km. Tak octli jsme se skoro u ladné Sázavy.

Otryby, také Votryby i Votrubys⁸⁴⁰) mají 31 dům s 219 obyv., z nichž jedna rodina jest vyznání mojžíšského. Domy stojí porůznu a stavěny jsou z tvrdého materiálu, ale kryty většinou slamou a došky. K Otrybám náleží ¼ hodiny odtud o samotě stojící panská hájovna, zvaná „Zaotrybsko“.⁸⁴¹) Okolí otrybské je kopčité a „Čihadlo“ dosahuje výše 458 m n. m. a Dubina blíže hájovny 416 m n. m.

Obyvatelstvo žije se hlavně zemědělstvím; v zimě také porážením a děláním dříví v okolních lesích. Řemeslníci v osadě jsou ti nejpotřebnější, totiž krejčí a kovář. Nejstarší rodiny jsou rodina Harsova a Pudilova. Zařízení domácností, nábytek i šat zmodernisován.

Obec má pozemků 4 ha 82 a 86 m², domek č. pop. 29., z čehož odvádí 11 K 05 h daní; výměra celé obce otrybské beze dvora je 63 ha 78 a a 65 m², za něž obec odvádí 1506 K 75 h přímých daní.

Jména pozemků: na Homolce, na Sekeře, na Splaze, u Studánky, u Voplotynky, pod Břízkami, u Valšíček, na Vobicce, na Vobčině, na Homoli, v Ctihradech, v Hůrce, na Čtverylce atd. atd. Jména luk: v Důlich, na Hrabovce, na Heřmance atd. Jména kopců: v Čihadle (468 m n. m.), v Borovičkách, ve Voboře, na Dubině (416 m), na Dařině, v Klenku, u Hájovny (461 m n. m.) atd.

Dešťů přichází hojnost a dosti vydatných. R. 1888 navštívila osadu průtrž mračen a r. 1889 zhoubný požár, kterýž přes polovici osady zničil. Vyhořel i kostel. Krupobití také často osadu navštěvuje, ale nezanechá mnoho škod.

Otryby měly v r. 1651 sedláků pět a ti vládli 171 kor. polí, z nichž osévali 56 ozimem, 37 jaří, měli 12 potahů, 19 krav, 15 jalovic, 31 ovci a 8 kusů vepřového dobytka. Mazour vyhořel 26. října 1655, ale opět grunt vystavěl. Sedlák Pelíšek má 30 korců pustých rolí a stavení rozbořeně. Při tomž místě býval mlýn. Dále bylo v Otrybech 5 chalupníků s majetkem 51 korcem, z něhož osévali 18 ozimem, 15 jaří; potahy měli 3, krav 9, ovec 9 a 13 prasat. Domkáři tu byli 2 s 20 korci polí, však všecka pustá a stavení rozbořená.⁸⁴²⁾

Příznávací tabulka z r. 1714 až 18 praví, že Otryby mají výsevku 587 str. 1½ věr., z nichž jsou 320 dobr., 86½ prostř., 118½ špatných; ostatní jsou lada a porostliny⁸⁴³⁾ a r. 1788 měly Otryby 359 jit. 773 čtv. sáhy a urodilo se 447¹¹/₁₆ měr pšenice, 2920¼ žita, 241591¹¹/₁₆ ječmene, 3022¹¹/₁₆ ovsa; bylo pak 97 jit. 548 čtv. sáhů luk a sklizeno 247,25 centů sena a 71 cent otavy. Konečně bylo tu 152 jit. 772¹¹/₁₆ čtv. sáhů lesa, který dával 136³/₁₆ prostor. sáhů měkkého dříví.⁸⁴⁴⁾

Když r. 1743 byly na panství českošternberském zakládány nové gruntovní knihy, byla v Otrybech rychta a k ní náležely obce Otryby, Soběšín, Vranice, Pelíškův most, Tichonice a část Podvek item část Zderadin.⁸⁴⁵⁾ Tehdáž byla tu panská krčma, u které byly 2 str. orných polí, ½ str. zahrady a loučného na dvě plachty sena. Krčmář platil ročně 6 zl. rýn.⁸⁴⁶⁾

V Otrybech byly tehda za panování pí. Marie Barbory říšské hrab. z Roggendorfu, roz. hrab. z Götzů, tyto grunty: 1. Grunt Tůmovský, také Vlachu v zvaný, byl majetkem Josefa Mařana a měl ceny 42 kopy míš. a 30 gr., přešel zápisem na Václ. Vrabce a r. 1782 na syna jeho Václava Vrabce za 172 zl. rýn. a 2 kr. 2. Grunt Michalovský byl majetkem Matěje Vrabce a cenil se na 36 kop 40 gr. míš. Roku 1782 zemřel Vrabec a manželka Kateřina přejala grunt po ř manželzi za 172 zl. 47 kr. a 3 den. A když se za Josefa Budila provdala, ujal se on gruntu též v ceně 172 zl. rýn. 3. Chalupa Kopeckého přešla 1743 na Václava Kohouta za 30 kop míš. a 40 gr. a r. 1745 na Matěje Mirovského, který 1780 zemřel a manželka jeho provdala se za Jakuba Vondru a grunt přešel na Víta Aubrechta r. 1781. 4. Chalupa Chalupeckých připsána r. 1743 Kateřině Forštové za 36 kop míš. 27 kr. a 2 den. a ještě téhož roku učiněn nový zápis na Václ. Foršta a r. 1780 v téže ceně na Josefa Kopala. 5. Chalupa Závětovská patřila Matěji Kovářovi a k rukám Václava Polesného dne 5. ledna 1781 předána. 6. Chalupa Soukupovská náležela Jakubovi Havelkovi a přešla r. 1780 na Jana Vondru, a to bylo již za nového majitele panství Čejky z Olbramovic, jako dědičného pána na Českém Šternberce. Roku 1804 ujal chalupu syn Jakub Vondrů z č. 14. za 12 kop 25 gr. míš. NB. Písař připsal na konci: „Nemalé soudy o tuto chalupu byly“. - 7. Chalupa Krejčovská byla²⁴² krčmou a byla r. 1743 připsána Kateřině Kadeřábkové za 32 kopy míš., a 30 gr. a ježto krčma sešla byla, vystavěl manžel její před svou smrtí krčmu novou a 60 kop míš. na stavbu vynaložil. Táž přešla na Jakuba Vondru, nového manžela vdovy Kateřiny, r. 1747 a po roce uzavřel koupi krčmy Martin

Pivoňka za 430 zl. rýn. a při zápisu 100 zl. hned položil. Ostatní splatil r. 1777. 8. Chalupa Matěje Kadeřábka přešla smlouvou r. 1780 na Matěje Vokouřiana na summu 70 zl. rýn. 5 kr. za přítomnosti rychtáře tichonického Jakuba Louly a ředitele panství Karla Bastla ošacována.^{846a)}

Sedláci často opouštěli chalupy jednak pro nemožnost placení a jinak pro nemožnost obdělání pozemků, ježto velkých robot jim bylo ukládáno. Proto těchto pozemků milostivá vrchnost se ujala a ke dvoru svému připsala. Příčinou toho jsou dnes ve vsi toliko čtyři živnosti selské a dvůr s lihovarem, náležející hraběti ze Šternberka, jehož sídlo pyšní se na levém břehu Sázavském, odtud asi 4 km vzdálené.

Škola. Až do r. 1831 byla vyučována mládež otrybská různým způsobem. Přiškolená byla do Zdebuzevsi ležící za Sázavou v okresu benešovském, ale mládež tam asi školu málo navštěvovala, ba při větší vodě se tam ani nedostala.

Vyučováno proto po domech, nanejv v zimě. Kdo dítky vyučoval, snadno dá se mysliti. Byli to staří vysloužilí vojíní, kteří vsude v odlehlých osadách mládež vyučovali a řemeslo při tom prováděli.

Teprv guberniálním dekretem ze dne 9. listopadu 1831 čís. 33006 povoleno bylo zříditi exponovanou stanici podučitelskou, ale obec neměla dosud pro školu příhodné budovy.⁸⁴⁷⁾ Vyučováno proto, jako až dosud „na okolek“, t. j. dům od domu a to hlavně v čís. 8., 14., 25. a 26.

Několik roků později najala obec domek č. 22 za 20 zl. roč. nájmu a zřídila v něm školu. Toť byla tedy první stálá místnost školní. Když pak r. 1852 přiškolila se sem obec soběšínská a r. 1854 Pelíškův most, byla stanice podučitelská proměněna ve školu veřejnou; obec vyměnila pastoušku č. 15 za kovárnou č. 29 a v této zřídila se škola. Budova ta měla dvě místnosti, první o 18 m² a druhou o 27 m². Oně užíval učitel za byt, této za učebnu. V takové naprosto nezpůsobilé a nevhodné místnosti vyučováno do r. 1890.

Náklad věcný hradily obce dle daně. Topiva dodávaly zprvu 5, později 7 sáhů měkkého dříví. Platu nebylo žádného, leč jen sobotáles z jednoho žáka 5 kr. týdně. Dokud bylo vyučováno „dům od domu“, platila zásada: „Kolik dětí do školy, tolik týdnů učitel na stravě“. Když se podučitel oženil, dostával za každého žáka větel žita. Sedláci dávali k tomu ještě bečku bramborů, jeden snop žita a ovsa. Sobotáles vybíral si podučitel sám. Když však to vybírání potkávalo se s obtížemi, převzala na se vybírání obec a platila podučiteli sobotáles sumárně 67 zl. 50¼ kr. stříbra. Z kostelní kasy dostával 4 zl. stř., z vikariátního fondu školního 2 zl. 8½ kr. stř.

R. 1854 bylo služné učiteli otrybskému takto upraveno: školné 101 zl. 40½ kr. stř., 26 zl. stř. za práce písařské a 1½ korce pole za vyučování chudých dítek z Otryb. Z tohoto pole bylo mu platiti 8 zl. nájumného. Plat dostával čtvrtletně. Teprv r. 1855 bylo toto služné následující listinou upraveno a stvrzeno. Listina zní:

Představenstvu do Otryb!

Jednání, jenž na základ vys. nařízení c. k. ministerstva záležitostí duchovních a vyučování od 8. dubna 1854 čís. 12.749 a vys. výnosu c. k. českého místodržitelství od 29. května 1854 čís. 1923. stran zvýšení a zlepšení školních příjmů v Otrybech dne 19. dubna 2431855 v Uhl. Janovicích držené bylo, se skrze zákonitě pokračování schválilo a v následku toho samého se představenstvu vynáší. Pozůstává školních dítek při této škole 47, z těch jest 1 od školného platu dle zákona osvobozeno a k týdennímu pl. 3 kr. stř. 19, k týdennímu platu 2½ kr. stř. 4, 1½ kr. stř. 3 z té příčiny ponechaných, jelikož rodiče jako nezámožní uznáni byli. Obnáší nyní při otrybské škole plat 89 zl. 45½ kr. a vyúčtování oně částky, již obec soběšínská za vyučování chudých a při starém platu ponechaných, pr. 1½ korce s 8 zl. připouští, ouplně 101 zl. 40½ kr. stř.

Představenstvu tedy náleží ty potažlivé částky od 1. července 1854 počínajíc, též i ostatní naturální dávky vybírati a p. učitelovi proti řádné kvitanci ve čtvrtletních lhůtách odváděti; po-

le ale pr. 1½ korce hned odevzdati; vyrozumívá se samo sebou, že na základ vejš potaženého jednání p. učitelovi od 1. července 1854 až do nynější doby vše vynahrazeno býti musí. V pádu, by p. učitel své dávky v těchto určitých lhůtách neobdržel, tak jemu přináležet bude o tom svému duchovnímu správci co nejbližšímu řediteli školy, bez meškání známost učiniti, který pak s takovými oznamy na způsob § 435 polit. zřízení škol. předepsanými dále pokračovati bude. Kdyby však svou povinnost někdo zcela nebo dílem vykonati zanedbal, aneb ji vykonati se protivil, tak bude k tomu dle nejvyš. cis. nařízení od 20. dubna 1854 zemsk. věstníku vládního čís. 96. v § 3. a 4. eksekučními prostředky úředně donucen.⁸⁴⁸⁾

C. k. podkrajský úřad v Kolíně dne 27. dubna 1855.

L. S. C. k. říd. komisař. Ch. (Podpis nečitelný.)

S touto službou dočkal se učitel nových školních zákonů r. 1870, kterými byly upraveny platy učitelské. Škola otrybská byla zařazena do IV. tř. platu se 300 zl. r. č. a při druhé úpravě r. 1875 dostalo se učitelů 400 zl. r. č.

²⁴⁴R. 1890 bylo povoleno jednotřídní školu otrybskou rozšířiti na dvoutřídní pro osady: Otryby, Soběšín s Novým Dvorem a Pelíškův most; proto bylo třeba nové školy. I vystavěly obce školu novou o dvou třídách ještě roku 1890 za 10.949 zl. 80 kr. a stavbu provedl dle návrhu inž. J. Tetřeva z Čáslavě zednický mistr Matěj Kozák z Hrozených Rataj.⁸⁴⁹⁾ Školním r. 1891-2 otevřena třída druhá a takovou je škola podnes.

Prvním učitelem řádně ustanoveným byl zde Jos. Vajgant (1831-36), po něm František Kaucký (1836-7), Josef Dvořák (1837-40). Ten stav se písařem v městské kanceláři ve Vlašimi, odešel r. 1840.⁸⁵⁰⁾ Jan Votruba (1840-71), Jan Svatý (1871-75), František Skalák (1875-87), zástupcové učitelé Josef Fetter a Jos. Lupínek v r. 1888, Antonín Brynych (1888-91 do 93 řídícím učitelem), Josef Rychlík (při otevření druhé třídy od r. 1891-93), Josef Hazuka (1893 dosud), Vojtěch Votruba (1906 říd. dosud).

Industr. vyučování povoleno r. 1893 a první uč. ind. ustanovena byla Marie Jechová (1893-96), Albina Hazuková (1896 dosud).

Míst. školní rada. Předsedou m. šk. r. byl Josef Vyhnánek (ze Soběšína 1870-91), Karel Kohora (rol. v Soběšíně 1891-1901), Václav Vyhnánek (rol. v Soběšíně 1901-1904), Jan Šebesta (1904 dosud). Místním dozorcem škol. byl Jan Pivoňka (1870-1897), Karel Kohora (1897-1901), Jan Šebesta (1903-09), Fr. Král (1909-13), Frant. Lašťovka (1913 dosud). Přiškolené obce: Otryby, Soběšín a samoty Nový Dvůr, Mazourův mlýn a hájovna Zaotrybsko. Ve šk. r. 1903-04 bylo školou povinných dětí 116, v r. 1913-14 jest 101. Mládež škole odrostlá věnuje se většinou polnímu hospodářství, málo jich jde na řemeslo nebo na studie a ostatní do služby.

Kostel a fara. Filiální kostel založený ke cti sv. Havla, stojící na mírně vyvýšeném místě skoro uprostřed osady, takto se v listinách popisuje: „Kostelíček sv. Havla sahá původem svým asi do stol. XIII. Půdorys jeho připomíná sloh románský, avšak okna a jich kružba, portály, apsida, triumfální oblouk i výklenek pro sanktuarium jsou provedeny slohem gotickým. Celý kostelík dle toho jest rozdělen na sklenutou apsidu a obdélníkovou loď s dřevěným stropem.

Hlavní portál i na severní straně zazděný portál vedlejší jsou mistrné práce kamenické. Kostelík byl r. 1888 již zchátralý, a proto byl restaurován, ale bohužel již 11. června 1889 při velkém požáru ve vsi vzniknuvším úplně vyhořel. Teprv v letech 1892-93 nákladem patronátním summou 8000 zl. zase opraven.

Plány nakreslil a dohled na stavbu měl místodrž. inženýr Ludvík Lábler, t. č. stavitel chrámu sv. P. Barbory na Horách Kutných. Podnikatelem stavby a opravy byl zednický mistr Škoula z Benešova. R. 1893 dne 22. října byl nově zbudovaný kostelík v Otrybech vysvěcen. Vnitřní dřevěné zařízení dodala firma Ant. Hrabák z Hory Kutné.

Vnitřek kostela je vkusně vymalován, oltářík sochou sv. Havla opatřen, po jeho stranách na zdi malování andělů s palmovými ratolestmi v rukou. Na spodní ploše triumf. oblouku spat-

řujeme obraz sv. Josefa, P. Marie, sv. Lidmily. Nad obloukem zříme poprsí Kristovo a po jeho stranách znaky rodů Říčanských a Šternberských. Znaky tyto obnoveny podle zbytků znaků při opravě po požáru zde nalezených. Nad znakem šternberským čtou se tyto slabiky: „UR. PA. KA. HO.“, což znamená: Urozený Pán Karel Holický.

²⁴⁵Za tohoto pána ze Šternberka byl asi kostelík opravován. Týž zemřel ^{28/9} 1608.⁸⁵¹) Pochován v Divišově v kostele. Na rakvi má nápis: ...dokonal život v neděli v den sv. Václava r. 1608.

Několik obrazů na plátně zdobí vnitř kostelík. Maloval je malíř Heřman; také maloval veliký obraz sv. Havla, poustevníka, kterýž visel před ohněm na bočním oltáři. Kůr jest dřevěný a jsou na něm malé varhany. Pod kůrem umístěna jest stará křtitelnice dvanáctihránná - práce dovedného, ale neznámého kameníka.

Kostelík má dva portály. Na severní straně byl portál v XIX. století zazděn a za to na straně západní nový hlavní zřízen. Při poslední restauraci byl portál zazděný opět obnoven a dveřmi opatřen. K východu se ho ovšem neužívá, stačí portál hlavní.

Ve věži nad střechou kostelní visí dva zvony. Větší zvon má nápis: „Spasíž lid svůj, Hospodine, a požehnej dědictví svému“. Menší: „A slovo tělem učiněno a přebývalo mezi námi“. Oba mají letopočet 1892 a jméno firmy Arnošt Diepoldt v Praze.

Kolem kostela je hřbitov, ale od r. 1854 pochovává obec otrybská své milé na hřbitově soběšinském. Naproti stávala druhdy fara, která po bitvě bělohorské asi zanikla. O zřízení fary není dostatečných písemných zpráv. ²⁴⁶Víme toliko, že ve XIV. století byla zde fara⁸⁵²) a zakladatelem kostela i fary byl r. 1368 vladyka Ctibor z Otryb,⁸⁵³) který ke kostelu zdejšímu po úmrtí faráře Jana podal klerika Chotěbora, syna Petrova z Hostimic. Týž potvrzen 2. prosince 1368 a prodlel zde do r. 1383.⁸⁵⁴) Tento Ctibor podepsal se 4. prosince r. 1368 Ctibor miles de Otryb⁸⁵⁵) a svolil, aby otrybský farář Chotěbor směnil místo s Vavřincem, farářem z Kolovrat, který sem jako sakristián kolegiatního chrámu v Kroměříži byl r. 1380 presentován.⁸⁵⁶) Potvrzen byl 13. dne měs. července 1383. Úvodcem jeho byl plebán bykaňský.⁸⁵⁷) V té době byli podacími pány Ctibor a r. 1389 Petr z Otryb, kterýž se 21. března 1390 podepsal Petrus de Otryb⁸⁵⁸) a dva lány rolí ke zdejšímu kostelíku daroval.⁸⁵⁹)

K 1384 a 1389 uvádějí se Otryby jako farní ves s kostelem zasvěceným sv. Havlu. Pánové z Hodkova byli patroni otrybského kostelíka a svolili, aby zdejší farář směnil místo s farářem Janem ve Mcelích a svolili k další směně, když zdejší farář Jan s petrovickým farářem Janem místo směnil (1394-1402).⁸⁶⁰) R. 1402 dne 13. června ustanoven tu byl farářem Jan ze Slavosova a ten ještě v říjnu t. r. vyměnil místo své s farářem pravonínským.⁸⁶¹)

Naposled se činí o faře a osadě farní zmínka r. 1413,⁸⁶²) a sice 19. července, kdy Jan, panůš z Otryb, jménem svým a bratří Alše a Heřmana odkázal půl lánů rolí kostelu otrybskému. Za to měl živiti farář kněze „střídníka“, kterýž mu byl k ruce přidělen.⁸⁶³) Od té doby mizí zprávy o faře a farářích otrybských. Matriky fary otrybské byly psány jazykem českým.

Dějiny. V Otrybech byly za starodávna tvrze dvě. Jedna stála jihovýchodně od kostela na místě, kde postavena nyní chalupa č. pop. 16. Při stavbě chalupy té, za děda nynějšího majitele, Jos. Kmocha, našly se základy někdejší tvrze. Druhá tvrz stávala na výšině pravého břehu vranického potoka proti lesu „jedlině“. Roztroušené kameny ze stavby lid zdejší od jakživa za zbytky druhé tvrze otrybské označuje.

Nejstarším známým členem vladyk z Otryb a zakladatelem tvrze, osady a dvoru byl Bohuslav z Otryb,⁸⁶⁴) který již r. 1322 na tvrzi seděl. Po té r. 1361 setkáváme se tu s Jindřichem a Zdeňkem ze Soběšína, seděním na Otrybech.⁸⁶⁵) R. 1368 seděl tu Ctibor miles de Otryb a r. 1389 byl pánem na Otrybech asi syn Ctiborův Petr z Otryb,⁸⁶⁶) kterýž se rád podepisoval Petrus de Otryb. A r. 1395 seděl tu Jan ze Soběšína, pán na Otrybech.⁸⁶⁷) Ku konci XV. stol. (1493) byli majetníky zboží otrybského potomci Kunáškovci z Hodkova⁸⁶⁸) a psávali se Otrybci a později Bohdaneckými z Hodkova. Mezi těmi byli Zdeněk a Markvart bratři z Majelovic a na Otrybech.⁸⁶⁹)

Heřman Otrybec z Hodkova koupil 29. března 1432 svobodný dvůr Kunikovský v Pertolticích od Haška z Rochova za 10 kop gr., ale seděl na Otrybech.⁸⁷⁰) Potomci jeho seděli také na Otrybech a dostavše se také potom²⁴⁷r. 1432 v držení blízké Bohdanče, psali se již stále Bohdaneckými z Hodkova,⁸⁷¹) ač v Hodkově měli již jen několik kmetů.⁸⁷²)

R. 1437 povstaly tuhé boje a pře o nápad či dědictví po † Elišce, matce manželky Haškově Kateřiny. Po právu náležel nápad králi jako odúmrt, poněvadž nebylo tu dědiců mužských, ale Heřman Otrybec odpráhl a svoliti nechtěl k tomu, pravě, že koupil svobodný dvůr a statek bez veškerých závad.⁸⁷³) A tak dvůr kunikovský zůstal i nadále majetkem Otrybovců.

Jak dlouho rodina tato byla v držení Otryb vsi, tvrže a dvora, nelze již zjistiti, ale r. 1541 dal sobě Jan Holický ze Šternberka statky své do obnovených desk zem. vložit i mezi nimi byly i Otryby, ves se dvorem a podacím kostelním.⁸⁷⁴) V Archivu česk. čteme, že r. 1552 byl pán Tehova Purkard ze Zbraslavě „seděním na své tvrzi řečené Otryby“. Byl-li „seděním na tvrzi“, byl jistě majitelem Otryb.⁸⁷⁵) Jakým způsobem se k majetku dostal, neumíme pověděti. Více se zdá býti pravdou, že Otryby zůstaly od koupě r. 1541 při panství českošternberském.

R. 1788 uvádějí se již Otryby jako majetek zboží tohoto, a sice ves se dvorem (o tvrzi se již nemluví), jedenadvacet pop. č. a ovčín.⁸⁷⁶) V Otrybech je nyní dvůr, má č. pop. 1 a je při něm lihovar.

Otryby mají svou školu, farou náležejí do Zdebuzevsi (hejt. benešovské), poštou, telegr. stanicí do Šternberka n. Sázavou, četnickou stanicí do Kácova a zdravotním obvodem do Hrazených Rataj. Nejbližší nádraží jest v Soběšíně na míst. dráze Čerčany-Kácov.

248 PETROVICE II.

Po obou stranách okresní silnice janovickočestínské, vystavěné r. 1875, a po pravém břehu potoka Nesperky leží farní osada Petrovice II. Bývá označována římskou II. proto, aby se lišila od Petrovic v okresu kutnohorském, kteréž označují se římskou I. Od Čestína západně sem jsou 3, z Hory Kutné směrem jihozápadním jest 29 a z Uhlíř. Janovic směrem jižním 10 km. Okolí jest vysočina 390-478 m n. m., proto podnebí je dosti drsné.

Petrovice mají 23 domy se 174 obyv. Domy, stavěné z kamene nebo vepřovic, jsou porůznu v ovocných zahradách a kol silnice a cesty. Ačkoliv zde panuje dlouho zima a podnebí je drsnější, ovocnému stromoví dosti dobře se tu daří. V lesích převládají smrky, jedle a sosny, tudíž stromy jehličnaté. Pěstování stromů podporují hlavně školky lesní a školky ovocného stromoví, které se v poslední době na více místech zakládají.

Hlavní zaměstnání zdejšího obyvatelstva je zemědělství a nádenictví.⁸⁷⁷) Nedostatek práce a malý plat v blízkém okolí jsou příčinou, že nádeníci odcházejí na řepy a na žně do kraje. I řemeslníci zanechávají - zejména v létě - práce řemeslné a zabývají se zemědělstvím, anebo jdou na řemeslo do světa. Mládež po vyjití ze školy jde na řemeslo⁸⁷⁸) nebo zůstává doma bez dalšího vzdělání po způsobu života svých rodičů. Nejstarší rodina jest zde rodina Rejhonova. Nabytek i kraj poloměstský.

Nemoce, jež se zde vyskytují, jsou „plyskejř“, kašel a prsní neduh. Lid léčí je sám odvarem různých rostlin, jako heřmánku, lip, bezu bílého, jitrocele, laštovičnicku č. celdoně a j. v. Cholera navštívila osadu r. 1866 a spála a neštovice r. 1898. Na cholera umřelo mnoho lidí, na ostatní nemoci méně.

Majetek obecní zdaněn jest 6 K 46 h a výměra celé pol. obce jest 1161 ha 47 a 96 m², z něhož se platí 5383 K 38 h přímé daně.

Petrovice měly r. 1651 3 usedlíky se 129 korci, z kterýchž osévali 26 ozimem, 26 jaří. U pustého gruntu leželo 30 korců dobrých polí vůbec ladem. Ve vsi byly 4 potahy koň., 2 vol., 10 krav, 8 jalovic, 20 ovcí, 9 vepřů a luk na 2 vozy sena.⁸⁷⁹)

Jména pozemků: v Prýmasce, na Stráni, v Dolcích, u Dolů, za Obůrkem, na Vrších, v Čer-

venkách, ve Stadlích a v Lopatech; jména luk: Tlučenka a Spálenka; jména lesů: Stupník, u Boroviček, na Hůrce, Smrčiny a v Ohradě.

Změna v kultuře pozemků se zde mnoho neprovádí. Nanejvýš změni se role v pastvinu a naopak, nebo les v role a to velice zřídka.

Deště přicházejí nazvíce ze západní strany a také větry odtud nejvíce vanou. Bouře a krupobití často navštěvují krajinu zdejší. Největší bouře a krupobití s průtrží mračen byly r. 1905 v měsíci červnu. Zanechaly dosti neblahých následků. Dosud se ve zdejší krajině udržela pověra, že předkové naši dovedli odváděti kroupy na lesy zařikáváním, zažehnáváním a zvoněním proti mračinám.

Obchod omezuje se na několik kupců, v osadách, kteří zboží v malém od překupníků kupují a je zase s malým výdělkem vesničanům prodávají. Též dlužno zmíniti se o obchodu podomním. Hokynáři (košáři) kupují vejce, máslo, drůbež od hospodyň a odvázejí vše do Prahy. Mimo to chodí podomní obchodníci po osadách, prodávajíc plátno, kanafas, šátky, punčochy atd. atd.

K Petrovicům náležejí následující samoty: Petrovický mlýn u Kasanic, Dolský mlýn u Kobláska a domek na Pile.

Škola. Petrovice byly přiškoleny do Kácova, ale od nepaměti trpěny byly v okolí školy pokoutní, jichž nebylo málo. Petrovice spojily se s obcí losinskou a zřídily sobě ve špýchaře v č. 7. v Losinách školu také pokoutní, poněvadž do Kácova byly velmi špatné cesty, po kterých zvláště v zimě se vůbec jíti nemohlo. Ovšem Petrovičtí, Kasaničtí, Nespeřičtí a Losinští dlouho se radili, jakým způsobem by sobě ve středu těchto osad zříditi mohly školu veřejnou. Obrátili se prosebně na císaře Ferdinanda Dobrotivého, jako majitele velko₂₄₉statku Kácova a Čestín Kostela, aby na svém kácovském statku v obci Petrovicích milostivě zříditi dal pro děti svých poddaných veřejnou školu.

Císař Ferdinand Dobrotivý prosbě občanů vyhověl a svolil 21. ledna 1864, aby v Petrovicích zřízena a vystavěna byla nákladem velkostatku nová farní škola o dvou třídách pro obce Petrovice, Losiny, Kasanice, Tlučeň, Boštice, Staré a Nové Nespeřice, část Kobláska a část Zderadin. Také přijal patronát školy této.

S počátku chodily ještě děti do pokoutní školy losinské, než totiž byla schválena škola bisk. konsistoří královéhradeckou a c. k. místodržitelstvím pro království České v Praze. Když tak stalo se, byla sepsána smlouva se zastupiteli obcí, které povinnosti na se bere patron a které se přenášejí na obce. Smlouva byla sepsána 28. května 1867 a nese podpisy zástupců obcí, patrona, církve, okresního úřadu⁸⁸⁰) a schválena c. k. místodržitelstvím v Praze 18. září 1868 č. 44.867. Stavební místo pro budovu a zahradu vyměřeno na 526 čtv. sáhů a zakoupeno bylo důchodem císařským. Stavba provedena dle plánu císařského inženýra nákladem 11.659 zl. 24 kr. a ve šk. r. 1866 byla dvoutřídní škola otevřena a všim Nejvyšším patronem opatřena. V r. 1898 11. července byla c. k. zem. šk. radou povolena třetí třída a otevřena v škol. r. 1898/9.

Příjmy učitelstva byly také řečenou smlouvou ihned zajištěny takto: **1.** V naturáliích u Petrovic 1 jitro 510 čtv. sáhů louky v ceně 20. zl. Cmze, **2.** v naturáliích u Losin 1 jitro 550 čtv. sáhů louky v ceně 5. zl. Cmze, **3.** v naturáliích u Tlučeně 584 čtv. sáhů louky v ceně 20. zl. Cmze, ²⁵⁰**4.** od 182 platících dítek sobotales celkem ročně 374 zl. 24 kr. Cmze, **5.** na hotovosti z důchodu patronátního 13 zl. 40 kr. Cmze, **6.** za hraní varhan 18 zl. 06 kr. Cmze, **7.** k vytápění tříd 16 sáhů dříví prostorného z patronátních statků, kteréž obce měly na svůj náklad přivéztí, rozštípati a do dřevníka dáti uložití.

Z těchto příjmů bylo učiteli zaplatiti 126 zl. podučiteli, a čištění školy, na což mu byla luka svrchu uvedená od obcí k požitku přičtena. Tyto příjmy potrvaly až do nových škol. zákonů, kterýmiž škola petrovická vřazena do IV. třídy platů učitelských. Dvoutřídní škola byla škol. r. 1898-99 rozšířena na třítrídní a takovou jest až podnes.

Posloupnost učitelstva. Prvním učitelem byl 18³/₁₆₆ ustanoven kácovský podučitel Josef Kahoun, který tu prodlel jako říd. učitel do r. 1896. Po něm nastoupil Ad. Novák a působí tu

až dosud. Další učitelé zde působili: r. 1866 Fr. Maceška, Felix Řezáč, r. 1870 Jos. Pěnkava, Jos. Makovský (1871-73), Emanuel Klimpl (1873), farář Jos. Zika podučiteloval (1874-77), Josef Forst (1877-¹/₃79), farář August Zima podučiteloval r. 1879 a t. r. ještě Josef Šedivý do r. 1881, Josef Řezáč (1881-84), Ant. Pavlík (¹/₂ r. 1884), Karel Pešek (1884-89), Oktavian Pacholík (1889-92 a učitelem def. do 1896), Josef Doležal (1889), Jan Prokop (1898-1900), Otakar Nigrin (1899-1912), Alois Procháčka (1900-1907), Pilc Ant. (1907-10), Oldřich Kahle (1910 ¹/₂ r.), Heyduk Jos. (1910 dosud, ale dlí ve vojště), Balvín Jos. (1912-13), Konvička Jaroslav (1913-14), Doskočil Jarosl. (1913-14 na exposituře ve St. Nespěřicích), Veselý Ant. (1914 ¹/₂ r.), Vlásaš Em. (1914 2 měs., nyní na expos. v Nov. Nespěřicích dosud), Zahradník Jindřich (1914-15¹/₂), Crkal Karel (1914 na exp. ve St. Nespěřicích dosud) a Štěpánová Růžena (1915 dosud).

Petrovice: Stará zvonice.

Industriálním pracím vyučuje se od r. 1883 a byla tehdy učitelkou Marie Kahounová do r. 1890, od r. 1891 Kahounová Františka, od r. 1906 Růžena Boučková, od r. 1915 Hyksová Růžena z Čestína a na expositurách Viktorie Svatá z Majelovic.

Posloupnost předsedů m. šk. r.: Rejhon Jos. (1866-72), Žoha Jan (1872-73), Slavíček Jos. (1873-87), Havlíček Jos. (1882-89), Petrásek Josef (1889-91), Žoha Josef (1891-95), Petrásek Frant. (1895-98), Žoha Josef (1898-1905), František Petrásek (1905 dosud).

Místní šk. dozorcí: od r. 1874-96 Josef Plachý, Jos. Novák, Jos. Petrásek, Josef Žoha (1896-99), Jan Burian (do r. 1903), Frant. Petrásek (do r. 1906), Bohumil Petrásek (do r. 1909), Jos. Petrásek (do r. 1913), František Čepelák (1913 dosud).

Když v Petrovicích byla zřízena škola, byly sem přiškoleny Petrovice, Losiny, Tlučeň, Boštice, Kasanice, Star. a Nov. Nespěřice (mají nyní expos.),⁸⁸¹) ale řídí a spravuje je m. šk. r. a správa školy petrovické. Viz osady tyto! Dále č. pop 9. a 10. ze Zderadin. Číslo pop 2., 3., 4., 8., 10., 22., a 30. z Kobláska, které do r. 1905 sem přiškoleny byly, ale nyní jsou přiškoleny do Zderadin. U Petrovic zůstal jen „Dolský mlýn“.

Kostel a fara. Farní chrám sv. Martina vypíná se na západní straně osady na místě vyvýšeném. Skládá se z podlouhlé lodi s plochým stropem rákosovým a z presbytáře goticky sklenutého. V klenbě jest šestero žebor sekanych z pískovce, kteréž ve vrcholu spojeny jsou kulatým svorníkem, na němž se spatřuje nečitelný nápis. Patky těchto žebor jsou ozdobeny různými výtvory. Na čtyřech z nich jsou štítky s erby. V prvním jest věnec, v druhém uprostřed růžice, ve třetím pták v letu, ve čtvrtém mlýnské kolo, pátý štítek jest prázdný a šesté žebro jest vsunuto do oblouku triumfálního a jest bez okrasy.

Na kamenném ostění sakristie čte se letopočet 1544. Snad rokem tímto dala se nějaká oprava, poněvadž chrám petrovický připomíná se již r. 1350²⁵¹ mezi kostely farními⁸⁸²) v dekanátu štěpánovském. Tenkrátě farář Jan odváděl 12 gr. půlročního desátku,⁸⁸³) prve než na faru chotyšanskou odešel.⁸⁸⁴) Po faráři Janovi r. 1359 byl farářem kněz Zbyněk, kteréhož uváděl český farář Adam. Ale již r. 1390 stal se Zbyněk farářem v Čestíně Kosteletě⁸⁸⁵) a následoval

farář Mikuláš, kteréhož uváděl plebán z Pobípes.⁸⁸⁶) R. 1375 byl tu farářem Jan a po smrti jeho Johánek z Milčína. R. 1378 byl farářem Prokop, pak Mořic, kterýž směnil místo své s farářem michalovickým Janem (1391).

Dva roky později svolil patron kostela, aby směnil místo své farář otrybský s farářem Janem petrovickým, což potvrzeno bylo r. 1394⁸⁸⁷) R. 1405 byl zde farářem oltářník Jan z Načeradce, r. 1407 Pavel ze Zdebuzevsi a r. 1408 kněz Mikuláš. Tento † r. 1410 a byl podle všeho posledním farářem petrovickým, poněvadž toho roku ztrácejí se zápisky o faře petrovické. Petrovice měly tehdy 7 pop. čísel.⁸⁸⁸)

Rozhodnutím ze dne 13. února 1864 svolil J. V. císař Ferdinand Dobrotivý, aby v Petrovích na statku jeho byla nově fara zřízena, nadána a budova farní postavena. To stalo se již r. 1864 a 1865. Prvofarářem byl sem²⁵² jmenován r. 1866-71 kácovský kaplan Jos. Liebich († 1871), po něm nastoupili Josef Zíka (1871-77), August Zima (1878-79), Heřman Bedřich Haaser (1879-84), Václav Frinta (1885-94), Jan Ruml (1894-98), Karel Vimr (1898-1903), Jan Procházka (1904 dosud).⁸⁸⁹)

Povšimnutí zasluhuje dřevěná zvonice, kteráž ještě před nedávnem ve své původní stavbě zachována byla, ale při poslední opravě nové zvonici - ovšem také dřevěné - místo své postoupila. Stojí na hřbitově, který kol chrámu založen jest, sama o sobě a chová uvnitř tři zvony, z nichž největší „Martin“ slove a má tento nápis majusculí: KE * CTI * A * SLAWIE * BOHU * W * TROGOSOBACH * GEDINE(!)U A * SW. * MARTINU * PATRONU * CHRAMU * PETROWSKYHO. * NAKLADEM * KOSTELNIM * LETA * PANIE * MDCLIX. (1659) * ZWON TENTO * GEST * PRZELITY * Na zvonu jsou ozdoby (růžice) a na čtyřech stranách: kříž, sv. Martin na koni, Panna Maria s Ježíškem na měsíci a hadu stojící a znak zvonářův. (Zvon ve štítě). Menší zvon „Jiří“ má nápis starou majusculí got. - ale nečitelnou. Letopočet 1-39. Malý zvon „Klekáník“ má nápis novějším švabachem bez letopočtu a ozdob, ale také nečitelným. Srdce všech tří zvonů mají vtisknuté jméno kováře „Pařízek“. Jsou dle toho všeka od téhož mistra.

Petrovický kostel má svých vlastních pozemků 19 ha 36 a a lesů 16 ha 98 a. Z pozemků těch bere užitek kácovský beneficiát. Farář kácovský Frant. Krato²⁵³chvíl učinil o příjmech těchto pravé a skutečné příznání 13. juli r. 1734. Tehdáž již se mluví jen o kapli petrovické.⁸⁹⁰) K petrovické faře náležejí tyto osady: Petrovice, Losiny, Tlučeň, Boštice, Nové a Staré Nespeřice, Kasanice, dvůr Žichovice, osm čísel z Kobláska, Dolský mlýn, z Velkých Zderadin č. 10. a z Hrochových Zderadin č. 9.⁸⁹¹)

Dějiny. Petrovice jsou původěstem panského rodu z Petrovic.⁸⁹²) Na místě nynějšího statku č. 1. stávala jejich tvrz, kterou si zde Petrovičtí rytíři byli založili. Důkazem toho jsou ještě dnes nepřístupné sklepy a chodby pod stavením⁸⁹³) toho statku. Jedna větev Petrovických usadila se na Čestíně Kosteletě, kdež měla právo podací při tamní faře a počala se hned po svém novém sídle také psáti z Čestina Kostela a z Petrovic.⁸⁹⁴)

Nejstarší člen rodu toho byl Mikuláš z Petrovic. Týž po odchodu faráře Jana do Chotýšan podával 7. dne měs. 1359 svého bratrance Zbyňka, syna Mojkova, za faráře do Petrovic.⁸⁹⁵) Z rodu Petrovických připomínají se v této době Mojek, Zdeněk, Mikeš či Mikuláš. Bydleli porůznu. V Petrovích sídlal až do sklonku XIV. století již jmenovaný bratr Mikuláš a podepisoval se vладыka z Petrovic, jehož majetkem Petrovice byly.⁸⁹⁶)

²⁵⁴R. 1375 podávali bratři z Petrovic 15. dne měs. listopadu kněze na faru petrovickou a mezi nimi byl i Mikuláš,⁸⁹⁷) který na tvrzi petrovické ještě ku sklonku XIV. stol. seděl a podával faráře Prokopa a r. 1394 svolil, aby petrovický farář směnil místo své s farářem otrybským.⁸⁹⁸)

Od r. 1394-1405 byl pánem jiný Mikuláš z Petrovic, kterýž zdá se býti synem předešlého vладыky Mikuláše, nebo zemřel-li tento bezdětek, tedy byl synem Mojkovým z Čestina Kostela. V létě 1405 byl pánem Všebořic Hroch ze Sútice⁸⁹⁹) seděním na Čabelicích a ten t. r. koupil ves a tvrz Petrovice a vykonával práva podací. R. 1407 a 1408 připomínají se Hroch a syn Ví-

tek ze Sútic a z Petrovic, kteří až do r. 1408 podávali faráře.⁹⁰⁰⁾

R. 1415 druhého září podepsal Mikeš z Petrovic s pány českými domluvný list pánů českých a moravských otcům sboru kostnického pro upálení mistra Jana z Husince a pro věznění mistra Jeronýma z Prahy.⁹⁰¹⁾

Za pánů Petrovických pálili Petrovice k horám kutenským uhlí v milířích.⁹⁰²⁾ A r. 1517 stala se jest nesnáž ve smlouvě o cenu a váhu uhlí mezi dovozníkem Pavlem, šafářem z Hory a mezi Čápem, uhlířem z Petrovic. V té při byli Čápem vedeni svědkové: Hron, uhlíř z Vranic, Valenta, hutník, Jíra Chadim z Petrovic a Valentin z Mitrova. Pavel vedl za svědky: Štyroradiče ze Žandova a Jana Pánka. A páni šepmistři a rada při tu skončili a nařídili umluvit smlouvu novou, obapol nezrušitelnou.⁹⁰³⁾

Odtud mizí dějiny Petrovic až k první polovici XVII. století, kdy se s nimi shledáváme u Kácova. Zdá se, že Karel Čejka z Olbramovic a na Kácově, kterýž přikupováním statků panství rozmnožoval, Petrovice a vše, což tu bylo, koupil a ke Kácovu připsati dal.⁹⁰⁴⁾ A tam zůstaly Petrovice až do r. svobody.

V prvé polovici XVI. věku byl pánem na blízkých Podmokách Václav z Řičan, kterýž po stránce peněžní měl časté vády a pře. Tak pohnal pan Michal z Chlumu a Košmberku pana Václ. z Řičan a na Podmoklech (Podmoky) k soudu komornímu 6. dne měs. listopadu 1511 a to, že bral platy s lidí jeho Michalových. První položil Vaněk z Petrovic svědomí: „Dal jsem p. Václavu Řičanskému štyrydce bílých grošův bez jednoho a on mně nevymazal. Mám na to svědomie krčmáře z Petrovic.“ Krčmář z Petrovic: „Jest mi to dobře vědomo, že Vaněk z Petrovic dal p. Václavu Řičanskému štyrydce bílých grošův bez jednoho - ouroků a on ho nevymazal.“⁹⁰⁵⁾

Druhý položil svědomí Jíra z Petrovic, který byl p. Řičanskému dlužen půl třetí kopy grošův a patnáct grošův bílých. Jíra z Petrovic praví: „Byl jsem dlužen p. Václavovi z Řičan půl třetí kopy grošův a patnáct grošův vše bílých, a mám na to svědomie Lána z Kasanic a Václava mlynáře z Podpetrovičie, že jsem mu je dal, ale on mně jich neodepsal...“ Václav mlynář z Podpetrovičie: „To mi v paměti, že když sem vyručil z vězení Jíru Krčmáře z Petrovic od p. Václava z Řičan, kdež témuž p. Václavu dlužen byl puol pátý kopy grošův miš. a groš. Slíbil jsem zaň na ten způsob, aby vyplnil polovici ve dvou nedělech a druhú v druhých dvou nedělech: tu jest mně Jíra, krčmář, vyprávil jako dobrý člověk „dal jsem p. Václavu z Řičan té puol pátý kopy grošův miš. i ten groš.“⁹⁰⁶⁾

²⁵⁵A ještě více poddaných vedle Jakuba Lána z Kasanic dávalo svědomí při roku sv. Martina l. 1511 ve při p. Michala Slavaty s p. Václavem z Řičan. Jednání tato objasňují zajisté poněkud poměry zemských úřadů k různým stranám v národě českém.⁹⁰⁷⁾

Petrovice mají vlastní školu i faru; poštou, četn. stanicí a zdravotním obvodem náležejí do Čestína. Nejbližší stanice železniční jest Kácov na míst. dráze Světlá-Kácov-Ledečko.

PIVNISKO.

Na staré okresní silnici kolínskočestinské leží ve výši 520 m n. m. osada Pivnisko. Do Uhlíř. Janovic, které odtud na stranu severozápadně leží, jest vzdálenost 6 km; do Hory Kutné, ku které odtud severovýchodní směr cestu ukazuje, jest 18 km. Z Pivniska odbočuje silnice ku Zbraslaviciům a Kam. Lhotě a na té křižovatce rozkládá se celá osada mající 35 pop. čísel s 198 obyv. vesměs náboženství katolického. R. 1787 bylo zde 18 čísel,⁹⁰⁸⁾ r. 1848 - 61 čís. se 190 obyv.⁹⁰⁹⁾ a r. 1890 bylo zde 37 čísel se 202 obyv.⁹¹⁰⁾

Domy stavěny jsou z tvrdého materiálu a ze dřeva na kamenné podezdívce, ale ²⁵⁶krytba vesměs došková. Lomenice jsou s kabřincem bez nápisů. Všecky skoro domy stojí v zahradách, ve kterých se pěstují skrovné ovocné stromy.

Obyvatelstvo živí se zemědělstvím, chovem dobytka, porážením lesních stromů a dobýváním pařežů. V létě zvláště ženské sbírají jedlé houby. Mimo to ženy i dívky pletou na prodej

čepičky a kabátky. Mládež po vyjití ze školy pomáhá rodičům anebo jde do služby a na řemeslo.

Nejstarší rodiny jsou Hrbkova a Balvínova. Kroj i nábytek ustoupil novějším požadavkům. Osada Pivnisko má výměry v polnostech 23 ha 72 a, z čehož odvádí 324 K 03 h přímých daní.

R. 1726 byli zde tito chalupníci: Jan Bouša, Jiří Kořínek, Matěj Hula, Lukáš Petránek, Jiří Andrle, Frant. Hula, Matěj Mašín, Jakub Chalupa, Václav Vlasák, Matěj Figala. Každý užíval 20 kop 2 str. a 1½ záhonu a všichni tito chalupníci měli chalupy v nájmu od vrchnosti pečecké, ale r. 1735 byly jim odprodány.⁹¹¹⁾

R. 1787 měli chalupníci dohromady 180 jiter 61 $\frac{1}{3}$ čtv. sáhů polí a urodilo se jim 1114 $\frac{1}{4}$ měr žita, 1553 $\frac{1}{2}$ měr ovsu, 71 jiter 987 $\frac{1}{3}$ čtv. sáhů luk a z těch sklídili 426,16 centů sena a 152,33 ctů. otavy.⁹¹²⁾

Dešťů, bouřek přichází s dostatek, ano i zhoubné krupobití zasáhlo osadu 6. a opět 7. června 1905. V malé chvíli byla úroda na polo zničena. Největší krupobití bylo 4. srpna 1856 o 11. hod. v noci, které nejen všecko osení zničilo, ale i stromy rozlámalo, ptáky i zajíce na polích pobilo. Žádné osení se již nevzpamatovalo.

Dějiny. O Pivnisku máme nejstarší písemnou zprávu z r. 1336. Tenkrát bylo panství jindické majetkem kláštera kartusianského blíže Prahy a v potvrzovací listině císařem Karlem IV. udělené jest soupis statků klášterních a v něm jsou i Jindice,⁹¹³⁾ ku kterým Pivnisko ves, dvůr, ovčín a kréma náleželo.⁹¹⁴⁾

V prvé polovici XV. století byl klášter kartusianský při bouři husitské zničen⁹¹⁵⁾ a statky jeho zastaveny císařem Zikmundem. Jindické zboží dostalo se Janu Čabelickému ze Soutic. R. 1543 vložila sobě a svým potomkům Johanka Čabelická v nové dsky zemské zděděné zboží jindické, při kterémž bylo i Pivnisko.²¹⁶⁾

R. 1593 byla majitelkou Jindic Anna Hostačovská z Petrovic⁹¹⁷⁾ a ta věnovala zboží toto novému manželé svému Jindřichu Mírkovi ze Solopisk a Mírek již r. 1601 prodal vše, což tu měl, Danielovi Pražákovi, kterýž r. 1613 zde zemřel.⁹¹⁸⁾

R. 1670 v měsíci dubnu koupil jindické zboží Fridrich hrabě z Trautmansdorfu,⁹¹⁹⁾ pán na Pečkách Hraňavých a připojil je ke svým statkům a ve smlouvě té bylo také Pivnisko. Zemřel 24. září 1699 a statky rozdělil svým čtyřem synům. Pivnisko připadlo k IV. dílu, jehož stal se majitelem nejstarší syn František Václav.⁹²⁰⁾

Dne 5. dubna r. 1713 koupil tyto statky Karel hrabě Breda, pán na Kácově a Čestíně Kosteletě.⁹²¹⁾ Breda, jak již inde uvedeno, zadluživ se přikupováním statků, byl brzo nucen část po části svého jmění odprodávati, až konečně r. 1765 prodal i statek Jindice svob. pán z Kavanagh a v soupise²⁵⁷⁾ smluvni bylo tu i Pivnisko,⁹²²⁾ které až do zrušení úřadů patrimoniálních náleželo k tomuto panství a sdílelo s ním i všechny osudy.

Pivnisko: Zvonička na stromě.

Pivnisko náleželo školou do Sudějova; od r. 1881 náleží do Krsovic (Sv. Jan); farou do Sudějova, poštou, telegr. i četnickou stanicí a obvodem zdravotním do Uhl. Janovic. Nejbližší nádraží železniční jsou Zbraslavice na míst dráze Hora Kutná-Zruč a Janovice Uhlířské na míst. dráze Kolín-Čerčany.

PODMOKY.

Asi 4 km jižně Uhlířských Janovic rozkládala se již za dávných časů osada Podmoky také Podmokly⁹²³) zvaná, kteráž patřivala k pol. obci mitrovské. Byly zde 4 chalupy a myslivna se 14 obyv. R. 1844 byla zde myslivna a 2 chalupy.⁹²⁴) Chalupy vrchnost skupila, srovnala se zemí a vysázela lesem. Stalo prý se tak proto, že tamní obyvatelé byli nechvalné pověsti. Nynějšího času zůstala tam jen nově vystavěná myslivna, ve které bydlí hajný se svou čtyřčlennou rodinou. Od r. 1880 náležejí Podmoky k pol. obci Lhotě Janovické. Celý katastr lesní (polí zde není) má výměry 142 ha 93 a 80 m² a odvádí 572 K 12 h přímé daně.

O lesní stromoví vede se velká péče, za to o stromoví ovocné není dosti posta₂₅₈řáno; sází se jen vedle cest a to napořád druhy chatrné. Dešťů a krupobití bývá dosti, ale jsou neškodné.

Dějiny. Na Podmokách byla tvrz a dvůr, o nichž se nám skrovných zpráv jen zachovalo. Nejstarší písemná zpráva pochází ze XIV. století, když byly Podmoky samostatným statečkem, na kterémž seděl Svatoslav († r. 1392) a Michek z Podmok.⁹²⁵) Když Michek bezdětek zemřel, spadly Podmoky, tvrz a dvůr poplužní na krále Václava a uděleny r. 1413 v manství vyšehradské Ondřejevi Roháči z Dubě přes veliký odpor, který kladli Čeněk a Eliška z Podmok, choť Věnceslava ze Všejan.⁹²⁶) R. 1416 žil tu Jan z Podmok. Po něm ztrácí se paměti o Podmokách, až r. 1511 uvádí se tu Václav z Řičan,⁹²⁷) a po několika letech po něm seděla na tvrzi Mandalena ze Strašnic.⁹²⁸) Byla později provdána za Jana Šlechtu ze Všehrd a zdědila po něm dvůr Otelež a dům v Kouřimi.⁹²⁹)

Táž paní Mandalena držela také zboží chvátlinské. Zemřela r. 1542. Kšaftem t. r. pořizným jmenovala poručnici synů a statků svých Kuňku ze Sedčic, nevěstu svou,⁹³⁰) a táž Kuňka prodala Podmoky tvrz a dvůr poplužní, řečený Zátkovský r. 1547 Adamovi z Řičan za 225 kop gr. č.⁹³¹) Tento pán byl tehdy majitelem na Zásmukách a Podmoky připojil ku svému zboží.⁹³²) Pan Adam valně přikoupil statků a vesnic i člověků ke svému zboží; byl dvakrát ženat a když zemřel r. 1552 v měsíci lednu, stala se dle jeho vůle manželka Eva z Řičan rozená z Olbramovic mocnou poručnicí nad statkem i dětmi.⁹³³) Bydlela stále na Zásmukách.

Po pánu z Řičan zůstali dva synové Václav a Karel. Dospěvše let zákonitých rozdělili se r. 1565 o celé dědictví. V popise prvého dílu zásmuckého jmenuje se pustý dvůr Podmoky. O tvrzi ani o popl. dvoře není již žádné zmínky a pánem tohoto prvého dílu stal se Václav z Řičan. (Druhý díl jmění připadl ml. synu Karlovi.) Věno paní mateři měl každý z polovice porovnat i kromě toho vydávati jí z dílu svého 25 kop gr. č. ročně na chování.⁹³⁴) Věno v summě 750 kop gr. č. bylo na celém zboží zapsáno.⁹³⁵)

Václav z Řičan rozmařilým životem statky své nemálo zadluživ, zemřel krátce po druhém sňatku r. 1583 a zboží jeho prodáno bylo za dluh 27.000 kop gr. č. Janovi Vchynskému z Vchynic a Tetova, purkrabí karlštejnskému, a Podmoky byly ve smlouvě, kteroužto smlouvu dali sobě vtěliti synové Zdislavovi Adam, Petr, Jan a Karel v dsky zemské.⁹³⁶)

R. 1616 byl pánem na Zásmukách pan Radslav st. ze Vchynic, cis. rada a ten rozdělil čtená panství různým osobám, odkázal statek zásmucký Janu Oktavianovi Vchynskému z Vchynic.

Z rukou Vchynských přešly Zásmuky r. 1635 na Václava Michnu z Vacinova a ten směnou za panství postoloprtské a 95 kop gr. míš.⁹³⁷) 23. dne měs. prosince r. 1637 celé zboží zásmucké, tedy i Podmoky s tvrzí pustou, myslivnou, chalupami, zbožím lesním bez orné půdy s člověkem polovičním v Chlumě⁹³⁸) odevzdal v držení Janu Rudolfovi hrab. ze Šternberka, v jehož rodině zásmucké zboží podnes v držení jest. Nynějším majitelem jest Leopold₂₅₉hrabě

ze Šternberka, který s nevšedním zájmem o své statky pečuje a panství své opravami a novostavbami zvelebuje.

Podmoky přiškoleny jsou od r. 1863 do Malejovic; před tím chodily děti z Podmok buď do Uhl. Janovic anebo do okolních škol pokoutních anebo nikam. Farou, poštou, telegr. i četnickou stanicí, obvodem zdravotním náležejí do Uhl. Janovic.

Nejbližší nádraží jsou Uhl. Janovice na míst. dráze Kolín-Čerčany.

PODVEKY. (PODVĚKY.)

Na severozápadní a severní straně vrchu Sv. Havla, který se od Uhl. Janovic 9 km a od Hory Kutné 28 km západně do výše 480 m n. m. vypíná, rozkládají se po obou stranách r. 1884 vystavěné okresní silnice Podveky, také Podvěky zvané.⁹³⁹⁾

Obec podvecká má 62 domy se 432 obyvateli, z nichž 4 jsou ev. reform. vyznání. Domy jsou většinou kryty došky a jen v málo novějších staveních jest kryt tvrdý. Starobyklých lomeňic a vjezdů do dvorů již tu není.

Nejstarší rodiny jsou zde rodina Kalašova, Klovrzova, Kadcova, Provazníková, Srbova a Chlumských, Sůvova a Jelínkova; dle paměti lidu jsou zde usedlími přes 100 let. V příbytcích zdejšího lidu jest nábytek jednoduchý i kroj nazvíce moderní.

Hlavní zaměstnání zdejšího obyvatelstva jest zemědělství, chudší lid živí se nádenictvím, ²⁶⁰zvláště pak kácením dříví v lesích vrchnostenských. Mládež po vyjití ze školy věnuje se z pravidla zaměstnání svých rodičů, nebo jde na řemeslo. Řemeslo obuvnické převládá.

Zhoubných anebo nakažlivých nemocí v obci nebylo, toliko r. 1855 zuřila zde cholera, jíž padlo 60 lidí za obět.⁹⁴⁰⁾

Obec podvecká má jmění za 5868 K, kteréž záleží z pozemků a v nějaké malé hotovosti. Ze svého majetku platí 48 K 82 h přímé daně. Celá obec odvádí přímé daně 2134 K 14 h. Jména pozemků jsou: u Burgardů, v Nezvanicích, na Stařečově, v Háji, na Hrbatých, pod Kostelem atd. Rolníci věnují velkou péči polnostem i lukám, kteráž nyní většího užítku přinášejí. Výměra celé obce obnáší 533 ha 19 a 92 s. čtv.

R. 1652 bylo v Podvekách 7 sedláků, 3 chalupníci; 2 grunty selské a 1 chalupa byly rozbořeny. Všichni měli 443 korce polí, z nichž osévali 96 korců ozimem a 61 jaří, 109 korců bylo pustých, ostatek lada a porostliny. Měli 9 potahů volských, 31 krávu, 19 jalovic, 25 ovec a 10 sviní.⁹⁴¹⁾

Na sklonku XVII. století byli zde tito sedláci s následujícím majetkem: Grunt Hušálovský, kterýž prošacován na 159 kop 30. gr. míš. V téže ceně dle starého vyšetření přešel r. 1745 na Jana Hušálka a r. 1785 na Josefa Srba. Grunt Krejčovský prošacován na 114 kop míš. byl r. 1743 majetkem Matěje Palusky a zápisem z r. 1775 připsán za 301 zl. 20 kr. rýn. Pavlu Hrabánkovi. Půl gruntu Josefa Srba přešlo na syna Matěje Srba r. 1793 za 464 zl. rýn. a druhá polovice téhož gruntu r. 1793 přešla na Václava Srba, druhého syna Srbova za 49 zl. 38 kr. rýn.

Chalupníci byli tu dva a měli 91 korec polí a luk na 6 vozů sena. Osévali 13 korců ozimem a 15 jaří, 14 korců bylo úhorem, 14 lada a 35 porostlin. Chovali 4 voly, 8 krav, 6 jalovic, 9 ovcí a 2 kusy ušípaného.

V počátku XVIII. století byli zde tito sedláci: Václav Gabriel, měl 42 korce polí, luk na 4 vozy sena v ceně 160 kop gr. míš. Nový majitel Václ. Klovrza. Jan Hanuš měl 52 korce 1 věrt. v ceně 336 zl. 17 kr. a 2 den. Grunt přešel r. 1791 na Václava Tkadlce. Matěj Jelínek, měl 42 kopy orných polí, luk na 4 vozy sena v ceně 160 kop gr. míš. Jiřík Vávra, měl 42 korce a 3 věrt. polí, luk na 4 vozy sena v ceně 160 kop gr. míš. Jakub Hanuš, měl 42 korce polí a luk na 4 vozy sena v ceně 160 kop, Martin Žák, měl 42 korce polí, luk na 4 vozy sena v ceně 138 zl. rýn. a 5 kr. Václav Paluska, měl 52 korce a 1 věrt. v ceně 160 kop gr. míš., Václav Novotný, jehož majetek prošacován nebyl a také do knihy nezanesen.

Matěj Klovřza, měl 42 korce polí, luk na 4 vozy sena v ceně 160 kop gr. míš. V též čase byli zde tito chalupníci: Jiří Novotný, měl 21 korec polí, luk na 2 vozy sena a zahradu pod 1 korec výměry v ceně 80 kop gr. míš. Křištof Kac, měl 21 korec polí, luk na 2 vozy sena a 1 korec zahrádky v ceně 100 kop gr. míš. Matěj Žák, Markéta Smolíková a Majdalena Klovřzová, měli po 21 kor. polí, luk na 2 vozy sena a zahradu pod 1 korec v ceně po 80 kopách gr. míš.

V té době byla zde také panská hospoda, která byla prodána Jakubovi Hoštovi se 40 korci polností, luk na 2 vozy sena za 80 zl. rýn. Hošt položil 10 zl. rýn. závdavku a uvolil se o čtyřech termínech ročních vždy 4 zl. rýn. platiti, než by byla odvedena a zaplácena celá suma.⁹⁴²⁾

V druhé polovici XVIII. století byli tu osedlí: Jan Klovřza, Jiřík Vávra (z této chalupy pomocí milost. vrchnosti byly vystavěny chalupy dvě), Jan Kolář, Jiřík Žák, Bartoš Vávra, Václav Čuchal, Jiří Novotný, Jakub Klovřza, Daniel Stehlík, Václav Gabriel, Křištof Tkadlec a Markyta Smolíková. Měli 385 str. orných polí, z nichž osévali 62 str. ozimem, 54 jaří, 86 str. lad a ostatní pusté a porostliny. Luk měli na 24 vozy sena a 8 otavy. Majetek jejich byl dále 5 koní, 23 volí, 24 krávy, 21 jalovice, 8 ovcí a 1 koza.⁹⁴³⁾

V Podvekách byli dva sedláci, kteří náleželi k panství českošternberskému a zvali se: Jiří Husánek a Václav Petrání. Měli 91 korec polí; osévali 31 kor. ozimem, 22 jaří, ostatek úhory, lada a porostliny. Chovali 7 potahů volských, 6 krav, 13 jalovic a 14 ovec. Loučného na 6 vozů sena. Otavy vypásli.⁹⁴⁴⁾

Krajina zdejší má málo stromů ovocných, za to dosti stromů lesních. Školky lesní v obci naší jsou dvě a to v Ježovicích a Zalíbené.

²⁶¹Deště jsou časté a přicházejí nejvíce od západu, větry opět se strany severovýchodní. Krupobití nebývá časté a také neškodné. Rolníci se proti krupobití velice málo pojišťují.

Škola. Mládež školní z Podvek chodila od nepaměti do školy ratajské. V roce 1844 bylo povoleno zdejším občanům, aby zřídili sobě školu soukromou na svůj náklad. Byla proto najmuta chaloupka za školu a počalo se tu vyučovati. Ale jaká to byla škola? V jedné světnici učitel bydlel, vařil i učil - a přes úzkou síňku bydlel obecní pastucha. Byla to tedy vlastně pastouška. Domek ten dosud stojí a používán jest k účelům soukromým. Má číslo pop. 16.

V r. 1846 zakoupila obec domek č. p. 32 a v něm dala zříditi školu, kteráž nebyla sice takovou, jaké školy býti mají, ale měla přednost před pastouškou, poněvadž měl učitel i mládež po jedné světnici. R. 1857 prohlášena škola za veřejnou filiální a přiškolen k ní osady: Zalíbená (1455 m), Ježovice (1000 m), Makolusky (1900 m), Zbizuby (1700 m), Nechyba Kácovská (2435 m) a Dvůr Vestec (2909 m).

Všecky zde jmenované obce jsou dosud k Podvekám přiškoleny, jen Zbizuby mají r. 1911 c. k. zem. šk. r. povolenou dvoutř. exposituru, kterou ovšem spravuje míst. šk. rada a správa školy v Podvekách.

Ve skrovné této budově vyučováno až do r. 1877. V tomto roce vystavěla obec novou školu nákladem 14.000 zl. r. č. a stavbu provedl dle svých plánů okr. inženýr a stavitel Jan Zvoník z Uhl. Janovic.

Místní školní rada starala se nyní, poněvadž bylo mnoho školou povinné mládeže, aby obdržela povolení k rozšíření školy. A toho se jí také ²⁶²ve škol. roce 1878/9 dostalo, že rozšířena byla na školu dvoutřídní, ve škol. roce 1884/5 na školu trojtřídní a ve šk. r. 1901/2 na školu čtyřtřídní.

V r. 1902 vyhořela škola a v r. 1903 byla nově vystavěna s přístavbou dvou nových tříd. Plán zhotovil stavitel Jehlička z Lysé a stavbu provedl za 18.000 K zednický mistr Matěj Kozák z Hraz. Rataj. V r. 1903 byla vyškolená z Hraz. Rataj osada Útěchvosty a vyn. c. k. z. š. r. přiškolená do Povek.

Původně měla filiální škola podvecká 106, ve škol. r. 1914-15 měla 281 školou povinných žáků. Do r. 1857 dostával učitel za svou práci od každého sedláka ročně 1 věrtel žita a brázdu

zemčat, od každého domkáře 1 zl. stří. ročně, nehledě na počet školou povinných dětí. R. 1857 upraven plat učitele na 244 zl. r. č.⁹⁴⁵) Novými šk. zákony byla škola vřaděna do IV. tří. platu škol. později přeložena do třídy III. Škola má pamětní knihu, založenou r. 1877, ale není v ní nic zvláště důležitého zapsáno; jsou tu toliko místní některé zprávy a pak všeobecné záznamy o školství.⁹⁴⁵)

Posloupnost učitelstva: Josef Houfek, správce školy, od r. 1857-69, Jan Šveňha (1869-83), Karel Vít Veselý (1878-79), K. Jan Souda (1879-82), Boleslav Ždimal (1882-87), Frant. Kačín, zat. správce školy (1883-83), Fr. Mucek, říd. učitel (1883 dosud), Jos. Lupínek (1884-91), Matěj Škvor (1888-93), Frant. Roubínek (1891-99), Jaroslav Polák (1893-98), Bedřich Hořejš (1898-1901), Václav Václavík (1899-1900), Marie Krulišová (1909), Emilie Reinbergrová (1900-03), Rudolf Liska (1901-02), Ant. Šulcová (1902), Alois Procházka (1902), Marie Nebovidská (1902), Bedřich Hořejš (opět uč. 1902 dosud), Julie Plocková (1903), Ant. Šulcová (opět 1903-1905), Em. Bayer (1903), Josef Šanda (1903-06), Frant. Lehký (1905-06), Václav Patočka (1906-08), Josef Vobořil (1906-07), Alois Vohánka (1907), Aloisie Pivoňková (1907-09), Jaroslav Jech (1909), Josef Lelek (1909-10), Oldřich Kahle (1909), Václav Petráň (1910), Josef Hála (1910-12), Josef Balvín (1911-12), Boh. Jonák (1911), Emanuel Vlasák (1912), Antonín Nejepinský, uč. (1912 dosud), Jaromír Doskočil (1912-13), Václav Váňa (1912-14). Při exposituře ve Zbizubech Fr. Straník (1915). Josef Balvín (1912), Josef Hála (1912), Václav Kubálek (1912), Oldřich Vodička (1913), Rudolf Krátký (1913) a Václav Boušek (1914).

Industr. učitelkou byla prvně Aloisie Mucková (od r. 1885-1913) a Růžena Hyksová učila ve Zbizubech a od r. 1915 učí Viktorie Svátá.

Posloupnost předsedů míst. šk. rady: Matěj Sůva (1875-78), František Hrabánek (1878-87), Antonín Klovřza (1887-90), Václav Beran (1890-93), Antonín Klovřza (1893-96), Josef Novák (1896-99), Jan Chlumský (1899-1902), Josef Klovřza (1902-1908), Josef Novák (1908-11), Josef Chlumský (1911 dosud).

Posloupnost škol. dozorců: Václav Novák (do 1884), Frant. Šedivý (1884-90), Václav Beran (1890-93), Frant. Vlasák (1893-96), Josef Kolář (1896-99), Jan Klovřza (1899-1902), Jan Kolář (1902-08), Václav Bareš (1908-11) a Josef Novák až dosud.

Místní školní rada v letech sedmdesátých za starosty Frant. Hrabánka starala se horlivě o školu a nynější m. šk. rada činí tak až dosud.

Kostel sv. Havla. Na nejvyšším bodu kopce sv. Havla stojí filiální kostel zasvěcený sv. Havlu. Na místě tom stával kostel, který se již r. 1350 a 1384 farním v kouřimském dekanátu připomíná.⁹⁴⁶) Tam odváděl desátý a v týž rok zapsán jest, ²⁶³že desátku odvedl poloročně po 12 grošech.⁹⁴⁷) Faru osazovali zakladatelé chrámu a fary - vladykové z Podvek, kteří již ve XIII. století zde sídlieli.

Když - jak se zdá - prvý farář Jakub, který v druhé polovici XIV. věku tu osazen byl, zemřel,⁹⁴⁸) podali na uprázdňenou faru páni Jerna z Podvek a bratři Martin a Diviš z Podvek a Víček z Podvek Jana, syna tohoto Víčka, dne 5. prosince 1358 za faráře.⁹⁴⁹) Po odstoupení faráře Jana byl farářem klerik Václav 25. října 1370 potvrzen. A kněz Jan, syn Víčkův a bratr Václavův, potvrzen farářem r. 1370 v Tehově.⁹⁵⁰)

Po čtyřech letech vzdal se farář Jan své hodnosti a na místo jeho dosazen byl farářem Jan z Dalkovic a r. 1374 byl potvrzen. Po jeho smrti r. 1394 navržen patrony kněz Bohuslav a ten 27. dubna t r. potvrzen a farářem majelovickým sem uveden.⁹⁵¹) R. 1414 stal se zde farářem Vavřinec a ten vyměnil si místo s Bohuslavem, farářem z Úžic. R. 1419 byl zde farářem Adam z Janovic.⁹⁵²)

Dle všeho byl Adam posledním katolickým farářem podveckým, poněvadž od té doby již nikde se o faře podvecké nepíše a fara po Adamovi z Janovic více osazována nebyla. On prý, dle pověstí, odešel na Moravu, poněvadž obyvatelstvo přestoupilo k víře kališnické. Kde farní budova stávala, nikdo dnes pověděti neumí.

Starý kostel již r. 1350 připomínaný úplně sešel a byl na místě tom roku 1783 od základu vystavěn kostel nový a opět sv. Havlu zasvěcen. Náklad na ²⁶⁴stavbu tuto nesla záduš, kterou spravuje velkostatek ratajský, kam Podveky za doby Marie Teresie Savojské příkoupěny byly. Nynější patron jest panující kníže Jan z Lichtenštejna.

R. 1897 byl kostel opatřen novou šindelovou střechou, betonovým stropem a báňovitou, plechem pobitou věží. Oprava tato zachová kostel sv. Havla opět na delší dobu v dobrém stavu. Opravu řídil stavitel Židlický z Kouřimi. Vnitřek kostela skládá se z předsíně, z které vedou schody na kruchtu a dvěře do lodi chrámové.

Hlavní oltář obrácen jest na východ. Na něm jest umístěn obraz sv. Havla, kterýž invenoval i maloval Vil. Kandler. Po pravé straně jeho stojí socha sv. Jana a po levé socha sv. Matouše. Postranní oltář pravý nese obraz sv. Anny, levý obraz sv. Josefa. Mezi tímto oltářem a oltářem hlavním stojí obyčejná dřevěná kazatelna. Za hlavním oltářem jsou dvěře do sakristie. Památek v kostele není žádných.

Na opravené věži visí zvon ze starého kostela s tímto nápisem: »Mistr Wondrzey rzeczeni Ptaczek ke cti a chwale Bozy i wssem swatim zwon tento slil gest lethia Panie MCICICIC (1503)«⁹⁵³) Druhý zvon má tento nápis: »KOVOVY HLAS CIRKVE KATOLICKÉ - ŽIVÉ KŘEŠTANY VOLÁM K SLUŽBÁM BOŽÍM, ZA MRTVÉ VĚŘÍCÍ TRUHLÍM. KE CTI BOŽÍ A SV. VÁCLAVA PATRONA ČESKÉHO TENTO ZVON SLEVARNA DCERY KARLA BELLMANA - ANNA V PRAZE R. 1871. ZA VRCHNÍHO BENIJAMINA JANATY A FARÁŘE FRANTIŠKA ŠEFERNY.«

Kolem kostela zřízen hřbitov a mimo zeď hřbitovní vystavěna je kaple, které se dnes užívá za márnici.

Dějiny. Již v nejstarší době byla v Podvekách tvrz. Místo, kde stávala, nejstarší osadníci dobře pamatují. Ve XIII. století připomínají se její zakladatelé, a to pánové Mladota, Václav, Martin a Heřman z Podvek. K r. 1318 připomíná se Jarka z Podvek.⁹⁵⁴) V Podvekách žil také Hroch z Podvek, horlivý ctitel Husův.⁹⁵⁵) Ten oddal se studiím na vysokém učení pražském a byl 1396 do koleje Betlémské přijat a r. 1408 podepsal odvolání ohledně spálení knih Viklefových.⁹⁵⁶)

Ve XIV. století, když rozděleno podací, byli tu Martin, Diviš, Příbík a Markvart kanovník Vyšehradský. Kromě toho žil zde Víček z Podvek, jehož synové Václav a Jan byli faráři.⁹⁵⁷) Po Martinovi následoval Markvart ze Zbizub a do r. 1419 Markvart z Podvek. Kromě těchto byli pány na Podvekách Diviš, Vojslav, Hereš, Jan, Bartoš ze Soběšina a Jan.⁹⁵⁸) Také tu žil Slavík, který seděl 1411 na Březině.

R. 1430 připomíná se tu jiný Markvart z Podvek⁹⁵⁹) a bratři Jan a David byli v letech 1450-52 mezi bojovníky.⁹⁶⁰) A na sněmu Čáslavském všech čtyř spojených krajů 17. března 1440 podepsal listinu za mír Václav z Podvek.⁹⁶¹)

V tomto století rozvětvil se rod vladyk Podveckých z Podvek tak, že vystavěny tu byly dvě tvrze, na nichž seděly dva rody Podveckých. Prvá tvrz se statkem a dvěma dvory patřila Petronile, vdově po Janovi Zoulovi ^{265z} Ostředka, a táž tvrz náležela r. 1454 Zdeňkovi z Postupic.⁹⁶²) Tato část byla v XVI. století připojena k Ratajům.⁹⁶³) R. 1634 prodala Anna Glouchová Hrazené Rataje Benigně Kateřině z Lobkovic a ve smlouvě té jsou Podveky a což tu má.⁹⁶⁴)

Po válkách husitských byla zřízena zvláštní komise, aby registrovala a zkoušela zápisy na statky církevní a klášterní a v ní také zasedal Jan Čabelický ze Soutic. On sám také držel v zastavě církevní statky a mezi nimi byl kmecí dvůr s platem v Podvekách.⁹⁶⁵)

Tento majetek dala sobě v obnovené dsky zemské vložiti r. 1516 matka Prokopa Čabelického ze Soutic, roz. z Úšavy.⁹⁶⁶) Ale již r. 1518 byl majitelem statku ratajského Václav rytíř Robmhap ze Suché a toho roku prodal zboží své Ladislavu Malešickému z Černožic; listina odevzdávací obsahovala i Podveky, což tu má.⁹⁶⁷)

Druhá část Podvek, totiž tvrz, statek a část vsi, byla majetkem staré rodiny vladyk Podveckých,⁹⁶⁸) z nichž asi nejstarší byl Oldřich a ten 1467 byl ve službách pana Zdeňka ze Šternber-

ka.⁹⁶⁹) R. 1491 seděl tu Jan z Podvek.⁹⁷⁰) Po tomto seděl tu Bohuněk z Podvek⁹⁷¹) a jeho synové Václav a ²⁶⁶Jan, kteří 1541 Podveky dali si vložiti v obnovené dsky zem. a sice: „Tvrze pusté, dvůr poplužní s poplužím a dvorů kmetcích s platem, což tu mají, ve Zbizubech dvorů kmetcích, což tu mají, jakž po otci svém od mnoha let v držení byli jsou.“⁹⁷²)

Tento Jan z Podvek byl asi r. 1512-1516 purkrabím na Ratajích. A od těchto bratří koupil za 400 kop gr. č. Podveky Jan Čejka z Olbramovic a jsa tehdy majitelem Kácova, připojil je ke svému zboží. Václav Čejka z Olbramovic a na Kácově prodal pak některé statky hraběti Sezimovi z Vrtby, kterýž byl poručníkem svého vnuka sirotka Václava Holického ze Šternberka, a připojil je ke zboží šternberskému.⁹⁷³)

Ve století XVIII. (1765) koupila Podveky, tvrz pustou, ves celou, což tu bylo i s lesem „Ušálkem“ od panství šternberského Maria Teresia vévodkyně Savojská z Carignanu rozená kněžna z Lichtenštejna a přivtělila je ke svému panství ratajskému, při kterémž zůstaly celé Podveky spojeny až po dobu zrušení poddanství.⁹⁷⁴)

Vrchnost chovala se, pokud zjištěno bylo, k poddaným snesitelně. O nějakém utlačování nebo týrání se strany úředníků vrchnostenských nebylo nikde ani řeči.

Podveky mají vlastní školu s dvoutřídní expositurou ve Zbizubech, farou, poštou, telegr. a četnickou stanicí i obvodem zdravotním náležejí do Rataj Hrazených. Nejbližší stanice železniční jest Nový Dvůr nad Sázavou u Rataj na místní dráze Kolín-Čerčany.

POLIPSY. (POBIPSY)

Při cestě čestínskokácovské, která má býti v brzku okresní silnicí, rozkládá se 4 km severovýchodně od Kácova a 27,8 km jihozápadně od Hory Kutné ve výši 440 m n. Adrii obec Polipsy, za časů dávných Pobipsy zvaná.⁹⁷⁵)

Několik minut na východ obtéká obec potok „Čestínka“, který sem od Čestína spěchá, by vody své nesl do Sázavy. V Polipsech žije v 52 domech 422 obyv., z nichž jest 5 evang. reform. a 3 židé. Sem náleží také pop. číslem Kaucký mlýn, hájovna a Čabelice, dvůr (2 čísla). R. 1739 byli zde tito usedlíci: Čepelák, Macků, Dolejš, Buchal, Pičunda a Macháček.⁹⁷⁶) V době reformace bylo obyvatelstvo vesměs podobojí v XVII. a XVIII. věku přijímalo víru katolickou.

Nejstarší rodiny jsou rodina Trpišovských, Černíkova, Bramborova, Petráskova, Vlasáková, Janotova a Novotných. Nábytek i kroj zmodernisován. V některých domkách najde se ještě starožitný nábytek, ovšem již bez valné ceny.

Hlavní živnost občanstva je zemědělství, vedlejší řemeslo (zednictví, tesařství), ale řemeslníci tito hledají sobě výdělek po větších městech, ano i po Praze, takže celé skoro léto nejsou doma.

Domy jsou přízemní a mnohé ještě dřevěné. Kryty jsou došky, novější břidlicí. Obec dělí se na části a to: na Hradě, u Zvonice, strana Čihadská, Vobora. Politickou obec polipskou tvoří Polipsy, Kasanice a samoty Hájovna, Koutský mlýn, dvůr Čabelice a dvůr Žichovice. V obvodu obce bývaly skelné hutě, čemuž nasvědčuje dosud jméno „Stupník“. Také zde bývala cihelna, která byla před léty zrušena.

²⁶⁷Majetek obecní záleží v polnostech, lukách a lesích ve výměře 25 ha 31 a 48 m², z nich platí se 48 K 57 h přímé daně. Výměra celé obce politické počítá se na 996 ha 31 a 21 m² a přímé daně jsou takto rozvrženy: Polipsy platí 827 K 67 h; Kasanice 581 K 04 h; Dvůr čabelický 1613 K 57 h; Dvůr žichovický 661 K 65 h.

R. 1655 bylo v Polipsech 11 usedlíků - 1 nově usedlý, 1 grunt pustý, 1 chalupník a 1 zahradník (domkář) a všickni měli 294 str. pozemků, z nichž osévali 78 ozimem a 71 jaří, ostatek lada a porostliny, loučného na 6 vozů sena a na 2 vozy otavy. Ve vsi bylo 12 koní, 8 volů, 35 krav, 36 jalovic, 72 ovce a 30 prasat. Rolnický pustý grunt Janův stojí jen v části, zůstává v něm panský krčmář.⁹⁷⁷)

Jména pozemků: Vobůrek, Sejřek, Kratiny, Mrchovina, Kopaniny, Vlachová, na Trubách, na Hrázi, Tisová, u Javora, na Čihadle atd. Zdejší půda jest druhu lehčího. O luka nevede se veliká péče a pastvin mohlo by ubývati zalesňováním anebo osazováním ovoc. stromoví, které by se hodilo pro zdejší krajinu. Beztak je ovocnictví na stupni velmi nízkém.

Škola. Až do r. 1904 navštěvovala mládež poliipecká školu v Kácově. Týmž rokem obdržela obec povolení na zřízení expositury o jedné třídě výměrem ze dne 19^{26/2}04 číslo 5282. Vyučování počalo 1. dne měs. září 1904 a sice v místnosti hostince Roubička, vyučovalo se po sedm let a školu řídila správa obecné školy a m. šk. rada kácovská.

R. 1910 a 1911 vystavěna nová škola dle plánu stavitele Krále z Konárovic u Kolína a stavbu provedl stavitel Jos. Galat z Uhl. Janovic za 33.000 K. ²⁶⁸V září 1911 počalo se v nové škole vyučovati. R. 1913 přeměněna expositura ve veřejnou školu dvojtřídní a téhož roku vyučováno již ve dvou třídách.

Posloupnost učitelstva. Prvním učitelem byl zde Alois Procházka (1904-5), Václav Lázinka (1905-07), Jan Dvořák (1905-10), Jos. Hála a Karel Nejepinský, který je zde dosud učitelem. R. 1913 byl sem jmenován řídícím učitelem Bohumil Náhlík a je jím dosud. Náhlík byl o prázdninách r. 1914 povolán k službě vojenské, ve které musel setrvat i Nejepinský vyučoval polodenně, a když i on v červnu 1915 k voj. službě povolán, zastupoval ho Jaroslav Konvička. Nejepinský se 15. října t. r. vrátil a vyučuje polodenně dále.

Místní šk. rada. Předsedou míst. školní rady je od r. 1913, kdy škola o dvou třídách definitivně potvrzena byla, František Novotný až dosud. Míst. školdozorcem v čas expositury byl V. Slaviček, od r. 1913 Karel Havlíček až dosud.

Kostel a fara. V šedé dávnověkosti mívaly Pobipsy faru a farní chrám a náležely k vikariátu štěpánovskému. Kde farní budova stávala, není vůbec známo, ba ani se o místě tom nemluví. První známý farář Albert zemřel tu r. 1355 a téhož r. podal rytíř Jeniš a synové jeho Jeniš a Jindřich z Pobipes za faráře Beneše, syna Beneše z Ostrožna. ⁷⁹⁸⁾

Po té ještě v letech 1370 vykonávali zde právo podací Čeněk z Pobipes spolu s Hanou z Losin. Ještě r. 1395 připomíná se farář Rynart a r. 1402 kněz Jan. Od té doby není již žádných zpráv ani o faře, ani o faráři v Pobipsech a zdá se, že zanikla po rozbrojích husitských a Pobipsy přiděleny jako filialní kostel k faře kácovské. ⁷⁹⁹⁾

Kostel poliipeský pochází zajisté ze XIV. století a možno věřiti, že rytíř Jeniš anebo jeho synové chrám ke cti Všech sv. byli založili. Kostelík dnešní je skrovný a chudičkový. Jednoduchá loď toho nejlepším důkazem. R. 1725 vyhořela původní věž a tři zvony se rozlily. Stávala na té straně, kde je nyní oltář. Dřevěná věž nynější stojící mimo kostel, jest vlastně zvonice a byla sem postavena po ohni. Kostel také vyhořel a to třikrále. Po prvé r. 1763 a po druhé r. 1787, pokaždé zasáhnut bleskem.

V roce 1874 čtvrtého dne měsíce července vyhořel opět kostel, když ve vsi malé dítě domek poblíž kostela zapálilo. Po tomto roce zdvihl kostel na starých základech patron císař a král Ferdinand Dobrotivý, ač nákladem nevelikým. Kostelík zůstal i po vystavení chudým.

Na věži jsou dva zvony. Větší z r. 1755, což vysvítá z chronogramu jeho nápisu: »**MARIA SPONSA GRATIAE TU NOBIS IMPLORANTIBUS AERA BONA CONCEDE**«, což česky zní: Maria, choti milostná. Ty nám prosícím počasí dobrá popřej! ⁹⁸⁰⁾ Zvon přelít u Bellmana v Praze 1861. Menší zvon nese následující nápis: »**EGO VOX CLAMANIS IN DESERTO, PARATE VIAM DOMINI, AEQUATE ITER EI.**« „Já hlas volajícího na poušti, připravte cestu Hospodinovu, spravte jemu!“ Oba zvony ozdobeny jsou nahoře a dole pásky listového ornamentu a každý má čtyři polovypuklé obrazy svatých.

Dějiny. O založení Pobipes koluje mezi lidem tato pověst. Majitelé zdejší tvrze často honili a smečky psů dělaly velkých škod všem robotníkům, zejména když ²⁶⁹psi samotní po okolí běhali. Proto umluvili se okolní sedláci, aby psi, kdekoliv se objeví, pobiti byli. A tak stalo se, že sedláci pobili celé smečky psů, což majitele tvrze tak pohněvalo, že pod tvrzí založili ves a pojmenovali ji jaksi na potupu a posměch „Pobipsy“. Náзву toho Palacký napařád užívá a v

nejstarších listinách nalézáme taktéž „Pobipsy“. Kdo jméno přeměnil a kdy se tak stalo, nikdo neumí povědět.

Původem obce byla tudíž tvrz, která se již v XIII. století uvádí. Na ní seděli vladkové z Pobipes. Kolem tvrze byla obora a v oboře této povstávaly nejprvnější domky. Na polední straně nese část obce dosud jméno „Obora“. Nejstarší nám známý držitel tvrze byl v druhé polovici XIII. věku jistý vladyka Křišťan,⁹⁸¹⁾ o němž neví se, z kterého rodu pocházel. Ale již roku 1328 vládl zde Markvart a o něco později Jeniš z Pobipes.⁹⁸²⁾ Tento Jeniš, jeho bratr a Jindřich podávali sem r. 1335 nového faráře.⁹⁸³⁾

R. 1370 byl zde seděním Čeněk z Pobipes a s Hanou z Losin prováděli zde v dubnu t. r. právo usazovati faráře.⁹⁸⁴⁾ R. 1395 provozovali toto právo Máňa, vdova po Čěnkovi z Pobipes, Závise ze Soutic a Tomáš z Lovčic.⁹⁸⁵⁾ Syn Mánin Markvart Zboh z Pobipes stal se pak samostatným držitelem zboží pobipeského a získal také trhem tvrze Dubný,⁹⁸⁶⁾ o němž se dovídáme, že syn Čěnkův z Pobipes daroval r. 1406 les k faře pobipeské.⁹⁸⁷⁾

²⁷⁰V první polovici XV. století bylo na zboží pobipeským Markvartem Zbohem zapsáno 700 kop grošů dluhu pro Máňu z Pobipes pro pannu Příbu z Pobipes, pro Zdeňka z Janoviček a pro Veselu ze Lhoty.⁹⁸⁸⁾ Po smrti Markvarta Zboha z Pobipes měli se řečení v držení statků uvázati.

Když Markvart Zboh zemřel, uvázali se na živě pozůstali Zdeněk, Vesel a Příba v r. 1417 v držení tehdejšího zboží pobipeského a jiných Zbohových vesnic, na které práva neměli a které takto zaznamenáno bylo: Pobipsy tvrz, dvůr poplužní, dvory kmetcí s platy, ve Ždánově a Skalici, v Bošticích, v Kněži, v Samechově, v Brandýsku, v Opatovicích, Klobosicích (Koblásko?), v Koutech, v Onšově, Vlkonicích, Hranicích, Jiřicích dvory kmetcí s platy, dvory poplužní se vši zvolí, v Dubném tvrz atd. a tohoto zboží 14. prosince se Příba odřekla a za 233 kop grošů Zdeňkovi z Janovic a Veselovi ze Lhoty postoupila.⁹⁸⁹⁾

Máňa z Pobipes se již neuvádí v postupu tom, asi dříve již byla umřela. Markvart Zboh zemřel bezdětek a zboží jeho bylo r. 1417 jako odumřel královská z Kouřimě veřejně povoláno.⁹⁹⁰⁾ Právo toto vymohl si jistý Jan, tehdejší nejvyšší písař u královského dvoru, ale Vesel ze Lhoty a Zdeněk z Janovic a vedle nich Jindřich z Polipes odvolali se u královského dvora a zboží jim bylo přiřknuto.⁹⁹¹⁾

V osudné době husitské ztrácejí se nám prameny o Pobipských, až roku 1440 objevuje se nám na sněmu čáslavském Čeněk z Pobipes.⁹⁹²⁾ Tímto Čěnkem, zdá se, že vymřel rod Pobipských a na zboží tom zřímé rod cizí, totiž Jana Krávu z Jelčan, za něhož, zdá se býti pravděpodobno, že tvrz zanikla.

Po něm následoval Ondřej řečený Ondrovec z Jistbice (zboží u Nymburka) a ten 4. dne m. října 1487 dědictví své prodal Slavatovi z Chlumu a Košumberku, pánu na Čestíně Kosteje,⁹⁹³⁾ který je ke svému zboží připojil.

Dědictví své takto popisuje: „V Pobipsích ves celou, dvory kmetcí s platy, s dědinami, lukami, lesy, potoky, kurmi, vejci, robotami, a podacím kostelním i se vši zvolí, to vše, což jest tu on Ondrovec a někdy Čeněk z Pobipes a Jan Kráva z Jelčan měli a drželi.“⁹⁹⁴⁾

Ale již r. 1623 připadly Pobipsy ke zboží kácovskému, jehož majitelem byl Jan Verde svobodný pán z Verdenberku.⁹⁹⁵⁾ R. 1734 byl vyzván arcib. konsistorí farář kácovský Mikoláš František Kratochvíle, aby sepsal přiznání o nadacích farního kostela kácovského a kaplí (či filiálních kostelů) k němu přináležejících. Dne 18. července t. r. vyhověl žádosti a podává „věrné při znání“ a v něm také obsaženy jsou příjmy filiálního kostela pobipeského.⁹⁹⁶⁾

Když byl majitelem Pobipes p. Michal Slavata z Chlumu a Košumberku, měl nějaké peněžní nedorozumění s Václavem z Říčan, pánem na blízkých Podmokách, kteréhož pohнал ke komornímu soudu. Svědomí ve při té položil Pavel z Pobipes, člověk páně Slavatův, a ten pravi: „Byl jsem dlužen JMti. pánu Slavatovi loučních a lesních peněz V. kop grošů a pět grošův českých. I dal jsem je p. Václavu Říčanskému. I když mně jest z těch peněz napomenul Jan písař páně JMti, tehdy jsem já pojal s sebou tři člověky, i šel sem k p. Václavovi a napomenul sem

p. Václava před třemi lidmi, aby mi ty peníze dal. A mi tak pověděl, že jest pánu JMti učinil počet ze III. kop grošův bez Vti grošuov vše českých. A pán jest tomu odpor učinil. A vo₂₇₁statek mi p. Václav řekl dáti, i nedal.“ - Taktéž svědčí Vaněk z Pobípes a Jan Dub z Kasanic. Leč marné bylo všecko svědectví, p. Václav Říčanský odpírá stále.⁹⁹⁷) (Viz Petrovice II.)

Pobipsy zůstaly nyní až do r. svobody při panství kácovském a tak se spojují jejich dějiny s dějinami tohoto zboží.

Polipsy mají svou vlastní školu, farou, poštou, c. k. stanicí telegr., četnickou, železniční a obvodem zdravotním náležejí do Kácova.

PŘÍVLAKY.

Mezi Ratajemi Hrazenými a městečkem Sázavou tvoří řeka Sázava značné okliky, aby vyhnula se skalám. Největší a nebezpečnou zátočinu vytvořila příroda u Přívlak. Říční oklika jest ohraničena vysokými a příkrými stráněmi a nebetyčnými skalami. Stráně tyto jsou hojně osázeny akátem a místy z té zeleně vystupují veliké balvany skal. Jedné říká lid, protože tuze do výšky vyčnívá, „Koukavá skála“, jiné skupině „Vranická skála“, „Brody“ a „Kazbale“. Všecky tyto vrchy dosahují výšky ke 400 m n. m.

Nejkrásnější pohled na tento kus vodou se tří stran obtočené země jest se strany severovýchodní, odkud díváme se na povlovně se táhnoucí kopec (Hřídlo), na jehož úbočí rozkládají se k řece dlouhá pole a jehož severní straně u samé řeky prostírá se se svými domky obec Přívlak.

Jméno toto pochodí od „vláčení - přivláčení“ půdy při poslední orbě, což zajisté může býti pravdou, poněvadž i dnes se po orbě „přivláčuje“.⁹⁹⁸) Přívlak mají i se samotou „Borovi“ 21 číslo pop. a 121 obyv. vesměs katolíků.

U každého téměř domku jest zahrádka s ovocným stromovím a za nimi se táhnou pole k „Hřídlu“. Domy jsou stavěny z měkkého i tvrdého materiálu a kryty došky, taškami i cementovou břidlí, Nábytek i oděv novější módy. Nejstarší rodina jest rodina Čihákova.

Hlavní výživou obyvatelstva jest zemědělství, práce v lese, plavba dříví po vorech na řece. Plavci, jichž jest v obci asi deset, dovážejí v čas vyšší vody dříví až do Prahy. Mládež po vyjití ze školy zůstává doma nebo jde na řemeslo.

Majetek obce jest nepatrný a pozemků u celé obce politické 523 ha 37 a 90 m², z nichž se odvádí 915 K 09 h přímé daně. Přívlak platí na tuto částku 200 K 72 h. Spojení s ostatními obcemi okolními je velice nesnadné, neboť silnic tu není, jen špatné polní cesty a neschůdné pěšiny. V roce 1651 měly Přívlak 3 sedláky, 1 chalupníka. Na samotě, jež sluje Propast, 1 sedl. Má svůj mlýn o jednom kole. Na samotě, jež sluje Kacko, 1 sedl. Má svůj mlýn o třech kólech. Celkem je tu 171 korec a osévá se 28 ozimem, 21 jaří; ostatní lada a porostliny. Je zde 11 potahů vol., 17 krav, 13 jalovic, 17 ovcí a 11 sviní.⁹⁹⁹)

Okolí jest velmi zdravé, vzdušné a nakažlivých nemocí zde není. Dešťů, bouřek a krupobití jest do roka hojně, ale jsou vesměs neškodné.

Škola. Mládež přívlacká byla před léty povinna chodit do školy ratajské, což ovšem zvláště v zimě dětem velice bylo obtížno; proto chodily mnohé děti do bližších a schůdnějších Čerčenic ve šk. okr. benešovském a mnohé nikam.

Občané přívlactí sami uznávali nemožnost posílati děti do vzdálených škol, vydržovali si v obci pro školu pokoutní učitele, jimž za školu vykázali světnici v pastoušce. Jména pokoutních učitelů se nezachovala, ale zachovala se data o jich platech. Byl to byt, několik pytlů brambor, dům od domu oběd a nějaký groš sobotálesu. (Škol. kronika školy čerčenicé.)

To trvalo do r. 1871. Toho roku zřízena veřejná škola v Samopši, kam nyní mládež přívlacká do školy docházela. Ale i docházka do Samopše nebyla bez nesnází. Mládež musila se převážeti na druhý břeh a pak stoupati do ohromného vrchu, což hlavně po dešti a při náledí

bylo velice nebezpečné. A při povodních a jarních vodách se vůbec nepřeváželo a tak mládež ²⁷²dobrého půl roku ztrávila doma. A tak to trvalo až do r. 1913. V t. r. povolena pro Přívlaky a Boroví celoroční expositura a 1. dubna zahájeno vyučování.

Místnosti školní opatřeny v domku č. p. 5. Majitel Josef Círka přistavěl u tohoto svého domku školní světnici a pronajal ji obci. Prvním učitelem byl tu ustanoven Jan Dvořák. Potěšení neměli Přívlačtí z této školy dlouho. Učitel Dvořák byl o prázdninách r. 1914 povolán k vojsku a od té doby dochází mládež přívlacká opět do školy samopešské. Jaká bude budoucnost této školy? Nelze předvídati.

Dějiny. O Přívlakách zachovaly se nám první písemné zprávy z XV. století, když náležely k panství kláštera svatoprokopského na Sázavě.¹⁰⁰⁰ Za opata Petra II., zvoleného r. 1415, byly v souspise statků, jež opat z rukou svých předchůdců přijímal, i Přívlaky.¹⁰⁰¹)

R. 1421 dostala se valná část statků klášterních (tím i Přívlaky) za odměnu věrných služeb straně husitské moravským pánům bratřím Sezimovi a Bočkovi z Kunštátu a na Jevišovicích.¹⁰⁰²) R. 1500 povolil král panu Prokopovi z Kunštátu na statcích sv. Prokopa zástavu část tohoto zboží a zástavou tou přešly Přívlaky z rukou pana Zajímáče z Kunštátu na pana Michala Slavatu z Chlumu a Košumberku pána na Černém Kostelci.¹⁰⁰³)

Pan Diviš Slavata z Chlumu a Košumberku, pán na Černém Kostelci, připojil se k jednotě pánů a měst proti králi Ferdinandu I. spiklých a za toto provinění byla mu odňata část jeho jmění, v plen vzata a on sám pak dobrovolně r. 1547 svatoprokopské statky, mezi nimi i Přívlaky, beze vsí odpornosti králi Ferdinandovi I. postoupil.¹⁰⁰⁴)

Tyto rodině Slavatové odňaté statky propůjčil král Ferdinand r. 1573 pánu Ferdinandu Švihovskému z Ryzmberka v zástavu a po smrti jeho r. 1589 převzal statky ty syn jeho Děpolt.¹⁰⁰⁵) Rozepře, které mezi Švihovskými a králem povstaly, byly příčinou, že klášterní statky císař Rudolf r. 1596 Švihovským odňal a statky případly komoře královské, ale rodina Švihovských nepřestala se ucházeti i dále o vrácení statků těch.

Děpolt Švihovský a syn jeho Karel zúčastnili se r. 1618 po bitvě bělohorské nepokojů povstalých a pro účastenství toto zbaven císařem rod Švihovských všeho práva na vrácení tohoto majetku¹⁰⁰⁶) a statek svatoprokopský byl postoupen císařem Rudolfem II. již r. 1611 za 50.000 kop gr. míšenských Adamu ml. z Waldštejna pánu na Komor. Hrádku¹⁰⁰⁷) a Přívlaky byly také v soupisu statku toho. Avšak již roku 1663 postoupil Jan Viktorin z Waldštejna mezi jiným zbožím i ves Přívlaky se vším příslušenstvím klášteru.¹⁰⁰⁸)

Při všech změnách, které se od této doby až do zrušení kláštera dály, zůstaly Přívlaky ve svazku zboží klášterního, až pak r. 1786 po zrušení kláštera případly náboženskému fondu pod správou c. k administrace statku.¹⁰⁰⁹) Ostatek viz heslo „Sázava“. A jako zvláštnost dodáváme k popisu tomuto, že Lidmila z Vitiněvsi pohání 5. dne měs. září 1529 Jana Čelechovce z Kralovic a viní ho z toho, že ve při proti ní vedl svědky nepořádné, mezi jiným i rychtáře Václava z Přívlak.¹⁰¹⁰)

Přívlaky náležejí pod správu školy samopešské, farou, pošt. a telegrafní stanicí, obvodem zdravotním do Sázavy, čet. stanicí do Rataj. Nejbližší nádraží jest v blízkém Ledečku.

273 **RAČÍNĚVES.** (RAČÍNOVES)

Těsně na Kácov přimyká na pravém břehu řeky Sázavy část Kácova, Malá Strana zvaná, a s touto těsně souvisí osada Račíněves - také Račínoves. Náleží k pol. obci kácovské a má 26 pop. čísel s 200 obyv. vesměs nábož. katolického. Domy stojí porůznu po obou březích potoka Čestinského, tedy po straních odděleně rozestaveny, kryty vesměs došky a stavěny z materiálu měkkého; kolem domků jsou zahrádky, v nichž stromy ovocné v míře malé se pěstují.

Osada, ač náleží ke Kácovu, má své vlastní číslování. V novější době dotýká se osady té železnice Kácov-Světlá. Račíněves chráněna jest proti větrům se strany severovýchodní okolními vrchy a proto podnebí jest zde mírnější než v celém okolí.

Dějiny. Při řece Sázavě u Kácova byla zřízena asi roku 1736 papírna. Vystavěti ji dala kněžna Marie Terezie Toskánská. V papírně bylo třeba mnoho dělníků a ti nemohli zůstatí v Kácově, poněvadž nebylo tu ani převozu ani mostu. Dala proto jmenovaná kněžna postaviti za Sázavou při potoce Čestínském několik domků, ve kterých dělníkům vykážala byt. V potoce bylo mnoho raků a domkům říkalo se všeobecně Račívěs.

Poznenáhla přibývalo domků až povstala osada, kterouž pak nazvali Račíněves.¹⁰¹¹⁾ V době povodní, odchodu ledu, plování tříště, nemohl lid docházeti do Kácova k službám božím. I dala jim jasná kněžna postaviti u „Domku“ kapličku zasvěcenou Srdci P. Ježíše. Obraz byl malován na zdi, který ovšem během času vzal za své tak, že jen nepatrné kousky malby viděti bylo. Po zrušení papírny odešel lid a kaplička zůstala naprosto opuštěna. Teprv koncem XIX. století smilovali se Kácovští, aby kaplička, ku které procesí choďovala, upravena byla. A to se také stalo. (Ostatek viz Kácov, s kterým děje Račíněvsi úplně se shodují.)

Račíněves náleží školou, farou atd. všim ke Kácovu. Zastávka železniční Kácov na místní dráze Světlá-Kácov-Ledečko.

RADVANICE.

Asi čtvrt hodiny od silnice okresní do Sázavy vedoucí leží poblíž pravého břehu potoka Talberského ve výši 400 m n. m. ves Radvanice. Vzdálenost z Uhlířských Janovic obnáší 7, z Hory Kutné 30 a ze Sázavy 4 km.

V Radvanicích jest 28 čísel se 172 obyv. vesměs náboženství katolického. Domy jsou stavěny ve skupinách a tvoří velikou návěs. Jednotlivým skupinám se říká: v Chaloupkách, na Průhoně, u Cihelny a na Sadě. U domů rolnických jsou rozsáhlé zahrady s obyčejným ovocným stromovím. Obydlí jsou stavěna z kamene a ze dřeva; kryty jsou většinou došky. Na střechách jsou lomenice s kabřinci, ale bez nápisů. Nábytek obyčejný, nevkusný, staršího i novějšího rázu.

Obyvatelstvo zaměstnává se zemědělstvím. Mnozí pracují u dvora na Nechybě, v blízké vápence a v místní cihelně a také chodívají opět mnozí „na chmel“ a do okolních cukrovarů na práci.

V zimě, kdož doma zůstali, pletou košíky, dělají košťata a kácejí lesy na zdejších velkostatku. Nejstarší rodiny jsou rodina Neprašova a Hadrova.

Mládež škoie odrostlá zůstává většinou doma, pracuje při hospodářství nebo jde na výdělek. Hoši odcházejí také do Vídně na řemeslo.

Čtvrt hodiny od Radvanic teče řeka Sázava, potok Talberský a obcí protéká nepatrný potůček, který vody své nese do potoka Talberského. Na rozsáhlé návsi je ve₂₇₄lík „panský“ a menší „obecní“ rybník. Obcí prochází obecní odbočka silnice sázavské, která pak chatrnou je cestou až ke mlýnu „Budínu“. Na východ od vesnice leží vrch na „Mrhalkách“ a na jihozápad zřime strmou vysokou stráň nad Řekou Sázavou „Čihadlo“, z kterého je báječný pohled na romantické okolí ladné Sázavy.

Obecní majetek není žádný, výměra celé pol. obce obnáší 463 h 30 a 77 m² a platí 805 K přímé daně. Jména pozemků: na Mrhalkách, na Nesvojně, na Svobodníku, na Čihadle a u Nechyby.

R. 1671 měly Radvanice 7 sedláků, 2 chalupníky a 3 zahradníky (domkáře). Stavení pusté, rozbořené 2 selské, 2 chalupnické a 2 zahradnické. Měli celkem 264 korce polí a osévali je 55½ ozimem, 40 jaří, 45 úhořili a ostatek lada a porostliny. Ve vsi bylo 16 potahů vol., 20 krav, 18 jalovic, 19 ovcí a 13 sviní. Luk na 8 vozů sena. Sedlák Štěpán Šplíchal zběhl z gruntu r. 1656 a grunt osazen r. 1668 opět Jiřikem Šplíchalem. Sedlák Šimon byl kolářem, ale řemeslo opustil a hleděl si roli.¹⁰¹²⁾

Škola. Radvanice byly od pradávnych dob přiškoleny do Sázavy. A poněvadž neschůdná cesta - zvláště v zimě, byla příčinou, že mládež do školy choditi ani nemohla, usilovalo zastu-

pitelstvo obecní o vlastní školu. Dostalo se jim r. 1906 celoroční expositury pod správou místní šk. rady a obecné školy v Sázavě. Jest však nejlepší naděje na školu samostatnou.

Od roku 1906-07 vyučoval zde učitel sázavský Frant. Hýbl, od 1907-1909 Boh. Myslivec, od r. 1909-13 Jan Procházka a pak Jindř. Snížek od r. 1913. Je nyní mobilisován a vyučuje tu obden výp. učitelka Marie Pospíšilová. Založením této proz. školy vzrůstá se v obci pokrok. Založena v té době obecní knihovna, hasičský sbor, divadelní kroužek a občané přistoupili za členy hospod. besídky v Sázavě.

²⁷⁵Radvanice byly připojeny k polit. obci sázavské, ale od 1904 jsou obcí samostatnou.

Dějiny. O Radvanicích jako části statku svatoprokopského na Sázavě zachovalo se dosti zpráv. Tak víme, že ještě před rokem 1421 byly v soupise těch statků a v listině té praví se, že některé vsi byly jen z části, jiné (i Radvanice) byly celé majetkem kláštera.¹⁰¹³⁾

V XVI. století byly Radvanice majetkem rodiny Zajímáčů z Kunštátu a Jevišovic.¹⁰¹⁴⁾ Za opata Jana IV. upadl Ludvík Zajímáč v dluhy a jmění jeho r. 1528 roztrženo. Část statků, která připadla Diviši Slavatovi z Chlumu a Košumberku pánu na Černém Kostelci, Čestíně-Kosteletě atd., obsahovala Radvanice.¹⁰¹⁵⁾

Slavata spojil se s odbojnými nepřáteli královými a panství musel konfiskací r. 1547 králi Ferdinandovi I. postoupiti a tak staly se Radvanice majetkem komory královské.¹⁰¹⁶⁾ Po té přešly k statku svatoprokopskému a zůstaly ve svazku tom i když statky klášterní v rukou cizích v držení byly. R. 1667 odstoupili Radvanice i s pustinou Benátskou a mlýnem Budínem hrabata z Waldštejna klášteru, když poznovu statky jemu zapisovány byly.¹⁰¹⁷⁾

Po zrušení kláštera sázavského připadlo zboží svatoprokopské opět komoře královské a v soupise zůstaly i Radvanice.¹⁰¹⁸⁾ Dějiny Radvanic splynuly nyní až do roku svobody s městečkem Sázavou.

Radvanice mají svou exposituru školní, farou, poštou, stanicí telegr. i četnickou a zdravotním obvodem patří do Sázavy. Nejbližší stanice železniční je Sázava-Buda a zastávka v městečku Sázavě na míst. dráze Kolín-Čerčany.

RAŠOVICE. (BEŘICE.)

Od Hory Kutné 18 km jihozápadně, od Uhlířských Janovic 3 km východně leží ve výši 472 m n. Adrii obec Rašovice - za dávných časů zvaná Beřice. Na temeni této výšky stojí kostel zasvěcený P. Marii. V Rašovicích jest 439 obyv., kteří bydlí v 76 pop. číslech, v kterémžto počtu zahrnuta jsou dvě čísla vzdálenějších hájoven v lese gbelském a jindickém. K Rašovicům náleží 7 čísel postavených na pozemcích katastru rašovicického v samé obci sudějovské. Domy stavěny jsou z tvrdého i měkkého materiálu, kryty došky, taškami a šindelem. Kostel kryt jest břidlicí. Obyvatelstvo jest vesměs náboženství katolického. Nejstarší rodiny jsou rodina Chalupova, Boušova a Maturova. Kroj i zařízení domácností je moderní na škodu staročeského nábytku a šatstva.

Obcí protéká nepatrný potok bezejmenný, jehož prameny vznikají na úbočí „Březiny“ ve Gbelském lese. Při též potoce rozkládá se po obou březích část osady zvaná v Průhoně. Hlavní část osady stavěna je po obou stranách okr. silnice jdoucí směrem severozápadním. Táž vystavěna r. 1889 nákladem 14 tisíc korun a spojuje zdejší krajinu s jižně a východně položenými osadami. Domy stojí dílem o samotě - dílem v zahrádkách, kde se málo ovocného stromů pěstuje.

Potůček osadu protékající utvořil u obce rybník „Hradový“ spěchá k Netušilům a odtud k Mančicům. Kromě „Hradového“ napuštěn před 6 léty v katastru našem rybník „Vlčka“ blíž Sudějova.

²⁷⁶V obvodu obce bylo mnoho rybníků, z nichž jen zůstaly již jmenovaný „Hradový“ a „Vlčka“. Vypuštěny jsou Rovný, Kornoutek, Dubinský a dva v Rovinkách. Studánek je tu několik, ale k žádné nepojí se zvláštní pověst.

Dešťů bývá tu do roka hojně; také bouře často navštěvují krajinu naši a blesky bijí nejraději do vysokých stromů. Požár bleskem vznikl, pokud se pamatuje, roku 1898 v blízkosti rybníka „Hradového“. R. 1900 byla bleskem zabita Antonie Nešporová; r. 1914 zabit bleskem rolník Josef Drbal v okamžiku, když na poli sobě kosu brousil. Před tím uhodil blesk do topolu u stodoly Bartákovy a zapálil Duškovu stodolu. Větry přicházejí pravidelně od západu. Krupobíť velmi často stíhá okolí. Dne 13. června 1880 zničily kroupy celou úrodu.

Hlavní živnost obyvatelstva je rolnictví, chudší lid zaměstnává se nádenictvím, prací lesní a ženské v zimní době pletou z bavlny karkulky a kabátky, které pak obchodníkům janovickým odvádějí. Z řemesel tu hlavně jsou zastoupeni zedníci a tkadlci hedvábných látek.

Nemocí vůbec jeví se tu jen sporadicky; ale u dětí vyskytují se často osypky a záškrty. Proti těmto nemocem užívají se toliko prostředky domácí. Cholera řádila zde v roce 1866, i umřelo tu asi 30 lidí. Proti ní užíval se hlavně rum a kapky cholerové.

Obecní jmění skládá se z domku čís. pop. 76, 36 ha 80 a pozemků v ceně skoro 13.000 korun a státního dluhopisu na 100 K. Daní platí se z obecního jmění 46 korun. Celá obec platí daní 2323 K a má výměry i s Netušily 583 ha 13 a. Jména pozemků: Časlavsko, na Tráslavech, Tratinky, v Liščí, u Hadovek a r. 1787 dle jos. katastru¹⁰¹⁹) u Průhonek, u Hradového (rybník), nad Dubinským (rybník), u Kornoutku (rybník), u Rovného (rybník), a u Doubku.

R. 1722 byli zde tito sedláci:¹⁰²⁰) Jiřík Myslivec, Jan Zemanský, Matěj Urban, Václav Matura, Václav Myslivec, Josef Veselý, Martin Klusák a měl každý 45 korců polí, lučin na 3¼ vozů sena a živnosti jejich měly ceny 120 kop 45 gr. míš.; dále zde byli chalupníci Tomáš Zelinka, Jiří Beran, Jakub Horák, Václav Vála, Matěj Balvín, Jakub Andrlé, Jan Viktorin, Frant. Veselý, Václav Horák, Matěj Fanta, Martin Zelinka a měli každý 15 korců polí a luk na 1¼ sena a chalupy byly prošacovány po 50 kop. gr. míš. Karel Kropáček, chalupník, měl 9 korců polí a 2 věrt. zahrady v ceně 30 kop gr. míš. Ten pro nemožnost tohoto roku z chalupy sběhl, poloviční chalupu měla vdova Gebhardka, totiž 10 korců v ceně 35 kop míš., bářáčníci Frant. Ryšánek a Jan Douša měli po 5 korcích a 2 věrt. polí v ceně 20 kop míš. Panskou kovárnu měl Pavel Zeman, při níž bylo 8 koreů a 2 věrt. polí a lučin na 3 vozy sena, ošacována byla na 30 kop míš.; platu bylo ročně o sv. Jiří a Havlu 14 zl. 14 kr. rýn. Hospodu panskou měl Matěj Lahoda, při níž bylo 15 korců polí a 2 věrt. zahrady; prošacována byla na 50 kop míš. Platu bylo ročně 20 zl. 30 kr. rýn. do důchodu; roboty 8 dní o žních s 1 žencem, povozy na ryby, flejškrejcar a z muziky platy - jak bývaly.¹⁰²¹)

R. 1679 byli zde tito sedláci: Tomáš Mizerovský měl 30 korců a 2 věrt. pozemků, Matěj Hrbek měl 32 korce 3 věrt., Tomáš Slezák 28 korců 3 věrt., Jiří Hrbek 42 korce a Jan Mizerovský 15 korců; chalupník Václ. Mizerovský má jen chalupu činžovní beze svých polností; také Jan Mizerovský ml. Z těchto pozemků jest 89 korců orných polí, lučních 27 korců a 2 věrtele; ostatní lada a porostliny. Chalupník Čurda z chalupy sběhl, ač měl 12 korců polí, pro nemožnost a vrchnost dala role oseti.¹⁰²²)

R. 1787 měly celé Rašovice 476 jit., 1151¹/₆ čtver. sáhů a urodilo se tu 3628 měr žita a 3970 měr ovsy; luk bylo 234 jit. 803 čtv. sáhů, sena 790,62 a otavy 264,21 ctů. Lesů měly 209 jit. 783 čtv. sáhů a sdělaly 179 sáhů měkkého dříví. Z toho náleželo obci 205 jit. 640 čtv. sáhů polí a sklídily 1607 měr žita a 1688 měr ovsy; luk měly 71 jit. a sklídily 790,62 ctů. sena a 264,21 ctů. otavy.

Ostatní pozemky náležely ke statku lošanskému, gbelskému, jindickému, pak ke kostelu rašovickému a záduší svatoanenskému.¹⁰²³) Rolníci hledí sobě pilně svého hospodářství a každý se snaží, aby jak možno nejvíce z majetku svého vyzískal. I luk jest plně hleděno. V posledních letech byla také značná část občin a suchopárných luk proměněna v pole, čímž větší užitek majitelům zajištěn, nežli pojde z pouhého pasení dobytka na takových obcích.

²⁷⁷**Škola.** Rašovice spojené s obcí Beřicemi byly obcí farní a ve staré době mívaly i školu. Kdy tato byla zřízena, a kdy zšla, nikdo zjistiti již nemůže. V XIX. století měly pak Rašovice školu soukromou, v níž toliko zimní dobou se vyučovalo; v letní době, kdož děti vyučovati dal,

posílal je do Sudějova. Ostatní vyučovány nebyly po celé léto.

Jakýsi Procházka, vysloužilý vojn a rodák rašovický, vyučoval pokoutně až do r. 1830. Školu zřídil ve svém domku čís. pop. 20 zcela jednoduše. Velký kulatý stůl, kolem něho židle a stoličky pro nejmenší a byla učebna hotova. Jaký míval plat, o tom různé panuje mínění. Jedni tvrdí, že dostával 2 groše za týden; druzí tvrdí, že dostával trochu mouky, brambor a ostatní vařeniny od každého dítěte, které do školy chodilo.¹⁰²⁴⁾

R. 1830 zemřel a školy, kterou on zřídil, se nikdo neujímal. Vyučování zaniklo zcela a mládež měla chodit do mateřské školy sudějovské.¹⁰²⁵⁾

Občané rašovičtí těžce nesly ztráty této, byť byla škola jen pokoutní, přece se děti doma tomu nejdůležitějšímu naučily a nebylo jim třeba přes pole chodit do školy. Zažádali si již r. 1867 o zřízení veřejné školy pro osadu rašovickou, ovšem bez výsledku. Svou žádost opakovali opět r. 1870, 1876 a 1888, ale vždy bez výsledku.

V r. 1896 žádost svou obnovili a tu díky vytrvalosti několika občanů, kteří cesty k nadřizným úřadům nelitovali, dostalo se obci r. 1897 příznivého vyřízení žádosti v minulém roce podané a sice tak, že c. k. zem. školní rada²⁷⁸ vynes. 18⁴/1097 č. 12.501 povolila obci zříditi v zásadě dvoutrídni školu jako exposituru školy sudějovské. Během zimy navezeny potřebné zásoby staviva a již na jaře 1898 počalo se se stavbou. Plán k stavbě školy zhotovil okres. inženýr Zvoník, stavbu provedl nákladem obce rašovické a přiškolných Netušil za 20.600 K stavitel Josef Masopůst ze Žišova. Podpory zemské dostalo se obci 2800 korun.

Jedenáctého dne v říjnu byla škola otevřena a hned počalo řádné vyučování. Žáků bylo v tomto roce 126 zapsaných a vyučování bylo zahájeno ve dvou třídách. Občané rašovičtí a netušilští přinesli velikých obětí pro svůj stánek umění a zasluhují za to vsí chvály.

Posloupnost učitelstva. Posloupnost učitelstva od založení expositury: Školu řídil Bedřich Jelínek, říd. sudějovský, a učители byli ustanoveni: Karel Vycpálek a Jos. Zeis. Řídící učitel Jelínek zemřel 1899 a školu řídil zatím učitel Vycpálek. V srpnu 1900 jmenován byl pro Sudějov řídící učitel Edvard Lanč a spravoval expos. rašovickou do 1. května 1903. V té době byla expositura prohlášena za školu obecnou veřejnou a říd. učitelem jmenován dosavadní učitel Karel Vycpálek, kterýž tu působí od r. 1898 dosud. Další učitelé tu byli: Marie Nebovidská, Jaroslav Černý, Jaroslav Ptáček, Karel Sladký (Václav Kubálek, Bohuslav Jonák vřp.), Josef Bárta (měl dovolenou, zast. Jonák a Crkal), Jos. Bárta, uč. dosud.

Kostel a fara. Kostel zasvěcený Nanebevzetí Panny Marie připomíná se již r. 1350 jako farní a náležel k dekanátu kouřimskému. Odváděť tam 12 grošů desátku.¹⁰²⁶⁾ Kdy přestal býti farním, nelze zjistiti. Poněvadž doba založení kostela rašovického spadá před rok 1350, lze předpokládati, že byl původně katolický. Po roce 1420 byl „podobojím“ a náležel v XVI. stol. pod konsistoř kutnohorskou.^{1026a)} V XVII. století byl kostel opět katolickým. Roku 1748 byl přestavěn a v té podobě uchoval se až po tuto dobu. Zdali přestavbou tou získal, či ztratil na hodnotě, nelze pověděti, poněvadž není památky žádné, jak původně vypadal.

V průčelí kostela k západu obráceném jest portál obložen do kamene tesaného pažení. Nade dveřmi umístěno je okno, jehož základní tvar jsou dvě elipsy, jedna svisle, druhá vodorovně položena a tudíž tvoří jeho obvod čtyři vypuklé oblouky. O něco výše nad oknem táhne se po celé šířce průčelí bohatě článková a několikráte lomená římsa, nad níž se zvedá vysoký vypouklý štít, po jehož stranách na nízkých podstavcích postaveny jsou kamenné pyramidy. Plocha celého průčelí je pilastry a leseny pěkně rozdělena. V postranních podélných stěnách k severu a jihu obrácených je po třech širokých nahoře do tří oblouků sklenutých oknech, takže vnitřní prostory kostela osvětlovány jsou celkem sedmi okny. Na jižní straně presbyteria přistavena je ještě klenutá sakristie se zvláštním vchodem. Asi uprostřed nad střechou zvedá se ze hřebene dřevěná vížka sanktuska.

Hlavní oltář nemá žádného obrazu. Za to ale visí na straně epištolní obraz podoby elipsovité a představuje Nanebevzetí Panny Marie. Obraz tento visíval na hlavním oltáři a snad při přestavbě nebyl již dán na oltář, nýbrž zavěšen na tuto stěnu. Obraz neznámého malíře jest

kopie obrazu Nanebevzetí P. Marie z hlavního oltáře v chrámě bývalého kláštera sázavského. Presbytář jest postaven na čtyřech sloupcích do půlkruhu seřazených, na nichž spočívá polokruhovitá klenba a na ní odpočívající Beránek boží. ²⁷⁹V lodi jest strop rovný rákosový. Vedle hlavního oltáře jsou ještě dva oltáře postranní. Obrazy na nich maloval Jan Vysekal, malíř z Hory Kutné. Na kruchtě jsou malé varhany.

Kokol kostela je zdi ohrazené místo, kde býval hřbitov. Polozapadlé rovy toho dosud jsou důkazem; taktéž zachovala se márnice. Proti dveřím chrámovým jest vchod na starodávný hřbitov ten. Nový hřbitov založen na místo zrušeného r. 1884 pro celou farnost poblíž osady sv. Jana. Starý hřbitov vysázen jest po způsobu sadu javorem.

V levo od vchodu při zdi postavena jest nízká zvonice, krytá šindelovou střechou, jež ve spodní části má tvar čtyřbokého komolého jehlanu, jehož hrany jsou shora šikmo seříznuty; na tomto komolém jehlanu posazen jest osmiboký jehlan a na jeho vrcholu malý kužel s křížem z tepaného železa umělé práce.

Ve zvonici je jediný zvon s tímto nápisem: K CHWALE PANIE A MATICZE BOZI ZA-LOZIENI DO BERZICZ OD MISTRA GAKUBA PTACZKA NA HORACH KUTNACH LETHA 1511. O něco níže je obraz Matky Boží s děťátkem na ruce. Z prázdného místa na stolici zvonové lze souditi, že tu býval kdysi ještě jeden zvon.

Při silnici k Sudějovu vedoucí stojí malá velmi nevkusná kaplička založená lesním poslem z nedaleké myslivny gbelské.

Zakladatelé kostela rašovického nejsou známi; avšak najisto souditi se dá, že to byli vladkové z Bečic a Rašovic, v kterýchžto osadách svá sídla měli. Konfirmační knihy uvádějí jako první patrony Otta z Bečic a Sudivoje z Rašovic a ti v roce 1360 dali svolení, aby zdejší farář Jakub směnil faru s farářem udašinským Duchkem. Po smrti faráře Duchka byl zvolen farářem kněz Martin ¹⁰²⁷) a ten po čase zaměnil místo s farářem žišovským Václavem (1377).

Koncem XIV. století objevuje se patronem kostela Myslibor z Bečic a Ahnika z Čestín-Kostela. ¹⁰²⁸) Když pak Bečice zanikly, přešlo právo patronátní pouze na majitele Rašovic. Po válkách husitských zbaven kostel rašovický vlastního faráře a patronem kostela, kterýž zůstal filiálním fary solopiské, byl asi vždy majitel Solopisk. Kněz Matouš Hradecký, arciděkan kutnohorský, píše: Kostel bečický (rašovický) jest na poušti; fary není. Náležel pod konsistoř kutnohorskou. Kolátorem urozený pán Zdislav etc. ^{1028a})

Ku konci XVII. století patřil kostel rašovický jako expositura k faře janovické a funkce kostelní tu vykonával se svolením solopiského faráře Ebrta farář Janovický. ¹⁰²⁹)

R. 1792 přivtělen kostel jako filiální k faře sudějovské a tu vystupuje patronem kostela rašovického Jan Bedřich hrabě z Trautmansdorfu, který v druhé polovici XVII. století dědil část otcem svým od jezuitů ustoupených statků, totiž Jindice, Křečovice, Rašovice, Žandov, Hrádek a Bečváry. ¹⁰³⁰)

Od té doby zůstaly Rašovice částí velkostatku jindického a majitelé Jindic byli patroni kostela tohoto ¹⁰³¹) a to až do r. 1892, v kterémžto roce majitel Jindic Alois Wels odevzdal právo to majiteli velkostatku Peček Hrahaňových Bohdanu svob. pánu Hrubýmu z Jelení a patronu farního kostela v Sudějově. I jest rodina svob. pánů Hrubého z Jelení patronem tohoto kostela až do dnešního dne.

²⁸⁰Rašovický kostel má zádušního jmění ve státních papírech ze 32.000 K a pozemků dle starého odhadu za 700 zl. Z nadání tohoto i na kostel sudějovský - potřebuje-li toho - vydání se povoluje.

Místo, kde fara stávala, nikdo neumí pověděti a není žádného ani pamětníka.

Dějiny. *Napsal Karel Vycpálek.* V obvodu nynější obce rašovické stávaly dvě tvrze. První zvala se bečická, druhá rašovická. Nepatrné zbytky z nich jsou dosud znalé, ač valem se ztrácejí.

Kruhový, 30 kroků v průměru mající pozemek, obehnaný posud dobře znatelným příkopem, v pravo pod hrází rybníka „Hradového“ jest místo, kde stávala tvrz bečická a rybník

ten po hradu jméno obdržel. Pozemek přeměněn jest na pole a náleží k záduší kostela rašovickeho. Ještě před několika lety při orání přicházelo se tu na množství střepein. Nalezeny tu byly také i železné nástroje a objeveny kamenné základy a sklep. Příkop je zarostlý travou a kolem něho je nízký val k severu otevřený. Celému místu posud se říká na valech.¹⁰³²) Nálezy byly různě rozebrány.

V dobách, kdy tvrz byla ještě obývána, byl nejspíše příkop napuštěný vodou a dle pověsti zřízena byla přes něj krytá pavlač, která šla až ku kostelu odtud nedaleko východně na mírném svahu položenému.

Hned pod valem prostírala se asi hladina rybníka v Rovinkách, takže tvrz stála mezi dvěma rybníky Hradovým a v Rovinkách.

Kdy a kým byla tvrz založena, není známo. Jako majitelé její a zároveň jako patroni kostela, jak již zmíněno, uvádějí se ve II. polovici XIV. století Otto a Myslibor z Beřic, pak Ahnika z Čestín-Kostela.¹⁰³³) Ve stol. XV. činí se zmínka ještě o Petru Beráni z Beřic, že se účastnil sněmu časlavského a že podepsal zápis na mír zemský 17. dne měs. března, t. j. ten čtvrtek po sv. Řehoři papeži I. P. 1440.¹⁰³¹)

Snad stihla tvrz nějaká živelní pohroma, na př. povodeň, kteráž ji smetla s nebezpečného místa, na němž zakladatelé ji zbudovali, a s tvrzí zaniklo jméno rodu i osady. Od doby té jména rodiny z Beřic nikde nenalzáme.

Druhá tvrz rašovická, všeobecně Turyň nazývaná, stávala na rozhraní mezi Rašovicemi a nynějším Netušilem, osadou v XVIII. století z tohoto dvora rašovického vzniklou. Také tato tvrz mívala velikost a tvar tvrže beřické a patřival k ní dle všeho rašovický dvůr.

Zakladatelé její nejsou známi, ale soudí se však, že jako nejstarší by označen býti mohl r. 1360 žijící Sudivoj z Rašovic.

A ještě Zbyňka, kněze a majitele zboží čestinkostelského a petrovického, byl dvůr v rašovicích majetkem, poněvadž jej r. 1389 v měsíci listopadu¹⁰³⁵) dal s dědinami, lukami, pastvinami, potůčky, rybníky a lesy se vším, co tam má, v užívání kaplanu při oltáři sv. Kateřiny v Čestín-Koste, a ještě 1. dne měsíce května 1391 takto opatřil. Dal mu k užívání 4 kopy 24 gr. ve Vranicích na lidech a dvůr v Zdeslavicích Janovických. Tímto nadáním zvětšil jeho příjmy a zavázal ho sloužit týdně pět mší u téhož oltáře. Konsistoř schválila tento akt 5. dne měsíce května 1391.¹⁰³⁶) Mohl-li Zbyňek dáti kaplanu svému v užívání dvora rašovického, musel býti nejprve dvůr ten i se vším příslušenstvím jeho majetkem.

²⁸¹Rašovice držela až do r. 1540 rodina vladkyň z Rašovic. Poslední člen této rodiny byl Jan Rašovský z Rašovic.¹⁰³⁷) Týmž rokem koupil je Václav Pařízek z Pařízku,¹⁰³⁸) kterýž je roku 1548 prodal Štěpánovi Bechyňskému z Opřetic.¹⁰³⁹) R. 1551 koupil Rašovice Jan Závíše Cinandra z Újezda,¹⁰⁴⁰) kterýž je ztržil r. 1557 na Jiřího Vlka z Kvítkova a ten je prodal r. 1562 Jetřichovi Špetle z Prudic za 457 kop gr. č.¹⁰⁴¹) Téhož roku ještě koupil je Jan Popel z Vesce, kterýž ovdověv pojal za manžeku Mandalenu z Bělčic roku 1562, již na svém statku v Suchdole zapsal 500 kop věnem.

Brzo se mu zle vedlo a on prodával statek za statkem, takže Rašovice již r. 1565 prodal Nykláskovi ze Žitenic.¹⁰⁴²) Popel byl nesmírný práč a takový násilník, že se mu daleko široko nikdo nevyrovnal. Co nazývalo zem. zřízení pychem, výtržností, řvaním, hanlivými slovy, násilím a pod. více, to vše on, jak se říká, z fundamentu prodělal. Naposled byl se svým bratrem Jindřichem pro výstupy vsazen do Daliborky a tam jim bylo snášeti velikou bídu a psotu.¹⁰⁴³)

R. 1600 prodal Rašovice Zikmund Niklásek Evě z Poličan, manželce Viktorina Hradeckého z Bukovna,¹⁰⁴⁴) a táž prodala statek ten r. 1610 Janu Křištofu ze Žlunic.¹⁰⁴⁵) R. 1616 koupil Rašovice i se Žandovem Jan Rudolf ²⁸²Trčka z Lípy.¹⁰⁴⁶) R. 1624 prodal ves Rašovice Veronice Maternové z Nestájova¹⁰⁴⁷) a sice prostřednictvím smlouvců. V těch dobách byly Rašovice asi rozděleny na dvě části náležející každá jinému majiteli. Domněnce té nasvědčují zprávy, dle nichž v téže době skutečně náležela ves Rašovice jinému a dvůr s tvrzí a s lidmi poddanými ve vsi Rašovicích opět jinému majiteli.

První část, ves Rašovice, byly nejspíše původní Beřice, osada to dojista značně rozsáhlá, jež po zaniknutí vladyckého rodu anebo z jiného neznámého důvodu jméno své změnila dle blízké rašovické tvrže, při níž stál dvůr a skrovná osada a s níž společně tvořily onu druhou část.

O vsi Rašovických (I. části) dočítáme se dále, že r. 1636 dne 19. července daroval císař Ferdinand II. svému strážmistru Martinovi Maxmiliánu svobodnému pánu z Golče spadlé naň v pokutě statky: Jeníkov, městečko a tvrz, ves Záběhllice, statek a ves Žandov, ves Rašovice,¹⁰⁴⁸) dále statek Podmokly, ves Přibyslavice a ves Kozohlody. Výslovně se zde uvádí jen ves Rašovice. Jest to asi bývalý majetek pí. Veroniky Maternové, kterýž na krále spadl.

Toho času byl pánem na Hrádku nad Počousy Jan Oktavian Kynský z Vchynic a Tetova a ten prodal r. 1637 své zboží Gerardovi svob. pánu z Taxisů a ve smlouvě té jest pustý dvůr Rašovice.¹⁰⁴⁹) Gerard z Taxisů po neděli invokávit r. 1641 postoupil všecko zboží rytíři Janu Salazarovi de Monte Albano a ve smlouvě se opět objevují „Rašovice“, pustý dvůr.¹⁰⁵⁰)

Generál Martin Maxmilián Golč měl r. 1647 s generálem Pappenheimem spor, kterýž byl vyřízen soubojem. Pappenheim smrtelně raněn, spadl s koně a umřel.¹⁰⁵¹) Na pokání toho skutku zřídil hrabě Golč se svou chotí Magdalenou r. 1650 v Jeníkově špitál s loretanskou kaplí a obydli a povolal sem r. 1652 několik kněží jesuitů z Hory Kutné, k jejichž obživě různé vykázal statky.

Prvé části Rašovic (Beřic) s chrámem byla tehdy majitelkou Maria Magdalena Juliana, vdova po Martinu Maxmiliánu z Golče roz. Opsingová řeč. Roe a ta darovala jesuitům kutnohorským r. 1657 statek Žandov a s ním ves Rašovice s dvorem popl.¹⁰⁵²)

Z doby, když jesuité byli v držení zboží rašovického, zachovaly se nám některé zápisky z všeobecného popisování statků z r. 1664. Z nich vyjímáme:

„Dvůr rašovický s tvrží a pustý jest. Rolí k témuž dvoru se vynachází přes tři lány, však mimo jednoho lánu jsouce role lesem zarostlá, užívati se nemohou. Luka u téhož dvora, na kterýchž se předešlá léta sena přes 100 a votavy přes 50 vozů nakládávalo, nyní pro nevyčištění jich se polovice jen klidí - v dobrém drnu jsou. Ve vsi Rašovických se vynachází grunty dva pustý, z nichž platu stálého při sv. Jiří a Havle se odvádělo 44 kop miš. a 3 slepice. V týž vsi se vynachází také jedna chalupa vystavena, v níž kadlec bydlí a na lesy a rybníky pozor dáti povinen jest; z ní každý rok 4 kopy miš. odvádí. Lesův bílých k všelikým potřebám platných se vynachází přes pět lečí, což k Mančicům jsouce krajský statek, nemálo vzácná věc jest.²⁸³ V týchž lesích srnec, černý kus, časem tetřev, jeřábek i jinšího ptactva s dostatek jest. Rybníky jsou tři, dva spravený, jeden na 18, druhý na 8 kop kaprové násady; item jsou ještě dva jiný rybníčky mřenkový, však pustý.“ Actum zprávy této v Praze 24. Juny Anno 1664.¹⁰⁵³)

Jesuité nebyli v Žandově tuze spokojeni; nedařila se jim práce jejich v kraji, ve kterém občanstvo se scházelo tajně s predikantem nekatolickým tam se zdržujícím.¹⁰⁵⁴) Proto podali poníženou suppliku císaři Leopoldu I., aby směli zboží žandovské prodati. Císař svolil. A tak již 4. dne měs. listopadu 1689 prodali fratres jesuité statek žandovský Janu Frydrychu hraběti z Trautmannsdorfu.

Hrabě Trautmannsdorf byl majitelem Peček Hrahaňových a odkázal své statky 9. dne měs. ledna 1696 svým čtýřem synům a dcerám a když r. 1699 zemřel, dělil syn Frant. Václav statky ty na čtyři stejné díly a tento čtvrtý díl - sídla Jindice a Žandov - připadl synu Františku Adamovi a ve zboží tom byly také Rašovice, které při popisu 15. dne měs. března 1700 do zboží jindického zařazeny byly.¹⁰⁵⁵)

Tento František hrabě Trautmannsdorf však byl nucen pro různé nehody majetek svůj prodati dne 5. dubna 1713¹⁰⁵⁶) Karlu hraběti z Bredy.

O tomto novém majiteli vypravuje se mezi obyvatelstvem, že měl v čele vojenského oddílu na svůj náklad vypraveného jeti do Francie do války, poněvadž však nebyl žádný hrđina, poslal místo sebe zástupce. Ten způsobil hraběti takové výlohy, že kus po kuse rozsáhlých svých statků musel odprodávati, až konečně ani svým sestřám nemohl vyplatiti podíly otcov-

ské, ba přinucen r. 1765 prodati i Jindice, k nimž přidělil ves Miletiny, Křečovice, Mančice, část Rašovic (totiž ves = původní Beřice), Žandov, Pivnisko a Líšťany svobodnému pánu Janu z Kavanagh a choti jeho Marii Anně rozené hraběnce z Kavanagh.¹⁰⁵⁷) Od té doby náležela část Rašovic v poddanství majitelů zboží jindického.

V druhé polovici XVII. věku byl majitelem druhé části zboží rašovického rytíř Maxmilián Rašín z Ryzmburka a ten prodal 16. března 1665 vsí obci kutnohorské ves Mančice, tvrz a ves Rašovice a pustý dvůr s rybníky větším dílem pustými, lukami a se vším příslušenstvím, s lidmi poddanými ve vsích Mančicích a Rašovicích, co jich k těm statkům náleží s platy, robotami i jinými všelijakými povinnostmi od lidí poddaných k vrchnosti k vykonávání zavázaných s plným panstvím a to za sumu 9.500 zl.¹⁰⁵⁸)

Dvůr i s osadou přidělen byl pod správu statku ložanského, který až dodnes je majetkem obce kutnohorské. V roce 1785 rozdělen byl na menší usedlosti „familie“ zvané, čímž vznikla nová osada Netušil. (Viz osadu tuto.) Závislost dvora rašovického a z něho povstalé osady trvala až do roku 1848. Rašovice vznikly ze dvou v blízkém sousedství založených osad Beřice a Rašovice zvaných.

Každá z těch osad měla vladycké příkopem hrazené sídlo, a Beřice ještě nadto měly farní chrám. Nepatrné zbytky oněch vladyckých sídel, pak uchovaný kostel udávají přibližně, kde starodávné ty osady stávaly.

²⁸⁴Dle zbylých těch památek lze jižní konec nynějších Rašovic, kde na mírném svahu stojí kostel, považovati za střed zaniklých Beřic, severní pak k Netušilu sahající a na úpadě položený konec za původní starodávné Rašovice.

Obě osady Beřice i Rašovice připomínají se již v první polovici XIV. století a lze tudíž založení jich klásti nejpozději do počátku onoho století. V pozdějších dobách asi v XV. století Beřice zanikly.

Poslední zmínka o nich se čilní r. 1440, kdy Petr Beráně z Beřic účastnil se sjezdu v Čáslavi.¹⁰⁵⁹) Kterak osada ta zanikla, není známo. Snad živelní nějaká pohroma, na př. oheň, zničila celou osadu kromě kostela, jediné to asi kamenné budovy. Snad nějaká nákaza, na př. mor, zahubila z větší části obyvatelstvo, domy pak zpustly a osada zarostla a vešla v zapomenutí. Také snad vymřel rod vladycký nebo se vystěhoval a tvrz se rozpadla a osada přivtělena k blízké tvrzi rašovické, od níž obdržela později i jméno.

Zanikly-li Beřice požárem, tu dojistá na jejich ssutinách počaly se porůznu stavěti lidské přibytky, lákaloť k usazování v oněch místech jednak suchá poloha, jednak i osamělý chrám. Během času zastaven i ostatní zbývající prostor směrem ku starým Rašovicům a tak vznikla ze dvou osad rozvleklá osada nynější pod jediným názvem Rašovice.

Kterak povstaly názvy Rašovice a Beřice, nesnadno určití, ale lze se domnívati, že jména ta odvozena jsou nejspíše od osobních jmen vladyků, na př.: Berka, Bořek, Beráně, Rašek, kteří tu svá sídla založili.

Na pobyt Francouzů v Čechách upomínají r. 1905 blíže tvrziště rašovického vykopané stříbrné peníze krále Ludvíka XIV. († 1715) a XV. († 1774). Nejspíše, že v dobách těch nespokojených zatoual se do zdejší krajiny nějaký Francouz a peníze si tam uschoval. Při rychlém odchodu z Čech neměl snad už tolik času, aby si peníze vykopal a odnesl. Také byly na pozemku Václ. Rejhona č. 17 v Netušilích nalezeny husitské talířky a stříbrné mince z doby Leopoldovy z r. 1694. Všecky peníze (22 kusy) uschovány jsou ve sbírkách školy rašovické. Byly nalezeny roku 1905.¹⁰⁶⁰)

Rašovice mají svou školu, farou náležejí do Sudějova, poštou, c. k. telegr. a četnickou stanicí i zdravotním obvodem do Uhl. Janovic. Nejbližší nádraží jsou Uhl. Janovice na míst. dráze Kolín-Čerčany.

RATAJE A PIRKŠTEJN.

RATAJE HRAZENÉ. - RATAJE NAD SÁZAVOU.

Jihozápadně 10 km od Uhl. Janovic a 30,5 km od Hory Kutné rozprostírá se při okr. silnici po pravém břehu Sázavy starobylé městečko do XIV. století, zvané pouze Rataje. Jméno své odvozuje od ratajů-oráčů, kteří se tu nejprve usadili a půdu vzdělávali.¹⁰⁶¹) Také Rataje odvozuje se ze zastaralého slovesa ra...ti, nebo ro...ti, které povstalo z ar...ti.¹⁰⁶²) Ve XIV. století je páni z Lipé opevnili vysokými hradbami, čtyřmi věžmi a tolikéž branami¹⁰⁶³) a od doby té zvaly se Rataje Hrazené.¹⁰⁶⁴)

V novější době nezdálo se jméno „Hrazené“ býti správným anebo vhodným a proto píší dnes tamní úřady jen Rataje nad Sázavou. Obé jest správné, ač vždy dáti jest přednost historicky ustálenému jménu.

²⁸⁵Rataje prostírají se na skalnatém 344 m n. m. vysokém hřebětě dlouhotázné úžiny, která se sklání příkrými stráněmi severně a západně k řece Sázavě, jižně k potoku Knejskému (Živému).

Dva starodávné hrady jakoby na stráží stály, objímají řady domů ratajských. Rataje nazývány nejmalebněji položeným městečkem celého Posázaví - perlou sázavskou - a to vším právem, neboť čarokrásná údolí na Sázavě ladné, na potoku Knejském (Živém) a s nimi souvisící lesnaté vrchy Žákov (413), Stařechov (471), Kozojedský vrch (409), Ivaň (381), Skalnatá Kravčina, Maní hora (468), na Stříbrném¹⁰⁶⁵) atd. potvrzují pravdu slov uvedených. A malebnost tuto ještě zvyšují krásná údolí, kterými teče Sázava a do ní přítékající potůčkové a nádherné lesy, v nichž nacházíme milých zákoutí plných svěžího vzduchu a stinných koutečků k milému pobytu kratšímu i delšímu.

I rybníky Obecní, Stehlíkův a Novodvorský dodávají krajíně leposti. A dříve bylo ještě lépe, než vypuštěny mnohé velké rybníky, které v luka proměněny byly.

O pitnou vodu bývala v Ratajích nouze. Tomu odpomoženo nyní tím, že z lesa na Stařechově vyvívá dobrá pramenitá voda, kterou si vodovodem Ratajští do městečka přivedli.

Studánek s dobrou pitnou vodou - ale bez jakékoliv pověsti - jest v okolí dosti; tak na vrchu Kozojedském, na vrchu Ivani v Podlučí (2), u Kam. mlýna (2), které za dřívějších časů nahrazovaly Ratajům pitnou vodu.

Sázava kol Rataj a Knejský potok u vtoku do Sázavy byly nákladem zem. výboru regulovány. Přivozy přes Sázavu jsou u Rataj dva a v Ledečku jeden.

Dešťů bývá v krajíně zdejší velmi mnoho, rovněž i bouřky a začasté hrůzné, ježto se odrážejí o vrchy, skály a údolí, kterými protéká Sázava. Krupobití bývají řídká, ale dělají velké škody. Půda v Ratajích jest chatrnější; ale úroda stébelin dosti slušná. Okopnám se daří dobře. Ovocné stromy jsou sázeny většinou na skalnatých zahradách a pak kol cest, silnic a v panských zahradách.

²⁸⁶Celé městečko čítá 136 domů se 726 obyv.; z těch jest 14 židů a ostatní jsou katolíci. Domy stojí v ulicích v řadách, pod zámek tvoří náměstí, na jehož ostrohu po straně západní stojí farní kostel a nová jednopatrová budova školní, a jen v údolí u potoka Živého jsou domky po různu stavěny.

Kromě zámku, školy, radnice, fary (starý hrad) a několika málo soukromých budov jsou všecky domy přizemní nazvíce dřevěné, kryté šindelem. Skoro každý dům má slušnou zahrádku; zvláště ony domky na příkrých skalnatých stráních jako v sadech se vyjímají. Mnohé staré domy mají lomenice s kabřinci, ale nečitelného nápisu.

Obec dělí se na Náměstí, na ulici Podveckou, na Camrhof (Sommerhof, bývalá panská zahrada) a na část, které se říká pod „Rajčulem“.¹⁰⁶⁶) Středem náměstí vede lipkami osázená okresní silnice r. 1891 postavená v podobě S kterouž byla západní strana městečka prorážena a docíleno spojení s jižní částí okresu. Před zámek na výstupku, zbytku to bývalého svaovitého náměstí, založen malý libosad, v němž postavena socha sv. Jana Nep.

Obyvatelstvo žije se hlavně rolnictvím, obchodem, řemeslem, kácením a plavením dříví po Sázavě. Kroj i nábytek je zmodernisován; toliko u některých starších obyvatelů zachovány jsou zbytky staročeského nábytku.

Mládež po vyjití ze školy jde částečně na studie, řemeslo, obchod, k hospodářství a nádenictví. O ni není nikterak postaráno, aby se vyjdouc ze školy dále vzdělávala.

Nejstarší rodiny jsou Langšádlova, Kaislerova, Lutrýnova, Faladova, Ringlova, Almerova, Stehlikova, Hoštova, Červínková a Nytlova. Některé již po dvě století zde žijí. Nemoci nakažlivé se zde málo vyskytují. Někdy u dítěte spála nebo spalnička, ale lid nepřikládá jim žádně váhy. Práví: „to je od luftu“. Cholera vyskytla se r. 1866 a kromě vojínů Prusáků neumřel z městečka skoro nikdo. (Škola byla tehdáž nemocnicí.)

V r. 1654 měly Rataje 7 sousedů (sedláků), 14 chalupníků, 2 zahradníky (domkáře); 2 selkové stavení, 4 chalupnické a 3 zahradnické rozbořeny. Obyv. tito měli 11 potahů vol., 44 krávy, 10 jalovic, 81 ovcí a 42 prasnice. Celkem měli 389 korců polí, z nichž 106 ozim., 78 jaří oseto. Ostatek lada a porostliny. Luk málo u řeky. Polností zbořených stavení ujala se milostivá vrchnost a ke svému je obrátila dvoru. Z obyvatelů těchto byli 3 ševci, 1 kovář, 1 bednář, 1 krejčí, 1 kolář, 2 řezníci, 1 koželuh, 1 punčochář a 1 mandlír plátna.¹⁰⁶⁷⁾

V Ratajích byli za starých dob obyvatelé nazvíce Němci - cizozemci. Nasvědčujít tomu jména původních rodů usydělých v Ratajích: Langšádl, Fallada, Haller, Kaisler, Ringl, Kohlman, Almer, Ziegler, Lutrýn (Lutr), Nittel, Friedländer, Seckward, Absolon atd. Různí držitelé statku, najmě Talmberkové, přiváděli z cizozemských válek služebnictvo vesměs německé a těmi osazovali Rataje uvnitř obou hradů. Ti obdrželi od milostivé vrchnosti různá práva, výsady a povinností jejich bylo hájiti Rataje proti nepříteli. Od českého okolního lidu tázáni byvše, jak se jim daří, odpovídali po německu „Geht san!“ Český humor lidu nazval je pak „Kecany“.

Jmění obecní skládá se z pozemků, lesů, pastvin a sadů ve výměře 55 ha 6 a 53 m², dále 1 st. dluhopisu na 300 zl. stf., 2 domů čís. pop. 30 a 39 akcií míst. dráhy Kolín-Čerčany-Kácov v úhrnné ceně 65.000 K, z něhož se platí přímé daně 553 K 80 h. Výměra celé obce bez velkostatku jest 315 ha 81 a 60 m² a celá obec platí 2252 K 95 h přímé daně.

Názvy pozemků z r. 1788: u Brány, pod Městečkem, u Kozojed, u Cihelny, na Rvačkách, pod Strouhami, v Prúhonu, ve Volovci, za Oborou, v Lavičkách, u Flusárny, Krkavčí skály, na Podloučím, u Šibeničního vrchu, na Pisečnici, u Kapličky, v Ohradách, Pod Hořejším mlýnem, Pod Kamenným mlýnem, na Půlpánce atd.¹⁰⁶⁸⁾

V Ratajích se pěstují všechny plodiny kromě řepy; půda zdejší je studenější a podnebí drsnější. Řepní příjem nahrazuje částečně řepka (olejka) a zelí. Luk u Rataj není tak valných, leda při řece a potoce. Velké práce s nimi hospodáři nemají; jarní voda je podvodňuje sama, a proto užitek slušný.

²⁸⁷Ovocných stromů jest s dostatek, ale ovocnictví se nedaří valně. Za to jest zde velká hojnost jehličnatých lesů, které dávají pěkné dříví stavební i palitelné.

Z řemesel jsou zde zastoupeni krejčí, obuvníci, truhláři, řezník-uzenář a nejvíce zedníci, kteří daleko široko na práci chodí.

K Ratajům náležejí tři mlýny, o nichž se nám zachovaly tyto paměti:

Mlýn Dolejší (nyní Brečkův zvaný) připomíná se poprvé r. 1737, když jej prvního dne v měsíci říjnu prodal Václav Norbert hr. Kinský ze Vchynic a Tetova, jakožto dědičný majitel panství ratajského, Václavu Tobiášovskému, jeho dětem a budoucím na věčné časy za 300 kop gr. míš., mlýn s 2 slož. a 3 stoupami, s poli o 8 kor. a 3 vět., louku na 3 vozy sena a pastvištěm nade mlejnem, slup a ostrůvek mezi vodou. Kupující složil při zápise 25 kop gr. míš. a k tomu závdavku na 4 roč. lhůty 100 kop gr. míš. Ostatek při držaných soudech každoročně platiti po 10 kop. gr. míš. tak dlouho, dokud nebude trhová suma zaplacená.¹⁰⁶⁹⁾

Platu nájemného roč. 60 kop gr. míš. po 15 kopách odváděti při ultimae Martia, Junia, Septembra a Decembra. R. 1758 byla trhová cena zaplacená.

R. 1775 převzal od vdovy a dítěte Tobiášovských mlýn se vším přísl. sázavský poddaný bratr Václav Jan Dobiášovský, a ten svědomitě vdově a sirotkům v possessi všecken náklad v penězích nahradil.

²⁸⁸Mlýn tento byl až do r. 1913 v držení rodiny Břečkovy a mlynář Karel Břečka prodal jej r. toho Filipu hraběti ze Šternberka a ten vystavěl z pily elektrárnu, jejíhož proudu užívá se na jeho hradě Šternberku, jeho dvorech a také v městečku Ratajích. Po válce proměněn starý mlýn na mlýn turbinový, moderní.

Mlýn Hořejší připomíná se 24. června 1713,¹⁰⁷⁰) kdy jej hrabě Václav Norbert Kinský ze Vchynic a Tetova prodal poddanému Jiříku Kousalíkovi za trhovou cenu 150 kop míš. s 1 složením a 1 stoupou. Kousalík položil hned při zápisu 15 kop míš. a zbytek při ročních soudech po 5 kopách tak dlouho se platiti zavázal, až by trhová cena zaplacená byla. Platu bude odváděti 15 zl. rýn., polovic o sv. Janě a polovic o Vánocích. Další puncta mají mlynáři ostatní povinnosti jako u mlýna v Nespěřicích.¹⁰⁷¹)

Avšak dle všeho lhůtu nedodržel, poněvadž vzala milostivá vrchnost mlýn zpět ve svou správu a prodala r. 1717 ratajskému poddanému Jiříku Stehlíkovi, mlynáři v Nespěřicích, za 285 kop míš. a tžž položil při zápise 42 kopy a zavázal se platiti ročně po 50 kopách do té doby, než bude trhová cena zaplacená. Mlýn leží na Živém potoku a jest dosud v držení rodiny Stehlíkovy. Nynějši majitel jest František Stehlík.

Třetí mlýn zove se Chuchelník, kterému dnes se říká nesprávně Kuchelník. Majitel tohoto dědičného mlýna, hrabě Václav Norbert Kinský, prodal mlýn r. 1713 se 2 slož. a 3 stoupami, 6 kor. 4 věrt. polí a pastviny nade mlýnem Václavovi Sezimovi, jeho dětem a dědicům nyní i na časy budoucí a věčný za 300 kop gr. míš., nač on mlynář při zápisu 100 kop gr. míš. složil; ostatní pak každoročně po 15 kopách při držaných soudech beze všeho upomínání se zavázal zaplatiti. Vedle toho bude povinen ročního platu 50 zl. rýn. odváděti, polovici o sv. Janě a druhou polovici o Vánocích beze všeho upomínání do důchodu ratajského. Dále přidržuje ho smlouva k různým povinnostem jako mlynáře nespěřického.¹⁰⁷²)

R. 1731 byl majitelem Chuchelníka Jiřík Svoboda a r. 1737 Josef Ptáček. Majitelé jeho se velmi po sobě střídali a pamatují se tu rodina Hokova, rodina Kmochova a od r. 1910 jest majitelem Frant. Dvořák.

Škola. Městečko Rataje mělo již za dávných dob školu, o níž se ovšem zpráv nedostává. První zmínka o škole činí se r. 1656, kdy vládl na Ratajích Hrazených Frant. Vilém z Talmberka. Dle tradiční pověsti stávala prý tehdy škola i kostel proti zámku v místech, kde nyní stojí dům č. p. 36. A byla-li dříve v některém jiném domku, nezjistilo se. Kniha přiznávajících tabel panství ratajského při r. 1716 mluví několikrát o pozemcích zádušních položených pod školou.¹⁰⁷³)

V r. 1786-87 přestěhována škola^{1073a}) do č. 12 a r. 1790 byla poznovu zařízena.¹⁰⁷⁴) Kdo tehdy školu a učitele vydržoval, není žádného spolehlivého pramene, ale soudíme, že platila fassé učitelská z roku 1713, kterouž doslovně uvádíme:

„V Hrazených Ratajích má učitel platu 20 fl., posnopného 11, v slámě žita 6, ovsa tžž v slámě 6, ječmeně 3 mandele, pak 4 strichy žita v zrně, ječmeně 1 strych; od křtu 6 kr., od pohřbu někdy 12, někdy 6 kr., jak kdy je a někdy nic.“¹⁰⁷⁵) ²⁸⁹Tato fassé potrvála do r. 1767, kteréhožto roku majitelka panství Marie Terezie, vévodkyně Savojská atd., zřídila nový nadační list pro učitele v Ratajích, v Janovicích a v Úžicích tohoto obsahu:

1. V odměnu těmto 3 školmistřům za bezplatné vyučování poddané mládeže dáváme v hotovosti z našeho ratajského důchodu 110 zl. a z lesního úřadu k vytápění škol 6 sáhů měkkého polenového dříví a 6 kop otypek k tomu účelu, aby naši poddaní budoucně od placení obyčejného školného, pak odvádění chleba, vajec a dříví byli zproštěni; ale školmistru ratajskému a janovickému aby se neubralo z platu, který dosud za službu kostelnickou a varhanickou přijímají.

Ve škole městečka Rataj bude cvičena mládež z Rataj, Lededčka, Vraníku, Útěchost, Nového Dvora spolu s ovčínem a cihelnou, kozojedského dvora, Mirošovic, Opatovic, Makolusk, Ježovic, Podvek a Malovid. Školmistři bude²⁹⁰ se za vyučování vypláceti 40 zl. spolu s ustanovenými již dekretem ze dne 18. ledna 1766 dvěma sáhy dříví a dvěma kopami otýpek k palivu. (Ledr, Děje Uhl. Janovic str. 235.)

R. 1835 byla vystavěna škola nová knížetem Janem z Liechtenštejnu,¹⁰⁷⁶) která svému účelu sloužila do r. 1914. Práce robotní vykonali místní poddaní a poddaní příškolených obcí. Plány na budovu tuto dělal a stavbu také provedl Jan Krása, zednický mistr v Ratajích. Téhož roku 1835 rozšířena dosavadní jednotřídní škola na dvoutřídní, r. 1882 rozšířena o třídu třetí a 19¹⁶/₁₀₀ byla rozšířena na třídu čtvrtou.

Příškolená obec ledecká domáhala se vlastní školy a obdržela r. 1909 povolení na jednotřídní exposituru a r. 1914 byla expositura přeměněna ve školu samostatnou. Tím rokem bylo Lededčko vyškoleny ze škol. obce ratajské a zdejší čtyřtřídní škola zredukována na školu trojtřídní.¹⁰⁷⁷)

Obecní zastupitelstvo i míst. škol. rada cítily dávno toho potřebu zříditi nový stánek mládeži a po dlouhém vyjednávání a komisielním řízení přikročilo se konečně ku stavbě nové budovy školní. Ve schůzi místní šk. rady konané 7. dne měs. srpna 1913 rozhodnuto, že má se nová škola postaviti na též místě, kde stojí stará a přidati k parcele stavební místo sousedícího domku č. 13, který již dříve obci k tomu účelu zakoupen byl od majitele Karla Lutryna za 8000 korun.

Plány a rozpočty zhotovil Antonín Kozák, stavitel v Ratajích, a vynesemím c. k. okr. šk. rady v Hoře Kutné ze dne 16. října 1913 č. 4964 byly s některými dodatky schváleny. Nato ihned podala místní školní rada žádost k Jeho Jasnosti panujícímu knížeti Janu II. z Liechtenštejna o dar na stavbu nové budovy školní. Knižecí vrchní správce v Ratajích pan Emil Hartmann vřele tuto žádost doporučil. Vyřízení její došlo z kabinetní kanceláře J. J. dne 2. prosince 1913 a to ve smyslu doporučení vrchního správce, že veškerý náklad spojený se stavbou nové budovy školní v sumě 62.800 K hrazen bude z pokladny knížecí. Do sumy té počítána i cena 8000 K již dříve zmíněného domku. - Tímto činem zapsáno jméno knížecího vrchního správce Emila Hartmana a jméno centrálního ředitele statků liechtenštejnských Ferdinanda Böhma, rytíře z Bawenberku, zlatým písmem v dějinách školy i obce ratajské, neboť na přímluvu jejich J. J. tak rozhodl.

Stavba školy zadána p. Antonínu Kozákovi, staviteli v Ratajích, za sumu 54.000 K, jak zněl od něho zpracovaný rozpočet.

Stará budova školní a zakoupený sousedící domek byly rozbourány a na tom místě dne 16. měs. března 1914 započata stavba školy nové. - Stavba dobře pokračovala a byla oprávněná naděje, že počátkem škol. roku 1914/15 bude účelu svému odevzdána tato moderní a důstojná budova, aby nahradila mládeži, co v minulé dlouhé době bylo promeškáno. Avšak ke konci července 1914 vypukla světová válka, stavitel p. Ant. Kozák povolán k činné službě vojenské a stavba školy zastavena. - Táž toužebně nyní očekává svého dokončení. Nechť pak slouží mládeži k lepšímu vychování, mecenáši knížeti Janu II. z Liechtenštejna ku cti, obci i vlasti k ozdobě.

Ke školní obci náležely původně Rataje, Lededčko, Malovidy, Útěchovosty, Ježovice, Podveky, Makolusky a Zbizuby. Když pak zřízeny školy v Podvekách a Lededčku, zůstaly školní obci jen Rataje a Malovidy.

²⁹¹ Obec politickou tvoří: Rataje, Ježovice, Lededčko, Malovidy, Útěchovosty a Vraník.

Posloupnost učitelstva, pokud se zjistiti dala, jest tato:¹⁰⁷⁸) Prvním učitelem uvádí se r. 1656-66 jistý Martin Balík (Babík), dále Adam Hlaváč (1666-96 †), Jan Studený (1696-1700), Václav Šop (1700-23), Karel Hormík (1723-35, snad Horník), Bernard Kalous (1735-54). Toho asi r. 1747 zastupoval Jan Pacák. Jan Kavan (1754-72), Jos. Vojtišek (1772-1782), Jan Pěnkava (1782-1808),^{1078a}) Jos. Bezvoda (1808-61), Jos. Hnátek (1861-78). Za tohoto říd. učí-

tele byli zde podučitelé: Jos. Bezvoda, Jos. Procházka, Jan Mareš, Fr. Fišer, A. Žák, Ant. Votoček, Frant. Skalák, Jan Čáp, Frant. Mucek (1876-83) a Em. Hnátek (výp.), Josef Horálek (1778-1910 říd.), Jan Kremla (1883-87), Jos. Brunclík (1883-88), Alois Kříčka (1877-97), Karel Paul (1888-90), Jos. Roček (1890-97), Jos. Bárta (1897-1909), Frant. Moravec (1897-99), Jan Chmelík (1899-00), Václav Němec (1900-01), Edvard Klein (výp.), Vojt. Miškovský (výp.), Berta Skokanová (1900-02), Alex Jelínek (1901 † 02), Josefa Grabingrová (výp. 1901-02), Bedřich Hořejš (1902), Julie Pločková (1902-3), Bohumil Černovský (1902-06 a opět 1905-08), Emilie Rainbergrová (1903-10 a opět 1913 až dosud), Zdeněk Ledr (1905 a opět 1911 až dosud), Jos. Lelek (1908-09), Rudolf Krátký (1909 výp.), Jos. Rouč (1909-10), Bohuslav Blažek (1909 ustanoven pro exposituru²⁹² do Leděčka, kde dosud působí), Rudolf Faulkner (1909-10 výp.), Vojtěch Robovský (říd. 1910 † 13), Jarosl. Pichl (1910-11), Marie Mašinová (1910-13), Ant. Urban (1913 výp.), Jindřich Snižek (1913), Josef Rychlík (1913 říd. dosud).

Posloupnost ind. učitelů. Marie Hnátková (1878-1902), Zdeňka Moravcová (1902-05), Marie Kalousková (1905 dosud).

Míst. škol. rada. Předsedové: Vilém Kausek, Karel Břečka, Frant. Jůza, opět Karel Břečka, Frant. Pokorný, Ant. Hošta a MUDr. Jos. Starý dosud.

M. šk. dozorcí: Karel Břečka, Jos. Lutrýn, Karel Břečka, Václav Langšádl, Frant. Jůza, opět Václav Langšádl, Jos. Krása, Frant. Stehlík a MUDr. Jos. Starý dosud.

Pamětní knihu školní založil r. 1878 řídící učitel Josef Horálek. Do ní vepsal vše, co zákonem škol. v r. 1870 vydaném se nařizuje.

Fara a kostel. Až do r. 1343 náležely Rataje farou k Divišovu.¹⁰⁷⁹) Téhož roku za panování císaře Bedřicha Slíčeného a Ludvíka Bavorského, Jana Lucemburského a papeže Klimenta VI. připomíná se již fara, kterou odkazem opatřil Pertold z Lipé a r. 1349 ku prosbě Čenka z Lipé pánové z Vlašimě a ze Šelnberka poddané faráře tohoto z panské právomocnosti propustili a je odevzdali k vládě novému faráři ratajskému.¹⁰⁸⁰) Kde druhy fara stávala, neumí nikdo povědět. Teprve od r. 1713 je zjištěno, že dal Václ. Oktavian Kinský ze Vchynic a Tetova spuštěný a neobydlený hrad Pirkštejn upravití na faru.¹⁰⁸¹)

R. 1371 dal Jan z Pirkštejna ke kostelu připsati lán v Ježovicích a Jindřich z Lipé jako poručník nezletilého syna jeho zaváděl nového faráře r. 1395 do Rataj. R. 1416 usadil na Rataje Jan Ptáček z Pirkštejna opět nového faráře a syn jeho Hynce Ptáček, prve horlivý katolík, stál pak v čele strany podobojí a zajisté jako majitel panství ratajského a patron chrámu Páně dosadil sem kněze svého vyznání.

Původní kostel stával naproti zámku a připomíná se již za papeže Klimenta VI. jako „farní“. Po něm nezbylo ani památky. Dle pověsti byl to chrámeček malý, nepatrný a býval, jak již řečeno, katolický, podobojí a po bitvě na Bílé Hoře opět katolický.

Nynější farní chrám založený r. 1675 ve sluhu smíšeném (renaissačním a barokovém) dostavěn nákladem Františka Maxmiliána z Talmberka r. 1691,¹⁰⁸²) zasvěcený sv. Matouši evang. a apošt., byl 21. září 1691 v den svátku téhož světce vysvěcen Janem Frant. z Talmberka, biskupem královéhradeckým, kterýž byl bratrem majitele Rataj. Jak o tom svědčí erb talmberský a nápis s chronogramem, kterýž takto zní:

IOANES FRIDERICVS A WALDSTEIN ARCHIEPISCOPVS PRAGENSIS VT CONSECRETVR ISTA A IOANNE GRAT LOSE CONSENTIT. (1691.)

Stavitelem byl architekt Ondřej de Quarde. Od těch dob se chrám ten valně nepozměnil. Stojí na zrušeném hřbitově obklopen zdí kol do kola, vypínaje se na malém návrší nad řekou Sázavou a skýtá milého pohledu se všech stran.

Vkročíme-li dovnitř, spatříme tu vysoký a vkusný barokní oltář s hladkými sloupy, který dosahuje v presbytáři výškou až ku klenbě. Ozdoben jest řezbami, vázami, prolamovaným římsovým a sochami sv. Václava a Karla IV.

²⁹³Oltář ten r. 1747 obnovil nákladem svým Vilém Štěpán Kinský, což dokazuje na oltáři

znak rodu tohoto. Staré památné obrazy nahrazeny novými (Smrt sv. Matouše a Nejsv. Trojice), ale zrna špatnějšího. Loď jest tvaru obdélníkového a nad triumfálním obloukem spatřujeme erb Talmberků, dvě lekna proti sobě postavená, dole pěti kořeny spojená a nad přílbou dvě orlích křídla.

Téhož roku byly zřízeny ještě dva postranní oltáře a sice sv. Jana a sv. Frant. Xavera a r. 1752 třetí oltář sv. Kříže. Staré obrazy těchto oltářů byly v letech 1873-79 nahrazeny nezdařilými obrazy sv. Cyrila a Metoděje, blah. Anežky a sv. Václava, sv. Ludmily a sv. Vojtěcha.¹⁰⁸³⁾

V presbytáři stojí z červeného mramoru sekaná schránka pro Nejsvětější ve slohu renaissančním se znakem talmberským. Na barokních patkách umístěny dřevěná řezaná poprsí sv. Václava a sv. Ludmily - ovšem také jen ceny všední.

Před hlavním oltářem stojí ohromně veliké dva svícny, veliká křtitelnice z r. 1685 a na oltáři menší svícny, vše ulito z cínových rakví, které nalezeny byly v podzemních kryptách.

Krypty jsou zde troje: nejstarší uprostřed lodi, kam pochovány členové slavné rodiny Ptáčků z Lipé a Pirkštejna. Z této krypty zachovalo se nám epithafium, které bylo zazděno ve zdi chrámové a četl se na něm tento nápis: ²⁹⁴† HYNCE PTACEK Z LIPE a PIRKSSTEGNA NA RATAGICH a POLNE, NEGWYSSI HOFMISTER A MINCMISTR KRAL. CZESKEHO.

Druhá krypta náležela rodu Malešických z Černožic, o čemž svědčí nápis na kameně, jenž nyní zazděn v pilíři kůru a někdy kryl tuto kryptu. Zní: SOBIE A RODU MEMU K ODPOCZJWANJ TENTO POHRZEB DAL WISTAWIETI * GA GAN MALESSICKY Z CZERNOZZIC LETA 1579. Uprostřed vytesán znak Malešických: had čtyřikrát svinutý, nad korunou patero pštosích per a had, který se okolo tří prostředních per vine.

Třetí krypta náležela rodu Talmberskému a upravena byla v presbytáři u hlav. oltáře. Na kameně kryjícím vchod čte se tento nápis: EX VALLE TALMBERG RATTAGENSIS PEVTN IN PETRA QVAE CHRISTVS EST, FORTVNATOS VIVERE DIES IN ASTRIS. (1701.) To jest: Z údolí prosí Talmberkové Ratajští na skále, jež jest Kristus, aby se těšili z blažené věčnosti nad hvězdami. Rok 1701 jest úmrtním rokem zakladatele t. chrámu Frant. z Talmberka. (Epithaf Ptáčkův nahrazen památ. deskou.)

V chrámě tomto jest ještě pozoruhodno: Vedle cínové trojohé křtitelnice, kterou r. 1685 daroval kostelu Max. Leopold z Talmberka,¹⁰⁸⁴⁾ krásný stříbrný kalich, zvaný talmberský, misal z r. 1735 umělými pracemi z r. 1762 ozdobený a červeným sametem potažený, dále řezby stolic v lodi, cechové prapory připomínající řemeslo bednářské, kolářské, truhlářské, sedlářské, sklenářské a hrnčářské, kovářské, zámečnické a nožířské. Dále jsou tu korouhve se znaky řeznickým, mlynářským, pekařským a krupařským, zednickým a tesařským. Z uvedeného jest zřejmá viděti, že ratajský lid byl dobře řemesel znalý, takže se řemeslo stalo výnosným pramenem obživy těch rodů a čím více jim přibývalo majetku, tím více rostla osada pod hradem a v místech trhových, ve kterých se obyčejně řemeslníci rádi usazovali, a aby se jim dobře vedlo, v jisté poddanství pánů se dávali.

Kazatelna, umístěná v lodi chrámové, je ozdobena umělými řezbami a hodnostáři církevními. Proti sakristii jest kaple, v níž ze starého barokního oltáře zřízen boží hrob, opatřen vkusnými starobylými řezbami.

Chrám ratajský stojí na zrušeném hřbitově obklopen starou zdí kol dokola vypínaje se na malém návrší nad řekou Sázavou, odkud jest milý pohled do celého sázavského okolí. U chrámu tohoto byla r. 1891 otevřena nová cesta a při zakládání silnice nalezeny byly dvě kamenné desky, na nichž vytesány jsou ostrev a leknín. Desky zasazeny blíže vchodu na hřbitov do staré zdi. Ostrev, křížem položené dvě osekane větve, jest heraldickým znakem mnoha českých rodů a zde znamenají pány z Lipé.¹⁰⁸⁵⁾

Leknín, pojmenování v české heraldice, erbovní znamení (dvě lekna nebo lupeny leknínové dole kořeny spojené), jest znakem šlechtických rodů. Mezi nimi byl již roku 1284 Hroznata, který sídlil na Ratajích a Úžicích. Z téhož rodu pocházejí Talmberkové a ti za svůj znak přijali

lekno.¹⁰⁸⁶⁾

²⁹⁵Nejstarší kněží, kteří vedli správu farnosti,¹⁰⁸⁷⁾ k níž náležely i Úžice a Vavřinec, uvádějí se Jakeš (1369), Winter z Kladrub († 1378), Přeč z Dubějovice, Mikuláš Petr z Mohelné (1395), Theodorik,^{1087a)} mnich kláštera sázavského (1411), kterýž zaměnil své místo s plebánem Martinem z Kozmic (1416). Po odchodu tohoto kněze zanikla zdejší farnost a byla teprv osazována až po válce třicetileté.

Prvním farářem jmenuje se kněz František Zbyněk Binovský (1651 † 16¹⁹/₄52).¹⁰⁸⁸⁾ Týž založil první matriku, která se dosud v archivu chová. Poté spravovali r. 1652 administrátoři: Augustus z Tábora, jesuité z Hory Kutné, Petr Karel Lukavecký a opat sázavský Benedikt. R. 1653 byl farářem Václ. Voj. Bílek z Himmelsteinu,¹⁰⁸⁹⁾ který zde t. r. zemřel. Po něm následovali Daniel Černý (1653-68), Jiří Šlechta (1669-70), Jan Stanisl. Dudacius (Duda) do r. 1689. Po čas potřeby vypomáhali zde benediktni sázavští Jiří Itali, Jan Manner, pak jesuité kutnohorští Jan Pavlovský, Václ. Akvinas, Ondřej Ritschio, Petr Karel Vaníček, Karel Labuška, Václav Salát a kněz Cukr z Prahy.

R. 1689 vedli správu fary Norbert Šnajdr, zámucký františkán, a Václav Bernard Singer, který tu pobyl do r. 1692. Za jeho administrace byly ²⁹⁶v chrámě ratajském pokřtěny dvě Turkyně a jeden Turek. Byli to váleční zajatci, které sem přivedl generál Ludvík hrabě z Herberwillu, kterýž měl za manželku Marketku z Talmberka.

První Turkyně byla pokřtěna 30. prosince 1689 jménem Marie Polyxena, druhá 6. ledna 1692 jménem Kateřina Alžběta a Turek pokřtěn jménem Václav Antonín. Kmotrami byly panyn Polyxena a Františka z Talmberka a jich otec Leopold z Talmberka.¹⁰⁹⁰⁾

R. 1692 stal se administr. benediktni sázavský Dominik Ptáček a pak r. 1693 jako farář zde zemřel. Následoval Václ. Leopold Heselius, šlechtic z Czetwimberku do r. 1696, Jan Jakub Chmelvoda (-1698), Ondřej Ludvík Princ (1698-99), admin. Petr Chrisosthom Perták (1699-1701), Fr. Jakub Wazman (1701-04), admin. Adam Václ. Císař (1709-13), Josef Říb (1713-20), adm. Frant. Albrecht, františkán, Jan Norbert Kříž, řečený Kozička (1720-33), Jan Jiří Halaš (1733-43), admin. a kaplan Jan Jiří Nykodým (1743-44), Václav Chládek (1744-58), admin. Frant. Zeman (1758), František Gubernator (1759-72), Daniel Frant. Weber (1773-1810), Jakub Neubauer (1810-12), admin. Jos. Jevl, Frant. Brabec (1812-14), Vojtěch Volf (1814-39), admin. Frant. Wagenknecht, Václ. Jos. Veverka (1840 † 1865), byl také jmenován osob. děkanem, Václav Jos. Rothberger (1866-69), Fr. Šeferna (1869), (1870-73), Frant. Xav. Paták (1873-79), Václ. Čermák (1879-88), Antonín Ječmen (1888 † 97), Kamil Janeček (1897-1901), Jan Balabán (1901-07), Otakar Hála (1907-11), administrátor Jar. Rud. Pazderka, farář, Alois Janoušek (1912-13), adm. Karel Naxera a Adolf Jejkal od r. 1914 farářem dosud.

Dějiny Rataj a Pirkštejna. *Napsali Blažek a Zavadil.* Původ Rataj dlužno hledati již ve XII. století, kdy se tu scházeli okolní lidé na trhy.¹⁰⁹¹⁾ Při létech 1263-1289 byl majitelem městečka i hradu Pirkštejna Přibyslav z Rataj.¹⁰⁹²⁾ Po něm následoval ještě před uplynutím XIII. stol. Hroznata z Husic (Úžic) a Choustníku.¹⁰⁹³⁾ Hroznata nabyl vůkol Rataj mnoho zboží, které svým synům takto rozdělil:¹⁰⁹⁴⁾ Arnošt obdržel nově vystavěný hrad Talmberk, Jenec některé osady v okolí, Závíš hrad Újezdec n. Vltavou a Rataje, vsi Mirošovice a Smilovice, polovici vsi Úžic a vesku Ledecko dědil Heřman.

Hroznata pocházel ze slavného rodu se znakem „lekno“ (vodní růže - leknín) a ten zdvihl se jako purkrabí hradu pražského se svými třemi syny proti králi a statky jejich byly zabráný a darovány arcibiskupství pražskému.¹⁰⁹⁵⁾

Ale ani Heřman, nejmladší syn, dlouho panství svého neudržel. Provinil se proti řádu zemskému a potrestán byl ztrátou všeho svého jmění. Případly tedy Rataje s příslušnými obcemi králi Václavu II. Ten, chtěje odškodniti biskupství pražské za zboží jemu otcem, králem Otakarem odňaté, rozkázal panu Hynkovi z Dubé, aby hranice zboží ratajského obešel a tím také cenu jeho určil. Hynek z Dubé vykonal rozkaz královský 23. května 1295. Na obcházce byli s ním mimo jiné: Křišťan z Pobípes, Havel z Nespěvic, Mladota, Václav, Martin a Heřman z

Podvek, Slavek Jan ze Zbizub, Tomáš a Jan z Ledec. Roku 1295 dne 11. srpna bylo králem Václavem postoupeno zboží ratajské právoplatnou listinou biskupu pražskému Tobiáši z Bechyně.¹⁰⁹⁶) A tak potomci slavného rodu sešli úplně na jmění.

²⁹⁷Zdá se, že ani biskupství nebylo dlouho v držení Rataj. Počátkem XIV. století byly Rataje v držení rodiny Újezdských z Kunic. Z této rodiny pošlý Závíš z Kunic zaměnil panství ratajské s králem Janem Lucemburským (1310-1346) za hrad Újezdec v kraji práchyňském.¹⁰⁹⁷)

Roku 1325 byly prodány Krakovany a tu v listě daném t. r. svědčil Markvart z Rataj. Byli tento přídomek dle zdejších Rataj, bylť on tedy jich majitelem, jež mu biskupství postoupilo.¹⁰⁹⁸) Nestalo-li se tak, pak přešly Rataje v držení pánů z Lipé a Pirkštejna snad koupí či darem od krále Jana Lucemburského. Páni z Lipé byli zvláštní linie pánů z Lipé a z Dubé, větve starodávného rodu se znakem „ostrev“ - dvě osekané, křížem položené větve.

O původu velikého rodu tohoto byly rozličné domněnky a pověsti. Dalimil dí o něm:¹⁰⁹⁹) „mezi lepšími Chval bieše, ostrev na ščitě nosieše; tu ostrev k jmění přijide; leň mě psáti, kak ten rod vnide.“ Pak se mluví o ²⁹⁸Smilovi Světlickém, druhu a účastníku Přemysla Otakara I. v jeho vyhnání roku 1192-1211.¹¹⁰⁰) Pozdější rodopisci domýšleli se, že Hovora (Dovora), osvoboditel knížete Jaromíra z rukou Vršovců, byl prvním toho rodu předkem. Zajímavé je, že osobní jméno Hron požívalo v něm veliké vážnosti, odtud častěji nazýváni Hronovici (Ronovici).¹¹⁰¹)

Původní sídlo této linie, hrad Sloup, jinak Pergenstein, octlo se v moci cizí. A tu mocný a bohatý rod z Lipé hrad i městečko k tomu jinak velmi způsobilé opevnil a na nejnepřístupnějším místě nový hrad vyzdvihl.¹¹⁰²)

V polovici XIV. století byly Rataje postoupeny Janu ze Sloupu, jinak z Pirkštejna a ten již r. 1366 zval se pánem na Ratajích a na památku svého rodu pojmenoval zadní hrad ratajský Pirkštejnem.¹¹⁰³)

Z té doby asi pochází krásně vytesaný znak Hronoviců (ostrev) nalezený při stavbě silnice a zazděný na ohradní zdi starého hřbitova ratajského.

Prvním držitelem Rataj z toho rodu byl Jindřich z Lipé, který mocně zasáhl svou rukou do dějů naší vlasti. Roku 1304 a po třech letech po druhé hájil spolu s jinými pány českými pokladnici království Českého - Horu Kutnou proti Albrechtovi Rakouskému. Jindřich z Lipé a Jan z Vartemberka hrdinně uhájili nejen Hory Kutné, ale i celého království. R. 1309 se zmocnil se svými přáteli měst pražských, přinutil slabého krále Jindřicha Korutanského, aby se odstěhoval na Staré město pražské a sám ve jménu jeho ujal se vlády.

Jindřich Korutanský povolal brzy z Korutan a Bavor nové žoldnéře a ti zemi zle hubili. Po příchodu jejich Jindřich z Lipé dne 27. listopadu 1309 zbaven byl úřadu královského podkomoří (t. j. finančního ministerstva té doby); nicméně když složil řádné účty z úřadování svého, král uznal spravedlnost osobních požadavků jeho v úhrnu 10.320 hřiven stříbra.¹¹⁰⁴)

Zbavení úřadu podkomořského bylo asi příčinou veřejného odstoupení Jindřicha z Lipé od krále. Již roku 1309 sůčastnil se Jindřich poselství ku králi německému do Norimberka s jinými českými pány, nabízejíce synu jeho Janovi české království s podmínkou, aby vstoupil v manželství s kněžnou Eliškou.

Téhož roku zmocnil se znovu Prahy a vyhnav odtud žoldnéře krále Jindřicha Korutanského, uvedl do Čech a na stolec královský povznesl Jana Lucemburského (1310).

Od té doby stal se Jindřich z Lipé rádcem krále Jana. Za časté nepřítomnosti královny obstarával správu celé země. Ale brzy zneužíval svého postavení. Král Jan potřeboval na své výboje a hlučné radovánky při cizích dvorech mnoha peněz. Proto dával za své nepřítomnosti Čechy spravovati tomu, kdo mohl mu dáti najednou největší sumu peněz. Nájemce takový, jakožto králův náměstek, vydíral pak ty peníze na obyvatelstvu domácím. Zpravidla býval jim Jindřich z Lipé nebo některý syn jeho, po případě aspoň někdo z jeho přátel.

Jindřich z Lipé počal se tedy obohacovati z korunních důchodů. Tak měl odváděti králi

týdně pět set hřiven stříbra z dolů kutnohorských, ale on odváděl obyčejně jen 20 neb i 16 hřiven.

²⁹⁹Ještě citlivěji zasáhl v záležitosti dvorní. Jindřich hleděl dojíti přízně královny vdovy, Alžběty Hradecké, jíž patřila věnná města: Hradec, Jaroměř, Chrudim, Mýto a Polička. Alžběta nežila s královnou Eliškou ve valné lásce, takže dvůr pražský a hradecký byly tábory nepřátelské.

Snaha Jindřichova nezůstala bez účinku a statný a dvorský pán rád byl viděn na dvoře Hradeckém, takže klevetní jazykové viděli v pánu z Lipé již soka samého krále a druhého Závise.

Libovůle jeho dostoupila konečně takového stupně, že král Jan dal jej dne 26. října 1315 na hradě pražském zajmouti a uvězniti na hrad Teyřov. Z toho vypukla domácí válka. Celé mocné pokolení Hronoviců, čili jak tehdy se říkalo, celá „Ostrev“, páni z Lichtenburka, z Dubé, z Housky, z Liběšic, z Přibislavě, ze Žlebův a jiní a s nimi všichni přátelé vzácného vězně zdvihli se proti králi. I královna Alžběta ujala se Jindřicha a dala osaditi proti králi svá věnná města, kromě Vysokého Mýta, Jaroměře a Poličky, jež přistoupila dobrovolně ku straně králově. Válka trvala rok (1316) a skončila smírem. Králi byly vráceny korunní statky, jež si šlechta neprávem přisvojila a Jindřich z Lipé propuštěn ze zajetí.

Roku 1317 odebral se král Jan do Němec a odevzdal vládu královně Elišce. Za jeho nepřítomnosti znovu vzbouřil se Jindřich proti královně Elišce, takže byla nucena prchnouti s dětmi na hrad Loket. Zvědév to král, přišel s vojskem sebraným v cizině a plnil statky odbojných pánů. Konečně na sněmu v Domažlicích (1318) došlo ku smíru. Jindřich z Lipé opět ustanoven správcem královských měst čili podkomořím a pánům statky byly ponechány. Důležitý ten úřad byl dědičně ponechán i rodu jeho, jenž jej téměř bez přerušení až do r. 1620 zastával.

³⁰⁰Od svého nového povýšení stal se Jindřich z Lipé nejdůvěrnějším přítelem krále Jana. Od té doby rozhodoval tím neobmezeněji, čím větší byla králova důvěra. Také vyznamenal jej král, že jednu ze svých příbuzných, Anežku z Blankenheima, provdal za nejstaršího jeho syna Jindřicha Železného.

Poslední léta žil Jindřich jako královský hejtman na Moravě, nejspíše ale proto, aby byl blízko královny Alžběty Hradecké, kteráž přebývala od roku 1319 nejvíce v Brně. Tam také zemřel 26. srpna 1329 a pochován za velikého účastenství v novém chrámu „kláštera Králové“ na Starém Brně.^{1104a)} Smrti jeho nejvíce litovala královna Alžběta. Opat zbraslavský Petr píše, že bolest její pro smrt miláčka jejího byla tak veliká, že všichni se zhrozili velikého nářku, jaký vedla.

Jindřich z Lipé zanechal čtyři syny: Jana, Jindřicha, Bertolda a Čeňka. Dědicem Rataj stal se vyšehradský probošt Bertold z Lipé.¹¹⁰⁵⁾ Zastával od roku 1336 s důstojenstvím proboštským spojený úřad nejvyššího maršálka a po odchodu krále Jana Lucemburského do Francie (1337) jmenován byl zemským hejtmanem. Bertold z Lipé zdržoval se často na Ratajích. Za něho připomíná se poprvé kostel v Ratajích, jenž již dříve asi stál. Že kostel již před r. 1336 stál, jest jisto, neboť jmenovaný probošt Bertold dne 10. května 1345 osvobodil mlýn ratajský, nyní Břečkův, ode vši roboty pro kostel ratajský.¹¹⁰⁶⁾

Vypravuje se, že prý kostel ratajský stával na místě, kde jest nyní zahrada správce panství ratajského a na blízku že byl hřbitov a to na straně k městečku obrácené. Že tato pověst není lichou, vysvítá z toho, že na jmenovaných místech byly vykopány kosti mrtvol. Na zahradě obchodníka pana Hrubce vykopána byla celá lidská kostra. Ovšem, že nález kostí lidských v oněch místech mohl by míti příčinu jinou, ale pravděpodobnější jest domněnka prvá. Fara stávala na místě, kde je nyní dům čís. 37. mezi hostincem „na Poště“ a domem p. Hrubce.

R. 1346 se pánové z Lipé o všechny statky svoje rozdělili. Na čtvrtý díl připadlo zboží dílem v Čechách, dílem na Moravě ležící, t. „hrady ratajské“ s městečkem, města Bludov, Šumperk a Jevíčko, vsi Kornice, Střítěž, Humpolec a hrad olomučanský u Blanska; avšak tak, že statky Jindřichovy (syn Janův), Bertoldovy a Čeňkovy nedílné zůstávaly a všem třem nále-

žely společně.¹¹⁰⁷⁾ Bertold zemřel r. 1347 a statky připadly pak Čenkově z Lipé. Nedílnost statků těch nezůstala dlouho, neboť brzo Čeněk byl ze všech spolků propuštěn a zůstala mu jen část zboží ratajského a některé statky moravské.¹¹⁰⁸⁾ Společnou vládu zavedli sobě r. 1347 a brzo na to ji rozvázali.¹¹⁰⁹⁾

Čeněk z Lipé stal se (1349) po smrti Jindřicha z Lipé nejvyšším maršálkem království Českého. Mezi tím byly mu Rataje r. 1349 pro dluhy zastaveny a těmito zástavními pány, zdá se, že byli Hynek z Vlašimě a Janek ze Šelnerka, na jejichžto přimluvu osvobodil občany ratajské od robotování pro kostel ratajský.¹¹¹⁰⁾ Statky odkázal svým třem dětem: Janovi, Smilovi a Elišce (1360).

Starší Jan či Hanuš, řečený Ptáček, měl v držení Polnou a po brzké smrti bratra Smila také Rataje. I přijal od svého oblíbeného sídla, hradu Pirkštejna, příjmy „z Pirkštejna“. Zde na hradě Pirkštejně ztrávil největší část³⁰¹ svého života a zřídil při kostele ratajském kaplanství. Daroval r. 1371 kostelu lán pole v Ježovicích, aby farář zdejší živil za to jednoho kaplana a před hlavní oltář zřídil věčnou lampu, aby hořela za spásu duše jeho a manželky, jakož i blahé paměti Čenka z Pirkštejna otce, Juty matky naší milované, Smila bratra našeho, Elišky, sestry naší atd.¹¹¹¹⁾

Z popisu diecése pražské, jež dal sepsati arcibiskup Arnošt z Pardubic v letech 1344-1350, jest patrné, že fara Rataje patřila tehdy dekanátu kouřimskému. V té době vyskytují se již i v okolí kostely v Podvekách sv. Havla (1358), v Úzicích (1373), ve Vavřinci (1359), v Uhl. Janovicích (1359) s vlastními faráři.

Jan či Hanuš z Pirkštejna zastával po dlouhý čas úřad přisedícího soudu zemského a nazýval se již r. 1366 pánem na Ratajích.¹¹¹²⁾ Zemřel ku konci XIV. století ustanoviv dědici statků syny Hanuše a Hynce.

Hanuš Ptáček z Lipé a Pirkštejna žil zprvu v rozbroji s králem Václavem IV. (1378-1419). Podnikal na vlastní pěst časté výlety do okolí a škodil velmi statkům královským, městům i klášterům, krátce řečeno, oblíbil si řemeslo loupežnické, čímž mnoho cti svému jménu nepřidal.

Země česká byla postižena tehdy mnohými pohromami. Král Václav IV. byl konečně i do vězení zavlečen a tu mnozí rytíři používající nepřítomnosti královny, počali pokojné cestovatele přepadávati a olupovati, čímž jména ne právě čestného „loupežníků“ si vydobyli. Bratr krále Václava IV. Zikmund, chtěje učiniti přítrž těmto nešvarům, přitáhl s velikým vojskem do Čech a mnohé z oněch hradů loupežných zbořil. Takový osud stihl též hrad³⁰² Talmberk, jehož majitelem (vlastně uchvatitelem, neboť vyhnal posádku talmberskou a Diviše z Talmberka ve vězení držel) byl jakýsi Havel Medek z Valdeka, sídlící r. 1349 na hradě Tejnici nad Sázavou. Pověstný loupežník Racek Kobyla, jehož král Zikmund se svými Uhry stíhal, prchl na hrad Skalici. Tento hrad byl od Uhrů brzy obsazen a on vši naděje na vítězství zbaven, byl nucen se vzdáti, prchl v noci na hrad Talmberk a zahrnav tehdejšího majitele Havla Medka z Valdeku, sám jej obsadil (1402).

Král Zikmund mezi tím ztroskotav hrad Skalici, pronásledoval rytíře loupežného Racka i na hrad Talmberk, jej dobyl a stejný osud hradu Skalice mu připravil. Racek Kobyla prchl od tud na hrad ratajský, kdež byl od stejné smýšlejšího Hanuše z Pirkštejna s otevřenou náručí přijat. Oba pak společně s Erhardem z Kunštátu prý mnohých pěkných šrůtek prodělali. Král Václav IV., ač dobrák, přece uznával, že všeho moc škodí a dal oba Hanuše i Erharda na den 7. března 1406 do Prahy před zemský soud předvolati, aby se ze svých činů zodpovídali. Ničeho tím nebylo docíleno. Hanuš Ptáček snad slíbil pokojně se chovati, ale myslel jinak, neboť brzy na to začal na novo a hůře, takže roku 1407 měl Lacek z Kravař, přítel domu z Lipé co dělati, aby rozezleného krále udobřil a k smírnému narovnání přiměl. Ale Hanuš, ač na nějaký čas ustal, přec brzy své oblíbené řemeslo prováděl a to v takové míře, že z daleka vyhýbáno Ratajům jako místu zloповěstnému. Konečně roku 1407 dne 14. října smířil se s králem slibiv se pokojně v zemi chovati.¹¹¹³⁾

Ale mír dlouho nepanoval; neboť Hanuš zase své řemeslo opakoval. Když r. 1410 král Václav žádal berni, píše Jindřichovi z Rožmberka, že vyvadil 4 hrady, a to Lichtenburk, Lomnici, Tachov a Rataje.¹¹¹⁴) Takové opatření Hanuše přec zastránilo. Brzo potom hlásil se pravý dědic zboží ratajského Jan Ptáček z Pirkštejna a z Polné a dal t. r. Hanuše, Hynka a Čenka na soud, aby mu Rataje vydali. Dne 1. února 1412 vynesli mocní oprávcové (ubrmanové) takto za právo: Hanuš má ve 4 nedělích postoupiti vše, což k ratajským hradům a městu i zboží, které k tomu náleží. Za škody, ježto Hanuš „bráně páně Ptáčkovo zboží“ má, obdrží ves Senohrady a 50 hřiven stř. za odstoupení Rataj.¹¹¹⁵)

Co se stalo s jeho soudruhem Rackem a kdy se od Hanuše odloučil, není známo. V dějinách však uvádí se to jméno r. 1414, kdy Racek Kobyla stál v přízni krále Václava IV. Racek totiž poslán byl od krále na Hory Kutné, aby tam vyzvedl od správce dolů povinnou daň králi. Tam byl Racek nejspíše pro zpupnost zabit. V té době zastával již Hynek Ptáček úřad nejvyššího maršálka.

Hanuš Ptáček zemřel roku 1420. Rataje měl v držení po jeho smrti Hynce Ptáček z Pirkštejna, nejslavnější z držitelů Rataj. Avšak brzo se ukázalo, že Hynce Ptáček jest muž znamenitý, když postavil se v čelo veškeré strany podobojí a byv prve katolíkem stal se za nedlouho Husitou v pravém toho slova smyslu. Právilo se, že z vůle jeho jediného býval pokoj v Čechách. Bylť to muž bystrého rozumu a myslí vysoké, bylť vždy hovorný a veselý.¹¹¹⁶)

Po smrti krále Albrechta usiloval Hynce Ptáček i jeho strana nečekati, až nedospělý syn Albrechtův Ladislav Pohrobek dospěje, ale aby se stal v Čechách hned někdo králem, jenž by dostáti mohl danému slovu a splniti sliby kdysi císaře Zikmunda, aby zavládl nový pořádek dle zásad většiny národa.

³⁰³Obě strany, jak Ptáčkova tak i strana Rožmberkova a Menharta z Hradce, smluvily se povolati sněm obou stran v pátek Nového léta 1440 do Prahy a tam se uraditi, koho by měli voliti králem.¹¹¹⁷) Na tomto sněmu drženém na radnici staroměstské učiněn smír o všechny posavadní rozepře, obojí strana od svého zvolence upustila a ustanoveno, aby v době bezvládi všechna správa vykonávána byla krajskými hejtmany.

V kraji kouřimském zvolen byl Hynce Ptáček ratajský a 17. března 1440 na sněmu časlavském zvolen byl vrchním hejtmánem,¹¹¹⁸) kterýmžto důstojenstvím nabyt ještě větší moci a vážnosti. Za jeho náměstka zvolen Jan Čabelický ze Soutic, přítel Ptáčkův od mladosti.

Působením Ptáčkovým uzavřeno bylo na sněmu v Praze (1443) vypraviti posly k císaři Fridrichovi s určitou žádostí, aby jim Ladislav byl vydán. Vyjednávání o dalších záležitostech strany podobojí mělo se díti na sněmu v Dobříši. I pan Hynce Ptáček vydal se již na cestu, ale zachvácen byv těžkou nemocí, půldruhé míle od sídla svého Rataj, musel se vrátiti domů a zde dne 27. srpna 1444 náhle skonal a pochován v kryptě pod kostelem.

Byla to ohromná ztráta nejen pro stranu horlivých, ale i pro celý národ, neboť jedině on byl schopen zjednatí vlastní pokoj bez prolévání krve. Ztráta znamenitého hejtmána byla nahrazena vůdcem stejně schopným a také tak váženým, ač ještě mladým - Jiříkem z Kunštátu a Poděbrad.

³⁰⁴Hyncem Ptáčkem vymřel rod jeho po meči. Vdova jeho, paní Anna z Hradce, vdala se po dvou letech za Jindřicha z Michalovic. Poručníkem nezletilé dcery Žofie ustanoven byl¹¹¹⁹) Jan Čabelický ze Soutic, který se stal brzy hejtmánem kraje kouřimského. Za jeho správy 28. srpna 1447 městečko Rataje neopatrností čeledě vyhořelo. Čabelický sídlil z větší části na Ratajích, kdež r. 1463 svou sličnou schovanku Žofii¹¹²⁰) provdal za knížete Viktorina z Minsterberka, syna krále Jiřího z Poděbrad. Tím sňatkem dostaly se hrady Polná, Přibyslav, Ronov, Rataje a Pirkštejn po smrti Žofie knížeti Viktorinovi z Minsterberka. Téhož r. ještě kníže Matyáš z Brtnice, písaři svému, obnovil list na osvobození domu v Ratajích, kterýž měl od Jana ze Soutice, ale jemu i s domem a městečkem shořel.¹¹²¹)

Kníže Viktorin, nejstarší syn krále Jiřího z Poděbrad (1458-1471), proslul jako statečný vojevůdce ve válkách, které musel vésti král Jiří s neposlušnými poddanými a s králem uher-

ským Matyášem. Zdeněk ze Šternberka zdvihl z uražené hrdosti a neukojné žiřtnosti odpor proti dávnému příteli svému, králi Jiřimu, a tím zavdal podnět k válce občanské. Přidržel se krále uherského Matyáše, jenž chtěl koruny české dosáhnouti k radě papežské. Vložil tedy houfy žoldněřů svých na hrad Český Šternberk. Viktorinovi bylo uloženo oblehnouti hrad Šternberk, jenž byl kromě jiných hradů v červenci 1467 dobyt.

Viktorin nedočkal se pádu hradu. Brzy odtud odtáhl s vojskem proti Slezanům do Kladska, nad nimiž zvítězil 16. června t. r. Odtud táhl na Moravu, osvobodil Špilberk od vojska městského obležený a porazil Brněnské. Začátkem roku 1468 táhl dle rozkazu otcova do Rakous proti císaři a zvítězil. Po návratu na Moravu obsadil Třebíč. Když pak nemohl ubrániti města proti Uhrům, vyvedl vojsko své 14. května na klášter nad městem a odtud se v noci z 5. na 6. června s většinou vojska šťastně skrze Uhry probil.

R. 1469 dne 27. července měl schůzku v městě Veselí n. Moravou se svým švakrem Jindřichem z Lipé. Přepaden byl náhle Uhry, po statečném odporu zajat a do Uher odvezen,¹¹²²⁾ načež musel králi Matyáši statky své v Čechách, zejména město Kolín, hrad a celé panství ratajské postoupiti a podvoliti se mu, napotom sloužiti jako králi a pánu svému.¹¹²³⁾ Teprv 23. prosince r. 1479 jej král Matyáš z tohoto závazku propustil a s ním o Rataje³⁰⁵ smlouvu učiněnou za neplatnou prohlásil.¹¹²⁴⁾ Mezi tím přešly Rataje způsobem neznámým v držení Čenka Kuny z Kunštátu, který je roku 1475 ještě držel.¹¹²⁵⁾ Zdá se pak, že Viktorin nabyl opět dědičného práva svého, ač s bratrem Jindřichem mnohé nesnáze a různice byly.¹¹²⁶⁾

Teprv 22. listopadu 1486 učinili oba bratři narovnáni tak, že Viktorin Bernardovi Oplovi 2000 kop gr. č. zaplatil, za které Opl panství v zástavě držel a užíval, a panství ratajské mu napotom vráceno bylo.

A kníže Viktorin z Minsterberka prodal panství své r. 1487 Bohuslavu ze Švamberka a na Zvíkově; oba dvory popl. s městečkem Ratajemi a vesnic: Kozojedy, Mirošovice, Lededko, Úžice s podacím, Staňkovic (Černé Bláto), Smilovice, Opatovice, Malovidy, Ježovice, Makolusky, Útěchovsty, Litichovice i s přísl. za 3000 kop pr. gr. ale vymíniv sobě z prodeje troje hony na pustině březinami a vřesem porostlé u Černého Bláta k držení a užívání Bernardu Oplovi z Fictum. To stalo se r. 1487 ten pondělí před sv. Vítem.¹¹²⁷⁾

Bohuslav ze Švamberka byl jako kníže Viktorin vězněm krále Matyáše. I on r. 1479 byl propuštěn z vězení uherského a žil pak v odloučenosti na svých zámcích. Zemřel r. 1499 dne 15. února na Boru a tam v kostele sv. Mikuláše pochován. Ze 4 synů zemřeli tři před otcem a ratajské zboží dědil nejmladší syn Jindřich, kterýž odstoupil Rataje, Bor a Domažlice 18. května³⁰⁶ 1493 Křištofu ze Švamberka, jenž se trvale usadil v Ratajích. Oženil se roku 1505 s Magdalenou rozenou ze Šellenberka († 19. dubna r. 1508), po druhé (20. listopadu 1508) s Anežkou Bezdrůžickou z Kolovrat. Roku 1513 přikoupil hrad Orlik a po smrti strýce Jindřicha († 1523) zdědil i zámky Švamberk a Zvíkov. Témuž Křištofu ze Švamberka žaluje Zdeněk z Bošína, purkrabí na Ratajích, že nemůže dobýti platu na Nešperákově z Rataj.¹¹²⁸⁾ R. 1524 učinil směnu s Václavem Robmhapem ze Suché, tak že tento: v Ratajích hrad a druhý hrad řečený Pirkštejn a město, tudíž při těch hradech vesnice Kozojedy, Malovidy, Ježovice, Útěchovsty, Staňkovic, Smilovice, Mirošovice, Opatovice, Makolusky, Litichovice a Želives celé v Úžicích, Lededku a Hošťalovicích což tu měl i s příslušenstvím obdržel a onen zase tvrz poblíž Strakonice ležící Sudoměř s vesnicemi Sudoměř, Ražicemi a Humny.¹¹²⁹⁾ - Panství své Robmhap rozšířil o vesnice Chmelišťe a Vavřinec, které přikoupil.¹¹³⁰⁾ Robmhap zde nedlouho panoval; prodal Rataje 3. února 1528 za 6500 kop pražských grošů¹¹³¹⁾ rytíři Ladislavovi Malešickému z Černožic se všemi dávkami a robotami, jehož potomkům náležely přes půl století. Purkrabím jmenován Ambrož z Pilbína.¹¹³²⁾

Vladykové Malešičtí z Černožic měli v držení Rataje za panování krále Ferdinanda I. (1526-1564). Ve znaku svém měli hada čtyřikrát svinutého, nad zavěnou přílbou sedm pštrosích per, z nichž pět prostředních had čtyřikrát otáčí. Týž znak udělen i Ratajům. Pečeť se znakem dosud chová se v majetku Rataj. Ladislav Malešický z Černožic, který zemřel v čase

asi 1533-37,¹¹⁵³) měl s manželkou Barborou, rozenou z Ostrova, tři syny: Viléma, Václava a Půtu, dceru Johannu, provdanou za rytíře Markvarta z Věžníků. Ze synů zemřel nejdříve Vilém (1541), po něm v krátkém čase Půta a pánem na Ratajích stal se r. 1544 Václav Malešický z Černožic. Týž přikoupil v druhé polovici XVI. století od Diviše Slavaty z Chlumu a Košumberka hrad Talmberk (pustý zámek) s vesnicemi Talmberkem, Čekanovem, Chrastnou a díly ve vsích Karlovicích, Ledecku a Úžicích s podacím kostelním i s příslušenstvím.¹¹³⁴) Od té doby zůstává Talmberk s panstvím ratajským spojen.

R. 1577 postupuje Přibík Sekera ze Sedčic na Jestřibci Smilovi z Hodějova na Chotěšicích a manželce jeho Anežce, roz. z Nemyše, práva svého, kteréž má ke 1400 kop. gr. č. na dědicství Václava Malešického z Černožic a na Ratajích, zámku a městečku, na vsích Vavřinci, Chmelišti a Smilovicích.

Juxto r. 1620 Bernard ml., Bohuslav a Adam, bratři z Hodějova, na Konopišti, Teynci n. Sáz. pravnukové a Smil z Hodějova na Tloskově též pravnuke postoupili práva svého na ně přišlého k polovici summy nadepsané Jiřímu z Talmberka, nejvyš. komor. král. Českého.

Václav Malešický odkázal před smrtí (1571) Rataje synu Janovi Malešickému z Černožic. Týž zasnoubil se s Veronikou z Řičan. Závětí 30. dubna 1580 vyhotovenou odkázal statky dětem: Václavovi, Janovi, Ladislavovi, Magdaleně a Kateřině. Poručníky byli Mikuláš z Řičan, Václav z Věžníků, Jan Beřkovský ze Šebířova na Mratíně.¹¹³⁵) Tento Jan Malešický zřídil sobě a své rodině v kostele ratajském hrobku (1579). Kámen, jenž kryl někdy vchod do této hrobky, jest zazděn v pilíři kůru a má nápis:

„Sobě a rodu svému k odpočívání tento pohřeb dal vystavěti já, Jan Malešický z Černožic.“ Uprostřed kamene vyryt jest rok 1579 a znak rodu Malešických.

³⁰⁷Rataje dostaly se Čejkovi z Olbramovic, jenž měl za manželku Magdalenu, dceru Jana Malešického. Po její smrti († 1593) spravoval statky zpočátku sám, později dostaly se dceři Veronice, provdané za Mikuláše Hřana z Harasova. Konečně pro dluhy přešly na rod Šternberský a po nějaký čas přecházely přímo z ruky do ruky.

Paní Veronika ze Šternberka koupila Rataje 19. října 1604 za 61.400 kop míš.¹¹³⁶) Již roku 1609 jmenuje se však držitelem Rataj Ferdinand,¹¹³⁷) purkrabě z Donína, president nad apeliacemi a nejvyšší hofmistr král. Českého († 1616).¹¹³⁸)

Císař Rudolf II. povolil 16. dne měs. května 1610 k žádosti Ferdinanda z Donína, pána na Ratajích atd., dva výroční trhy městečku Ratajím. Týž pán z Donína zapsal své manželce Markétě roz. Trčkové z Lípy a na Chrašti, kterou r. 1607 k manželství pojal, 10.000 kop gr. č. na svých statcích.¹¹³⁹) Po smrti jeho připadlo zboží ratajské jeho bratru Janu, purkrabímu z Donína, kterýž je 3. dne měs. června r. 1611 za 72.000 kop gr. míš. prodal pí. Markétě z Donína, roz. Trčkové z Lípy.¹¹⁴⁰) Trčkovna provdala se roku 1615 za Jiříka z Talmberka. R. 1623 přikoupila z konfiskace statek Černé Bláto.¹¹⁴¹) Když r. 1627 byly Rataje od roznicených sedláků zpuštěny, prodala je r. 1628 rytíři Janovi de Vitte z Lilientálu za 60.000 kop gr. míš.¹¹⁴²)

³⁰⁸Po smrti Jana de Vitte stala se majitelkou Rataj vdova Anna rozená z Glouchova, která zboží ratajské prodala i s Kácovem pí. Benigně Kateřině z Lobkovic,¹¹⁴³) od níž Rataje koupil 20. září (vklad) r. 1636 Bedřich z Talmberka, president nad apeliacemi, za 70.000 zl. rýnských.¹¹⁴⁴) Touto koupí přešly Rataje po dlouhý čas v majetek rodiny z Talmberku.

Ke zboží tomu náleželo tehdy: Zámek a městečko Rataje Hrazené, pustý zámek Talmberk, vsi Ledecsko, Čekanov, Chrastná, Úžice, Smilovice, Staňkovice, Mirošovice, Opatovice, Makolusky, Podveky, část Zbizub, Tlučeň, Lžovice (?), Malovidy, Chmeliště, Vavřinec, dvory v Útěchvostech, Vraníku a Černém Blátě.

Pánové z Talmberka, starobylá rodina panská, nyní vymřelá větev starodávného rodu „Iekna“ a tudíž spřízněni s pány z Kunic a Martinic. Přijímá své vzali od stejnojmenného hradu Talmberka, který založil r. 1280 pan Hroznata z Choustníka a Úžic, nejvyšší purkrabí král. Českého, pro syna svého Arnošta, předka šlechtického rodu z Talmberka.

Bedřich či Frydrych z Talmberka zasahoval mocnou rukou v události své doby. Byl dob-

rým státníkem, jenž šťastně prodělal bouřlivá léta 1618-1620, začež byl za odměnu věrnosti od císaře Ferdinanda II. jmenován presidentem soudu apelačního a nejvyšším sudím království Českého (1625). Z manželství jeho s Maří z Lobkovic posli synové František Vilém a Jan Arnošt Eusebius a dvě dcery Polyxena Marie a Alžběta Eusebie. Po smrti své (13./X. 1643)¹¹⁴⁵⁾ odkázal Rataje a Nemyšl Františkovi Vilémovi a Janovi Vlašim, Domašín a Věžníky. František ujav se Rataj oženil se s Voršilou z Pappenheimu na Březině a zdědil po svobodném bratru Janovi i jeho statky. Spojené zboží držel do r. 1663,¹¹⁴⁶⁾ kteréhož roku v září postoupil je svému synu Františku Maxmiliánovi, kterýž měl za manželku Evu Kustošovnu ze Zubří a z Lipky a roku 1675 starý zámek úplně přestavěl. Zemřel 1701 v den 16. měs. února jako rada soudu dvorského a komorního. Za jeho vlády zuřil v zemi České mor a také mnoho lidu na Ratajsku ranou morovou se světa sešlo. V Ratajích byla první obětí moru Eva Kustošovna, manželka pána ratajského.¹¹⁴⁷⁾

Tento pán na Ratajích, Černém Blátě, Třebovli a Talmberku míval časté spory o honitbu s pány černokosteckými. Aby bylo jednou sporů těch konec, vyslal 22. dne měs. května r. 1687 do Kostelce nad Černými lesy svého obilního písaře Jana Sobotku k jednání o myslivost s plnomocněnými úředníky knížete Lichtenštejna. A učiněno také narovnání, že hranice obce vranické nesmí překročiti. Actum ut supra. Podpisy a pečeti.^{1147a)}

Po Fr. Max. následoval v držení panství syn jeho Jan Frant. Ludvík z Talmberka. Nedlouho po smrti otce svého Fr. Maxmil. Leop. z Talmberka následovala téhož na věčnost dcera jeho Polyxena, baronka z Tyčí, ve věku 35 let v Libini (1703). Dle přání svého v testamentu projeveného bylo mrtvé tělo její do Rataj převezeno a zde 8. června 1706 v téže kryptě po bok svým rodičům k věčnému spánku uloženo.¹¹⁴⁸⁾ Z fundace od ní založené (2000 zl.) požívají faráři ratajští důchod 120 zl. ročně, začež povinni jsou každého týdne čísti tři mše sv. za Frant. Leop., za Evu a za Polyxenu z Tyčí.¹¹⁴⁹⁾

Nástupci Frant. Leop. Maxm. z Talmberka Janovi nevedlo se asi valně, neboť převzal otcovských dluhů 50.000 rýn. a bratru měl vyplatiti 70.000 fl. a proto již r. 1709 vyskytuje se na zdejší panství sekvestor jistý František Poš. Jan z Talmberka prodal již r. 1712 veškeré své zboží Václavu Oktavia₃₀₉novi hraběti ze Vchynic a Tetova, který starý sešlý hrad Pirkštejn kolem r. 1713 na farní dům přestavěti dal a panství své synu Josefu Janovi Maxmilianovi, pánu na Sloupě atd., rytíři řádu sv. Jana, postoupil.¹¹⁵⁰⁾

Jan z Talmberka zemřel r. 1730 bezdětek v Horosedlicích. Starší bratr František měl s Felicitou, roz. z Vrtby, syna Josefa Václava a tři dcery; odebral se do Slezska, kam se byla jeho dcera r. 1728 vdala za Václava Leop. Šípa z Branice († již r. 1731 v Opavě). Jeho syn Josef, poručík pěšího pluku, zemřel také v Horosedlicích roku 1735 jako poslední potomek starodávného rodu svého.¹¹⁵¹⁾

Vzácnou památkou rodu Talmberského jest tak zv. Talmberský kodex, chovaný v českém Museu. Jest to rukopis na vel. papíře 445 listů, psán pro pana Jindřicha z Hradce, nejv. purkrabí pražského v letech 1503-06. Kniha ta obsahuje nejbohatší sklad jak listin pro správu zemskou důležitých, tak nálezů soudu zemského od roku 1320 do prvních let století XVI.; jest to jeden z nejpřednějších skvostů středověké literatury. Jakým způsobem dostal se kodex rodu Talmberskému, není známo. Roku 1678 dal jej Jan František svob. pán z Talmberka bratru svému Janu Fr. Křištofu z Talmberka, biskupu královéhradeckému, žádaje jej, aby si jej na památku ponechal, a aby rodině Talmberské nikdy nebyl odcizen. Později dostal se vzácný rukopis do knihovny arcibiskupské a pak do knihovny Musea království Českého. Palacký uveřejnil mnoho listin z tohoto rukopisu a všude podotýkal, že výpis učiněn z kodexu Talmberského. Uchoval tím památku, že rodině té náležel, i když ona již vyhynula.

³¹⁰R. 1719 13. ledna připadly Rataje Hrazeně¹¹⁵²⁾ čtvrtému synu hrab. Štěpánovi Vilému Kinskému ze Vchynic a Tetova, pánu na Ratajích, Talmberku, Chocnici, Rychenburku, Rosicích, Úřeticích a Březovicích.¹¹⁵³⁾ Štěpán hrabě Kinský byl tajným radou J. M. C. a komořím, r. 1733 stal se nejvyšším zemským maršálkem, místodržitelem, od roku

1737 nejvyšším komořím a nejv. hofmistrem král. Českého. Roku 1721 byl mimořádným vyslancem u cara Petra I. v Moskvě, u krále Augusta II. v Polsku, též u francouzského krále Ludvíka XV. Pro veliké zásluhy povýšen byl roku 1746 do stavu knížecího. Zemřel 12. března 1749 jako rytíř zlatého rouna a pochován v Praze.

Syn a dědic Rataj Jan Maxm. hr. Kinský, rytíř řádu sv. Jana, zdržoval se často mimo Čechy. Za jeho nepřítomnosti spravoval panství kníže Fr. Josef Kinský a po smrti jeho, manželka Leopoldina, rozená hraběnka z Palffy. Roku 1755 připojil k Ratajům přikoupený statek Uhlířské Janovice. Ale již 1. července roku 1764 koupila panství ratajské i s přikoupeným statkem uhliřskojanovickým vévodkyně Marie Terezie Anna Felicitas Savojská a Karignanská, rozená kněžna z Liechtenštejna, majitelka panství černokosteleckého, úříňovského, škvoreckého, kounického atd. za 305.000 zlatých rýnských.¹¹⁵⁴) Následujícího roku (1765) přikoupila ves Podveky a les Ušalek. Zemřela ve Vídni dne 20. února 1772, odkávši poslední vůli ze dne 16. srpna 1769 nejen Rataje, ale všechna svá rozsáhlá panství knížeti Frant. Josefu z Liechtenštejna, cis. taj. radovi, ko₃₁₁mořím a rytíři zlatého rouna.¹¹⁵⁵) († 18. srpna 1781). Ten odkázal panství své nedospělému synu Aloisu Josefovi. Týž byl dne 7. prosince 1781 prohlášen plnoletým a uveden v právo majitele. Nový majitel panství byl původně důstojníkem vojenským. Od r. 1783 věnoval se výhradně správě svých statků, pečuje hlavně o lesnictví a chov dobytka. Také knihovnu a umělecké sbírky rodu Liechtenštejnského značně rozmnožil. Zemřel 24. března 1805 bez potomků a následnictví připadlo jeho bratru Josefovi knížeti z Liechtenštejna. Týž vstoupil roku 1782 do armády a účastnil se v letech 1787-1790 války, vynikaje všude odvahou a podnikavostí. Byl majitelem ryt. kříže voj. řádu Marie Terezie.

Roku 1805 bojoval proti Francouzům u Slavkova a účastnil se pak jednání s císařem Napoleonem. Roku 1806 stal se rytířem zlatého rouna a r. 1808 generálem jízdy. Roku 1809 vynikl slavně v bitvě u Ošpuru a velel armádě u Wagramu. Mír mezi Rakouskem a Francií byl též jím podepsán. Od těch dob přetelala jeho vojenská sláva a on věnoval se jen správě svých statků. Zemřel 20. dubna 1836. Ze šesti jeho synů přejal Alois Josef (1796-1858) veškeré otcovské zboží. Byl od r. 1827 členem, pak předsedou „Zemědělské společnosti pro království České“, kteráž blahodárně působila po vlastech našich.¹¹⁵⁶) Nynějším majitelem panství ratajského jest panující kníže Jan II. z Liechtenštejna.

Zámek ratajský vévodí východnímu konci městečka. Po schodech vedle sochy sv. Jana přijdeme do dvoru bývalého pivovaru k hlavnímu průčelí zámku. Jednopatrový zámek, ozdobený malou vížkou a obrácený k západu, má vzhled novověký a v něm nyní jsou jen byty a kanceláře knížecích úředníků. Pozornost poutají malebné římsy okenní z červeného nučického pískovce. Z té strany je zachovalý hluboký příkop, jímž byl kdysi zámek oddělen od městečka. Přes kamenný most vejdemo k zámecké bráně, na níž jsou dva erby s latinským nápisem: „Anno 1672 illustris. D. D. Franciscus Maxm, Dnus de Talmberg cum sua illustrissima conjuge Eva de Talmberg nata Custossiana, volentes Familiae Talmbergianae suisque posteris memoriam relinquere, hanc arcem Rattagensem collapsam temporibus deficillimis extruxere. Tu quisquis possessor fueris, ora pro eis Deum et vale. (Léta 1672 uroz. p. p. Fr. Maxmil. z Talmberka se svojí uroz. manželkou Evou z Talmberka, roz. Kustošovnou, chtěje rodu Talmberskému a svým potomkům památku zů₃₁₂staviti, tento zámek ratajský, sešlý přetěžkými časy, vystavěli. Ty, kdokoliv držitelem budeš, pros za ně Boha a buď zdrav!)

Dlouhý průjezd má klenbu křížovou, ozdobenou ve svorníku znakem talmberským. Průjezdem vstoupíme do zámeckého dvora. Že tři stran stojí tu zámecké budovy s otevřenými arkádami; toliko k východu jest čtverhran zcela otevřen a uzavřen pouze železnými vraty.

Nejstarší část zámku jest jižní křídlo, stojící na místě bývalého rytířského hradu. Staré časy pamatují podzemní sklepy a silné zdi, v horním patře pak malá okna, nepravidelně vedle sebe a nad sebou umístěná. Severní a západní křídla jsou novější v baroku vystavěná na místě starých budov roku 1672 za Fr. M. Leop. z Talmberka. Stavitelem zámku byl Ondřej de Quarde.

Na průčelí záp. křídla jest znak rodu Liechtenštejnského.

Projdeme pak dvorem zámeckým a vstoupíme do krásné aleje kaštanové, vedoucí k východu, již můžeme projítí a druhou stranou po silnici vrátiti do městečka pod zámek. Tu býval hluboký příkop, ale ten již dávno byl částečně zasypan a z části překlenut a přetvořen v podzemní sklepy. Úzký kamenný post připomíná, že tu býval kdysi zvoditý most s branou. Ta byla zbořena r. 1825 a zbyla pouze hradba podle příkopu s baštami. Za mostem objeví se nám opět v pravo zámek ratajský, jenž z té strany vchod do města bránil.

Hrad Pirkštejn strmí na již. konci městečka na nejkrásnějším výstupku skalním. Hluboký, ve skále rulové vytesaný příkop dělí jej od městečka; přes příkop vedl k bráně zvedací most, který nyní nahrazen jest klenutým mostem kamenným. Ve zdi u vrat jsou ještě zřítí otvory pro řetězy, po nichž se most spouštěl. Po něm dostal se do dvora, k vlastnímu hradu, jednopatrové to čtverhranné stavení, sloužící nyní za obydlí místních farářů. Dlouhá, vysoká chodba dělí hrad v přízemí i v poschodí na dva díly a z té vchází se do sedmi komnat dole klenutých, v poschodí rákosovým stropem opatřených. V podzemí je pět ve skále tesaných sklepů.

Na dvoře vysokou zdi obklíceném strmí okrouhlá, stanovou střechou krytá bašta 21 m vys. Bašta mívala dříve vchod na jižní straně několik metrů nad zemí, který jest nyní zazděn. Nejspodnější část - nyní zasypaná - sloužila za hladomornu. Nyní slouží za zvonici a přístupna jest z venku. V nejvyšší části visí dva zvony velké a jeden malý zvon. Větší má tento nápis: ANNO DOMINI MCCCCVI HAEC CAMPANA FUSA EST AD LAUDEM DEI OMNIPOTENTIS PER MAGISTRUM ANDRAEAM DICTUM PTACZEK IN MONTIBUS KUTNIS. (1506.)³¹⁴Druhý jest bez letopočtu a má na sobě vyobrazení sv. Petra, Matouše, Pavla a Bartoloměje a pod korunou tento nápis: WE GMENIE SWATEHO PETRA A PAWLA TENTO ZWON BYL UDIELAN.¹¹⁵⁷) Na třetí zvon si Ratajští vydužili peníze od zámožného kněze Jiříka z Kouřimě. V jeho kšaftě z r. 1543 uvádí se, že Ratajským půjčil na zvonec v Hoře Koupený.¹¹⁵⁸)

V býv. rytíř. sále hradebním je velká knihovna, nazvíce církev. spisů, zůstatky to po býv. farářích a staré obrazy zajisté sem z kostela dané pro výzdobu. Pod hradem je zahrada starou hradbou ohrazena, v níž dosud zřítí lze střílny. Z vých. straně pod hradem vycházela podzemní chodba, kudy se chodilo k „Živému potoku“ pro vodu, neboť v celém městečku nebylo tehdy studně.

Hrad Pirkštejn byl již v XVI. století pustý; teprv r. 1713 hrabě Václav Oktavian Kinský jej k farnímu obydlí určil a jemu nynější podobu dal. A této okolnosti děkujeme, že se nám aspoň v hlavních částech zachovalo starodávné sídlo pánů z Lipé a Pirkštejna, v němž se častokráte konaly důležité schůze rytířstva českého a v něm také p. Hynce Ptáček z Lipé a z Pirkštejna vypustil svého mohutného ducha.

Právo tržní. V Ratajích n. Sáz. konají se trhy výroční: 1. ve středu v kvatemburu před sv. Matějem; 2. v pondělí před Velkon; 3. ve středu po Nanebevstoupení Páně; 4. v pondělí před Narozením Páně. Týhodní trhy povoleny každý pondělek.¹¹⁵⁹)

Řemesla. Řemesla kvetla zajisté zde hned brzo po založení osady. Řemeslníci seskupili se v cechy, jichž prapory dosud v kostele chované jsou toho nejlepším důkazem. Nyní jsou zde jen řemesla nejpotřebnější.

Komunikace. Rataje byly velice vzdáleny světového ruchu, spojeny jsouce zcela obyčejnou neschůdnou cestou, neboť tam vedla jediná cesta, kterou z městečka zase ven vyjeti bylo, kdož dále se ubíral. I povstalo pořekadlo: „V Ratajích je konec světa.“ Tomu bylo odpořádáno r. 1891, když proražena vedle kostela hradební zeď a vystavěna tu nová okresní silnice k Živému potoku. Druhá komunikace přinesla Ratajům velikých výhod. Jest to lokální dráha Kolín-Čerčany, postavená r. 1900. Touž otevřely se prameny dopravné, bez nichž žádného obchodu a průmyslu provozovati nelze.

Soudnictví. V minulých stoletích vykonávali soudnictví světské i duchovní vrchnosti. Obyčejně nevykonával je pán-majitel pozemkový, nýbrž jeho soudní úředník - justiciár. No-

vější doba nesnášela se s myšlenkou, že by soukr. osoby měly i dále vykonávat soudní právo, zrušila poddanství a soudy patrimoniální a přenesla právo jejich na státní úřady zvláště k tomu zřízené.¹¹⁶⁰) A tak zřízen r. 1850 c. k. okresní soud v Uhl. Janovicích, jemuž všechna soudní práva přirčnuta byla a Rataje Hrazené k tomuto soudu přikázány.

Zdali Rataje měly hrdelní právo, určitě zjistiti se nedalo, avšak soudice dle toho, že Rataje měly soudní i právní úřady a že nejstarší obyvatelé pamatují se, že kopečku as 10 min. za Nov. Dvorem říkalo se „na Šibeničním vrchu“ a dosud v názvích pozemků se udává, dá se zcela určitě říci, že Rataje měly také právo hrdelní.

Různé pohromy. Rataje byly hojně navštěvovány již za dávných věků požáry. R. 1873 sluší zaznamenati v dějinách Rataj, že ruka zločinná zakládala požáry v lednu, v únoru, dubnu, o sv. Svatodušních a v říjnu. Vyhořelo 8 stavení, panské kůlny, 10 stodol a pivovar. Škoda byla nesmírná, ale rameno spravedlnosti zlo₃₁₅čince přistihnouti ani zjistiti nemohlo. Ostatní požáry byly méně škodné. A v době prastaré vyhořelo celé městečko na svahu k Živému potoku a sice 28. srpna 1447.¹¹⁶¹)

Povodně na Sázavě městečku nebyly škodlivy, toliko že zkazily úrodu po březích a mlýnům jezy strhaly. Na Živém potoku byla r. 1895 dne 21. června velká pohroma. V Ratajích mnoho nepršelo, ale u pramenů potoka byla velká průtrž mračen. Celá krajina, již se potok vine, byla zatopena, voda strhala most okresní silnice vedoucí k mlýnu Břečkovu, odplavila část jeho zahrady a dva domky na Důlích. Týž rok stihlo Rataje velké krupobití koncem měsíce července. Obilí, které nebylo s polí ještě sklizeno, bylo úplně zničeno, ba téměř do země zatlučeno. R. 1908 bylo taktéž v červenci veliké krupobití. Mračna přitáhla od východu a v malé chvíli veškerá okna obrácená k východu a jihovýchodu byla kroupami vytlučena.

Průmyslové závody. Lihovar byl zrušen v Ratajích v r. 1878 a v Kozojedech r. 1881; v Ratajích zrušen i pivovar r. 1881 a to v nedostatku dobré komunikace a nastalé konkurence. Soukromá elektrárna hraběte ze Šternberka v býv. mlýnu Břečkově a 2 mlýny ratajské náležejí k podnikům průmyslovým.

Rataje mají svou školu, faru, c. k. poštov. a telegr. úřad, četnickou stanici i zdravotní obvod. Nejbližší nádraží jest Nový Dvůr n. Sáz. a zastávka Rataje na míst. dráze Kolín-Čerčany.

ŘENDĚJOV.

Na severní straně vrchu „Jordánu“ (467 m n. A.) založena osada Řendějov - také jinde Řeňov zvaná.¹¹⁶²) Obec čítá 21 č. p. se 149 obyv. náb. katolického. Domy tvoří náves, na které jest rybníček a kaplička se zvoničkou. Z rybníčka tohoto vytéká potůček na stranu záp. a nese vody své do Čestínky. Domy stavěny jsou z tvrdého materiálu, kryty z části došky, z části taškami. Na některých jsou lomenice s kabřinci, ale bez nápisů. Nábytek i kroj je moderní.

Hlavní zaměstnání obyvatelstva je polní hospodářství. V obcích celé katastr. obce jest mnoho zedníků a tesářů. Ti odcházejí na práci až kolik hodin cesty a vracejí se obyčejně vždy v sobotu domů. Ženy jejich obstarávají pak samy veškeré domácí i polní práce. (Jezdí, orají, sejí, vláčí, válí, sekají atd.). Mládež škole odrostlá zůstává doma, nebo jde do učení a služeb. Nejstarší rodina v Řendějově je rodina Pudilova.

Majetek obce jsou polnosti, luka a les ve výměře 74 ha 16 a, z nichž se odvádí přímé daně 147 K 28 hal. Celá osada politická má výměry 838 ha 58 a 49 m² a platí 2995 K přímé daně. Luka se pečlivě hnojí struskou Thomasovou. Dešťů i bouřek bývá hojně, ale jsou neškodné. Názvy pozemků jsou: v Lužinách, na Staré vsi, pod Stráněmi, u Lípy, na Ždánovech, u Jedliny, v Cejchování a na Homolí.

Řendějov měl r. 1770 usedlíků 6 a 1 pustou chalupu. Bylo tu 169 str. polností, z nichž osévalo se 46 oz., 44 jaří, ostatní lada a porostliny. Měli 3 koně, 7 vol. potahů, 10 krav, 7 jalovic, 29 ovec a 8 prasat.¹¹⁶³) R. 1771 zběhl jeden usedlík z gruntu a vrchnost odevzdala pozemky v nově usedlému sedláku. V r. 1845 nazývá Watterich Řendějov „Walldörfchen mit einem Förs-

ter“ o 20 domech se 130 obyv., mezi těmi 1 žida.¹¹⁶⁴) R. 1848 měl Řendějov 17 pop. čís. se 129 ob.¹¹⁶⁵)

Dějiny. O Řendějovu nacházíme první písemné zprávy v XV. stol., když Vesela ze Lhoty koupil dědictví Příby z Pobipes (Polipes) za 200 kop gr. čes.¹¹⁶⁶) Tehdy tvořilo několik vesnic, dvorů a tvrzí zboží pobipeské a Řendějov (Řen₃₁₆d'ov) také se uvádí v listině odevzdávací. Statek pobipeský (polipský) náležel ještě r. 1487 členům rodiny z Pobipes, ale tímž rokem přiznává se Ondřej z Jistebnice, že dědictví pobipeské prodal Slavatovi z Chlumu a Košumberku za 100 kop grošů.¹¹⁶⁷) Slavata spojil zboží pobipeské s Čestinem-Kostelem, ale později bylo připojeno k panství kácovskému, ku kterému náleží až podnes.

Řendějovská mládež navštěvovala od nepaměti školu zručskou. Roku 1904 byla přiškolena k nově zřízené škole v Nov. Samechově, farou, poštou, telegr. a zdravotním obvodem náleží do Zruče a stanicí četnickou do Kácova. Nejbližší železniční stanice jest Zruč na míst. dráze Posázavské.

SAMECHOV NOVÝ A STARÝ.

Asi 4 km východně Kácova leží několik minut od sebe ve výši 400 m n. Adrií dvě osady Nový a Starý Samechov. Prvá má 27 pop. čísel s 149 obyv., druhá 25 pop. čís. se 130 obyv. vesměs vyznání katolického. V Novém Samechově stojí domy po různu, ve Starém S. tvoří náves. Skoro u každého domu je slušná zahrada se štěpným stromovím. V Novém S. říká se jedné části osady „na Kopci“. Na návsi je rybníček a v něm ostrůvek. Stával prý zde za starodávna hrad, čemuž nasvědčují zde zbytky zdí. Domy v obou osadách jsou nazvíce zděné, ale kryté došky. Starobylých, svérázných chalup není. Nábytek i oděv zmodernisován.

Hlavní živnost obyv. jest zemědělství, buď na pozemcích vlastních anebo od velkostatku kácovského najatých; v zimě pracuje se na mlatech, na polích atd., vřdyť jest v domácnosti pořád dosti práce.

Nejstarší rodiny v Nov. Samechově jsou: rodina Kroutilova, Duspivova, Janatova a Marhanova, ve Starém S. Havrdova, Pacnerova, Pýchova, Šedivých a Šlesingrova. Mládež školy odrostlá zůstává buď doma při hospodářství, buď jde na učení nebo do služby.

V Nov. Samechově se říká vůbec v Němcích. Má to svůj význam. Ve století XVIII. nechtěli poddaní u dvorů panských pracovatí, poněvadž jim vrchnosti málo platily. Milostivá vrchnost se na poddaných vymstila. Povolala sem dělníky z Němce a ti se zde usadili a po čase byli zde jako doma. Ano i do zastupitelstva se dostali a německé úřadování zavedli.

Dnes ovšem již nejsou pány ve vsi, ale památka po nich přece zůstala. Prozrazují to dosud zde zachovaná jména: Eder, Eichler, Pacner, Pajer, Kahlenbacher. Kökl, Šlesinger, Stroll, Kreuzinger atd.

Majetku obecního v N. Sam. není; výměra celé pol. obce je 838 ha 58 a 49 m² a odvádí 2995 K přímé daně. Názvy pozemků: u Jedliny, u Kříže, za Školou, na Zásekách, v Cejchování atd.; ve St. Sam. má obec 40 ha 49 a 65 m² obec pozemků, za něž odvádí se 92 K 80 h přímé daně.

Luk u osad je dosti a pečlivě se obdělávají a hnojí Thomasovou struskou. Spojovacích prostředků u osad mimo silnici, která vede k Čestínu, není. Názvy pozemků u Star. Sam.: pod Vrchy, u Jedliny, vedle Malé jedle atd. Dešťů bývá hojně v celé krajině, bouřek také; krupobití neškodné. Lid jest velmi zdravý, nemocí vůbec zde nebývá žádných. Průmyslových závodů zde není, proto chudoba jest po většině všude.

V Samechově bylo r. 1651 šest usedlíků a ti měli 152 korce polností. Z těch osévali 44 ozimem, 43 jaří. Měli 5 koň., 7 volských pot., 17 krav, 18 jalovic, 32 ovce, 15 prasat, loučného na 4 vozy sena a 2 vozy otavy. Dvorec panský byl jen rok hospodářem osazen, pak ho vrchnost k svému užívání obrátila. Chalupníci byli tu dva, ale ten druhý za sedláka považován býti mohl.¹¹⁶⁸) R. 1848 měly obě osady i s dvorem 40 pop. čísel s 293 obvateli (2 rodiny israel-

ské).¹¹⁶⁹⁾

³¹⁷**Škola.** Mládež zdejší byla přikázána návštěvou školní do Zruče. Dle záznamů školní kroniky zručské byla založena ve Starém Samechově r. 1810 tak zvaná „škola pomocnická“, na kteréž vyučovali učitelští pomocníci ze školy zručské. Ti tam zprvu docházeli, ale později tu také bydleli. Škola tato zřízena pro Starý a Nový Samechov a trvala 25 let, byvši vys. rozhodnutím krajské komise ze dne 25. prosince 1835 č. 47.727 zrušena a dítky těchto osad byli opět do školy zručské přikázáni.¹¹⁷⁰⁾ Jména pomocníků učitelských se nezachovala, protože starší záznamy velkým požárem r. 1827 byly zničeny. Ve kterém domě se vyučovalo, nikdo nepamatuje, ba již i pamětníci této školy vymřeli. Po zrušení této školy pomocnické navštěvovali opět školu zručskou, a to až do r. 1904, poněvadž obce Nový, Starý Samechov a Řendějov obdržely výnosem c. k. z. šk. rady ze dne 19²⁶/104 č. 40.350 povolení, aby si zřídily vlastní školu a dvou třídách. Na základě toho vystavěly obce tyto dle plánu inž. Jana Zvoníka stavitelem Josefem Gallatem z Uhl. Janovic nákladem 25.000 K školu, a ten ji svému účelu 19¹/04 odevzdal.

Posloupnost učitelstva. Josef Doležal (říd. 1904-10), Václ. Lázinka (1904-05), Alois Procházka (1905-08), Josef Lelek (1907-08 výpom.), Jan Klusáček (1908-09), Jan Rouč (říd. 1910 dosud), Arnošt Chleborád (1909 uč. dosud). (Mobilisován.)

Posloupnost předsedů a míst. škol. dozorců. Předsedou m. šk. r. jest Karel Perotka od r. 1904 dosud, dozorcem míst. Čeněk Eichler od r. 1904 dosud.

³¹⁸Vyučovatí ženským ručním pracím na zdejší škole povoleno výměrem c. k. zem. šk. r. ze dne 19²³/1204 čís. 55.126 a 1. ledna 1905 počala vyučovatí, byvši jmenována učitelkou, Rosa Kroupová z Čestína, provdaná Lehká a je učitelkou dosud.

Dějiny. Nedaleko Starého Samechova ukazují se dosud stopy bývalé tvrze, jež slula Hovědlina. Bývala příbytkem majetníků zboží samechovského.

Nejstarší známý majitel byl Pavel z Hovědliny, a ten pohnal roku 1318 k soudu zemskému Zdeslava z Malešova pro škody, které mu byl na jeho zboží učinil.¹¹⁷¹⁾ R. 1380 připomíná se Bohuněk ze Samechova,¹¹⁷²⁾ kterémuž r. 1405 odpíral Jodok z Borovska provolání odúmrti po † Václavu ze Sloupna.¹¹⁷³⁾

Matěj Samechovec ze Samechova, dědic Bohuňkův, jenž se již r. 1398 připomíná jako rukojmě,¹¹⁷⁴⁾ odpíral také roku 1405 dotčené provolání na odúmrť.¹¹⁷⁵⁾

Na počátku století XV. byl pánem na části Samechova a Hovědlin Mikuláš Samechovec ze Samechova.¹¹⁷⁶⁾ Týž zapsal r. 1407 v měsíci říjnu 250 kop. gr. na dvoru poplužním v Samechově a kmetcích dvorech, pak v Hovědlině atd. Veselovi ze Lhoty a Martinu ze Samechova.¹¹⁷⁷⁾

Spor o odúmrt nebyl dosud skončen, a Mikuláš ještě r. 1414 odpíral jménem své choti Voršily provolání již svrchu řečené a když r. 1415 zemřel, bylo veškeré jeho jmění za odúmrt královskou provoláno. Dědicové a věřitelé zboží samechovského nebyli s tímto provoláním spokojeni. Tak Vesela ze Lhoty, vdova Markéta z Borovnice, Anna vdova po Rackovi ze Sezemice a Anna vdova po Mikuláši z Chotěboře zvedly se poznovu proti provolání královskému a vytrvalostí svou se jim podařilo, provéstí právo a odvolání odúmrti.¹¹⁷⁸⁾

Dvůr poplužní v Hovědlině držel před tím manžel dotčené vdovy Anny Rackové ze Sezemice, a když zemřel, pozůstala vdova své věno 120 kop gr. na témž dvoře zapsané prodala Veselovi ze Lhoty 30. září r. 1415.¹¹⁷⁹⁾ Týž Vesela ze Lhoty a Zdeněk z Janovic koupili od Příby z Pobípes r. 1417 za 200 kop gr. dědictví, které ona na zboží tom zapsáno měla.¹¹⁸⁰⁾ Vaněk ze Samechova, kterýž r. 1420 obdržel od císaře Zikmunda zápis na 391 kopu gr. za škody a služby, byl posledním, jenž se po vsi Samechově nazýval.¹¹⁸¹⁾

R. 1540 připojen Samechov k panství zručskému, jak o tom svědčí zápis z téhož roku. A v té době již byla tvrz Hovědlina spustlá, poněvadž v popise toho panství se již nenalézá.¹¹⁸²⁾

Na Zručí byl počátkem XVII. století pánem Albrecht Bavor z Kalenic a ten prodal 10. srpna r. 1614 za 11.100 zl. rýn. ves Samechov se dvorem poplužným, při též vsi poustou tvrz, jež

slula Hovědlina, v téže vsi výsadní krčmu atd. atd. Karlu Čejkovi z Olbramovic a na Kácově a Čejka koupený stateček připojil k panství kácovskému, u kteréhož zůstal až do doby svobody.¹¹⁸³⁾

Dějiny obou osad i tvrze Hovědliny jsou tak úzce spojeny že vlastně nelze je rozlučovat; platí oběma osadám i tvrzi stejnou měrou.

³¹⁹Samechov Nový i Starý náleží farou, poštou, telegr. stanicí a obvodem zdravotním do Zruče n. Sázavou, stanicí četnickou do Kácova. V Novém Samechově zřízena r. 1904 dvoutř. škola, kamž Starý Samechov přiškolen. Nejbližší zastávka železniční jsou Chabeřice a stanice železniční Zruč na míst. dráze Posázavské.

SAMEK.

Při okresní silnici pečeckožandovské ve výši 475 m n. m. leží samota Samek. Do Uhl. Janovic odtud jest 5 km. Na Samku je hospoda a chalupa. Obě čísla 35. a 36., v nichž žije 13 obyv., náležejí popisem do Nepomeřic. Samek - silniční hospoda - vznikl roku 1791, kdy byla pro „formany“ nouze o přenocování na cestě z Kolína do Pacova.

Tehdy majitel Samku Matěj Měšťánek založil u své chalupy zá³²⁰jezdni hostinec, v němž poskytl „formanům“ přístřeší a odpočinku. Přibývajícimi dopravními prostředky stávala se hospoda tato vždy zbytečnější, až konečně upadla obchodem nadobro, když „formané“ jezdit přestali.

Dnes jest majitelem „Samku“ Josef Rezek, kterýž má 30 korců půdy orné a lučin na 2 vozy sena a na jeden vůz otavy. Platí 79 K přímé daně. Druhým osadníkem jest zde Vincenc Jelínek, majitel pop. čís. 36. Má 8 korců polností. Ostatek drží ještě bývalý majitel Opasek. Jelínek platí 30 K 36 h přímé daně.

Samek náleží se všim kam Nepomeřice přikázány jsou.

SAMOPŠE.

Poněkud jihozápadně 11 km od města Uhl. Janovic a 33 km od Hory Kutné ve výši asi 400 m n. A. leží při pravém břehu řeky Sázavy - poblíž Hrazených Rataj - obec Samopše. V celé krajině sázavské zabýval se lid zemědělstvím a hlavně seli zde zvláštní pšenici, kterou jmenovali samopše-špaltu. Od pšenice této odvozuje prý se jméno osady.¹¹⁸⁴⁾ K osadě náleží mlýn Bilin¹¹⁸⁵⁾ (Bártův) na pravém a panský dvůr Sedliště na levém břehu Sázavy.

V Samopších jsou 24 pop. čís. a v nich bydlí 160 obyvatelů vesměs katolíků. Domy tvoří malou náves, jsou stavěny z kamene a ze dřeva; kryt jest většinou doškový. Starých svérázných chalup zde není. Zahrad a sadů ovocných jest pořádku a ovocnému stromoví ve zdejších drsnějším podnebí se valně nedaří.

Obyvatelstvo žije se hlavně rolnictvím a nádenictvím při panských dvorech. Mládež po vyjití ze školy oddává se obyčejně zaměstnání svých otců, nebo jde na řemeslo. - Nejstarší rodiny jsou rodina Pečenkova a Čihákova, které se tu pamatují přes 300 let. Kroj i nábytek jest moderní, ale jednoduchý.

Dešťů nebývá přes příliš, míra spadlé vody jest dosti skrovná. Bouře jsou mírné a větry převládají západní a severovýchodní. Krupobití přichází málo kdy a nezanechává po sobě nijakých škod. Vrchů v okolí jest několik bezejmenných, dosahujících i přes 300 m n. A.

Obecní majetek záleží ze 3 ha 94 a 88 m² orné půdy, 2 ha 22 a 81 m² lesa a 35 a 43 m² luk. Z toho platí obec 118 K přímé daně. Celá obec má 92 ha 74 a a 51 m² polností, z nichž platí 334 K 76 h přímé daně.

R. 1427 dne 17. července dali bratři Sezima a Boček z Kunštátu jako nedílní páni kostela sv. Prokopa na Sázavě mlýniště pusté pod Samopšemi k ustavení mlýnu na tři kola pod úrok dvě kopy grošů platu rozdílně na sv. Jirí kopy a sv. Havla také kopy a šestero kůr (slepíc) opa-

trnému Vaňkovi, mlynáři z Podrataj, s tím vším právem, co jest příslušelo od starodávna k tomu mlýnu a na potvrzení listu tomu svědčícího dožádali si přivěšení pečeti slovat. panoší Jana ze Střimelic, Jana ze Sloupna a Petra ze Mstřovic, jenž jest psán léta od narození syna božího tisícího čtyřstého dvacátého sedmého ten čtvrtek na vyslání sv. apoštolů po celém světě.¹¹⁸⁶⁾

Samopše náležely k rychtě bělokozelské a při založení purkrechtních knih r. 1615 bylo zde pět gruntů.

Grunt I. byl Bártův mlýn s pilou. Bárta † 1619, syn a dědic jeho Jan Bárta i manžel. zemřeli r. 1625. Byl pak prodán milost vrchností Matěji Starohorskému r. 1628 za 300 kop gr. Matěj † 1691 a syn jeho Josef ml. jmě³²¹nem stal se dědicem mlýnu a gruntu toho, což prořadováním úřadu bylo schváleno.¹¹⁸⁷⁾

Mlýn tento leží na pravém břehu řeky Sázavy a zove se od starodávna Bilin (Bilina). O jeho majetek dělili se r. 1786 bratři Josef a Jan Bárta. Mlýn měl tenkrát dvě kola a vyřacován i s polnostmi na 1200 zl. rýnských. Bratři smluvili se tak, že si ponechal ml. bratr Jan mlýn a celou živnost a staršímu bratru Josefovi vyplatil 600 zl. rýnských.¹¹⁸⁸⁾

R. 1788 byl majitelem tohoto mlýna Matěj Bárta. Kterak byl spřízněn s nadepsanými bratry, není nikde doloženo.¹¹⁸⁹⁾ Dnes jest majitelem mlýna, ve kterémž jest i semenářská stanice, p. Václav Vencl, inženýr v Plzni.¹¹⁹⁰⁾

R. 1651 byli v Samopších 3 sedláci, 1 chalupník, stavení rozbořená a pustá 1 selské. Všichni měli 123 str. polností z nichž osévali 34 str. ozimem a 12 str. jaří; ostatek byla lada a porostliny. Měli 5 potahů vol., 14 krav, 14 jalovic a 4 vepře.¹¹⁹¹⁾

R. 1615, jak již o tom zmínka se stala, bylo zde pět gruntů. Prvý byl Bártův mlýn. Grunt II. měl Šimon Pavlů a byl r. 1647 odevzdán Bartoši Barešovi. Grunt III. byl Matěje Rambouska a r. 1651 postoupen Janu Zálabskému. Grunt IV. náležel Markovi Kutišovi a 1647 převzal jej Matouš Kutíš. Grunt V. byl Jakuba z Radlic, křmáře a ten † 1628 a nový zápis učiněn na Jana Vrabce za sumu 80 kop gr. a 1649 byl majitelem tohoto gruntu Jíra Vazač.¹¹⁹²⁾

³²²V Samopších byla také panská hospoda, kterouž prodal opat sázavský Anastasius Slančovský a celý konvent r. 1759 první den v měsíci září Vojtěchu Budínskému se 6 korci polí a 7 korci a 3 věrteli od gruntu Mikulášového ladem ležícího za 130 zl. rýnských.¹¹⁹³⁾

R. 1848 byla v Samopších 22 pop. čís. se 142 obyv. vesměs vyznání katolického.¹¹⁹⁴⁾

Škola. Až do r. 1870 byla obec Samopše přískolena do Úžic. Toho času dostalo se obci povolení zříditi jednotřídní školu veřejnou pro obce Samopše, Mrchojedy a Přívlaky. Poněvadž nebylo ještě školní budovy, vyučováno zatím v čísle 4. a to potrvalo do roku 1880, ve kterémžto roce vystavěly řečené obce novou školní budovu, v níž se počalo vyučovati 28. září toho roku. Školu vystavěl dle plánů J. Kozáka, mistra zednického z Rataj, stavitel Zápotocký z Kolína za 13.000 K. Přívlaky obdržely povolení c. k. zem. šk. r. ze dne 11. února 1913 na exposituru učitelskou a zahájily 1. dubna 1913 vyučování.¹¹⁹⁵⁾ O prázdninách r. 1914 vypukla válka, učitelstvo bylo k vojsku povoláno a exp. přívlacká ztratila také svého učitele a mládež byla přikázána opět ke své škole mateřské. Nyní dochází sem mládež z Mrchojed, Přívlak a samot Krdliště, Budína, Borová a Biliny.

Posloupnost učitelstva. Prvním učitelem byl zde Antonín Jirkův (1870-72), dále Frant. Skalák (1872-75), Alois Procházka (1875-88), Josef Fetter (1888-1903), Antonín Procházka (1903-09), kterého v čas jeho nemoci zastupoval Frant. Procházka (r. 1909). V květnu t. r. odešel Ant. Procházka na odpočinek, Ant. Nejepinský (1909-10), Josef Kos (1910 spr. školy - je mobilisován), výp. Ot. Paukner, Alois Jelínek, Vladimír Hrbek a nyní zast. spr. školy staňkovický učitel Jan Klusáček.

Vyuč. industriální. Ručním pracím ženským počalo se vyučovati 1. ledna 1890 a ustanovena byla uč. Kateřina Šillerová do r. 1892, Marie Lísková (1892-93), Antonie Fetrová (1893-94), Augusta Hegewaldová (1894-99), opět Antonie Fetrová (1899-03), Zdenka Štědrá (1903-04), Anna Lísková (1905 dosud).

Předsednictví místní školní rady. Předsedové: Josef Šedivý (do r. 1879), Frant. Žoha (1879-82), Josef Čihák (1882-88), Jan Beran (1888-91), Jos. Čihák (1891-93), Josef Bilina (1893-95), Václav Šiller (1895-97), Josef Navrátil (1907-08), Alois Říha (1908 dosud).

Míst. škol. dozorcí: Frant. Čihák (do r. 1888), Josef Čihák (1888-95), Ant. Beneš (1895-98), Jos. Škvor (1898-03), Frant. Čihák (1903-09) a Jos. Žíkovský (1909 dosud).

Dějiny. Samopše uvádějí se již r. 1400 a 1406 jako zboží kláštera sázavského.¹¹⁹⁶ Za opata Petra II. byly r. 1415 ještě v soupisu statků těch.¹¹⁹⁷ Ale již r. 1421 dostala se valná část statků těch - tedy i Samopše - pánům Zajímačům z Kunštátu a na Jevišovicích.¹¹⁹⁸ A když r. 1436 Jan Zajímač zemřel, drželi Samopše jeho bratři Jan a Prokop. Dědicem jejich byl Jindřich Zajímač, který se zde vyskytuje r. 1460 a po něm syn jeho Ludvík, který po otci dědil klášterní statky a v listině soupisné byly i Samopše.

R. 1500 povolil král panu Prokopovi Zajímačovi z Kunštátu zástavu na části statků klášterních a zástavou tou přešly Samopše na pana Michala Slavatu z Chlumu a Košumberka, pána na Kostelci n. Černými lesy. Pánům z Chlumu byly brzy odňaty,¹¹⁹⁹ králi postoupeny a pak dány v zástavu rodině Švihovských z Rýzmburka.

Mezi Švihovskými a králem nastaly jisté rozepře a král odňal jim statky a odevzdal komoře královské. A tak případly i Samopše ke statkům těm.¹²⁰⁰ Páni Švihovští ucházeli se mnohá léta o vrácení statků, ale že se po bitvě bělohorské účastnili nepokojů,¹²⁰¹ nařídil císař Rudolf II., aby statky ty pánům z Waldštejna na Komorním Hrádku byly postoupeny.¹²⁰² Tak případly i Samopše rodině z Waldštejna, ale již r. 1667 dne 9. května byly odevzdány statky sv. Prokopa dědici Janem a Viktorinem z Waldštejna v držení a užívání opatu a konventu sázavskému a v soupise byly i Samopše a mlýn Bártův.¹²⁰³ (Bilin).

R. 1786 odevzdány statky svatoprokopské pod správu c. k. administrace státních statků - náboženskému fondu.¹²⁰⁴ R. 1804 případly statky tyto při veřejné dražbě Františku Heilbergrovi za 311.500 zl., který však † 1805, dříve než mohl realizovat podmínkám dostátí a statku ujal se jeho bratr Jan. R. 1808 přešly statky ty na c. k. rytmistra Viléma Tiegla z Lindenkronu¹²⁰⁵ a od něho koupil je r. 1869 za 420.000 zl. Jan svobodný pán z Neuberka a Samopše byly dosud stále v soupisu statků těch.¹⁵⁰⁶

R. 1876 koupil panství svatoprokopské Bedřich Schwarz, jehož syn Richard jest dosud majitelem. Od r. svobody splynuly dějiny Samopše s dějinami městečka Sázavy.

Samopše mají svou školu, farou, poštu, telegr. stanicí a obvodem zdravotním náležejí do Sázavy, četnickou stanicí do Rataj.

Dodatek: Z pohnutých dob čtyřicátých minulého století zaznamenáváme, že r. 1846 na panství sázavském přitížilo se velice robotníkům ovdovělou majitelkou pí. Tieglovou z Lindenkronu, kteráž totiž chtěla, by sedláci vozili dříví do Prahy. Novou tuto povinnost robotní však sedláci na se vzítí nechtěli. Stěžovali si u zem. správce, který sem vyslal komisary, ale vše nic nepomohlo. Vrchnost nutila nejvíce sedláky samopešské k této robotě a tak zde vypukla vzpoura. Faráři Bicanovi se poštětilo řečí svou lid v Samopších od hrozného předsevzetí ukonejšiti. Ale 11. května dostavili se na Sázavu komisaři, vyslychali lid a odsoudili mnoho sedláků (nejvíce samopešských) na měsíce do tuhého vězení.¹²⁰⁷

Poznámky

⁴⁶⁶) Viz Kopaniny v II. díle I. části „Kutnohorska.“ - ^{466a}) Kniha purkrechtní panství ratajského. C. 71 Zem. arch. - ⁴⁶⁷) Hradý a zámky XII. - ⁴⁶⁸) Rel. tab. II. 422. Arch. č. V. 535. (Léta P. 1487 v pondělí před sv. Vítem.) - ⁴⁶⁹) Arch. zem.: Josef. katastr z r. 1781. - ⁴⁷⁰) Reg. boh. I. 328. - ⁴⁷¹) Hradý a zámky XII. - ⁴⁷²) LL. CCIII. IV. a Lib. conf. - ⁴⁷³) Reg. král. lib. XXII. Arch. č. VI. 577. - ⁴⁷⁴) Dačický-Rezek I. 93 a 97. - ⁴⁷⁵) Arch. kutn. Liber sent. ab 1529-55 Hora Kutná F 17. - ⁴⁷⁶) Arch. kut. z r. 1530. - ⁴⁷⁷) Obstarávka vykonávala se zatčením a uvězněním dlužníka neb i jiným zajištěním jeho osoby, jako na př. střežením v bytě a pod. O. N. Sl. XVIII. - ⁴⁷⁸) Arch. Č. XII. 376. - ⁴⁷⁹) D. Z. I. E. 24. - ⁴⁸⁰) D. Z. D. D. 12. K. 11. - ⁴⁸¹) Ještě r. 1890 byl v Kralicích mlýn. - ⁴⁸²) Z. Z. D. D. 66. F 22. - ⁴⁸³) Kolínsko díl II. 225. - ⁴⁸⁴) Hradý a zámky XII. - ⁴⁸⁵)

Arch. kutn. Kopiař od r. 1601-13 fol. 452. - ⁴⁸⁶) D. Z. 194 F 30. - ⁴⁸⁷) Archiv zemský: Rula panství pečeckého z r. 1651. (Grunt. kniha.) - ⁴⁸⁸) Katastr Čáslavska ad 64. Arch. zem. - ⁴⁸⁹) „Horské osady“ panství pečeckého byly zvané tyto osady: Onomyšl, Mančice, Sudějov (Sv. Anna), Krsovice (Sv. Jan), Kralice, Kraličky a Buda. (O těchto „horských osadách“ viz heslo „Onomyšl“ - ⁴⁹⁰) D. Z. P. F. IV. fol. 81. - ⁴⁹¹) Arch. zemský: Rula panství pečeckého z r. 1651. - ^{491a}) Soupis království Českého z r. 1893. - ⁴⁹²) Tuto potřebu uznával také farář bykánšský a žádost za školu velice podporoval. - ⁴⁹³) Milíř = stejno nebo ležmo složená hromada dříví na zuhelnatění zapálená. Za dob dolování na Horách Kutných zabývalo se na sta lidí pálením milířů. Uhlí vše dodávali do vysokých pecí a zde se ním „kžzy a rudy šmelcovaly.“ - ⁴⁹⁴) Sommer: Topogr. čásl. kraje. - ⁴⁹⁵) Lib. conf. I. 1. 56. - ⁴⁹⁶) Arch. čes. r. XXV. str. 606. - ⁴⁹⁷) a ⁴⁹⁸) Lib. conf. III. 147. V. 3. - ⁴⁹⁹) Tomek: Dějiny města Prahy. - ⁵⁰⁰) Bibl. místop. XII. - ⁵⁰¹) Lib. erect. XIII. S. 2. - ⁵⁰²) Bibl. míst. dějepisů XII. - ⁵⁰³) Katastr Čáslavska ad 64. Arch. zem. - ⁵⁰⁴) Hist. sborník 1885 str. 160. - ⁵⁰⁵) Bibl. míst. děj. XII. - ⁵⁰⁶) Lib. erect. XIII. S. 2. - ⁵⁰⁷) Hrady a zámky XII. str. 279. - ⁵⁰⁸) Dačický: Paměti II. - ⁵⁰⁹) Ottův Slov. Nauč. - ⁵¹⁰) Ottův Slov. Nauč. XIX. - ⁵¹¹) Hist. sborník III. - ⁵¹²) Archiv č. r. XXV. str. 607. - ⁵¹³) Arch. zemský: Registra žádosti králického kostela sv. Jana Křtitele, darovaný archivu zem. baronem Hrubým z Jelení. - ⁵¹⁴) Histor. sborník 1885. - ⁵¹⁵) Schaller: Topografie Čáslavska str. 238. - ⁵¹⁶) Sommer: Topogr. kraje čáslavského str. 360. - ⁵¹⁷) V r. 1910 měly Krsovice 27 domů se 117 obyv. - ⁵¹⁸) Arch. č. XXV. str. 608. - ⁵¹⁹) Emfyteusté = viz „Kutnohorsk“ II. díl část I. str. 305. - ⁵²⁰) Kniha pozemková osady svatojanské v Arch. zem. - ⁵²¹) Arch. zemský: Jos. katastr z r. 1787. - ⁵²²) Purkrechtní kniha panství jindického. - ⁵²³) Emler: Pozůstatky I. 203. - ⁵²⁴) D. Z. 250. A 30. - ⁵²⁵) D. Z. 4 C 10 a 43. A 6. - ⁵²⁶) D. Z. 8 E 14. - ⁵²⁷) Arch. č. r. XXI. str. 81. - ⁵²⁸) Hrady a zámky XII. 279 a Dačický dokládá: „dobrý ekonom byl.“ - ⁵²⁹) Kolínsko II. 224. - ⁵³⁰) D. Z. 194. F 30. - ⁵³¹) Dačický-Rezek II. 223. - ⁵³²) Archiv zem.: Rula panství pečeckého při r. 1651. - ⁵³³) Bibl. míst. dějepisů XII. - ⁵³⁴) Palacký: Popis král. Českého. - ⁵³⁵) Hrady a zámky XII. a Bibl. míst. dějep. XII. - ⁵³⁶) Hrady a zámky XII. - ⁵³⁷) Míst slov. historický a Hrady a zámky. - ⁵³⁸) Arch. arcib. praž. a Hrady a zámky XII. - ⁵³⁹) Rel. tab. II. 422 a Arch. č. V. 535. a Emler II. 423. - ⁵⁴⁰) Bibl. míst. dějepisů XII. - ⁵⁴¹) D. Z. 3. L 12. - ⁵⁴²) D. Z. 2. B 17. (Mlýn Chuchelník náležel k Leddecku.) - ⁵⁴³) D. Z. III. B 14. B 23. Arch. třeb. - ⁵⁴⁴) D. D. 64. str. 199-200. - ⁵⁴⁵) D. Z. 10. E 6. - ⁵⁴⁶) Zemský archiv: Purkrechtní kniha panství ratajského z r. 1651 a Rust. kat. z r. 1600. - ⁵⁴⁷) Zem. archiv: Katastr josefinský č. 931. - ⁵⁴⁸) Seznam míst král. Českého vydaného r. 1893. - ⁵⁴⁹) Místop. slovník historický. - ⁵⁵⁰) a ⁵⁵¹) Grunt. kniha uhl.-janovická z r. 1581, nyní v Arch. zemském. - ⁵⁵²) a ⁵⁵⁴) Arch. zemský: Grunt. kniha uhljan. z r. 1581. - ⁵⁵³) Rybník dosud je napuštěn a zove se rybník „Novákův.“ - ⁵⁵⁵) Arch. zem. Rula panství českostošternberského z r. 1651. - ⁵⁵⁶) Gruntovní kniha uhlířskojanovická z r. 1743 č. 20. uložena v Arch. zemském. - ⁵⁵⁷) Arch. zem.: Kniha gruntovní vesnice Lhoty Janovické z r. 1743 č. 20, kdež se jmenuje Lhota také „Lhota Posvátná“. Již r. 1581 také Lhota „Posvátná“ slula v knize pozemkové. - ⁵⁵⁸) Arch. zem. Sollar-Extract panství Šternberského č. 68. - ⁵⁵⁹) Seznam míst. v království Českém vyd. 1893. - ⁵⁶⁰) Arch. český: Katastr josefinský z r. 1771. - ⁵⁶¹) Dějiny Lhoty Kam. sepsány dle prof. Vávry (Sborník Historický r. 1885). - ⁵⁶²) Újezd = oujezd slul starým Čechům okres (část země), kterýž zahrnoval „všecky druhy půdy k velikému hospodářství potřebné a náležité: pole, pastviny, luka, lesy, vody tekuté i stojaté. Tyto Újezdy staly se základem pozdějších samostatných panství. (Jireček: Slov. právo II. 269.) - ⁵⁶³) a ^{563a}) Arch. zem.: Katastr Čáslavska ad 64. - ⁵⁶⁴) Sborník Histor. 1885. - ⁵⁶⁵) Archiv zemský: Purkrechtní kniha panství pečeckého z r. 1725. - ⁵⁶⁶) Arch. zem.: Purkrechtní kniha panství pečeckého č. 15. - ⁵⁶⁷) Flusovna = draslárna jest budova, kde se ve větším množství vyrábí draslo. (Potaš - salajka.) Ott. N. Slov. - ⁵⁶⁸) Palacký: Popis král. Českého. - ⁵⁶⁹) Seznam míst v král. českém z r. 1883. - ⁵⁷⁰) Archiv zem.: Purkrechtní kniha panství pečeckého. - ⁵⁷¹) Archiv zem. Purkrechtní kniha panství jindického z r. 1787 a rustik. katastr. - ⁵⁷²) Viz heslo „Žandov“ o lištánském mlynáři. - ⁵⁷³) Arch. zem. - ⁵⁷⁴) Lib. conf. vydání Tinglovo. - ⁵⁷⁵) Lib. conf. II. 37., 66. - ⁵⁷⁶) D. D. 13. f. 151. - ⁵⁷⁷) Lib. conf. II. 66. V. 287. - ⁵⁷⁸) Dobner. monum. VI. 441. - ⁵⁷⁹) Lib. conf. - ⁵⁸⁰) a ⁵⁸¹) Hrady a zámky XII. - ⁵⁸²) D. D. 15. f. 269. - ⁵⁸³) D. D. 23. F 8. - ⁵⁸⁴) D. Z. 250. H 11. - ⁵⁸⁵) D. Z. 17. O 26. - ⁵⁸⁶) D. Z. 250, 170, 26, 90. B 6. - ⁵⁸⁷) Bibl. míst. děj. XII. - ⁵⁸⁸) D. Z. 143. H 24 a 295. K 2. - ⁵⁸⁹) D. Z. 155. K 21. - ⁵⁹⁰) Bibl. míst. děj. XII. - ⁵⁹¹) Zem. archiv: Rula panství kácovského r. 1651. - ⁵⁹²) Schaler: Topogr. Čáslavska. - ⁵⁹³) Palacký: Popis král. Českého. - ⁵⁹⁴) V roku 1848 bylo zde 26 pop. č. s 174 obyv. (Palacký: Popis; r. 1890 ve 34 pop. č. 224 obyv. (Seznam míst království Českého z r. 1893). - ⁵⁹⁵) Arch. zemský: Rula panství ratajského z r. 1652. 3. a 4. - ⁵⁹⁶) Archiv zemský: Gruntovní kniha obce makoluské v soud. okr. uhl.-janovickém. - ⁵⁹⁷) Emler II. 423 a D. Z. III. L 5. 6. 12, Hrady a zámky XII. a Rel. tab. II. 422. Arch. český č. V. 535. - ⁵⁹⁸) Bibl. m. děj. XII. - ⁵⁹⁹) D. Z. 2 B 17. - ⁶⁰⁰) D. D. 145. C 17. - ⁶⁰¹) D. D. 145. G 5. - ⁶⁰²) a ⁶⁰³) Schaller: Topogr. kraje kourímského. - ⁶⁰⁴) O tom, zdali se má psáti Majelovice či Malejovice, rozchází se mínění. My ovšem dokládajice se autoritami v historii Palackým, Bílkem, Sedláčkem, Kotyškou, Orthem a Sládkem, pak historiky něm. Schallerem, Sommrem a Wat-

trichem, pak starými listinami v Arch. zem. i dskami zemskými tvrdíme, že jediné jest správné Malejovice a nikoliv Majelovice, což také již r. 1142(43) zakl. listina kláštera sedleckého potvrzuje. I Dobner ve svých spisech užívá Malejovice. Mnozí historikové tvrdí, že osadu tu založil Malejov a ne neprávem, poněvadž ve starém věku nalzáme v Arch. česk. „páni z Malejova“, „bratři z Malejova“ a r. 1440 17. dne měs. března podepsali na sněmu čáslavském Hynek a Stach z Malejova zápis na mír. (Viz dějiny.) Možno tedy za to mítí, že zakladatelem byl skutečně některý pán Malejov a nazval osadu tu po sobě Malejovice. My užíváme názvu starého i novějšího. - ⁶⁰⁵) Vypsal z farní matriky býv. farář uhlfškojanovický P. Václav Trnka, kterýž také do matriky zanášel křty v Malejovicích. - ⁶⁰⁶) Arch. zem.: Rula panství jezuitského v Žižově r. 1692, 3 a 4. - ⁶⁰⁷) Arch. zem.: Katastr josefínský z r. 1785. - ⁶⁰⁸) Z rukopisu † faráře uhlfškojanovického P. Václava Trnky, kterýž jest uložen v kutnohorském arch. museu „Vocel“. - ⁶⁰⁹) Z pozůstalosti faráře P. V. Trnky. - ⁶¹⁰) Z těchto pokoutních škol zachovaly se některé spisy, o nichž bude zmínka při uvedených osadách. Uloženy jsou v archivu školy malejovické. - ⁶¹¹) Palacký: Dějiny král. Č. I. 2 str. 374 - ⁶¹²) Lib. conf. I. 2. 18. - ⁶¹³) Lib. conf. III. 180. - ⁶¹⁴) Liber conf. III. 180 (Luky u Jihlavy - či u Žlutice?) - ⁶¹⁵) Lib. conf. V. 255. - ⁶¹⁶) D. Z. 477, K 25 a Erben: Reg. boh. 103. - ⁶¹⁷) Schaller: Kraj čáslavský str. 64. - ⁶¹⁸) Arch. mus. Sbirka cedulová. - ⁶¹⁹) Lib. conf. - ⁶²⁰) Emler: Vypisky z česk. listin c. k. veřej. knih. pražské. Arch. český VIII. str. 491. - ⁶²¹) Bibl. míst. děj. XII. - ⁶²²) Tom. 182. B 27. a Bílek: Konfiskace 75. - ⁶²³) Schaller: Kraj čáslavský 22. - ⁶²⁴) D. Z. kvat. 96 a Bílek: Konfiskace 75. - ⁶²⁵) Viz II. díl část I. „Kutnohorska“ heslo „Křesetice“. - ^{625a}) J. E. Watterich: Landeskunde des Königsreiches Böhmen r. 1854 v Praze. - ⁶²⁶) Zem. archiv: Rula kraje kouřim. č. 30. a viz heslo „Holčice“ v Kutnohorsku II. část 2. - ⁶²⁷) Revisní rula panství ratajského z r. 1715. Arch. zem. - ⁶²⁸) Místop. slovník hist. 585. - ⁶²⁹) Reg. II. 1196. Hradý a zámky XII. - ⁶³⁰) Reg. II. 725 a 727. - ⁶³¹) Veselí = město na Moravě při dráze „Brno-Vlára“. - ⁶³²) Arch. č. I. 310. - ⁶³³) a ⁶³⁴) Arch. č. I. 310. a 314. - ⁶³⁵) Arch. český V. str. 534. - ⁶³⁶) D. Z. 3 L 12., Emler II. 423 a Rel. tab. - ⁶³⁷) Bibl. míst. dějep. XII. - ⁶³⁸) D. Z. 2. B 17. - ⁶³⁹) D. Z. 145 C 17. - ⁶⁴⁰) D. Z. 145. G 5. - ⁶⁴¹) Josefínský katastr z r. 1785 v Arch. zem. - ⁶⁴²) a ⁶⁴³) Míst. slovník 585. - ⁶⁴⁴) Příjmení staročeské rodiny téhož erbu a původu jako Mitrovští z Nemyše. (Ot. Sl. N.) - ⁶⁴⁵) Bibl. míst. dějep. XII. - ⁶⁴⁶) D. Z. 45 C 6. - ⁶⁴⁷) D. Z. 1. P 19. - ⁶⁴⁸) D. Z. 44. L 7. - ⁶⁴⁹) D. Z. I. D 23. 4. D 30. - ⁶⁵⁰) Kolínsko II. 223. - ⁶⁵¹) D. Z. 297. I 23. - ⁶⁵²) Arch. kutn. 17406-2. - ⁶⁵³) Arch. kutn. 17406-3. - ⁶⁵⁴) a ⁶⁵⁵) Slavík: Panství kutnohorské. - ⁶⁵⁷) D. Z. L F 19. a Arch. Kutn. 17406-5. - ⁶⁵⁸) D. Z. 391. A 13. - ⁶⁵⁹) D. Z. 81. A 1. - ⁶⁶⁰) D. Z. 490. F 2. - ⁶⁶¹) Purkrechtní kniha panství pečeckého zal. r. 1725. - ⁶⁶²) Arch. zem. Josefínský katastr z r. 1787. - ⁶⁶³) Sčítání lidu z r. 1890. - ⁶⁶⁴) Bibl. míst. dějep. XII. - ⁶⁶⁵) Arch. č. I. 528. - ⁶⁶⁶) D. Z. 12. M 6. - ⁶⁶⁷) D. Z. 60. J 15. - ⁶⁶⁸) Kolínsko II. - ⁶⁶⁹) D. Z. A 57. L 11. - ⁶⁷⁰) Purkrechtní kniha panství pečeckého zal. r. 1725. (Arch. zem.) - ⁶⁷¹) Arch. zem.: Rula z r. 1654 č. 71. - ⁶⁷²) Purkrechtní kniha panství kácovského zal. r. 1674. - ⁶⁷³) D. Z. 2 D 23. (Vlasák.) - ⁶⁷⁴) Arch. čes. XII. - ⁶⁷⁵) D. Z. 490. E 6. - ⁶⁷⁶) Čas. Č. M. L V. 240. - ⁶⁷⁷) Arch. zem. Katastr josefínský z r. 1751. - ⁶⁷⁸) Arch. zem. Katastr josefínský. - ⁶⁷⁹) Arch. zem. Přiznávací rula panství žižovského r. 1651. - ⁶⁸⁰) Z rukopisu † faráře P. Václava Trnky ve „Vocelu“ kutnohorském. - ⁶⁸¹) Arch. zem. Přiznávací rula panství žižovského z r. 1651. - ^{682a}) Z rukopisu † faráře P. Václ. Trnky. - ^{682b}) Kraj. soud kutnohorský. Hlavní výtah všech nápadův ze starých gruntovních knih statku křesetického obce Mítrova se týkající. (College societatis Jesu u Hor Kuten r. 1766.) - ⁶⁸³) D. Z. B I. 43. - ⁶⁸⁴) Arch. český VIII.: Emler str. 491. - ⁶⁸⁵) Tom. 171. H 16. - ⁶⁸⁶) Tom. 182. B 27. - ⁶⁸⁷) D. Z. 96. B 4. a 466, V 15. - ⁶⁸⁸) Arch. zem.: Rust. katastr panství ratajského z r. 1651, 2. a 3. - ⁶⁸⁹) Revisní rula panství ratajského. - ⁶⁹⁰) Ottův Slovník Nauč. XXVII. - ⁶⁹¹) Arch. arcibiskupský a Hradý a Zámky. - ⁶⁹²) Zem. arch. moravský. Vincenc Brandl: Codex dipl. et epistol. Mor. VII. 507. - ⁶⁹³) Hradý a zámky XII. - ⁶⁹⁴) Arch. český V. 535. - ⁶⁹⁵) D. Z. Tom. 51. A 3. - ⁶⁹⁶) Bibl. míst. dějep. XII. - ⁶⁹⁷) Schaller: Kraj. čásl. - ⁶⁹⁸) Sommer: Kraj čásl. - ⁶⁹⁹) Palacký: Popis království Českého. - ⁷⁰⁰) Orth a Sládek 452. - ⁷⁰¹) Bibl. míst. dějep. XII. - ⁷⁰²) Popis král. Českého dle sčítání lidu z r. 1910. - ⁷⁰³) Bibl. míst. dějep. XII. - ⁷⁰⁴) Arch. zem. Katastr josef. 1785. - ⁷⁰⁵) Místo, kde se síla vojtěška, které zde lid říká moravka, poněvadž sem z Moravy byla přenesena. - ⁷⁰⁶) Grunt. kniha panství kácovského č. 4. fol. 269. - ⁷⁰⁷) Grunt. kniha měst. Čestína fol. 547. - ⁷⁰⁸) Tamtéž č. 6919 fol. 547. - ⁷⁰⁹) Ze zápisů školy čestínské. - ⁷¹⁰) Berní rula kraje kouřimského v Arch. českém č. 15. - ⁷¹¹) a ⁷¹³) Arch. musejní: Regesta purkrechtní „Rychty Bělokozelské“ panství sázav. obnovené 1615. - ⁷¹²) Berní rula kraje kouřimského v Arch. zem. č. 15. - ⁷¹⁴) Hradý a Zámky XII. 60. - ⁷¹⁵) Emler: Regesta IV. 168. a Hist. slov. místop. - ⁷¹⁶) H. Z. XII. 130. - ⁷¹⁷) Sedláček: Míst. slov. histor. a Bibl. míst. dějep. XII. - ⁷¹⁸) Bibl. míst. děj. XII. - ⁷¹⁹) Schaller: Kraj kouřimský. - ⁷²⁰) Bibl. míst. dějep. XII. - ⁷²¹) Bílek: Statky a jmění atd. 187. - ⁷²²) Místop. slov. historický. - ⁷²³) Arch. zem.: Revisní rula panství sázavského z r. 1678. - ⁷²⁴) Arch. zemský: Josefínský katastr založen r. 1785. - ⁷²⁵) Dle vypravování starých občanů zbuzubských a hroznických. - ⁷²⁶) Dominikální grunt. kniha panství kácovského č. I str. 207. p. v. - ⁷²⁷) Tamtéž. č. III. fol. 40. - ⁷²⁸) Tamtéž fol. 41. - ⁷²⁹) Nová grunt. kniha okr. uhljan. - ⁷³⁰) Domin. grunt.

kniha č. I. fol. 100. p. v. - ⁷³¹) Nová kniha pozemková okr. uhlířskojanovického. - ⁷³²) Arch. zem. Dominikální katastr č. 37. (příznávací tab.) - ⁷³³) Bibl. míst. dějep. XII. - ⁷³⁴) D. D. 14. B 4. - ⁷³⁵) Hist. slov. místopisný. - ⁷³⁶) Bibl. míst. dějepisů XII. - ⁷³⁷) Urbární kniha mlýnů a hospod statku sázavského založ. 1721. (Arch. zemský.) - ⁷³⁸) Také byl nade vsí velký rybník, ale ten přeměněn v luku. Zbylá hráz to ukazuje. - ⁷³⁹) Viz dodatek této obce. - ⁷⁴⁰) Arch. zem. Katastr josefinský z r. 1781. - ⁷⁴¹) Arch. zem.: Katastr Čáslavska ad 64. - ⁷⁴²) Hist. sborník: Prof. Vávra „Panství pečecké“. - ⁷⁴³) a ⁷⁴⁴) Arch. zem.: Katastr Čáslavska ad 64. - ⁷⁴⁵) Z rukopisu redaktora Otty Kamila Vacka. - ⁷⁴⁶) Purkrechtní kniha panství pečeckého zal. 1725 za pána Joachima z Bredy. - ⁷⁴⁷) Výpis z rukopisu redaktora Otty Kamila Vacka. - ⁷⁴⁸) a ⁷⁴⁹) Pamětní kniha fary sudějovské. - ⁷⁵⁰) Arch. zem.: Rula panství pečeckého. - ⁷⁵¹) a ⁷⁵²) Emler: Pozůstatky D. Z. II. 505 a D. Z. 5 F. 28. - ⁷⁵³) D. Z. 12. K 11. - ⁷⁵⁴) a ^{754a}) Kolínsko II. 224. - ⁷⁵⁵) Arch. Kutnoh. Memorabilia z r. 1586-1589 měs. ledna dne 13. - ⁷⁵⁶) Arch. kutnoh.: Kopiař 1601-1613 fol. 612. - ⁷⁵⁷) D. Z. 310. E 14. - ⁷⁵⁸) D. Z. 81. A 1. - ⁷⁵⁹) D. Z. 270. K 14., 81. A 2 a 490 F 2. - ⁷⁶⁰) O povstání selském viz heslo „Žandov“. - ⁷⁶¹) D. Z. B 24., 241. C 4. - ⁷⁶²) D. Z. 241. G 17. - ⁷⁶³) Archiv zemský: Rula panství pečeckého. - ⁷⁶⁴) D. Z. 773 B 27. - ⁷⁶⁵) Viz heslo: „Onomyšl“. - ⁷⁶⁶) a ⁷⁶⁷) Regesta z r. 1729. - ^{768a}) Historikové píší všude nesepřice a nikoliv Nešperice. - ^{768b}) R. 1890 v 29 č. 222 obyv. - ⁷⁶⁹) R. 1890 v 18 č. 94 obyv. Úřední seznam míst království Česk. vydaný r. 1893. - ^{769a}) Škol. kronika. - ⁷⁷⁰) a ⁷⁷¹) Arch. zem. Rula panství kácovského č. 71. - ⁷⁷²) Arch. zemský. Kniha mlýnů panství ratajského. - ⁷⁷³) Sommer: Topogr. kraje čáslavského str. 77. - ⁷⁷⁴) Riegrov i Ottův Nauč. slovník. - ⁷⁷⁵) Schaller: Topogr. kraje čáslavského z r. 1787 str. 217. - ⁷⁷⁶) Místopisný slovník historický. - ⁷⁷⁷) Regesta II. - ⁷⁷⁸) Bibl. míst. dějep. XII. a Míst. slovník hist. - ⁷⁷⁹) D. Z. 424 U. V. Tom. 41-1541. - ⁷⁸⁰) Hrdy a zámky XII. - ⁷⁸¹) D. Z. 88. B 25. - ⁷⁸²) Hrdy a zámky XII. a D. Z. 490. E 6. - ⁷⁸³) Palacký ve svém „Popise“ nazývá osadu Netušily, Kotyška ve slovníku Netušily a v závorce Netušil. - ⁷⁸⁴) Arch. kutnohorský č. 17. 406-5. - ⁷⁸⁵) D. Z. D. 20. - ⁷⁸⁶) D. Z. L. F. 19. - ⁷⁸⁷) Tabulka o důchodech dvora rašovického při statku loňanském seps. r. 1785 č. II. - ⁷⁸⁸) Geometrická tabulka, popis pozemků dvora rašovického a přidělení jich novým majitelům č. II. (Oba spisy nalézají se v Arch. kutnohorském v aktech panství loňanského.) - ⁷⁸⁹) Palacký: Popis král. Českého vyd. r. 1848. Totéž uvádí i Watterich ve spise Landeskunde des König. Böhmen. - ⁷⁹⁰) Proložená tisknutá jména jsou t. č. původní obyvatelé. - ⁷⁹¹) Vypsáno z listin uloužených u c. k. okr. soudu v Uhl. Janovicích. - ⁷⁹²) Almarýk rychtářský. - ⁷⁹³) a ⁷⁹⁴) Arch. zem. Katastr Čáslavska ad 64. - ⁷⁹⁵) Grunt. kniha onomyšlská v Arch. zem. a Schaller: Topogr. Čáslavska. - ⁷⁹⁶) Palacký: Popis král. Česk. - ⁷⁹⁷) Soupis král. Česk. z r. 1893. - ⁷⁹⁸) Arch. český II. 188. - ⁷⁹⁹) Viz „Kutnohorská“ II. 1. heslo „Paběnice“ a „Janovice Červ.“ - ⁸⁰⁰) Arch. český II. - ⁸⁰¹) Místopisný slovník histor. - ⁸⁰²) Registra zápisův obecných i královských z r. 1454 E III. Arch. český II. - ⁸⁰³) D. Z. a D. D. 42. A 19. - ⁸⁰⁴) D. Z. 53. G 8. - ⁸⁰⁵) Kolínsko II. - ⁸⁰⁶) D. Z. 58. O 11. - ⁸⁰⁷) Dačický o něm v „Pamětech“ II. str. 181 praví, že dobrý oeconom us byl. - ⁸⁰⁸) Radní protokol kolínský k r. 1618. - ⁸⁰⁹) Kolínsko II. str. 224. - ⁸¹⁰) Tamtéž str. 225. - ⁸¹¹) D. Z. 194. F 30. - ⁸¹²) D. P. II. 23. - ⁸¹³) D. Z. 297. J 23. - ⁸¹⁴) Viz Kácov. - ⁸¹⁵) D. Z. 300 L 24. - ⁸¹⁶) Arch. zem. Katastr Čáslavska ad 64. - ⁸¹⁷) D. Z. 310. E 14. - ⁸¹⁸) Kolínsko II. str. 228. - ⁸¹⁹) D. Z. 270. K 14. - ⁸²⁰) Rozuměj: Ze svých poddaných celého panství. - ⁸²¹) Viz u hesla Žandov „Selská bouře na Pečecku“ od Dra. V. J. Nováčka. - ⁸²²) D. Z. 506. B 24, 241. C 4. - ⁸²³) D. Z. 241. G 17. - ⁸²⁴) D. Z. 733. B 27. - ⁸²⁵) Arch. kutnohorský: Lib. her. ab 1426-89 fol. K 2. Actum anno Die et presentibus ut supra (1439 ante festum Lucie (10/12). - ⁸²⁶) Reluice = vykoupení z jistých povinností, práv anebo naturalních dávek peněžitou summou. Vymanění z části robotní atd. Složením peněžité částky, at' najednou, at' ve lhlutách k rukám oprávněného, přestává pak právo jeho k těm požadavkům úplné. - ⁸²⁷) Při svém výslechu přiložili ku protokolu opis výkazu robotního sedláků bohouňovických. - ⁸²⁸) Majitelem panství byl již Leopold Hrubý, advokát pražský. - ⁸²⁹) Originál listiny jest uložen v Arch. zemském, ze kterého tento opis pořízen. - ⁸³⁰) Část o „horských osadách“ napsána na základě sneseného materiálu Drm V. J. Nováčkem, ředitelem Arch. zem. a na základě článku Dr. J. Kalouska, kterýž materiálu toho užil k uveřejnění v Arch. českém XXV. - ⁸³¹) Rust. katastr panství ratajského z r. 1600. Arch. zem. - ⁸³²) Zem. archiv: Purkrechtní kniha panství ratajského z r. 1651-4. - ⁸³³) Zem. archiv: Rust. katastr panství ratajského. - ⁸³⁴) Dle zápisů školy majelovické. - ⁸³⁵) Emler: Pozůstatky desk II. 139. - ⁸³⁶) D. Z. 2. B 17. - ⁸³⁷) Schaller: Topogr. Čáslavska. - ⁸³⁸) F. E. Watterich: Landeskunde v. Böhmen. Praha. 1843. - ⁸³⁹) Palacký: Popis král. Českého. - ⁸⁴⁰) Různých názvů osady této užívá se velmi zhusta, ale pravý název jest „Otryby“, poněvadž osadu i tvrz založili vladkyové Otrybci. A tohoto správného názvu užívají: Palacký, Sedláček, Kotyška, Orth a Sládek, Vlasák, Schaller a matriky otrybské ve starší době, staré historické listiny, Příznávací tab. panství šternb. z 1748, Památky arch. atd. atd. - ⁸⁴¹) Tak pojmenována hájovna tato na mapách gener. štábu. - ⁸⁴²) Arch. zem. Revisní rula panství českošternb. z r. 1652, 53 a 54 č. 15. Jména sedláků Mazour a Pelíšek zachovala se posud. Prvé jméno nese mlýn Králův, druhé samota Pelíškův most. - ⁸⁴³) Arch. zem. Příznávací tabule z r. 1714 a 18 panství českošternberského, kniha 3. - ⁸⁴⁴) Arch. zem.

Zákl. kniha přiznaných a vyměřených polí a gruntův na panství českošternberském v kraji kouřimském z r. 1787. Kat. Josef. č. 2362. - ⁸⁴⁵ Arch. zem.: Gruntovní kniha panství českošternberského založena r. 1740. - ⁸⁴⁶ Arch. zem.: Přiznávací tab. českošternberského panství z r. 1740 č. 7. - ^{846a} Archiv zem. Grunt kniha panství českoštern. z r. 1740. - ⁸⁴⁷ Kronika školní. - ⁸⁴⁸ Kronika školy otrybské. - ⁸⁴⁹ Ze zápisů obecního úřadu v Soběšíně. - ⁸⁵⁰ Kronika školní. - ⁸⁵¹ Podlaha: Posvátná místa vik. vlašimského str. 191. - ⁸⁵² Lib. erect. F 12. B 20. F 9. G 7. - ⁸⁵³ Bibl. míst. dějep. XII. a Arch. mus. - ⁸⁵⁴ Podlaha: Posvátná místa vikariátu vlašimského 191. - ⁸⁵⁵ Arch. mus. Palackého list. materiál. - ⁸⁵⁶ a ⁸⁵⁷ Lib. conf. I. 2. 111. III. 155. - ⁸⁵⁸ Arch. mus. Palackého list. materiál. - ⁸⁵⁹ Lib. erect. XII. B 20. - ⁸⁶⁰ Podlaha: Posv. místa vikariátu vlašimského 191. - ⁸⁶¹ Lib. conf. V. 108., 182., VI. C 15. D 19. - ⁸⁶² Lib. erect. fol. 12. B 20. fol. 9. G 7. - ⁸⁶³ Lib. erect. IX. G 7. - ⁸⁶⁴ Historický sborník. - ⁸⁶⁵ Arch. mus. - ⁸⁶⁶ Orth a Sládek. - ⁸⁶⁷ Palacký: Lístkový materiál v Arch. musejním. - ⁸⁶⁸ Hrady a zámky XII. - ⁸⁶⁹ Arch. mus. Palackého lístkový materiál. - ⁸⁷⁰ Arch. český III. str. 504. - ⁸⁷¹ D. D. XV. 168. - ⁸⁷² D. D. 23. A 168. - ⁸⁷³ D. D. 15. 168. a Hrady a zámky XII. - ⁸⁷⁴ D. Z. 150. F 13. a Histor slovník. - ⁸⁷⁵ Arch. český. - ⁸⁷⁶ Schaller: Topogr. Kouřimska z r. 1788 str. 76. - ⁸⁷⁷ Nádenictví se v celém okolí velmi bidně platí. Dělník vydělá si sotva 80 h až 1 K denně; sekáč ve zních 2 K 50 h. - ⁸⁷⁸ Truhlářské řemeslo tu převládá. - ⁸⁷⁹ Arch. zem.: Purkrechtní kniha panství kácovského r. 1615 založená. - ⁸⁸⁰ Originál této smlouvy uložen v arch. místodržitelském, patronátním a konsistoriálním. Opis, ze kterého tento výňatek vzat, uložen v Arch. vikariátu ledečského a druhý opis pořízený uložen v Arch. školním. Redakce. - ⁸⁸¹ Kronika školní. - ⁸⁸² Orth a Sládek 550 a Palacký: Dějiny I. 377. - ⁸⁸³ Lib. erect. - ⁸⁸⁴ Podlaha: Posv. místa vikar. vlašimského: Uprázdňenou faru v Chotyšanech obdržel kněz Jan, do r. 1359 farář v Petrovích. (Str. 136) - ⁸⁸⁵ Viz Čestín Kostel str. 80. - ⁸⁸⁶ Bibl. míst. dějep. XII. - ⁸⁸⁷ Lib. conf. I. 110. 125. III. 42. 88. V. 110. 182. - ⁸⁸⁸ Lib. erect. F. 8. L. 8. a Schaller: Kraj čáslavský str. 217. - ⁸⁸⁹ Pamětní kniha farní. (P. Jan Procházka.) - ⁸⁹⁰ Arch. arcibisk. pražského. Parochialia K. org. - ⁸⁹¹ Sdílel důst. pan farář petrovický Jan Procházka. - ⁸⁹² Orth a Sládek 550. - ⁸⁹³ Školní kronika. - ⁸⁹⁴ Viz dějiny Čestína v této knize str. 83. - ⁸⁹⁵ Arch. mus. Lístkový materiál. - ⁸⁹⁶ Historický slovník 690 a Hr. a zámky XII. - ⁸⁹⁷ Lib. conf. I. 110. a 125. - ⁸⁹⁸ Lib. conf. III. 47., 88. a V. 110 a 182. a Arch. musej. - ⁸⁹⁹ Viz Čabalice str. 67. - ⁹⁰⁰ Lib. conf. Acta Judica, Bibl. míst. děj. XII. a Historický slovník. - ⁹⁰¹ Arch. česk. - ⁹⁰² Arch. kutnohorský r. 506. - ⁹⁰³ Arch. kutnohorský při r. 1517 (Memorabilie). - ⁹⁰⁴ D. Z. Tom. 175. H. 8. - ⁹⁰⁵ Arch. český. - ⁹⁰⁶ Arch. č. XIII. Reg. soudu komorního = registra černá aksamitová půhonův a náleží z let 1500-1511 psána za uroz. pána, p. Vil. z Perštejna. - ⁹⁰⁷ O komor. soudech viz Čelakovský: Arch. český XIII. - ⁹⁰⁸ Sommer: Kraj čáslavský: - ⁹⁰⁹ Palacký: Popis král. Českého. - ⁹¹⁰ Soupis král. Českého vydaný r. 1893. - ⁹¹¹ Arch. zem. Purkrechtní kniha panství pečeckého založena hrabětem Bredou r. 1726. - ⁹¹² Arch. zem. katastr josefinský. - ⁹¹³ Památky VIII. 231 a Tomek: Praha III. 122. - ⁹¹⁴ Lib. erect. Fol. 12. T. 10. a Codex Dipl. P. 3. I. 6. - ⁹¹⁵ Ottův Slovník Nauč. XIV. - ⁹¹⁶ D. Z. 250. D. 4. a Hrady a zámky. - ⁹¹⁷ Dačický-Rezek II. 134. - ⁹¹⁸ D. Z. 24. N 14. - ⁹¹⁹ D. Z. 391. A 13. - ⁹²⁰ D. Z. 81. A 1. - ⁹²¹ D. Z. 490. F 2. - ⁹²² Bibl. míst. dějep. XII. - ⁹²³ Místop. slov. Kotyškův, Histor. slov. Sedláčkův a Arch. č. XIII. - ⁹²⁴ Sommer: Kraj čáslavský. - ⁹²⁵ Hrady a zámky XII. - ⁹²⁶ D. Z. 13. f. 205., 15. f. 816. a 323. - ⁹²⁷ Hist. slov. místopisný a Archiv musejní. - ⁹²⁸ Hrady a zámky XII. - ⁹²⁹ D. Z. 250. B. 8. - ⁹³⁰ D. Z. 4. B. 12. - ⁹³¹ D. Z. 8. E. 11. - ⁹³² D. Z. 83. F. 28. K. - ⁹³³ a ⁹³⁵ Dsky zem. 10. E. 29. - ⁹³⁴ D. Z. 60. D. 22. - ⁹³⁶ D. Z. 90. E. 11. - ⁹³⁷ D. Z. 302. C. 5. Reg. 49. (F. k. s. 419. Arch. mus.) - ⁹³⁸ Viz heslo: „Chlum“ str. 115. této knihy. - ⁹³⁹ Palacký: Popis království Českého píše „Podvěky“, i na mnohých starých listinách „Podvěky“ nalézáme a nechybíme nikterak, pišeme-li také „Podvěky“. I soudíme zcela správně, fekneme-li, že Podvěky psali si Podvieky a z toho časem „Podvěky“ se ujalo a v Podveky přešlo. - ⁹⁴⁰ Pamětní kniha školní. - ⁹⁴¹ Zem. archiv: Rust. katastr ratajského panství zal. 1600. - ⁹⁴² Arch. zem.: Gruntovní kniha obce podvecké na panství ratajském, založená r. 1721, ze které celý tento výňat jest vypsan. - ⁹⁴³ Arch. zem.: Přiznávací tabelka statku ratajského. Anno 1716 zal. - ⁹⁴⁴ Arch. zem.: Přiznávací rula panství českošternberského z r. 1715 č. 3. - ⁹⁴⁵ Z kroniky školy podvecké. - ⁹⁴⁶ Orth a Sládek: Slovník historický a Palacký, Dějiny I. 374. - ⁹⁴⁷ Emler: Pozůstatky desk zem. I. 53. - ⁹⁴⁸ a ⁹⁴⁹ Arch. musejní a Bibl. míst. děj. XII. - ⁹⁵⁰ Lib. conf. II. 38. - ⁹⁵¹ Lib. conf. III. 18. a V. 187. - ⁹⁵² Bibl. míst. dějepisu XII. - ⁹⁵³ Rybička: Zvonářství r. 1885, str. 48. - ⁹⁵⁴ a ⁹⁵⁶ Hrady a zámky XII. a Reg. II. 725 tab. vetust. 297. - ⁹⁵⁵ Histor slovník místopisný. - ⁹⁵⁷ Hrady a zámky XII. - ⁹⁵⁸ Lib. conf. D. 13. f. 192. - ⁹⁵⁹ Archiv kapitulní. - ⁹⁶⁰ Archiv třeboňský. - ⁹⁶¹ Arch. čes. I. 256. - ⁹⁶² D. D. 16. f. 354. a 23. f. 12. - ⁹⁶³ D. Z. 145. C 17. (Vklad učiněn r. 1636.) - ⁹⁶⁴ Bibl. míst. dějepisu XII. - ⁹⁶⁵ a ⁹⁶⁶ Bibl. míst. dějep. XII. - ⁹⁶⁷ D. Z. 2. B. 17. - ⁹⁶⁸ Hrady a zámky XII. - ⁹⁶⁹ Arch. čes. IV. 141. - ⁹⁷⁰ Arch. třeboňský. - ⁹⁷¹ Arch. musejní (1534). - ⁹⁷² D. Z. 250. J 10, Arch. mus. a D. Z. 7. K 28. - ⁹⁷³ D. Z. 142. D 4 a Arch. mus. - ⁹⁷⁴ Hrady a zámky XII. Les „Ušálek“ má zajistit jméno po sedlákovi Hušálkovi, kterýž zde ještě r. 1745 měl usedlost. - ⁹⁷⁵ Palacký: Popis král. Českého „Pobipsy“. Také Watterich „Landeskunde des Königr. Böhmen“

uvádí „Pobipsy“. Dále tak píše: Sedláček, Kotyška a Sládek a Orth. Nebude s chybou, bude-li někdo psát „Pobipsy“. - ⁹⁷⁶) Purk. kniha kácovská. - ⁹⁷⁷) Archiv zemský: Purkrechtní kniha panství kácovského založená r. 1654 č. 71. - ⁹⁷⁸) Lib. conf. I. 1. 55. - ⁹⁷⁹) Viz Dějiny při r. 1734. - ⁹⁸⁰) Text tento vybrán z písne kostelní: „Svatá Maria, přispěj nám, dobré počasí vypros nám, žehnej obilíčko - Kristova matičko!“ - ⁹⁸¹) a ⁹⁸²) Hrady a zámky XII. a Orth a Sládek. - ⁹⁸³) Lib. conf. Reg. II. 725., Arch. bibl. pražsk. - ⁹⁸⁴) Hrady a zámky XII. a Mus. arch.: Palackého cedulový materiál. - ⁹⁸⁵) Arch. mus.: Palackého cedulový materiál. - ⁹⁸⁶) Lib. conf. - ⁹⁸⁷) a ⁹⁸⁸) Hrady a zámky XII. - ⁹⁸⁹) Emler: Pozůstatky desk zem. II. 139. D. D. 15. F a 327-28. rel. tab. II. 139. - ⁹⁹⁰) Hrady a zámky XII. - ⁹⁹¹) D. D. 15. f. 326. - ⁹⁹²) Arch. čes. I. 256. - ⁹⁹³) Rel. tab. II. 424. - ⁹⁹⁴) Emler: Pozůstatky II. 424. - ⁹⁹⁵) D. Z. K 153. F. 6.-9. - ⁹⁹⁶) Arch. arcibisk. pražského. Org. - ⁹⁹⁷) Arch. český XIII. str. 484 atd. Registr. soudu komorního z r. 1511 atd. - ⁹⁹⁸) Kanovník Krásl: Sv. Prokop. - ⁹⁹⁹) Rulla kraje kouřimského: Arch. zemský č. 15. - ¹⁰⁰⁰) Kanovník Krásl: Sv. Prokop. - ¹⁰⁰¹) Bibl. děj. míst. XII. - ¹⁰⁰²) a ¹⁰⁰³) Kanovník Krásl: Sv. Prokop. - ¹⁰⁰⁴) D. Z. 46. K 18. - ¹⁰⁰⁵) Bibl. děj. míst. XII. - ¹⁰⁰⁶) Bilek: Konfiskace. - ¹⁰⁰⁷) D. Z. 135. G 1. - ¹⁰⁰⁸) Lehner: Osvěta 1895 a Kniha zápisův od r. 1533 uložena v Čes. Brodě. - ¹⁰⁰⁹) Kanovník Krásl: Sv. Prokop. - ¹⁰¹⁰) Pozůstatky Emleroy R 328. - ¹⁰¹¹) O Račíněvsi se ani Palacký ve svém „Popisu“, ani Schaller ve své Topografii nezmiňují. Orth a Sládek ve svém „Slovníku“ nazývají osadu „Rážňoves“. - ¹⁰¹²) Arch. zem.: Rula kraje kouřimského č. 15. - ¹⁰¹³) Bibl. míst. děj. XII. - ¹⁰¹⁴) Kunštát a Jevišovice, města moravská. - ¹⁰¹⁵) D. Z. 2. H 8. - ¹⁰¹⁶) D. Z. 46. K 18. - ¹⁰¹⁷) D. Z. 6. L 16. (391.) - ¹⁰¹⁸) Bienenberg: Sázava a sv. Prokop. (Bienenberg byl hejtm. kraje kouřimského. Krásl 326.) - ¹⁰¹⁹) Arch. zem. Katastr josefinský z r. 1787. - ¹⁰²⁰) a ¹⁰²¹) Purkrechtní kniha panství pečeckého z r. 1722. - ¹⁰²²) Revisitace ruly kraje čáslavského z 1678. Arch. zem. - ¹⁰²³) Arch. zem.: Katastr josef. z r. 1787. - ¹⁰²⁴) a ¹⁰²⁵) Ze zápisů školy rašovické. - ¹⁰²⁶) Bibl. míst. dějep. XII. a Lib. conf. - ^{1026a}) Jos. Šimek: „Poměry nábož. v Hoře Kutné za doby Ferdinanda I. v Č. Č. M. 1905, 86. str. 220. - ¹⁰²⁷) Lib. conf. I. 1. 121 a 165. - ¹⁰²⁸) Lib. conf. III. 82. - ^{1028a}) Jos. Šimek: Hora Kutná v XV. a XVI. stol. 169. - ¹⁰²⁹) Ledr: Janovice Uhl. - ¹⁰³⁰) a ¹⁰³¹) D. Z. 81. A. 1. - ¹⁰³²) Pamětní kniha školy rašovické. - ¹⁰³³) Bibl. míst. dějep. XII. - ¹⁰³⁴) Arch. č. I. 256. - ¹⁰³⁵) Historický slov. místopisný. - ¹⁰³⁶) Liber erect. IV. 18. p. v. - ¹⁰³⁷) Histor. slov. místopisný. - ¹⁰³⁸) D. Z. 8. L 23. - ¹⁰³⁹) D. Z. 47. D 7. - ¹⁰⁴⁰) D. Z. 10. A 20. - ¹⁰⁴¹) D. Z. 14. A 23. Arch. mus. - ¹⁰⁴²) D. Z. 14. H 27. a Hrady a zámky XII. 142. - ¹⁰⁴³) Pam archael. VIII. 336. - ¹⁰⁴⁴) D. Z. 129. G 25 a 173. C 28. - ¹⁰⁴⁵) D. Z. 189. N 23. - ¹⁰⁴⁶) D. Z. 191. B 21. - ¹⁰⁴⁷) Archiv kutnoh. horní oddělení 6387. Viz heslo: Žandov. - ¹⁰⁴⁸) Hrady a zámky XII. a Bibl. míst. děj. - ¹⁰⁴⁹) Arch. kutn. č. 17406-2. - ¹⁰⁵⁰) Tamtéž č. 17406-3. - ¹⁰⁵¹) Beckovský: Poselkyně III. 367. - ¹⁰⁵²) Bilek: Statky a jmění kolejí jezuitských str. 74. - ¹⁰⁵³) Archiv kutnohorský č. 17406-3. z r. 1664. - ¹⁰⁵⁴) Čas. mus. král. Českého L V. 240. - ¹⁰⁵⁵) D. Z. 81. A. 1. - ¹⁰⁵⁶) D. Z. 490. F 2. - ¹⁰⁵⁷) Bibl. míst. dějep. XII. - ¹⁰⁵⁸) D. Z. 20. a D. Z. L a F 19 a Archiv kutnoh. č. 17406-5. - ¹⁰⁵⁹) Arch. č. I. 256. - ¹⁰⁶⁰) Jos. Ledr: Janovice Uhlířské 129. - ¹⁰⁶¹) Kott: Slovník frasaetologický. - ¹⁰⁶²) Purkyně: Arch. für slav. Philos. II. - ¹⁰⁶³) Brány, kromě malé branky u fary byly zbořeny. - ¹⁰⁶⁴) Od těch dob užívalo se ve všech listinách jména tohoto. Arch. zem.: Rust. katastr panství ratajského. - ¹⁰⁶⁵) Zove se vrch blíže Malovid, kde se dolovalo na stříbro. - ¹⁰⁶⁶) Bývala kdysi pod zámkem jízďama a dle něm. pojmenování obdržela tato část města takové zkomolené jméno. - ¹⁰⁶⁷) Archiv zem. Rustik. katastr panství ratajského zal. r. 1600 č. 15. - ¹⁰⁶⁸) Register panství ratajského z r. 1788 v Archivu zemském. Registrátorem byl Leopold Hartmann. - ¹⁰⁶⁹) Arch. zem.: Gruntovní kniha na prodané mlýny panství ratajského založena r. 1713 (č. 9.). - ¹⁰⁷⁰) Arch. zemský: Táž gruntovní kniha mlýnů ratajského panství. - ¹⁰⁷¹) Viz Nespěrice str. 223. t. spisu. - ¹⁰⁷²) Arch. zem.: Gruntovní kniha mlýnů panství ratajského. - ¹⁰⁷³) Arch. zem.: Tabela příznávací z r. 1716 pag. 58. - ^{1073a}) A. Weis II. 26. Tehdejší učitel byl za pilnost ve vykonávání svého úřadu pochvalným listem vyznamenán. - ¹⁰⁷⁴) Tamtéž II. 239. - ¹⁰⁷⁵) Arch. zem. Příznávací tabele panství ratajského z r. 1713 č. 1. a 2. - ¹⁰⁷⁶) Školní kronika. - ¹⁰⁷⁷) Viz str. 173. tohoto spisu. - ¹⁰⁷⁸) Školní kronika. - ^{1078a}) Učitel Jan Pěnkava obdržel r. 1780 pochvalné uznání za pilnost ve vykonávání svého úřadu. A. Weiss II. 26. - ¹⁰⁷⁹) Lib. erectum. - ¹⁰⁸⁰) a ¹⁰⁸¹) Farní kronika. - ¹⁰⁸²) Orth a Sládek: Topogr. slov. - ¹⁰⁸³) a ¹⁰⁸⁴) Boh. Blažek: Rataje a Posázaví. - ¹⁰⁸⁵) a ¹⁰⁸⁶) Ottův Slovník Naučný. - ¹⁰⁸⁷) Farní kronika. - ^{1087a}) Emler: Lib. conf. VII. str. 151. - ¹⁰⁸⁸) a ¹⁰⁸⁹) Arcib. arch. pražský při r. 1652 (Arch. mus.) - ¹⁰⁹⁰) Farní kronika. - ¹⁰⁹¹) Hrady a zámky XII. - ¹⁰⁹²) Histor. slovník a Reg. II. 638. - ¹⁰⁹³) Psal se „z Ůžic“ podle blízké vesnice. - ¹⁰⁹⁴) Arch. arcib. pražsk. - ¹⁰⁹⁵) Reg. II. 1196. - ¹⁰⁹⁶) Arch. mus.: D. arch. s. Venceslai a Regesta II. 725. - ¹⁰⁹⁷) Paprocký o stavech pan. a Č. Č. M. r. 1839. IV. 424. - ¹⁰⁹⁸) Regesta III. 451. - ¹⁰⁹⁹) Dalimil kap. 74. - ¹¹⁰⁰) Ottův Nauč. slovník XI. - ¹¹⁰¹) Palacký: Dějiny III. 235. - ¹¹⁰²) V díle ceduli r. 1346 psané praví se „Hrady ratajské“ s městečkem. - ¹¹⁰³) Arch. zem. moravský: Codex dipl. Mor. VII. 507. - ¹¹⁰⁴) Palacký: Dějiny VII. 330. - ^{1104a}) Brandlova kniha pro každého Moravana a Bauer: Brno. - ¹¹⁰⁵) Hrady a zámky XII. - ¹¹⁰⁶) Lib. erect. IX. B 6. - ¹¹⁰⁷) Reg. III. 652. - ¹¹⁰⁸) Reg. IV. 657. - ¹¹⁰⁹) Chytil: Codex dipl. Mor. VII. 521-27. - ¹¹¹⁰) Lib. erect. IX. B 6. - ¹¹¹¹) Lib. conf., lib. IX. erect. B 7. Arch. mus. - ¹¹¹²) Arch.

zem. mor.: Chytil: Cod. dipl. Mor. VII. 507. - ¹¹¹³) Archiv český I. 191, 192 a Arch. musejní „Palackého listkový materiál“. - ¹¹¹⁴) Arch. česk. III. 291. - ¹¹¹⁵) Brandl, lib. cit. II. 191 a Arch. č. VI. 22 (org. v c. k. tajném archivu ve Vídni). - ¹¹¹⁶) Hrady a zámky XII. - ¹¹¹⁷) Palacký: Dějiny XIV. 733. - ¹¹¹⁸) Ottův slov. nauč. XIX. 768. - ¹¹¹⁹) Arch. musejní: Palackého histor. materiál. - ¹¹²⁰) Arch. kutnohorský. - ¹¹²¹) Arch. třeboňský a Hrady a zámky XII. 55. - ¹¹²²) Bibl. míst. děj. XII. - ¹¹²³) Palacký: Dějiny V. 74. - ¹¹²⁴) Arch. č. I. 310. - ¹¹²⁵) Arch. č. VII. 485. Registra V. 77 a za nálezy v Arch. č. IV. 289-291. Excerpta mnichovská. - ¹¹²⁶) Hrady a zámky XII. - ¹¹²⁷) Arch. č. V. 535. a Rel. tab. III. 422 a Emler: Pozůstatky. - ¹¹²⁸) Arch. zem.: Palackého listk. materiál. Datum Rataje fer. VI. ante set. Simonae et Judae annorum 15²⁰/₁₀15. - ¹¹²⁹) D. Z. 3. L 12-13. a Hrady a zámky XII. - ¹¹³⁰) D. Z. 2. B 17. - ¹¹³¹) Arch. č. V. a Rel. tab. II. 422. - ¹¹³²) Arch. třeboň. - ¹¹³³) Hrady a zámky XII. - ¹¹³⁴) D. Z. 10. E 6. - ¹¹³⁵) D. Z. 23. E 22. - ¹¹³⁶) D. Z. 132. K 28, 178. N 21. - ¹¹³⁷) D. Z. 135. F 22. - ¹¹³⁸) D. Z. 86. P 29. a Hrady a zámky XII. - ¹¹³⁹) D. Z. 135. F 22. - ¹¹⁴⁰) D. Z. 184. J 28. - ¹¹⁴¹) Bílek: Konfiskace. - ¹¹⁴²) D. Z. 295. a G. 50. a Beckovský II. č. 43. - ¹¹⁴³) D. Z. 145. G 17. - ¹¹⁴⁴) D. Z. 145. G 5. - ¹¹⁴⁵) Bibl. míst. děj. XII. - ¹¹⁴⁶) a ¹¹⁴⁷) Hrady a zámky XII. - ^{1147a}) Arch. zem. - ¹¹⁴⁸) Matrika zemědělců. - ¹¹⁴⁹) Farní kronika. - ¹¹⁵⁰) Hrady a zámky XII. - ¹¹⁵¹) Bibl. míst. děj. XII. - ¹¹⁵²) Arch. zem.: Rust. katastr č. 77. (Kniha příznávajících tabel od r. 1716. - ¹¹⁵³) Rust. katastr panství ratajského. V knize této stále se píše „Rataje Hrazené.“ (Arch. zem.) - ¹¹⁵⁴) D. Z. 595. K 12. - ¹¹⁵⁵) Z Liechtenštejna knížata, jeden z nejstarších a nejbohatších rodů v Rakousku, jehož hlava je spolu jako pán knížectví Liechtenštejnského suverénem. Již okolo roku 1130 jmenuje se ve Štýrsku Hugo z L. - Linie štýrská rozšířila se do Korutan a Kraňska. Druhá linie byla moravsko-rakouská, kterou založil Jindřich z L. - Dnešní knížata pocházejí z větve, kterou založil Jiří III. († 1484). Karel (1569-1627), první kníže z L., byl vychován na bratrské škole v Ivančicích. Z ohledů politických přestoupil ke katolictví, byl 20. prosince 1608 povýšen do stavu knížecího a r. 1614 uděleno mu vévodství Opavské. Za českého povstání postavil se Karel z L. rozhodně na stranu katolickou, zúčastnil se bitvy na Bílé Hoře; dne 17. listopadu 1620 byla mu svěřena správa Čech a s tím těžké krvavé úkoly; potrestání odboje, vojenská okupace země a rekatolisace obyvatelstva. Zemřel 12. února 1627. Karel z L. rozmnožil nesmírně bohatství svého rodu. V letech 1622-27 obohatil se s konfiskací. Měl 2 bratry: Maxmiliana a Gundakera. - Dcera vnuka Karla z Liecht. Jana Adama Ondřeje - Marie Terezie Anna Felicitas (1694-1772) provdala se r. 1713 za prince savojského Tomáše Emanuela. Proslula četnými bohatými nadacemi, jež byla učinila jako vdova. - Maxm. zemřel r. 1645 jako mnich minoritský; linie Gundakera drží se dosud. (Dle Ottova Nauč. slov.) - ¹¹⁵⁶) J. Ledr: Děj. města Uhl. Janovic 44. - ¹¹⁵⁷) Rybčicka: Zvonářství. - ¹¹⁵⁸) Farní kronika. - ¹¹⁵⁹) Viz kalendář „Palacký“ v r. 1916. - ¹¹⁶⁰) Ottův slov. nauč. XIX. - ¹¹⁶¹) Arch. Kutnohorský. - ¹¹⁶²) Palacký: Popis, Míst. slov. a Slov. Nauč. - ¹¹⁶³) Arch. zem. Příznávací tab. panství kácovského. - ¹¹⁶⁴) Watterich: Landeskunde für das König. Böhmen. - ¹¹⁶⁵) Palacký: Popis z r. 1848. - ¹¹⁶⁶) Emler: Pozůstatky II. 139. - ¹¹⁶⁷) Emler: Pozůstatky II. 424. - ¹¹⁶⁸) Purkrechtní kniha panství kácovského zal. 1651. Arch. zem. - ¹¹⁶⁹) Watterich: Landeskunde für das Königreich Böhmen. - ¹¹⁷⁰) Obec. škola ve Zruči: Pamětní kniha této školy a Archiv vikar. ledečského. Nebyla tedy tato škola zřízena v Nov. Samechově a netrvala ještě r. 1840, jak uvádí Sommer ve své Topogr. Čáslavská str. 78. - ¹¹⁷¹) Hrady a zámky XII. Tab. vet. 208. - ¹¹⁷²) Relig. tab. I. 466. - ¹¹⁷³) D. D. 14. f. 208. - ¹¹⁷⁴) Arch. kap. pražské. - ¹¹⁷⁵) D. D. 14. f. 208. - ¹¹⁷⁶) Druhá část patřila k Polipsům. - ¹¹⁷⁷) a ¹¹⁷⁸) D. D. 15. f. 256. - ¹¹⁷⁹) D. D. XV. 258 a Relig. tab. II. 122. - ¹¹⁸⁰) Emler: Pozůstatky II. 139. - ¹¹⁸¹) Arch. český I. - ¹¹⁸²) D. Z. 43. A 1. - ¹¹⁸³) D. Z. 3. E 6, 178. O 10, 181. F 18, 137. H 25 a 188. D. 7. - ¹¹⁸⁴) Dr. Krásl: Sv. Prokop. 64. - ¹¹⁸⁵) Mlýn zván byl již v XVI. století „Bilina“ později jmenoval ho lid „Bilina“ nebo „Bártův“ mlýn. (Arch. zem. Berní rula.) - ¹¹⁸⁶) Krásl: Sv. Prokop 251 a 221. - ¹¹⁸⁷) Arch. musejní: Reg. purkrechtní rychty bělokozelské na panství sázavském atd. založ. r. 1615. - ¹¹⁸⁸) a ¹¹⁸⁹) Arch. zem. Berní rula kraje kouř. č. 15. - ¹¹⁹⁰) Zpráva p. majitele. - ¹¹⁹¹) a ¹¹⁹²) Arch. musejní: Reg. purkrechtní rychty bělokozelské, založ. r. 1615. - ¹¹⁹³) Arch. zem. Urbární kniha panství sázavského při r. 1759. - ¹¹⁹⁴) Palacký: Popis. - ¹¹⁹⁵) Pamětní kniha školy samopešské. - ¹¹⁹⁶) Bibl. míst. děj. XII. - ¹¹⁹⁷) Ottův N. Sl. a Krásl: Sv. Prokop. - ¹¹⁹⁸) Ottův N. Sl. XV. - ¹¹⁹⁹) Krásl: Sv. Prokop. - ¹²⁰⁰) D. Z. 46. K 18. - ¹²⁰¹) Bibl. m. děj. XII. a Bílek: Konfiskace. - ¹²⁰²) Krásl: Sv. Prokop a D. Z. 391. 6. L 16. - ¹²⁰³) a ¹²⁰⁴) Bílek: Statky a jmění kláš. a Bibl. míst. děj. XII. - ¹²⁰⁵) D. Z. 952. A 12. a Orth a Sládek: Slov. topogr. král. Českého. - ¹²⁰⁶) Bibl. míst. děj. XII. - ¹²⁰⁷) Krásl: Sv. Prokop 324.

324 SÁZAVA A ČERNÉ BUDY.

Západně Uhl. Janovic 15,5 km a 34,5 km od Hory Kutné - na samých hranicích okresu rozprostírá se na obou březích ladné Sázavy trhové městečko Sázava a klášterní osada Černé Budy. Za dřívějších dob spojoval tyto osady dřevěný most, po němž se přecházelo a jezdilo ke klásteru sv. Prokopa se strany Posázavské, začež se platilo clo za povozy do důchodů klášterních. První o tom máme zprávu z r. 1552.¹²⁹⁸⁾ Most zroben byl v šířce řečiště při vodě normální, ale při vodě větší nastaveny byly lávky k mostu a těch se užívalo k přechodu osob.¹²⁰⁹⁾

Dnes obě osady tyto spojuje r. 1905 nákladem obce, okresu a země vystavěný nový železný most, jehož konstrukci dodala firma „Českomoravské mostárny“ za 130 tisíc korun. V téže době regulována také řeka nákladem země za 130.000 K a řečiště přeloženo ku levému břehu, čímž osada i okolní krajina nesmírně získala, neboť sebe menší povodeň zaplavila celou osadu a způsobila velké škody. Přívozy na řece jsou ještě dva, první u mlýna Budína, druhý u mlýna Bilína.

V Sázavě jest 90 domů se 648 obyv., v Černých Budách 77 domů s 536 obyv. Celkem tedy v souměstí tomto jest 167 domů s 1184 obyv., z nichž jest 12 ev. reform. a 36 israelitů.¹²¹⁰⁾ V roce 1848 měly obě osady 124 domy a 1051 obyv.¹²¹¹⁾ Domy sázavské tvoří náměstí, ulice, nebo stojí o samotě. U domů jsou zahrady s ovocnými stromy, zvláště vyniká krásným stromovým zahradou panská. Ve mnohých zahradách stojí moderní vily. Dle lidového pojmenování rozděluje se Sázava: na Petrohradě, na Potoce, na Nábřeží, na Závrtku, v Lázních, na Beletíně, u Kláštera, u Mlýna, u Čertovy brázdy a na Důlích. Tuto část koupil od obce MUDr. Bízek, vystavěl si zde vilu a proměnil celý pozemek v utěšenou zahradu. Protějšek zahrady této upravil vedle své vily učitel Konečný, tak že dnes silnicí dojetrickou jest nejkrásnější vycházka do příjemných lesů sázavských.

V Sázavě jest slušné čtverhranné náměstí, upravené vysázenými lipami v malý, ale příjemný park, o kterýž se stará spolek okrášlovací. V jižní části stojí kostel sv. Martina (býv. farní) a škola. Opodál pak zastávka železniční. V Čer. Budách náměstí jest vlastně široká, do vrchu vedoucí ulice, vysázená divokými stromy; tolikéž i straň, nesoucí se od zámku k řece. V pozadí ulice stojí zámek, farní chrám, zříceniny chrámu svatoprokopského, budovy panských úřadů a fara.

³²⁵⁾Domy jsou stavěny z kamene, cihel pálených, starší z vepřovic;¹²¹²⁾ kryty většinou taškami, cementkami, méně šindelem a řídcí došky. Dřevěné domky pouze dva bez lomenic a kabřinců. Domy vesměs jsou výstavnosti prosté, avšak úhledné a čisté a většinou přízemní. Byty ve starých domech jsou vlhké, v novějších jsou suché a zdravé. Nábytek i oděv časový, moderní.

Obyvatelé Sázavy neoplývali časnými statky, ba naopak těžce dobývající sobě chleba živností, musili někdy i hájiti se proti přílišným břemenům, jež panští úředníci na ně nakládali. Svědčí o tom prosebný list jejich r. 1610 k císaři Rudolfovi II., kterýž takto zní:

„Na vaši C. M. ve vši nejsníženější pokoře vzněsti přinuceni jsme, kterak Vaši C. M. purkrabí statku sv. Prokopa, na ten čas správce nám vystavený p. Daniel Maškovský pomínulých dnův nám chudým lidem přísně poručil, abychom dle sněmovního snesení berní domovní od sebe odvozovali; kdež my slyšíce, že nás to, čehož jsme nad paměť lidskou nikdá nepocítovali, ani ubozí lidé právě na horách nikdá za předešlých vrchností toho statku v to jsme potahováni nebyvali; za příčinou dobývající sobě právě v potu krvi chleba každodenního, lesy V. M. C. opatrujice, co se každého roku dříví k potřebě dvoru V. C. M. z týchž lesův splavuje, to vše zhotovovati, a než jedna práce mine, druhá nastane, času povodně při mostu V. C. M. a při stavbě u mlýna všichni velikou práci, začež nám se nic neplatí, a to s velikým obmeškáním živností svých podnikáme, a když se voda rozvodní, mnozí v chalupách vodu v světnicích i pecích mívají, což nemůže než se škodou jak gruntův tak i schránek jich býti, jak

že jich takměř opatrovati nepostačuje; neb jest také devět chalupí při městečku, z kterýchž tolikéž pan ³²⁶purkrabí touž berní míti chce, což více možná není, neb by mnohý z chalupy utéci a všeho nechati musel; však jiné berně V. C. M. všechny rádi dle našich nejvyšších možností podstupujeme. Z té příčiny V. C. M. všichni pro hojnou odplatu božskou prosíme, že na nás ničeho toho, čehož jsme chudí lidé nikdá nepocitovali, dopouštěti neráčíte, nýbrž to, aby se týž pan purkrabí proti nám spokojil, v tom se jako předešlí držitelové toho statku zachoval a příčinou naši záhuby nebyval. V čemž se V. C. M. k milostivé a brzké ochraně poručeny činíme. Za V. C. M. na modlitbách trvajících primas, rychtář, konšelé i všecka obec statku sv. Prokopa.^{1212a)}

Hlavní výživou obyvatelstva jest polní hospodářství a řemeslo. Také hledají zdejší příslušníci výživu v panské kruhové cihelně, v lomu váp., na pile a při zámeckém dvoře a to nejen v létě, nýbrž i v zimě. Vedle toho vyrábějí ze dřeva kolečka, trakaře, hrábě, topůrka atd., pletou z vrbových prutů košíky, nůše a prodávají je v dalekém okolí. Hledají také výživu v skelných hutích.

Mládež škoie odrostlá odchází na řemeslo do větších měst, menšina zůstává doma a věnuje se buď živnosti svých rodičů nebo sklářství ve zdejších hutích. Jména nejstarších rodin jsou rodina Kunova, Barešova, Režných a Šebestova.

Obecní majetek skládá se ze 2 domků (č. p. 16. a 17), obecních lesů a pastvin ve výměře 60 ha 47 a 27 m², z čehož platí obec 90 K. Vedle toho má také obecní výčep, kterýž se různě pronajímá. Osada černobudská nemá jmění žádného. Celá obec má výměry 713 ha 99 a 99 m², z nichž připadá na Černé Budy 346 ha 22 a 85 m². Přímá daň celé obce obnáší 7068 K 40 h.

Jména tratí polních: v Plužinách, v Paloucích, Havranka, na Skřivánku, na Vrších a v Nedoměchu; u Luk, Votočnice, na Davidkách a lesy nad Vosovkou a na Šibenici.

R. 1651 byli v Sázavě 3 effectivní sousedi a 17 chalupníků. Měli všichni 246 kor. pozemků, z nichž osevali 84 ozimem a 57 jaří. Měli 10 potahů vol., 36 krav, 20 jalovic, 110 ovcí a 28 sviní. V tomto městečku nachází se 6 chalup, v kterýchžto obec téhož městečka k svému užítíku chová nájemníky.¹²¹³⁾ R. 1652, 1653 a 1654 byli tu tito řemeslníci: hrnčíři 2, řezníci 4, koláři 2, pekaři 2, šindeláři 2, provazník 1, tkadlec 1 a švec 1. (Městečko bylo majetkem Jana Viktorina z Waldštejna.¹²¹⁴⁾)

R. 1788 bylo dle fassé panství sázavského č. 2327 sel. gruntů 15, z nichž 3 pobořené a sedláci užívali polností 154 jit. 1438 čtv. sáhů a sklidili t. r. 1322 míry žita, 176 měř ječm. a 1036 ovsy. Měli 43 jitra a 855 čtv. sáhů luk a sklízeli 123 centy sena a 24 otavy; pak pěstovali 69 jiter 244 čtv. sáhy lesa a sekali ročně 67 kub. sáhů dříví.¹²¹⁵⁾

V Černých Budách bylo r. 1651 chalupníků 7, zahrad. 2. Obdělávali polností 27 kor., na těch osevali 3 oz., 2 jaří, 8 bylo lad, 11 porostlin a 3 ležely úhorem. Měli 5 krav, 4 ovce, 6 sviní a 4 kozy. Z chalupníků těch byli: 1 hrnčíř, 1 zedník, 1 nádeník a 1 panský posel. Chudý synek měl 1 krávu, ten na místě zde nebydlí, chová ji pro něho Václav, hrnčíř.¹²¹⁶⁾

R. 1788 byl zde dvůr a ten měl výsevy 22 jitra 1452 čtv. sáhy, pak 13 jiter 160 čtv. sáhů a klidil 249 měř pšenice, 607 m. žita a 294 ovsy; luk bylo 27 jit. 879 čtv. sáhů a klidilo se 396 ctů. sena; lesů bylo 44 jitra 1225 čtv. sáhů a klidilo se 205 kub. sáhů dříví.¹²¹⁷⁾ U dvora bylo mnoho nezdělaných polností. R. 1843 bylo u 5 dvorů již 4461,98 jiter polností, 1881 jitra lesů ke dvěma revírům a 10 konscribovaných osad.¹²¹⁸⁾

³²⁷Poblíž ležící dvůr Sedlišť měl r. 1789 polí, pastvin a lad 42 jitra 502 čtv. sáhy a klidil 400 měř žita, 50 ječm. a 200 měř ovsy. Měl 38 jiter 1233 čtv. sáhy luk a usušil 86 ctů. sena a něco málo jen otavy. Potahů dvouspřežních 8, jednospřež. dva, krav 15, jalovic 10.¹²¹⁹⁾

Škola. O původu a založení školy sázavské se nikde nedočítáme bezpečných zpráv. Že ale byla zde škola již za dob klášterních a že byla farní, toho důkazem stará listina zvaná „Spann-zettel“, v níž čteme: „že my nížepsaní od starodávna patřící „suché dni a podsnopní“ nynějšímu sázavskému kantoru Josefu Sedláčkovi¹²²⁰⁾ každý rok při sv. Václavu bez upominání odvěsti a náležitě zapraviti chceme, se zavazujeme. Primas: Josef Kaňka.¹²²¹⁾

V listině té dopodrobna se uvádí, kolik peněz a kolik in natura od správy klášterní i od sedláků z příškolených obcí kantor dostáváti má. A poněvadž se v seznamu kantorů sázavských mluví, že před Sedláčkem vyučoval tu jakýsi Lutner¹²²²) a že roku 1795 upravena byla škola v konventní budově,¹²²³) k jejíž upravení zemská vláda 150 zl. nákladu poskytla, vychází z toho na jisto, že zde škola dříve byla, než vydána byla zmíněná „spannce du la“.

Když pak stal se r. 1809 majitelem Vilém Tiegel z Lindenkronu, c. k. nadporučík a hodlal trvale se usaditi na Sázavě, přál sobě, aby škola byla ³²⁸z konventu přeložena jinam k vůli klidu a nerušení ve vyučování. Proto vystavěl v městečku r. 1858 s obvyklou konkurencí poddáných školu novou. Za staveniště určen domek Václava Bečky a 6. dne v měs. listopadu odevzdal mistr zednický Jos. Beran školu hotovou a téhož dne byla mládež sem z konventu převedena.¹²²⁴) Škola stála vedle kostela sv. Martina a učitelé dali být v domě Josefa Kuny. R. 1848 škola vyhořela a zničením městečka zmizela tato škol. budova docela.

Od té doby bylo vyučováno opět v klášterní budově a sice v jídelně a v malém vedlejším pokojíku. I učitel bydlel v zámku. Poměry takové trvaly do r. 1858, ve kterémžto roce byl panský hostinec ve městečku přičiněním faráře P. Kočího pro školu upraven a 4. listopadu t. r. mládeži odevzdán.¹²²⁵)

Až do r. 1821 byla sázavská škola jednotřídni, teprv r. 1825 rozšířena na školu dvoutřídni a vynesení c. k. z. šk. r. ze dne 19²⁴/₁₀76 rozšířena o třídu třetí a započalo se vyučovati ve třech třídách 1. ledna 1877 a 27. prosince 1882 č. 30.114 z. šk. r. a rozšířena škola ještě o čtvrtou a pátou třídu. Škol. budova byla upravena na pět škol učeben a 2. ledna 1884 počalo vyučování ve všech pěti třídách.¹²²⁶)

Nejstarší záznam o příjmech učitelů jest následující: „Na penězích 12 zl., v naturalíích 1 str. pšenice, 4 žita, 1 hrachu, 1 ječmene, 24 libry másla, 24 libry tvarohu, 60 žejdlíků soli, 2¼ sudu piva a k štědr. večeru 2 libry kaprů a na každé svátky 3 libry hovězího masa, 6 sáhů dříví a od sedláků a chalupníků 9 zl. 32 kr. a 2 str. 1 věrtel a 2½ čtvrtce žita.“¹²²⁷)

R. 1795 měl učitel sázavský následující příjem: Ročního platu 10 zl., školné a deputát. Deputátem byly: 2 libry kaprů, 5 věder piva, 6 měr žita, 1 měrice a 8 mírek pšenice, 8 mírek ječmene, 1 měrice a 12 mírek hrachu, 24 libry másla, 24 libry sýra, 32 žejdlíků soli, 6 sáhů měkkého dříví a 1 zl. 37½ Cmze místo masa a pletence. Na otop škol. světnice 8 sáhů dříví.“¹²²⁸) Tuto povinnost hradila vrchnost.

R. 1797 byly příjmy učitelovy takto upraveny: V naturalíích a na penězích zl. 65,20, ze škol. fondu 12 zl., za pohřby 8 zl., z přifařených obcí naturalie v ceně 9 zl. 30 kr., sobotátes 40 zl. 40 kr. Příjem ze 200 domů (60 neplatilo) 7 zl., výnos ze zahrady 1 zl. 30 kr., tedy celkem 144 zl. 54 kr. R. 1841 byl příjem upraven na 197 zl. 06 kr., z nichž platiti měl učitel pomocníku 25 zl. a za čištění 2 škol. světnic 24 zl. Pomocník měl kromě toho příjem ze šk. fondu 45 zl.¹²²⁹)

R. 1863 byly na škole dva pomocníci, které učitel vydržovati musel, byly tedy příjmy jeho takto upraveny: příspěvky v naturalíích, výnosy z pozemků, hotových peněz, z fondu škol., sobotálesu a za služby varhanické celkem 773 zl. 97 kr. Z toho vydal na pomocníky, čištění školy, daně, světlo na kůr a struny 342 zl. 19 kr., takže učiteli zbyl čistý příjem 431 zl. 78 kr. Vedle toho měl na otop 24 sáhů dříví pro světnice školní a 2 sáhů dříví na otop pro školu nedělní.¹²³⁰) S tímto příjmem dočkala se škola sázavská nových šk. zákonů.

Posloupnost učitelstva. V první době při zařízení školy byl tu učitelem jakýsi Lutner. Odkud přišel a kam se poděl, nikde není zaznamenáno. Také jest přístupno, že před Lutnerem zde ještě jiní kantoři vyučovali, poněvadž škola upravena byla již v XVIII. století.

Po Lutnerovi působil zde Josef Sedláček († 1821), Josef Skružný do r. 1825, Frant. Podhola (prov.) do r. 1830 poduč., Josef Hrbek (uč. do 1830-64), Matěj Mareš, poduč. (zahynul r. 1848 při požáru), Ant. Hoffmann do r. 1850, Karel Pešek do r. 1854 (odešel do Ameriky), Jos. Zahraděcký (1856), Antonín Hoffmann (opět do r. 1859), Karel Pešek vrátiv se z Ameriky stal se opět učitelem a provis. školy sázavské, který říd. školu pak def. od r. 1874-86 († 18²⁷/₁86).

³²⁹Za jeho působení byli zde tito podučitelé: Ant. Chalupa do r. 1864 (pozdější ředitel měšť. školy ve Vlašimi), Jan Pitra do r. 1865, Ant. Kaše (1866-68), Kar. Hruška (1869-70), Emil Belšán (1870-72), Josef Kopecký (1873-74), Jan Bartoš (1874-5), Bohuslav Kremser (1875-78), výp. Frant. Smetana, Jindřich Hrbek (do r. 1887), Ant. Bláha (1879-91), Frant. Čihák (1884-95), Anna Kroutilová (1884-85), Alois Reimann (1885-6), Karel Štědrý (řídícím 1887 † 19¹⁷/₁₂09), Václav Sýkora (1886 † 88), Frant. Doskočil (1886-1900), Frant. Havlík výp., Frant. Šmatt (1888-96), Bedřich Vojta (1891-94), Frant. Kruml (1894-97), Anna Lisková (výp.), Frant. Carda (1895 † 96), Bohumil Bidlo (1896-1902), Zdeňka Štědrá (výp. r. 1895-8), Ant. Löffler (1896-99), Josef Konečný (1897 učitelem dosud), Alois Procházka (1899-02), Helena Pittnerová (1900-13), Antonie Šulcová (1902-03), Josef Chalupa (1902-08), Frant. Hýbl (1903-), Alois Brtek (1905-07), Jos. Vobořil (1907-09), Bohuslav Myslivec (1907 do₃₃₀sud, mobil.), Arnošt Chleborád (1908-09), Jan Procházka (1909-13), Rudolf Hlavatý (1909-10), Jos. Konečný (zat. správcem školy po smrti říd. Karla Štědrého), Jos. Pospíšil (1910 říd. dosud), Oldřich Kahle (1910-14 učitelem v Bělokozlicích dosud, mobil.), Lad. Pecl (1912), Jindř. Snížek (1913 v Radvanicích dosud, mobilisován), Ant. Pilz (1909-10 v Bělokozlicích), Božena Pittnerová (výp.), Marie Klímová (1914 dosud uč.), Marie Pospíšilová (1914 výp. vyučuje v Sázavě a v Radvanicích střídavě), Ferd. Černušák (výp. 1915 v Bělokozlicích dosud).

Prvním předsedou m. šk. r. byl obchodník Frant. Makovička do r. 1877, do r. 1883 Frant. Lanč, býv. nadlesní, Ant. Schüller (1883-92), Jos. Chlumský (1892-94), Jan Režný (1894-1903), Vojtěch Chlumský (1903-1908), MUDr. Václav Holý (1908 dosud). Míst. šk. dozorcí Josef Chlumský do r. 1892, Ant. Bečka (1892-95), Em. Vokoun (1896-99), Vojtěch Chlumský (1899-1901), Em. Vokoun (1901-13), Em. Henych (1913 dosud).

Školní obec tvoří: Sázava, Černé Budy, Bělokozly (expositura), Radvanice (expositura) a Dojetřice.

Fara a klášter sv. Prokopa. Klášterníci svatoprokopští zřídili duchovní správu pro lid vůkol kláštera v osadě na levém břehu řeky Sázavy. Fara při kostele sv. Martina v městečku Sázavě připomíná se poprvé r. 1405.¹²³¹ Avšak tehdy byla již starobylá, jak v písemných památkách se o ní praví. Že však teprve té doby se o ní mluví, a že nebylo hojných zpráv písemných zachováno, leží na bíledni. Bylať fara tato přivtělena (inkorporována) ke klášteru a tím vyňata z počtu těch, ke kterým potvrzoval biskup faráře. Na faru sázavskou usazoval opat kláštera sv. Prokopa sám některého z bratří k vedení věřících, kdežto příjmy náležely klášteru. R. 1405 byl tu farářem mnich Jindřich, který t. r. sůčastnil se volby svého představeného v klášteře sv. Prokopa.¹²³²

Když Pražané r. 1421 zmocnili se statků svatoprokopských, mnichy z kláštera vypudili, zrušena katolická fara ve městečku Sázavě, jelikož nová vrchnost kněze pod jednou na svých statcích trpěti nechtěla. Zajímačové z Kunštátu připustili sice po několika letech několik mnichů zpět do kláštera, ale řízení fary nedovolili leč jen kněžím podobojí.¹²³³

První zmínku o faráři utrakvistickém máme teprve z r. 1553. Oznamuje totiž kněz Matěj Ledecský, že kněz Lukáš ze Sázavy jemu vypověděl nepřátelství a jestliže ho potká, byť by to i v Praze bylo, že jej protkne.¹²³⁴ Podací právo vykonávali zápisní držitelé statků svatoprokopských a podali roku 1579 Pavla Střiborského.¹²³⁵ Z častého střídání duchovních správců lze souditi, že neměli na různých ustláno. Dosvědčuje to kněz Jeroným v Kácově, který praví, že býval farářem podobojí v městečku Sázavě u sv. Prokopa pod panem Ferdinandem Švihovským.¹²³⁶ Na domluvu biskupovu, proč neposlouchá Jeroným dolejší konsistoře,¹²³⁷ odpovídá, že tak opuštěna jest a nezbyvá než přátí si, aby ji pán Bůh dobrými a lepšími kněžími opatřiti ráčil.¹²³⁸

Mnichové vrátivší se ještě za doby války husitské přísluhovali svátostmi věřícím z různých panství sem docházejícím. Aby stádece věřících se rozmnožovalo, vyžádal si opat Václav na arcibisk. pražském plnou moc, aby směl rozhřešovati utrakvisty od církv. censur.¹²³⁹ Tak povsta-

la nová fara katolická v klášteře sv. Prokopa.¹²⁴⁰) Snadno lze si domyslet, že styky dvou farářů různých vyznání v jedné osadě nebyvaly vždy přátelské. Žaluje r. 1587 opat Ondřej biskupu, že farář podobojí v městečku Sázavě círk. obřady katol. haní a tupí a jemu že pokoje nedá. Zastává se ho pan Ferdinand Švihovský, že týž kněz sázavský podobojí lépe círk. pořádky, ceremonie, posty, svěcení svátků zachovává, nežli na př. opat sám. A zase Švihovský žaluje biskupovi, kterak bezprávně opat bez dovolení rodičů v stav manželský potvrzuje, čeládce naší, když umře, zvoniti nedá, provazy od zvonův odvazuje, klanice vyráží atd.¹²⁴¹) Posledním knězem podobojí byl Daniel Srámek Klatovský.¹²⁴²)

R. 1598 nebylo již v Sázavě faráře podobojí, jen tajně přísluhoval utrakvistům predikant, kterého vrchnost již trpěti nechtěla a on příznivého přijetí došel na panství černokosteleckém.¹²⁴³) A tak splynuly na konci XVI. století dvě fary sázavské v jedno.

Leč nebyli všichni obyvatelé se změnou tou spokojeni; zejména Sázavští vyhledávali vypuzeného predikanta a ten jim potajmu přísluhoval.

R. 1599 žádal hejtman Habartický, který panství klášterní řídil, aby do³³²volil biskup Zbyněk Berka z Dubé řeholníkům podávati lidu v městečku Sázavě veleb. svátost podobojí způsobou. A ještě r. 1609 pokoušeli se Sázavští vypuditi opata z městského kostela a zjednati si kněze a kazatele podobojí. Tehdejší opat Jiří Štýrský předvídal, že by toho pomocí purkrabího dosáhnouti mohli, prosil arcibiskupa Karla z Lamberka, aby mu dovolil přísluhovali v městečku Sázavě podobojí i aby purkrabímu dal věděti, že on jest řádným farářem v městečku Sázavě.¹²⁴⁴)

Nevíme, z jakých příčin stala se za pána z Waldštejna změna ve farní budově. R. 1613 prodali Sázavští farní dům a ještě téhož dne koupili statek od Žďárského a věnovali ho za farní obydlí. Leč změna tato netrvala dlouho; již r. 1621 prodali novou faru bez polností a koupili opět budovu staré fary.¹²⁴⁵)

R. 1663 obdržel klášter panství nad městečkem Sázavou a také podací právo ke kostelu sv. Martina. Opat jsa patronem chrámu dosazoval faráře vždy z řeholníků sázavských. Později byla fara i s pozemky přidělena ke klášteru a řízena jen administrátorem.¹²⁴⁶) Tehdáž patřily k fáře Sázavské vsi: Bělokozly, Benátky, Církvice, Černé Budy, Čerence, Dojetřice, Drltín, Choratice, Mělník, Mostice, Mrchojedy, Nechyba, Oclivy, Přestavky, Pyskočely, Radvanice, Samechov, Samopše, Škvrnějov, Újezdec, Vlkančice, Vraník a samoty Bártův mlýn, Dvůr Blatce, mlýn Budín, mlýn Kačkov, (Skelná huť) a Vesce.¹²⁴⁷)

Zrušení kláštera sv. Prokopa roku 1785 bylo také pohromou zdejší fary a kostela. Pozemky byly dávno sloučeny se zbožím klášterním a nyní s celým majetkem propadly. Rytíf z Bienberka, hejtman kraje kouřimského, oznámil rozkaz císařův i farářů a sdělil mu, že přestává býti

Sázava: Kostnice.

členem řehole, ale zůstává administrátorem fary sázavské, a dokud jeho důchody nebudou upraveny, bude dostávat plat jako jiní kněží.

Nyní pracoval Bienenberg, aby fara sázavská přenesena byla do Bud a klášterní kostel aby byl prohlášen farním. To stalo se skutkem r. 1788 a chrám v městečku Sázavě stal se filiálním kostelem.¹²⁴⁸) Farář přestěhoval se ze Sázavy do nově zřízené fary v praelatuře, kdež dosud má své sídlo.¹²⁴⁹) Ve faře chová se pamětní kniha, z níž hojně čerpali, kdož se o dějiny staroslavné Sázavy zajímali. Také se tu chovají nejstarší matriky z r. 1761, psány jazykem latinským a r. 1785 již českým.

Statek sázavský případně po zrušení kláštera náboženskému fondu byl r. 1804 dne 27. srpna veřejnou dražbou i s podacím prodán p. Františku Heilbergovi, kterýž se stal patronátním pánem na Sázavě.¹²⁵⁰) Jak již inde uvedeno, vyhořelo r. 1848 celé městečko a kostel vyhořel do základu i zvony se rozlily. V takovém stavu zůstal chrámek sázavský nepovšimnut. Konečně se ujal opuštěného kostela farář Frant. Kočí. Ten svolal své věrné na 13. dubna 1856 na hřbitov sázavský a tam plamennou řečí pobídl lid ke stavbě kostela sv. Martina. A potkal se se zdarem. Upisovány milodary, náhrada pojistného, dary patrona šlechtyce Tiegla, majitele hutí p. Kavaliera, císařovny Karoliny Augusty, císaře Ferdinanda Dobrotivého a choti jeho Marie Anny, býv. ředitele Pešiny, přifařených i cizích obcí atd. atd. a bylo na hotovosti tolik, že³³³ se ihned započalo úpravou kostela. A 18. dne měsíce října 1857 byl kostel vysvěcen a bohoslužbám odevzdán.¹²⁵¹) Stavební místo a zahrádka staré shořené školy přidány jsou k farnímu hřbitovu, na němž uprostřed stojí starobylá kostnice, při požáru r. 1844 jediná zachráněná budova.

V kostele dnešním jsou tři oltáře. Na hl. visí obraz sv. Martina biskupa od mistra Hellicha. Oltáře tyto byly zakoupeny v kostele sv. Jiří v Praze, odtud také pochází kazatelna. Když se ukázalo, že sochy oltářní nejsou pro sázavský chrám dosti vhodnými, dal se farář Kočí s truhlářem do práce a zhotovil velmi slušné sochy sv. Jana Nep. a sv. Zikmunda. A sochy ty krásli dosud kostel sv. Martina. Nové dva zvony slity ze staré zvonoviny v Praze u Karla Bellmanna r. 1857.¹²⁵²) Jeden nese obraz sv. Prokopa, druhý větší sv. Martina. Na obou jest stejný nápis.

Když vnitřek chrámu se upravoval, a obmítka se seškrabovala, našly se stopy malovaných světců. Z toho se usoudilo, že utrakvisté světce zabíleli a texty z písma napsati dali. A když pak opět kostel stal se katolickým, tu tito zase písmo sv. obíleli.¹²⁵³) Tak kazili věci dobré jeden druhému. Roku 1888 byl kostel sv. Martina přičiněním tamního faráře P. Otomara Pohla důkladně opraven. Vydání na opravu vyprosil na štedrých dobrodincích.

Shora bylo vzpomenu, že fara z městečka přenesena do Černých Bud a klášterní kostel za farní prohlášen.

Chrám sv. Prokopa postaven byl při sázavském klášteře sv. Prokopem kol r. 1032 a zasvěcen Matce boží a sv. Janu Křtiteli. Poněvadž tento chrámek byl malý, zbuoval r. 1095 třetí opat Božetěch basiliku novou, 69 m dlouhou a 23 m širokou. Pražský biskup Kosmas ji t. r. v říjnu posvětil. Ani tento chrám nezůstal nedotknut rukou lidskou. Snad že již byl stár a v některých částech vetchý nebo spíše nemoderní, nádheře tehdejší nevyhovující, byl nejspíše za opata Jana I. (1269-98) - až na některé výminky - v téže velikosti v gotický přestavěn.¹²⁵⁴) Zdi staré apsidy, kaple po stranách mnišského kůru, taktéž i kaple zvaná „Jeskyně sv. Prokopa“ zůstaly. Staré lodě pobořeny a místo nich povstala velkolepá stejnolodní stavba, jejíž křížové klenby neslo tři krásných vysokých pilířů. V průčelí vypínala se mohutná věž a mezi operáky nádherná otevřená předsň.¹²⁵⁵) Byl to velechrám, jenž neměl sobě rovného.

R. 1421 za válek husitských pobořen byl chrám klášterní k veliké škodě umění, kteréž na Sázavě rozkveto a stalo se školou odborníkům. Zbytky toho chrámu hlásají až podnes slávu výtvarného umění, a jest se diviti, že po tolika stu letech, v kterých vydány byly všem zlobám přírodním, zachovaly svou ladnost a přesnost práce, tak že znalec okamžitě vypátrati může rysy tvarů původních. V rudém pískovci, v němž měli mnichové sázavští zalíbení, zachovaly se

fialy, profily i soškultury ještě tak, jako by teprv před nedávnem vyšly z hutě kamenické.¹²⁵⁶⁾

A z celého nádherného chrámu zbyla dosud věž s krásným ostěním bývalého portálu a klenutím, jež ozdobeno jest trním korunovanou hlavou Spasitele. Jest to práce tak znamenitá, že samojediná dostačila by vydati svědectví o vysokém stupni umělecké činnosti mnichů sázavských v době posledních Přemyslovců.¹²⁵⁷⁾ Dále se zachovaly: jižní zeď s okny a dosud znalými malbami, ambity a kaple Panny Marie, kterouž se dnes vchází z jižní strany do kostela.

Ve věži zmíněné jsou umístěny hodiny a dva zvony. Větší - sv. Prokop - mající 110 cm v průměru má tento nápis: VOX MEA, VOX VITAE, VOS VOCO AD SACRA VENITE! (Hlas můj, hlas života, Vás volám, ku obětem pojd'te!) Thomas Jarosch goss mich 1550.¹²⁵⁸⁾ Druhý zvon menší, Hedvika zvaný, mající 80 cm v průměru, měl tento nápis: ANNO DOMINI 3351546 ISTA CAMPANA FVSA EST AD LAVDEM DEI OMNIPOTENTIS PER ME STANISLAVM W. PRAGA. Zvon tento přelít a sice dvakrát. Poprvé dal zvon přelítí baron Tiegel se starým nápisem; po druhé zvon dal přelítí patron Bedřich Schwarz s tímto nápisem: HEDWIGIS IN INITIO ME FECIT * BARBARA INNONAWIT * ANTONIA FELICITER PERFECIT (Hedvika na počátku mne učinila, Barbora obnovila, Antonia šťastně dokončila.) „Bedřich Schwarz, pán a patron Sázavy a choť jeho Atonie.“ Na protější straně jest nápis německý, který dal ulítí baron Tiegel a sem poznovu přenesen. Zní: *Mein Nus erschalle weit u breit / zur Andacht und Frömmigkeit. / Auch möge mein Geläut ertönen / beim Brautgesang und Leichengängen. / Doch soll nie eines Menschenhand / mich ziehen zum Sturm oder Brand. / Ggossen von Jos. Diepoldt in Prag 1878.*

V malé věži kostelní jsou dva zvony: poledníček a umíráček. Prvý věnovala r. 1906 kostele paní Eugenie Kavalierová, druhý jest starší, ale bez nápisu vůbec.

Velkolepý chrám sázavský celá století ležel v sutinách, ze kterých odnášeny byly i ozdobné kostky z pískovce nučického a použito jich při různých stavbách. Často se při bourání nebo správě domů nalézají. Konečně po skončené neblahé válce 30tileté počalo se s úpravou býv. chrámu Božetěchova a provedena jest až v letech 1603-87 v nynější čtvrtý chrám - ovšem již farní,¹²⁵⁹⁾ který dodnes zastupuje basiliku Prokopovu, a chrám Božetěchův. Dostavěn byl za opatů Daniela Nigrina a Benedikta Grassera (1664-87).¹²⁶⁰⁾ R. 1746 sotva restaurovaný kostel i klášter za opata Anastásia Slančovského vyhořel. Byl pak v několika letech upraven, ale klášter, který ohněm byl tak poškozen, že nesnesl žádné opravy, musel býti takřka ze základu nově postaven.¹²⁶¹⁾

Nynější farní kostel stojí vedle býv. kláštera svatoprokopského v Černých Budách, ale zve se stále farním kostelem sázavským, tak jako i fara sázavskou sluje. Kostel tento jest vlastně stará presbytář původního kostela. Průčelí chrámové tvoří jednoduchý čtverec, ozdobený po každé straně vysokými pilíři s jonickými hlavicemi. Uprostřed ve výklenku postavena socha P. Marie se Ježíškem a nad ní v trojhranu „oko boží“.

Nad portálem vysekán v mramorové desce tento latinský nápis: **MIX.** „Deo Spiratore, Angelo Monitore, Udalrico Fundatore, Břetislav Consumatore, Severo Confirmatore, Sct. Prokopio Imo in Abbatia Rectore Ecclesia Honori B. V. M. et Sct. Joanis Bapt. dicata, 200 et ultra Annis Zisskiano Sacri legio Ruinata restauratur MDCLXXXVII“, což česky takto zní: Božím vnuknutím, andělským napomenutím, za Oldřicha zakladatele, Břetislava dokonatele, od Šebíře potvrzena, za sv. Prokopa I. v opatství správce Svatyně tato ke cti Blahoslavené Panny Marie a sv. Jana Křtitele zasvěcená, 200 a více svatokrádeží Žižkovou zbořena, obnovena jest r. MDCLXXXVII. (1687).

³³⁶⁾Hlavní oltář Nanebevzetí P. Marie zdoben obrazem Molitorovým z r. 1753¹²⁶²⁾ a uměleckými řezbami sv. Prokopa a Václava z r. 1714. Po straně evang. v presbytáři blíže hl. oltáře stojí menší oltář ostatků svatoprokopských. Na něm uloženy ve skleněné skříní drahocenné památky a sice dřevěný koflík, kterýž zasazen jest do stříbra po způsobu kalicha, dřevěná lžička a část kosti z těla světceva v relikviáři v podobě kříže dobře uschována. Koflík, v

němž podal sv. Prokop knížeti Oldřichovi čerstvé vody, a lžice jsou dle tradice vlastnoruční práce Prokopovy. Tento oltářík jest starého původu, ale býv. zdejší farář František Kočí, t. č. kapitolní děkan na Vyšehradě, dal jej opravití a teprv r. 1812 na žádost patrona kostela a majitele panství sázavského Tiegla a faráře P. Jana Chmely bylo povoleno arcibisk. konsistoři v Praze, aby ostatky byly Sázavě vráceny. To stalo se slavným způsobem 18. září 1812.¹²⁶³⁾ Mnohé ostatky sv. Prokopa jsou uloženy v chrámě sv. Víta v Praze i jinde.¹²⁶⁴⁾

V lodi chrámové stojí dva postranní oltáře. Na str. evang. oltář sv. Prokopa s milostným obrazem Prokopovým. Pověst dí, že nalezen byl po válce třicetileté v sutinách chrámových, snad r. 1738. Dříve než zavěšen byl ve chrámě, zdobil ambit klášterní.

Postava sv. Prokopa na obraze jeví se s tváří individuální, portrait jest dílem staršího umělce než okolek a pozadí. Světec představuje se bezvousý, oděný v zelenou tunicellu a pluvíal barvy červeno-žluté, s berlou v levé ruce a mitrou na hlavě. Pravicí udržuje d'ábla na řemeni, oheň z úst chrlícího. V pozadí na levo zobrazeny jsou skály, před nimiž v miniatuře sv. Prokop jako mnich oře pluhem, zapřažena maje zlého ducha. Pravou rukou drží světec kříž a jím d'ábla k tahu pobádá. Na pravé straně lze spatřiti kostelík n. řekou (patrně Sázavou); poblíž stojí sv. Prokop jako vítěz nad zlými duchy, jež z okolí poustevny své byl zapudil. Dnes ovšem děj ten jest již málo znatelným.

Po straně epišt. oltář sv. Benedikta ozdoben obrazem téhož světce představující smrt jeho. V křížové lodi jsou ještě dva oltáře, totiž „Srdce Pána Ježíše a sv. Jana Nep.“ Kazatelna s uměle řezanými sochami a mřížka před hlav. oltářem stojí za povšimnutí. V jižní lodi visí socha Kristova zvýší 3 m, kterou řezal farář Frant. Kočí.

Za hlav. oltářem jest jeden přístup točitým schodištěm do krypty a druhý přístup nový jest z hlavní lodi zřízen, aby poutníci mohli lépe z krypty odcházeti. A krypta tato jest jedinou památkou původní románské basiliky, kterou sám sv. Prokop založil.¹²⁶⁵⁾ Lid zove ji dnes pouze jeskyní sv. Prokopa, poněvadž prý byl v těch místech jeho prvotní skalní příbytek.

Mnichové postavili sem asi v XVII. stol. sochu sv. Prokopa a zdí napodobili ze dřeva řezanými skalisky. Poutníci řezávali si třísky a měli je za zázračné. Dnes jest socha nová a řezání třísek zakázáno.

Zvláštní zmínky zasluhuje obraz, kterýž se chová ve zdejší faře. Jest naší povinností vylíčiti, kterak se do fary dostal. Obraz „Založení kláštera“ byl malován na omítce v jedné lodi chrámu svatoprokopského. Při požáru r. 1745 zůstal netknut a zachován; leč zachování jeho nebylo nijak bezpečné, poněvadž naň přšlo, padaly kroupy i sníh a obraz byl by již již³³⁷ vzal za své. Mezi řeholníky byl bratr umělec-malíř. Ten sedával ve vyhořelém chrámu a obraz maloval. A podařilo se mu obraz věrně zachytiti. Brzo potom celá omítka spadla. Rok malby ovšem nedá se zjistiti, ale zajisté nechybíme, položíme-li počátek jeho v první léta po válce třicetileté. Obraz býval umístěn někde v klášteře a po zrušení kláštera r. 1785 koupil ho tehdejší farář P. Václav Martinek a odkázal faře, kde až dosud ve velké síni zavěšen a pečlivě chován jest.

Osoby, které na obraze se spatřují, jsou: kníže Břetislav I., biskup Šebíř, sv. Prokop a několik bratří z řádu.¹²⁶⁶⁾ Kníže Břetislav daroval klášteru mnohé statky a skládaje na oltář nadační listiny, takto k shromážděným promluvil: „Otče, poctivý Prokope, s bratří sv. Benedikta! Vám dávám i Vaším budoucím všecy tyto listy mými pečetmi utvrzené a teď je kladu na oltář blahosl. P. Marie, abyste je odtud ve své ruce přijali a všecka zboží v nich napsaná, ode mne vám daná, drželi, jich užívali, vy i vaši budoucí, až na věky.“¹²⁶⁷⁾ K tomu biskup Šebíř odpověděl slovem „Amen“.

Na obraze jest vyznačena věnovací listina, kterouž kníže drží v levé ruce. Mimo toho jest viděti různé čáry, které asi znamenají hranice věnovaného zboží. Obě jest silně poškozeno a správnosti nápisu dohádati nelze.

Na dolejší okraji jest latinský nápis tohoto znění:

208 (298) <i>Piissima 410</i>	VDaLrICVs a Venatlone fatlGatVs haVsto VIno eX aqVa faCto re- feCtVs InItla IeCit.	<i>fund. 1009.</i>
<i>fundatio</i>	BrzetIsLaVs pII patrIs pIVs fILIVs et Dotator benefiCVs ProCo- plo Ibl Abbate praefeCto perfeCit.	<i>dotatio 1032.</i>
66 <i>alia me-</i>	Ast ZISska! fVr et Latro n. patrIota et eXtrVcta soLoaeqVans, et obLata erIplens Vt barbarVs rVInaVIt fVnDItVsQVe DIslEcit.	<i>ruina. 1420.</i>
202 <i>morabilia</i>	LocVs Iste SazaVenVs In rVIna posItVS IstIs annIs eIVLaVIt.	<i>desolao 244.</i>
414 <i>Monasterii</i>	PleLeCtor! post nVbILa PhoebVs, ILDefonsVs restaVraVIt nIgra NIgrIn DeaLbaVIt saCer LoCVs eXVLtaVIt.	<i>restaur.1664.</i>
362 <i>Procopi- anii</i>	FVrente VVLCano Ipso DÍe DotatorIs AnnIversarIo InCIneratVs InterItVs LoCo Vti FeLIX eCInere Phoenix reUIUIsCens sUREXIIt.	<i>ince. 1746.</i>

CaSsato penitus Monasterio Ao 1785 die 4. Nov. Icon haec a U. P. Wenc. Martinek Loci Cura-
to empta, et Parochiae hujati legata est.

Česky čte se takto:

Oldřich o lovu unaven, napitím vína z vody učiněného obcerstven, počátky položil.

Břetislav, zbožného otce zbožný syn a obdarovatel dobročinný, když Prokop tam opatem ustanoven, dokončil.

Avšak Žižka, zloděj a lupič a ne vlastenec, i vystavěné se zemí srovnáváje a darované uchvacuje, jako barbar v zříceniny obrátil a od základů rozhodil.

Místo toto sázavské v zříceninách položené tolik let kvílelo. Zbožný³³⁸ čtenáři! Po mračnech slunce! Ildefons obnovil, černé Nigrin zbílil, svaté místo zaplesalo. (Nigrin = Černý byl opatem r. 1664, † 1679.)

Zuřivým ohněm právě ve výroční den úmrtí darovatele v popel obráceno (toto svaté místo) na místo zahnutí jako šťastný z popele Fenix k životu se probouzejíc opět ožilo. (Fenix = báječný pták, po letech vždy z popele znovu se zrodil.)

Později přidáno pod tento nápis: „Po úplném zrušení kláštera r. 1785 dne 4. listopadu obraz tento od veleb. pána Václava Martínka, míst. duchov. správce koupěn a faře této odkázán jest.“ -

O významu obrazu tohoto všude se píše (J. Krásl) a mluví jako o „založení kláštera sázavského“ Nám se však nezdá býti pojmenování to správným, neboť při založení kláštera bylo by viděti kus stavby, spousty kamene, cihel, lešení a různé nástroje zednické a toho tu není. Že to celé pozadí obrazu toho jest hotovou událostí. Oltář a po jeho obou stranách vystavěné části klášterní zřejmý toho jsou dokladem, že správnějším názvem obrazu jest „Svěcení kláštera sázavského“.

Úctyhodné stáří ukazuje se nám na křtitelnici stojící u oltáře v presbytáři. Není sice tuze veliká, jako jinde vidáme, ale za to velice pozoruhodná. Má podobu kotlíku, na jehož stíhlých nohách okrasných stojí ozdobena různými ornamenty a hlavicemi a tímto nápisem na dvou řádcích: * LETA * РАИИЕ * 1603 * ТЕИ * АУТЕРЕY * ПО * И * КWИЕТИY * VДИЕЛА-
ИА * ТАТО * КRZТИТЕЛИYСЕ † GEИZ † ZALOZIEИEY * GEST * SWATEHO * MAR-
ТИИА * PRO * CZEST * * А ZDE VДИЕЛАИY SLOWA BOZIHO S ИАКЛАДЕМ РАИА
МАТІЕGE KOWARZE ТЕНОZ МІЕСТЕCZКА А РАИА АДАМА ZE VSI RADWA-
ИICZ * Na horní části křtitelnice čte se tento nápis: ИЕИARODIL BY SE GDO Z WODY А
DVCHA SWATEHO ИЕМVZ WGYTI DO КRАLOWSTWI BOZIHO. ГАИ III. / ТОЛЕ
VДИЕЛАИА V HORY V ГИИДRZИCHA КRZEPEЛKY GK 1603.¹²⁶⁸) Při jméně konvářově
vryta „šlígle a pemrlíce“.

Působením býv. faráře Jana Konečného, nynějšího faráře a vikáře ve Vavřinci, byl kostel k 700letému výročí svatořečení sv. Prokopa roku 1904 vkusně upraven a vyzdoben nákladem 6000 K. Ochotně podnik ten podporovali: velkostatek sázavský, firma Kavalierova, panující kníže Jan z Lichtenštejna jako majitel pozemků ve farnosti sázavské a mnozí jiní dobrodinci chrámu Páně. Farář Konečný získal sobě na Sázavě neskonalých zásluh a farníci zachovají ho

zajisté u vděčné paměti.

K jižní straně chrámu sv. Prokopa přimyká jednopatrová do čtverce stavěná budova klášterní, nyní v zámek upravená. V jižním křídle zvedá se nad středem v průčelí hranolová věž beze střechy. Uvnitř jest malé, ale příjemné nádvoří, obklopené v přízemí i v poschodí prostrannými chodbami; toť jsou bývalé klášterní ambity (ochozy). Na příchozího činí milý dojem i se stromem, který uprostřed nádvoří své větve rozkládá. Klenby ambitů byly fresco vymalovány řadou obrazů, výjevy to ze života sv. Prokopa. R. 1870 dal je majitel rytíř z Neuberka zabiliti. V refektáři zachovaly se dosud na stropě pěkné, okrasné ornamenty. Majitel statku sv. Prokopa zařídil si opat³³⁹ství i konvent k svému největšímu pohodlí a zachovává jeho starý ráz i podobu.

Posloupnost opatů. Prvním opatem a zakladatelem kláštera byl sv. Prokop. Zemřel 1053 a stal se opatem jeho synovec Vít. Za tohoto opata panoval v Čechách kníže Spytihněv II., kterýž o věci náboženské a církevní dbal se zvláštní horlivostí. Tehdáž vedena nejtuzší hádka o slovanskou liturgii, kteráž měla veliké zastance a chráněnce v sázavském klášteře a v Čechách ještě mnoho ctitelův. Kníže dav se přemluviti, jako by vedla ku pokrytství a kacírství, svolil k vypuzení ze země opata Víta i bratří jeho mnichů sázavských. Odešli do Uher do slovanských klášterů a na Sázavu povolán opat obřadu latinského, rodem Němec.

Teprve po smrti knížete, když nastoupil vládu Vratislav II., poslal posly ku králi uherskému s prosbou, aby propustil sázavské mnichy do Čech, a když se vrátili se svým opatem Vítem roku 1064, uvedl je slavně do kláštera sázavského. Opat Vít zemřel asi r. 1078¹²⁶⁹) a nástupcem jeho jmenovali bratří Jimrama, syna Prokopova, muže skvějího se svatostí, sprostností holubičím a velikou štědrostí. Zemřel asi r. 1080.

Vůlí krále Vratislava zvolen byl opatem umělec Božetěch. Vynikal duchem i neobyčejnou ctížádostí nad jiné vrstevníky. U krále požíval větší³⁴⁰ přízně než ostatní preláti zemští, tak že popudil i biskupa Kosmasa k žárlivosti o to; neboť když jednou u veliký svátek sáhnuv do úřadu biskupova postavil Vratislavu králi korunu na hlavu, rozněval se biskup tak velice, že ho chtěl i s opatství sesaditi. Teprv když mnozí čeští velmoži se zaň snažně přimlouvali, uložil mu mocí svou za čin jeho pokání říka:¹²⁷⁰) „Poněvadž ty, opate, umíš dobře soustruhovati a sochy vyřezávati, z uložení svatého poslušensství našeho k odčinění viny tvé, kterou jsi ze zatvrzelosti své opovážlivě spáchal, rozkazuju ti, bys vysoustruhoval sochu ukřižovaného Krista u velikosti míry tvé výšky a šířky a s křížem na zádech svých donesl až do Říma a postavil v kostele sv. Petra apoštola!“ Toho on opat s ochotnou myslí a zkroušeným srdcem vykonati neobmeškal a rozkazu biskupskému zadost učinil. Z toho jde na jevo, že biskup Kosmas opatu Božetěchovi hrubě nakloněn nebyl. Božetěch vrátiv se z Říma, dosedl opět na stolicí opatskou. Za něho vysvěcen kostel 10⁴/₁₀95.

Panování jeho však nebylo dlouho šťastné. Král Vratislav II. zemřel 14. dne měs. ledna 1092 a smrtí jeho přestala náhle všechna přízeň k opatu a klášteru sázavskému. Toho použili zvláště mniši Demetr, Kanan a Goliš a počali o svém opatu rozšiřovati řeči zlé a utrhačné. Každý z nich vyhledával proti němu obvinění, ale případného svědectví neměl žádný. Úmysl jejich byl nekalý; myslili totiž, kdyby opata jakýmkoliv způsobem mohli svrhnouti, že by některý z nich stal se opatem.

I nedávali dvoru kníž. pokoje, osočující opata stále žalobami nejhrubšími, které kdykoliv vyšetřovány byly, pokaždé ukázaly se býti ničemnými a vylhanými pomluvami. Tak to trvalo plná čtyři léta a kníže Břetislav II., nástupce Vratislavův pomluvám těm stále odolával. Konečně rozmrzen nad stálým tím osočováním a škorpením, s radou pánů vydal koncem roku 1096 rozkaz, vyhnati opata i svárlivé bratry z kláštera sázavského a uvésti tam mnichy latinské z kláštera břevnovského.¹²⁷¹) K žádosti biskupa Kosmasa zvolen opatem Děthard, probošt břevnovský. Knihy slovanské kláštera sázavského stavě se pak nepotřebnými, zkaženy a roztroušeny všesky a takto úplně zničeny. Někteří mnichové slovanští chodivše žebrotou po zemi,

přijati jsou potom z milosrdenství zase do kláštera a poskytována jim do smrti chudíčká výživa.¹²⁷²⁾ Děthard zemřel r. 1134. Po něm následovali: Sylvestr, († 1161), Božata. Tých složil hodnost po roce a zvolen Reginhard (Němec 1162), Blažej I. († 1248)¹²⁷³⁾, Blažej II. († 1269), Jan († 1298), Matyáš (do r. 1332), pak zvolen Přibík či Přibyslav († 1341), Albert († 1376), Petr († 1405), Jan II. († krátce po volbě), Nevlaš († 1415), Petr II. († 1420), Michael. Za tohoto byl zrušen klášter a jmění na světské pány zastaveno. On sám uschoval všechny skvosty u Františka Rosentála, hofmistra kutnohorského, ale vrácení pokladu toho dosíci nemohl ani hrozbou, ba ani žalobou. Opat i klášter tímto způsobem zbaven celého jmění.¹²⁷⁴⁾

Dalšími opaty byli: kněz Václav († 1479), Jan III. († 1485), Leonard († 1509), Jan IV. († 1535), Josef († 1553); krátký čas byl opatem Matěj z Rynarce. Za něho byla asi velká bída v klášteře, poněvadž žádal Budějovické, aby mu darovali dvě bečky soli,¹²⁷⁵⁾ Petr III. († 1560), Vác₃₄₁lav II. (sesazen na rozkaz arcibiskupův r. 1565), Adam Polidor († 1569), Martin Gallus, jehož volbu arcibiskup nepotvrdil,¹²⁷⁶⁾ Jan IV. († 1597).

Po smrti opata Jana IV. nastolen byl Ondřej Tomáškovic. Zemřel mimo klášter r. 1602 (dle Krásla r. 1600) z příčin nám naprosto neznámých. Stanislav Tomanides † dne 5. ledna 1610.¹²⁷⁷⁾ Jiří Štýrský. Za opata tohoto, který se bezprávně jmenoval také farářem sázavským, žádal Daniel Maškovský, správce panství kláštera sv. Prokopa n. Sáz., arcibisk. konsistoř, aby osadil faru Matoušem knězem podobojí, jelikož fara již rok bez kněze jest.¹²⁷⁸⁾ Opat Štýrský byl pak přec jmenován farářem městečka Sázavy, ale opustil klášter r. 1618, byv k tomu donucen pobouřenými stavy protestantskými, a vrátil se zpět r. 1621 a v klášteře v tichosti živ byl. V měsíci říjnu dne 10. r. 1624 byl v noci ve své celi zakuklenci zrádně přepaden, zamordován a o peníze a klenoty kostelní obrán. Nikdo se nedověděl, kdo zakuklenci byli.¹²⁷⁹⁾

V době, kdy Štýrský opustil klášter, dosadil opat broumovský za opata₃₄₂ Michala Bilinského, natož byl mnich sázavský Jiří II. opatem (Pavлін), † asi v polovici r. 1637,¹²⁸⁰⁾ Prokop II. (Týlek) rodem Polák, † r. 1650.¹²⁸¹⁾ Od r. 1650-53 byl správcem kláštera Fulgentius Jan Bílek. Za opata tohoto píše arcibiskup-kardinál Harrach o osazování far klášterů cisterciáckých. Mezi těmi byla také fara ve vsi sv. Jakuba u Hory Kutné.¹²⁸²⁾ (Ještě za života kardinálova byla přeložena v XVII. století do Církvice.)

Po r. 1653 zvolen byl opatem farář sázavský Jiří t. j. III.; ten však složiv za krátko hodnost opatskou vrátil se zpět na své místo, Jan Prokop Manner a když zvolen opatem u sv. Mikuláše v Praze, byl zástupcem jeho Jan de Belmont do r. 1663, Daniel Ildefons Nigrin (1664-79), Celestýn Jindřich (rodák třebečský) † r. 1681 sklouznuv na schodech ve věži, kde pěstoval karafiáty, a naraziv hlavou na trám byl okamžitě mrtev, Benedikt Grasser † 1697.

Na žádost konventu spravovali nyní klášter administrátoři po šest plných let, až r. 1703 zvolen opatem Václav Košín z Radostova,^{1282a)} ale z nařízení císaře Karla VI. hodnosti své se vzdal. Příčinou tohoto nařízení bylo velké nehospodářství a jeho neposlušnost.^{1282b)}

Opat Košín již r. 1710 v měsíci říjnu prosí arcib. pražsk. Ferdinanda za doporučení ke stolicí papežské, aby mohl býti opět uveden v úřad opata.¹²⁸³⁾ Ale nestalo se tak, poněvadž ještě r. 1721 řídili administrátoři správu kláštera a teprv t. r. usazen císařským nařízením opět opat Košín, ale nicméně nástrahy činěné již dříve proti němu, mrzutosti v konventu nepřestávaly a opat Košín zřekl se po druhé opatství a odešel do Prahy. Tam r. 1734 zemřel a pochován v klášteře sázavském.¹²⁸⁴⁾ Odtud zase vedli administrátoři správu kláštera (Bonifatius Frič, český spisovatel atd.) do r. 1744, kdy zvolen opatem Anastasius Slančovský, kterýž před tím také jen správcem kláštera byl.¹²⁸⁵⁾ Vedle mnohých dobrých vlastností připisuje mu kronikář i bezohlednost na památky starožitné. On totiž dal náhrobky a pomníky všechny roztlouci, aniž by se postaral za opisy nebo kresby některých vzácnějších a uměleckých a vložil je do nových staveb.¹²⁸⁶⁾ Zemřel r. 1763. Za tohoto opata nařídila císařovna Marie Teresia r.

1755 dvacátého ledna klášterům v Čechách, aby mladé kleriky své posílaly k studiím na universitu pražskou a nemají-li způsobilých osob, aby summou potřebnou přispěli jinému svět-skému theologu ke studiím.¹²⁸⁷) Za téhož opata žádalo pět opatů českých stolicí papežskou, aby byli vyňati z řádné pravomoci nejjasnějšího arcibiskupa pražského. Papež Klement XIII. vydal o tom bullu r. 1759 a svolil k žádosti těch opatů, mezi kterými byl také opat kláštera sázavského v ten čas panující Anastasius Slančovský.^{1287a)}

Posledním opatem byl Leander Kramář. Ten dočkal se r. 1785 úplného zrušení klášte-ra odebral se k svému příteli faráři Ondrákovi do Postupic a tam 1. září 1801 zemřel. Pochován v kostele sázavském, jehož místo ukazuje jednoduchý epitaf zasazený v pozadí postranní lodí. Při³⁴³ zrušení kláštera, který 812 let trval, bylo zde kromě opata 14 řeholníků. Každému vyká-záno 300 zl. a opatovi 4 zl. denně za výslužné. Poslední klášterník byl Frant. Stašek, farář ve Zdislavicích. Zemřel r. 1844.

Po úplném zrušení kláštera spravovali farní osadu tito kněží: Václav Martinek, farář (1785-92), Filibert Rokosník, kaplan, po faráři Martinkovi Martin Voves adm. do r. 1792, Jan Chme-la, český spisovatel¹²⁸⁸) (1792-1817), Gandolf Koral, kaplan, Martin Kalaš (1817) adm., Mar-tin Bican, farář (1817-49), Karel Valda a Frant. Šindelář, kaplani, admin. Frant. Mašek (1849), Frant. Náhlovský farářem od r. 1849-53, Matěj Bláha, adm. a později kaplan, Frant. Kočí farářem (od r. 1853-69)¹²⁸⁹), kaplani Jindřich Čapek do r. 1855, Vojtěch Poláček do r. 1858 a Kar-el Hodinář, Alois Piskáček farářem (1870-80), kaplani Frant. Blážek do r. 1870, Frant. Růžič-ka do r. 1872, Václav Sedláček do r. 1873, Josef Krch do r. 1879 a administr. Vincenc Bosá-ček.

R. 1880 do r. 1887 byl farářem Jos. Šindelář, Vendelín Honěk, admin. R. 1888 nastoupil Otomar Pohl a byl do r. 1895 farářem, Jos. Pouska, adm. a ještě t. r. dosud zde působící Mora-van Jan Konečný, farářem do 1914. Za něho vystřídali se kaplani 1903-14 Josef Nízky, Jin-dřich Ulík, Frant. Hladík, Václav Brčák a Frant. Vrabec, Jaroslav Karpíšek, Frant. Zdražil, Mo³⁴⁴řavan Alois Nogol (kaplanem a r. 1915 farářem dosud) a Slezan Alfons Karas (kaplan od r. 1915 dosud).¹²⁹⁰)

Dějiny Sázavy a Černých Bud. Kdy založen byl klášter sázavský, o tom rozcházejí se zprávy. Pulkava z Hradenína, kronikář český z dob Karla IV., různým zprávám učinil konec. Stanovil založení kláštera na r. 1032.¹²⁹¹) Toho času byl biskupem pražským Šebřif, býv. dvorský kaplan knížete Oldřicha. Kníže Oldřich zemřel náhle 9. listopadu r. 1034.¹²⁹²) Jest tedy ne-sporno, že klášter založen ještě za života knížete a neodporuje tomu ani jeho smýšlení, ani po-vaha Šebřife. Jestliže setkal se kníže s Prokopem, poustevníkem, r. 1030 u poustevny jeho a on schválil pak založení celly na Sázavě a povoliv zámyslům Prokopovým, pak ovšem založení kláštera se určitě hodí na několik let před smrtí knížete.

Nelze však za pravdu pokládati mínění některých historiků, že by klášter již r. 1009 zalo-žen býval. Rok tento vytesán nad portálem nynějšího chrámu Páně a ten omylem přijat za rok založení a toho roku také neznámý malíř užil, když maloval „Svěcení kláštera“. Avšak rok ten jako založení dá se zcela vyvrátiti, neboť nalézáme u Palackého tato slova: Rok 1009, o němž rukopis Kosmův a Dobnerův Neplach kladou počátek sázav. kláš., rozumí se bezpochy-by počátek poustevnického života Prokopova, jakž také jimi udávají rukopisové.¹²⁹³) A to se srovnává úplně s pravdou, poněvadž sv. Prokop teprv r. 1030 setkal se s knížetem Oldřichem, kterýž mu přislíbil postavití blíže poustevny, nebo nad poustevnou svatostan k pobožnostem.

Cella sázavská Oldřichem knížetem vystavěná měla však jen krátké trvání, neboť záhy ustoupila novému velkému monastýru, jehož stavbu počal Prokop sám prováděti. Kníže, za-kladatel kláštera nového a velkého, pomýšlel také brzy, kterak by majetek a jmění kláštera zís-kal. Sám daroval klášteru „řeku Sázavu od Milobuze (!) až po jeskyni Zákolnica řečené (!) s lukami a lesy vůkol“ a vlivem svým působil klášteru zjednatí titelů, přátel a příznivců.¹²⁹⁴)

Po smrti knížete Oldřicha sluší za druhého spoluzakladatele pokládati syna jeho knížete

Břetislava, kterýž se horlivě ujal otcovy nedokončené práce a hleděl ji ukončiti. Knížecí svou mocí potvrdil klášteru otcem darované pozemnosti, pole, luka s obou stran řeky pod svědecstvím a potvrzením svého syna Vratislava za cenu 600 peněz vykoupil a Prokopu písemně před svědky právoplatně postoupil. Sám pak ze svého vlastního majetku před svými velmoži zemi až k lesu Strnovníku (Trnovnice), ves Skramníky a jedno jezero Prokopu a jeho nástupcům za blaho a spásu duše jeho k věčnému držení věnoval.¹²⁹⁵⁾

Jak rozsáhlé byly statky klášterní v dalších letech, nelze nijak zjistiti, ale známo z různých záznamů a zpráv, že původní jeho statky zemské rozloženy byly vůkol kláštera samého po obou březích Sázavy až k hranicím nejbližších osad a že za knížete Břetislava povstaly hádky o některé pozemky ze strany klášterní a sousedních majitelů. I bylo učiněno mezi nimi úplné narovnání a vymezení hranic.

Ve XII. stol. počalo statků klášterních přibývati. Tak daroval olomoucký biskup Zdik zboží zbyšovské na Čáslavsku, ke kterému náležely ves Zbýšov³⁴⁵ s kostelem sv. Jana Křtitele, Lhota Větší (nyní Nová), Lhota Menší (jinak Táborová nebo Proboštová), Čejkovice, Opatovice, díl Damírova, Petrovic a Komárova.¹²⁹⁶⁾

Ve Zbýšově zřídil opat ještě před r. 1360 probošství. Proboštové do roku 1362 Racek, 1362-71 Bransud, 1371-77 Valentin Olkmar, 1377-78 Rubín, 1378 Přibík, 1405-15 Ondřej a 1415 Michal.¹²⁹⁷⁾ Král Jiří zastavil probošství toto Slavatovi z Chlumu, jehož předkové již dříve byli statek drželi.¹²⁹⁸⁾

V druhé polovici XIII. století přestal býti hrad Dřevič (na Slánsku) sídlem knížecích úřadů, ale zůstal sídlem knížecích poprávců, z nichž připomíná se koncem XII. století Petr s bratřími Milhostem a Ahněm. Když pak se zakládala hrazená města, pozbyl důležitosti a odevzdán hrad i tamní kostel sv. Václava s podacím a s nadáním klášteru sázavskému.^{1298a)}

Tehdejší opat Albert zřídil tu druhé probošství, k němuž pak náležela i ves Uherce (na Slánsku). Prvním probošem byl okolo r. 1360 Zdeslav, r. 1368 Valentin, r. 1377 Jarek a r. 1405 Václav.¹²⁹⁹⁾ Po r. 1420 připadlo zboží toto světské vrchnosti¹³⁰⁰⁾ a probošství zrušeno.

Ve XIV. století přibýlo již klášteru valně statků a vzorným hospodářstvím a přičinlivostí bratří zvýšen blahobyt kláštera tak, že byly v držení jeho tyto osady: městečka Sázava, Skalice Hor Stříbrných a Mnichovice, vsi Pyskočely, Vlkančice, Radvanice, Přívlaky, Budín, Voděraďy, Vesce, Vitice, Újezdec, Kruty Dolní i Horní, Přestavky, Doubravčany, Křivolaje, Bělokozly, Samopše, Mrchojedy, Dojetřice, Přibyslavice, Rovná, Drletín a Škvrnějov. Toho času odváděl klášter 100 kop grošů daní do královské komory.¹³⁰¹⁾

Na tomto statku svatoprokopském zapsal král Václav majestátem ze dne 1. Septembris r. 1395 Hamzlinovi ze Zárova, měšť. Star Města Pražského, 210 kop gr., aby na dva roky po polovici splnili z berně král., jakož týž list šíře svědčí. Datum Praha, Anno Dom. 1395 Die 1. septembris. Ten list okázal Jan z Cholpic.¹³⁰²⁾

Do r. 1421 valně rozmnožen počet statků klášterních a náležely kromě již jmenovaných osad ještě tyto osady: Blatce, Březinka, Bilina, Čerňovice, Dojetřice, Chotouchov, Kackov mlýn, Lešnice, Lazce, Machotín, Mstišovice, Nesměň, Oclivy, Podhradice, Píseč, Pučery, Rovná, Stará Hůra mlýn, Skryje,³⁴⁶⁾ Tatce a Teplá. Jmenovali jsme v řadě statků také Skalici Hor Stříbrných. Žel, že není možno se dopítiti, zda již před válkami husitskými zde na stříbro kutáno bylo, aby se právem říci mohlo, že i klášter měl účast na kutání rudy stříbrné. Podobno tomu zajisté jest, neboť r. 1742 nalezena byla při kopání u zahradní zdi stříbrná mince, která v aversu měla vyobrazení českého lva, v reversu pak sv. Prokopa s nápisem „MONETA NOVA MONASTERII ZaZaW“. Jiná podobná mince nalezena byla r. 1751 v rumu z kostelního zdiva. Celkem pak tři takové mince uschoval opat Slančovský až do r. 1763. Kam se pak poděly, nikdo pověděti neumí. Z mincí těch se soudí, že měl již klášter v držení stříbrné hory a mince dal na paměť toho kutání raziti. Že by však měl klášter právo raziti minci běžnou v celé zemi, jak jinde bylo tvrzeno, tomu nijak víra dána býti nemůže.¹³⁰³⁾

Zboží klášterní rozmnožovali opatové (a nejvíce opat Petr) přikupováním a vyměňováním;

ovšem nepohrdli také darovanými statky.¹³⁰⁴) Opatu i konventu náleželo právo podací a oni je také se vši přísností vykonávali v těchto osadách: v městečku Sázavě a v Mnichovicích, ve vesnicích Krutech, Škrvnějově z části, v Rovné z části, v Hostivaři, Skramníkách, Vavřinci, Voděradech a Lochách.¹³⁰⁵)

Příkvačila zatím pohnutá doba války husitské. A když na jaře r. 1421 pro neúspěchy vojska Zikmundova kláštery v čas pamatovaly na ochranu svých nejvzácnějších, cenných i uměleckých předmětů a důležitých listin, obrátil se opat sázavský na Hory Kutny k hornímu hofmistru Františkovi z Rosentalu a když on a jeho manželka Machna příslibili, že poklad sv. Prokopa v ochranu vezmou a pod věrou a ctí v čas potřeby vrátí, byly ty vzácné a cenné věci do Hory přivezeny a p. hofmistru k ochraně odevzdány.¹³⁰⁶) Tento svůj slib doplnil hor. hofmistr ještě věrohodnějším skutkem, poněvadž již r. 1419 opověděl nepřátelství své městům pražským.¹³⁰⁷) Byla tenkrát Hora Kutná uznána baštou katolictví a uschování svršků sázavských zde za nejbezpečnější.

Ale stalo se jinak! Táboři a Pražané se sjednotili, dobyli již v dubnu r. 1421 mnohých měst, tvrzí a klášterů a mezi nimi byl také klášter svatoprokopský,¹³⁰⁸) z jehož cel prozatím mnichy násilně vypudili a z kláštera vyhnali.¹³⁰⁹)

Pražané vzavše klášter, ujali se hned také jeho zboží, kteréž k němu náleželo. Již r. 1421 připomíná se v držení obcí pražských dvůr v Chotouchově na Kouřimsku, městečko Mnichovice a některé bližší okolní osady.¹³¹⁰) Městečko Mnichovice octlo se za krátko v rukou p. Vléma Kostky z Postupic, předního rádce Zikmunda Korybuta.¹³¹¹)

Valnou část zboží duchovního se Sázavou zastavil císař Zikmund moravským pánům Zajímáčům z Kunštátu a Jevišovic za věrné služby, jež konali straně husitské. Pod klášterem zřídili sobě zvláštní tvrz za sídlo a zvali se hned seděním u sv. Prokopa na Sázavě a byli v držení zboží tohoto po celé století.

První, který se zde usadil ještě v čas války, byl Aleš Zajímáč z Kunš³⁴⁷tátu a po něm jeho synové a Boček následovali. Boček svědčil r. 1427 pí. Benigně ze Svojsic,¹³¹²) když Mikuláš ze Zás muk, muži svému a dětem zapisovala zboží po otci zděděné, t. j. tvrz a zboží s přísl. ve Svojsicích. Ještě t. r. 18. dne měs. července dali oba bratři Sezima i Boček - jak již jinde sděleno - mlýniště pusté pod Samopšemi k ustavení mlýnu opatrnému Vaňkovi, mlynáři z Podrataj, s tím všim právem, což mu jest od starodávna příslušelo.

Pan Sezima byl horlivým vyznavačem husitismu a účastniv se jako hejtman bitvy u Lipan, padl 30. května 1434 a jméno jeho v dějinách zaniká. Na Sázavě seděl pak r. 1435 Jan Zajímáč z Kunštátu, syn z bratra Sezimova Jindřicha Zajímáče, dosud pán na moravských Jevišovicích, které 17. dne měs. září 1435 postoupil svému strýci Janu Jankovskému z Vlašimě.¹³¹³)

Když r. 1436 dosáhl panovnické stolice v Čechách král Zikmund, tu ihned staral se Jan Zajímáč o to, aby mu byly královským zápisem statky svatoprokopské zajištěny, což se ještě t. r. stalo a sice zapsány jsou mu v 1409 kopách grošů praž. Tak byly oceněny zásluhy jeho strýců se strany krále Zikmunda.

Ke statku tomu tehdy náležely: městečko Sázava a 4 krěmy pod klášte³⁴⁸rem, Bělokozly, Březinka, Bilín, Bystřice, Blatce, Čeřenice, Dojetřice, Drletín, Doubravčany, Choratice, Chlum, Křivolaje, Kozly, Kruty Horní a Dolní, Lazce, Mrchojedy, Machotín, Mstišovice, Nesměň, Pyskočely, Píseč, Přestavky, Podhradice, Přívlaky, Rovná, Radvanice, Samechov, městečko Skalice, Stará Hůra, Samopše, Skryje, Skramníky, Teplá, Újezdec, Vlkančice a poplužní dvůr ve Vesci.¹³¹⁴) Jiným listem král Zikmund zapsal část vsi Hostivař panu Janu Zajímáči v 500 kopách gr.¹³¹⁵)

R. 1437 konala se u sv. Prokopa hlučná slavnost. Zápisní pán sázavský pojal za manželku Evičku, vdovu po býv. purkrabí karlštejnském Zdeslavu z Buřenic, a v den sv. Jiří vezena nevěsta i s celou výbavou do nového sídla svého pana manžela, pána na klášteře sázavském. Svatební veselí a radovánky trvaly po celý týden. Téhož r. zapsal císař Zikmund majestátem Za-

chařovy z Řence Pučery dvůr i ves kláštera svatoprokopského s dědinami popl. i kmečimi s úroky, poplatky, požitky atd. ve 200 k. gr. Datum Praha l. P. 1437 ve středu před Hromnicemi.¹³¹⁶⁾

Zboží sázavské nebylo celé zapsáno Janu Zajímačovi; tak držel Skramníky vladyka Volfart z Radimě u Plaňan,¹³¹⁷⁾ Vilém Kostka z Postupic r. 1436 Mnichovice a po smrti jeho zapsány jsou Mikuláši Trčkoví z Lípy,¹³¹⁸⁾ Oclivy a Lešnici zapsal císař synu Vilémovu Bohuši Kostkovi z Postupic,¹³¹⁹⁾ Chotouchov, ves i dvůr táboorskému hejtm. knězi Bedřichu ze Strážnice a část vsi Hostivař Janu Rakovnickému.¹³²⁰⁾

R. 1433 vrátili se někteří mnichové se svým opatem Michalem zpět do kláštera sázavského. Zápisní páni z Kunštátu dopřáli jim tam pobytu.¹³²¹⁾ Opat pokoušel se také zaváděti se v úřad svůj, jak to vykonávali jeho předchůdcové, ale ke skutečnosti za této doby ani nedošlo. A mnichům k výživě zbyl jen Zbýšov, statek a několik selských okolních usedlostí. A týž opat těše se přízni sousedních pánů z Chlumu a Košumberku, nepřestal usilovati, aby horní hofmistr Rosentál v ochranu vzaté věci klášteru navrátil, aneb nějak odškodnil. Po dlouhých cestách podařilo se mu konečně, že dosáhl klášter r. 1444 a 45 vsi Mezholez u Hory, majetek to Rosentálův, a 10 kop úroků z jistiny, kterou měl Rosentál na statku Starém Kolíně pojištěnu.¹³²²⁾

Ale opat Michal nedožil se ani vděku, ani radosti za práci svou, kterouž klášteru věnoval, a také netěšil se dlouho z přízně pánů z Chlumu a Košumberka; neboť Slavata z Chlumu stal se r. 1463 hofmistrem král. dvoru a nastoupiv úřad vyžádal si hned zápisně statek zbýšovský, který s jeho statky sousedil. A tak 3. dne měs. září 1463 zapsal zboží toto král Jiří i s podacím ve Zbýšově a 7 vesnicemi se vším přísl. Slavatovi z Chlumu a Košumberku a dědicové neměli žádné jiné povinnosti než po výplatě 600 kop gr. č. postoupení statek buď králi anebo klášteru.¹³²³⁾ Dáno v Praze v sobotu po sv. Jiljí léta od narození božího tisícího čtyřtřetího šedesátého třetího, království našeho léta šestého. Ad mandatum Domini Regis.¹³²⁴⁾

V království Českém, najmě ale v Praze vypukl r. 1464 mor. A král Jiří odebral se na Sázu a tam v klášteře svatoprokopském se ubytoval, dlel tu delší dobu a řídil odtud osudy království. Zachovalo se jeho nařízení in org.³⁴⁹⁾zde vydané radám všech tří měst pražských, aby zapověděly ševcům dělati „špicuov u střevíc a škorní“ a končí: „Dáno u sv. Prokopa tu neděli po sv. Jiljí léta božího LXIV. (t. j. 1464) pod signetem prstena našeho.“ Jiří v. r.¹³²⁵⁾

Brzy po smrti krále Jiříka potvrdil král Vladislav tak jako král Zikmund bratřím Zajímačům z Kunštátu zápis na zboží kláštera sv. Prokopa n. Sáz. s těmito výminkami: Kdyby zboží to chtěl k svému vlastnímu jmění, držení a požívání vyplatiti a jinaké nic daudoc jim napřed věděti podle znění zápisův jejich v cele a úplně v moc jejich položice, kteroužto přijmouce od nás v cele a úplně mají nám hned zboží toto se vším jeho a všelijakým přísl. postoupiti a list tento i s jinými, ač by na to které jměli, navrátiti beze zmatku a všelijaké odporosti.¹³²⁶⁾

Zajímačové z Kunštátu se pak o statky klášterní tak zasazovali, aby všecko v moc svou svedli, a mnohý zápisní pán domýšlel se, že nikdy více z rukou jejich zboží to se nedostane. Nebylo ale tomu tak. Ludvík Zajímač z Kunštátu, syn Janův, kterého Zdeněk z Rožmitálu vedle nařízení králov. k smlouvám s Jindřichem z Rožmberka a jinými pány a rytíři do Hory Kutné na den 8. dubna r. 1526 zval¹³²⁷⁾ - zdědiv po strýcích r. 1518¹³²⁸⁾ statky klášterní, byl posledním zápisným pánem zboží duchovního. Statky ty byly pak rozděleny na tři části a v městečku Sázavě odhádány 6. a 12. května r. 1528 dědiny zboží toho pro neplacení dluhů.¹³²⁹⁾

Prvá část zboží odhádaného dostala se se svolením císaře Ferdinanda v zástavu již r. 1528 v den sv. Žofie v summě vyšacované na 1186 kop gr. č. panu Michalu z Chlumu a Košumberku a na Červeném Kostelci.¹³³⁰⁾

Díl druhý obdrželi v zástavu páni Rendlové z Úšavy, kteří r. 1525 postoupili právo zástavní p. Jaroslavu ze Šellenberka, pánu na Komorním Hrádku¹³³¹⁾ a třetí nemenší část obdržel zástavně vladyka Prokop Trmal z Toušic na Skalici Hor Stříbrných.¹³³²⁾

Kláštřerníci, kteří nyní na čas osedli klášterní stavení, byli povinni platiti zápisním pánům ročního platu 28 grošů čes., poněvadž oni i klášter za zboží zápisní považovali.¹³³³⁾

Zboží, které držel Slavata z Košumberku, bylo následující: Městečko Sázava, vsi Pyskočely, Vlkančice, Radvanice, Přívlaky, Budín, Voděrady, Vesce, v Budách pod klášteřem usedlí s přísl. a zboží Prokopa Trmala: městečko Skalice, vsi Újezdec, Kruty Horní a Dolní, Přestavky, Doubravčany i s lidmi příslušnými¹³³⁴) a zboží, které náleželo Šellenberkům, takto se v diskách zem. připomíná: Bělokozly, Choratice, Samechov, Křivolaje (část), Rovná (část), Chlum (dvůr), Drletín (dvůr), Mrchojedy, Samopše a Teplá. Kromě těch připisují se mu ještě: Mnichovice, Příbyslavice, Lešnice, Oclivy, Škvrnějov (část), Dojetřice (část), mlýn Kackov a dvůr Kozly.¹³³⁵) Michal Slavata z Chlumu a z Košumberku, pán na Kostelci n. Černými lesy, na Chlumu, Talmberce, klášteře sv. Prokopa, Podbořanech a Hradišti Choustníkově, náležel tehdy nejen k nejbohatším, ale i k nejvýznamnějším pánům českým, a nebylo tehdy sněmu, ani jediného důležitého jednání, kde by nebylo jeho slovo slyšáno a uplatněno. Jsa bezdětek, odkázal poslední vůlí zboží své zápisné r. 1533 bratrovi Slavatovi z Chlumu a³⁵⁰na Košumberce. Zemřel r. 1534.¹³³⁶) A bratr Slavata též v krátce zemřel a poručil statky zděděné synu Divišovi Slavatovi z Chlumu a z Košumberku. Ten súčastnil se r. 1547 stavovského odporu proti králi a král Ferdinand I. trestal vinníky t. r. konfiskací statků a nařídil hejtmanu černokosteckému, by opatu sázavskému jako předešlý držitel činiti měl, zaplatil povinný úrok i aby se postaral o opravu klášterní budovy.¹³³⁷)

Diviš Slavata musil postoupiti ke komoře královské Kostelec n. Černými lesy, hrad Tehov a duchovní statky kláštera svatoprokopského.¹³³⁸) Ke statku tomu náležely: zámek, dvůr popl., městečko Sázava s podacím, vesnice Pyskočely, Vlkančice, Budín, Přívlaky, Mstišovice (Motic), Budy pod klášteřem s podacím, Voděrady, Radvanice a Vrbčany.¹³³⁹) Této příležitosti použili správcové kostela sv. Víta v Praze, administrátor a členové metropolitní kapitoly a dožadovali se u krále, aby v příhodné nyní době pamatováno bylo na klášter sázavský a aby mu vráceny byly statky, které se zbožím černokosteckým prodány nebyly.¹³⁴⁰) Avšak marně!

Císař Ferdinand tyto odňaté statky zástavně propůjčil r. 1560 Ferdinandovi Břetislavu Švihovskému z Rýzmburka, kterýž 1. dne měsíce srpna r. 1571 vystavil císaři rewers na statky zápisně přijaté,¹³⁴¹) ale již roku 1573 odevzdal mu císař Maxmilian statky tyto v pravé zpupně, nikomu nezávadné dědictví, vymínil sobě a svým nástupcům lesy a vyšší honbu. Tímto darováním byl tento díl duchovního statku svatoprokopského pro opata a konvent navždy ztracen.¹³⁴²) Což jediné bylo zachováno a k čemuž se Švihovský zavázal, bylo „odváděti platy klášteru, které královská komora dávala na vychování opata a bratří klášterních.“¹³⁴³) Pan Ferdinand Břetislav Švihovský † 1589 a statek dědil syn a dědic Děpold Švihovský z Rýzmburka.¹³⁴⁴)

Mezi Švihovskými a králi českými Maxmilianem a Rudolfem povstaly o statek sázavský a právo honební spory. R. 1596 dne 12. prosince dostavila se zvláštní komise na Sázavu k Švihovským, aby z nařízení císaře Rudolfa II. předsevzala odhad a spor vyřídila. Statky byly vzaty ke komoře královské,¹³⁴⁵) ač Děpold Švihovský u císaře o vrácení neb aspoň vyplacení zástavní summy 2500 kop gr. č. častěji se ucházel. Syn a dědic Děpoldův Karel Švihovský z Rýzmburka súčastnil se nepokojů stavovských r. 1618 a po bitvě bělohorské odešel z vlasti a v Holandsku zemřel r. 1622. Spory tyto byly pohromou rodu Švihovských a tím navždy zbavily rod ten všeho práva na statky svatoprokopské.¹³⁴⁶)

Část statků duchovních, která náležela synům Jaroslava ze Šellenberka, byla prodána rodem tímto r. 1554 v pátek před sv. Tiburcím vedle jiného dědičného práva p. Janovi ml. z Waldštejna a král Ferdinand I. za věrné služby jeho tu milost mu prokázal, že k prvním summám zápisným připsal 1200 kop gr. č. a přidal ještě tu výminku, „aby statek do dvou životů bez výplaty drželi, než po vyjití těch dvou životů králové čeští nebo ty osoby duchovní, jímž od starodávna náleží, tento statek a vesnice vyplatiti by chtěli, však J. M. císaře neb těch duchovních k vlastnímu držení a požívání, jinakě nic.“^{1346a})

³⁵¹V případě tom má se dědicům z Waldštejna rok napřed o výplatě dáti zpráva a zápisnou summu, kteráž činí 4525 kop gr. č., položiti, jak to Majestát císaře a krále Ferdinanda I. daný

ve Vídni v pátek po Nanebevstoupení Krista Pána léta 1558 svědčí.

Syn a dědic Jana z Waldštejna pan Adam z Waldštejna vymohl sobě na 352 císaři Rudolfovi II. novou milost, totiž že mu J. M. C. na statcích zápisných a duchovních l. P. 1603 připsal a přidal ještě jeden život člověka a k tomu 2000 kop miš., tak že nyní zápisné činilo summu 11.051 kop gr. miš. A pan Adam získal od císaře Rudolfa II. ještě onu část zboží kláštera sázavského v summě 50 kop miš., která rodině Švihovských náležela, ale jí odňata byla.¹³⁴⁷⁾ Adam ml. z Waldštejna zemřel 24. dne měs. srpna r. 1638¹³⁴⁸⁾ a syn a dědic jeho Jan Viktorin z Waldštejna stal se pánem všech otcovských statků na Sázavě. V tom čase asi koupil opat a konvent kláštera břevnovského pro klášter sázavský od Jana Viktorina z Waldštejna díl Hrádku Komorního a statek sázavský.¹³⁴⁹⁾ Tak nabýval konvent opět svých statků.

Když Jan Viktorin hrabě z Waldštejna zemřel, pominuly úmrtím jeho všechny životy k držení statku toho zápisného oprávněné. Opat Daniel Nigrin nemeškal oznámiti synům Adamu Maxmilianovi, Janu Karlovi a Ferdinandovi bratřím z Waldštejna na Komorním Hrádku, rok napřed, že hodlá zápisné statky býv. kláštera sázavského vyplatiti a sice tak, aby páni z Waldštejna místo peněžitě výplaty podrželi částku toho statku a ostatek klášteru vrátili, k dědičnému vládnutí postoupili a to tak, jak listem císaře Rudolfa II. 16⁶/303 zapsáno bylo.¹³⁵⁰⁾

Abý porovnání toto stalo se správně, nařídil císař Leopold r. 1670, aby zřízení byli ubrmani¹³⁵¹⁾ ze stavu panského a rytířského. I byli potvrzeni: Václav Jiří ze Šternberka, J. M. C. rada a zem. soudce král Českého, František Leopold z Talmberka, hejtm. kraje kouřimského¹³⁵²⁾ a rytíř Litmír Viduna Obytecký z Obytce, J. M. C. rada a soudce zem. Tento pro nemoc nemohl se účastniti jednání, kteréž ostatní dva ubrmani dokončili.

I smluvili se opat sázavský Daniel za konvent sázavský a hrabata Waldštejnští páni na Komorním Hrádku takto: Opat sv. Prokopa a celý konvent postoupí hrabatům z Waldštejna městečko Mnichovice, vsi Choratice, Samechov, Přibyslavice, Rovnou (část), Křivolaje (část) a dvůr kmetci v Drletíně za dědictví zpupné, v ničem nezavadné ke jmění, držení, dání a prodání aneb jinému téhož dědictví městečka a vsi postoupení plným právem.

Páni hrabata z Waldštejna postoupí opatu a celému konventu ve vsi zápisných a duchovních beze vsí výplaty k dědičnému užívání tyto osady: Bělokozly, Samopše s mlýnem řečeným Bartovým, Mrchojedy, Dojetřice (část) se všemi okolními lesy blíže kláštera ležícími. Že však cena statků hrabatům z Waldštejna klášterem puštěných větší jest nežli výplata i s dluhem 1635 zl., kteréž opat a konvent hrabatům z Waldštejna povinni byli, přidali hrabata k dědičnému jmění a držení klášteru své vlastní dědičné vsi: Radvanice s pustinou Benátskou a mlýnem Budínem a Přívlaky se vším přísl. Písemnou smlouvu 9. května 1667 podepsaly obě strany a týž den vešly všechny podmínky v moc a právo.¹³⁵³⁾

Po tomto narovnání vložil opat a konvent klášterní do zemských desk tyto statky: Bělokozly, Benátky, Budy Černé, Dojetřice, Mrchojedy s mlý³⁵³ nem, Nechybu, Přívlaky, Radvanice a Samopše.¹³⁵⁴⁾ Ke klášteru náležel také menší statek zemský Církvice na Kouřimsku, totiž dvůr, pivovar, mlýn a panem Frant. Talmberkem darovaný kus louky blíž mlýna a několik poddaných člověků. Opat Leandr Kramář prodal toto zboží r. 1772 i s přísl. a koupil statek v Třebovli u samé Kouřimě od Jana Jos. Hartlieba a manželky jeho Anny.¹³⁵⁵⁾ Tímto narovnáním a zmíněnou smlouvou nabyl klášter opět jmění, tak že po 240leté opuštěnosti zase přijímání byli řeholníci. Také mladíci jako pěvci do kláštera přijati, byli pak později odesíláni na útraty kláštera na vyšší studia a dokončivše je, byli vysvěceni na kněžství. I zdálo se, že nastaly klášteru lepší časy. Ale nebylo tomu tak.

Již r. 1785 dne 3. listopadu dostavili se nenadále do kláštera na Sázavu císařští úředníci: Karel Biener z Bienenberka, hejtm. kraje kouř., Tomáš Vítek ze Salcberka, kraj. kom. a Antonín Hein, kraj. sekretář. Hejtm. Biener ohlásil se opatovi s nařízením J. M. C., aby všechny osoby duchovní vázané sliby řeholními sešly se do velkého refektáře. A když se tak stalo, ohlásil shromážděným císařské nařízení krátce takto: „Klášter sv. Prokopa jménem J. M. C. se zrušuje a konvent mnichů se rozpouští.“

Královští komisaři pozdrželi se zde několik dnů, dali snésti všechny přenosné cenné věci do jedné velké místnosti, je sepsali, ocenili a zapečetili. Taktéž zapečetili všechny prázdné místnosti, ve kterých řeholníci nepřebývali. I lékárnu prohlédli, léky a nástroje sepsali a přítomný fysik kraje kouřím. Třebický je ocenil. Po této vykonané práci odjeli komisaři do dvora třebovského. Tam vykonali zrovna totéž jako na Sázavě a přes Český Brod odjeli pak do Prahy.¹³⁵⁶⁾

R. 1786 dne 28. února prodány všechny sepsané a zabavené věci veřejnou dražbou; peníze stržené odevzdány komornímu úřadu do Prahy. Statky klášterní poručeny česk. náb. fondu pod správou c. k. adm. stát. statků. Náležely tehdy klášteru: Sázava, Budy Černé, Přívlaky, Bělokozly, Dojetřice, Vesce, Radvanice, Nechyba, Benátky, Mrchojedy a Samopše; dále dva dvory v Třebovli, kapitálu na hotovosti 2048 zl. a fundace mešní na kapitálech 6650 zl.

Dražbu řídil hejt. kraje kouřimského rytíř z Bienenberka sám. Některé věci památné si koupil a uložil v kapli svého zámku na Včelním Hrádku u Jilového. Mezi koupenými předměty byla také got. bronzová kadidelnice a got. monstrance. Kadidelnice jest dnes uložena ve sbírkách průmyslového musea v Praze, ale monstrance si ponechal některý z býv. pánů na Včel. Hrádku, zkrátka z kaple se ztratila.¹³⁵⁷⁾ Tak nakládáno bylo i se vzácnými a neocenitelnými památkami literárními, s drahocennými knihami a rukopisy, starožitnými obrazy, skvostnými rouchy a řemeslnými sochami. Tak se octly krásné i umělecké památky v rukou světských a rozneseny po širé vlasti (Rybička: Pam. archaeol. X.).

V měsíci dubnu 4. dne t. r. bylo nařízeno řeholníkům klášter opustiti a jejich cely byly zapečetěny. Takovým způsobem skončil starožitný klášter svatoprokopský na Sázavě svůj věhlas.¹³⁵⁸⁾

Zabrané statky klášterní byly dne 27. srpna r. 1804 na poručení císaře Františka I. prodány veřejnou dražbou v zasedací síni nejvyš. purkrabího v Praze a připadly P. Františku Heilbergovi za 311.500 zl. rýn. Nový majitel však zemřel již 13. října 1805, tedy dříve než mohl dražebním podmínkám do₃₅₄státí a statku ujal se jeho bratr Jan. A ani ten nebyl s to dodržeti podmínek smlouvy trhové a proto odevzdal statek nazpět státní komisi, která řídila dražbu.¹³⁵⁹⁾

R. 1808 nabídl se p. Vilém Tiegel, c. k. nadporučík a měšťan pražský, jenž se svou manželkou Barborou slíbil vyhověti dražebním podmínkám, a tak r. 1808¹³⁶⁰⁾ byl statek manželům Tieglovým dle staré trhové smlouvy odevzdán. R. 1809 byl zámek k obývání upraven a manželé Tieglovi se sem přestěhovali. Před úpravou zámku stávala u vchodu do nynějšího nádvoří brána a nad ní vedla krytá chodba z prelatury do klášterní budovy. Rytíř Tiegel z Lindenkronu dal při úpravě bránu i krytou chodbu odstraniti a tím připravil klášterní budovu o kus starobylé památky. Paní Barbora, manželka p. Tieglova, nepobyla si zde dlouho, neboť již r. 1816 dne 28. srpna zemřela¹³⁶¹⁾ a p. Vilém Tiegel, jemuž dostalo se císařem Františkem I. povýšení do stavu rytířského s přídomkem z Lindenkronu, zemřel 5. dne měs. dubna 1827.¹³⁶²⁾

Po smrti pána na Sázavě připadlo veškeré dědictví pozůstalým dětem a druhé manželce Antonii roz. z Wildmannseku. Paní ta vládla na statcích sázavských až do plnoletí syna Emanuele, kterýž r. 1855 dne 8. srpna pojal za manželku Annu, dceru Jos. Půlpána, rytíře z Feldštejna na Osečanech.¹³⁶³⁾

R. 1869 dne 2. května prodal Emanuel, rytíř z Lindenkronu, zboží sázavské Janu svob. pánu z Neuberka za 420.000 zl., který již 15. dne měsíce července 1876 postoupil statek svůj za 410.000 zl. p. Bedřichu Schwarzovi, ústřednímu řediteli panství kníž. z Thurnu a Taxisu. Pan Bedřich Schwarz zemřel 14. dne měs. května 1895 (Pamětní kniha farní) zanechav dědictví svým dětem. Nynějším pánem na Sázavě jest p. Richard Schwarz spolu se sestrou svou Eugenií, provdanou Kavalierovou.

Majetek velkostatku sázavského leží v obcích: Sázavě, v Černých Budách (zámek, dvůr, panská zahrada a mlýn), Radvanicích, Samopších, Bělokozlech, na Nechybě (dvůr a lihovar), Benátkách, Mrchojedech, Dojetřicích a v Xaverově.

Život svatého Prokopa,

patrona českého, kterýž narodil se za dob biskupování sv. Vojtěcha ve vsi Chotouni z rodičů zemanských, z otce Víta a matky Boženy. Bohabojní rodiče jeho vidouce, že se mu protiví hluchý život a marnosti světské, ustanovili, že ho odevzdají za služebníka Bohu. Byl proto dán do školy vyšehradské, kde kvetlo slavné učení v jazyce slovanském. Prokop prospíval zde nejen v mravech, ale i v různých vědomostech tak utěšeně, že se mu obdivovali mistři i učitelé jeho. Když pak po skončeném učení, založený tu sbor kanovníků seznal, že Prokop se výtečně vyzná v slovanském písmě biskupem Cyrillem na Moravu přineseném, vysvětil jej na kněze a později povýšil i na kanovníka. Prokop byl po obyčeji řeckém čili východním ženat a měl syna Jimrama a letopisec přidává, že jakýsi Vít jest bratrancem Jimramovým.¹³⁶⁴⁾

Po nějakém čase odřekl se domova, ženy, syna, polí, příbuzných a chtěje následovati rad Páně odešel do neznámých krajin, na uherské Slovensko a tam vstoupil do řehole sv. Benedikta, kdež vyučil se životu řeholnímu a naučiv se tam pravidlům mnišským a v askesi k mistrovství dospěv¹³⁶⁵⁾ i zatouživ po³⁵⁵ úplné samotě vrátil se r. 1009¹³⁶⁶⁾ do vlasti své a vyhledav si příhodného místa u břehu řeky Sázavy, tam se usadil a na vršku jakési pusté jeskyně vystavěl si chatrč a zbuodoval kapličku ke cti P. Marie.

Zde veda život poustevnický, vykonával modlitby za své bližní a přemítal o prostředcích, jimiž by blaho národa jeho mohlo nejlépe býti zajištěno. A pravdou zajisté jest, že poustevník Prokop pojal již v této poustevně velikou myšlenku založiti zde slovanský klášter a v něm uchrániti dědictví Metodějovo národu českému.

Uměje pracovati, upravil si v okolí jeskyně políčka, z nichž pak úrodou se živil; čistá voda ze skalního pramene byla mu výtečným nápojem. Zde našel jej kníže Oldřich jsa na honbě, učinil jej svým zpovědníkem a hojně dary mu věnoval. Za jeho podpory založil klášterní celu, t. j. osadu několika domorodých poustevníků, kteří lidem chudým sloužili. O něco později, maje dostač³⁵⁶ věčných prostředků od lidí se všech stran sem k němu přicházejících, přeměnil celu v rozsáhlý klášter dle vzoru východních monastýrů, spojil některé ustanovení řehole basilianské s pravidly sv. Benedikta a stal se tak zakladatelem nové benediktinské řehole pro potřeby českoslovanského národa. O postavení tohoto kláštera a řeholního chrámu, jakož o výživu řeholníků, staral se všemožně kníže Oldřich, jehož zpovědníkem byl poustevník Prokop. Později vystavěl chrám ke cti P. Marie a sv. Jana Křitele.

Po smrti knížete Oldřicha potvrdil i rozmnožil darování otcovo syn a nástupce kníže Břetislav I. a stal se tak druhým zakladatelem kláštera sázavského. I přiměl také kněze Prokopa k tomu, že přijal hodnost opatskou a schválil, aby řeholníci při službách božích neuzívali jiného jazyka než slovanského. A tak se stal brzo klášter sázavský, jinak svatoprokopský, velmi slavným, poněvadž byl štěpnicí domácího duchovenstva a řeholnictva a napomáhal k církvi samostatné na Němcích ničím nezávislé. Pražský biskup Šebřít potvrdil Prokopa za opata a papež Benedikt IX. srozuměn byv se založením slovanského kláštera a s jeho slovanskou liturgií, byl hotov povýšiti Prahu za metropoli a knížete za krále. Z tohoto jednání seznávali Němci i se svým biskupem mohučským hrozcí nebezpečí jejich panství v Čechách a proto starali se ihned v zárodku, aby úmysl ten potlačen byl. To se také stalo po válce s císařem Jindřichem IV., když kníže Břetislav, ač vítěz, podlehl moci německé. Tímto válečným neštěstím byly zmařeny záměry Břetislavovy.¹³⁶⁷⁾

Opat Prokop i dále požíval stále úcty nejen u knížete, ale i u lidu. Jeho vedením a přičiněním stal se klášter velmi slavným. I bylo tu sepsáno mnichy mnoho knih slovanských a i opatu připisováno bylo, že sám napsal evangelium čili písmo svaté. Z knih těch nezachovalo se v litých bouřích ničeho. Jen zůstatky evangelia Prokopova dostaly se až do Cařihradu, odkud je koupil Otec vlasti Karel IV. Vyzdobiv je přeskvělou vazbou z drahokamů a relikvií daroval je klášteru emauzskému v Praze.

Toť byla prvá část evangelia a je psána cyrillicí patrně na Rusi. Druhá část vznikla r. 1395 asi v klášteře emauzském a ta je psána hlaholicí, rovněž vyzdobená iniciálkami.¹³⁶⁸⁾

Písař části druhé přidal poznámku, že cyrilská část pochází od sv. Prokopa.¹³⁶⁹) Ale tomu není tak!

Když za válek husitských byl klášter na Emauzích vyloupen a vypálen, počala převzácná památka Prokopova putovati po různých zemích, až se dostala konečně, jak již řečeno, do Cařihradu. Odtud přešla na koncil tridentský a zde koupena arcibiskupem remešským a uložena v remešské katedrále. Tu pro svoji pověst, že pochází z knihovny sv. Jeronýma, nabyla všeobecné úcty a vážnosti, tak že králové francouzští při korunovaci na ni ruce kladli a korunovační přísahu skládali.¹³⁷⁰)

V minulém století počalo se pochybovati, že evangelium sázavsko-emauzsko-remešské jest prací sv. Prokopa. Mnozí učenci obírali se rukopisem tím. Jedni tvrdili pravost jeho, druzí ji popírali. Nebylo tedy až do nedávna jasno. Teprv František Pastnec v r. 1891 prohlásil určitě na základě svého zkoumání, že evangelium sázavo-remešské není autografem opata sázavského sv. Prokopa a kdož tak přec tvrdili před císařem Karlem IV., spíše oklamati chtěli zbožného a vlasti své milového panovníka, nežli by neměli lepší zprávy o rukopise jemu podaném“.¹³⁷¹)

³⁵⁷Bohoslužby v jazyce slovanském byly konány i dále, ale klášter, ačkoliv se těšil ochraně Břetislavově, nemohl již vykonávati vůdčí úkol v církvi české. Latiníci umlčeli jiné filiální kláštery, které tu zajisté byly, a Kosmas umlčel slovanský ráz kláštera svatoprokopského. (Seikanina: Český Svět r. 1917 č. 36.) Prokop jako opat vyznamenával se zbožností, bděl nad kázní svého kláštera, konal divy a zázraky, předpověděl ve svatostanu svým bratřím vyhnanství, ale po šesti letech zase návrat a zemřel 6. dubna 1053. Biskup Šebíř pochoval jej za velikého účastenství kněžstva i lidu v chrámě sázavském. Hrob jeho byl hned od počátku poutním místem zbožných Čechův až do r. 1421, kdy ³⁵⁸Husité klášter spálili. Na přímluvu arcikněžny Alžběty, sestry císaře Rudolfa II., meškající u dvora v Praze, dal arcibiskup pražský Martin Medek r. 1588 odkrýti hrob sv. Prokopa z trosek klášterních a ostatky jeho 28. května t. r. přenést do Prahy¹³⁷²) a uložil je v kostele Všech Svatých na hradě pražském, kdež odpočívají podnes.

O přenesení tom čteme:¹³⁷³) „L. Páně MDLXXXVIII (1588) v neděli šestou po veliké noci dne 28. máje arcibiskup pražský Medek z rozbořeného kláštera sázavského, který r. 1420 od Husitů zbořen byl, tělo sv. Prokopa na hrad pražský přenést dal. - ... A přinesouce to svaté tělo do královské kaple, jinak do kostela Všech svatých na témž hradě, do přihotoveného hrobu vloženo jest, v němž dosavad slavně odpočívá. Ten pak hrob spolu s jinými hroby patronů českých Leopold, arcikníže rakousk., císaře Ferdinanda III. bratr, červeným aksamitem tak, jak se podnes spatřuje, dal přiodítí a ozdobiti.“¹³⁷⁴)

R. 1589 podává arcibiskup Martin Medek papeži Sixtovi V. zprávu o stavu diecese pražské a mezi jiným stěžuje si, že v Čechách dosud ještě svátek M. Jana Husi v kalendářích se tiskne a tím že potupa na sněm kostnický, papeže, kardinály atd. z lidu nevymizí. I pročež míní arcibiskup, že „s prospěchem by bylo den ten přenesením sv. Prokopa, patrona českého nebo jiných znamenitých ostatků prohlásiti svátkem“ a tím domnívá se, že by památka na Husa brzo pominula.¹³⁷⁵)

K tomu dodává církevní spisovatel Vacek: „Nebylo-li posud zřejmo, proč arcib. Medek odhodlal se k přenesení ostatků sv. Prokopa ze sázavského chrámu do Prahy - nyní víme, jakou myšlenkou i nadějí se zanášel, aby oživla úcta k sv. Prokopu.“¹³⁷⁶)

Přenesení ostatků svatoprokopských do Prahy mělo tehdy smysl i účinek. Sázava byla rozbořena, hrob pustý, nikým nevšímán, byl by upadl úplně v zapomenutí. Ale za našich časů je chrám Všech sv. v Praze také chrámem zapomenutým a nevede se hrobu a ostatkům svatoprokopským lépe než tehdy na Sázavě. Dnes domníváme se, že by byly ostatky sv. Prokopa v Sázavě vyhledávány a lépe uctívány, poněvadž je známo, že tisíce poutníků přichází nejen o svátku sv. Prokopa na Sázavu, aby uctily okázale památku jeho, ale že takéž tisíce návštěvníků zajíždí sem, aby zhlédli zbytky svatoprokopské. A což, kdyby sem zpět přeneseny byly jeho

ostatky, aby odpočívaly na témž místě, kde světec žil, kde s knížetem Oldřichem se sešel, kde klášter založil, kde působil, nové bratry přijímal, je vyučoval a zehnal? Pokládáme za správné říci: „Ostatky sv. Prokopa, sázavského světce a patrona českého mají odpočívat i na Sázavě.“ Tím by u lidu našeho nejen větší úcta k světci tomu udržována, ale i zachována byla. Doufejme tedy, že se podaří vymoci na vyšších místech svolení, aby Sázava ty drahé ostatky uvítala a je vděčněji uctívala, nežli matička Praha.

A že sv. Prokop u lidu českého úcty požívá, stůjtež zde na důkaz toho tyto veršičky vypsané z památní knihy sázavské, do níž je vlastnoručně napsal tribun lidu Dr. Ed. Grégr r. 18³⁰/786:

„Jest v nebi mnoho svatých,	Však Prokop ze Sázavy
i českých je tam dost,	byl vždycky věrný Čech;
však svatý s citem českým	proto ho výše cením
i tam je vzácný host.	ostatních svatých všech!“

³⁵⁹Po smrti Prokopově byl zvolen opatem jeho synovec Vít (1053). Tento opat i se všemi svými slovanskými mnichy byl r. 1057 knížetem Spytihněvem II. z kláštera vypovězen a na Sázavu uvedl kníže mnichy latinské. Opat Vít utekl se se svými řeholníky na uherské Slovensko. Po šesti letech, jak to byl Prokop předpověděl, povolal je nástupce Spytihněvův Vratislav II. nazpět na Sázavu, vyplniv tak všeobecné přání národa českého.

V království Českém byli již benediktini v Ostrově a Broumově a potom teprv církve uvedla je také na Sázavu.¹³⁷⁷) Z tohoto prvního slovanského kláštera sázavského rozlévalo se světlo domácí české osvěty po krajích našich v šíř i dál. Škola kláštera tohoto odchovala nám první české spisovatele, malíře, sochaře, ano i rolníky a různé umělce. Kodex vyšehradský - dar kláštera sázavského králi Vratislavu - kodex svatovítský se svými malbami jsou až posud skvělým svědectvím malířského umění sázavského.¹³⁷⁸) Klášter sázavský byl prvním semenišťem cyrilské literatury v Čechách a vynikal přičiněním svým i později v učených věcech nad jiné kláštery české.¹³⁷⁹)

Za opata Božetěcha, miláčka krále Vratislava, vynikal klášter sázavský svými pracemi nejen ve světě slovanském, nýbrž i v cizině a slul tehdy ško³⁶⁰lou umělců a učenců. Žel, že doba ta nepotrvávala déle. Nesvorností bratří sázavských, štváčských jejich výkonů proti opatu Božetěchovi u knížete Břetislava II. a vlivem biskupa Kosmy stalo se skutkem, co sám sv. Prokop bratřím předpovídal. R. 1096 museli Sázavu znovu opustiti, o čemž již prve učiněna zmínka. Břetislav jmenoval pak prvním latinským opatem na slovanské Sázavě Dětmara opata z kláštera břevnovského. Mnichové sázavští rozešli se nyní po vši zemi, při čemž knihy, památky a liturgie slovanská byly zničeny. (Pam. archael. X. Ant. Rybička.)

³⁶¹R. 1204 dne 4. měsíce července prohlásil papež Innocenc III. přičiněním opata Blažeje a vůlí českého krále Přemysla I. opata Prokopa za svatého,¹³⁸⁰) od které doby v týž den připadá svátek sv. Prokopa. Za starodávna býval zasvěceným svátkem.¹³⁸¹)

³⁶²Skutkem tímto uznal papež řádnost slovanského kláštera, tedy nikoliv apoštolská stolice, nýbrž český kníže Břetislav II. a český biskup Kosmas zrušili slovanské bohoslužby na Sázavě. Tak zanikla slovanská liturgie v Čechách.

A zasvěcený svátek sv. Prokopa světil se tehdy po celých Čechách. Leč pohříchu! Brzo úcta k světci přestávala a 4. červenec lidem již svěcen nebyl. Až za císaře Leopolda I. (1705-11) arcibiskup Breuner vymohl, že den svatoprokopský aspoň dopoledne byl svěcen svátkem, což však trvalo jen do doby císaře Josefa II., kterýž svěcení téhož půldne zakázal.¹³⁸²) Od té doby se 4. červenec jako zasvěcený svátek neslaví.

Studánky. Na Sázavu a na dobu sv. Prokopa mnohé vízí se v lidu pověsti. Tak rád navštívuje studánku v býv. Lázních, zvanou¹²⁸³) „Vosovka“.

Když na historický děj, jako jest setkání se knížete Oldřicha s poustevníkem Prokopem, navázaly se časem legendářské výklady a vešly ve známost lidu, hledáno také místo, kde se asi oni mužové sešli a kde byla konána mezi nimi rozprava. Zprvu mělo se za to, že to bylo místo městiště klášterního, na kterém později vznikl slavný klášter Prokopův, ale brzo se shledalo, že

tomu tak není, poněvadž poustevník Prokop podal knížeti číši vody, které na měštišti nebylo. I uvažovali, že památné ono místo nemůže býti nikde jinde, nežli u studánky, kteráž zove se dnes „Vosovka“.

Studánka ta leží na levém břehu řeky Sázavy pod lesnatým úbočím a lid vypravuje, že byl tehdy horký den a knížeti lovem unavenému a žízni trápenému zachtělo se pít. Nabral poustevník vody ze studánky do číše a požehnav ji křížem, podal knížeti. A hle! Kníže napiv se, pravil: „Divím se, že tak šlechetné víno j máš na této půšči. Kde je chováš? Ve mnozě sem zemiech byl, nikda sem lepšího nepil.“¹³⁸⁴)

Ovšem tak státi se mohlo pomoci toho, kterýž v Káni Galilejské na svatbě andělské podobným zázrakem učinil počátek divů svých. A kníže hned odloživ svrchní roucho sestoupil s koně a sliboval poustevníku Prokopovi, že ve všem bude se jeho radou řídit. Dlouho pak setrval s Prokopem na spasitelné rozmluvě a než se rozešli, tož slíbil kníže, postarati se Prokopu o svatostan, v němž by mohl veřejně sloužiti nejen Bohu, ale i lidu přísluhovati a o jeho spasení se starati.

Obecnému lidu nic nepřekáží v osnování pověstí. Poustevna Prokopova na pravém břehu řeky a studánka, z níž podával poustevník knížeti vody, patřila k poustevně na levém břehu! Buď' jak buď! Prokop, poustevník, zajisté znal Vosovku a užíval vody z ní, když v té straně s bratřími zabýval se prací. Vosovka jest kamenem vroubená, železnou mřížkou a nádobou k pití vody opatřena. O úpravu její již starali se řeholníci sázavští a ježto pak se poznalo, že voda prokazovala léčivou moc, zřídili již v XVIII. století mniši při studánce lázně.¹³⁸⁵)

Blíže studánky postavena jest kaple, posvěcená sv. Prokopa. Na malém oltáři umístěna jest socha světce v podobě opata. Po pravé straně stojí socha sv. Prokopa v poustevnickém hávu, s kápí na hlavě, v ruce majíc koflík, obrácena jest ke knížeti Oldřichovi, kterýž nese toulec a šíp, jako znamení lovce. Z nápisu pozná příchozí, že se tu setkal kníže s poustevníkem.

³⁶³Nápis zní takto: „Poutníče křesťanský, čiň zastavení, / neb vidíš před sebou krásné znamení / milosti Boha, jenž jak otec pravý / k našemu spasení chrámy staví. / Sem kníže Oldřich, pán český, zabloudil, / kde pramen čistý ze země se proudil. / Poustevníka našel zde nábožného / Prokopa z Chotouně, muže svatého; / ten nabrav kotlík, křížem požehnal, / Oldřich však za dobré víno to seznal. / Pročež mu věnoval tuto krajinu, / postavil nádherný klášter v pustinu, / to léta Páně tisícim devátým. / Buď' nám Bůh milostiv Prokopem svatým!“

Sem putují zbožní poutníčkové v hojném počtu, zejména 4. července o svátku světcově a vykonavše zde pobožnosti, ubírají se v průvodu do chrámu Páně sv. Prokopa k službám božím.

Jiná studánka zove se: „Rakovka.“ Na východní straně vrchu zvaného „Bílý kámen“ asi 20 min. od městečka Sázavy vyvívá na levém břehu řeky ze země pramen vody, kterému říkají Rakovka. Voda jako křišťál čistá a jasná i v největším létě bývá studená a k pití vábná. I k této prosté studánce víže se upomínka na sv. Prokopa. Nad pramenem ve výši asi 3 m zdvíhá se balvan, na němž jest dosti uhlazená, mechem zarostlá plocha, na které dle pověsti odpočíval sv. Prokop, když prací umdlen býval. Zove se proto „Lože sv. Prokopa“. Vodu jak ze studánky „Vosovky“, tak z pramene „Rakovky“ lid za léčivou považuje. Poutníci, kteří do Sázavy na pouť svatopropokovskou zavítají, berou sobě do nádob vody té, aby jí užívali proti rozličným neduhům. Krajina okolní jest velmi příjemná, proti severním větrům vysokou straní chráněná, při úpatí lemovaná řekou Sázavou a za ní lesnatá krajina Krlišť zvaná.

Čertova brázda. Zbývá nám, abychom se ještě zmínili o „Čertově brázdě“.¹³⁸⁶) Mnohé vedly se již řeči o bývalé poustevně Prokopově a každý se tázal: „Zachovala se jeskyně jeho?“ O tom nelze dáti určité odpovědi; neníť o ní zachovaných písemných zpráv.

Lid z okolí Sázavy pevně věří, že jeskyně pod presbytářem chrámovým jest jeskyně sv. Prokopa. K přesvědčení tomu vedl ho asi způsob podzemní místnosti, kamž v pozdější době mniši postavili sochu sv. Prokopa a kryptu za jeskyni upravili. Ale nestarší zprávy tvrdí, že sv. Prokop usadil se na okraji jakési pusté jeskyně a vystavěl tam sobě chatrnou chýši k obývání. Sousedním místem jeho byla rokle, sklánějící se od paty chatrče přímo do hlubiny.

Na tento popis hodí se nesporně východně od Černých Bud rozsedlina, nalézající se na pravém břehu řeky Sázavy, vzdálená asi 25 minut od klá₃₆₄štera, lidem zvaná „Čertova brázda“. Tať může býti dobře považována za přibýtek tisíců běstů, o nichž se, jakož i o tajemných obyvatelích mnoho bájilo a dosud bájí. Domněnce naší podřaduje se i dosud běžná pověst, že Čertovu brázdu vyoral sv. Prokop až tehdy, když měl d'ábly zapražené v pluh a je pobádal křížem v pravici držícím ku stálé práci. Čertovu brázdu oral pak přes Kouřim, Lipany k Chotouni, svému rodišti. Tam sv. Prokop zastavil, pluh, kolečka a rádlu oklepal a tím vznikla mohyla. D'ábly křížem rozehnal a otku zasadil do země. Z té prý vyrostl mohutný dub, kterýž vévodil celé krajině. Dne 13. listopadu 1909 o 12. hodině polední strhl se v krajině chotouňské velký vítr a památný dub, zvaný „dub svatoprokopský“ z kořene vyvrátil. V dražbě byl za několik korun prodán. Zachovala se z něho jen suchá soška, která napuštěna jsou olejem uschována ve školním kabinetě.¹³⁸⁷⁾

Čertovu brázdu dosud lze stopovati od Sázavy až do Chotouně, jen na několika místech je již přervána.

Mohyla chotouňská as 3 m vysoká ozdobena jest již od r. 1843 kamenným křížem. Je travou porostlá, ale kolem ní zoraná pole. Studánka „svatoprokopská“, z dob poutí chotouňských známá, udržována je v dobrém stavu a má hojnost velmi dobré a zdravé vody. Lid o ní bájí, že sv. Prokop, jsa ještě malým hochem, vyhrabal v čas velkého sucha dolík a vyprosil na Všemohoucím v dolíku tom pramen vodní. Tím způsobem povstala studánka „Prokopka“, která celému okolí poskytla hojnost dobré vody a až posud poskytuje. A lid praví: „Pramen těci přestane, až před soudným dnem.“

Z Chotouně konávaly se na Sázavu každoročně v den sv. Prokopa 4. dne měsíce července slavné poutě. Od několika let se již pouti nekonají! Za to slaví se pout v domácím chrámu Páně každoročně¹³⁸⁸⁾ slavně a v obci pak hlučně.

Mlýn a hospody. Poblíže městečka proti vodě asi 20 minut býval po levém břehu mlýn řečený na Kácku. Mlýn tento náležel již r. 1671 Jakubu Kackovi. O něm čteme: „Tento hospodář má svůj mlýn o třech složeních a 40 korců polností. Stavení však opustil a dal se do podruží. Vrchnost ten grunt svým nákladem upravila a nemajíc žádného hospodáře, kterým by jej osadila, k svému užívání všechno obrátila.¹³⁸⁹⁾ Vrchnost mlýn Kackův užívala až do r. 1752, ve kterém roce 1. dubna prodal jej opat a celý konvent, jakožto dědičný pán statku svatoprokopského, Jusefu Polákovi, od starodávna na Kácku řečený mlýn o 2 složeních a 4 stoup. s 11 korci 2 věrt. omých polí, louku pod 6 vozů sena za 600 zl. rýn.

Josef Polák při podpisu hned 600 zl. rýn složil a vrchnost také je kvitovala. Platu ročního 60 zl. rýn. o 2 lhútách: o sv. Janě a o vánocích.¹³⁹⁰⁾ V měsici říjnu 1778 postoupil Josef Polák Kackov, mlýn, svému synu Antonínu. Nový majetník nedržel se dlouho na mlýně. Již po 4 letech postoupil jej opatu a konventu klášternímu v majetek. Klášter držel mlýn až do svého zrušení. R. 1837 koupil mlýn od mlynáře Bechyně František Kavalier, nájemce skláren z Ostředka na Benešovsku, a zřídil tu sklárny. Dědicové jeho jsou dosud majiteli skelných hutí těchto. (Viz I. díl: Průmysl.)

Druhý mlýn, který umístěn jest pod klášterem na pravém břehu řeky, zván „mlýnem klášterním“. ³⁶⁵⁾Opat a celý konvent zaprodali 31. dne měs. prosince 1752 klášterní mlýn o 3 slož., 4 stoupách, pilou a slupou ze statku sázavského poddanému Ant. Přibílkovi, mlynáři a k tomu pozemků 10 korců, palouček na vůz sena a zahrádku za 500 zl. rýn. Zapsali k němu kontrahentně obyvatelstvo městečka Sázavy, Černých Bud a klášter.¹³⁹¹⁾ Dnes jest mlýn majetkem velkostatku.

V městečku byla také „panská hospoda“. Náležela i s vedlejší chalupou v majetek klášterní. Opat i celý konvent prodal hospodu i chalupu, ku které náleželo 11 kor. 2 věrt. a 3 čtvrtce polí, za 300 zl. rýn., kteréž kupující ihned složil a vrchnost také při podpisu zaplacenou částku kvitovala.¹³⁹²⁾

Hospoda „Veselka“ byla taktéž majetkem kláštera, a ten ji 20. dne měsíce Juni 1760

prodal poddanému muži Tomáši Češpivovi za 150 zl. rýn. i s 10 str. pozemky.¹³⁹³) R. 1764 držel hospodu Jos. Bárta.

R. 1761 v den sv. Havla, t. j. 16. září prodal opat a celý konvent sázavského kláštera poddanému muži Martinovi Šebestovi, manželce jeho i dětem i budoucím na Čer. Budách hospodu zvanou „Nový dům“ se vším přísl. a 10 str. 3¹/₃ míry pozemků, luk pod 1¹/₂ vozu sena za umluvenou cenu 400 zl. rýn., kteroužto summu manželé Šebestovi hned při podpisu tohoto zápisu k rukám milostivé vrchnosti odvedli a zaplatili, začez ihned opat i celý konvent je z toho kvitoval. Šebestovi se zde asi valně nedařilo, neboť r. 1786 byl dlužen za ode₃₆₆brané pivo do důchodu klášterního 363 zl. 21 kr.¹³⁹⁴) Hospoda tato byla asi nynější „panský hostinec“.

Klášter měl v držení také závody průmyslové. Tak pronajal na 6 po sobě jdoucích let a sice od 1. dne měs. Oktobra 1759 do r. 1765 vinopalnu, flusovnu a lázně za 650 zl. rýn. (Schutz Judovi) Jakubu Nathanovi se závazkem, že bude půlletně činži napřed odváděti do důchodu klášterního a složí předem 400 zl. rýn kauci.¹³⁹⁵) Tytéž závody za týchž podmínek pronajal opat a celý konvent 11. dne měs. června 1765 Benjaminovi Levýmu (Schutz Jud), ale již 1. dne měs. června r. 1766 pronajal je klášter opět (Schutz Judovi) Jakubu Samuelovi proti polouletní povědi.¹³⁹⁶) Od té doby není žádných zápisů.

Právo tržní. Sázava byla throvým městečkem. Dobu, kdy se tak stalo, určití nelze. Žet' zvláště osady klášterní pro živější příliv okolního lidu vzrůstaly v městečka a opatové dobře rozumějící prospěchu svému, vyžádali sobě od zeměpánů privilegie konaných pravidelných trhů a vynětí poddaných svých z právomoci úřadův, leží na bíledni. Mnichové sázavští měli od starodávna dvě městečka thrová: Mnichovice a Sázavu. Městečko Sázava mělo právo konati tři trhy,¹³⁹⁷) k nimž dostalo se mu králov. privilegií: 1. ten úterek před sv. Josefem, 2. út. před sv. Antonínem Paduán a 3. út. po Nanebevz. P. Marie. Priv. král. se městečku nezachovala, ale našel se zápis, že císař a král Rudolf II. městečku Sázavě dává 1. dne měs. srpna r. 1603 jeden trh výroční, trh na dobytek a vlnu.¹³⁹⁸) Jiných zpráv o povolených trzích není. A za našich časů se vůbec trhy výroční nekonají ku škodě městečka.¹³⁹⁹) Za to nahrazuje trhy svato-prokopská pout' 4. dne měs. července v míře překvapující. Ohromné účastenství z blízka i z dále se sem dostavuje.

Řemesla. Jako v každém klášterním městě, tak i v Sázavě kvetla řemesla; bylot' dosti zákazníkův a proto se usazovali řemeslníci záhy do thrových městeček klášterních. Nevíme ovšem, kterak řemesla rozvětvena byla v prvých počátcích, ale víme, že v r. 1650 bylo již řemeslníků zapsaných úřadem vrchnostenským neméně než 15 a zajisté že bylo svým časem i více.¹⁴⁰⁰) Cechy v té době a později utvořené jsou toho také důkazem. Když pak v Sázavě i Černých Budách obyvatelstvo rostlo, rozmnožovala se řemesla a praví se, že skoro v každém domě byl nějaký řemeslník. A můžeme tomu docela věriti, vždyt' obyvatelé tehdejší nebyli by mohli živu býti, neboť polností nebylo a jiného výdělku také ne. Dnes jest zde jako jinde společenstvo různých živností a řemesla zde převládají obuvnická, krejčovská, truhlářská a pekařská. Řezníci mají zde společné jatky.

Na důkaz, že již v dávnověkosti zde bylo mnoho řemeslníků, kteří se nechtěli řídití cizími pořádky a artikuli, nýbrž žádají konvent jako milostivou vrchnost, aby jim k vlastnímu pořádku dopomohl. Ponížená suplika zní takto:

„Dvoji cti hodnému, vysoce učenému a velebnému panu Benediktovi Bachovi, svatého benediktinského řádu starožitného kláštera svatého Prokopa dobře zřízenému administratorovi, jakož i celému velebnému konventu ponížená žádost od nás, vnitř podepsaných.

Dvoji cti hodný, vysoce učený a velebný pane administrator a spolu celý velebný konvent kláštera svatého Prokopa.

Milostiví páni! Nemůžeme tajiti, kterak před mnohýma již lety, a to již pod panem Benediktem, někdy opatem kláštera svatého Prokopa, snažně jsme ³⁶⁷žádali a o to stáli, by on nám k vyzdvížení povctivého pořádku v městysi Sázavě pro zdejší řemeslníky nápomocen býti ráčil, tak aby nám zapotřebí nebylo jinam na jiné panství sem i tam, i také na několik míl cesty do

pořádku choditi, a tam častěji naše peníze utráceti. Kteroužto naši poníženou žádost on taky skutečně za dobrou uznal a poctivých pořádků artikule jak pro mistry, tak i tovaryše z královského krajského města Kouřima o všem tak vyzdvihnouti se vynasnažil, že málo před svou smrtí na vynasnažení své ovšem vinšovanou odpověď jest dosáhl: Že poctiví cechové praveného královského a krajského města proti tomu dokonce nejsou, když jenom jim za přepsání a komunikování jeho Mti Císař. Majestátu 25 fl. dosáhnou; co ale skrze smrt výš řečeného pana praelata ještě vskutku až po dnes se nestalo.

Poněvadž tehdy té naší předešlé žádosti vinšovaný účinek až posavad nenásledoval a poctivý pořádek v našem městysi Sázavě jedenkrát vyzdvíženou míti netoliko chvalitebné, ale i mnoho potřebné jest, podle kterého by spolu s Bohem nyní mnohem více nežli kdy prve rozmnožené řemeslníci regulirovati, dle toho živu býti a spolu mládež v dobré kázni vždy držeti, jakož i chudému farnímu kostelu svatého Martina biskupa v městysi Sázavě s některými svíčkami nápomocni býti mohli a budoucně na jiné panství daleji se neobtěžovali; potřebná pak discreti k vyzdvížení takových pořádků až posavad před rukama není. Pročež před V. Mti a celý velebný konvent s naší poníženou žádostí se utíkáme, aby k nám řemeslníkům tak milostivými se prokázati, nám takový Cís. Majestat neb pořádné artikule jak pro mistry tak i tovaryše z král. kraj. města Kouřima skrze milostivou přímluvu a přičinění vyzdvihnouti a při tom k tomu s přínáležící discreti (kterou my zase ve vši oddanosti co nejdříve zapraviti se zavazuje a chceme) zatím nás na nějaký čas založiti oblíbiti ³⁶⁸sobě ráčili, abychom my jakožto pořádní potomně na tomto svatém místě bez dalšího zaneprázdnění vždy bohobojný život společně vésti, jemu slušně jakož i V. Mti i celému velebnému konventu chválu vzdávati a potomně vždy díky činiti mohli. Což když my také skrze V. Mti milostivé dopomožení vedle tohoto přiloženého poznamenání řemeslníků zdejších obdržeti potěšitelně doufáme poroučice se k milostivému opatrování, zůstáváme¹⁴⁰¹) V. Mti a celého velebného konventu ponížení a poslušní poddaní řemeslníci nyní a na místě všech jiných jménem. Franz Kaňka, starší rychtář sázavský, Jiřík Nejedlý, Primator městese Sázavy.

Na poníženou supliku tuto odpověděl administrátor Benedikt¹⁴⁰²) a celý konvent kláštera svatoprokopského 5. dne měs. října 1715, že se přimlouvají u Kouřimských, aby na žádost městečka Sázavy vydali tanním řemeslníkům cechovní artikule za mírný poplatek. A cechy řemeslníků sázavských, zdá se, že na tuto supliku obdržely opisy kouřimských artikulí, kteréž byly za krále Vladislava slavné paměti potvrzeny. Originál těchto artikulí v Sázavě dosud chovaných pochází z r. 1717. (Přivěšena pečeť.) Z datum toho lze souditi, že na žádost konventu Kouřimských vydány byly jejich „Artikule“.

Dále chová společenstvo pro pamět Artikule pro syny a tovaryše řemesel ševcovských, kovářských, kolářských, zámečnických, bednářských, truhlářských a uzdařských z r. 1737 in org. s přivěšenou pečetí. (Napsány s vědomím milost. vrchnosti, potvrzeny a schváleny sázavským purkrabím. Franz Villicus.) Dále jsou tu uchovány „Artikule“ pro cech novoševcovský (přepsaný r. 1805) bez pův. data a r. 1730 „Artikule“ cechu krejčovského a postřihačského (org.), u nich přivěšeny dvě pečete. Dále jsou zde „Artikule“ spolku krejčírů, kožešníků, čepičářů, kloboučníků, tkalců a vatařů z r. 1844. A konečně stanovy II. průmyslového spolku z r. 1864, potvrzeného t. r. c. k. okr. soudem v Uhl. Janovicích.¹⁴⁰³) Jiných privilegií se nezachovalo.

Právo soudní. Po zrušení poddanství a moci duchovní na Sázavě přeneseno soudní právo na státní úřady zvláště k tomu zřízené. Když r. 1850 zřízen byl v Uhl. Janovicích c. k. okr. soud, byla Sázava a poddaní celého panství sem soudem přikázáni. (Výminku tvořily obce: Církvice, Třebovle na Kouřimsku.) U lesa blíže Rakovky říká se na Šibenici, ale hrdelního práva Sázava neměla ani tehdy, když se klášter dostal v moc Pražanů.¹⁴⁰⁴) Proč místo toto takového názvu dostalo, nelze dnes již ani vypátrati.

Komunikace. Sázava byla na komunikaci velice chudá; neměla ani žádných upravených cest, tím méně silnic. Prvá silnice vystavěna byla r. 1870 z Černých Bud ohromnou serpenti-

nou na Nechybu, r. 1893 stavěna od Sázavy k Dojetřicům a r. 1902-03 k Piskočilům. Tak do-
saženo spojení s pol. okr. benešovským a českobrodským. R. 1904 prodloužena nejstarší silni-
ce Černými Budami až k mostu. A když r. 1905 vystavěn nový most, dostavěna silnice od
mostu městečkem Sázavou až k silnici benešovské; konečně t. r. byla vystavěna silnice od
mostu k nádraží Sázava-Budy. R. 1912 obdržela Sázava spojení silniční s východní částí okre-
su silnicí vedenou přes Talmberk, Úžice atd.,³⁶⁹ kterou vystavěti dal kníže Liechtenštejn svým
nákladem, jelikož má také zde své pozemky a lesy.

Letní sídla. V r. 1901 vystavěna míst. dráha Kolín-Čerčany, kteráž celému kraji sázav-
skému otevřela cestu k dopravě osob i veškerého zboží. Pčinila tak ku zdaru obchodu a prů-
myslu. Drahou oživlo nejen mětečko, ale i celé okolí, kam v létě na sta poutníků ladná Sázava
přivábí, aby tu po denní lopotě ve zdravém vzduchu pookřáli nebo aby tu mnozí v letním krás-
ném čase delší dobu pobýli;¹⁴⁰⁵ vždyť krajina sázavská nejen svou půvabností, ale i zbožnými
vzpomínkami na historické události dojíká každého návštěvníka a náleží jí zajisté přední mis-
to mezi městy, kteráž se zovou „Letní sídla“, neboť na „Sázavě ladné“ rozprostírá se v
romantickém údolí po levém břehu řeky městečko Sázava, a po pravém na mírném malebném
a travnatém návrší zelením zdobeném strmí zříceniny svatoprokopského velechrámu, stojí tu
farní chrám, opravený klášter (zámek) a stupňovitě rozkládají se tu domky staré osady černo-
budské.

Sázavu a Černé Budy pro jejich rozkošnou zdravou krajinu, prostou všech otravujících
plynů z továren, proslulou širými lučinami, jehličnatými i listnatými lesy s krásnými přírodní-
mi partiiemi a čistou zdravou vodou řeky Sázavy nejvřeleji k pobytu letnímu doporučujeme.

³⁷⁰Sázava byla podnětem k různým povídkám a básním a my jednu, kteráž v lidu se již v
písni vžila, uveřejňujeme. Zní:

Když tě, ladná Sázavěno,
když tě slyším šuměti,
vzplanou zraky, duše s ptáky
musí, musí zapěti.
Prokopův se klášter tyčí,
kudy valíš bouřný spěch,
mluvou rodnou, přelahnou
til tu Pána Božetěch.

Ve tvých proudech shlížejí se
černý les i starý hrad,
otcův sláva pozůstává
na tvých březích posavad.
S touhou spěchám ku tvým břehům,
k vonným květům v stinný bor,
nořit v dумы, slouchat šumy
lesů, trosek rozhovor.

Když tě, ladná Sázavěno,
když tě slyším šuměti,
vzplanou zraky, duše s ptáky
musí, musí zapěti.
Mám-li říci, Sázavěno,
Jak že miluji tebe?
V prostém šatě stejně svatě,
jak andělě své nebe.

Jos. Braun Kutnohorský.

(NB. Nápěv znárodnělé písně: „Když tě vidím, má panenka...“)

Spolky. V osadě sázavské mají sídlo tyto spolky: 1. Společenstvo různých živností,
2. Spolek dobrov. hasičů, 3. Spolek divadelních ochotníků, 4. Spolek okrašlovací, 5. Ústav po-
lévkový, 6. Tělocvičná jednota „Sokol“ a 7. Odbočka kutnohorského spolku malorolníků a
domkářů.

Různé pohromy. Mezi dítkami se vyskytuje nemoc diftherie a plané neštovice. Mlhy pod-
zimní, vlhko, rychlá změna teploty udávají se za příčinu těchto nemocí.

Za veliké neúrody r. 1771-72 nastal hlad v zemi a mor rozmohl se v království a ve farnos-
ti sázavské takovou měrou, že zemřelo v těch dvou letech 259 osob a že k pochováání mrtvol

nestačil farní hřbitov. Za tou příčinou zřízen na ten čas nový zatímní hřbitov na východní straně městečka. Kříž hřbitovní povality větry, načež tam vystavěna kaplička, kteráž, ačkoliv zatímní hřbitov dávnou zrušen, dosud v místech těch stojí.¹⁴⁰⁶⁾

V letech 1833-35 bylo také mnoho úmrtí, ale úmrtní zápisy farní nepraví příčinu smrti. V r. 1866 zuřila zde také cholera. Zemřelo v Černo-Budech 35 lidí. R. 1848 jest zapsán černým písmem v dějinách sázavských. Celé městečko s chrámem a školou vyhořelo, toliko kostnice na hřbitově a několik domků za kostelem v koutě jihovýchodním bylo zachováno. V čís. pop. 50. bydlel ml. učitel Matěj Mareš. Tam ve sklepe zahynul.¹⁴⁰⁷⁾

Vývoz a dovoz. Ze Sázavy vyváží se ječmen, oves, brambory, třesně, švestky, jablka a hlavně dříví. Z výrobků sklo, nádoby a různé výrobky dřevěné, jako: kolečka, hrábě, lopaty i také lodí se zde zhotovují. Ovocnictví stojí sice na stupni prostředním, ale stoupá rok od roku. A budou-li hospodáři dbáti, aby sázeli druhy dobré a stejné, nabude ovocnictví brzy lepšího a většího odbytu. Tak se to má i s pěstováním zeleniny.

Do Sázavy se přivážejí: pšenice, křen, cibule, okurky, zelí a veškerá ostatní zelenina. Také se dovážel do nedávna chléb.

Knihovna. Lidovou knihovnu založil ochotnický spolek „Sázava n“. Má s dostatek pěkného i poučného čtení, kterého lid hojně používá.

³⁷¹⁾**Peněžní ústavy.** V Sázavě založen r. 1901 záložní spolek „Reifeisenka“ (Kampelička) a o činnosti jeho viz stať „Peněžní ústavy“ v I. díle. Dále jest tu ještě z r. 1848 se datující kontribuční fond, který vzrostl as na 80.000 kor. Část tohoto kapitálu odvedena na zřízení okr. hosp. záložny v Uhl. Janovicích, 10.000 věnováno na vystavění silnice z Černých Bud na Nechybu. Jednotlivé obce vzaly si podíly na ně připadající a různě jich použily. Jediná obec sázavská uchovala nepatrný již kapitál asi 2900 K, jehož má býti použito k stavbě domu obecního, ku kterěž po válce se přikročí.

Průmysl. Na tak zv. „Bílém Kameni“ založeny rozsáhlé „lomy vápencové“ náležející velkostatku sázavskému. V osadě jest pivovar, cihelna a výroba cementu a u dvora nechybského lihovar. (Viz v I. díle stať „Průmysl“.)

Sklárný Kavalierovy. Po levém břehu Sázavy, jak již jinde praveno, stával na Kácku mlýn. Na místě jeho jest dnes ve velkém rozsahu zařízení skelná huť, vzdálená asi 15 minut městečka Sázavy. Založil ji r. 1837 Frant. Kavalier. Nynějším majitelem jest vnuk zakladatele Vladimír Kavalier, kterýž závod tak rozšířil a zvelebil, že dnes jsou výrobky hutě té známy nejen po celé Evropě, nýbrž daleko za mořem. Zevrubný popis i vyobrazení bude v I. díle.

Sázava má vlastní pětiletou školu, faru, poštu, čet. a telegr. stanici a obvod zdravotní. Nejbližší nádraží jest Sázava-Budy a zastávka Sázava městečko na míst. dráze Kolín-Čerčany.

³⁷²⁾SILVANKA.

Pod svahem mitrovského vrchu „Skalka“ zvaného (512 m) 1,50 od Uhl. Janovic jihozápadně a z Hory Kutné 21,50 km vzdáleně leží přes 300 m n. A. ve zdravé ozonem lesním nasycené krajině osada Silvanka.¹⁴⁰⁸⁾ Osada tato jest zajisté zbytkem pradávne větší osady, která na témž místě před věky rozložena byla. Celá poloha i rozloha a všechny okolnosti tomu nasvědčují. Dnes má toliko 8 pop. č. s 38 obyv., ale bývala v XVIII. věku ještě menší, neboť měla jen 4 pop. čís.¹⁴⁰⁹⁾ ale v r. 1848 bylo na Silvaně 7 pop. č. se 72 obyv.¹⁴¹⁰⁾

Domy stojí porůznu, ale ve dvou řadách jsou stavěny; mají také zahrádky s ovocným stromovím. Stavěny jsou napařad z měkkého materiálu a kryty až na jednu stodolu jenom došky. Je zřejmo, že to jsou stavby prastaré, staleté. Uvnitř vsi je nepatrná návěs. Společný majetek osady jest 2 ha 79 a 86 m², z čehož osada platí 7 K 62 h pozem. daně. Celá osada má výměry pozemkové 38 ha 33 a 58 m² a platí 140 K 55 hal. přímé daně. Obyvatelé žijí se vesměs rol-

nictvím a nádenictvím. V zimě dělají práce mimo dům a ženské pletou kabátky a karkulky. Nábytek i kroj zmodernisován. Mládež po vyjítí ze školy zůstává doma, nebo jde do služby a na řemesla.

V r. 1766 byli zde 4 chalupníci a dalo se prořacování jejich chalup, a to: Jana France chalupa na 35 zl., Jiřika Trnky také na 35 zl., Matěje Horálka též na 35 zl. a Jana Mezounka taktéž na 35 zl.¹⁴¹¹⁾ Měli také různé platy. Tak chalupník Jan Franc odváděl 23 zl. 21 kr. 1½ den., Jiřík Trnka 21 zl., 35 kr., Matěj Horák 20 zl. 26 kr. a Jan Mezounek 22 zl. 11 kr. a 3 den. do důchodu křesetického; vedle toho měl Trnka závazek platit k záduší sv. Mikuláše v Žišově 1 zl. 10 kr. v. č. a na mše sv. 35 kr. za vdovu po Václavu Ohlídkovi a Jiřím Odrážkovi a Jan Mezounek na mše sv. taktéž do kostela žišovského 1 zl. 45 kr. v. č. za ř. Václava Komberce.¹⁴¹²⁾ Všichni tito chalupníci měli dohromady 37 jiter polností, 23 lesů u hranic ratajských, 22 luk a 7 pastvin. O žních robovali 3 dny pěší roboty. Názvy pozemků: Rašovka, Kopaniny, na Březince a u Lomu.^{1413a)} Nejstarší rodiny jsou rodina Kloudova a Pokorných.

Dějiny. Silvanka náležela v poddanství ke zboží žišovskému a spolu s tímto k panství úmonínskému a křesetickému. Žišovské zboží záleželo ze Žišova, Malejovic, Mitrova a Silvanky a dějiny těchto osad jsou také dějinami osady silvanecké. (Viz Malejovice, Mitrov a Žišov.) R. 1896 koupilo císařské panství kácovské Malejovice, malý lesík u Silvanky a nabylo také návsí silvanecké. R. 1897 císařští majetek tento převzali a přivtělili k velkostatku kácovskému. Dějiny Silvanky spojují se nyní s dějinami kácovskými.

Silvanka náleží farou, školou, poštou, telegraf. a četnickou stanicí i zdravotním obvodem do Uhl. Janovic, ale svých milých pochovává k fil. kostelu malejovickému. Nejbližší nádraží jest také v Uhl. Janovicích na místní dráze Kolín-Čerčany.

SMILOVICE.

Po obou stranách staré okr. silnice černokosteleckoratajské vystavěné roku 1842 skoro západně 7 km od Uhl. Janovic a jihozápadně 20 km od Hory Kutné leží 430 m n. A. obec Smilovice. Jméno své má zajisté po zakladateli jména Smil (Smilice, Smilovice a původně zajisté Smilovici), kterýž v okolí statky měl a držel. Okolí jest planina po obou stranách silnice mírně k severu se svažující.

³⁷³⁾Smilovice mají 37 pop. čísel s 258 obyv., z nichž jest 5 israelitů. Domy jsou skoro všechny kryty slamou, stavěny z měkkého materialu a mnohé pouze ze dřeva. Nové domy tvoří výjimku. Rozestavením svým tvoří rozsáhlou náves, na níž postaveno jest osm domků a kamenná zvonička uprostřed košatých lip. Jsou postaveny v řadách, ale odděleny zahradami nebo dvory, takže nijak spolu nesouvisí. Osada dělí se na část Hovější, Dolejší a několika domkům v této části říká se na „Bulance.“

Obyvatelstvo žije se zemědělstvím a nádenictvím v lesích. Živnostníci jsou zde dva, kolář a kovář a obchodníci také dva, kupectví a hokynářství. Mládež škole odrostlá buď zůstává doma při hospodářství, nebo odchází do služeb a na řemesla. V novější době navštěvují hoši také školu měšťanskou v Uhl. Janovicích.

Ovocnictví je zde na velmi nízkém stupni. V zahradách stromů málo a venku ještě méně. Vůbec se tu pro drsnější podnebí stromům nedaří.

Nejstarší rodiny v obci jsou rodina Říhova, Vomáčkova, Táborských, Jelínkova, Makalova, Černíkova a Kmochova. Obecní majetek záleží z polností a to ve výměře 20 ha, 91 a, 93 m² a obecního domku v ceně asi 1000 korun. Přímé daně platí se z obecního jmění 148 K. Obec Smilovice je spojena s osadou Chlumem a obě osady mají 366 ha 39 a 14 m² pozemků a odvádějí 664 K 80 h přímé daně.

Názvy polních tratí nejobvyklejší jsou: pod Vosinou, ve Vodradovkách, v Klučenici, v Jeseni, u Trníčka, u Hruštičky, na Obice, na Chmelnici atd.

Větry vanou hlavně severozápadní a západní a často velmi prudce. Dešťů bývá hojnost,

bouře letní časté a krupobití řídká. Posledně padaly kroupy a velice osení poškodily r. 1908; jinak bývají neškodné. Nejvyšší, ale bezejmenný vrch jižně vsi zdvihá se 455 m n. A. V katastru obce zdejší vzniká potůček Úžický na straně severní a potůček Talmberský na straně jižní.

Roku 1654 měly Smilovice 7 sedláků, 1 chal. a 4 pusté grunty selské. Týmž rokem pole od pustých gruntů sel. a chalup připojila milost. vrchnost ke svým pozemkům.^{1413b)} R. 1717 byly zde následující sedláci: Jakub Srb, Jiří Jelínek, Václav Jelínek, Martin Pohorálek, Jan Jukl, Jiří Vidlák, Matěj Hrnčírů, Jan Hrabánek, Jan Kmoch, Václav Říha, Mar³⁷⁴tin Hustoles, Václ. Koželuh a patřilo jim 304 str. 2½ věrtele pozemků, luk na 59 vozů sena a 26 otavy. Měli 3 koň., 28 vol. pot., 25 krav, 20 jalovic, 6 ovcí, 8 vepřů a 4 kozy.^{1413c)}

Dějiny. Osada Smilovice jest osadou prastarou, již jméno její na stáří ukazuje. Zakladatelem Smilovic byl jistě některý Smil, kteréhožto jména v Čechách již v nejstarších dobách se velmi zhusta užívalo i v rodech zemanských a šlechtických. Dle původního okrouhlého seřazení obce, které u Smilovic shledáváme, a jež bylo obvyklým v X. a XI. století, můžeme směle určití stáří osady smilovické. Uspořádání vesnice bylo takové, že se v čas nebezpečnosti přístup mohl na všech stranách rychle uzavřítí, aby při menší branné síle čelití se mohlo s prospěchem nepříteli.¹⁴¹⁴⁾

První písemné zprávy, které se nám o Smilovicích zachovaly, pocházejí ze XIII. století, když byl pánem na Hrozených Ratajích Hroznata z Úžic a na Choustníku.¹⁴¹⁵⁾ Statky své rozdělil svým třema synům. Smilovice připadly Heřmanovi. Ten dělal hrozné škody na statcích biskupských a tím provinil se proti řádu zemskému a za psance prohlášen. Král Václav II. odňal mu za trest r. 1293 Rataje a několik vesnic a daroval je r. 1295 biskupu pražskému Tobiášovi z Bechyně v náhradu za odňatou Zbraslav králem Přemyslem a za škody, které mu čestí páni, najmě Heřman z Úžic, dělali na statcích jeho. Mezi darovanými vesnicemi v listě králově datovaném 11. srpna 1295 uvedeny jsou také Smilovice.¹⁴¹⁶⁾ Do r. 1325 zůstaly statky darované v rukou biskupů pražských. Týmž rokem uvádí se majitelem zboží tohoto Markvart z Ratay, kterýž je obdržel postupem od biskupa pražského.¹⁴¹⁷⁾

Z rukou těchto přešly Rataje ještě ve XIV. století v držení pánů z Lipé a Pirkštejna a dědictvím pak na knížata Mínských. A když se o dědictví toto bratři Viktorin a Hynek 12. února 1487 smluvili, prodal 1. dne měs. června¹⁴¹⁸⁾ Viktorin svoje dědictví ratajské Bohuslavu ze Švamberka a Zvíkova (vklad 11. června) a v listině postupní uvádějí se také Smilovice.¹⁴¹⁹⁾

Od té doby přecházelo zboží ratajské v držení různých pánů, ale Smilovice zůstaly, i když Rataje přešly na rod liechtenštejnský, s tímto zbožím stále ve spojení¹⁴²⁰⁾ a sdílely až do roku svobody všecky osudy panství ratajského.¹⁴²¹⁾ (Viz Rataje.)

Smilovice náležejí školou, farou do Úžic, poštou do Uhl. Janovic, stanicí četnickou a telegr. i obvodem zdravotním do Rataj. Nejbližší železniční stanice jest Nový Dvůr a zastávka v Mírošovicích na dráze Kolín-Čerčany.

SMRK. (NA SMRKU.)

Po obou stranách silnice spojující okres kouřimský s okr. uhlířskojanovickým leží skoro na samých hranicích obou těchto okresů vesnice Smrk. Rozprostírá se západně 7 km od Uhl. Janovic a jihozápadně 26 km od Hory Kutné mezi Úžicemi¹⁴²²⁾ a Škvrnějovem.¹⁴²³⁾ Jméno Smrk odvozuje se od stromu smrkového, který stával původně na blízkou osady. Dosud se zachovalo jméno trati polní „u Smrku“ blíž vrchu t. jména 433 m n. A. U vsi je malý rybník, v němž má svůj původ potůček nesoucí vody své do rybníčka v Chrastné.

Ve Smrku je 19 domů se 110 obyv. a v r. 1848 bylo tu 15 domů se 105 obyv.¹⁴²⁴⁾ Domy³⁷⁵ stojí v řadách, náves tvoříce. Patří sem cihelna, která stojí o samotě za vsí. Stavení jsou as na polovic z materialu tvrdého. Krypta tašky a došky. Zahrad je málo a ovocného stromoví taktéž.

Obyvatelstvo živí se polním hospodářstvím, dobýváním hrnčířské hlíny (i v zimě), kterouž

rozvážejí do okolních hrnčírén a nádenictvím. Dívky pletou dětské čepičky a kabátky. Mládež odrostlá věnuje se obyčejně povolání svých rodičů. Nejstarší rodiny jsou rodina Smrkovských, Weilichova, Weinhallova (z čehož povstalo nynější jméno Vaňhal), Häuslerova, Metzkwova (nyní Mackova), Špakova a Šustova. Většina těchto rodin má německá jména. Rodiny ty pocházejí z Něm. říše, odkud sem za časů Marie Teresie do vytlidněných obcí povolávány byly.¹⁴²⁵⁾

R. 1654 byl zde toliko jeden sedlák Matěj Smrkovský, měl 100 str. polností, oséval ozimem 24, jaří 20, ostatní lada a porostliny. Ještě t. stol. byl tu po něm Jakub Smrkovský.¹⁴²⁶⁾ R. 1677 náležel Smrk k rychtě skalické a k správě rychtářů újezdeckému. I byl tu osacován grunt vejezdni na 2 lány po 8 kopách¹⁴²⁷⁾ Jakuba Smrkovského. Při něm jest mlíčník klenutý a studnice zděná. Rolí orných 43 korce; ostatek velikým dřívím zarostlý. Loučného na pět vozů sena. Štěpnice dvě pro štěpování - větším dílem zarostlé. Rybníček pustý. Úroků po 1 kopě a 20 gr. míš. Ten grunt jest na samotě mezi grunty ratajskými, sázavskými a zámuckými.

Summa: osedlý vejezdni jeden, lánův rolí 2¹⁴²⁸⁾, a ještě r. 1739 jest tu jen jeden osedlý jménem Matěj Smrkovský.¹⁴²⁹⁾

³⁷⁶⁾Obecní jmění záleží z pozemků ve výměře 9 ha 95 a 54 m², z nichž se platí 25 K 31 h přímé daně; celá obec má výměry 121 ha 62 a 77 m² a odvádí 500 K 38 h přímé daně. Pastviny u obce ladem ležící byly v poslední době rozorány v pole. I bývalý les „Lísek“ zvaný měřící 45,899 ha ležící na zdejším katastru byl r. 1887 v pole proměněn. Jména pozemků: na Dlouhých, u Sloupu, v Břeží, v Stejskale, u Smrku nebo ve Smrčí, na Písničku atd.

Dějiny. O vesnici Smrku původně „na Smrku“ zvané máme zachovány zprávy již ze XIII. století, kdy majetek ten byl biskupským a později kláštera sázavského.¹⁴³⁰⁾ Pak náležel Smrk k panství černokosteleckému, o čemž svědčí následující přípis: „Smrk i Chlum jest od J. M. O. knížete Jeho Excellenci p. hraběti Štefanovi Kinskému léta 1724 dne 24. oktobris dle učiněného kontraktu za 5200 zl. rýn. i s panským rybníčkem ke zboží ratajskému odprodán.¹⁴³¹⁾

Když hrabě Josef Jan Kinský prodal panství ratajské Marii Teresii Savojské, roz. z Liechtenštejna r. 1762 byl Smrk již také ve smlouvě zařazen.¹⁴³²⁾ Od té doby náležel k tomuto panství a sdílel jeho osudy.

Smrk náleží školou i farou do Úžic, poštou do Církvice kouřimské, stanicí telegraf. a četnickou do Uhl. Janovic a zdravotním obvodem do Sázavy.

Nejbližší stanice železniční jsou Uhl. Janovice a zastávka Mirošovice na místní dráze Kolín-Čerčany.

SOBĚŠÍN.

Na pravém břehu řeky Sázavy v úzké kotlině asi 16 km směrem jihozápadním od Uhl. Janovic a 33½ km od Hory Kutné leží vesnice Soběšín. Čítá 38 domů s 276 obyv.

Domy jsou rozloženy porůznu, kryty taškami, lepenkou, šindelem i slamou. Zahrad jest sice dosti, ale stromoví je málo pěstováno.

Obyvatelstvo žíví se zemědělstvím, plavením dříví a vedle toho prací nádenickou. Řemeslníci jsou zde jen nejpotřebnější, a to obuvník, kolář, kovář, zedník a pokrývač. Obchodník jest zde jeden a dva mlynáři.

Mládež po vyjítí ze školy zůstává při živnosti svých rodičů, nebo jde na řemeslo a nádenictví. Kroj i nábytek jest moderní, ovšem na újmu našeho staročeského ladného oděvu a nábytku. Nejstarší rodiny jsou zde rodina Ryndova, Hromasova, Závětova, Polesných (všecky více 200 let), Vyhánková, Pospíšilova a Šípková.

Obecní jmění záleží z jednoho domku a polností ve výměře 21 ha 80 a 49 m², z nichž obec odvádí 31 K 92 h daní. Celá obec má výměry 331 ha 47 a 38 m² a platí přímé daně 1269 K 80 h. Jména pozemků: na Dubině, na Ovčáckém, Amerika, u Židovských hrobů, u Farské za-

hrady, na Hůrce, na Chmelnici, na Slánsku, na Zákruhu, na Přidělánku atd.¹⁴³³) Deště přicházejí časté a téměř vždy od západu. Bouře a krupobití řídké a škody bývají hrazeny slevněním daní.

V r. 1662 bylo v Soběšíně 8 sedláků a 8 chalupníků a měli celkem 415 str. pozemků, z nichž osévali 35 oz. a 38 jaří; ostatní byly úhory, lada a porostliny. Chalupník Jan Hříbek byl vřádněn mezi sedláky, odtud zběhl a tak jest grunt pustý a chalupa na rozboření.¹⁴³⁴)

V létech 1669 a 70. byli zde toliko 4 sedláci, 4 chalupníci, 4 pusté grundy a 2 chalupy rozbořené. Sedláci se zvali: Jiřík Rychtářův, Pavel Albrecht, Jan Špitálský a Tomáš Dlabal, chalupníci Václav Mynářův, Jan Michálek, Václav Vaněk a Pavel Přívozny. Majetkem jejich bylo 255 str. polností a osévali 34 oz. a 35 jaří. Ostatek byly úhory, lada a porostliny. Měli 4 koň., 3 vol. potahy, 9 krav, 2 jalov., 13 ovcí a 6 sviní. Luk na 14 vozů sena. Chalupník Václav Mynářů měl mlýn o jednom kole, měl 2 potahy, 4 krávy, 3 jalovice a 2 vepře.¹⁴³⁵)

³⁷⁷V Josefském katastru se praví, že měla soběšínská obec 92 jitra, 205 čtv.° lesů, z nichž klidila ročně 29⁷/₁₆ sáhů tvrdého a 88¹/₁₆ sáhů měkkého dříví.¹⁴³⁶) Když byla majitelkou panství českošternberského hraběnka z Rogendorfu, byli v Soběšíně r. 1743: Petr Závěta, Václav Polesný, Jiří Hromas, Jakub Dvořák, Jan Závěta, Josef Vaněk sedláci; chalupníci: Václav Rynda, Jakub Rynda, Jakub Kovář a Frant. Hromas, který mlynářů Václ. Mirovskému v Mazourově prodal 3½ větr. louky¹⁴³⁷) s povolením J. M. rytíře z Pusany, adm. statků šternberských.

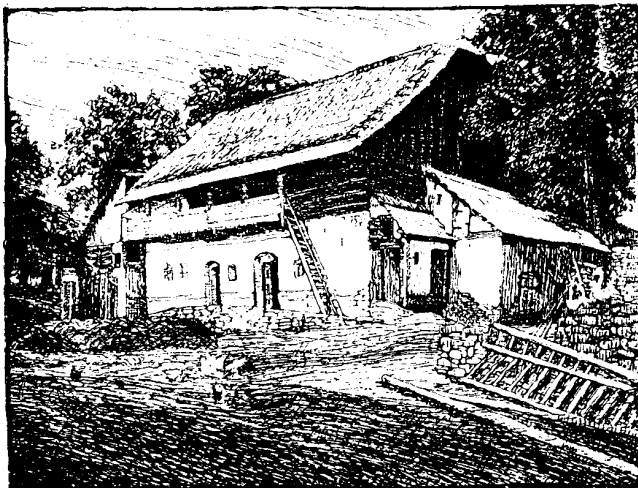
V Soběšíně měli také obecní krčmu, a tu se svolením milost. vrchnosti koupil r. 1763 Tomáš Pivoňka za 70 zl. rýn., které měl dvanácti v té obci bydlicím sousedům po 5 zl. 50 kr. vyplatiti. Obsah smlouvy v závazcích pro šenkýře krutý. Kdyby špatně nápoj měřil, kdyby naturálie při schůzích draze nabízel a kdyby pivo odjinud než z českošternberského pivovaru odebíral, hrozí se mu tresty. Také se musel zavázati, že každé pivo odebrané hned zaplatí a falšovati je nebude a tak je šenkovati, jak je z pivovaru obdrží, a že svým potahem pivo sobě přivážeti bude.¹⁴³⁸)

Také byla v Soběšíně kovárna, kterou s vědomím říšské hraběnky Barbory z Rogendorfu r. 1745 ujal pro sebe a dědice Jakub Hromas za 60 kop gr. míš. Roku 1765 byl majitelem Frant. Průša.¹⁴³⁹)

K Soběšínu náležejí dva mlýny. O prvním mlýně soběšínském na pravém břehu řeky Sá-zavy ležícího máme zápisy z roku 1701, když náležel Janu Krupičkovi a od něho ujímá jej bez

zápisu a šacuňku syn František Krupička ve 330 kop. a 36 gr. míš. Po od-rážce 46 kop 13 gr. z tr-hové ceny, kteréž syn František hned při podpisu smlouvy zaplatil, má zbytek takto platiti:¹⁴⁴⁰) Do důchodu milost. vrchnosti 198 kop 47 gr., sirotkům Suchomelovým v Heřm. Městci 55 kop 36 gr., ³⁷⁸sirotkům Vrabco-vým¹⁴⁴¹) 30 kop gr. Daní platil 20 zl.

R. 1730 činí se zápis mlýna tohoto na Václ. Mařana a jeho manželku taktéž za 330 kop a 30 gr.

Soběšín: Srub ve statku u Kohorů.

míš. Tento majitel měl již r. 1772 mlýn zaplacen, ba ještě o 6 kop míš. přeplacen. To zdálo se písaři gruntovnímu nemožné, a proto se podivil, když se byl o tom skutečně přesvědčil.¹⁴⁴²⁾ R. 1782 přešel mlýn v ruce syna Jana Mařana, kterýž opět jej přejal za summu 330 kop a 36 gr. míš. R. 1758 činí se zápis na mlýn soběšínský Václavu Mařanovi za 330 kop a 36 gr. míš. Tento Václav Mařan zavázal se gruntovním 10. dne měs. dubna 1758, že do smrti při mlejné živiti bude svou starou matku a svého bratra Jana, kterýž ve zlej nemoci postaven jest a hospodařiti v stavu není.¹⁴⁴³⁾

V letech šedesátých XIX. století byl mlýna toho majitelem Karel Stehlík a po jeho smrti dědila mlýn manželka jeho Barbora, kteráž se provdala za Osvalda Ferdinanda. Mlýn přešel r. 1913 trhovou smlouvou ze dne 16. dubna manželům Karlu a Marii Štrobachovým za cenu 59.000 K,¹⁴⁴⁴⁾ kteřížto manželé jsou dosud majiteli mlýna.

O něco výše a také na pravém břehu ležící druhý mlýn č. pop. 23 k obci soběšínské patříci, má starodávné jméno „Mazouřův mlýn“, zkratka „Mazouřov“. Náležel v prvé polovici XVIII. století již této rodině a platilo se 30 zl. ročně daní. R. 1750 v den mladětek stala se smlouva mezi Ludmilou Mazouřovou, mateří s jedné strany a synem Václavem Mirovským se strany druhé, na převzetí mlýna t. zv. Mazouřova se vším příslušenstvím za 908 zl. rýn. a 50 kr, kterýžto mlýn on, Václav Mirovský, pro sebe, budoucí manželku svou a dědice k svému užívání ujmá. Na tuto summu složil 244 zl. 39 kr. a 4 denáry a důchodského dluhu 237 zl. 27 kr. a 2³/₄ den. zavazuje se zaplatiti budoucí jeho tchán Jan Břečka, když on Václav Mirovský sobě vezme jeho dceru za manželku. R. 1785 byl mlýn zaplacen.¹⁴⁴⁵⁾

Tento mlynář Václav Mirovský byl rukojmím kníž. správci v Roztokách Frant. Dörflerovi za kauci 300 zl. a dal je zapsati na svůj mlýn, když Dörfel r. 1802 byl jmenován kníž. správcem v Mnichovicích. Jako svědkové této hypoteční kauce byli Hynek Volkman, písař panství českošternberského a Josef Pudil, kancelářský z Otryb. Ale již 2. dne měs. dubna t. r. byla kauce na pokyn pána Aloise z Liechtenštejna vymazána.¹⁴⁴⁶⁾

R. 1856 byl společným majetkem manželů Antonína a Alžběty Mirovských, kterým však r. 1886 pro pohledávku 250 zl. exekutivně prodán při 3. dražbě JUDru. Jindřichu Kohnovi, advokátu v Uhl. Janovicích, pro sirotčí pokladnu a tato prodala jen usedlost mlýnskou č. pop. 23. v Soběšíně na řece Sázavě v září 1887 manželům Aloisiu a Anně Královým za trhovou cenu 11.000 zl. r. č. a manželé tito r. 1893 prodali Františku a Anně Královým mlýnskou živnost za 10.500 zl., ale polnosti držel zápisně Frejtek z Jaroměře. Frejtek prodal polnosti panně Matyldě Vančatové a ta je v brzku ztržila na Josefa Zelenku z Chobota.¹⁴⁴⁷⁾

Nynější majitel František Král vyhořel a vystavěl po požáru nový auto₃₇₉matický mlýn o 9 složeních a zřídil jej způsobem moderním a praktickým. Při mlýně zřídil také pilu, kterouž dobře prospíval, ale v nynějších nepříznivých poměrech nedostává se ani schopných pracovních sil ani materiálu a proto činnost pily takřka úplně zastavil.

Kostel a fara. Filiální kostel, zasvěcený sv. Michalu archandělu, byl ve XIV. stol. farním.¹⁴⁴⁸⁾ Jest to prastará svatyně slohu románského, pocházející asi ze století XIII., a ač již sešla věkem, tož přec vělebností svou památná a povšimnutí hodna. Kostelík skládá se z obdélníkové lodi, kryté rákosovým stropem a do rohu sklenuté apsidy nad loď vyvýšené. Vnitřek kostelíčka byl r. 1855 Janem Heřmanem polychromován. Na stěnách jsou vymalovány čtyři sochy evangelistů. V cípech nad triumfálním obloukem zřime anděle kříž, váhy a meč nesoucí. Oltář jest zcela jednoduchý barokový, na něm spatřuje se obraz sv. Michala z r. 1846 nevalné ceny umělecké.¹⁴⁴⁹⁾

V západním průčelí jest kamenná hmotná věž, kteráž nese ještě svými sloupkovými okny na sobě plně ráz románský. Visí v ní dva zvony. Prvý s tímto nápisem: „*Tento zvon sv. Archandielu Michaelu zaswieceny przelit za patronatu Alogse hrab. ze Sternbergu.*“ (1901). Původní zvon pocházel z XIII. stol.¹⁴⁵⁰⁾ a nápis zůstal zachován. Druhý menší zvon jest bez nápisu.

Ve starých listinách zaznamenáno, že zakladatelé kostela toho byli již ³⁸⁰původně páni ze Soběšina a že byli potomci jejich i dále patroni jeho. Při r. 1416 na den sv. Martina, t. j. 12. lis-

topadu, zachovala se nám na důkaz toho následující listina:

„Já Markvart ze Soběšina vyznávám tímto listem, že dávám toho půl lánu k božímu domu tu v Soběšíně, kterého bratr můj Bůček dal za svou duši a veškeré příbuzné a mne za to prosil, jako svého milého bratra, neboť jest jeho zboží po jeho smrti na mne spadlo; pročez já nechťe bratra svého duši obmeškati, i plním to, že dávám toho půl lánu tomu faráři, který nyní jest i budoucím jeho náměstkům, aby za tyto duše služby činil, a za Bůčkovu i Machkovu duši i jeho sestry Vychny, a to: po sv. Havle nešpor zádušní zpívati a nazejtří mši čísti zádušní; to též po sv. Jiří. K tomu sestra Markvartova Vychna přidává 80 gr. platu ročního a 1 lán v Neustupově, aby na každé suché dny farář nešpor zpíval a nazejtří mši sv. čel a jednoho chudého člověka nakrmil.“¹⁴⁵¹⁾

Z farářů jmenují prvně známé kněze Svacha č. Svatoně († 1361), klerika Reyharda (Reinhart)¹⁴⁵²⁾ (1361-67), Leonarda (1367-89), Liderina (Lideř) (1390-94), Petra (1395), Václava (1395-96) a Václava řečeného Hromada (1396-1403). Od té doby není nic známo, že by sem byli dosazováni noví kněží. I má se za to, že nebyla fara více osazována a tak opuštěnou již zůstala. Pokud známo, byl pak Soběšín přidělen do r. 1787 k faře divišovské a po té pak k faře zdebuzevské.¹⁴⁵³⁾

Pozemky a jiné příjmy farní zůstaly v držení zdejšího kostela. Jedna polní trat' dosud se zove „u farní zahrady“ a to nás přivádí ku poznání místa, kde asi fara stávala. Pozemky, jichž jest ještě dnes kol 60 jiter, náležejí záduší kostelnímu a pronajímají se občanům. Jistina záduší soběšinského kostela obnáší více než 70.000 korun. I jest opravdu žádoucí, aby pro vetší tento chrámek dožadována byla důkladná restaurace, jakouž si za jisté svým stářím i svou rázovitostí plně zasluhuje, aby byl i nadále zachován potomstvu v původním slohu. Záduší jest dosti značné, aby důkladná oprava provésti se dala. Kéž najde kostelík ten lidumilného patrona.

Dějiny. O založení osady není zaručených zpráv, toliko pověsti se udržuje, že osada založena při tvrzi téhož jména, na níž seděli, jako na tvrzi rodné, vladykové ze Soběšina.¹⁴⁵⁴⁾ A jak Sedláček praví, byla tu ves s tvrzí a tvrť ta již byla sídlem Unkovým a stávala na místě nynějšího domu č. 20. Unkova rodina byla rodinou vladyckou. Po ní znám jest r. 1361 nejstarší majitel zboží tohoto Jindřich se svým synem Zdeňkem, kteří již psali se „vladykové ze Soběšina“.

Na sklonku XIV. století (1395)¹⁴⁵⁵⁾ byli tu pány bratři Machek, Jan Zdislav a Markvart ze Soběšina. Tento Markvart podepsal zápis velkého sněmu časlavského proti králi Zikmundovi konaného r. 1421 tu sobotu po sv. Marcellu. (7. července 1421).¹⁴⁵⁶⁾

V druhé polovici XV. století, ač ještě Soběšinové ze Soběšina v listinách se nalézají, nicméně již nebyli pány zboží soběšinského, poněvadž tu r. 1465 seděl Václav z Kochanova¹⁴⁵⁷⁾ a r. 1530 dědil Soběšín Mikuláš z Jenišovic, kterýž měl za manželku Annu z Lazec,¹⁴⁵⁸⁾ sestru Zikmunda Skalky z Lazec, pána na Losínách a Jemništi. Jan a Johanka z Lazec, děti Zikmundovy, zemřely a ³⁸¹Mikuláš z Jenišovic zapsal Soběšín r. 1544 Janovi Skalkovi z Lazec, jehož syn Křištof po smrti otcově dědil nejen Soběšín, ale i Jemniště a Losiny.¹⁴⁵⁹⁾

Tento Křištof Skalka z Lazec odkázal r. 1572 dědičně Soběšín i ostatní statky Václavu Čejkovi z Olbramovic, pánu na Kácově.¹⁴⁶⁰⁾ Odtud zůstaly připojeny ke Kácovu. Avšak nezůstaly tu dlouho, neboť Čejka prodal Soběšín atd. hraběti Sezimovi z Vrtyby pro jeho vnuka Jiříka Holického ze Šternberka a ten spojil celé zboží s panstvím šternberským n. Sázavou. S tímto statkem sdílel pak i Soběšín další osudy až do dne svobody.

V různých listinách dočítáme se ještě o některých členech rodu ze Soběšina, kteří však jinde usedlí byli. Mezi nimi byl Markvart ze Soběšina r. 1362 sídelním kanovníkem vyšehradským.¹⁴⁶¹⁾ Prokop ze Soběšina r. 1413-19 seděl na Čestíně Kosteletě,¹⁴⁶²⁾ o němž také na knížecím hradě Havraně činí se zmínka, a jeho dědic Michal ze Soběšina seděl na téže statku.¹⁴⁶³⁾ Hanuš ze Soběšina byl r. 1364 farářem v Neustupově. Aleš Krb ze Soběšina padl 1420 v bitvě u Vyšehradu,¹⁴⁶⁴⁾ bojuje ve vojstě Zikmundově, Sokol ze Sobě-

šina bojoval ve vojtě Jiřika z Poděbrad, když dobyl Prahy 3. IX. r. 1448,¹⁴⁶⁵) Bartoš ze Soběšína a Jan připomínají se v Podvekách.¹⁴⁶⁶)

³⁸²Dále nacházíme r. 1452 Zbyňka ze Soběšína, který 27. dubna podepsal smlouvu a zápis, kterak volán jest za správce král. Českého pan Jiří z Poděbrad,¹⁴⁶⁷) Vedle toho nacházíme téhož Zbyňka ze Soběšína, když dvakrátě svědčil na zápis Janu z Pernštejna 17. dne měs. srpna r. 1456.¹⁴⁶⁸)

Týž Zbyňek podepsal také zápis na mír zemský na sjezdu čtyř krajů v Čáslavi konaném 17. dne měs. března 1440.¹⁴⁶⁹) Týž Zbyňek podepsal se r. 1456 v sobotu po přenesení ostatků sv. Václava jako rukojmí za p. Mikuláše z Lobkovic, nejvyš. písaře král. Českého, v soudu s Janem z Děčína, když se měli spolu bítí v pátek před sv. Vítem roku před příštího.¹⁴⁷⁰)

A rada města Tábora píše p. Prokopovi ze Soběšína, t. č. purkrabímu na Dobronicích v Bechyňsku, aby jim propustil jejich zajatý lid, který na zboží tom zajíce honil.¹⁴⁷¹) Téhož Prokopa nalézáme r. 1420 post f. 20. dubna v seznamu odpadlých od velké obce města Prahy.¹⁴⁷²)

Jan z Hradce vyznává r. 1447 dvacátého třetího dubna ddt. v Telči, že je dlužen panoši Prokopovi ze Soběšína 50 kop grošů č. a je upisuje na svém zboží a nařizuje, aby každý rychtář mu úrok z dluhu toho platil dotud, dokud on dluh nezaplatí.¹⁴⁷³) Také setkáváme se r. 1364 s Vítkem ze Soběšína na Veliši a Křištofem ze Soběšína na Žišově.¹⁴⁷⁴) Ještě setkáváme se s Michalem ze Soběšína, který r. 1420 sídlil na Hrádku nad Poďousy.¹⁴⁷⁵)

Jak dalece títo Soběšínové v různých listinách často uváděni byli příbuzní s majiteli zboží soběšínského nebo byli také sami podílníci tohoto zboží, dnes naprosto pověděti nemožno.

K Soběšínu náležejí samoty. Poplužní dvůr zvaný Nový Dvůr a Cihelna, majetek hraběte ze Šternberka a mlýn Mazourův, ležící na pravém břehu Sázavy.¹⁴⁷⁶)

Soběšín náleží školou do Otryb, farou do Zdebuzevsi na Benešovsku, poštou do Šternberka n. Sázavou, telegr. stanici a zdravotním obvodem do Hrazených Rataj a stanici četnickou do Kácova. Nejbližší stanice želez. jest v místě na dráze Posázavské.

STAŇKOVICE. (STANKOVICE.)

Po obou stranách okr. silnice vedoucí z Janovic Uhl. do Kostelce n. Čer. lesy leží z Hory Kutné jihozápadně 23 km a z Uhl. Janovic západně 4,5 km ve výši 430 m n. A. obec Staňkovic, vlastně Stankovice.¹⁴⁷⁷) V Staňkovicích jest 30 pop. čísel, v nichž bydlí 210 obyv., z nichž jest 6 evang. reform. a 6 israelitů. V r. 1844 bylo zde 27 domů se 186 obyv.¹⁴⁷⁸) Domy stojí podél silnice v řadách a tvoří uprostřed nepatrnou náves; stavěny i kryty jsou skoro vesměs z tvrdého materialu. Zahrad je zde málo a také málo stromů ovocných.

Obyvatelstvo živí se vesměs zemědělstvím a nádenictvím. Mládež zůstává buď doma, buď jde na řemeslo. Také mnozí hoši navštěvují měšť. školu v Uhl. Janovicích. Dívky a ženy ³⁸³pletou dětské kabátky a karkulky. Nejstarší rodiny jsou zde rodina Kmochova, Chlumských a Komárkova. Nábytek i kroj moderní.

Majetek obce staňkovicé jest 23 ha 7 a 66 m² polností, z nichž se platí 70 K 49 h přímé daně.

Celá osada katastrální Staňkovic, Černé Bláto, Ostašov a Nov. Ves má výměry 1121 ha 31 a 86 m² a platí 4831 K 68 h přímých daní, z čehož připadá na velkostatek Černé Bláto 3069 K. Luk u obce je málo a také se jim nevěnuje zvláštní péče.

Vod u Staňkovic není, leč malé nepatrné potůčky, které vody k Černému Blátu nesou a v čas letní vysychají. Z bývalých rybníků toliko hráze dosud jsou znatelný.

Dešťů bývá s dostatek i bouří. Také krupobití často navštěvuje naši krajinu, ale nebývá škodlivé.

R. 1600 bylo ve Staňkovicích 5 sedláků, a to: Martin Kmoch, Jiří Haltuš, Martin Kadlec,

Matěj Černý a Daniel Souček; 1 pustý grunt¹⁴⁷⁹) a měli 2 koně, 6 volů, 10 krav, 10 jalovic a 16 ovcí; r. 1654 bylo 7 sedl., 2 chalupníci a měli 190 korců polností, z nichž osévali 44 ozimem, 26 jaří; měli 7 pot. vol., 13 krav, 8 jalovic,¹⁴⁸⁰) r. 1717 nebylo tu osedlých méně, ale měli jen 138 korců 3 větr. polností, z nichž osévali celkem 47 korců, ostatní bylo pusté a lada. Luk měli na 28 vozů sena a 5½ otavy.¹⁴⁸¹)

V okolí byly poslední léta nákladem kníž. z Liechtenštejna vystavěny mnohé silnice. Jedna odbočuje ze staré sil. okr. u Staňkovic a spojuje Ostašov protíná celou oboru a připojuje se na okr. silnici u Smilovic, která vede pak do Rataj. Pro zdejší okolí silnice ty znamenají pro frekvenci veliký pokrok. Do Uhl. Janovic a k Nové Vsi taktéž jsou nové silnice vystavěny.

Škola. Mládež chodila od nepaměti do školy úžické. Po silnici jí bylo vykonati 4 a polními cestami přes 3 km. Teprv r. 1897 nastal pro mládež obrat. Toho^{384r.} po těžkých bojích a soudech bylo obci povoleno v zásadě zříditi sobě školu o dvou třídách. Věc dala se takto: V r. 1896 podaly Staňkovice, Nová Ves, Černé Bláto a Ostašov žádost k zem. šk. radě, aby ve Staňkovicích pro tyto osady byla povolena dvoutř. škola. V zásadě bylo 18. dne měs. února t. r. povoleno, aby Staňkovice z Úžic, Bláto z Vavřince, Ostašov a Nová Ves z Uhl. Janovic byly vyškoleny a aby pro osady tyto zřízena byla ve Staňkovicích veřejná škola obecná o dvou třídách.

Proti vyškolení Bláta z Vavřince podala obec a míst. šk. rada vavřínecká protest, který byl ministerstvem zál. duch. 18¹⁰/596 č. 9939 zamítnut. Ze zamítnutí toho odvolala se obec k správnímu soudnímu dvoru a ten bez dalšího jednání stížnost 19¹¹/1096 č. 84732 zamítl. Po zamítnutí protestů přikročily obce ku zřízení školy. Škola byla dle plánů stavitele Frant. Židlického z Kouřimi zednickým mistrem Kozákem z Hrazených Rataj za 24.246 K vystavěna a mládeži odevzdána. Přiškoleny byly obce Staňkovice, Nová Ves, Ostašov a Černé Bláto. Avšak r. 1906 nastala v osadách těch změna. Nová Ves byla roku 1906 přiškolená opět k Janovicům a obec Chlum r. 1902 přeškolená z Úžic do Staňkovic. Obchodník Spiegel získal si velikých zásluh o povolení školy staňkovické. Vyučovateli se počalo 1. dne měs. října 1897 hned v obou třídách. Industr. vyuč. povoleno bylo r. 1898.

Posloupnost učitelstva. Alois Kříčka říd. uč. (1897-98), Karel Sladký (1897-98), Viktor Felix (1898 říd. dosud), Jan Rouč (1898-1904), Jarosl. Ptáček (1904-09), Jan Klusáček (1909 uč. dosud). (Zastupoval mob. správce školy v Samopších.) Od 15. září 1916, kdy sám byl mobilisován, vyučovala zde Růž. Částková. Klusáček zastupoval správce školy v Mirošovicích a nyní učí opět zde. Industr. učitelky: Anežka Plevová (1898-99), Marie Roučová (1899-1904), Anna Lisková (1904 dosud).

Míst. škol. rada. Škola byla v brzku po otevření zásobena pomůckami vyučovacími. Mezi nimi také uschována kamenná sekera, nalezená r. 1898 na zdejším poli, patřícím nyní Jindř. Šturcovi.

Předsedové: Jan Ontl, rolník v Ostašově (1897-98), Josef Čuchal, rolník v Nové Vsi (1898-1910), Josef Knížák (1911-13), Josef Čuchal (1913 dosud).

Školdozorci: Josef Komárek, rolník ve Staňkovicích (dosud). Přiškolené obce: Staňkovice, Černé Bláto, Ostašov a Chlum.

Dějiny osady staňkovické jsou ovšem zastřeny rouškou minulosti. A podle všeho zdá se, ba najisto můžeme říci, že Staňkovice nenáleží mezi staré osady, poněvadž teprv r. 1479 se o nich první zmínka písemná objevuje. Když totiž kníže Viktorin, syn krále Jiříka z Poděbrad, v městečku Veselí na Moravě bojovníky Matyášovými přepaden a do Uher zavezen, musel postoupiti králi Matyášovi všechny statky v Čechách, mezi nimi i zboží ratajské, ku kterému náleželo mimo dva hrady v městečku 11 osad a 2 popl. dvory a v soupise statku toho byly i Staňkovice.¹⁴⁸²)

Matyáš král dal k nalehání českých pánů Viktorinovi svobodu,¹⁴⁸³) a smluvil se s ním o vrácení statků českých. Mezitím ovšem přešly Rataje v zástavu Bernardu Oplovi z Fictum, a když r. 1487 se s Oplem Viktorin i s bratrem Hynkem vyrovnal, obdržel zboží ratajské

zpět.¹⁴⁸⁴) Téhož roku 11. června prodal již Viktorin z Minsterberka zboží ratajské s Pirkštejnem panu Bohuslavovi ze Švamberka a na Zvíkově a v soupise statku byly i Staňkovice.¹⁴⁸⁵) Kníže Viktorin vymínil si z prodeje toho troje hony na pustině bře₃₈₅zinami a vřesem porostlé u Černého Bláta k držení a užívání Bernardu Oplovi z Fictum.¹⁴⁸⁶)

Když ratajské zboží náleželo Kristofovi ze Švamberka, píše pánu svému 26. dne měs. října 1515 Zdeněk z Bošína, purkrabí ratajský, že nemůže na Pavlíkovi ze Staňkovic dobytí platu a žádá J. M., aby mu bylo dáno vědět, čím se má řídit v takových nehodách.¹⁴⁸⁷)

Ještě jednou setkáváme se v listinách se Staňkovci. Majitel Kácova Jan de Vitte z Lilitálu koupil r. 1628 panství ratajské¹⁴⁸⁸) a po smrti jeho stala se majitelkou vdova Anna rozená z Glouchova a ta prodala zděděné zboží ratajské a kácovské pí. Benigně Kateřině z Lobkovic.¹⁴⁸⁹)

Pí. z Lobkovic podržela sobě Kácov a zboží ratajské prodala r. 1636 Bedřichu z Talmberka, presidentu nad apellacemi, místodržícímu a nejvyššímu komorníku král. Českého a ke zboží tomuto náležely dosud Staňkovice.¹⁴⁹⁰)

Od té doby získaly již Staňkovice v soupisu zboží ratajského až do roku svobody a s ním sdílely i jeho osudy. Posledním pánem jejich byl kníže Alois z Liechtenštejna.

Staňkovice mají svou školu dvoutřídní, farou náležejí do Úzic, poštu, telegrafní i četnickou stanicí a obvodem zdravotním do Uhl. Janovic. Nejbližší zastávka železniční jsou Mirošovice a nejbližší nádraží Uhl. Janovice na místní dráze Kolín-Čerčany.

СУДЕЈОВ. (SV. ANNA.)

Jihovýchodně 4 km od Uhlířských Janovic a 19,5 km jihozápadně Hory Kutné leží na svažku kopce „Březiny“ po obou stranách okr. silnice poutnická osada Sudějov, známá pod jménem Svatá Anna. Tulí se k blízkému lesu smrkovému a zalesněné vršky objímají osadu koldokola.

Sudějov má 31 pop. čísel se 183 ob., z nichž je 6 israelitů. Domy stojí částečně v řadách a tvoří náves, která je osázena lipami. Uprostřed vypíná se nádherný kdysi poutnický chrám, zasvěcený sv. Anně a vedle něho stojí kaplička a v ní upravená studánka. V samé obci sudějovské leží pozemek z katastru rašovického - pod názvem „Semerink“ známý a tam postaveno jest 7 domků, v nichž bydlí 47 oby.¹⁴⁹¹) Jest tedy celkem ve vsi Sudějově 38 domů s 230 oby.¹⁴⁹²) Roku 1890 byly zde 43 domy s 294 ob.¹⁴⁹³) R. 1848 bylo zde 35 pop. č. s 275 oby.^{1494a}) Části osady jsou: na Návsi, na Zálabí a na Semerinku. Obcí prochází nová okr. silnice z Uhl. Janovic přes Žandov k Čestínu a okr. silnice rašovická připojuje se na ni v severní části vsi. Od kostela vede stará silnice k Dubu, odtud ke Lhotě Janovické.

Domy stavěny jsou z kamene a cihel, kryty šindelem i slamou, novější vesměs tvrdou krytinou. Několik baráků jest zde také zcela dřevěných. U kostela jsou postaveny na návrší dvě pěkně vily k letnímu milému pobytu. Sadů v Sudějově není; v zahradách pěstují se obyč. druhy ovoce. Školky ovocné jsou ve škole, ve faře a u truhláře Hylasa. Lesních školek je v panských lesích několik.

Hlavní živnost obyvatelstva je rolnictví. Starší mužové, ženy i mládež sbírají po okolních lesích po celé léto houby a přinášejí je na trh do okolních měst, anebo posílají do Prahy. V zimě pletou ženy a děvy dětské čepičky, kabátky atd. a odnášejí je obchodníkům do Uhl. Janovic. Mužové pak v lese hledají zaměstnání. Mládež škole odrostlá zůstává většinou doma při hospodářství nebo jde na řemeslo. Kroj i nábytek jest zmodernisován. Obec nemá majetku žádného. Výměra celé obce jest 333 ha 48 a 05 m², z čehož odvádí se 1321 K 91 h přímé daně. Firma Egert zařídila výrobu „Svatoanenské sodovky a likérů“.

³⁸⁶Dva pramínky vyvívají blíž osady v Bečvářském lese. Menší přítéká do vsi a v č. pop. 22. tvoří malý rybník a teče pak směrem severozápadním do rybníka „Vlčky“ a několik minut odtud spojuje se pod farskou loukou s pramenem druhým. Spojené vody naplňují rybník Ži-

žovský, pak Vavříňák a výtok jejich „Kouřimkou“ a v dalším toku „Vírovkou“ sluje. (Od vírů.) Luk jest v Sudějově mnoho, ale málo se pěstují racionelně.

Nejstarší rodiny sudějovské jsou rodina Andrlova a Hylasova. V r. 1735 bylo zde několik panských chalup nájemných. Téhož roku prodal je sekvestor panství pečeckého Šmidl ze Šmidlů těmto osadníkům: Fr. Ryšánkovi, vdově Gebhardce, J. Doušovi, Fr. Truhlářovi, Václ. Horákovi, J. Horákovi, Matěji Andrlovi, Jos. Sudkovi, Janu Springrovi, Václ. Nekvapilovi, Matěji Prchalovi a Jiříku Vocetkovi.^{1494b)}

V okolí jest dosti vrchů; tak u Dubu 552 m, blíže Lhoty bezejmený 516 m, poblíž silnice janovické 434 m n. A. atd. a ty chrání osadu před velikými větry, sněhem a zimou. Dešťů bývá s dostatek a přicházejí zpravidla ze strany západní, tolikéž i větry ze strany západní vějí. Kru-pobití zřídka se vyskytuje a když přece, je méně škodné. Domů v obci ubývá tím, že jakmile vyhoří, již se nestaví, nýbrž rozbourá a pozemek buď v pole nebo zahradu se proměňuje. Také obyvatelstva ubývá; nenalezá zde obživy a proto stěhuje se do kraje nebo i do Ameriky.

Ve sv. Anně byla také panská krčma. Z roku 1734 zachovala se in org. smlouva o nájmu, z níž vyjímáme: „*S gystym wiadomym a wuły wysocze Urozoneho a stateczneho rittirze Pana Theodora Waczlawa Obiteczkeho z Obitecz, Pana na Klukach a Chwalowiczich atd., gakoz y Gho Excell. P. hrabiete Karla z Bredy constituuirowanego Segwestra pronajgma se Gohanesowj Brzezynowj z Kolina hospodu u studanki se wssjm k nj patriczym przislussenstwjm na dwie Letha totiz od Sw. Hawla 1734 az zase do Sw. Hawla 1736 a sicze za trzicet piet zlatych ryn. mzdy na ¼ letha naprzed k placzenj do duchodu peczeczkeho atd.*“ *Gohanes Brzezina kreczmarz. Gan Wenz. Fröhlich t. czias hegtman na Peczkach*¹⁴⁹⁶⁾ Podmínky nájemní a výminky byly velmi na ten čas kruté, čeho na něm všeho milost. vrchnost žádala. Táž hospoda byla pronajata r. 1739 *Gohanesowi Brzezynowi ze Braslawicz za cztyriczet jeden zlat. 45 d.*

R. 1740 pronajal tuto hospodu Franz Kůkal za 46 zl. 45 kr. R. 1746 obnoven Kůkalovi i s opravenými lázněmi nájem za 57 zl. 45 kr.¹⁴⁹⁶⁾ R. 1748 byla pronajata na krčmáře Adama Gottharda Kamenáře z Českého Brodu za 61 zl. 45 kr. a r. 1783 najal hospodu svatoanenskou i s lázněmi Jakub Krémář z Hory Kutné za 101 zl. 45 kr. rýn. Od doby té ani nájmy ani prodej znamenány nejsou.¹⁴⁹⁷⁾

Škola. Určité zprávy o založení školy máme z r. 1724, kdy v osadě sudějovské byla založena při lokálním chrámu Páně škola. Bylo to stavení zcela dřevěné a označené čís. pop. 24. Tato dřevěná chalupa sloužila za školy až do r. 1812, ve kterémžto roce byla chalupa zbořena a na témž místě postavena pro školu budova z kamene. Budova tato byla zcela jednoduše zřízena: jedna třída a jedna světnice s kuchyní a komůrkou pro učitele.¹⁴⁹⁸⁾

V r. 1863 byla škola rozšířena na základě výnosu zem. šk. r. z 18¹⁸/₄₆₂ o druhou třídu a tu přistavěly obce ke škole staré učebnu a pokojíček pro „spomocníka“. V r. 1893 rozšířena škola výměr. zem. šk. r. ze dne 18⁸/₇₉₃³⁸⁷č. 13438 o třídu třetí, pro niž učebna najata v budově farní. Obec rašovická sem přiškolená obdržela vým. zem. šk. rady ze dne 18⁴/₁₀₉₇ č. 12.501 povolení zříditi v Rašovících dvoutřídní školu jako exposituru školy sudějovské. Obec vystavěla budovu a žáci již 18⁴/₁₀₉₈ ve dvě třídy rozdělení a téhož dne započalo vyučování. Škola sudějovská byla nyní pětitřídní, ale budova školní byla v tak chatrném stavu, že jí nebylo v celém okrese rovno.

A v tak bídném stavu 16. dne měs. ledna 1902 vyhořela a s ní vedlejší domek č. pop. 28. Obec krátce nato usnesla se zakoupiti spáleniště domku č. p. 28 a přiřaditi je k místu školnímu a postaviti na těch pozemcích novou školu. Plány zhotovil inženýr Jan Zvoník a budovu vystavěl za 48.000 kor. stavitel Jos. Gallat z Uhl. Janovic. Dne 2. listopadu 1902 byla slavnostně otevřena a mládeži k dobrému vedení odevzdána. Do té doby vyučována mládež ve třech hostincích.

Mezi tím časem a sice 18. března 1903 č. 9795 z. š. r. byla expositura v Rašovících proměněna v samostat. dvoutřídní školu a v Sudějově zrušena třída třetí pro nedostatek žáků a zů-

stala tu jen škola o dvou třídách.

Příjmy učitelské. První příjmy učitelovy uveřejňujeme doslovně:¹⁴⁹⁹) Užitek z pole, které obnášelo 340□ a čistý výnos byl ošacován na 1 zl. Cmze. Čistý výnos ze zahrady 4 zl. Cmze, za zpívání pašijí u sv. Jana 2 zl. 20 kr. šajnu, za službu kostelní v Rašovicích 11 zl. 7 kr. šajnu¹⁵⁰⁰) (4 zl. 27 kr. Cmze), hotových od vrchnosti pečecké 22 zl. 30 kr. šajnu, 1 míru a 2 mázliky pšenice, 1½ mázliku pšenice o vánocích, 13 měr 8 mázliků žita, 2 míry 4 mázliky ječmene, 13½ mázliku hrachu; od obce 9 zl. Cmze, a dle guber. dekrety 25 září 1826 č. 15.707 za 140 dětí školného celkem za rok 158 zl. Cmze. K Nov. roku dostával z každého domu 3 kr. šajnu, což činilo 10 zl. šajnu, k velikonocím ze vsí 3 kopy a 20 kusů vajec, což bylo více darem a podporou učitele, jak tamní farář v kronice farní pozname₃₈₈nal.¹⁵⁰¹) Měl tedy první učitel sudějovský celkem na peníze uvedeno 201 zl. 59½ kr. Cmze a 32 zl. 30 kr. šajnu. Za to musel školu čistiti a pomocníka vydržovati, takže mu zbylo po této odrážce 32 zl. 20 kr. šajnu a 159 zl. 39½ kr. Cmze. Fasse pomocníková vyžadovala 78 zl. 20 kr. šajnu.¹⁵⁰²) Až do nových škol. zákonů vydržoval školu patron a jmenoval učitele. I byli to títo pánové: Karel hrabě Bréda, Gottfried svob. pán z Kochů, c. k. dvorní rada, Josef svob. pán Löwenherz, Hrubý z Jelení, Theodor svob. pán Hrubý z Jelení a Josef baron Hrubý z Jelení.

Posloupnost učitelstva. Než založena škola, byl tu ustanoven při kostele varhaník. Týž přijímal na vyučování mládež z okolních osad, požívaje za práci svou deputátu od vrchnosti. R. 1739 jmenuje se první kantor a varhaník Jan Hrdlička u Sv. Anny.¹⁵⁰²) Pak zde působili Frant. Jerie, Matěj Strniště († 1798), syn předešlého Josef Strniště do r. 1813, Frant. Malý do r. 1820. Prokop Růžek † 1863 u veliké bídě, zástupcem jeho jmenován r. 1862 Jos. Gabriel. Působil tu do r. 1877. Jan Zdražil, zat. říd. (1877-78), výp. Jos. Karlas, Bedřich Jelínek, def. říd. (1878-99), výp. Ant. Pokorný, Boleslav Ždímal, def. poduč. Frant. Zářecký 1888-92, Jos. Bárta, 1888-92, výp. Antonie Grabingrová 1892-93. - Karel Vycpálek (1893-98), Ant. Volenec (1893-94), Jindř. Slavíček 1894-98, def. poduč. V srpnu 1899 † říd. uč. Jelínek a správu školy vedl uč. Karel Vycpálek z expositury rašovické; Jarosl. Polák (1898-99), Jindřich Svoboda (1890-93), opět Jindřich Slavíček r. 1899 def. učitelem až dosud. Rudolf Wild (1899-90), Anežka Snížková (1890-93) a r. 1890 jmenován def. říd. Edvard Lanč, který působí dosud. Uč. Jindřich Slavíček † 18. května 1918.

Industr. práce zavedeny r. 1881 a působily tu: Marie Eliášová, Marie Šalatová, Anežka Plevová, Marketa Kašparová, opět Marie Šalatová, provd. Andrllová, která působí dosud.

Místní škol. rada. Předsedové: Vincenc Bureš od r. 1870, vzdal se r. 1871 a Jan Živsa z Kam. Lhoty vedl správu obce do r. 1873. (Volby do m. šk. r. t. r. odepřeny.) Václav Petránek, chalupník z Kam. Lhoty, byl prvním skutečným předsedou do r. 1876, Rudolf Hübner, nadlesní do r. 1880, Václav Petránek do r. 1905, Frant. Hlavizna, nadlesní do r. 1909, Antonín Chloupek, hosp. správce do r. 1911, Rudolf Kačerovský ze Sudějova (1911), Bedřich Procházka, revírník ze Sudějova (od r. 1911 dosud). Míst. školozorci: Frant. Anderle, mistr truhlářský ze Sudějova, Jan Nouza, Josef Kačerovský, Jan Kunta, domkář, Frant. Hlavizna, nadlesní, Josef Hylas, rolník, Frant. Měšťánek, rolník, Eugen Pietschmann, nadlesní od r. 1913, který se brzo vzdal a zvolen Frant. Měšťánek, a ten dosud úřaduje.

Do staré školy sudějovské byly r. 1723 přiškoleny tyto obce: z panství červenopečeckého Sudějov, Kralice, Kraličky, Krsovice a Kam. Lhota, z panství jindického Žandov, Rašovice a Pivnisko, z panství malešovského Všesoky, Vernýřov, z panství křesetického (úmonínského) Švabinov. R. 1787 chodily sem děti do školy ze Sudějova, Rašovic, Netušil a Bud. Nyní tvoří škol. obec sudějovskou: Sudějov, Žandov a samota Lišťany a 2. pop. čísla, kteráž byla r. 1914 z Čestína vyloučena a sem přiškolená.

Kostel a fara. Nad studánkou již připomenutou postavili zprvu dobrodinci dřevěnou kapličku a zavěšili v ní obraz Sv. Anny. Od voskových svící a lamp shofela při velkém větru tato kaplička i obraz sv. Anny. Než vbrzku příčiněním Martina, malíře, kterýž tu u Václava Ha-

nouska až do své smrti se zdržoval, nový obraz sv. Anny vymaloval, kapličku za přispění zbožných poutníků a jezuitů žandovských postavil a studánku sekaným kamenem vyrobil dal.

Majitel panství pečeckého, hrabě Karel Jáchym Bréda, jemuž i lesní okolí a statek Žandov náležel, dal vystavět nad studánkou „Sudějovskou“ nákladem svým poutnický kostel ve větších rozměrech, aby poutníci mohli u větší míře pobožnostem obcovati, a zažádal zároveň 10. dne m. května r. 1724 za licenci mešní v kapli svatoanenské,¹⁵⁰³) kterou praž. arc. konsistoř povolila. Kostel dostavěn byl r. 1725 a t. r. vysvěcen. Ambity okolo kostela vystavěny byly v r. 1742 z větší části dary zbožných poutníků a dobrodinců.¹⁵⁰⁴) A poněvadž³⁸⁹se mluví všude jen o kapli (rozuměj nynější kostel), jest pravděpodobno, že kostel neměl původně věže a že byly dostavěny zároveň až s ambity. Nasvědčují tomu i zvony, které nesou pozdější letopočty 1759 a 1772; ba i souvislost staviva v ambitech k tomu jasně ukazuje.

Nynější poutnický kostel na tu dobu v dosti velikých rozměrech jest vystavěn ve slohu barokním. Loď chrámová tvoří obdélník, v jehož východní části jest presbytář a v ní umístěn hlav. oltář. Presbytář je o stupeň vyšší lodí, triumfálním obloukem a sloupovou mříží oddělen, okrouhlou absidou a křížovou klenbou zakončen. Hlavní oltář postaven jest nad původní studánkou „Sudějovskou“. Odtud vedl kanál, kterým vytékala voda do kapličky vedle věže le- vé vystavěné, z kteréž poutníci sobě vody nabírali. Že však mokrem základy věže trpěly, byla kaplička stržena a nová asi 12 metrů od původní r. 1843 vystavěna, prodlouženým kanálem a kamenným roubením opatřena a obrazem sv. Anny okrášlena. Odtud odchází voda na farský dvůr do býv. lázni a na přiléhající luka. Původní studánka pod hlavním oltářem, kterýž postaviti dal nákladem svým mladý hrabě Bohumír z Brédy, jest opatřena dlaždicí se železným kruhem; táž kryje otvor její. Ornáty, pluvial, monstrance, dalmatiky, svícny, kalichy a jiné opatřili dobrodinci.

V lodi chrámové jsou ještě dva postranní oltáře: po straně epistolní oltář Nepoškvrněné početí Panny Marie (obraz dar a práce slč. Hinkeniklové), po straně evangelní oltář sv. Jana Nepomuckého. Na kůru varhany, pocházející z r. 1849 od Jos. Jirušky z Hradce Králové za 3.000 K, byly r. 1905 opraveny mistrem Paštýkou z Čestína. Po každé straně lodí jsou dvě větší okna, ³⁹⁰na kruchtě jedno okno a za oltářem dvě menší okna. Z obou lodí vedou dveře do ambit. Uprostřed chrámu jest úplně prázdná hrobka. U dveří do sakristie vedoucích visí zvoněk, kterýž nese jméno štědrého dárcce: Robert Aupný.

Průčelí chrámové obráceno jest k severu, zdobeno pilíři a římsami a končí obloukovitým ukončením s několika okrasnými hlavicemi. Uprostřed ve výklenku postavena socha sv. Anny. Ku hlav. vchodu přichází se po kamenných schodech, u jejichž paty stojí anděl držící desku, na níž vyryt tento nápis: „JDĚTE DO DOMU MATKY VAŠÍ“ (Ruth.) a na straně protější: „A JEŽÍŠ PÁN BŮH MILOSRDENSTVÍ S VAMI“ (10 kap. I.) Nad hlavním vchodem jest zasa- zena deska se znakem hraběte Karla Jachima z Brédy, pod ním v ostění vyryt do kamene tento nápis: »HonorI sanCtae Annae CVnctIs / CLlentIbVs patronae propItiae / aeDIflCata aC ereCta est haeC / eCCLesIa anno CVrrente« (1724) což česky zní: „Ku cti sv. Anně všem svě- řencům ochrannitelkyni milostivé vystavěn a vyzdvižen jest kostel tento roku běžícího“ (1724). Nad znakem jest obloukovité okno.

Vížka sanktuska jest lucerna s nízkou cibulovitou střechou, nad níž dvouramenný kříž umístěn. Při průčelí chrámovém stojí po obou stranách věže s cibulovitými střechami a lucer- nami, nad nimiž se vypíná místo obvyklých křížů na jedné nápis MARIA, na druhé IHS ob- klopena září nazpůsob hvězd. Pohled na průčelí s přimknutými věžemi jest velkolepý a na při- chozího milý činí dojem. Před kostelem i po návsi vysázené lípy poskytují v létě milého stínu poutníkům. Náves jmenuje lid „Plac“.

Kolem celého kostela byly r. 1742 s povolením kníž. arcib. konsist.¹⁵⁰⁵) vystavěny ambi- ty¹⁵⁰⁶) s přiléhajícími třemi kaplemi. Byly r. 1761 vymalovány českým malířem Václavem Kramolínem¹⁵⁰⁷) a představují výjevy z církv. dějin. První kaple jest ozdobena malbou Nanebe-

vzetí P. Marie; uprostřed kaple té pohřben farář zdejší Chrisostom Beneš. († 1819). Druhá kaple zasvěcena sv. Jakubu, u jehož nohou klečí marnotratník oblečen v roztrhaný oblek, spínaje ruce k světcům. Kaple má kopulovitou klenbu a věž s lucernou o 4 oknech. Na klenbě jest malba představující osvobození Vídně od Turků Janem Sobieskim v roce 1683. V kapli této pohřben jest farář a osob. děkan Václav Švejda. († 1876.) Třetí kaple jest zasvěcena „Ukřižování Pána Krista.“ Oltářní tento obraz pochází z hlav. oltáře ze Zruče.¹⁵⁰⁸) Na klenbě jest malba „Soudný den“. Kaple tato byla vymalována nákladem Ladislava Maloveského.¹⁵⁰⁹)

Když poutníků počalo ubývati, nedostávalo se darů zdejšímu kostelu; proto zchátralost budov byla tak veliká, že nebylo zejména na ambitech více záchrany, hrozily sesutím. Patron ničím přispěti nechtěl na opravu, kteráž měla státi skoro 7000 zl. Cmze a tak byly ambity až na svrchu psané tři kaple³⁹¹ strženy a odstraněny. Kostel ztratil pěknou okrasu, poutníci místo k posv. rozjímání a útočiště před deštěm i horkem. Kolem kostela rostla tráva a místo ambít vévodí zde košaté lípy. V celém okolí u cest a silnic zavěšeny jsou obrazy, u kterých bývají poutníci z jiných osad ohlášení míst. knězem vítání a do chrámu Páně vedeni.

Když založena zde byla dřevěná kaplička a poutníci chtěli obcovati službám božím, přísluhoval jim kněz z Peček Hraabaňových, kam Sudějov byl přiřazen. Že však Sudějov od Peček tuze vzdálen jest a přísluha kostelní velmi se stěžovala, založil hrabě Bréda nadaci pro zvláštního kaplana r. 1728¹⁵¹⁰) při nově vystaveném kostele poutnickém sv. Anny, a ten vedl správu duchovní, ale každý byl podřízen faráři nebovidskému a to trvalo do r. 1793. Toho roku snahou barona Bohumíra z Kochů zřízen farní úřad od Peček nezávislý. Faráři obživa dskami zem. byla pojištěna. Arcib. konsistoř vyšetřivši, že nebude zřízení duchovní správy v Sudějově na újmu okolním farám, povolila pro Sudějov a okolní osady lokalii, která trvala až do r. 1859. Roku tohoto byl povolen samostatný farní úřad a kostel farním prohlášen.¹⁵¹¹)

Posloupnost duchovenstva. Posloupnost duchovních při beneficiu tomto od založení jest: Václav Kabele a Josef Reiner (1724-28), Václ. Kurc (1728-31), Václ. Komárek (1731-33), Jan Ondřej Fleischman (1733-44), Petr Pavel Brenc (1744-48), Jan Jiří Ptáček (1748-49), Jan Ant. Gasberger (1749-91), Mikuláš Pantaleon Veselý (1791-93); samostatní duch. správcové: Chrisostom Beneš (1793-1819), Ant. Procházka (1819-24). Týž dostal se za faráře do Nebovid r. 1824 dne 11. listopadu a jako takový byl prvním korektorem při učitelských konferencích. R. 1841 byl pak zvolen vikářem a škol. dozorcem vikariatu kutnohorského. Zemřel v Nebovidech r. 1854. Po něm následoval v Sudějově Josef Grigar (1824-41), Josef Beran (1841-54), Václ. Švejda (1854-76)¹⁵¹²), Josef Elias, kooperator 1872-76, pak farářem do r. 1915 a Josef Navrátil (od roku 1915 dosud).

Farní osadu tvoří: Sudějov, Rašovice, Netušily, Žandov, Krsovice, Kralice, Kraličky, Pivnisko, Vernýřov, Vsesoky, Švábinov, Lhota Kamenná a samota Budy. Farní budova byla slušné stavení jednopatrové. R. 1790 vyhořela a poněvadž poschodí bylo dřevěné a úplně shořelo, byla po ohni opravena na budovu přízemní a takovou jest až podnes. Staré cenné, ale opotřebované paramenty kostelní darovány „Vocelu“ kutnohorskému.

Dějiny.¹⁵¹³) Za pradávnych časů byla zde a v okolí pustina lesní. Blíže osady žandovské byla v úvalu lesním ukryta studánka. Čistému tomu pramenu říkali Sudějovka. Voda dobré pověsti požívala u lidu okolního, neboť léčila prý mnohé nemoci, zvláště pak léčila neduh očí.

Za války 30leté uchýloval se sem lid selský, prchaje s dobytčím svým i se svršky a penězi před nepřitelem v domněnce, že zde bude v bezpečnosti. Když pak pověst o vodě a léčivé moci její se rozšířila, přicházelo sem i množství lidu, jednak na léčení, jednak aby tu oddávání a křtění byli.

Blízký statek Žandov byl majetkem jesuitů a ti bezpochyby s neznámými dobrodinci postavili nad studánkou dřevěnou kapli a zasvětili ji sv. Anně. Studánku posvětil člen řádu jesuitského ze Žandova P. prokurátor Scribonius. Dřevěná kaplička neopatrností z množství svíček rozsvícených vyhořela, ale byla opět ze dřeva nahrazena.

A věřící lid počal sem ke dni 26. července putovati, ovšem zprvu jen zblízka, ale když se zde stala skutečně mnohá uzdravení a vešla ve známost i do dalekého okolí, zaznamenáno, že nejen z král. českého, nýbrž i z Moravy a Uher na sta poutníků zbožných sem přicházelo. I bylo shledáno, že kaplička nestačí, aby všichni poutníci mohli obcovati službám božím a tak vykonávati poslání své. Proto hrabě Trautmansdorf, majitel panství pečeckého, ku kterémuž náležela lesnatá krajina kol studánky „Sudějovky“ i se statkem žandovským, zanášel se myšlenkou postavit nad studánkou řádný poutnický kostel. Než mohl úmysl svůj uskutečnit, zemřel r. 1696.

Kol studánky se v ty časy počal rozmnožovati počet dřevěných domků, ve kterýchž se usazovali záhy obchodníci, řemeslníci, krčmáři, aby poutníkům poskytovali přístřeší, stravy a jiných životních potřeb. Stavbu kostela, kterouž provésti hodlal hrabě z Trautmansdorfu, provedl hrabě Karel Joachim z Brédy,¹⁵¹⁴) nový pán na Pečkách Hrahaňových. To stalo se r. 1725. Jakmile poutnický kostel dostavěn a lid u velkém počtu sem putoval, byl vystavěn hostinec s lázněmi, který posud nese č. 1., ovšem bez lázní; dřevěné domky počaly se ztráceti a nahrazovány byly stavbami z kamene. Počet jich očividně vzrůstal, takže již r. 1760 měla osada, která přijala po studánce jméno Sudějov, 66 obyv., kteří ve 12 domkách bydleli.¹⁵¹⁵)

Jejich jména takto jsou zaznamenána: Frant. Ryšánek, Frant. Truhlář, Václ. Novák, Jan Novák, Matěj Andrlé, Jos. Šádek, Josef Sudek, Jan Špringer, Václ. Nekvapil, Matěj Prchal, Jiří Vocetka a Jan Horák ml. Panská krčma ovšem ne₃₉₃chyběla¹⁵¹⁶) a Sudějov počítán již mezi osady.¹⁵¹⁷) Sudějov rostl a zvětšoval se, takže již r. 1787 měl 28 pop. čísel¹⁵¹⁸) a r. 1848 měl 35 pop. č. a vřaděn byl již do seznamu obcí království Českého.¹⁵¹⁹)

Celé lesní okolí náleželo ke zboží žandovskému, a bylo r. 1318 majetkem Jana ze Zbraslavic¹⁵²⁰) r. 1395 Zbyňka z Čestina Kostela; ještě t. r. vladyk z Dobřeně, Adama Slavaty z Chlumu a Košumberka, Trčky z Lípy, pí. Veroniky Maternové z Nestajova, Martina svob. p. z Golče a jeho manželky a jesuitů kutnohorských.

Z rukou jesuitů přešel Žandov na hraběte Trautmansdorfa, pána na Pečkách Hrahaňových a lesní panství sudějovské zůstalo již od r. 1734 při panství pečeckém a náleží tam dosud.¹⁵²¹) Dnes jest pánem toho zboží Josef svob. pán Hrubý z Jelení a Löwenherzu. Odtud splývají dějiny Sudějova s dějinami červenopečeckými.

Sudějov má svou vlastní školu a faru, pošt. telegraf. a čet. stanic i zdravotním obvodem náleží do Uhl. Janovic. Nejbližší nádraží jest v Uhl. Janovicích, na místní dráze Kolín-Čerčany a od r. 1906 jest zde zavedena pošt. sběrna.

K Sudějovu připojujeme z dávných let historku, kterouž zachovati chceme pro zvláštnost její i na časy budoucí.

„Třicátého dne měsíce září r. 1755 k večeru sjela se v Sudějově (sv. Anna) komise, jež do 4. října konala šetření ve příčině sporu, který vznikl o les líš'anský mezi majitelem statku jindického baronem z Kavanagh a majitelem panství pečeckého Ignácem svob. pánem Kochem. Říká se zde dosud na „soudném“.

Předsedou té komise byl hejtman kraje čásl. Václ. Dobřenský z Dobřenic, komisary krajský adjunkt pan Rašín z Riesenburku a Tadeáš Šanovec z Ungerswerthu. Měli zapisovatele, zeměměřiče a dva advokáty z Prahy a jako znalce jednoho direktora hospodářského. Baron jindický dostavil se osobně, ale svobodný pán Koch dal se zastoupiti.

Zajímavo, co těch 10 lidí za čtyři dni snědlo a vypilo a kolik to tehdy stálo. Snědli hovězího a skopového masa 55 liber^{1522a}) po 4 krejc., půl telete za 2 zl. 30 kr., srnčího 15½ libry za 1 zl. 2 kr., 3 zajíce po 18 kr., 2 bažanty po 30 kr., 2 sluky po 15 kr., 8 koroptví po 8 kr., 102 kvíčaly po 1½ kr., krocana za 27 kr., husu za 21 kr., 2 kachny po 10 kr., 4 kapouny po 12 kr., 21 kuře po 4 kr. Vypotřebovali 23 libry másla po 8 kr., 1 libru rýže za 5 kr., 3 citrony po 7 kr., 11 žejdlíků soli po 3 kr. Chleba snědli 20 bochníků po 6 kr., housek rohlíků, preclíků, sucharů a piškotů za 2 zl.

Komise také byla mlsná. Musela míti mimo koření i sardele, kaprlata, mandle, mléko a

smetanu. Piva pečeckého vypili 1 sud a 3¼ vědra. Pinta piva stála tehdež 6 kr. Vína vypili za 20 zl.; žejdlík po 10 kr. Františkáni ze Zásruk dodali sem 19 žejdlíků po 7 kr. (ostatní koupilo se v Hoře a Kolíně.) Obroku spotřebovaly potahy víc než za 18 zl. Na dietách dali si tři členové stavu panského vyplatiti 225 zl.

Zeměměřič počítal si cestovného za 1 míli 2 zl., tedy z Prahy a zpět za 14 mil = 28 zl., diet za 6 dní 21 zl. (tři kopy míš. gr. denně), za mapu sporného lesa, nakreslenou na místě samém, dostal 14 zl. Baron Koch za tu komissi dal svému advokátu 99 zl., kolik platil jindický pán, není ovšem v Pečkách zaznamenáno. Kolik dostal na dietách hospodářský ředitel a kolik zapisovatel, kniha nepovídá.^{1522b}) Ze všeho lask. čtenář vyčte summu, kteráž nebyla snad mnohem menší nežli cena lesa sporného.

394 TALMBERK. (THALENBEG.)

Západně 7,5 km z Uhl. Janovic a severně 3,5 km z Hrazených Rataj rozkládá se po obou březích potoka v hlubokém divoromantickém údolí ves Tal mberk. S Čekanovem tvoří jednu pol. obec a sice od r. 1882. Do té doby náležely obě osady k obci ůžické.

Tal mberk leží asi 350 m n. A. Potok, který osadu protéká, přijímá v místě malý potůček sem od ůžic přitékající a nese vody spojené pod jménem potok Tal mberský do Sázavy.

Osada má 28 pop. čísel se 146 obyv. nábož. katol. K osadě počítá se také ¼ hod. vzdálený mlýn, zvaný u „Hrubantů“. R. 1844 měl Tal mberk 29 domů se 183 obyv.¹⁵²³) U cesty mrchojedské stojí tak zvaný „Kamenný muž“; lid tvrdí, že na tom místě zastřelen byl r. 1813 Rus, vojín, jiní praví, že to „zkamenělý pasák“.

Domy tal mberské jsou stavěny vesměs z materiálu měkkého a až na tři jsou všechny kryty slamou a návsí netvoří. Blízk potoka stojí u silnice kamenný kříž se zvoničkou postavenou r. 1882.

O pitnou vodu jest někdy dosti citelná nouze; neboť mimo jedinou obecní studni není žádné jiné studně, leč tři malé studánky.

Obyvatelstvo žíví se hlavně zemědělstvím; vedle toho provozují mnozí podomní obchod se zeleninou, někteří s křenem i do vzdálených končin království. Řemesla jsou zde zastoupena jedním obuvníkem, dvěma tesaři a obchod kamnářský jest tu toliko jeden. V zimě chodí muži do lesa na práci, ženy a dívky pletou karkulky a kabátky.

Nejstarší rodiny jsou zde rodina Petrova, Macháčkova, Kaňkova, Nikodemova a Novákova. Mládež škole odrostlá věnuje se povolání svých rodičů, nebo jde na řemeslo.

Obecní majetek skládá se z polnosti ve výměře 9 ha, z kterých se platí 17 K 05 h přímé daně; celá obec má výměry 131 ha 12 a 50 m² a platí 332 K 48 h přímých daní.

Názvy pozemků jsou: v Dubinách, v Kopaninách, v Lišti, na Hradě; názvy luk: Hořejší, na Ratajské, u Mlýna; názvy lesů: Krlště, Homole, Lháň a u Prokopa. Luka se racionelně obdělávají a zavlažují potoční vodou.

Ovocnictví se dosti dobře zde daří a všechny pěstují se tu druhy ovoce. Ve vsi je sušárna, kde je možno i ostatním sousedům sušiti ovoce. Deště i bouře i krupobití dosti časté, ale neškodné. Z Tal mberka se vystěhovalo v posledních letech mnoho obyvatelů do Ameriky, poněvadž zde nebylo kloudného výdělku. Větších sedláků tu není a při vrchnosti byl výdělek praskrovný.

Až do nedávna měl Tal mberk velmi špatné spojení na vše strany. R. 1913 byla vystavěna ze Sázavy do Tal mberka okr. silnice, odtud pak dělí se silnice, prvá do Hrazených Rataj, druhá do ůžic. Tím dostalo se Tal mberku komunikačního spojení na vše strany a doposavadnímu zlu odpoženo.

V r. 1654 měl Tal mberk 3 sedláky, 2 grunty selské pusté a rozbořené, tolikéž i chalupnických gruntů. Polností měli 185 korců; osévali 19 ozimem a 12 jaří. Ostatní byly luka, lady a porostliny. Měli 3 potahy vol., 8 krav a 8 jalovic.¹⁵²⁴)

Dějiny. Do vsi Tal mberka lze nyní po krátké nové silnici buď z ůžic anebo z Rataj přijíti a

dojdeme-li zmíněného již divoromantického údolí, uzzíme nade vsí na vrchu 381 m n. A. zříceniny jindy slavného hradu Talmberka, za starodávných časů Stolec zvaného.¹⁵²⁵⁾ Po straní a v samých zříceninách roztroušeno jest několik domků, jako by na stráži u hradu stály. Hrad Talmberk byl tak položen, že na všech stranách chráněn byl vysokými stráněmi, lesy a porostlými horami. Toliko po straně severozápadní otvírá se pěkně lesnaté přístupnější údolí.

Pevný hrad tento byl postaven na skalnatém ostrohu, velmi příkrém, tak že byl považován nepřístupným, nedobytným. A k tomu přispíval v pozadí hradu velký rybník a nemalý počet okolních vrchů, které dosahují až 400 m n. A.

A na straně severozápadní, k dobytí přístupnější, postaveno předhradí, příkopem hlubokým a širokým opatřeno. Dnes ovšem předhradí jest pastviště,³⁹⁵ v němž jen nepatrné zbytky hradeb a různé prohlubeniny a ještě některé stopy jiné prozrazují lidská obydlí.

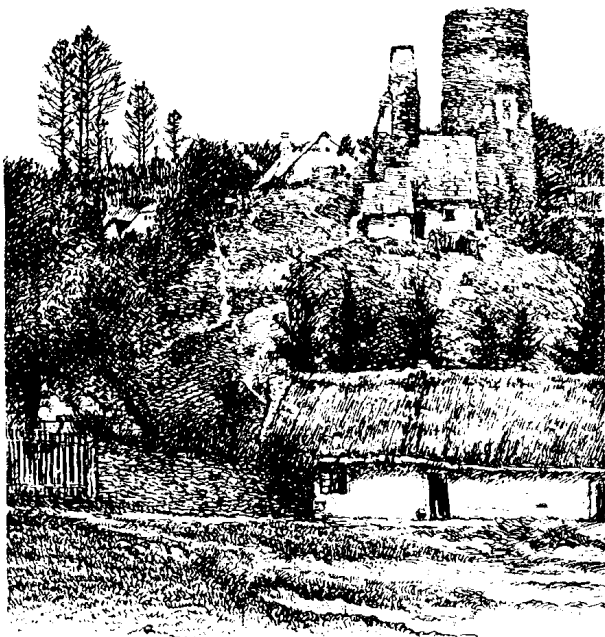
Aby hrad větší pevností nabyl, dělil se zadní hrad od předhradí dvěma příkopy a náspy po celé šířce ostrohu. Dnes ovšem všecko přeměněno k nepoznání. Lidé si zde nastavili chaloupky a z příkopů zřídili zahrádky.

Do hradu vedla okrouhle sklenutá, dosud zachovalá brána, chráněná po levé straně jeho hlav. částí, hmotnou okrouhlou věží, která dosud pevně stojí a jest nejzachovalejším hrubým stavivem talmberských zřícenin. Domníváme se, že do hradu vedly brány dvě za sebou, poněvadž nynější brána jest dosti daleko od příkopu a zde vedle samého příkopu jsou ještě zbytky hradeb, na bránu druhou poukazující.

Na konci hradby, která od věže k jihu vedla, bylo veliké a vysoké stavení hradní,¹⁵²⁶⁾ jehož místo nyní zaujala chalupa, přistavěná ke zbytkům hradebním. Jako u jiných hradů, tak i zde lid bájí, že pod hradem jsou veliké sklepy, v nichž prý mnoho sudů vína uschováno. A také mnozí zpozdilci pokoušeli se někudy do sklepů se prokopati a dobytí toho pokladu. Mezi nimi byl i jeden pojezdňý ze statku ratajského, ale všichni se minuli s výsledkem. Pod jednou chalupou na svahu hradíště je dobrý sklep dosud zachován, má-li tento spojení se sklepy vybájenými, nesnadno se domyslit. Zbytky hradeb spatřují se také dosud na strmých stráních okolo hradu mezi novějšími tarasy a nastavenými chatrčemi.¹⁵²⁷⁾

V letech 1284-86 byl purkrabím pražským Hroznata z Choustníka a z Husic, jenž měl za manželku sestru slaveného Záviše z Falkenštejna, syna p. Budiwoje na Hluboké a vnuka p. Jindřicha Vitkovce z Krumlova. Hroznata byl pánem na zboží ratajském, k němuž náležela i ves Úžice a od té odvozuje se jeho přídomek z Husic (Úžic). A tehdy hrad Talmberk jistě ještě nestál, poněvadž by byl Hroznata volil přídomek od hradu a nikoliv od malé vsi.¹⁵²⁸⁾

Hroznata zemřel r. 1286¹⁵²⁹⁾ a zboží ratajské rozdělil svým synům. Arnoštovi dal polovici

Talmberk: Zříceniny hradu.

vsi Úžic, mlýn Chuchelník a ves Čekanov, Talmberk, Chrastnou a Karlovice. V tomto zboží byl již nově vystavěný hrad Talmberk. Jest tudíž samozřejmo, že Talmberk vystavěl Hroznata ještě před svou smrtí.¹⁵³⁰) Arnošt přijal přídomek z Talmberka a stal se takto praotcem pánu „z Talmberka“.¹⁵³¹) Rod z Talmberka užíval ve znaku téhož erbu, jako o něm u Rataj zmíněno. (Viz Rataje str. 304.)

Tento Arnošt stal se brzy pánem Černčic a již r. 1318 psal se „Arnoštem z Černčic“¹⁵³²) a jeho potomci obdrželi Kácov a zvali se „Černčický z Kácova“. Ještě r. 1355, když bratři Jan a Vilém podávali kněze do Černčic, psali se z Talmberka. Tato linie nemá však s dějinami talmberskými již nic společného. Rod talmberský se záhy tak rozvětvil, že dnes těžko lze jeho rozrození vylíčiti.¹⁵³³)

Toliko zdá se nám, že Vilém z Talmberka, r. 1297 přisedlící soudu zemského (assessor), byl synem Hroznatovým.¹⁵³⁴) Synové jeho Diviš a Nezamysl z Talmberka žili v polovici XIV. století a Diviš připomíná se po prvé r. 1316 a oba bratři již r. 1336.¹⁵³⁵) Nezamysla však můžeme považovati za majitele Talmberka, poněvadž ještě t. r. 30. dne měs. dubna směnil s Přibíkem, opatem kláštera sázavského pole pod hradem a v Mrchojedech ve vsi téhož kláštera majetku ležící. Diviš, bratr jeho, Dětrich z Rychnova, strýc a Remunt z Kostomlat svědčili při tom. Divišův syn Petr byl kanovníkem u Sv. Jiří a kaplanem královniny Anny.¹⁵³⁶)

Ve zbytcích zem. desk připomíná se r. 1357-74 Ješek z Talmberka, snad syn některého již jmenovaného člena rodiny z Talmberků.¹⁵³⁷) Současně s ním žil Vilém z Talmberka, kterýž se připomíná v l. 1357-82.¹⁵³⁸) Tito členové rodiny nejsou odjinud známi. V r. 1355 podával Jan z Talmberka kněze Petra za faráře do Krsovic (Sv. Jan).¹⁵³⁹) (Na str. 106. u hesla „Krsovice“ místo Jan z Tanenberka čti Jan z Talmberka.)

Na Milčíně byl pánem Diviš z Talmberka, který tu žil od r. 1389 a byl také pánem na Jankově.¹⁵⁴⁰) Vyznamenal se jako výborný soudce vnesením rozsudku mezi farářem hoštického Pechem a rytířem Přibíkem z Nasavrce.¹⁵⁴¹) Jiný Diviš z Talmberka a z Milčína vyskytuje se koncem XIV. stol. pánem na Talmberce a ten nepohodl se s Havlem Medkem z Valdeka a Tejnice n. Sáz. Medek oblehl jeho hrad a po dobytí násilně zajal Diviše, uvěznil a zboží jeho asi sedm let užíval, na hradě se usadil a z Talmberka se také psal.¹⁵⁴²)

Přátelé Divišovi vyzvali Medka, aby Diviše z vazby propustil a hrad mu vydal; že však Medek neuposlechl, byl obeslán na soud zemský. Nedostavil se! Páni však takto rozsoudili: „aby on, Havel Medek hrad Talmberk ihned postúpil Divišovi podle smlůvy, z vězení ho propustil a škody jemu podle nálezu panského opraviti dal.“ A o to se chtí potázati, že jest přede pány nestál, jsa od nich obeslán; z té příčiny dáno Divišovi za právo.¹⁵⁴³)

Hrdý Medek však neuposlechl a byl soudem zemským prohlášen za rušitele míru a škůdce zemského. Ale ani teď neuposlechl a Divišovi se bylo draze vyplatiti.¹⁵⁴⁴)

V této době loupežní rytíři zle řádili. V krajině této byl hlavně nebezpečným Racek Kobyla. Ten, když vyhnán z hradu skalického, obrátil se na Talmberk, Medka vyhnal a sám se tam usadil. Odtud vypuzen Zikmundovým vojskem r. 1394 utekl se k Ptáčkovi na Pirkštejn. Hrad Stolec (rozuměj Talmberk) byl pak vojskem dobyt a napolo pobořen.¹⁵⁴⁵)

Diviš propuštěn byv na svobodu, stal se purkrabím hradu pražského¹⁵⁴⁶) a zapsal manželce své Štěpánce věno na Talmberku,¹⁵⁴⁷) opravil pobořený hrad a již r. 1414 sem přesídlil.¹⁵⁴⁸) V Ratajích vydal t. r. svědomí o vesnici Kojeticích¹⁵⁴⁹) na Vlašimsku. Diviš se pak několikrát připomíná patronem kostela v Úžicích a naposled r. 1415.¹⁵⁵⁰) Toho roku svědčil, že Budka z Kojetic „nikdy nebyla dielna svých dětí, ale chlebila s nimi až do své smrti.“¹⁵⁵¹)

R. 1417 byl držitelem Talmberka Oldřich, syn Divišův.¹⁵⁵²) Potom se ještě r. 1437 připomíná na Talmberce Hynek z Talmberka, který t. r. převedl macechu³⁹⁷svou s věnem na svůj hrad s panstvím.¹⁵⁵³) Bylať to snad druhá manželka Divišova nebo Oldřichova.

Zda Vítek z Talmberka, kterýž na sněmu čáslavském r. 1440 konaném, podepsal zápis na

mír zemský a který r. 1448 dne 3. září při dobytí Prahy bojoval ve vojstě Jiříkově, byl také majitelem Talmberka, nelze s jistotou tvrdit,¹⁵⁵⁴) ale nalezáme jej r. 1455 seděním na dědinách ve Slatiňanech, Kochanovicích a Trpišově na Chrudimsku, které koupil za 400 kop gr. č. od Aleše z Bítovan.¹⁵⁵⁵) Týž Vítek z Talmberka stál r. 1449-1450 na straně těch, kteří dávali vinu knězi Bedřichovi ze Strážnice ve při proti jednotě páně Jiříkově.¹⁵⁵⁶)

O ostatních členech rodiny, kteří se na jiných statcích usadili, nebo do různých úřadů uvedeni byli, nebudeme zde šířiti slov, toliko o jednom členu učiníme výminku. Jest to Vilém Václav z Talmberka.

Týž byl zvolen r. 1640 hejtmanem kraje čáslavského a jmenování jeho zachovalo se v opise a zní takto: ³⁹⁸My Ferdinand třetí z Boží milosti volený římský císař po všecky časy rozmnožitel říše a uherský, český, dalmátský, charvátský a slavonský etc. král, arcikněže rakouské, markrabě moravské, lucemburské a slezské kníže a lužický markrabě atd. Všem obyvatelům a poddaným našim ze všech čtyř stavův kraje čáslavského milost naší císařskou a královskou - též všechno dobré vinšujeme, věrní milí. Jakož jest hejtmanům téhož kraje čas úřadův jich již vyšel, a jiní hejtmani přítomného roku, podle znění obnoveného zřízení zemského dosazení býti mají. Kdež znajíce my hodnost urozeného Viléma Václava mladšího z Talmberka, na Humpolci, Heralci a Prčici věrného milého, jeho jsme za hejtmana téhož kraje znovu nařídili a k němu slovně Viléma Boryně z Lhoty, na Vilimově, Jitkové též věrného milého připojiti ráčili. Vám při tom všem i jednomu každému obzvláště poroučejíce, abyste se nimi ve všem řídili, a k nim dle znění dotčeného obnoveného zřízení zemského všelijakou náležitou uctivost, respekt a poslušnost (jakž pak o vás všech i jednom každém zvláště nepochybujem) zachovati hleděli atd. Dáno v městě našem a svaté říše římské Řezně dvacátého dne měsíce července leta páně šestnáctistého čtyřicátého a království našeho římského čtvrtého, uherského patnáctého a českého třináctého.¹⁵⁵⁷) Ferdinandus. L. S. Slavata, říše české kancléř. Ad Mandatum: Pecelius.

Jestě jednoho člena rodiny talmberské uvádíme, o němž ovšem nelze zjistiti, zda byl majitelem zboží tohoto, nebo sídlil na statcích jiných. Jest to Prokop z Talmberka, kterýž podepsal zápis velkého sněmu čáslavského roku 1421. sedmého Junia, ten pondělí před svatou Alžbětou.¹⁵⁵⁸)

O hradě Talmberku a rodu talmberském¹⁵⁵⁹) máme v XV. století již jen chudé zprávy. R. 1473 držel hrad Bedřich Ojír z Očedělic, zdomácněn v Očedělicích na Žluticku;¹⁵⁶⁰) poté připomíná se r. 1487 Bedřich ze Šumberka a Talmberka. R. 1488 jednal Ambrož z Pilbína, hejtm. ratajský s purkrabím pí. Šumberkové o koupení Talmberka s přísl., jež chtěla ona za 3500 kop prodati. Nedošlo k tomu.¹⁵⁶¹)

Na počátku XVI. stol. byl Talmberk již pustý a náležel i s přísluší. Michalovi Slavatovi z Chlumu, ale ten již r. 1533 v měsíci září pustý zámek Talmberk s přísl. kšaftem ze dne 23. září poručil i s jiným zbožím Slavatovi z Chlumu.¹⁵⁶²) Zboží talmberské drženo pak k panství chlumskému. Roku 1547 přijal Diviš Slavata z Chlumu z pokuty manství na toto panství a též na „Talmberk zámek pustý“ s chalupami, ves Čekanov, Karlovice, Chrastnou, Újezdec a Ledecko.¹⁵⁶³)

Ačkoliv statek Talmberský teprv r. 1574 císař Maxmilián II. pustil ve statek spupný a 7. prosince t. r. ve dsky zem. vložen byl¹⁵⁶⁴) tož přec Diviš Slavata prodal statek ten již 12. ledna 1552, který se takto popisuje: zámek pustý Talmberk, ves Talmberk, Čekanov, Chrastná vsi celé, ve vsi Karlovicích, v Ledecku, v Úzicích c. t. m. s dědinami, lukami, lesy, potoky, řekami, rybníky, kurmi, vejci, robotami s podacím v Úzicích a s mlýnem Chuchelníkem p. Vác³⁹⁹lavu Malešickému z Černojic, pánu na Ratajích Hrazených za 1650 kop gr. praž.¹⁵⁶⁵), kterýž nově ztržené zboží k Ratajům připojil a r. 1614 různými dědinami rozmnožil. Připojené toto zboží máť od té doby společně dějiny s panstvím ratajským. (Viz Rataje.)

Z rodiny talmberské byla provdána Lidmila za pána Říčanského na Luhově u Stříbra. Na tuto Lidmilu žaluje 18. dne měs. září r. 1615 tamní farář konsistoři, že mu zadržuje desátky.

Jan Ondřej z Chudenic přimlouval se u arcibiskupa pražského, aby faráři luhovskému dopomohl k zadrženému desátku. Lidmila obdržela nařízení, aby desátek odváděla bez vši odporosti. Ona však 7. dne měs. října 1615 dovozovala, že není toho desátku povinna a že také žádného odváděti nebude. Na odpovědi podepsala se „Lidmila Říčanská roz. z Talmberka.“¹⁵⁶⁶) Byla dcerou Viléma z Talmberka, o níž se zmiňuje bratr její Jan st. v listě psaném p. Heřmanovi Černínu z Chudenic r. 1640.¹⁵⁶⁷)

I jinde dosti často setkáváme se s Talmberskými, o kterýchž zde promlouvati nebudeme, poněvadž nelze dokázati najisto, že zpřízněni jsou s Talmberky zdejšími. Historikové, kteří se zabývati budou rodem talmberským, ať učini svá rozhodnutí.

Talmberk náleží farou i školou do Úžic, poštou do Uhl. Janovic, četnickou stanicí do Rataj, zdravotním obvodem a telegr. stanicí do Sázavy. Nejbližší nádraží Nový Dvůr u Rataj nebo Ledečko na míst. dráze Kolín-Čerčany.

TLUČEŇ.

Po obou březích Nespeřického potoka, který v dalším toku Losinským se zove, leží severozápadně 3 km od Čestína ve výši asi 450 m n. A. ves Tlučeň. Má 13 p. čís. se samotou Selingrovou a 74 obyv. vesměs katolíky. V r. 1843 bylo zde 11 pop. čís. s 75 obyv., mezi nimi 3 rodiny židovské.¹⁵⁶⁸) Domy stojí v ovocných zahradách porůznu tvořice malou náves, na které stojí stará dřevěná zvonička. Jsou stavěny z kamene a cihel, kryty slámou, šindelem i cement. taškami. Lomenice jsou bez nápisu. Rázovitých vjezdů již není. Nábytek i kroj moderní.

Obyvatelstvo žíví se hlavně zemědělstvím, chovem dobytka a drůbeže, hlav. hus, povoznictvím a nádenictvím. V zimě pracuje v lese a odváží stavební dříví po celý rok k Sázavě. Nejstarší rodiny jsou zde rodina Klikarova, Novotných a Rovenských. Mládež po vyjití ze školy věnuje se zemědělství, nádenictví a řemeslu.

Obecní majetek záleží ze 16 ha 61 a a 25 m² polností, luk a lesů a obec zaň odvádí 29 K 71 h přím. daní; celá obec má výměry 160 ha 45 a, z nichž se 278 K přímé daně platí. Jména pozemků: v Dolcích, na Vrchách, u Starohutské cesty, u Obce, na Kopanině, u Lesa, Vrdol a Valentovsko. Názvy lesa: Obecník a v Čerchově. Luka pěstují se pilně podvodňováním. Dešťů i bouří bývá dosti, ale jsou neškodné. Toliko r. 1905 bylo povodněmi velice škody způsobeno.

R. 1773 byly zde 3 rolnické grunty pusté, 1 chal. a nově osedlý 1. K nim náleželo 23 str. polností, které vrchnost ke svému užitku obrátila; kolik jich ke každému gruntu náleželo, nebylo poznamenáno. Půda špatná, hubená, nevejševná. V celé vsi bylo 7 krav a 2 jalovice.¹⁵⁶⁹)

R. 1673 byl zde rolník Václav Típal, ale měl jen místo, pole ke dvoru obrácena. Jakub Řezáč obdržel pole ode dvora a týž zběhl ještě t. r. pro chudobu a nemožnost pole obdělávati a robotu vykonávati. Jen místo zůstalo. R. 1678 zběhl pro totéž Jan Turynský, a pole k panskému dvoru obráceny. Mikuláš, šenkýř, měl 7 korců polí. Mikuláš má krčmu, ze které platí šenkýř, ale pole neosévá. Chalupník Jan Koza má 8 str., osévá 1 ozim a 1 jaří; ostatek úhor, 400 lada a porostliny. Má 1 krávu a 5 prasat.¹⁵⁷⁰) V r. 1830 byla vesnička Tlučeň již jako ves konskribována a byly k ní přivtěleny Boštice jako samota. V Tlučeni tehda žily také 3 rodiny israelské.¹⁵⁷¹)

Dějiny. V Tlučeni byl v XV. století plužní dvůr, na němž byl pánem r. 1447 Kubec z Tlučeně. Ten přikoupil si od Zdeňka z Krasoňovic popl. dvůr v Božeticích.¹⁵⁷²) (Snad v Bošticích?) R. 1452 byli zde seděním jeho synové Vaněk a Vacek, bratři z Tlučeně, kteří 21. července t. r. koupili od Jana Čabelického ze Soutic dědictví v Čabelicích, totiž: dvůr popl. a dvo-ry kmetci s platem, s lesem Krtozem se stráněmi až do toho potůčka s 2 rybníčky za 115 kop gr.¹⁵⁷³)

Bratři Kubcové z Tlučeně prodali pak brzo dvůr v Tlučeni Petrovi Veskovi z Vesce a ten zboží koupené r. 1542 vložil do desk zem.¹⁵⁷⁴) a odkázal je svým dětem a strýci Václavu z Vesce. Patřily pak jim dvůr popluž. s popl. v Tlučeni, ve Vesce, a dvůr popl. na Čerchově (?)

také na Čerkově zvaný. Martin, nejstarší syn, rozdělil zboží na tři díly: pro sebe, bratra Jana a strýce Václava. Sestrám žádného dílu nepřipsal.

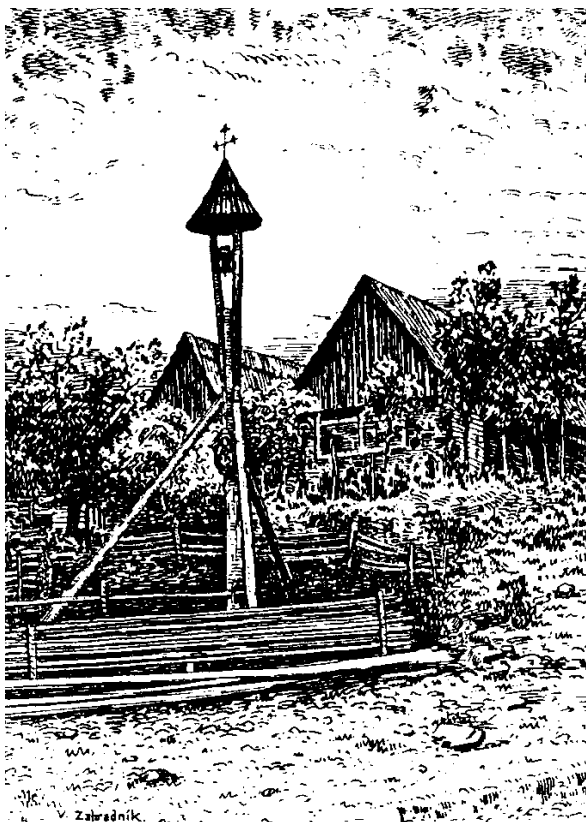
Po smrti Petrově přihlásila se o dědictví sestra Martinova Evička, provdaná za měšťana na Nov. Městě v Praze řečeného Kyndula a postavila Martina Vesku na soud žalující naň, že jí a sestře Marjaně dílu z otcovského dědictví nedal. Než soud byl vyřízen, zemřel Martin, a synové po něm pozůstali Duchek a Jan vešli s ní ve smlouvu r. 1575 v den Všech sv. v ten způsob, že paní Evička obdržela za díl svůj otcovský, bratrský a strýcovský dvůr poplužní s popl. ve vsi Tlučeň, s dědinami a se dvorem na Čerchově (Čerkově) a měla splatiti jen 5 kop věna Anně, vdově po Martinovi pozůstalé, což také ve středu po sv. Matouši učinila,¹⁵⁷⁵) ale ještě téhož roku zboží v Tlučeň za 120 kop Adamovi Křečovskému z Křečovic prodala.¹⁵⁷⁶)

V XVII. století byl dvůr Tlučeň i s popl. - nevíme jakým způsobem se tak stalo - zařazen ve zboží ratajském, protože, když pí. Anna z Glouchova prodala pí. Benigné z Lobkovic r. 1634 Kácov i Rataje za 119.000 fl, byla Tlučeň v soupise tohoto zboží.¹⁵⁷⁷) Paní Benigna z Lobkovic prodala již r. 1636 Rataje za 70.000 zl. rýnských p. Bedřichovi z Talmberka, presidentu nad apellacemi a nejvyššímu komorníku království Českého a v soupise tohoto odprodaného zboží byla také ves Tlučeň.¹⁵⁷⁸)

R. 1641 byl na Čestin Kostel nový vklad do desk zemských vložen a v soupise čestinském octla se Tlučeň,¹⁵⁷⁹) kterouž pání z Talmberka od Hrazených Rataj odprodali Kateřině z Kokořova, pání na Čestině Koste, na Úmoníně, Libouni a Pravoníně. Táž byla provdána za Mikuláše Salavu z Lípy a po druhé za Skuhrovského ze Skuhrova a na Zvěstově.¹⁵⁸⁰) V zápisu talmberském byla jmenována ves Tlučeň nesprávně Tlučenice, což v tomto novém zápise r. 1641 v Tlučeň opraveno.

Paní Kateřina z Kokořova byla také majitelkou Úmonína u Hory Kutné. A když r. 1656 byla návštěvou na Úmoníně, odjela do Hory k bohoslužbám do chrámu svatobarborského. (Viz Úmonín II. díl část I.) Při zpáteční cestě v rozvodněném Páchu se utopila. Po smrti její připadla Tlučeň dceři Alžbětě Kateřině provd. Kaiserštejnové. Táž prodala dědictví své Adamovi z Věžník, ale ⁴⁰¹on nedodržel podmínky smlouvy a ona statek ten 2. dne měs. listopadu r. 1667 dala sobě odhádati čili znovu přířknouti.¹⁵⁸¹)

Alžběta Kateřina z Kaiserštejna čestinský statek zpět odhádaný prodala 29. února 1668

Tlučeň: Zvonice na návsí.

Ferdinandu svob. pánu z Vernieru.¹⁵⁸²) Statek pak octl se ještě v mnoha šlechtických rukou,¹⁵⁸³) až konečně koupil jej r. 1713 od rytíře Miseroni hrabě Karel Jáchim Bréda, pán na Kácově.¹⁵⁸⁴) Od té doby jest panství čestínské s Kácovem v jedno spojeno a Tlučeň zařazena v soupise tohoto statku.¹⁵⁸⁵) R. 1847 dědil spojená panství tato J. V. císař a král Ferdinand Dobrotivý a po smrti jeho r. 1875 připadla veškerá panství † císaře Ferdinanda, J. V. císaři a králi Františku Josefu I. v soukromý majetek. R. 1916 zemřel císař a král Fr. Jos. I. a soukromě jeho statky dědil nově na trůn dosedlý císař a král Karel I. A tak dějiny Tlučeň splývají s dějinami tohoto spojeného statku kácovského.¹⁵⁸⁶)

Tlučeň náležela do r. 1865 školou do Čestína, od r. toho přiškolená do Petrovic taktéž farou; poštou, telegr. a četnickou stanicí i zdravotním obvodem náleží do Čestína. Nejbližší stanice železniční jsou Uhlířské Janovice na míst. dráze Kolín-Čerčany, nebo Kácov na míst. dráze Posázavské.

402 TRUCOVNA. (VESELKA.)

Jižně městečka Sázavy asi 3 km při obci bělokozelské stojí hospoda Trucovna - jinak i Veselka zvaná. Za starodávna sloužila jako zájezdní hospoda a měla proto, dokud nebylo železnic, velkou důležitost.

Doprava zboží i osob dala se ve vozech. Osoby dopravovány v dostavnících, zboží obstarávali vozkové (formané) na těžkých, dobře krytých vozech silnými tažnými koňmi. Majitelé dostavníků i formané zájžděli do takových hospod, buď aby se sami posilnili, nebo koňe nakrmili a pak zase dále se ubírali, nebo i zde nocovali. (Viz Kutnohorský II. díl, část I., str. 207.)

Takovou zájezdní hospodou byla v okolí sázavském Trucovna či Veselka. V panské urbenní knize statku sázavského při roce 1760 ze dne 20. června čteme, že opat Anastasius (opat Anastasius (Slančovský) vládl od roku 1744-1763.) prodal hospodu Veselku či Trucovnu poblíž vesnice Bělokozelské při silnici stojící „poddanému muži“ Tomáši Češpivovi a manželce jeho i s rolemi ornými a to, v „Kopaninách“ 8 str. 2 věrt. 2¼ měř. a item dále v těch „Kopaninách“ naproti hospodě za cestou kus pole pod 1 str. 1 věrt. a 1¼ měř., tedy v sumě 10 str. za 150 zlatých. Češpiva prodal 16. října 1764 tuto hospodu Josefu Bártovi (zem. arch. Urbenní kniha panství sázavského založena 1721 čís. inv. 13. na fol. 6. p. v.), mlynář a v rodině Bártově zůstala Trucovna až do r. 1851, kterýmžto rokem přešla i s kovárnou, 12 korcí pozemků a zahradou do rukou Frant. Filandry za 1733 zl. Cmze. R. 1852 koupil hospodu Václ. Vomáčka pro nezl. vnuka svého Jos. Jedličku za 2580 zl. Cmze. R. 1901 byla majitelkou hospody Karolina Vraná a r. 1911 přešlo vlastnictví Trucovny na Marii Bečkovou, kteráž je dosud majitelkou. (Grunt. kniha nová u soudu uhlojanovického.)

ÚTĚCHVOSTY. (ÚTĚCHOSTY, OUTĚCHVOSTY).¹⁵⁸⁷)

Jihozápadně od Hory Kutné 32,5 a jihovýchodně 2 km od Hrazených Rataj leží poblíž levého břehu Živého potoka osada Útěchvosty také lidem zvaná Útěchosty. Nade vsí vypíná se vrch 467 m n. A. V Útěchvostech jest 18 pop. čísel, ve kterých bydlí 118 kat. Domy stojí porůznu při cestě ratajské v zahradách, jsou kryty šindelem a došky a stavěny ze dřeva a tvrdého zdva. Ovoce v zahradách se pěstuje bez výběru. Lukám se nevěnuje zvláštní péče. Názvy pozemků jsou: mezi Lesy, u Rokle, pod Úlehlí, v Podlučí, na Kopanině, u Kostelíka, dle lidového podání stával prý zde „kostelík.“ Deště přicházejí hlavně od západu, bouře a krupobití též. R. 1877 navštívila osadu hrozná bouře a krupobití a v malé chvíli byla úroda skoro nadobro zničena.

Hlavní zaměstnání obyvatelstva je zemědělství a nádenictví u panského dvora; v zimě hlavně zdělávají dříví v lesích, hotoví šindel atd. Nejstarší zde uselá rodina jsou rodina Béro-

va, Čepelákova, Spolkova, Šimákova a Znamenáčkova.

Obecní majetek záleží z kusu pole a pastvin z čehož platí obec 0,95 K přímé daně. Celá osada platí 191,42 K daní přímých. Odrostlá mládež zůstává doma nebo jde k řemeslu a do služby.

Útěchvosty měly r. 1726 dva grunty.¹⁵⁸⁸) Byly milostivou vrchností prošacovány t. r. 2. dne měs. ledna. Grunt Mildovský prošacován na 160 kop_{403gr.} miš. Václavu Mildovi a měl 57 kor. orných polí, luk pod 1½ vozu sena a zahradu pod 1 korec a 2 věrtele a dle nového zapsu konaného r. 1750 byl v téže hodnotě k držení a dědičnému užívání 9. dne měs. května 1765 připsán Janu Mildovi, poddanému ratajskému, a tento Jan Milda se r. 1754 v rule s dobrým svědomím přiznává, že má orných polí 36 korců.¹⁵⁸⁹)

Druhý grunt byla chalupa Mildovská. Prošacována na 50 kop gr. miš. a byla zapsána Matěji Mildemu a měla 20 kor. orných polí, luk na 3 vozy sena a zahradu pod 3 věrtele a 2 mázlíky. Při druhém šacování r. 1750 byla zde nová chalupa a ta dle vyměření a narovnaní t. r. byla udělena Janu Hrnčíři, který ještě r. 1765 v držení byl. (Cena a výměra v zápisu se neuvádí.) Byly tedy t. r. zde grunty tři.

Útěchvosty s Ježovicemi náležejí polit. obci ratajské.

Dějiny. Útěchvosty jsou starou osadou. Pisemné zprávy o nich máme z XV. století. Když přešly r. 1475 Rataje neznámým způsobem v držení Čeňka Kuny z Kunštátu, byly již tu Útěchvosty; souditi však s jistotou se dá, že již dávno před tím byly ve svazku zboží ratajského.¹⁵⁹⁰)

R. 1469 byl pánem na Ratajích, Kolíně atd. Viktorin, syn krále Jiříka Poděbrada. Ten byl v boji u města Veselí na řece Moravě od Uhrů jat a do země jejich zavezen. Tam přečkal smrt šlechtěného otce svého. Mezitím držel zboží jeho v zástavě král Matyáš, ale r. 1479 zápis na Rataje, Kolín atd. za neplatný prohlásil a zboží Viktorinovi navrátil. Ve svazku zboží tohoto byly Útěchvosty.¹⁵⁹¹)

⁴⁰⁴Když pak Viktorin, kníže Minsterberský, nabyt nově práva na zboží ratajské, byly tu opět Útěchvosty¹⁵⁹²) (špatně Útěchovice, poněvadž takového jména není a nebylo ve zboží ratajském). V ty doby počaly s Hynkem, bratrem, velké rozepře, poněvadž v čas zajetí Viktorinova držel, jak se zdá, Hynek toto zboží.¹⁵⁹³)

I bylo mezi těmito bratry a Bernatem z Fictum, kterýž měl Rataje v zástavě, učiněno narovnaní smlouvou ze dne 12. února 1487,¹⁵⁹⁴) kterouž nabyt Viktorin na zboží ratajské plného práva. Ale prodal Rataje již 11. dne měs. června t. r. Bohuslavu ze Švamberka a z Zvíkova a v soupise statku byly také Útěchvosty.¹⁵⁹⁵)

R. 1493 dědil po svém otci zboží toto Křištof ze Švamberka a v soupisu byly opět Útěchvosty.¹⁵⁹⁶) Křištof pojal r. 1505 za manželku Magdalenu, roz. ze Šellenberka, a když tato r. 1508 zemřela, oženil se 20. dne měs. listopadu t. r. s Anežkou Bezdrůžickou z Kolovrat, které na statku pojistil věno, a směnili r. 1524 ratajské zboží s rytířem Václavem Robmhapem ze Suché a ve smlouvě byly i Útěchvosty.¹⁵⁹⁷) Křištof ze Švamberka byl muž rozšafný a u stavů vážený, ale vášnivý lovec. A lov byl také příčinou jeho předčasně smrti.¹⁵⁹⁸) A když Robmhap 3. února 1528 trhem postoupil zboží své rytíři Malešickému z Černožic, byly tu opět Útěchvosty.¹⁵⁹⁹)

Nyní přecházelo zboží ratajské do rukou mnoha různých pánů a když r. 1636 přešlo v ruce Bedřicha z Talberka J. M. C. radě, nejvyš. komorníku a místodržícímu král. Českého, byly v soupise statku také Útěchvosty.¹⁶⁰⁰)

Od té doby zůstaly již nepřetržitě až do doby svobody ve svazku panství ratajského. (Viz heslo Rataje.)

Až do r. 1913 chodila mládež do školy ratajské, od t. r. náležejí Útěchvosty školou do Podvek, farou, poštou, telegr. a čet. stanicí i zdravotním obvodem do Rataj n. S. Nejbližší nádraží jest Nový Dvůr n. Sáz. na míst. dráze Kolín-Čerčany.

ÚŽICE. (OUŽICE).¹⁶⁰¹⁾

Jihozápadně 8 km od Uhl. Janovic a 27 km od Hory Kutné rozprostírá se po obou březích potoka Úžického ve výši 415 m n. m. ves Úžice, jejíž větší část na pravém břehu leží. Osada má rozsáhlou náves, kol níž jsou domy rozestaveny. Několik jich stojí také na návsi. Odtud se rozbíhá několik ulic, ve kterých stojí domy v řadách a několik jich stojí roztroušeně. Na severozápadní straně osady stojí kostel a škola. Část osady na levém břehu potoka sluje za Potočkem a mimo ves stojí samota o 4 pop. číslech, v nichž bydlí 18 obyvatelů. Samota se zove u Šustů nebo v Louce. Kromě toho náleží k obci myslivna a hájovna knížete z Liechtenštejna

Úžice mají 60 domů, ve kterých žije 379 oby., vesměs náb. katol. Domy až na budovu školní jsou přízemní stavby, stavěny z měkkého i tvrdého materiálu, kryty došky a novější taškami nebo eternitem. Několik domů jest tu ještě zcela dřevěných, ale ⁴⁰⁵bez lomenic a bez kabřinců. U většiny domů jsou zahrady s ovocným stromovím. Nábytek i oděv zmodernisován.

Jméno Úžice odvozuji mnozí dle krajiny, která se zde skutečně ve směru jihozápadním z planiny k údolí Talmberskému nápadně úží - tedy Úžice.

Hlavní zaměstnání obyvatelstva je zemědělství. V zimě chodí mnozí na lesní práce, jiní dělají kartáče, košťata, dřeváky a drobné práce při hospodářství. Dívky, ženy i školou povinná děvčata pletou dětské čepičky a kabátky. Mládež školy odrostlá jde většinou na řemeslo, menší část zůstává doma.

Nejstarší rodiny v obci jsou rodina Bohatova přes 200 let, Bělohávkova, Branných, Hrdinova, Chybova, Patočkova, Petrova a Zámostných. Majetek obce jest 11 korců polí, 1 korec louky a 3 korce pastvin; na hotovosti má obec 720 K a obecní domek. Z toho odvádí 45 K 52 h daně. Výměra celé obce obnáší 309 ha 91 a 58 m². Přímé daně odvádí se 1332 K 27 hal. Luk u obce je málo, ale jsou výnosná. Jména pozemků: v Sejčí, Jedlová, u Rybníka, na „Průhoně“, na „Dlouhých“, na „Petrovém“ atd. Srážek vodních je poměrně mnoho, větry i deště přicházejí nejvíce se strany severozápadní a západní. Krupobití velmi řídká, posledně 1882 a 1908 a před tím mnoho tet nikdo krupobití nepamatuje. Krajina zdravá a lid též.

R. 1600 měly Úžice 4 sedl. a 5 pustých sel. gruntů, a jména sedláků byla: Jan Starý s 30 korci, z kterýchž oséval 10 oz., 5 jaří; měl 2 voly, 3 krávy a 3 jalovice; Jiřík Milkoč měl 26 korců, z kterých oséval oz. 4 a jaří 4 korce, měl 2 voly, 2 krávy a 2 jalovice; Ondřej Žaků v měl 30 korců, oséval 10 oz., 8 jaří, měl 2 voly, 4 krávy, 3 jalovice; Matěj Rezek měl 26 korců, oséval 10 oz., 5 jaří; choval 2 voly, 4 krávy a 6 jalovic.

Majitelé pustých a rozbořených gruntů selských: Vrchotovský 25 korců, Houser 33 korce, Netušil 26 korců, Prchal 36 korců a Štěpán 22 korce.¹⁶⁰²⁾ V r. 1716 bylo tu 9 sedláků a všichni měli 256 korců orných polí, z nichž obdělávali 60 korců, lad měli 31 a ostatek pustiny a porostliny; luk na 12 vozů sena a 3½ vozu otavy. Koní bylo ve vsi 5, volů 10, krav 11, jalovic 10, ovce 4, svině 3 a kozy 3.¹⁶⁰³⁾

Spojovacích prostředků ani silnic vůbec nebylo. Teprv r. 1890 byla do obce zdejší vedena odbočka ze silnice černokostecké v délce 1100 m nákladem 3540 K a r. 1904 prodloužena tato silnice skrze ves přes potok až k číslu 16. nákladem 2200 K. Roku 1906 vystavěna silnice od fary k samotě ⁴⁰⁶v „Louce“ a r. 1907 vystavěla knížecí správa ratajská odbočku do Talmberka, odtud k Ratajům a do Sázavy.

Potok Úžický, který není regulován, škodí v čas přivalných dešťů lukám i polím v míře velké, má původ v bahnitých lukách u „Sloupu“ poblíž křižovatky silnice černokostecké a ratajské. Vytékal v minul. století z velkého rybníka, který byl vypuštěn a v luku proměněn. Po de vsi byly ještě dva rybníky, které v neznámé době byly vysušeny a v luka proměněny.

Škola. Až do r. 1767 byla mládež zdejší přiškolená z části do Rataj, z části do Uhl. Janovic. Téhož roku byla nadační listinou Marie Terezie, vévodkyně Savojské, roz. z Lichtenštejnů, zřízena škola o jedné třídě v Úžicích. Patronát převzalo panství ratajské a na věčné časy

bylo přičteno škole darovati ročně 25 zl. stř., 2 sáhy štěpin a dvě kopy otýpek k vytápění školy.

Z nadační listiny vyjímáme: „poněvadž jsme uvázili, že na býv. panství hrabat Kinských r. 1764 od nás koupeném, dosud jen 2 školmistři, totiž jeden v Ratajích a druhý v Janovicích byli ustanoveni, kam poddané děti z vesnic až 1½ hod. vzdálených na učení pohodlně docházeti nemohou a proto mnohé bez vyučování jsou, rozhodli jsme se, že naším nákladem ještě jednu školu a to v Úžicích právě vystavěnou chceme svobodně nadati, aby děti našich poddaných byly školmistry bezplatně v křesť. učení, ve čtení, psaní a počítání vyučovány.“ Dávka naturální za odměnu učitelů ustanovená byla však r. 1889 částí per 189 zl. vykoupěna a z knih vymazána, což minist. výn. 12. června 1889 čís. 6.060 schváleno bylo. Naturalie byly za to tak upraveny: 4½ m dříví štěpinového a 4½ m dříví kuláčů, čehož se dostává škole zdejší až dosud.

Vyučování se počalo v nové škole r. 1767 a přízemní budova tato stojí pod č. 21. dosud. R. 1833 obdržely Úžice povolení rozšířiti školu o druhou třídu. A poněvadž dosavadní škola nestačila, vystavěla vrchnost novou dvoutřídní školu o jednom poschodí, ve které se vyučuje od r. 1834 až dosud. Starou školní budovu koupil občan Klouda, „kaprál“ zvaný. Původně byly přiškoleny: Úžice, Čekanov, Talmberk, Chrastná, Karlovice, dvůr, hospoda a chalupa, Smrk, Smilovice a Chlum. Při rozšíření školy na dvoutřídní byly ještě přiškoleny vzdálené osady Mirošovice (do r. 1897), Opatovice (do r. 1863), Staňkovice, Samopše a Mrchojedy (obě poslední do r. 1881).

V r. 1880 přistavěla obec k dosavadní budově dvě třídy a tři byty pro učitele. Přístavba tato stála 18.000 K. Ve šk. r. 1880-81 rozšířena škola na trojtřídní a r. 1881/2 na čtyřtřídní. Týmž r. odškoleny Samopše a Mrchojedy. Mirošovice obdržely šk. r. 1892/3 exposituru a ta proměněna r. 1896/7 v samostatnou školu jednotřídní a Mirošovice ze škol. obce úžické vyškoleny.

V měsíci říjnu 1897 počalo se vyučování na nově zřízené dvoutřídní škole ve Staňkovicích a proto Staňkovice a později r. 1902 i Chlum byly z úžické obce školní vyškoleny a v Úžicích zůstala čtyřtřídní škola.

Služné učitelstva v Úžicích nebylo záviděníhodné. Teresia, vévodkyně Savojská, vydala r. 1766 nadační listinu pro stávající dvě školy na panství ratajském, a to v Uhl. Janovicích a Ratajích a touto nadační listinou zřizuje na svém panství školu třetí a ta jest v Úžicích a dává úžickému učitelovi 25 zl. stř., 2 sáhy štěpinového dříví a 6 kop otýpek. Takový plat měl úžický učitel až do r. 1841, ve kterémžto roce se jeho příjmy takto upravily: **1.** Z kostela v Podvekách 6 zl. c. m.; **2.** Od vrchnosti ratajské 10 zl. c. m.; **3.** Z c. k. normálního školního fondu na příspěvcích k služnému 16 zl. 57½ kr. c. m.; **4.** Provisorní dotace 8 zl. 43½ kr. c. m. ⁴⁰⁷**5.** Od školní obce a přiškolených osad 16 zl. 22 kr. c. m.; **6.** Výnos školy 6 zl. c. m.; **7.** Na školném za celý rok 61 zl. 53 kr. c. m.; **8.** Na darech novoročních 4 zl. c. m. Celkem na penězích 129 zl. 56 kr. stř. **9.** Dříví na vytápění dvou tříd: Z c. k. náboženského fondu 5 sáhů; Od vrchnosti 7 sáhů; Na opakovací hodiny nedělní dává vrchnost 1 sáh. Úhrnem 13 sáhů. Z tohoto příjmu vydati musel učitel za čištění školy, za štípaní dříví a za vodu z cizí studně 28 zl. stř.; takže mu zbylo služného jen 101 zl. 56 kr. stř. Školní pomocník měl platu 48 zl. stř. Z toho za stravu a prádlo platil učitelovi 36 zl. stř.; takže mu zbylo ročně 12 zl. stř. Tuto fassi podepsali v Úžicích 3. ledna 1841 a potvrdili: P. Ant. Keller, lokalista úžický, Alois Saitl, knížecí ratajský úředník, Egidius Lenes, učitel. P. Václav Schuster, mnichovický škol dozorce. ¹⁶⁰⁴)

Platy tyto potrvaly do r. 1858. Týmž rokem sepsána nová fasse - ovšem německá - kde vyzkazují se příjmy učitelovy na 563 zl. 56½ kr. stř. a z tohoto příjmu platí podučitelovi 150 zl. stř. takže zbylo učitelovi na platu 413 zl. 56½ kr. stř. a po odražení za čištění školy 25 zl. 40 kr. stř. ¹⁶⁰⁵) zbylo čistých 388 zl. 16½ kr. stř.

R. 1863 byla vydána opět nová fasse platů učitelových, ze které vyjímáme: **1.** Výpomoc ze všeob. školního fondu 16 zl. 57½ kr. stř.; **2.** Z obecních kas 17 zl. 19 kr. stř.; **3.** Požitkové fundáční z ratajského důchodu 10 zl. 50 kr. stř.; **4.** Ze jmění zádušního 6 zl. 30 kr. stř.; **5.** Školního platu 453 zl. 60 kr. stř.; **6.** Náhrada za vyučování chudých 8 zl. 92½ kr. stř.; **7.** Škola 6 zl. 30 kr. stř.; **8.** Novoroční dar 5 zl. 25 kr. stř. Celkem 524 zl. 64 kr. stř. Vydání učitelovo na po-

dučitele 150 zl. stř., na čištění školy 25 zl. 40 kr. stř. Zbývá učitelé příjem 349 zl. 24 kr. stř. K tomu měl na otop školy 13 sáhů dříví a 174 snopy pospóného. Fassi tuto 19. března 1863 v Úžicích sepsali a potvrdili: Karel Kaiser, farář. Václav Förster, učitel. Antonín Frank, školní dohlížitel.¹⁶⁰⁶)₄₀₈Tento plat požívali učitelé úžičtí až do nov. škol. zákonů.

Místodržitelství pro království České v Praze oznámilo obci úžické a farnímu úřadu v Úžicích přípisem ze dne 6. května 1866 č. 20.400, že patronát náboženského fondu dle § 1. zák. ze dne 13. září 1864 při zdejší škole pominul a c. k. okr. úřad v Uhl. Janovicích na základě toho vybídl farní úřad 11. května 1865 č. 1756, aby dal od zastupitelstva všech přiškolených obcí zvoliti dle toho zákona školní výbor.

Zvoleni byli: Jan Kmoch ze Staňkovic, Frant. Smrkovský ze Smrku, Václ. Beran z Čekanova, Josef Šedivý ze Samopše a Josef Bohata z Úžic.

Tento výbor spravoval školu až do nov. škol. zákonů. Za doby nynější jsou ke škole úžické přiškoleny: Úžice, Chrástná vzdálená 3 km, Čekánov 2½ km, Smrk 2 km, Talmberk 1,6 km a Smilovice 1,4 km.

Posloupnost učitelstva. Václ. Procházka (1707-1805), Bernard Čížek (1805-1826), Jiljí Lenes (1826 † 1851). Od r. 1834 na dvoutřídní škole: Pospíšil (?), Pilát (?), Pospíšil Josef (do 1845), Vincenc Nagl (1845-47), Antonín Macháček (1847-), Josef Vach (1847-54), Jos. Železný (1852-54), Václav Förster (1854-69), Jan Vomáčka (1855-57), Jan Dražil (výp. 1857/8), Jan Pešek (1855-60), Frant. Ludvík (výp. 1860), Jos. Hrbek (1861), Jan Hamáček (výp. 1861/2), Václ. Liska (uč. 1862-69 a říd. od 1871-99), Frant. Dražil (1869-70), Jan Kunst (výp. 1871-73), Jan Piša (výp. 1873-74), Václ. Němeček (výpom. do února 1875), Čeněk Kalandra (1875-79), Frant. Rajský (6 měs. v r. 1879), Ant. Bláha (učitel sázavský, vypomáhal do konce r. 1879), Karel Cvrček (výp. do r. 1881).

V r. 1880 a 1881 doplněna škola na čtyřtřídní a byli tu ustanoveni: Ant. Brynych (1880-88), Vojt. Šťastný (1881-85), Frant. Kačír (1881-87), Leop. Němeček (výp. 1885), Ant. Procházka (1885-91), Jan Pouš (1887-97, také 5 let na exposituře v Mirošovicích), Boleslav Ždímal (1888-92), Eduard Lanč (1891-1900 a byl také zat. správcem školy), Jindřich Slaviček (1892-94), Jos. Fiala (1892-93), Ant. Pavlík (1893-97), Ant. Volenec (1894-1903), Karel Sladký (1898-1904), Jarosl. Polák (1899-1910), Frant. Doskočil (říd. od r. 1900 dosud), Rudolf Šporcl (1903 ½ r.), Josef Vlasák (1904-1906), Jos. Kos (1904-1905, pak od 1/9 1906-31/8 1910), Klára Tvrđíková (1904-1905), Antonie Šulcová (1905 dosud), Bohuslav Myslivec (1906-07), Marie Pilbaurová (1908), Marie Vyskočilová (1908-09), Zdeněk Ledr (1910-11), Frant. Macháček (1910 dosud), Jaromír Doskočil (1911-12), Jaroslav Pischl (od roku 1911 dosud).

Místní škol. rada. Předsedové: Jan Hromas, předseda starého školního výboru, pak předseda m. š. r. (1867-70), Josef Kašpar (1870-73), Josef Petr (1873-76), Josef Jareš (1876-79), Frant. Bělohávek (1879-83), Václ. Polák (1888-94), Josef Jareš (1894-1900), Jos. Honig (1900-1911), František Plzák (1911 až dosud).

Školdozorcové: Do r. 1880 nebylo žádného. Josef Petr (1881-85), Karel Honig (1885-88), Václ. Polák (1888-93), Jan Kašpar (1893-96), Jos. Honig (1896-1903), František Zámotný (1903-1906), Frant. Plzák (1906-1911), opět Jos. Honig (1911 dosud).

Ručním pracím ženským bylo povoleno vyučovati 1. lednem 1885 a prvou učitelkou byla Anna Vomáčková do 31/12 1886, Magda Libánská (do 1892), Marie Lisková (1892-98), Anna Lisková (1898 dosud).

Fara a kostel. *Napsal František Doskočil.* Farní kostel Blahoslavené Panny Marie Nanebevzaté v Úžicích stojí na vršíčku uprostřed vesnice na ploše 284 m². Pochází ze XII. století a patří proto k nejstarším svatyním Mariánským v Čechách. Vypíná se tu jako „castellum“ uprostřed opevněného hřbitova na místě staroslovanského valu. Soudí se, že byl postaven za šestého opata sázavského Sylvestra (1135-1161)₄₀₉ve slohu románském benediktýny tohoto kláštera, neboť sloh ten byl v klášterní huti stavební v Sázavě ve XII. století obvyklý. Toho

důkazem jsou románská okénka dvojitá, sloupkem dělená, ve věži, po dlouhá léta zazděná a teprv při opravě chrámu r. 1906 odkrytá. Nejstarší část kostela jest románská věž, ke které přiléhá kostelík v rozměrech skrovných. Je to severní polovina nynější lodi, kde zvenčí při restauraci objeveno také slepé románské okénko; evangelní loď nynějšího kostela pochází tudíž z té doby. Malá apsida presbytáře byla patrně polokružná.

Románský tento sloh kostela bylo pravdě podobno již za Reginharda z Met, osmého opata sázavského (1162-1173), který z vlasti své přinesl raný sloh gotický, v tomto slohu přeměněn a rozšířen.

V druhé polovici století XIII. a ve století XIV. ujali se kostela pánové z Talmberka u měli o něj velikou péči. Oni zajisté ve XIV. století původní presbyterium sbořili a dali postaviti prostornější gotické kněžiště, jak je dnes vidíme.

Kostel jest zbudován celý z kamene, a sice věž a severní strana kostela z kamene tesaného, jižní strana z kamene lomového, což vyniklo, když r. 1906 při restauraci byla omítka vnitř i vně otlučena, zdívo zvenku očištěno, vyspárováno a zůstalo nenahozeno, čímž nabyt celý chrám vzezření původního starobylého. Při tom byla objevena ještě dvě zazděná gotická okénka v jižní lodi, z čehož se poznává, ze tato část pochází z pozdější doby.

Kostel se dělí ve dvě části: presbytář jest menší a vyšší, v podobě pětiúhelníka. Strop jest sklenut goticky a má 6 žeber, které klenbu rozdělují na 6 polí, sbíhajících se ve svorníku, na němž se spatřuje vytesaný znak pánů z Talmberka, jako patronů kostela.¹⁶⁰⁷⁾ Žebra spočívají na konsolách, které mají⁴¹⁰⁾ podobu hlav lidských a postav zvířecích. Presbytář, končí trojhrannou apsidou. Zvenku presbytáře je 6 pilířů opěrných.

Druhá část kostela je loď, poměrně nižší presbytáře, podoby obdélníkové, oddělené od presbytáře vítězným obloukem. Strop je rovný, rákosový.

V kostele jest celkem deset oken, osm velkých a dvě malá. V presbytáři je 5 vysokých oken s got. ostěním z nučického pískovce, která pořízena při restauraci chrámu 1906. V lodi jsou 2 veliká okna románská a dvě malá gotická okénka, druhdy zazděná, a na kůru je veliké románské okno.

Kostel má dva vchody a sice hlavní románský na straně západní a vedlejší gotický na straně jižní. Dveře jsou nové, dubové. Ke kostelu na straně jižní přiléhá malá sakristie s valenou klenbou. Sakristie má samostatný vchod ze hřbitova. Loď ukončena kůrem a věží. Kůr spočívá na železných traversách a byl zřízen r. 1896. Z téhož roku jsou též varhany, zhotovené firmou Antonína Mölzera z Kutné Hory nákladem 1462 K. Nová střecha byla dána na chrám r. 1862 a r. 1913 pokryta moravskou šupinatou břidlicí. Na jižní straně kostela jsou sluneční hodiny vkusně orámované s novým gotickým nápisem: *hodina gest abychem zesna powstali.*

Hlavní oltář postavený v renaissančním slohu byl r. 1908 tak schátralý, že nesnesl žádné opravy a proto nahrazen oltářem novým ve slohu gotickým provedeným r. 1910 firmou Jos. Krejčík z Prahy. Nový oltář jest zdoben sochou Panny Marie Nanebevzaté a sochami sv. Václava a sv. Lidmily,

Starý oltář, rovněž velmi cenný, měl tento nápis: LETHA PANIE 1668 DNE 3. SEPTEMBRIS VROZENY PAN PAN FRANTISSEK MAXYMILYAN / LEOPOLD Z TALMBERGKA PAN NA HRAZENICH RATTAGYCH ČZERNEM BLATIE TALLMBERGCZE TEŽ VROZENA / PANI PANI EWA RÉGINA ZTALLMBERGKA ROZENA KVSTOSSKKA SZVBRZYHO A ZLYPKI GAKOZTO PANI MANŽELE / SWOGI TENTO OLTARZ A KAZATEDLNV KECZTI ACHWALE NANEBE WZETI BLAHOZSLAWENE PANENCZE / MARIGY WYZDWHNVTI AVDIELATIDALI KTERYMZTO BVH WSSEMOHAVCZY SKRZE PRZYMMLVWV / BLAHOZSLAWENE PANENKY MARIE SWE SWATE BOZSKE POZEHNANI WLASCZE SPOLV DOBRE SETRWA / NI A POTOMTO ZDE CZASNEM ŻYWOTIE WNEBY SLAWV WIECZNAV DATI RACZ AMEN.

Deska s nápisem tímto je uschována na paměť zakladatelů a velikých dobrodinců chrámu tohoto z rodiny talmberské ve farní budově.

⁴¹¹⁾ Menší postranní oltář v lodi je zdoben sochou sv. Josefa a pochází od téže firmy jakož i

gotická kazatelna. R. 1906 pořízen boží hrob ve slohu gotickém podobně od téže firmy.

V presbytáři na zdi visí štítek, na kterém jsou vyobrazeny znaky: Františka Maximiliana Leopolda z Talmberka a jeho choti Evy Reginy z Talmberka, rozené Kustošky ze Zubřího a Lipky. Křtitelnice jest trojohá, ze dřeva řezaná, barokní, na způsob starých křtitelnic cíno- vých. V sakristii chovají se krásné paramenty kostelní.

Věž je 34 m vysoká. Má ve výši 4 okenice, pod nimiž jsou výše zmíněná dvojité slepá románská okénka, sloupkem dělená. Věž má baňovitou střechu pobitou plechem, ukončenou lucernou a pozlacenou makovicí. Ve věži jsou tři zvony. Dva z nich umístěny jsou vysoko vedle sebe. Menší pochází asi ze XVI. století a má nahoře tento latinský, vypouklý, gotický nápis.¹⁶⁰⁸) *Avemariagratiaplenadominustecum* atd., tímto malým got. písmem bez všelikého rozvržení slov a interpunkce. Ukončen řádek touto ozdůbkou. Zvon jest beze všech ozdod a bez letopočtu.

⁴¹²Větší zvon nese český nápis: LETA PANIE MCCCCCLXCIX TENTO ZWON LIT A ROKU MDCCCVII BIL PRZELIT KECTI ACHWALE PANU BOHU A MATCE BOZI DO AUZITZ. L. F. Nahoře je nápis pražské huti zvoňarské: ANNA KÜHNER 1807.

Zvon je zdoben na jedné straně reliefem P. Marie s Ježíškem a na protější straně reliefem sv. Floliána. Mimo to má nahoře dva pásy ornamentů a při dolním obvodu jeden pás. Malý zvonek - umíráček - jest umístěn v lucerně. R. 1914 pořízeny z daru knížete Jana II. z Lichtensteinje, majitele panství ratajského, věžní hodiny nákladem 800 K a to firmou Adamovou z Čáslavě.

Kolem kostela na ploše 18 a 38 m² rozprostírá se hřbitov. Jest obehnán vysokou zdí a posázen stromovím listnatým. Starých železných křížů tepané práce zde není.

Fara založena ve XIV. století vrchností ratajskou. V seznamu plebanií pořízeném r. 1344-50 arcibiskupem Arnoštem z Pardubic nalézá se také kostel úžický a to v dekanátu kouřimském, kamž odváděl 24 groše pololetního desátku.¹⁶⁰⁹) Později přidělena plebanie úžická k vikariátu mnichovickému a dnes náleží k černokosteleckému. K osadě farní náležejí tyto osady: Úžice, Čekanov, Talmberk, Chrastná, Karlovice, Smrk, Smilovice, Chlum, Staňkovice, Mirošovice a Františkov. Tyto osady dávaly desátek faře ratajské; zdejší fara dostávala jenom desátek částečný, který byl později vykoupen a změněn v název „služba za letník“.

Posloupnost farářů. Fara osazena byla před r. 1377 knězem Janem a po smrti jeho zvolen Tomáš z Konce ku podání patrona Jana řečeného Ptáček z Rataj¹⁶¹⁰) a po něm kněz Vavřinec. V r. 1395 uváděl zdejší farář jména neznámého faráře do Rataj.¹⁶¹¹) R. 1414 byl zde farář Bohuslav, r. 1447 Matyáš, profes. kláštera sv. Prokopa na Sázavě.¹⁶¹²) Od doby husitské nebylo farářů v Úžicích a kostel přifařen jako filiální k faře ratajské, což potrvalo do r. 1782.¹⁶¹³) Císař Josef II. zrušiv kláštery, skonfiskovav jejich jmění, utvořil ze statků těch fond pod názvem „Náboženská Matice“. Obnoviv mnohé zrušené fary, obsadil je správci (lokalisty) duchovními a vykázal jim důchody z „Matice náboženské“. K těmto obnoveným farám náležela i osada úžická již r. 1782.¹⁶¹⁴) Od té doby jest patronem kostela a fary „Matice nábož.“ R. 1854 byla lokalie prohlášena samostatnou farou.

Od zřízení duchovní správy r. 1787 vykonávali tu církevní záležitosti až do 18. srpna 1791 faráři ratajský, kam Úžice pod správu duchovní odkázány byly. Teprv samostatný lokalista byl Longinus Fischer (1791-1807) a v roce 1808 vypomáhal kaplan ratajský Josef Loos. Od r. 1808-19 byl lokalistou Jan Mayerhöfer, administrátorem ½ r. 1820 Josef Kamareit, lokal. Frant. Lenk (1820-23), administ. opět P. Kamareit do r. 1827, lokal. Antonín Keller (1827 až 1845), administrátor Josef Jerie (1845-46), lokal Jan Dík (1846-52), administrátor Jan Kroupa (1852-53).

Prvním skutečným farářem byl Josef Kosinka (1853-55). R. 1856 vypomáhal Václav Rothberger, kaplan ratajský; adm. Josef Streichsbier (1856), Karel Kaiser, farář (1856-68), Frant. Havlíček, adm. (1868-69), Josef Streichsbier, farář (1869-77), Adalbert Zyka, adm. (1877-78), Frant. Kubín, farář (1878), Frant. Libovický, adm. (1878-79), Vojt. Šrámek (1879-82), Petr

Kabát, adm⁴¹³nistrátor (1882-83), Frant. Bečka, adm. (1883-84), Josef Slavík (1884-87), Václ. Čermák, farář ratajský vypomáhal v srpnu 1887, Josef Pacák, adm. (1887), Tomáš Prusík (1888-92), Jarosl. Pazderka, výp. (1891-92), Václ. Černý, adm. (1892), Ant. Ječmen, farář a Jan Divišek, kaplan z Rataj, vypomáhali posledního čtvrt roku 1892, Josef Prskavec (1893-94). Em. Fiala, adm. (1894-95), Em. Příbyl, adm. (1895), Kašpar Ibl (1895 až dosud).

Dějiny. V letech 1284-86 byl nejvyšším purkrabím hradu pražského Hroznata z Husic (Úžic),¹⁶¹⁵) Hroznata byl z rodiny pánů Talmberků a měl štít s leknínou. Jemu náleželo tehdy zboží ratajské a v něm byly zapsány také Úžice. Hroznata rozdělil zboží toto synům a Úžice případly z polovice Heřmanovi z Úžic, kdežto druhou polovici připsal synu Arnoštovi,¹⁶¹⁶) ve které byl i hrad Talmberk.

Arnošt počal se nyní psáti „z Talmberka“ a stal se takto praotcem pozdější linie pánů z Talmberka.¹⁶¹⁷) Zemřel u vysokém věku.

Hroznata zdvihl se se svými syny proti králi a statky jejich byly králem Václavem II. zabrány a připojeny r. 1293 k statkům královským. Mezi těmito statky byla i ves Úžice (polovice). Hynek z Dubé, purkrabí domažlický, doslal nařízení, aby u přítomnosti mnohých zemanů statek objel a odevzdal ke statkům arcibiskupství pražského. To stalo se r. 1295,¹⁶¹⁸) a 11. dne měs. srpna odevzdány statky, tedy i Úžice právoplatnou listinou praž. biskupovi Tobiášovi z Bechyně.¹⁶¹⁹)

Koncem XIV. stol. připomíná se několikrát jako patron kostela úžického Diviš z Talmberka.¹⁶²⁰) A byl li Diviš patronem kostela, jistě mu i Úžice aspoň z polovice náležely.

R. 1487 koupil od Viktorina knížete Minstrberského Bohuslav ze Švamberka a na Zvíkove zboží ratajské s Pirkštejnem se dvorem a městečkem Ratajemi, a Úžice byly v tomto zboží obsaženy.¹⁶²¹)

A když r. 1528 v měsíci prosinci trhem postoupil rytíř Václav Robmhap ze Suché panství ratajské pánům Slavatům, byly při zboží tom také Úžice.¹⁶²²) A Diviš Slavata 3. února 1552(54) prodal rytíři Malešickému z Černožic zboží své v Ratajích a Talmberku, a tu připadla i druhá polovice Úžic k panství rytíře Malešického.¹⁶²³)

R. 1636 byla paní kácovského a ratajského zboží Benigna Kateřina z Lobkovic a ta podržela sobě Kácov a zboží ratajské prodala 20. září 1636 Frydrychovi z Talmberka za 70.000 zl. rýn. a ke zboží tomu dle odevzdávací listiny patřily již celé Úžice.¹⁶²⁴) A Úžice zůstaly již nepřetržitě přiděleny při zboží ratajském a sdílely pak dějiny i osudy jeho. (Viz Rataje Hrazené.)

Úžice mají svou školu, faru, poštu, teleg., četnickou stan. a obvodem zdravotním náležejí do Rataj Hrazených.

Nejbližší nádraží jest Nový Dvůr nad Sázavou u Rataj na míst. dráze Kolín-Čerčany.

414 VAVŘINEC. (VAVŘINEČ.)

Na vyvýšenině as 400 m. nad Adrií rozkládá se 4 km severozápadně z Uhl. Janovic a 23 km jihozápadně z Hory Kutné, při silnici okresní do okresu kouřimského vedoucí obec Vavřinec. Pod obcí zřime rozsáhlý rybník zvaný „Velký Vavřiňák“, k němuž vyvýšenina se sklání. Na stráních těch až k potoku Žižovskému, kterýž „Vavřiňákem“ protéká, jsou zestaveny domy obce vavřinecké a rozdělují se na Velkou a Malou stranu.

Osada jest prastará a zajisté založena současně s kostelem od mnichů sázavských. Konvent svatého Prokopa na Sázavě provozoval až do spustošení kláštera r. 1420 podací právo při chrámu vavřineckém a tož dá se na jisto postavit, že obec tato založena byla mnichy sázavskými a také přijala jméno své od patrona sv. Vavřince, jemuž kostel zasvěcen jest.

Vavřinec má 88 domů se 54 obyv., z nichž jsou 2 vyznání israelského. Domy kryty jsou ponejvíce došky, pak šindelem, taškami, břidlicí a lepenkou, ale porůznu již prokukují stavby nové a slušné. Zařízení bytů ustoupilo přepychu modernímu; taktéž i kroj a nábytek. Stavení hospodářská rozkládají se ve dvou řadách podél silnice, která tu probíhá na dvě strany, a to: k

Církvici, k Zás mukám a k Uhl. Janovicům. Na větší návsi stojí kostel, na druhé menší jest rybník „Lomeček“ - ovšem živen jen vodou dešťovou.

Hlavní zaměstnání obyvatelstva jest zemědělství, pak nádenictví a řemeslo; ženy pletou v zimě kabátky, karkulky atd. a dávají je do obchodů janovických. Mládež vyšlá z povinnosti školní navštěvuje buď školu měšť., buď rolnickou anebo jde na studie. Ostatní věnuje se hospodářství na majetku svých otců nebo jde na řemeslo. Nejoblíbenějším řemeslem jest obuvnictví a krejčovství.

Nejstarší rodiny jsou rodina Ulmanova, Růžičkova, Kovářova a Šourkova. V r. 1651 bylo zde 8 sedláků, 4 chalup. a 5 zbořených chalup. Měli celkem 362 korce orné půdy, pusté 46. Osávali ozimem 103 korce, jaří 75; ostatek úhor a lada. Měli potahů 23, krav 44, jalovic 36, ovcí 18 a vepřů 19.¹⁶²⁵) R. 1671 byli zde tito sedláci a chalupníci: Kvaček Pavel, Klouda Jan a Tomáš, Jan Bazid, Matěj Říha, Jiří Kovář, Matěj Kvaček, Stolín Václav, Dostal Martin, vdova Hrušková Anna, Kšikal Jiřík, Čurda Jan, Kabeš Martin a Sobotka Jan, mlynář budský, má svůj mlýn o 1 kole. Všichni měli 355 korců pozemků, orných 105, lada 48, a pustých a porostlín 202 korce; lučin na 29 vozů sena a 13 otavy. Drželi 14 koň. a 26 vol. potahů, 28 krav, 25 jalovic, 22 ovce, 10 sviní a 8 koz.¹⁶²⁶) V r. 1758 měl Vavřinec 8 sedláckých, 4 chalupnické a 5 pustých gruntů; náležel sem mlýn pod Vavřincem, mlýn Nouzov, Buda myslivna, krčma a pila.¹⁶²⁷)

R. 1713 prodal 16. dne měs. října Václav Norbert hrabě Kinský ze Vchynic a Tetova dědičný mlýn panství rataj. ve Vavřinci se 2 slož., pilou a 3 stoupami Vítovi Stehlíkovi a jeho dědicům za 350 kop gr. miš., který složil ihned při podpisu 50 kop; ostatek se zavázal každoročně o termínu sv. Havla složit do důchodu ratajského 15 kop až do zaplacení trhové ceny. Zaručují se Václav Vinkler a Václav Sekvart, oba sousedé ratajští. Platu bude povinen ročně odváděti 90 zl., polovici o sv. Janě Nep. a druhou o Vánocích beze všeho upomínání, počínajíc rokem 1714. Další puntíky ustanovují ostatní podmínky smlouvy. R. 1733 dědil mlýn i s pozemky po ř otci syn Václav Stehlík tak, jak otec smlouvou vázán byl - pod týmiž podmínkami s doplatkem dosud dlužné trhové ceny a výplatou matce a ostatním dětem. K mlýnu náležejí mleči z Vavřince, Chmeliště, z Černého Bláta, a těm musí mlynář, když toho sousedé žádají, přede všemi jinými mleči obilí semlíti.¹⁶²⁸)

Druhý mlýn k Vavřinci náležející byl mlýn Veverovský, blíž dvora církvického ležící. Vyhořel r. 1721 a přišel všecek majetek mlynáře Jakuba Veverky k zmaření. A on, aby všelikou nesnáz snad a bez snadu netrpěl, prosí opata a celý konvent kláštera svatoprokopského, aby mu ⁴¹⁵dali nový zápis na mlýn tak, jak jej po ř otci byl nastoupil, protože zápis ten ohněm zmařen byl. Mlýn měl 2 složení a stoupu, 15 str. polí, luk po dvou kupách, na 1 vůz sena.¹⁶²⁹)

R. 1788 měl Vavřinec 37 pop. č.,¹⁶³⁰) r. 1848 měl 82 pop. č. se 481 obyv.,¹⁶³¹) r. 1890 měl 89 domů s 500 obyv.¹⁶³²) a r. 1910 dle nejnovějšího sčítání 88 domů se 454 obyv.^{1633a})

Okolí vavřinecké jest podnebí mírnějšího a krajina dostatek lesy a stromy osázena, proto velice zdráva. Nakažlivých nemocí nebylo a není; toliko r. 1866 navštívila také naši obec cholera, a ač dosti bylo nemocných, nikdo z nich nezemřel.

Obecní majetek záleží z domku č. pop. 13 a z polností ve výměře 19 ha 14 a 8 m², z nichž obec platí 57 K 30 h přímé daně. Výměra celé obce jest 540 ha 27 a 66 m², ze kterých se odvádí ročně 2865 K 06 h přímé daně. Názvy pozemků: Veverov, Varadín, v Hanovém, Vrše u Dubu, Obora, za Březí, Pěšinky na Veselých koních atd.

Z rybníka „Vavřinačka“ vytéká potok Vavřinský, kterýž později zove se Kouřimka a v dolním toku Vírovka. Na pozemcích u Vavřince pěstuje se hlavně ječmen a žito, méně pšenice. Luka jsou zde výborná, poněvadž se častěji hnojí a podvodňují. Pěstování stromů věnuje se dostatek času i pile, kteráž také se slušně odměňuje, poněvadž ovoce se zde výborně daří; méně ovšem zahrádnictví. V obci je školka stromů ovocných i lesních. Krajina vavřinecká jest hojně stromy osázena, což na příchozího činí slušný dojem. Deště jsou vydatné. Krupobití

zřídka a je neškodné.

Škola. Obec vavřínecká má trojtřídní školu. Než v obci vůbec škola byla, chodily děti z Vavřince do školy jesuitské do blízkého Žišova, kde měli kutnohorští jezuité residenci a školu. Po zrušení kláštera byl ve Vavřinci pokoutní ⁴¹⁶učitel beze zkoušek, vysloužilý to voják, který učil děti čísti, aby prý se aspoň modliti pak uměly. Chodil dům od domu.

R. 1785 povoleno vrchností černokosteleckou, že si mohou zařídit a vydržovati školu a školního učitele osadníci sami. Vrchnost toliko naturalie přispívala. Škola ta byla v domku č. 20. Kol r. 1830 vystavěli občané školu novou o jedné třídě v čísle 42 a to za 7000 zl. šajnu a v té se učilo až do roku 1881.

R. 1880-81 byla na pozemku č. 85 vystavěna dle plánů inž. Jana Zvoníka z Uhl. Janovic nákladem 12.000 zl. nová škola, v níž dnes tři třídy umístěny jsou. Počátkem škol. roku 1881/82 byla účelu svému odevzdána a škola byla o druhou třídu rozšířena.

Ve staré budově, která byla za 2.510 zl. rak. čísla odprodána, vyučováno bylo v jediné třídě 150 žáků a poněvadž r. 1882 bylo 245 žáků, byla 1. ledna 1883 rozšířena na trojtřídní.

Po odškolení Černého Bláta do Staňkovic zbylo 210 žáků a škola zůstala trojtřídní.

Až do vydání nových zákonů školních byla farní škola vavřínecká podřízena vikariátu černokosteleckému. Patronem byla c. k. Náboženská Matice.

Učitelé mívali za plat jen sobotales a nějaké naturalie. Chodili psátí tři krále a o Řehoři dostávali vejce.

Ale již r. 1850 byla zřízena fassa, v níž příjmy učitele takto se vykazují: Hotově platu 163 zl. 19½ kr. stříbra, 2 strychy žita, a 7 dolnorakouských sáhů polenového dříví. Tak tomu bylo až do zavedení nových školních zákonů.

Posloupnost učitelstva. Pokud se zjistiti dalo, sestavili jsme posloupnost učitelstva takto: František Boháček (snad do r. 1816), Gothard Sýkora (1816-35), Josef Železný (1835-1852), Jos. Kvaček (1852-81), říd. Jos. Křemen (1881-89), Jos. Pospíšil (1881-91), Jan Louda (1883-88), Jos. Chalupa (1891-93), Josef Brunclík (1888-90), Adolf Novák (1889-90), opět Josef Křemen (1890-99), Bedřich Hlaváček (1883-98), Frant. Roubínek (1899 říd. dosud), Ferd. Kozdera (1898-1900), opět Bedřich Hlaváček (1898-1901), Frant. Šmat (1900-10), Antonín Löfler (1900-01), Emil Ledr (1901-02), Rudolf Liska (1902 † 03), Helena Volfová (1903-05), Kamila Kořínková (1905), Zdeněk Ledr (1906-09), Bohusl. Jelínek (1909-15), Oldřich Bláha (1910 dosud).

Místní škol rada. Předsedové míst. škol. rady: Jan Šourek (1869-73), Antonín Švarc (1873-80), Josef Batelka (1880-86), Frant. Šourek (1886-88), Josef Starý (1888-93), Ant. Skála (1893-97), Antonín Kubelka (1897-1900), Josef Šourek (1900...)

Míst. dozorcí: Josef Kyselý za doby star. zákonů (od r. 1854-62), Josef Batelka za doby star. zák. (1862-70), za nov. zák. (od r. 1870-73), Frant. Šourek (1873-82), Josef Macháček (1882-85), Karel Linhart (1885-88), Jan Šourek (1888-91), Josef Ulmann (1891-1909), Bohumil Svoboda (1909 dosud).

Ve škole vavřínecké vyučuje se také hospodářství (zelinařství a štěpařství) a od r. 1883 zavedeno vyučování ženským ručním pracím. První učitelkou byla Ant. Křemenová (1883-99), pak Anežka Plevová (1899-1906), Leopoldina Šporclová (1906-7) Anna Šťastná (1907-12) a nyní Marie Zvonečková (1912 dosud).

Přiškolené obce: Vavřinec, Chmeliště, Církvice, Nouzov mlýn, Týnice a Buda myslivna. Poslední čtyři místa náležejí do pol. okr. kolínského. V Budech jest také mlýn. R. 1900 při mlýně vystavěn hostinec k ubytování letních hostů, kdež najdou uprostřed lesů milého a zdravého pobytu. Také tu kaple ke cti P. Marie vystavěna a Kalvarie.

Kostel a fara. Chrám vavřínecký stojí na nejvyšším bodu návsi a imponuje gotickou stavbou svou nejen obci, nýbrž i celé krajině, neboť on i subtilná věž jeho vysoko nad krovem se pnoucí, rozhlížejí se v šíř i dál, jakoby byly hradem strážným pro daleké okolí. Stojí na místě, kde stával již v době prastaré kostelík založený benediktiny kláštera svatoprokopského na

Konfirmační knihy konsistoře pražské, kamž Vavřinec zařazen byl, praví, že r. 1359 konvent a opat kláštera svatoprokopského na Sázavě dali svolení, aby vavřinecký farář Velek s Petrem z Lovčic u Nov. Bydžova zaměnění mohli fary, a ordinariát pražský potvrdil směnu tuto 19. dne měs. února 1359. ¹⁶³⁴⁾ Z toho jde, že již ve XIV. století chrám tu stál a 1410 farním prohlášen. ¹⁶³⁵⁾

Tento původní kostel však, zdá se, že již zděným chrámem r. 1420 nahrazen byl, poněvadž týmž rokem odtržena fara od kláštera sázavského ¹⁶³⁶⁾ a vladykám Vavřineckým z Vavřince dostalo se podací právo a ti buď kostel opravili nepo zcela nově vystavěli.

R. 1559 byl chrám opět sešlý a nahrazen novým na témž místě. Důkazem toho nápis na zvonu z r. 1559, o němž se později zmíníme. A z nápisu toho je zřejmo, že kostel ten, jehož podací právo po zrušení kláštera svatoprokopského dostalo se vladykám zde usedlým, byl již v XV. století utrakvistickým a později v XVI. stol. až do r. 1623 stal se majetkem Českých bratří, kteří řečený zvon sem darovali. A Čeští bratři podobných nápisů rádi užívali. R. 1623 již fary vůbec nebylo a Vavřinec s Chmelištěm připadl k Ratajům a náboženské poměry měnily se tu dle víry vrchnosti. A osada se teprv až po reformaci vrátila k víře katolické a kostel vavřinecký stal se kostelem filiálním fary ratajské. ¹⁶³⁷⁾

Císař Josef, za jehož vlády se osířel chrám opět r. 1785 osazovati počaly, svolil, aby ve Vavřinci ustanoven byl zvláštní duchovní správce (lokalista) ¹⁶³⁸⁾; leč vrchnost ratajská - knížecí rod lichtenštejnský - odmítla patronátu jak nad kostelem tak i nad farou, a tak r. 1786 ujala se Vavřince Matice náboženská a osadila Vavřinec lokalistou, kterému vykázala služby 300 zl. stř. a vystavěla proň nové obydlí naproti kostelu.

R. 1854 proměněna lokálie ve faru a kostel lokální stal se farním. Tento kostel, kterýž tolik proměn přestál, scházal očividně, až sešel tak, že přese všechny opravy a přestavby obáváno větší nehorších.

Tak dospěl r. 1876. Týž rok zastaveny tu bohoslužby, kostel odsvěcen, zbořen a na témž místě postaven kostel nový, větší, který výstavností svou hlásati bude ještě pozdějším věkům nadšenost a obětavost občanů vavřineckých a patrona kostela tohoto - Matice náboženské.

Kostel byl dle plánů c. k. ministerstva kultu a vyučování nákladem patrona a za obětavého příspěví občanstva architektem Františkem Šmorancem z Chrudimi vystavěn a sice úhrnným nákladem 60.000 zl. r. č., počítaje v to i vydání toto: oltáře a kazatelna 1620 zl. (K. Šebor, řezbář v Turnově), oltářní obrazy 900 zl. (Vilém Kandler, akad. malíř v Praze), lavice a dvě zpodělnice 1300 zl. (Alois Bednářík, truhlář v Čáslavi), varhany 1800 zl. (Karel Šiffner z Prahy), pozlacovačské předměty 870 zl. (Vilém Kostečka z Prahy). Vedle toho byla pojata do celého nákladu práce ruční a potažní v celku vypočtena na 15.000 zl. r. č., kterouž zaplatili osadníci.

Nový chrám opět zasvěcen sv. Vavřinci, mučedlníku. Založen jest v podobě kříže o jedné lodi, kteráž jest k severozápadu obrácena. Důstojná výzdoba vnitřní zvyšuje dojem krásy a leposti; vše jest velmi vkusně a umělecky ⁴¹⁸ve slohu gotickém provedeno. Tak lavice, oltář, zpodělnice, kazatelna, křtitelnice a dvě kroupky, ¹⁶³⁹⁾ okna, varhany, strop, dveře, mříž ¹⁶⁴⁰⁾ před oltářem atd. vynikají jednoduchostí a ladnou souměrností. ¹⁶⁴¹⁾

Vnitřek chrámu jest držen v barvě světle zelené, vnějšek v bledě růžové, aby se rovnal barvě červenému pískovci nučickému, z něhož opěrné pilíře a některé hrany zdí složeny jsou. Římsy, podnože a ostění u oken jsou z bílého pískovce kutnohorského. V presbytáři goticky sklenutém jest zazděn svorník, na němž jest vytesán hrozen; jediná to památka ze starého kostela a snad to i důkaz, že býval podobojí.

Věž o čtyřech oknech sloučená jest s chrámem a touž vchází se hlavním portálem do chrámu, kterýž jest 33 okny osvětlen. Ve věži jsou dva zvony: první starý s nápisem: „Bude-li Pán Bůh s námi, kdož bude proti nám. Letha Panie 1559“, darovaný Česk. bratry. Druhý zvon pochází z r. 1877 a jest zhotoven v Hradci Králové bez nápisu a bez jména zvonařova. Na ma-

lé vízce visí sanktusák. Nad portálem jest v tympanonu vysekán tento nápis: Ku / Slávě Boží / a ke cti / Sv. Vavřince / vystavěn I. P. 1876-77 / za vlády císaře a krále / Františka Josefa I. / nákladem náboženské Matice / a obcí přifařených.

Stavba chrámu vavříneckého byla koncem září 1877 dokončena a 14. dne měsíce října t. r. J. E. kardinálem pražským Bedřichem ze Schwarzenberka vysvěcena.

Kdy fara založena a farní stavení vystavěno, o tom není zaručených zpráv. Že však již r. 1359 byla zde farní osada, která od nepaměti patřila klášteřu sázavskému, jest jisto.¹⁶⁴²) A byli zde kostel farářem osazován, zajisté také stálo již i farní stavení. Nynější fara pochází z doby josefínské a byla nákladem Matice náboženské vystavěna. Kdo stavbu a zač provedl, anebo kdo plány zhotovil, není známo. Však i nynější budova farní je stavení vetché a zasloužilo by též radikální změny. Fara i kostel byly v XV. století podobojí, v XVI. a XVII. století náležely Českým bratřím a r. 1785 byly již osazovány kněžstvem katolickými.¹⁶⁴³)

Pokud z pramenů bylo lze zjistiti, byli ve Vavřinci tito kněží. V XIV. a XV. století sídli zde již plebáni, kteří směnou svá místa nastupovali. První byl Velek, pak Petr Lovčický, Jan (1365), Klement (1407), býv. misionář choru P. Marie v kostele pražském, Vavřinec (1411), Hynek, oltářník kaple P. Marie před hradbami města Lípy, od září 1411, Petr, syn Prokopův z Kouřimě, býv. oltářník kaple sv. Hedviky na Vyšehradě, Jakub († 1416), Přibík ze Smilovic (1416), a potom Václav z Chroustovic, kněz diecese litomyšlské.¹⁶⁴⁴)

Pak nastala doba podobojí a fara vavřínecká obsluhována byla faráři utrakvistickými a později bratrskými; zápisků z těch časů není, až zase r. 1786¹⁶⁴⁵) byl ustanoven lokalista Karel Petr (1786-1801), Ant. Götz (1801₄₁₉až 1804), Ant. Kruhař, administrátor (1804-5), Jan Staněk (1805-14), Ant. Štulfa (1814-27), Jan Holub, administrátor (1827-28), Matěj Štokl (1828-1834), Václav Linda, administrátor (1834), Ant. Pokorný (1834-38), Václav Hanuš (1838-53), Josef Jerie, adm. (1853), Václ. Hänzl, prvý skutečný farář (1854-57), Ant. Malý (1857-74), Frant. Matoušek (1874-85); za tohoto faráře vystavěn nový kostel. Výp. kaplani v případě onemocnění faráře: Kamil Janeček (1884-85), Fr. Bejček (1885-86), Jos. Krch (1886-91), substitut Jan Hnídek (1890-01), farář Jan Pelikán (1891-1914), admin. Jarosl. Karpíšek a od 1/9 1914 Jan Konečný, farář, vikář střídniectví černokosteleckého a čestný kníž. arcib. notář.

Ve Vavřinci stávala již ve XIV. stol. tvrz a při ní poplužní dvůr s poplužím. Připomíná se dosud, že stávala i s dvorem na nynějším čísle pop. 1., kteréž dnes náleží vdově Anně Petržilkové, kde dosud z ní zbylá přízemní klenutá jizba se ukazuje. Říká se tu „ve tvrzí“, ač již o valem a příkopech není ani památky. Dvůr byl v XVIII. století emfyteuticky prodán a pozemky mezi familianty rozděleny. Z býv. stájí a koníren jsou nyní dvě čísla domovní a to 2. a 43. Klenby a pevné zdi ukazují na jejich stáří. Při r. 1318 připomíná se vladyka Stězimir z Vavřince a choť jeho Vratislava.

Listina z r. 1394 svědčí, že tato větev vladkyň vavříneckých byla také ma₄₂₀žitelem sousedních Zásmuk. Ješek, řečený Bartuš ze Zásmuk, seděním na Vavřinci, odkázal jednu kopu grošů čes. úroků kostelu zásmuckému na výroční mši.¹⁶⁴⁶)

Když klášter sázavský husity rozbořen a mniši klášter opustili, ale v Sázavě byli někde v nájmu a správu duchovní vedli,¹⁶⁴⁷) dostalo se tehdy právo podací i s ostatním zbožím kostelním, kteréž klášteru náleželo, v majetek zde usedlým vladykám. Že však z té doby pramenů spolehlivých se nedostává, nejsme s to najisto postaviti osoby, které byly v držení Vavřince. Ale již počátkem XVI. století vyskytuje se Vavřinec při statku Chmelišti a náležel tudy ke statku ratajskému,¹⁶⁴⁸) neboť při r. 1528 se praví: Václav Rabmhap, rytíř ze Suché, prodal panství ratajské i s dědinami Chmelišti a Vavřincem¹⁶⁴⁹) s podacím kostelním, které on, rytíř Václav Rabmhap přikoupil od Křištofa z Udímě, majitele Žišova a přivtělil k panství svému ratajskému.¹⁶⁵⁰) Brzo po té koupil celé zboží rytíř Ladislav Malešický z Černožic. A tak zůstal Vavřinec i dále při zboží ratajském, neboť při prodeji Rataj Benigně Kateřině z Lobkovic i ještě Frydrychu z Talmberka dne 20. září 1636 (vklad) byl Vavřinec v soupise statku toho.¹⁶⁵¹) Od té doby sdílel osudy panství ratajského až do roku svobody.

Vavřínc má faru, školu; poštou náleží do Církvice kouřimské, telegrafní a četnickou stanicí i zdravotním obvodem do Uhl. Janovic. Nejbližší nádraží jsou Hatě na míst. dráze Kolín-Čerčany.

VES NOVÁ.

Západně Uhl. Janovic asi 3 km při silnici černokostelecké leží osada Ves Nová. Rozprostírá se na místní odbočce silnice černoblatské ve výši asi 400 m n. A. Z Hory Kutné počítá se sem 21 km stranou jihozápadní. Nová Ves má dnes 33 pop. čís., ve kterých žije 189 obyv., vesměs náboženství katolického. R. 1844 bylo zde 30 domů a 190 obyv.¹⁶⁵²⁾

Domy stavěny jsou ve dvou rovnoběžných řadách, mezi kterými vedena jest silnice a řadami těmito utvořena obdélníkovitá náves. U každého domu jest zahrada s obyčejným ovocným stromovím. Stavěny jsou z tvrdého materiálu a jejich starý doškový kryt se v poslední době zaměňuje taškami. Starých staveb tu není a kraj i nábytek zmodernisován.

Hlavní živností obyvatelstva jest zemědělství. Chudší lid chodí na práci ke dvoru černoblatskému a uhlířskojanovickému. Doma se hospodaří na zdejších poměry velmi intensivně.

Nejstarší rodiny jsou rodina Brožova, Čuchalova, Hudcova, Hudkova a Povejšilova. Mládež škoie odrostlá zůstává dílem při svých rodičích a ostatní jde do větších měst na řemeslo a také se pak v místech těch usazuje. I dívky tak činí. Jdou na služby do Prahy a do Vídně a málokterá se odtud vrací.

Obecního majetku osada novoveská nemá. Výměra celé obce jest 109 ha 60 a a přímé daně platí 616 K 84 h. Jména tratí: Švamberk, Mýtka a na Hraničkách. Dešťů hojně, největší počet srážek na jaře a v létě. Bouře silné v měsíci červenci a srpnu. Krupobití časté, ale neškodné. V r. 1840 měla Nová Ves 36 domů s 215 obyv. a 2 rodinami židovskými. Také tu byla krčma.¹⁶⁵³⁾

Dějiny. Nová Ves již názvem svým ukazuje, že nenáleží mezi starobylé osady, nýbrž že založena v časech dozrých. Čteme, že byla Nová Ves založena r. 1793.¹⁶⁵⁴⁾ A poněvadž celé okolí tehdejší bylo v majetku zboží černoblatského, tož můžeme směle tvrdit, že osada tato založena byla na místě některého ⁴²¹pustého nebo kmetického dvora, o nichž časté zmínky v dějinách statku černoblatského se činí. A kol dokola prostírají se pozemky náležející ještě dnes k Černému Blátu. (Také možno připustiti, že pozemky, na nichž povstala tato osada, náležely ke dvoru ostašovskému, kterýž r. 1792 zrušen a rozprodán.)¹⁶⁵⁵⁾

Toto zboží bylo král. fiskem prodáno r. 1623 Marketě Trčkovně z Lípy,¹⁶⁵⁶⁾ která se prodala za Jiříka z Talmberka pána na Hrazených Ratajích a tomu Marketa přinesla je věnem.¹⁶⁵⁷⁾ Tak dostalo se zboží toto ke zboží ratajskému, na jehož pozemcích vznikla koncem XVIII. stol. osada nová, které dáno jméno Ves Nová.

A tato osada na blatských anebo na ostašovských pozemcích založená připadla dle stávajících zákonů v poddanost milostivé vrchnosti ratajské a zůstala tam až do roku svobody a sdílela také osudy její.

Nová Ves byla přiškolená do Uhl. Janovic a když r. 1896 zřízena škola ve Staňkovicích byla sem přiškolená, ale r. 1906 byla odtud vyškolena a opět do Uhl. Janovic přiškolená. Farou, poštou, telegr., četnickou stanicí i zdravotním obvodem náleží do Uhl. Janovic. Nejbližší nádraží je v Uhl. Janovicích na dráze Kolín-Čerčany.

VESCE. (VESTEC.)

V jižním směru z Uhl. Janovic 7,5 km vzdáleně leží při silnici kácovské poblíž osady Nechyby asi 450 m n. A. dvůr Vesce, jinak v lidu nazývaný Vestec.¹⁶⁵⁸⁾

Když Frant. Václ. z Manšwertu a Helfenburka prodal na Rovensku roku 1697 svůj statek Vesce, ves a tvrz, bylo ve smlouvě po prvé psáno Vestec.¹⁶⁵⁹⁾ Od té doby vyskytovalo se jméno to občas a nechybíme, řekneme-li, že takovým způsobem i u nás (snad i od Němců)

Vestec byl pojmenován. Tento poplužní dvůr má své jméno po zakladatelích a po sídle vлады z Vesce, o kterých se již v XV. věku v listinách činí zmínka. V XVI. století byl v držení Vesce vладыka Petr Veska z Vesce a ten sobě dal zboží své vložiti do desk zemských.¹⁶⁶⁰) Po jeho smrti dědili zboží otecké děti Martin, Jan, Marie, Eva a jejich strýc Václav Veska z Vesce. Popl. dvůr ve Vesce obdržel r. 1550 Martin;¹⁶⁶¹) ten r. 1570 zemřev zanechal zboží své dětem Janovi a Duchkovi. Eva, jejich teta a dcera Petrova, zdvihla se proti nim a chtěla, aby jí podíl otcovský i strýcovský vyplatily.

R. 1575 se Jan a Duchek s tetou Evou smířili, také vypořádali a popl. dvůr Vesce sobě podřželi. Teta Eva však měla jednu výminku splniti, totiž zaplatiti 5 kop věna Anně, vdově po Martinovi Veskovi z Vesce a to roku následujícího také vykonala.¹⁶⁶²)

R. 1448 bojovali Petr z Vesce a Vaněk z Vesce při dobytí Prahy s Jiříkem z Poděbrad¹⁶⁶³) a Karel z Vesce na Krasoňovicích svědčil 11. dne měsíce listopadu r. 1512 před komor. soudem Janu Kácovskému z Olbramovic.¹⁶⁶⁴) Jsou-li tito spříznění s rodinou držitelů tohoto zboží veseckého, nelze ničím doložiti.

⁴²²R. 1604 připadl popl. dvůr Vesce Adamovi Slavatovi z Košumberku ke statku čestínkostelskému¹⁶⁶⁵) a později dostal se v držení zboží kácovského a tu zůstal již až na naše časy. Před r. 1421 jest dvůr Vesce zařazen ve statcích svatoprokopských na Sázavě; zdali to jest popl. dvůr, o němž právě píšeme, Krásl sám nemůže zjistiti.¹⁶⁶⁶)

Dvůr Vesce náleží k obci zbizubské; přiškolen je do Podvek, ale mládež tamní navštěvuje nyní exposituru zbizubskou, farou patří do Rataj, poštou a telegr. do Uhl. Janovic, četnickou stanicí a obvodem zdravotním do Kácova. Nejbližší nádraží je Nový Dvůr u Rataj na místní dráze Kolín-Čerčany.

VÍSKA,

dvůr, půl hodiny z Čestína směrem jižním, při okr. silnici čestínsko-jiřícké, ležící ve výši asi 450 m n. A., tvoří s osadou Kněží a Čenovicemi katastrální i politickou obec. (Celý katastr vykazuje 695 ha 42 a 28 m² a platí 3318 K 53 h přímých daní.

Dějiny. Čenovice držel v XV. století Jindřich Popel z Vesce, a k osadě té náležel poplužní dvůr zvaný Víška. Týž prodal dědictví své 13. června 1489 Slavatovi z Chlumu a Košumberka, pána na Čestíně Kosteletě.¹⁶⁶⁷) Během času dostala se Víška i s jinými statky k panství zručskému.¹⁶⁶⁸) Bohuslav Kalenický z Kalenic, pán na Zruči, prodal r. 1547 svému bratru Jáchymovi díl statků otcovských a v díle tom byl mezi jinými i popl. dvůr Víška.¹⁶⁶⁹)

⁴²³Jáchym zemřel r. 1609¹⁶⁷⁰) a před smrtí svou r. 1608 dne 15. měsíce července prodal Víšku Karlu Čejkovi z Olbramovic a na Kácově a připojil jí ku svému statku, kamž náležela až do r. svobody¹⁶⁷¹) a sdílela slasti i strasti statku tohoto.

Víška náleží školou, farou, čet. i telegr. stanicí i zdravotním obvodem do Čestína. Nejbližší nádražní zastávka jsou Chabeřice na dráze Posázavské.

VLKOVÁ. (VLKOV.)

Z Uhlířských Janovic 7 km jižně leží při odbočce okr. silnice do Čestína vedoucí ves Vlková - jinde také Vlkov¹⁶⁷²) zvaná. Z Hory Kutné počítá se tam 26 km. V osadě této jest 38 pop. čís. s 232 katol. a 2 židov. obyv. V r. 1787 bylo tu jen 18 pop. č.,¹⁶⁷³) r. 1848 bylo 24 pop. č. s 165 obyv.,¹⁶⁷⁴) r. 1890 bylo zde 41 pop. č. s 245 ob.¹⁶⁷⁵) a r. 1900 39 domů s 244 obyv.¹⁶⁷⁶) Domy rozestaveny jsou po zahradách bez ladu. Stavěny jsou z materiálu měkkého, novější již z tvrdého. Spodní část z kamene a cihel. Kryty jsou došky a mnohé mají lomenice s kabřincí bez nápisu.

Taškami kryto je 6 čísel. U čís. 12. jest zachovaný, ač již přestavovaný starý vjezd. V zahradách pěstují se všechny druhy ovoc. stromů. Pěkné stromořadí u silnice a malé sady u č. 12.

a 18. Nábytek i oděv zmodernisován, ač ještě ku konci min. století se český starý ráz nábytkový zachovával.

Nejstarší rodiny jsou rodina Smolíková, Bohabojova (přes 200 let), Vernerova, Sadílkova a Javůrkova. V r. 1781 byly tyto nejstarší rodiny: Bohabojova, Dědouškova, Přenosilova, Peroutkova a Adamova.¹⁶⁷⁷⁾

Hlavní zaměstnání obyv. jest zemědělství, nádenictví a řemeslo; jsou zde obuvníci, krejčí, zedníci, tesaři a truhláři. V zimě kácí lid v lesích dříví palitelné, s kterým jezdí se na trhy do měst a městeček; dívky a ženy pletou karkulky, kabátky a vykonávají i ostatní domácí práce. Mládež škoie odrostlá zůstává doma při hospodářství, nebo jde do služby a na řemeslo.

Majetek obce měří 14 ha 34 a 26 m² pozemků, z nichž se platí 36 K daní. Výměra celé osady jest 180 ha 31 a 38 m², za něž se odvádí ročně 800 K 36 h přímé daně. Luk není mnoho, ale v nížinách se racionelně pěstují.

Ve Vlkové bylo r. 1690 pět usedlých sedláků, 2 chalupníci a 1 zahradník (domkář) a měli celkem 226 korců polností, z nichž osévali 65 ozimem a 62 jaří; ostatní byly úhory, lada a porostliny. Měli 7 koň., 6 vol. potahů, 27 krav, 22 jalovice, 63 ovce a 24 prasata. Chalupa Nováková měla 11 korců, ale bývala posázena černým lesem a těch lesův se ujímala vrchnost kácovská.¹⁶⁷⁸⁾

Dějiny. V osadě vlkovské stávala již v nejstarší době tvrz, po které dnes není ani stopy. Stávala pravděpodobně na dnešním pop. č. 10. Byla sídlem vladyk Vlkovských z Vlkové a Dálkovic, kteří dali osadě jméno a to zajisté potvrzuje naši doměnkou, že osada slula Vlková, poněvadž vladkové nepsali se z Vlkova a Dálkovic, nýbrž z Vlkové a Dálkovic.

⁴²⁴A tuto doměnkou potvrzuje Aug. Sedláček, když praví, že Vlkov ves blíže Uhl. Janovic se zove Vlková,¹⁶⁷⁹⁾ A v kutnohorské památní knize při r. 1359 zaznamenáno, že Purkhart hrabě z Maidburku prodal se svolením císaře Karla Malešova a Vlkovou klášteru sedleckému.¹⁶⁸⁰⁾ Lze tedy Vlkovou počítati mezi starobylé osady s tvrzí nepochybně již nejméně z XIII. století.

V Arch. česk. čteme: „R. 1511 dne 6. listopadu Prokop z Vlkové svědčil proti p. Říčanskému na Podmokách, že bral z lidí p. Michala Slavaty na Čestíně Kostelety a je pánu neodváděl. Tak vzal od Duba z Kasanic 3 kopy a VIII. gr. a neodvedl je. A Jíra Fučík z Vlkové praví: „Jest mi to v paměti, že jsem dal p. Václ. Říčanskému, když u našeho pána byl purkrabím, 54 gr. bílých. Z toho mne neupomínal nikdy až teprv.“ A Jířík z Vlkové vypovídá: „Že jsem dal p. Václ. Říčanskému, purkrabím p. Michala Slavaty, XX.ti grošův bílých a on mi jich zapfel. Potom sem naň svídomie uvedl, že mi se seznal.¹⁶⁸¹⁾

R. 1527 byl zboží kolínského písařem Jan Vlkovský, za něhož věž zámecká byla tak chatrná, že hrozila sesutím. Vlkovský žádal 1529 komoru, aby sem vyslala Mistra Benedikta (Reyta), nebo některého jiného mistra, aby ji ohledal.¹⁶⁸²⁾ Koho sem komora skutečně poslala, není zaznamenáno.

R. 1537 s'tati jsou v Praze na Pohorelci Jaroslav Kapoun ze Svojkova, pán na Běruničkách a Jan Vlkovský z Vlkové, že cizí kšaft zfalšovali, a co jiným kšaftováno bylo, to pro sebe napsali.¹⁶⁸³⁾ Bylo při tom lidu dráhně tisíc a oděnců 300. Byl-li tento Vlkovský spřízněn s rodinou vladyk zdejších, nelze zjistiti. Ale t. r. byl tento Jan Vlkovský z Vlkové pánem popl. dvora ve Vernýřově na Malešovsku.¹⁶⁸⁴⁾ Soudíme z toho, že byli tito dva Janové osobou jednou.

Jak dlouho byli Vlkovští pány a seděním na Vlkové, nelze zjistiti, neboť se již dále nedostává zpráv. Ale Vlková byla již v XVII. století bez tvrze a zařazena v téže době k statku kácovskému a sdílela pak osudy jeho až do roku svobody. (Ostatek viz Kácov.)

Pokoutní škola.

V časech josefínských byly zakládány školy ve městech a městečkách. Vesnicím se málo jen škol dostalo. A tak děti venkovské chodily 1-2 hodiny cesty do škol městských. Vlkovští

posílali děti své buď do Čestína, nebo do Uhl. Janovic aneb i do Rataj.

Jaká to byla návštěva, lze si každý domyslet; proto již záhy na počátku XIX. století pomysleli občané z Vlkové, aby si pořídili školu vlastní. A poněvadž se jim nijak nezdařilo, aby milostivá vrchnost školu zřídila, učinili tak mezi r. 1815 až 1820 sami. Založili si pro své děti a pro děti hroznické školu výsadní čili pokoutní.

O původu školy té nemáme žádných zpráv, teprv od r. 1843, ve kterémžto roce přijata do školy této mládež z osady boštické, Nov. Nesperic a Kobláska. V r. 1845 a 46 přijata mládež z Vesce, ze Zbizub, Opatovic a z Chalup, roku 1847-48 z Majelovic, Opatovic a Makolusk, takže v tomto roce byla škola rozšířena na dvě třídy. Poté přijaty děti z Nechyby Kácovské, ze St. Hutí, z Kochanova a Dol. Mlýna.

⁴²⁵Prvním známým učitelem byl Jos. Hofman, o němž ovšem není zprávy, kdy tu nastoupil a kdo před ním zde učiteloval. Teprv jeho nástupce Josef Houfek pobyl zde od r. 1842-56. Jemu děkovati dlužno za zprávy o škole této, poněvadž počal psát soupis žactva a třídní výkazy. Houfek byl již asi učitelem, poněvadž se psával „Expon. Schulgehilfe“ a po r. 1850 výsadní učitel a po r. 1856 psal se pouze učitel. Jaké bylo vzdělání jeho předchůdců, o tom není ničeho známo, ale Houfek byl již zajisté kursista semináře jičínského nebo královéhradeckého. R. 1856 odešel do Podvek domnívaje se, že tam se mu lépe povede nežli ve Vlkové. Po něm následoval Antoš Kaubek, kterýž tu prodlél do r. 1863. Tímto rokem byla škola uzavřena a Kaubek odešel pryč do své rodné obce.¹⁶⁸⁵⁾

Stůjž zde výpis z třídních výkazů této školy:

Škol. r.	Počet žáků		Škol. r.	Počet žáků		Škol. r.	Počet žáků		Škol. r.	Počet žáků	
	ve dny všední	v ne- dělní		ve dny všední	v ne- dělní		ve dny všední	v ne- dělní		ve dny všední	v ne- dělní
1842-3	22	19	1847-8	83	6	1852-3	68	16	1857-8	výkaz není	
1843-4	36	21	1848-9	89	25	1853-4	86	19	1858-9	57	16
1844-5	36	20	1849-50	výkaz není		1854-5	65	20	1859-60	60	15
1845-6	41	21	1850-1	60	23	1855-6	61	23	1860-1	40	14
1846-7	36	17	1851-2	56	12	1856-7	66	18	1861-2	61	16

⁴²⁶a na konci výkazu připsal učitel Kaubek: „Konec školy.“¹⁶⁸⁶⁾ Touto poznámkou není míněn konec škol. roku, nýbrž úplné uzavření této školy pokoutní, poněvadž t. r. byly obě osady, totiž Hroznice i Vlková přiškoleny do Uhl. Janovic. Ale sem mládež do školy vůbec nechodila, jednak pro přílišnou vzdálenost, jednak pro spory, které v Janovicích byly o stavbu budovy školní.¹⁶⁸⁷⁾

U věci stala se r. 1863 náprava. Obci majelovické bylo povoleno zříditi novou jednotř. školu a sem byla Vlková přiškolená, což trvá dosud.

Vlková - víska s krčmou a židovskou rodinou, byla až do konce XVIII. století přiřazena do Čestína,¹⁶⁹⁸⁾ později do Rataj a nyní náleží farou, poštovní a telegr. stanicí do Uhlířských Janovic, zdravotním obvodem do Kácova. Nejblížejší nádraží jsou Uhl. Janovice na dráze Kolín-Čerčany.

VRANICE.

Poněkud severozápadně od Kácova 4 km leží 400 m n. A. ves Vranice. Jižně obce pramení potůček, který se ústí do podveckých pramenů a s nimi za Pelíškovým mostem do Sázy. Nade vsí vypíná se vrch Lačný 446 m n. A. a v okolí jsou ještě mnohé bezejmenné vrchy, kteréž dosahují také téže výše.

Vranice mají 45 domů, až na jeden všechny přízemní, zděné a několik ještě zcela dřevěných. Kryty jsou taškami, šindelem a došky; v nich bydlí 267 obyvj., z nichž jest pět rodin evang. reform. (15 čl.) Nejstarší rodiny jsou zde rodina Červova a Tichých. Roku 1848 měly Vranice 36 pop. č. se 192 obyvj. a sluly již vesnicí.¹⁶⁸⁹⁾

Obec rozděluje se na Hořejší a Dolejší část, ale rozdělení to není nijak patrné. Za vsí stojí

dvě kapličky; jedna na stranu otrybskou, druhá na stranu kácovskou.

Obyvatelstvo žije se zemědělstvím a nádenictvím, poskrovnu jen řemeslem. Lid málo čte a mládež škole odrostlá zůstává doma, nebo jde do služby a na řemeslo. O vzdělání další se málo stará.

Obecní jmění záleží z obec. domku (pastouška), polí, luk a lesů ve výměře 10 ha 35 a, začez odvádí se přímé daně 38 K 69 h. Celá obec má výměry 402 ha 50 a a platí přímých daní 1480 K 97 h. Jména tratí: Lačný, Dudek, Závodí, Rokličky, Skalky, Ohrádka, Štadličky, Stádló, Zásuky atd. Deště, bouře a krupobití přicházejí od západu, ale jsou neškodné.

Obilí se daří tak jako v celém okolí, pole jsou dobře obdělána, ale na luka se zapomíná. Hlavní plodina je zde žito, oves a brambory. Ovocnictví není na stupni dokonalosti; za to lesní stromoví se velmi účinnivě pěstuje - ovšem jen stromy jehličnaté.

O obchodu a průmyslu nelze mluvit: schází zde prostředky komunikační. Obec vlastní silnice ještě nemá, spojení s okr. silnicí je nedostavěno. Poblíž obce vedla za starodávna zemská stezka k Pelíškovu mostu.

Řízení obec. jako v jiných obcích bylo před r. 1848 patrimoniální. Část obce náležela k dominiu kácovskému, část k šternberskému a ostatek byli svobodníci kraje kouřimského I. čtvrti.¹⁶⁹⁰⁾

Ke Kácovu náleželi r. 1715 čtyři sedláci a to Michal Štrouner (91 str. polností), Martin Steyskal (29 str.), Jiří Kubín (61 str.), Jan Kubín (33 str.). Celkem měli 8 koň., 6 vol. pot., 11 krav, 13 jalovic, 28 ovcí, 6 sviní a 3 kozy. Josef Wajgrt, kovář a Lukáš Miškovský, šenkýř pod šibenicí, oba kácovští poddaní.¹⁶⁹¹⁾ K panství českošternberskému náleželi r. 1717 také 4 poddaní sedláci, a to: Havel Pavlů, Jan Houdek, Matouš a Matoušek. Měli celkem 164 str. a 1 větel polností, z nichž osévali 65 ozim. a 73 jaří; ⁴²⁷měli 7 pot. vol., 7 krav, 7 jalovic, 19 ovec a 6 prasat.¹⁶⁹²⁾ R. 1725 náleželi k tomuto panství toliko dva sedláci. Adam Ulrich měl grunt za 80 kop míš., při něm bylo 22 korce polí a luk na 2 vozy sena. Nový zápis r. 1750 na Matěje Ulricha a jeho manželku. Tomáš Liška měl 22 str. pol. a ošacován na 80 kop míš. Na těchto gruntech zapsáno ½ železné krávy a kantorovi do Rataj 1 snop žita a 1 snop ovsu. Nový zápis r. 1765 na Jana Ulricha také na 80 kop gr. ošacován. Ulrich vystavěl si na svém pozemku chaloupku a roku 1792 zemřel. Chaloupka přešla na manželku jeho Annu provdanou za Prokopa Nepraše.

Svobodníci vraničtí, kteří měli titul „královští“ byli r. 1788 tito: Jiří Polesný, č. 1. (v tomto čísle bydlí žid), Jan Polesný, č. 2, Jan Červ, č. 3., Václ. Krátký č. 4, Pavel Krátký, č. 5., Václ. Krátký č. 6., Jan Filip, č. 7. (na obci), Václ. Pták, č. 9., Matěj Roháček, č. 25., Václ. Kubát, č. 26., Jan Polesný, č. 27., Frant. Vladyka, č. 28. (na obci), Frant. Filip, č. 29. (na obci), Václ. Mirovský č. 8., mlynář u Pelíškova mostu, Tomáš Kočí, č. 17. a Jan Heřman č. 16. u Pelíšk. mostu; všichni tři poddaní šternberského panství. Celý katastr vranický obsahoval 432 jitra 562 6□° polí; z čehož získali toho r. 91 míru pšenice, 3707 měř žita, 484 ječm. a 3375 měř ovsu. Luk měli 137 jit. 287²/₃□° a sklídili 305,05 ctů sena, 103,36 ctů otavy. Lesů jim patřilo 64 jit. 903□° a zdělali ročně 51 sáh kubický měk. dříví. Českošternberská záduš měla tu 5 jiter 270□° lesa. Ke kostelu otrybskému (panství českošternb.) náleželo 1700□° a ke kostelu podveckému (panství ratajské) 16 jiter luk.¹⁶⁹³⁾

Dějiny. Vranice jsou prastarou osadou. Již roku 1377 koupil zde Ahnik z Čestina Kostela se svým bratrem Zbyňkem, knězem, dvůr kmetcí s platem 80 gr. od Přibyslava z Vranic za 13 kop gr. č.¹⁶⁹⁴⁾ Kněz Zbyněk založil v Čestině Kostelet kapli sv. Kateřiny a zřídil tu čtyři oltářníky a vykázal jim mimo hojné pozemky i dostatečné platy na lidech na svém statku a Vranice jsou ve statku tom jmenovány. Víme, že náležela osada vranická v poddanost k panství kácovskému a šternberskému n. Sázavou a že jistá část obyvatelů, kterouž jsme slovně vypsalí, náležela mezi svobodníky kraje kouřimského I. čtvrti,¹⁶⁹⁵⁾ tedy obyvatelstvo úplně svobodné a na nikom závislé.

Na panství kácovské vedeno právo, když byli majiteli synové Jana Tetoura z Tetova Lev a

Frydrych a tu byly zapsány také ve zboží tom Vranice, což tu mají¹⁶⁹⁶), k rukám Křištofa Jandorfa z Jandorfu v 1000 kopách.¹⁶⁹⁷) Avšak Křištof nepodržel dlouho zboží tohoto, postoupil je rytíři Janu Čejkovi z Olbramovic a v soupisu byly také Vranice, což tu měl.¹⁶⁹⁸)

R. 1454 za panování krále Ladislava všecko zase do starých kolejí se vracelo, a zvláštní komise ustanovena, aby zkoušela zápisy na statky, jež od osob různých rozchváčeny a od císaře Zikmunda na jistých sumách zástavních zapisovány byly; tehdy měl rytíř Jan Čabelický ze Soutic zastaveny mimo jiné dvůr kmetci ve Vranicích.¹⁶⁹⁹)

Když Václav, syn Jana Čejka z Olbramovic, došed plných let statky dědil^{428a} se oženil, dal vložiti v nové dsky zem. manželce své Mandaleně ze Solopisk na svém zboží 1000 kop a v tom zboží byly také Vranice.¹⁷⁰⁰)

A zboží kácovské, které později bylo v majetku rytíře Karla Čejky st. z Olbramovic, syna Václavova, bylo r. 1624 zabráno, protože Čejka zúčastnil se povstání stavův a zboží bylo prodáno Janu Verdovi z Verdenberku.¹⁷⁰¹) Brzo pak byl pánem Kácova Jan Oktavian Vchynský ze Vchynic a Tetova, ale ten již r. 1628 prodal zboží Janovi de Vitte z Lilientálu a na Ratajích a Vranice byly v soupise zboží toho.¹⁷⁰²) Od doby této zůstaly Vranice, co ke Kácovu z nich náleželo, stále při zboží tom až do roku svobody a sdílely dějiny jeho.

Druhá část Vranic, která od r. 1242 ke hradu Šternberku náležela, byla majetkem pánů z Divišova.¹⁷⁰³) Z rodu toho přešlo zboží r. 1467 k ruce Zdeňka ze Šternberka, kterýž se proti králi Jiřímu vzbouřil. Král dobyl hradu r. 1468 a daroval zboží šternberské Čejkovi z Kunštátu a Burianovi z Lípy; ale vráceno Petrovi, synu Aleše Holického ze Šternberka a 5. prosince 1541 bylo zboží vranické, což tu měl, vloženo do nových desk zem. pro Jana Holického ze Šternberka,¹⁷⁰⁴) při jehož potomcích zůstalo až do vymření větve Holické ze Šternberka, z níž dcera Anna provdala se za Jana hraběte Götze. Dcera Götzova pojala za manžela hraběte z Roggendorfu, kterýž tu vládl do r. 1760. R. 1841 koupil zboží šternberské Zdeněk ze Šternberka, v jehož rodině se drží dosud. A vesnice Vranice a poddaní sedláci této vrchnosti nesli slasti i strasti zboží šternberského do r. 1848, kdy se stali vraničtí svobodnými, tak jako jejich sousedé a spoluobčané „vraničtí svobodníci“.

Také se setkáváme r. 1415 s Oldřichem z Vranic, kterýž podepsal (8) list, jímž čeští a moravští páni domlouvají otcům sboru kostnického pro upálení M. Jana a věznění M. Jeronýma z Prahy. Pochází-li z těchto Vranic a byl-li tu také pánem některého dvorce, nemohli jsme se dopátrati.¹⁷⁰⁵)

Vranice přiškoleny do Kácova. Ale zem. šk. rada v Praze ze dne 5. měsíce srpna 1912 č. I. 773/1 povolila jednotřídní exposituru. Vyučoval tu Bohušl. Janák a Jos. Balbín. Od vypuknutí války je neob. a v tuto dobu chodí děti opět do školy mateřské. Farou, poštou, teleg. i četnicou stanicí i zdravotním obvodem náležejí do Kácova. Nejbližší nádraží jest Kácov a Soběšín na dráze Posázavské.

VRANÍK. (VRANÍKY.)

Západně 3 km Hrazených Rataj a jihozápadně Hory Kutné 39,5 km při samých hranicích okr. hejtm. leží na úpatí vrchu Maní Hory (463 m) a Vrchu čeřenického (430 m) víska Vraník. Východně odtud jen několik minut vedle zalesněného pásma vrchů vine se křivolakým tokem řeka Sázava a těsně při levém břehu jejím vede dráha Posázavská, kde založeno nádraží Leděčko.

Ve Vraníku jest 5 pop. čísel, ve kterýchž žije 38 obyv. vesměs katolíků. Domky stojí porůznu v zahradách, ve kterých také se pěstuje stromoví. Jsou stavěny z tvrdého materiálu, ale kryty došky.

Obyvatelstvo žíví se zemědělstvím a nádenictvím. V zimě zdělává v panském lese dříví stavební i palitelné. Mládež škole odrostlá, která při otcově živnosti nezůstane, jde zpravidla do služby a na řemeslo. Nábytek i kroj moderní. Nejstarší rodina zove se rodina Richtrova.

⁴²⁹Obecní majetek záleží z pozemků 161 a 63 m², za něž se odvádí 3 K 31 h daní; výměra celé obce obnáší 33 ha 13 a 42 m², za něž se platí 95 K 40 h daní přímých.

R. 1710 byla víska celá zpusťlá a opuštěná. Vrchnost založila a vystavěla „na samotě“ dvě chalupy a usadila tu dva sedláky Tomáše Lišku a Martina Červinku, a dala každému 36 str. pozemků. Ti osévali ozimem 10, jaří 6 korců a měli 4 voly, 2 krávy, 2 jalovice a luk na 2 vozy sena.¹⁷⁰⁶⁾

R. 1734 byl „na Samotie, jenž sluje Vraník“ jeden sedlák, jménem Jan Vraník. V majetku jeho bylo 35 str. pozemků, z kterých oséval ozimem 11, jaří 7, a měl 2 potahy volské, 3 krávy, 2 jalovice a 3 prasnice.¹⁷⁰⁷⁾

V katastru josefinském uvádí se r. 1785 5 občanů: Ulrich, Chlumský, Vyhnanek, Hošek a Hejný. Jejich trati pozemků zvaly se: nad Požárem, pod Vraníkem, u Palouku pas-toušního, u Bělokozelské cesty a les u Žakovy hory a Horka.¹⁷⁰⁸⁾

Dějiny. Ve XIV. a XV. století byl ve Vraníku dvůr kmetcí s platem a náležel různým majitelům panství ratajského, ale ovšem se nikde o něm zvláštní zmínka neděje. Teprve v XVI. století zaznamenán v majetku Jana Čabelického ze Soutic.

Po jeho smrti dědil statky otcovské syn Prokop, kterýž r. 1538 zemřel. A manželka jeho Johanka, roz. Rendlová z Úšavy, dala sobě, jako poručnice nezletil. dítek, vložití v nové dsky zem. r. 1543, vedle kšaftu svého † manžela Prokopa celé dědictví, v němž také nalézal se kmetcí dvůr Vraník s platem a c. t. m.¹⁷⁰⁹⁾ tak, jak toho předkem Janem Čabelickým ze Soutic, potom Prokopem synem jeho a ona, po nich v pokojném užívání a držení byla.¹⁷¹⁰⁾ V XVII. století nacházíme Vraník při zboží kácovském, kteréž r. 1634 koupila Benigna Kateřina z Lobkovic od Anny z Glouchova (vklad ¹⁴/₄ 1636),¹⁷¹¹⁾ ale Rataje s mnohým jiným zbožím ještě toho roku 20. září prodala Frydrychovi z Talmberka J. M. C. radě, prezidentu nad apellacemi, místodržiteli a nejvyš. komorníku král. Českého za 70.000 zl. rýn.¹⁷¹²⁾ a ve smlouvě o koupených statcích byl Vraník dvůr s platem. Od té doby zůstal Vraník spojen až do roku volnosti se zbožím ratajským a děje jeho splynuly s dějinami zboží tohoto.

Vraník náleží školou do Čeranic (škol. okr. benešovský), farou, poštou, telegr. i četnickou stanicí a obvodem zdravotním do Rataj. Nejbližší stanice železniční jest Ledečko na místní dráze Kolín-Čerčany.

ZALÍBENÁ.

Jihozápadně z Hory Kutné 29,5, jihovýchodně od Hraz. Rataj vzduchovou čarou 4, po silnici však 7,2 km, leží na úpatí vrchů Čihadla (458 m), Tůmovky (416 m) a Sv. Havla (486 m n. m.) osada Zalíbená. Několik minut odtud na východ teče potůček Podvecký, který nese vody své do potoka Vranického. Osadou prochází silnice od Podvek a rozděluje se tu na Rataje, Otryby a na Český Šternberk. Jiných komunikací není.

V Zalíbené bydlí v 8 pop. čís. 39 obyv. katolíků. V roce 1848 bylo zde 5 pop. čísel s 30 obyv.¹⁷¹³⁾ a v r. 1870 v 7 pop. č. 54 obyv.¹⁷¹⁴⁾ Nejstarší rodinou je zde rodina Pudilova. Domy v malé osadě této jsou zděné, šindelem a došky kryty. Starobylých staveb s lomenicemi a svěráznými vjezdy zde není. Ovocné stromoví pěstuje se jen v zahradách a vedle cest bez jakéhokoliv výběru.

⁴³⁰Osada nemá obecního jmění žádného. Celá osada platí 182 K 35 h přímých daní. Jména trati: u čís. 6. říká se pod Hrází, pod Náhonem, Koudelka, Rybníček, Kolhaus atd. Na polích vyorávají se odpadky z barevného skla. Deště, bouře i krupobití přicházejí hlavně od západu, ale jsou neškodné.

Hlavní zaměstnání obyvatelstva jest polní hospodářství, nádenictví a práce v lese. Mládež odrostlá - až na malé výjimky - zůstává doma, slouží, nebo se věnuje řemeslu.

Dějiny. Zalíbená jest osadou mladší, poněvadž byla původně jen dvorem poplužním,¹⁷¹⁵⁾ který náležel i s Podveky ke zboží kácovskému, jehož majitelem byl Jan Čejka z Olbramo-

vic.¹⁷¹⁶) Tento Jan Čejka prodal některé statky hraběti Sezimovi z Vrtby a ten daroval je svému vnuku Václ. Holickému ze Šternberka, kterýž je připojil ke zboží českošternberskému.¹⁷¹⁷)

R. 1765 koupila Podveky, dvůr v Zalíbené i s lesem Ušálkem Maria Teresia, vévodkyně Savojská roz. z Liechtenštejna a přivtělila je k svému zboží ratajskému.¹⁷¹⁸)

Při dvoře v Zalíbené byly již asi před 200 léty skelné huti,¹⁷¹⁹) po kterých není dnes ani stopy, ale památky se po nich velmi často nalézají, neboť se dosud vyorávají odpadky skelné, odlitky skla barevného a kusy panví a j. v. A polní trat', na kterém asi huti stávaly, zove se ještě dnes zkomoleným jménem „Kolhaus“ = Glashaus.¹⁷²⁰)

R. 1792 byl dvůr zalíbený zrušen a na sedm usedlostí rozprodán.¹⁷²¹) Dnes rozmnožil se počet na 8 čísel. Dnešní pop. č. 1. a 2. upravena jsou na býv. poplužním dvoře. Číslo 1. náleželo Václavu Kmochovi a č. 2. Josefu Kolářovi. Čís. 3. připsáno jako společný domek k č. 1. a 2., č. 4. náleželo k č. 1., č. 5. bylo majetkem Josefa Pudila, číslo 6. Fr. Kmocha a č. 7. domek náleželo k č. 2. Dnes je č. 1 majetkem Jana Šourka, č. 2. prodal již r. 1884 notářskou smlouvou Jos. Kolář Frant. Vlasákov. ¹⁷²²) Číslo 5. prodal Josef Pudil v majetek lichtenštejnský a jest nyní hájovnou. Nově přibýlo č. 8., které sobě vystavěl na svém pozemku Josef Pudil a postoupil ho Josefu Hůlovi. (Dle zprávy obec. úřadu podveckého.)

Zalíbená byla již r. 1831 konskribována jako osada, kdežto dříve byla vždy samotou zvaná.¹⁷²³) Další dějiny Zalíbené jsou více méně spojeny se zbožím šternberským, kácovským a konečně i ratajským, ku kterémuž do roku svobody náležely.

Zalíbená náleží k polit. obci podvecké, farou, poštou, telegrafem, četnickou stanicí i zdravotním obvodem náleží do Rataj. Mládež chodila až do r. 1844 do školy ratajské, od té doby přískolena Zalíbená do Podvek.¹⁷²⁴) Nejbližší stanice železniční jest Nový Dvůr u Rataj na dráze Kolín-Čerčany.

ZBIZUBY.

Na počátku malého úvalu, končícího u mlýna chobotského blíže Kácova roztomilým údolíčkem, rozkládá se při silnici kácovské vesnice Zbizuby. Leží 483 m n. A, vzdálena z Hory Kutné 26,5 km jihozápadně a 7,5 km skoro týměž směrem z Uhl. Janovic. Čítá 44 pop. čísel s 334 obyv., z nichž je 11 evang. reform. Domy stavěny z kamene, kryty došky a taškami, stojí v řadách, tvoříce náves a ostatní jsou rozestaveny v zahradách porůznu. V zahradách se pěstuje ovocné stromovní všeho druhu.

⁴³¹Majetek obecní obnáší 16 ha pozemků, z nichž se platí 30 K 85 h přímé daně; majetek celé obce 382 ha 50 a za něž se odvádí 1254 K 75 h.

Nejstarší rodiny jsou rodina Čuchalova (skoro 200 let), Holubova, Lehkých, Kettnerova a Lejnarova. Obyvatelstvo žije se zemědělstvím a nádenictvím. Mládež škole odrostlá věnuje se obyčejně povolání rodičů, nebo jde do služby a na řemeslo.

R. 1600 měly Zbizuby mimo popl. dvoru, 1 sedláka, 1 stavení selské vyhořelé a 2 chalupnické. Sedlák měl 52 korce pozemků, z nichž oséval 10 ozimem a 8 jaří. Měl 2 pot. volské, 3 krávy, 3 jalovice, 2 ovce a 2 svině.¹⁷²⁵) R. 1617 byly tu dva sedláci Václav Čuchal a Jiří Čuchal. Prvý měl 44 korce, 9 orných, 5 lad a 29 pustých, a luk pod 4 vozy sena. Statek byl prošacovaný 2. dne měs. ledna 1726 na 160 kop gr. míš. a zapsán byl Václ. Čuchalovi s přísl. Chalupa Čuchalovská prošacována 2. dne měs. ledna 1726 na 80 kop gr. míš, a připsána Jiřímu Čuchalovi. Velikost chalupy v zápise vynechána. Také tu byli 2 zahradníci (domkáři) bez polí.¹⁷²⁶)

R. 1652 byli tu 3 sedláci, jeden nově usedlý, jeden pohořelý (ostává v něm podruh Jan Čepelák, pole leží ladem), 4 pusté grunty selské, 1 chalupník usedlý a 1 chalupa pustá. Měli 355 korců polí, z nichž osévali 46 ozimem a 33 jaří. Ostatek lada a porostliny. Ve vsi bylo 7 potahů koň., 6 volských, 16 krav, 15 jalov., 34 ovce a 18 sviní.¹⁷²⁷) R. 1669 bylo tu 11 usedlíků a měli 252 str. pozemků; osévali 58 str. ozimem, 46 jaří. Měli 11 koň., a 2 vol. potahy, 11 krav, 5 ja-

lovic, 15 ovec a 7 sviní, luk na 5 vozů sena. (Dva usedlíci v tomž roce sběhli a vrchnost gruntů se ujala.¹⁷²⁸)

⁴³²**Dějiny.** První písemné zprávy o Zbizubech zachovaly se nám z XIII. století, když byly sídlem vладыckým, na němž r. 1295 seděli Slávek a Jan vладыkové ze Zbizub a ti obcházelí z nařízení císařského hranice zboží ratajského.¹⁷²⁹) R. 1374 připomínají se bratři Markvart ze Zbizub a Příbík z Podvek, jako patroni kostela podveckého.¹⁷³⁰)

U Ortha a Sládka čteme, že Beneš a Ondřej bratři Roháčové z Libuně koupili r. 1382 některé dědiny ve Zbizubech.¹⁷³¹) (Ondřej, řečený Roháč, rád se také psávat ze Zvěstova.)¹⁷³²) Z jednoho tohoto bratra posel onen věhlasný Jan Roháč z Dubé a na Sioně.¹⁷³³) Na jiných dědinách či kmetcích dvorech ve Zbizubech seděli r. 1517 bratři Václav a Jan z Podvek. Jan z Podvek na Zbizubech žádal 1. dne měsíce června toho r. purkmistra, radu i vší obec města Kúřimě, aby jeho člověku Duchkovi, krčmáři, zadost učiněna byla za věc neslušnou, nepřátelskou, ba pohanskou, která se mu stala v domě Vratíkovu. Žádá, aby krčmáři byla škoda napravena a končí svou žádost: „nyní se stal počátek na člověku mém, snad by potom na mne přišlo skonanie.“ Datum Zbizuby fer. II. post festum Spiritus sancti anno ... XVII^o1734)

R. 1541 vložili sobě bratři Václav a Jan z Podvek na Zbizubech v nové dsky zem. dvůr kmecí, což tu mají a jak po otci svém od mnoha let v držení jsou.¹⁷³⁵) V druhé polovici XVI. století držel popl. dvůr s poplužím ve Zbizubech Petr Veska z Vesce a týž si jej dal i s ostatním zbožím vložiti v nové dsky zem.¹⁷³⁶) R. 1550 dělili se dědicové Veskovi z Vesce o zboží otec-ké a Zbizuby popl. dvůr s poplužím obdržel Jan Veska z Vesce.¹⁷³⁷)

Na jednom kmecím dvoře s platem před shořením desk zem. seděl Duchek, řečený Žalud, kterýž přešel v majetek rytíře Malešického z Černožic, pána na Hrazených Ratajích a ten před svou smrtí odkázal jej synům Václavu a Petrovi¹⁷³⁸) z Černožic a oni r. 1543 dali si majetek ten s příslušenstvím vtěliti v nové dsky zemské.¹⁷³⁹)

R. 1552 prodal Jan Veska z Vesce dědictví své popl. dvůr ve Zbizubech Janu Čejkovi z Olbramovic, kterýž jej přivtělil ke svému zboží kácovskému. A týž r. 1554 kšaftem, na základě mocného listu císaře Ferdinanda I. v úterý první po neděli postní, veškeren svůj majetek odkázal svému synu Václavu Čejkovi z Olbramovic a v kšaftu uvedeny také Zbizuby poplužní dvůr, což tu má.¹⁷⁴⁰)

Václ. rytíř Čejka z Olbramovic zemřel r. 1601 a Kácov poručil svému synu Karlovi.¹⁷⁴¹) Nový majitel zúčastnil se povstání stavů českých a byl za to r. 1624 odsouzen ku ztrátě polovice svých statků. I prodána byla tato polovice statků 4. dne měs. května 1623 Janu Verdovi svob. pánu z Verdenberku.¹⁷⁴²)

Svob. pán Verde dlouho statku neudržel, nastaly selské bouře a on prodal statek r. 1626 panu Oktavianovi Vchynskému ze Vchynic a Tetova,¹⁷⁴³) pánu na Chlumci a Zásmukách.

Ani z pán Vchynský z Tetova nepanoval tu dlouho, neboť již 3. dne měs. dubna 1628 prodal celé zboží kácovské Janovi de Vitte z Lilientálu, pánu na Ratajích Hrazených a ve smlouvě byly i Zbizuby, což tu má.¹⁷⁴⁴)

⁴³³Panství kácovské nebylo dlouho s Ratajemi spojeno; Kácov koupila paní Benigna Kateřina z Lobkovic r. 1636 a ve smlouvě byla i část Zbizub.¹⁷⁴⁵) Druhá část (menší) zůstala při ratajském zboží.

Od té doby zůstaly Zbizuby ve spojení nejen s Kácovem, ale i s Ratajemi a dějiny zboží toho jsou i dějiny Zbizub. Nynější majitel zboží kácovského jest císař Karel I.

Zbizuby náležely od r. 1857 školou do Podvek. Výnosem c. k. z. šk. rady pro království České v Praze ze dne 15. dubna 1911 č. I. 792 obdržely povolení ke zřízení dvoutřídní expositury; v níž vyučovali: Josef Hála, Václav Váňa, Oldřich Vodička, Václ. Kubálek, Václav Konvička, Karel Crkal a Rud. Krátký. Po čas války vyučuje jen ve třídě jedné Jan Charvát. Expositura náleží k mateřské škole podvecké a místní šk. rada a správa školy z Podvek jí spravují.

Zbizuby náležejí farou do Hrazených Rataj, poštou do Uhl. Janovic, četnickou stanicí a

zdravotním obvodem do Kácova. Nejbližší stanice železniční jest Kácov na míst. dráze Posázavské.

ZDERADINY. (VELKÉ, MALÉ A HROCHOVY.)

Asi 30 km jihozápadně od Hory Kutné a 10 km od Uhl Janovic jižně leží několik minut od silnice kácovské r. 1859 vystavěná trojbec zderadinská, kteráž rozpadá se ve Velké, Hrochovy a Malé Zderadiny.¹⁷⁴⁶) Tyto tři osady tvoří jednu polit. obec pod jménem Zderadiny. Průměrná výška n. A. počítá se na 440 m. V obvodu obce po straně východní teče údolím zvaným ve Štádlich potůček od Vlkové kterému zde „Vlkovka“ říkají a u lesa „Vlachovy“ do Losinského potoka ústí. Chobotem teče dále a u myslivny „Kozince“ proti nádraží kácovskému vlévá se do Sázavy.

V celé trojbeci zderadinské jest 36 pop. čísel, v nichž bydlí 221 obyvj., které se takto dělí: ve Velkých Zderadinách ve 22 domech bydlí 132 obyvj., v Malých Zderadinách v 7 domech 47 obyvj., v Hrochových Zderadinách v 7 domech 42 obyvj. Některé domy náležejí do Velkých, některé do Malých Zderadin. V obcích těchto obyvatelstva ubývá, poněvadž nenacházejíc tu dostatečného výdělků stěhuje se jinam; vedle toho bývalo v obci u nemajetných příslušníků mnoho pražských i vídeňských nalezců na vychování a dosti jich tu bylo ponecháno. - Dnes toho již není.

Domy zderadinské stojí dílem v řadách, dílem o samotě v zahradách a tvoří malé návsi. Stavěny jsou z tvrdého i měkkého materiálu, kryty došky, šindelem a taškami. Na domech není ani lomenic, ani kabřinců. V Hrochových Zderadinách je kromě zahrad pěkný ovocný sad náležející k panskému dvoru. Ovocnictví stojí na středním stupni, ač můžeme říci, že se poměrně malá péče jemu věnuje. V lesích pěstují se hlavně stromy jehličnaté, v menší míře listnaté.

Nejstarší rodiny jsou ve Velkých Z. rodina Černíkova (od 30 leté války) a Holubova, v Malých Z. rodina Lehkých a v Hrochových Z. rodina Kronusova a Hudcova. Kroj i nábytek zmodernisován na ujmu kroje a nábytku staročeského. Řemeslníci jsou zde zastoupeni krejčím, kovářem, truhláři, obuvníky a dámskými krejčovými.

Deště jsou časté, bouře též a větry převládají severní a západní. Krupobití postihlo krajinu naši v r. 1877 a r. 1905 a 1906. Následky jeho pociťovaly se zvláště od r. 1906 skoro plných pět let.

⁴³⁴Hlavní zaměstnání obyvatelstva jest zemědělství. V zimě vedle obyč. práce domácí dělají se košťata, koše a košíky, dere se peří, kácejí stromy v lesích panských a odváží se na jaře k řece dříví stavební. Mládež po vyjití ze školy zůstává po většině doma při hospodářství a řidčeji jde do služby, na řemeslo, anebo chodí na výdělek k panskému dvoru. Jest ponechána v prvním případě sama sobě nevzdělávajíc se vůbec, aneb jen nepatrně vlivem školy.

Obecní majetek v míst. obcích je tento. Ve Velkých Zderadinách chaloupka (pastouška) v ceně 1220 K, z níž se platí 5 K 60 h přímé daně; celá obec má výměry 137 ha 32 a 16 m² a platí 519 K 11 h daní.¹⁷⁴⁷) Malé Z. mají 217 ha 16 a 85 m² a platí 750 K 50 h přímých daní. Všechy tři obce mají 354 ha 49 a pozemků a odvádějí 1269 K 41 h daní. Luka se zavlažují potocem i dešťovou vodou a hnojí Thomasovou struskou a popelem.

Jména tratí: Velké Z. ve Štádlich, Hronovsko, na Žlabě, Vlachovy, na Kameništi, na Dolcích, na Klapačce; v Malých Z. Krejšice, nad Kolnou, nade Mlýnem, na Pastvišti, ve Slívovém a Hrochovy Z. r. 1788 měly v tratích tyto názvy: nad Loučkama, na Čihadle, u Zabitého a u Dubiny.¹⁷⁴⁸)

R. 1671 byli zde ve všech třech osadách tito sedláci: Mates Mach, měl 42 kor. pol., 2 koňské, 2 volské potahy, 3 krávy, 3 jalovice, 13 ovcí a 2 svině, Václav Šauer, měl 45 kor. pol., 2 koň., 2 vol. potahy, 4 krávy, 4 jalovice, 4 ovce a 1 svinu. Jan Mach, měl 43 kor., 2 koň., 2 vol. potahy, 5 krav, 3 jal., 3 ovce a 1 svinu. Půda u všech žitná. Grunt Šlechtovský a Moravců v úplně rozbořen a pole pustá, neobdělána.¹⁷⁴⁹)

Svobodníci. Ve Zderadinách bylo sídlo královských svobodníků, kteří náleželi k I. čtvrti římovických svobodníků kraje kouřimského.¹⁷⁵⁰) I byli ve Velkých Zderadinách r. 1788 tito: Jan Vosátka, Frant. Vosátka, vdova Maří Magdalena Černíková, Matěj Holub, Josef Černík, Jan Černík, Martin Bechyně, Karel Černík, Jos. Červ, Jos. Hroch, Anna Hrochová, vdova, Karla Červinky, chalupa svobodná, ale bydlí v ní žid Jarolím Šalomoun, chalupa Bechyňova pustá. V č. 14. je pastouška a v té bydlí obecní slouha Jan Rajtknecht. Také je zde panská chalupa kácovská, ale pole a luka náleží k petrovické záduši.

Měli 134 jitra $716\frac{2}{3}$ čtver. sáhů pozemků a sklídili r. 1788 pšenice $71\frac{13}{32}$, žita 1126, ječmene 233 a ovsy 978 měř, měli 68 jiter 26 čtver. sáhů luk a klidili 268.63 ctů sena, 116,33 ctů otavy, lesa měli 1 jitra 343 čtver. sáhů a sklízeli ročně asi 2 kub. sáhy dříví.

Ve Zderadinách Hrochových čili Kácovských byli r. 1788 královští svobodníci dva: Josef Hroch, č. pop. 17 a 18., Anna Hrochová, vdova král. svobod. z Velk. Z. č. pop. 15. a 16. (V čís. 15. bydlel obecní slouha.) Dále měli zde majetek sedláci Jan Hudek, Matěj Čepelák, Jiří Dudek (bydlel v Koblásku), Jan Bechyně, krčmář a č. 20. a 21. byl panský kácovský dvůr.¹⁷⁵¹) Tito jmenovaní byli poddaní kácovské vrchnosti. Všichni měli pozemků 185 jiter 69 čtv. sáhů a sklízeli 176 měř pšenice, 1396 žita, 365 ječm. a 1207 ovsy; luk měli 40 jiter 465 čtver. sáhů a sklízeli 80 ctů sena a 25 otavy a měli 18 jiter 157 čtver. sáhů lesa, z něhož ročně $17\frac{5}{8}$ kub. sáhů dříví měk. sdělali. Rolnický grunt Čepeláka Jiřího a Moravcův jsou docela pustý, stavení sbožené, role dílem zarostlé, dílem ladem leží. Půda dobrá žitná.¹⁷⁵²)

Ve Zderadinách Malých nebylo r. 1788 král. svobodníků, nýbrž zde byli jen poddaní sedláci kácovští a to Jan Hudec, Matěj Lehký, Frant. Mirovský, mlynář chobotský a Matěj Čepelák, obecní slouha. Všichni měli 70 jiter 822 čtver. sáhů pozemků a sklízeli 33 míry pšen., 634 žita, 42 ječ. a 592 ovsy, luk měli 23 jit. 798 čtver. sáhů, z nichž usušili 36 ctů, sena a 9 otavy, také měli $435\frac{24}{100}$ jit. 482 čtver. sáhů lesa a sdělali roč. $18\frac{1}{4}$ kub. sáhů měk. dříví.¹⁷⁵³) Ve Zderadinách vůbec byla tehdy 22 pop. čísla, kteráž náležela svobodníkům královským a počet obyv. páčil se na 98 duší.¹⁷⁵⁴)

Zvláštní vzpomínka na královské svobodníky zderadinské máme z roku 1646. Tenkrát měli na rozkaz c. k. krajského hejtmána kolínského zaplatiti vojenskou kontribuci v sumě 21. zl. 10 kr. stř. a kvitanci podepsal a peníze po dlouhé úradě přijal Conrád Aippel Regimentsfeldschärer. Actum Kolín ditto 4. Juni 1646. A z nařízení téhož c. k. krajského hejtmána ze dne 9. července 1646 měli zderadinští svobodníci postarati se o maso, pivo a chleba pro vojsko. Potraviny přijal a kvitoval 9. července 1646 Johann Schmitt, Furýr.¹⁷⁵⁵)

Pokoutní škola. Žáci zderadinští navštěvovali až do r. 1790 školu kácovskou, nebo žádnou. Toho roku zřídili sobě občané pokoutní školu v obecní pastoušce, v níž různí nezkoušení učitelé vyučovali. Platu stálého neměli, dostávali stravu po domech dle čísel, bydleli ve školní světnici, topivo si nosili žáci sami a také školu sami čistili. Učitelé byli dále odkázáni na milodary zámožnějších rodičů, a konečně co si který po hospodách vyhrál jako hudebník (muzikant).

V pozdější době zařízení vybírání platu školního. Vybíral jej kácovský farní učitel, kterémuž zderadinští učitelé byli podřízení a z toho platu jim dával služné. Kolik se jim služného dostalo, není nikde zaznamenáno. Jména některých učitelů se nám zachovala. Prvým byl uč. Kalita r. 1790, pak následovali: Košťál, Hoffman, Novák, Machula (od r. 1844-50). Špecinger, a konečně r. 1862 Šafařovský (mysl. desátník dělostřelecký).

⁴³⁶**Obecná škola.** R. 1862 obdržela obec zderadinská povolení zříditi jednotřídní školu veřejnou a ještě t. r. dosazen zkušební učitel Prokop Růžek, kterému bylo ponecháno vybírati si školní plat. Kolik vynášel, záleželo na tom, kolik bylo žáků, poněvadž všichni školné platili. Dle fassé z r. 1864 měl def. učitel jednotřídní školy školného, kteráž obec vybírala, 135 zl. 71 kr. rak. č., výnos z polí 17 zl. r. č., výnos z louky 6 zl. r. č., příspěvek z obec. pokladny 31 zl. 29 kr. rak. čís. Uhnem 190 zl. r. č. Nová fassé sdělána r. 1867 a potrvala do nov. škol. zákonů. Zní takto: Školné 132 zl. 99 kr. r. č., 20 zl. z fondů, 34 zl. 16 kr. z obcí a 23 zl. výnos z polnos-

tí, které manželé Jakoušovi a obec kobláská zdarma učitelé přenechali k užívání. Tedy celkový příjem: 210 zl. 15 kr. r. č. V Zderadinách v r. 1867. Václav Jakouš, patron školy a školodhlížitel. Karel Hadraba, farář kácovský. Prokop Růžek, učitel.¹⁷⁵⁶⁾

R. 1876 vystavěna nákladem obcí Zderadin a Kobláska nová škola, do kteréžto doby vyučováno v opravené pastoušce. Školu vystavěl dle svých plánů okresní inženýr Jan Zvoník za 5745 zl. r. č. a 18. dne měs. prosince t. roku vysvěcena a účelu svému odevzdána. Žáků školou povinných bylo t. r. 75. V osmdesátých letech min. stol. se zvýšil počet žactva přes sto a obec byla několikrát vyzvána, aby se postarala o rozšíření školy o třídu druhou. Obec se vymlouvala, že školu rozšířiti může, až přiškoleny budou všechna pop. čísla ze Zderadin a Kobláska k zdejší škole. Byla totiž z Vel. Z. č. 10, z Hrochových Z. č. 9 a z Kobláska č. 2., 3., 4., 8., 22. a 30. přiškolená do Petrovic a dítky z těchto pop. čísel přeplňovaly zákonitý počet žactva školy jednotřídní.

Po ukončeném komisielním řízení a úplném vyjednání se školní obcí petrovickou a zderadinskou, povolila konečně c. k. zem. šk. rada pro království České 22. dubna 1905 č. 5823 vyškolení výše uvedených pop. čísel ze Zderadin a Kobláska ze škol. obce petrovické a zařazení do škol. obce zderadinské. Současně byla v zásadě povolena postupná třída druhá při zdejší škole a výn. c. k. z. šk. r. ze dne 19²⁹/06 č. 41829 def. potvrzena. Vyučování počalo se ve dvou třídách počátkem listopadu r. 1906 v najaté místnosti.

V létě r. 1907 provedena byla přístavba budovy školní nákladem 10000 K. Z bytu správce školy zřízena druhá učebna, a proň přistavěny 2 pokoje s příslušenstvím při straně jižní staré budovy. Do učeben opatřen nový nábytek, okna rozšířena, kabinet zvětšen a postaveny i nové záchody. Zkrátka zařízeno vše, čeho bylo zapotřebí.

Školní obec tvoří nyní Velké, Malé a Hrochovy Zderadiny a celé Koblásko.¹⁷⁵⁷⁾

Posloupnost učitelstva od r. 1862 jest tato: Prokop Růžek (1862-74), Emil Belšan (1874-84), Adolf Novák (1884-89), Ferd. Kozdera (1889-90 zat. uč.), Adolf Novák (1890-96), Frant. Gyurkovic (1896-97 zat.), Jos. Rezáč (1897-1903), Jos. Komárek (1903 správce školy do r. 1906, od té doby říd. uč. dvoutř. šk. dosud), Josef Šanda (1906-07), Alois Procházka (1907-1914), Václ. Váňa (1914- mobil. a jest v zajetí na Sibiři). Vyučování zastupuje řídící uč. sám.

Industr. vyučování zavedeno r. 1884 a působili zde: Marie Kahounová (1884-86), Hermína Nováková (1887-89), Marie Kozderová (1889-90), opět⁴³⁷ Hermína Nováková (1890-96), Anna Gyurkovicsová (1896-97), Kamila Grabingrová (1897-98), Frant. Kahounová (1898 dosud).

Posloupnost míst. školní rady. Posloupnost předsedů m. šk. rady: Antonín Holub (1867-73), Jan Burian (1874-78), Jan Petrásek (1878-80), Karel Dudek (1880-83), Antonín Holub (1883), Jos. Černík (1884-86), Josef Dušek (1887-88), Josef Černík (1889-1907), Jan Petrásek (1908 dosud). Místní šk. dozorcí: Josef Burian (1874-76), Ant. Peroutka (1876-80), Jan Holub (1880-82), Jakub Lehký (1883-85), Jan Hudec (1885-95), Jan Anděl (1895-1909), Alois Přenosil (1910 dosud).¹⁷⁵⁸⁾

V letech 1844-50 byl na pokoutní škole zderadinské ustanoven učitelem Jan Machula. Při odchodu z obce dalo mu míst. představenstvo toto vysvědčení: „Na žádost p. Jana Machuly se jemu toto vysvědčení uděluje, že on samý od r. 1844 až do konce měs. listopadu 1850 jako priv. učitel pro dítky občanů zderadinských přijat a ustanoven byl, po ten celý čas u vyučování element. a náboženského vždy pilný byl a vší silou se vynasnažoval svěřenou mu mládež s užitečnými známostmi seznámiti, jakož i neúnavně a bez vší mrzutosti velmi chvalitebně ve své povinnosti pokračoval. Také u vyuč. hudby velkou schopnost a výtečnost dokázal a tím všeobecnou spokojenost sobě získal. Konečně sluší připomenout, že vůbec v zdejší obci co dobrý muž vážen a dle toho všude odporoučen býti zasluhuje.“ Dáno od představenstva obce Zderadin 7. prosince 1850. Frant. Machek, výbor. Johann Lehký, výbor. Václav Jakouš, starosta. Josef Vošatka, radní.¹⁷⁵⁹⁾

Dějiny. Trojobec zderadinská jest prastarou osadou, neboť zápisky o ní máme z roku 1392.

Když totiž pán na Kácově Jindřich, kterého Sedláček¹⁷⁶⁰) „nemůže“, jak praví „do rodu Černčických vrádití“, t. r. zemřel, zanechal dva syny Jindřicha a Beneše. Oba byli máloletí a poručníkem jejich byl Jan ze Skalice r. 1402 Mikuláš Vrbík z Tismic. Asi 1412 došli dvacátého pátého roku a rozdělili se o dědictví otecké.¹⁷⁶¹) Horní polovice tvrže a dvoru, dolní polovici městečka a část vsi Zliv a Zderadin ponechal si Beneš, ostatek připadlo Jindřichovi. Také se v této době vyskytují jako patroni kostela kácovského.¹⁷⁶²)

Po smrti Beneše z Kácova připadlo zboží jeho jako odúmrt na krále. A král Ladislav uvedl 10. dubna r. 1454 Aleše ze Sternberka ve zboží kácovské a při odevzdání byly tu Zderadiny Dolejší.¹⁷⁶³)

V následujících stoletích byly Zderadiny ve zboží kácovském a nedělily se, nýbrž stále psalo se pouze Zderadiny. Ve století XVI. nacházíme již rozdíl v pojmenování. Totiž v první polovici XVI. století objevuje se Petr Veska z Vesce a dědictví jeho ve Zderadinách Hořejších byl dvůr kmetci s platem a ve Zderadinách Prostředních také dvůr kmetci s platem a Veska vložil⁴³⁸ toto své zboží r. 1542 v nové desky zemské.¹⁷⁶⁴) V 1550 dědil tyto dvory Jan Veska z Vesce.¹⁷⁶⁵) A tento Jan Veska z Vesce prodal oba zděděné dvory kmetci s platem r. 1552 a 1554 Janu Čejkovi z Olbramovic a na Kácově.¹⁷⁶⁶)

Podle všech zachovaných zpráv byly již celé Zderadiny Vel., Malé i Hrochovy zbožím kácovským, poněvadž když r. 1555 postoupil Křištof z Jandorfu právo k městečku Kácovu s přísl. Janu Čejkovi z Olbramovic, byly zde již Zderadiny celé.¹⁷⁶⁷) Po smrti Jana Čejky užívala dle kšaftu zemřelého manželka jeho zboží kácovské do plnoletí syna Václava. Ten 1564 oženil se, pojav za manželku Mandalenu ze Solopisk a zapsal jí 1000 kop gr. na Kácově, Zderadinách a Zlivi.¹⁷⁶⁸)

R. 1626 nabyl Jan Oktavian Vchynský z Tetova zboží kácovské a v zápise byly také Zderadiny celé.¹⁷⁶⁹) Avšak již 3 dne měs. dubna 1628 prodal Vchynský toto zboží Janovi de Vitte z Lilientálu, pánu na Ratajích Hrazených a v soupise byly též Zderadiny celé.¹⁷⁷⁰) Zderadiny zůstaly již stále ve zboží kácovském, ale Kácov nebyl dlouho v spojení s Ratajemi, neboť již r. 1636 pí. Benigna Kateřina z Lobkovic koupila Kácov a Rataje byly od Kácova odtrženy.¹⁷⁷¹) Od té doby jsou dějiny Kácova také dějinami Zderadin. (Ostatek viz heslo „Kácov“.)

Zderadiny mají svou školu dvoutrídni, farou, poštou, telegr. i čet. stanicí a zdravotním obvodem náležejí do Kácova n. Sáz. Nejbližší stanice železniční jest Kácov na míst. dráze posázavské.

ZLIV. (ŠPATNĚ ZLIVY.)

Jižně od Kácova 2 km proti „Pustému hradu“ leží na výbězcích Českomoravské vysočiny na ostrohu 383 m n. A., kolem něhož se řeka Sázava vine, obec Zliv. (Špatně Zlivy.) Má 19 domů se 128 obyv. Uprostřed pravidelné návsi jest rybník a kaplička sv. Trojice. Nablízku na levém břehu řeky Sázavy leží mlýn Posada, který náležel dříve ke katastru zdejší obce. Poněvadž leží na protějším břehu Zliv, byl pro příhodnější spojení připojen ke Střechovu (okr. benešovský). V r. 1848 byl zde 21 dům se 137 obyvateli¹⁷⁷²) a r. 1737 pouze 15 pop. čísel.¹⁷⁷³)

Domy jsou až na jeden všechny přízemní, stavěny z tvrdého i měkkého materiálu a taktéž kryty. Každá živnost stojí pro sebe oddělena zahrádkou, v níž pěstuje se různé stromoví.

Obyvatelstvo živí se zemědělstvím a nádenictvím. Mládež odrostlá zůstává obvykle doma nebo jde do služby a na řemeslo. Nejstarší rodiny v obci jest rodina Nevšimalova a Přenosilova.

Obecní jmění skládá se z pozemku, lesa a luk ve výměře 31 ar., za něž odvádí obec 76 K 20 h daní přímých; výměra celé obce obnáší 56 ha 61 a, za kteréž se platí 555 K 65 h přímé daně. Jména tratí: pod Klenky, Vejrovky, na Hrádku, na Nových lukách, na Břížkách.

R. 1739 bylo tu 8 sedláků, 2 chalupníci a 1 pohořelý.¹⁷⁷⁴) Jména sedláků: Malkovský, Zemanek, Hojsák, Kotrejch, Pešout, Picka, Forejt, Kobylák. (Ostatní⁴³⁹ nejsou jmenováni.) Měli

329 korců pozemků, z nichž osévali ozimem 57 a jaří 50 korců. Měli 3 potahy koň., 7 volských, 23 krávy, 18 jalovic, 32 ovce a 14 sviní.¹⁷⁷⁵⁾

Watterich udává, že tu byl také roku 1788 jeden královský svobodník, který patřil k I. čtvrti svobodníků kraje kouřimského.¹⁷⁷⁶⁾ (Doložiti ho jménem však nelze.)

Dějiny. Nejstarší písemné záznamy o obci zlivské máme roku 1392. Tehdy byli v držení kácovského zboží, k němuž Zliv náležela, nezletilí bratři Jindřich a Beneš z Kácova. Poručníkem byl jim rytíř Jan ze Skalice a pak roku 1402 Mikuláš Vrbík z Tismic.

Když tito bratři došli plných let, rozdělili se o zboží otecké asi r. 1412 tak, že každý obdržel polovici, a tu o Zliv také se na polovici rozdělili. Beneš pojistil na své polovici manželce své Anežce 125 kop gr. č.¹⁷⁷⁷⁾ R. 1454 zemřeli Beneš i Jindřich bez potomků a zboží jejich, tedy i Zliv, připadlo na krále a 10. dne měsíce dubna toho r. uvázal král Ladislav Alše ze Šternberka v městečko Kácov a vesnice Zliv a Zderadiny.¹⁷⁷⁸⁾

R. 1536 stal se pánem na Kácově Jan Tetauer z Tetova, jehož synové Lev a Frydřich dědili zboží toto po otci. Ale pro nesprávu otcovu bylo na ně vedeno právo a v tomto zboží byla i ves Zliv.¹⁷⁷⁹⁾

R. 1555 byl pánem Kácova, tedy i Zliv, Jan Čejka z Olbramovic¹⁷⁸⁰⁾ a ten⁴⁴⁰kšaftem z r. 1554 odkázal statky své synu Václavu, kterýž byl pod poručnictvím své matky Johanny roz. z Lípy a Burjana Čejky z Olbramovic a v kšaftě uvedena jest i ves Zliv.¹⁷⁸¹⁾ Václav dal zapsati na statku svém, když došel plných let, manželce své Mandaleně ze Solopisk 1000 kop gr. a byla v zápisu také jmenována ves Zliv.¹⁷⁸²⁾

R. 1459 byla polovice osady Zliv majetkem Jana z Košíně, pána na tvrzi kácovské,¹⁷⁸³⁾ a r. 1627 koupil panství kácovské 28. dne měs. dubna od Jana Verde Jan Oktavian Vchynský z Vchynic a Tetova¹⁷⁸⁴⁾ a ten odprodal roku 1628 dne 3. dubna druhou polovici zboží tohoto Janu de Vitte z Lilientálu a ve smlouvě byla také osada Zliv.¹⁷⁸⁵⁾

Od této doby nedála se žádná změna s vesnicí touto, nýbrž zůstala stále připojena zboží kácovskému a dějiny Kácova jsou i jejími dějinami.

Zliv náleží školou, farou, poštou, telegr. i čet. stanicí, jakož i zdravotním obvodem do Kácova. Nejbližší zastávka železniční i nádraží jest Kácov na míst. dráze Posázavské.

ŽANDOV.

Na silnici kolínskočestínské 17 km jihozápadně od Hory Kutné a 9 km jihovýchodně od Uhl. Janovic rozkládá se ves Žandov na vrchu stejného jména. Jest to nejvyšší vrch v celém okrese politickém, jehož výška dosahuje 556 m n. A. a bod ten zove se „Březina“ a jest zároveň bodem triangulačním, jemuž lid říká „remonštriangle“. Vesnicí vede ještě silnice novější z Janovic.

Žandov má 61 důmů, v nichž bydlí 355 obyvl., mezi kterými žijí 4 židě. R. 1843 bylo zde 50 domů s 362 obyvl.¹⁷⁸⁶⁾ Domy stavěny jsou v řadách podél silnice, která obcí vede z Uhl. Janovic do Zbraslavic a jsou skoro všechny obklopeny zahradami, ve kterých se hojně pěstuje ovocných stromů. Stavěny jsou téměř polovice ze dřeva a ostatek z tvrdého materiálu. Kryt jest většinou doškový. Kroj i nábytek zmodernisován.

Obyvatelstvo se živí hlavně zemědělstvím a nádenictvím, zvláště v době zimní sdělává v panských lesích dříví palitelné i stavební. Dívky a ženy pletou dětské karkulky, kabátky. Mládež škole odrostlá zůstává buď doma, nebo jde na řemeslo a do panských služeb. Nejstarší rodiny jest rodina Nouzova, Voitova, Lněničková, Doudova, Straníkova, Nováková, Bělinova, Balvínova, Uhrova, Matouškova, Chalupova, z nichž prvé tři přes 200 let se zde pamatují. Jan Zajíc ze Žandova obdržel r. 1838 a Josef Uher ze Žandova r. 1844 měšť. právo v Uhl. Janovicích.¹⁷⁸⁷⁾

Majetek obce skládá se ze 30 ha 57 a 82 m² pozemků, na hotovosti 1259 K, cena budov 3800 K a hasičské náradí v ceně 2400 K. Ze svého majetku platí 95 K 97 h daní. Kromě těchto

pozemků má obec Žandov skoro stejnou část majetku v katastru kralickém. Výměra celé obce bezem dvora obnáší 210 ha 80 a, a platí přímých daní 900 K 89 h. Jména tratí: v Lipinkách, u Krsovka, na Kratinách, na Chlumě, u Sloupu, u Dubiny, v Trnovým, na Dolech, u Třešně a pod Skalkou.

Žandov měl r. 1651 osedlých gruntů 5, pustých 3, chalupníků 5, v nově osedlých 2 a domkáře 2. Měli 310 korců, osévali 98 kor. ozimem, 92 jaří, měli 6 koňských, 14 vol. potahů, 61 krav, 52 jalovice a 38 sviní. Tehdy náležel Žandov k panství jenikovskému v kraji čáslavském.¹⁷⁸⁸) V knize té připsáno, že Žandovští jsou lidé mužní, dobytkem se živí; půdu mají dobrou žitnou.

R. 1678 měl Žandov 7 sedláků, 7 chalup. a 2 zahradníky (domkáře); byla zde panská krčma a šenkýř ku své pomoci užíval také pole. Měli všichni 189 str., 53 osévali ozimem, 41 jaří; ostatek úhořili nebo byly lada a porostliny. (Jakub Voják vyhořel a zběhl r. 1678, Jan Doua vyhořel a zběhl r. 1679 a Vít Forejt zběhl také r. 1679.¹⁷⁸⁹)

⁴⁴¹R. 1725 byli zde tito sedláci: Ondřej Vojta, Bartoš Stráník, Kašpar Jironi, Adam Ročar, Jan Pec, Tomáš Doua, Václ. Vopaska, Jiří Lněnička, Jiří Forejt, Jakub Vojta, Jan Nouza, Jan Novotný, Michal Zajíc, Jarosl. Balvín, Václ. Vaňhal, Václ. Černý, Křištof Pec a Václ. Chalupa.¹⁷⁹⁰) Mnozí z gruntu zběhli a grunty pusté zůstaly.

R. 1787 měli všichni sedláci 191 jit. 1539 čtver. sáhů pozemků a sklídili 1202 měř žita, 1644 ovsa, měli 156 jiter 351 čtver. sáhů luk a sklízeli 484 cty sena a 102 otavy. Vrchnost zde užívala 33 jiter 485 čtver. sáhů pozemků a sklídila 237 měř žita a 315 ovsa, měla 27 jiter 834 čtver. sáhů luk a sklídila 50 ctů 80 lib. sena, 9 ctů 94 lib. otavy. Rustikalisté^{1790a}) měli 144 jitra 1295 čtver. sáhů pozemků a sklízeli 903½ míry žita a 1244⁷/₁₆ ovsa; měli 70 jiter 812 čtver. sáhů luk a sklízeli 309 ctů sena a 78 ctů otavy.^{1790b})

Žandovští sedláci, kteříž náleželi ke kostelu kralickému (rozuměj kostel krsovický), měli také právo nahlížeti v účty o kostelu tom. Tak r. 1639 v úterý velikonoční byl dělán v Kralicích účet o kostelu sv. Jana Křtitele u přítomnosti 13 osob a mezi nimi bylo 5 sedláků ze Žandova. (Arch. č. XXV.)

Dějiny. Žandov jest jistě osada prastará, neboť máme o ní písemné zprávy již z r. 1318, kdy ves tato byla majetkem Jana ze Zbraslavic.^{1790c}) Tento Jan seděl s bratrem svým Zdeslavem na Zbraslavicích a vedli spolu stálé spory a soudy.¹⁷⁹¹) O výsledku soudů těch nezachovalo se žádných bezpečných zpráv.

R. 1395 náležel Žandov knězi Zbyňkovi z Čestin Kostela a jeho dvěma bratřím. Bratři ti vedli bezstarostný i prostopášný život a vyměňovali nebo odprodávali statky. Tak 27. měs. května 1395 vyměnili za 300 kop a za roční plat 9 kop gr. kmetci dvůr v Nespeřicích a statek v Žandově vладыkům z Dobřeně.¹⁷⁹²) R. 1404 setkáváme se s Přeborem ze Žandova, který seděl na plném súde 20. decembri Primo Mauritiu E 13.¹⁷⁹³) Zdaž byl podílníkem na Žandově, nebylo možno zjistiti.

V r. 1488 byl majitelem jisté části v Žandově Matěj řeč. Macháček, jehož syn Václav pojal Martu Vaňkovu z Boštic za pravou manželku a Marta také Václava za pravého manžela, tak jakož náleží vedle křesť. řádu. Otec Matěj měl vydati po svém synu XX kop gr. Martě nevěstě své a k tomu věna ročního XLV kop gr. míš. Druhá sestra Kateřina pojala za manžela Jakuba, syna Pešíkova z Černého Bláta a táž měla dostati tolikéž jako Marta. Obě sestry vdaly se s přátelskou volí i s volí Jana bratra. Tak podávali 16 decembri r. 1488 svědomí Johanes scriptor, Martin z Janovic Uhlířských a Jan řečený Mařan z Podpetrovic.¹⁷⁹⁴)

Když měl Václav z Řičan, pán na Podmokách, peněžní soud s Michalem Slavatou z Chlumu, vypovídal 5. dne měs. listopadu r. 1511 Kříž ze Žandova takto: „že jsem dal Mikuláš z Nespeřic puol kopy a V. grošův, aby je dal ⁴⁴²p. Václ. Řičanskému. A ty mu jest Mikuláš dal. A k tomu mi p. Václav Řičanský byl dlužen V. gr. bílých; těch mi také nedal od diela od hráže.¹⁷⁹⁵)

R 1580 byl Žandov majetkem p. Jiřího Voděradského z Hrušova, pána na Suchdole, Malešově atd. Když byl Jiřík pro věc chatnou o hrdlo připraven, propadlo jeho zboží a bylo zaba-

veno. Děleno bylo r. 1581 a některé osady připadly sirotkům, ostatek zabráno pro císaře. Mezi tímto zabraným zbožím byl také les se Žandovem.¹⁷⁹⁶) Týž Jiří byl bohatý a mocný, ale skoupý a to mu přidalo, praví Dačický, nenávisti.¹⁷⁹⁷)

R. 1611 byl Žandov opět v držení Čestína, kterýž náležel Adamovi Slavatovi z Chlumu.¹⁷⁹⁸) R. 1616 (recte 1602) koupil Žandov Jan Rudolf Trčka z Lípy¹⁷⁹⁹) po Adamovi Slavatovi za 14.000 kop gr. míš. a připojil jej k panství ledečskému,¹⁸⁰⁰) ale již r. 1624 prodal zboží žandovské Veronice Maternové z Nestajova a sice prostřednictvím ubrmanů (smlouvců). Smlouva se zachovala in org. a my ji zde doslovně uvádíme: „Roku 1624 ve čtvrtek po sv. Jiljí, opatu, Jindřich ml. Kustoš Květnický ze Zubří a z Lípy a Jan Jezbera z Kolivé Hory uzavřeli jako smlouvové (ubrmonové) na místě Jana Rudofa Trčky z Lípy atd. jako prodávajícího s jedné a paní Veronikou Maternovou z Nestajova atd. kupující se strany druhé, že Jan Rudolf Trčka prodal statek a dědictví své zpupné i ves Žandov s dvorem poplužním v téže vsi, ves Rašovice což tu měl, dvůr popl. Lhota s poplužím, se vším na ozimu osením a lidmi osedlými i neosedlými, z těch gruntův zběhlými; vdovami, sirotky, spravedlnostmi jich, rybníky a rybníčky plodovými, lesy a háji, porostlinami, potoky, vodotočinami, s podacím kostelním (Rašovice) s tím vším a všelijakým k týmž dvorům, vesnicím od starodávna přísl., se vši zvolí a plným panstvím v těch mezích a hranicích, jakž též dědictví od starodávna záleží, nikdež nic ovšem nevyjímajíc, k jmění, držení, držení, prodání, a s tím jako svým vlastním účinením za summu 18.000 kop gr. míš. ihned úplně a docela zaplacených.¹⁸⁰¹) Podpisy. Jindřich ml. Kustoš ze Zubří. Jan Rudolf Trčka z Lípy. J. Jezbera. Veronika Maternová z Nestajova.

Veronika Maternová z Nestajova nebyla dlouho v držení Žandova. V málo letech prodala zboží toto Adamovi Slavatovi z Chlumu a Košumberku.¹⁸⁰²)

V brzku však opět nabyl Trčka Žandova po Adamovi za 14.000 kop gr.¹⁸⁰³) Při tomto statku, který byl 9. měs. března 1636 na 1596 zl. rýn odhadnut, bylo toto zboží: poplužní dvůr v Žandově s jedním lánem a 6 korci polí a 30 kusy dobytka, dvůr popl. Lhota řečený se 2 lány a 19 korci polí a 50 kusy dobytka hověz., vesnice Žandov s krčmou se 17 poddanými člověky (2 s potahy 3 bez potahu, 5 domkářů a 7 nájemníků) s ročním platem 22 kopy míš., Rašovice s krčmou se 6 poddanými (2 s potahy, 1 bez pot., 2 domkáře a 1 nájemníka) s roč. platem 9 kop míš., pak 8 rybníků s 502 kopami násady a 15 léčí po 24 tenatech 30 sáhů zdělí atd., lesů za 13.025 kop gr. míšen.¹⁸⁰⁴)

⁴⁴³Vedle Žandova byl Trčka v držení statku Jeníkova, Podmok, Přibislavice a Kozohled (dom. Žleby).

Po smrti Trčkově zabrány statky k rukám císařským. Vedle cís. resoluce ze dne 19. května 1636 a cís. listu ze dne ¹⁹/₇ t. r. darovány a dědičně postoupeny císařem Ferdinandem II. a ¹⁸/₈ 1637 i Ferdinandem III.¹⁸⁰⁵) potvrzeny císař. generálstrážmistřovi Martinovi Maxmil. svob. p. z Golče pod podmínkou, že tím bude za jeho služby vojenské vykázané odměnou per 10.000 zl. rýn. vše zapraveno.

Za to se Golč zavázal část dluhů na těch statcích z r. 1642 per 18.000 zlatých vězících zaplatiti.¹⁸⁰⁶) Golč pak statky některé zapsal své manželce Maří Magdaleně roz. z Opsinigu, řečené Roe a v soupise statků těch byl i Žandov.¹⁸⁰⁷) Svob. p. Golč měl r. 1647 s generálem Pappenheimem spor, kterýž byl vyřízen soubojem. Pappenheim smrtelně raněn, spadl s koně a umřel.¹⁸⁰⁸) Na pokání skutku toho zřídil Golč v Jeníkově se svou chotí r. 1650 špitál s loretánskou kaplí a obydlím a povolal sem r. 1652 několik členů bratrstva Ježíšova z Hory Kutné a vykázal k jejich obživě některé statky a důchody.

Manželka jeho byla majitelkou prvé části Rašovic a ta darovala r. 1652 Rašovice s popl. dvorem a statek Žandov kutnohorským jezuitům, kteří v Žandově vystavěli k pobytu budovu a dvůr.¹⁸⁰⁹)

Při revisitaci konané 16⁹/₇9 v Žandově napsali komisaři Vilím Oldřich Štřela z Rokycan a Jan Jakub z Gastheimu o té vsi, která patřila residenci jezuitské v Golč. Jeníkově, do protokolu

mezi jiným toto: „Ovčího, kozího a svišského dobytka v těch hlubokých lesích pro množství vlků chovati nemohou.“¹⁸¹⁰⁾

⁴⁴⁴Jesuité vystavěli si v Žandově novou prostrannou residenci a r. 1653 přestěhovalo se sem několik bratří za tím účelem, aby zdejší nekatolický lid, který také tajně udržoval styky s predikantem nekatolickým, obraceli na víru katolickou.¹⁸¹¹⁾ A pouti svatoanenské, které k prameni studánky „Sudějovky“ zavedli, valně účel jejich podporovaly: vždyť rozšiřovali o vodě té pověst, že je zázračná a zvláště že léčí neduhy oční. Než dílo se jim přec jen nedařilo, proto Col. societatis Iesu v Jeníkově žádalo r. 1669 dne 14. září císaře Leopolda I., aby mohlo zboží žandovské ztržiti. Po došlém dovolení prodali statek hraběti Janu Frydrychu Trautmannsdorfovi 14. dne měs. září 1689 za 16.000 zl. rýn. a 200 zl. klíčného.¹⁸¹²⁾

Jan Frydrych hrabě Trautmannsdorf odkázal závětí 9. ledna 1696 statky svým čtyřem synům. Po smrti otcově připadl IV. díl třetímu synu Františku Adamovi a v díle tom bylo sídlo panské Žandov.¹⁸¹³⁾ Tento maje sestřám výplaty dáti, pro různé nehody nebyl s to a proto r. 1713 prodal Žandov hraběti Brédovi, pánu na Kácově a Čestině Kosteletě.¹⁸¹⁴⁾ Za tohoto pána vzbouřili se sedláci žandovští proti utlačovateli Brédovi a bouře trvaly několik dní.

Hrabě Bréda skupoval lehkovážně statky, které se mu koupí nabízely, ale všechny na dluh; když pak nemohl vůbec platiti, nastala katastrofa, která mu přivedla na celé jmění administrátora. Konečně byly dány jeho jednotlivé statky v zástavu a v držení věřitelům. R. 1765 prodal statek Jindice a přivtělil k němu šest osad a mezi těmi byl i Žandov; koupil jej pak svob. pán z Kavanagh s chotí svou Annou roz. hraběnkou z Kavanagh.¹⁸¹⁵⁾

Svob. pán z Kavanagh byl r. 1768 povýšen v hraběcí stav a statek odkázal se svou manželkou synu Mořici hraběti z Kavanagh.¹⁸¹⁶⁾ Po smrti tohoto majitele byly jeho statky 3. dne měsíce listopadu 1802 veřejnou dražbou prodávány a koupila je zemědělská sestra Valburga prov. za nadporučíka Ondřeje Nacholda.¹⁸¹⁷⁾ Koupě tato stala se proto, že † Mořic z Kavanagh nemohl sestřám věna vyplatiti. Konečně prodejem tímto stalo se narovnání.¹⁸¹⁸⁾

Nyní se vystřídalo několik majitelů (viz Jindice str. 126.) až konečně Josef Müller odtrhl r. 1875 Žandov od Jindic a prodal jej Leopoldu Dubovi, občanu uhliřskojanovickému, za 25.000 zl. - Leopold Dub prodal již r. 1880 Žandov svobodnému pánu Theodoru Hrubému z Jelení, pánu na Červených Pečkách, za 35.000 zl. r. č. a ten ho připojil k svému panství. Tak ocitlo se zboží žandovské opět při statku pečekém, s nímž v dávné minulosti již spojeno bylo a osudy jeho sdílelo.

Žandov náleží školou, farou do Sudějova, poštou, telegr. a četnickou stanicí i zdravotním obvodem do Uhl. Janovic. Nejbližší stanice železniční jsou Uhl. Janovice na místní dráze Kolín-Čerčany.

Ku popsání poměrů tehdejších uveřejňujeme ze zápisků žijícího tehdy kronikáře následující:

Ku konci XVIII. století množili se v Čechách hrozné loupeže. Nejprvnější počátek zlodějství za naší paměti počal r. 1770 v oné neúrodě a veliké drahotě. Tehdy ovšem mnozí z velké nouze a hladu krádeže se chytali, poněvadž prací svou se vyživiti nemohli. Proto nočně do špejcharů a komor lezli, dobytek ⁴⁴⁵z chlívů a pastvy brali a jen zlodějstvím živobyťi hájili. Tak tomu na tisíce lidu přivyklo, že i když drahota přestala a prací živobyťi lehčeji se dobytí mohlo, kradli a lupili dále a měli zlodějství a krádež za jediný cíl a štěstí svého živobyťi.

Nejvíce pak rostlo toto bezprávi lidské v okolí Zbraslavic a Žandova, kde kraj kouřimský s čáslavským se míchá a kde již za paměti otců našich, kdo ví, jak dávno, vždycky zlodějů bývalo mnoho a mnoho; neboť již tehdy se říkalo: „v Žandově a Jindicích jest poctivý člověk k nalezení jako bílá vrána“.

Ta zlotřilá banda tak se nyní tajně zmnožila, ano i židy mezi sebou měla, a celé okolí Jeníkova, Ledče, Čáslavě, Přelouče, Kolína, Hory Kutné, Kouřimi, Černého Kosteletce, Česk. Brodu, Nymburka, Poděbrad a Sadské - krádeží, loupěním pronásledovala a nejvíce dobytka kradla. Veškeré nástrahy a pronásledování nepomohly. Konečně hejt. kouřimský rytíř z Bienenberka a hejt. čáslavský Pacovský rytíř z Libína obdrželi z gubernia vojsko s nařízením, aby

přibrali z panství všechny myslivce a hajné, pak z poškozených vesnic vždy po jednom člověku a dali se v pronásledování zlodějů, zvláště pak jejich náčelníka Jana Vojtu, vulgo Kovářika z Jindic.¹⁸¹⁹⁾

Zakročení se stalo bez meškání. Ale teprv 19. juni podařilo se na Mitrově dosáhnouti zlodějů 11, a ti prozradili mnohé, tak že 28. juni schytali jich 18. Zavezli je do Rataj a odtud do Prahy. V měs. juli schytali 25 zlodějů a chytali je tak dlouho, až vymizeli úplně ze všech krajů ohrožených. Konečně se jim podařilo chytnouti i Kovářika. Vlastní jeho švagr ho prozradil. Zaslouženého trestu nešel. Schytaných zlodějů bylo okolo sta a mezi nimi i 5 židů.¹⁸²⁰⁾

BOUŘE SELSKÉ NA PEČECKU R. 1713.¹⁸²¹⁾

Dne 13. měs. dubna r. 1713 uvázal se v držení panství pečeckého Karel Jáchym hrabě Bréda, královský místodržící a většího soudu zem. příseďící v království Českém. Koupil je od Františka Adama hraběte z Trautmansdorfu za 301.500 zl. Panství to bylo tehdy mnohem většího rozsahu než jest nyní; náleželyť k němu i Kbely, Bečváry, Hrádek n. Poďousy, Jindice a roku 1723 rozmnoženo i o statky Radboř s přísl., Pašinku a Skalici.

Poddání rozsáhlého panství s novou vrchností byli nevalně spokojeni, neboť za panování hraběte Trautmannsdorfa vedlo se jim obstojně, a o hraběti Brédovi již pověst hlásala, že jest pánem nadmíru přísným. Dosti záhy měli ubozí poddaní příležitost z vlastní trpké zkušenosti přesvědčiti se o tom, že pověst nelhala.

Hrabě Bréda hned po svém nastoupení ustanovil za hejtmana pečeckého Františka Vojtěcha Schultze, jenž byl hodným sluhou svého pána. Tento s neúprosnou přísností ihned jal se vymáhati od poddaných víceleté nedoplatky činže gruntovní, zbylé po předešlé vrchnosti, čímž je nad míru proti sobě popudil. Ale na pokraj zoufalství přivedl ubožáky tím, že je proti dosavadnímu obyčeji nutil k robotování při dvorech příliš vzdálených a při četných stavbách, které hrabě Bréda hned po svém nastoupení podnikl. Zanedlouho byly nelid⁴⁴⁶ským nakládáním pobouřeny myslí všech poddaných v míře povážlivé, a bylo zapotřebí jen malé jiskřičky, by celé to množství nahromaděné látky hořlavé se rozlítlo ve zhoubný požár následků nedohledných - zvláště, když hejtman nařídil, aby sedláci dováželi dříví až do Prahy.

Tohoto zevnějšího podnětu k zjevnému opření se nelidské libovůli úředníků vrchnostenských záhy nespokojencům se dostalo. - Vedle poddaných měl nejvíce příčin býti nespokojenu s novou vrchností bývalý obroční pečecký Jiří Putschögel,¹⁸²²⁾ který hned po nastoupení hraběte Brédy ze služby byl propuštěn a od té doby se zdržoval se svými dvěma syny a bývalým písařem Holubem v hutích skelných v Nespeřicích. Odtud častěji navštěvoval mlynáře liš'anského Jiřího Pokorného, který také netěšil se přízni ani kácovských ani pečeckých úředníků, neboť oba hejtmané ve svých zprávách o něm svorně jej nazývají „šelmou, která již dávno dozrála pro šibenici“ (ein general-schelm und dieb, der schon laengst den galgen verdient haette).

Tito tedy jsouce žádostivi pomsty, stali se hlavními původci a duši celého povstání. Oba častěji docházeli do Žandova a tu v hospodě při džbánku po dlouhý čas všim možným způsobem sedláky, kteří jim své utrpení žalovali, v nenávisti proti hejtmanovi a vrchnosti utvrzovali, ku zpívání hanlivých písní (z nichž jedna, pokud ústním podáním v paměti lidu zdejšího se zachovala, měla tento začátek: „Ach běda, běda - koupil nás Bréda - z pečeckých sedláků - nadělal žebráků“ atd.) povzbuzovali, ba i je přemlouvali, by mocí opřeli se nelidskému s nimi nakládání.

Když pak hejtman Schultz, nedbaje četných proseb za poshování, počal vymáhati nedoplatky činže zbylé z dob hraběte Trautmansdorfa, měl Putschögel sedláky k tomu, aby placení prostě odepřeli a na robotu nechodili ani nejezdili.

Žandovským se řeči takové nadmíru líbily; pochybovati o slovech Putschöglových jim ani nenapadlo. Rychtáře Ondřeje Vojtu a koňšela Jana Nouzu měl záhy na své straně. S ostatními

Žandovskými byla práce poněkud těžší. Než tu věděl písař Holub radu.

Když v neděli dne 15. října 1713 téměř všichni v hospodě se sešli, aby si navzájem postěžovali, vypravoval jim písař Holub novinu, která je nemálo poděšila a myslí všech dosud snad nerozhodných náhle obrátila. Privil totiž, že hrabě Bréda musí císaři 300 vojáků postavit a ty že chce vesměs z panství pečeckého vzíti; hejtman že již má všecky sepsané, že příležitost ta vítaná, by se žandovským pomstil. Zanedlouho že prý je dá schytati a odvésti v putech do Prahy jako rekruty.

Žandovští byli zprávou tou velice pobouřeni. Ke všemu přišla v tu chvíli do hospody stará baba, Beneška (pan hejtman o ní praví ve své relaci ke gubernium, že „kam čert sám se styděl jíti, ji za sebe poslať“); ta nejen že zprávu Holubovu potvrdila, ba ještě také sedlákům namluвила, že byla při tom, jak hejtman 1000 párů pout u kováře objednal.

Ted' byl plamen na střeše. Nebylo více zapotřebí ztročený ten lid přemlouvati ke vzbouření. Všichni byli jedné mysli; vždyť povstáním nemohli ničeho ztratiti, ale ovšem jak se domnívali, ne nepatrných úspěchů získati. Za vůdce zvolen lišřanský mlynář Pokorný, který také slíbil, že se o potřebné zbraně postará.

Na příští středu (18. října) očekáván hejtman Schultz do Žandova, neboť ve čtvrtek měl býti loven rybník „Kukla“ jenž byl 100 kopami kaprů osazen. Hejtman nesměl nalézti spiklence doma, vždyť kdož ví, nepřiveze-li ta obávaná pouta s sebou. Nezbyvalo tedy mnoho času k přípravám. Jiřík Pokorný, mly⁴⁴⁷nář lišřanský, začal sháněti zbraně. K tomu účelu navštívil v úterý hutního mistra v Bošticích (na Kácovsku) a prosil jej, by mu svou pušku zapůjčil, udávaje za záminku, že si chce v císařském hájemství zastřeliti kus zvěře. Tento nemohl prosbě jeho vyhověti, neboť svou pušku měl u zámečníka v Kochanově ke správě. Mlynář tím nedal se odstrašiti; šel do Kochanova a tam u zámečníka vyzvedl nejen pušku hutmistrovu, ale i jinou, kterou u něho nalezl, odnesl téměř násilím.

Ve středu 18. října vytáhli všichni žandovští, až na 4 muže, kteří doma zůstali, počtem 13 hlav, majíce v čele mlynáře lišřanského ze vsi. K nim připojilo se 5 mužů cizích. Ozbrojeni střelnou zbraní byli kromě mlynáře toliko čtyři, obecní pastýř měl kord a konal služby adjutanta, ostatní měli jen hrubé kyje a podávky.

Sotva 19 spiklenců vesnici opustilo, přijel do Žandova okolo 5. hodiny odpolední hejtman Schultz, který o osnovaném vzbouření ani tušení neměl. K nemalému leknutí svému uslyšel od lidí ve vesnici zbylých, co se událo. Za takovýchto poměrů nezbyvalo mu nic jiného nežli co nejrychleji domů se odebrati. Přišed do Peček, ihned učinil zprávu ke krajskému úřadu do Čáslavě a prosil o vojenskou pomoc; zároveň však, obávaje se, že by tato pro přílišnou vzdálenost hejtmanů čáslavských pozdě přijíti mohla, požádal o radu a pomoc rytíře Haugvice z Biskupic, pána na Bečvárkách, nejbližšího hejtmana kraje kouřimského, vedle toho vyzval i hejtmana panství kácovského, Augustina Olbrichta, by s lidem ozbrojeným sedlákům v cestu se postavil a je k návratu přinutil. Rolníci zatím s křikem a lomozem táhli do lesa a po hrázi rybníka „Kukle“ do Lhoty Kamenné. Dělníky o hrázi pracující zahnali, chalupníky ze Lhoty vzali s sebou, ty pak, kteří jsouce myslí strážlivější, o zdaru jich počínání pochybovali a vzpourey se zúčastniti zpěchovali, holí a pěstí je přinutili.

⁴⁴⁸Tak počet jejich záhy se zdvojnásobil. Že byl již večer, opatřili se pochodněmi smolnými i slamenými a táhli do Vernýrova a odtud do Kralic. Tam byli s otevřenou náručí uvítáni; Pavel Vlasák, rychtář, Václav Cendelín, konšel a všichni ostatní rolníci přidali se k nim. Jinak smýšleli sedláci v Nepoměřicích a zejména rychtář Jiřík Kysela. Ti nechtěli s počátku o povstání ani slyšeti, a teprv když rychtář pádnými důvody, po nichž mu mnoho modřin zůstalo, k účastenství donucen, vidouce nezbyti, táhli s nimi. Ostatně jeden z Nepoměřických, Frant. Fiala, povstalcům velmi prospěl svou znalostí písma; neboť téhož dne jménem rolníků k sousedním úřadům vrchnostenským, zejména k hejtmanům malešovskému a zásmuckému napsal žádost, „aby jim nemohoucím v sídlech svých obstáti, udělil nějaký truňk piva a kousek chleba, že se mu chtějí vedle možnosti vším dobrým odměniti a na jeho panství v ničem neškoditi. Od

fůry a posla že chtějí zaplatiti.“ A aby žádosti té více váhy dodal, nezapomněl podotknouti „Z malešovského panství že jim vzkazují, aby se k nim pouchýlili, ale toho že na žádný způsob nechtějí učiniti.“

Malešovský hejtman František Rechenberger dal se žádostí tou obměkčiti, a odeslal rolníkům dva sudy piva a dal jim napěci chleba z korce mouky.

Z Nepoměřic odtáhli vzbouření do Onomyšle a cestou nacházeli dílem dobrovolných stoupců, dílem hrozbami a bitím všecky muže donutili, že se k nim přidali. Během noci do rána vzrostl jich počet na 200, zároveň podařilo se jim, prostřednictvím Pavla Machotky, rychtáře jindického, zásobiti se střelivem. V Onomyšli přidali se k nim všickni muži s rychtářem Jakubem Horákem a konšelem Jakubem Duškem v čele, kteří již od delšího času robotu dle přání hejtmána vykonávat se zpěchovali. Tak přišli před svítáním dne 19. října do Jindic. Zde spojili se s lidem rašovickým a v krčmě vypili všecko panské pivo. Tak a podobně činili všude.

Zatím vzrůstal jich počet v míře povážlivé. Sedláky z Jelčan, Drahobudic, Hrádku, Miletin a Solopisk v předešlé noci vybourili ze spánku a většinou násilím donutili k účastenství ve vzpouře. Z Jindic a Hatí hrnul se celý dav za divokého křiku do Bečvár. Cestou všude vyháněli mlatce panské ze stodol a rolníky s polí, v čemž dle zprávy hejtmána nade všecky vynikl Křištof Sojka, rychtář hrádecký.

V Bečvárech připojil se k nim rychtář Jiří Bělina se všemi muži, a odtud počtem již 300 hlav za hlučné střelby k polednímu dorazili do Bečvárek. V tamnějším zámku bydlel rytíř František Ferd. Haugvic z Biskupic, jeden z hejtmanů kraje kouřimského. K němu odebrala se deputace nespokojenců s Ondřejem Ježkem, rychtářem drahobudickým, v čele. Stížnost rolníků přednesl Jakub Novotný, konšel drahobudický. Rolníci nařkali na nelidské s nimi nakládání, pravili, že jsou proti dosavadnímu obyčejí potahováni k robotám, jakéž nikdy nekonali, že při robotě pro malicherné příčiny bývají bití do krve a dobytek jejich trýzněn, proto, že vidouce nezbytí, mocí domáhají se toho, čeho pokornými prosbami marně dosíci hleděli.

Hejtman Haugvic, vzav v úvahu ne nepatrný jich počet a obávaje se násilí, mluvil s nimi laskavě a slíbil jim, že sám zítra do Peček se odebere (byť o to i od Schultze jménem hraběte Brédy snažně žádán) a žádost jejich vyřídí, načež je napomenul, aby se domů odebrali, vrchnosti poslušnosti neodpírali a mírnou cestou práva svého se domáhali, k čemuž že jim dle možnosti své radou nápomocen býti chce.

Odpovědi takovou se rolníci nespokojili a řekli, že nesnesou více nelidského nakládání a že kruté vrchnosti poslouchati nebudou. Odtud odtáhli pohromadě do Chotouchova a Solopisk, kdež také od šenkýře vynutili všecko panské pivo.⁴⁴⁹ Posilnivše se odebrali se na noc do Kbel a rozešli se zde a ve Kbilku na nocleh po bytech i hospodách. Téže noci ještě vypravili odtud své posly s pochodněmi do ostatních vesnic panství pečeckého, vzkázavše poddaným, „aby do příštího rána najisto k nim se přidali, jinak že pro liknavé si dojdou a bitím i drancováním je k účastenství ke vzpouře přinutí; jestliže ale který se schová, aby nemusil s sebou, tomu že střechu nad hlavou zapálí.“

Když o počínání sedláků hejtman Schultz bezpečné zprávy měl, z velkého strachu napsal k nim do Kbelu dopis následujícího znění (koncept zachoval se v archivu pečeckém): „Pánbůh s námi a zlý pryč, pokoj nám i vám! Rychtářové, konšelé, všickni sousedé milí! S nemalým podivením spatřiti musím, jakou rozržitost a nepěknou pověst sobě tu děláte. Vidíte očitě a slyšíte ušitě, jak bůh na všech stranách metlou morovou hrozí a mnohé trestá. Vy pak bez ohledu toho a ze příčiny mně nepovědomé, takové povyky působíte, ješto, kdybyste nějakou podstatnou příčinu proti mně nebo J. Exc. panu hraběti měli, vždyť jste to jinším způsobem hledati mohli a ne takovýmto zbrojným způsobem. Nicméně již se to stalo a já to nenapravím. Však vás všecky pro boha prosím, pamatujte, co to s sebou přináseti může, a jen již dále sem nechodte, sice paní hraběnka z toho smrt dostane. - A co vaše žádost nebo obtížnost jest, prosím, dejte mně to punkt od punktu písemně a přijďte všickni rychtářové spolu s konšely sem na Pečky, jiní pak sousedé ku své práci a dítkám ať domů jdou. Já vám slibuji, že se to ve

všem dobrém a bez povyku a křiku napraví, a jestli by se jednomu neb druhému, ač nevím, nějaké ukrácení bylo stalo, snadno se vám navrátí. S tím vám všem dobrou noc vinšuji, a zůstávám vám všem ve všem dobrém sloužití volný.“ Hejtman Schultz.

Skroušený tento list hejtmanův minul se se žádoucím účinkem. Poslové odebrali se do okolních osad, ale málo jich vyzvání uposlechlo. Proto následujícího jitra (20. října) táhl celý dav od vesnice k vesnici, a sice ne cestou, ale přes pole, a kdo byl dopaden, musil buď po dobrém neb po zlém s sebou.

Konečně všickni přišli do Peček a postavili se nedaleko zámku. V zámku zatím panovalo nemalé rozčilelní. Hrabě Bréda byl nepřítomen, hraběnka umírala úzkostí, hejtman Schultz, jenž měl nejvíce příčin báti se, měl malou dušičku a nevěděl si rady. Konečně vzmužil se, vyšel k sedlákům a hleděl je k rozejtí pokojnému přiměti hladkými slovy nešetře slibů. Tázal se jich udiveně po příčině povstání, apeloval na jich cit líče jim strach churavé hraběnky a p.

Rolníci slova svého trýznitele sice klidně vyslechli, ale neuznávali jej za hodna odpovědi, jedině to mu oznámili, že bečvářský pán jim připověděl, že sám věci jejich se ujme a do Peček přijede. Ostatně chovali se očekávající příchodu hejtmána krajského v Pečkách zcela slušně, nedopouštějíce se nijakých výstředností.

Za krátko přijel hrabě Bréda vraceje se z cesty a s ním skoro zároveň dostavil se do Peček rytíř Haugvic z Biskupic, hejtman kraje kouřimského, se svým příručím. Tento dal ihned povolati všechny rychtáře do kanceláře zámecké. Avšak rychtářové neuposlechli. Bylo třeba trojího vyzvání, nežli se odhodlali vstoupiti do kanceláře. Rytíř Haugvic za nepřítomnosti hejtmána Schultze dal si ještě jednou opakovati od nich vše, co mu již v Bečvěrech vypravovali, dal sepsati protokol o stížnosti jejich, chlácholil rychtáře slovy laskavými a napomenuv je, by své spoluobčany k rozchodu přiměli a propustil je.

Laskavé řeči pánův a patrný jejich strach dodal rolníkům tím větší odvahy. Napomenutí rychtářů některých nedbali, ale svorně se vyslovili, že tak dlouho pohromadě zůstanou a v lese záseky si učiní, pokud svým passivním odporem nedomohou se splnění svých tužeb a zadostučinění za přečetná utrpení a bez⁴⁵⁰práví. I uvádějíce usnesení své ihned ve skutek, odtáhli k večeru všickni do Solopisk, kdež dílem ve vesnici přes noc zůstali, dílem v lese u vesnice působem vojenským se ohradili.

Následujícího dne (21. října) hned záhy ráno dostavili se do Peček oba hejtmani kraje čáslavského, aby dle povinnosti své věc vyšetřili. Rychtářové vyzvání zvláštním poslem, aby do Peček k nim se dostavili. Ač k nim během dne vypraveno posílá několik, neuznávali za dobré uposlechnouti. Sedláci zatím u Solopisk cvičili se ve vojenských pochodech a po celý den z několika ručnic, jimiž ozbrojeni byli, stříleli pilně do terče na 500 kroků vzdálenosti. Nechtěla-li komise od kraj úřadu vyslaná s nepořízenou domů se vrátiti, byla nucena jíti za rebely. Těm zatím vojenský život se znechutil, i nebylo úředníkům právě příliš nesnadno je umírniti, ba i k tomu je přivedli, že ze svého středu deputaci vypravili ku hraběti Brédovi, která jej jménem všech nespokojenců pokorně odprosila, a od něho ovšem odpuštění dosáhla.

Tak skončila se nekrvavá revoluce sedláků pečeckých bez větší pohromy pro obě strany dosti šťastně. Než věc tím nebyla odbyta. S neobyčejnou na tehdejší dobu rychlostí pokračováno ve vyšetřování průběhu a příčin celého povstání. Od hejtmanů krajských i od gubernia naléháno na hejtmana Schultze, aby co nejrychleji podrobnou zprávu o věci té podal. Jemu i hraběti Brédovi ovšem musilo na tom záležeti, aby celou tíži viny uvalil na ubohé povstalice. Proto referoval v tom smyslu a i vymohl, že dáno do vesnic nejvíce kompromitovaných vojsko; žádal, aby rolníci byli nuceni dáti náhradu za veškeré škody, které povstáním učiněny, zejména, aby nahradili zameškanou robotu, zaplatili všechno pivo, které od šenkýřů vynutili, i to, které jim hejtmani malešovský a zasmucký na jich žádost poslali, - dále, aby zaplatili i 20 kaprů, které vylovili z panského rybníka. A nemaje dosti na tom ucházet se i o povolení, aby exekučně směl vymáhati všechny dluhy, vymlouvaje se, že by jinak nebyl s to řádně zapravovati daně císařské.

Konečně resolucí císařskou ze dne 14. listopadu 1713 vyřízena celá záležitost v ten smysl, „že rolníkům z obzvláštní milosti císařské se odpouští těžké provinění jejich,“ ovšem ale, že jim bude dáti plnou náhradu za veškeré škody komukoliv z povstání jejich vzniknuvší. Dne 10. pros. 1713 nařídili hejtmané kraje kouřimského hrabě Karel Halleweil a rytíř Frant. Ferd. Haugvic z Biskupic hejtmanovi pečeckému, aby ke dni 12. pros. okolo 9. hod. ranní hleděl na kancelář pečeckou svolati všechny rychtáře, koňšely a co nejvíce poddaných panství, že jim od hejtmanů krajských resoluce císařská přečtena bude.

I dostavili se ustanoveného dne všickni vyzvaní až na žandovské. Když ale tito uslyšeli, že pro svou neposlušnost v milosti císařské zahrnuti nejsou, ale spolu s jinými, které hejtman jako mravní původce povstání udal, přísně trestáni budou, ulekli se nemálo a záhy k hejtmanům krajským podali žádost, v níž „poniženě, pokorně, plačtivě, pro milosrdenství boží“ prosí, aby jim ta chyba, „kterou z nerozumu a velikého strachu se dopustili, že se k pánům hejtmanům nepostavili a další milostivé nařízení neposlechli,“ odpustili. Proti čemuž připovídají a slibují, „že do své smrti, co živi budou, na takovou různici a rozržitost více mysliti, tím méně dělati nechtějí, nýbrž že za celého živobytí svého jak jeho c. k. milosti v placení kontribucí a v jiném způsobu dle své nejvyšší možnosti nejposlušněji právi býti, tak i své milostivé vrchnosti, která jim tu chybu již milostivě odpustiti ráčila, věrní a poslušní poddani býti chtějí.“

Než záhy litovali rolníci, že se dali zastrašiti a ku smíření nakloniti. Nejen že žádné přání jejich nesplyněno, ale i při robotách nakládáno s nimi, možno-li, ještě hůře než prvě. Hejtman Schultz lituje, že se ve strachu tak velice před ⁴⁵¹rolníky pokořil, mstil se vším možným způsobem těm, o nichž věděl neb se domníval, že první podnět k povstání dali. I krajský úřad nebyl v ohledu tom nečinným. Tak povolán ke dni 24. list. 1713 Jiří Putschögel, jež hejtman Schultz co hlavního původce povstání udal, k zodpovídání se do Rosochatce k hejtmanovi kraje čáslavského panu Bechyňovi z Lažan. Poněvadž ale dostatečně vyšetřeno býti nemohlo, pokud měl účastenství ve vzbouření selském, propuštěn prozatím na revers a, jak se zdá, ani později více věcí tou neobtěžován. Za takového stavu věcí nebylo divu, že se všech stran do Peček docházely zprávy, že rolníci opět se srocují a co nejdříve novou vzpouru ve větších rozměrech, než dřívě, podniknouti se připravují.

Tak již 2. listopadu 1713 oznamuje Ant. Schwarz, úředník vrchnostenský, z Červeného Újezda, že tamní rolníci již mají zprávu o povstání rolníků pečeckých, a že mnozí jsou náchylni příkladu jejich následovati. A 14. list. táže se Frant. Rechenberger, hejtman malešovský, „má-li, kdyby, jak se podobá, k opětnému povstání došlo, proti sedlákům moci užítí, aneb, jako dřívě, po dobrém (mit Glumpf) jednati.“

Prozatím ale zůstali rolníci na tom, že se pokusí o nabytí spravedlnosti ještě jednou cestou mírnou. Dne 28. května 1714 podali hraběti Brédovi memorial, v němž si stěžují, „že v tomto těžkém čase, kdy nemají sami co jísti, ani co potahu dávatí, ani kde pástí, na takovou dalekou robotu, kde jakživi nebývali, potahování jsou, od rychtářů že jsou sužováni a hrdlováni, že jim vyhrožováno, že bývají bez lítosti nemilosrdě biti a že se od nich žádají věci, které naprosto vykonati nemohou. Oni že dokonce se nezpěčují robotovati tak, jak od JMC. vyměřeno, avšak prosí, aby na tak dalekou robotu potahování nebyli, ale aby směli při těch dvořích robotovati, při nichž dřívě robotovali.“

⁴⁵²Odpovědí na tento memorial rolníků byla stížnost hraběte Brédy ke guberniu, v níž praví, „že r. 1713 poddani jeho beze vší podstatné příčiny ku ponoukání jeho osobních nepřátel proti němu se vzbouřili, čímž mnoho nepřijemností a škod utrpěl. Rolníkům - místo co měli býti k uvarování většího neštěstí exemplárně potrestáni, jak zasloužili - trest prominut. On že se domníval, že nezasloužená milost, které se jim dostalo, bude jim výstrahou, a že všech podobných pokusů zanechají. Nyní ale že slyší, že rolníci opět mají schůzky (conventicula) a že veřejně hrozí, že, jakmile vojsko z bytů odejde, opět se vzbouří a zcela jinak než minulého roku počínati si budou; ve svých schůzkách že zpívají hanlivé písně, robotu že nevykonávají tak,

jak jsou povinni, nýbrž jen pokud se jim líbí; důkazem jich zlé vůle, že jest také memorial, který mu podali a který ke stížnosti své přikládá. Od něho ani od jeho úředníků že se sedlákům křivda neděje, a že se s nimi tak dobře nakládá, jako na nemnohých panstvích. Jeho nepřátelům ovšem že na tom záleží, aby se řeklo, kdyby opět nepokoj vypukl, že sedláky příliš utiskuje. Proto prosí, aby krajským hejtmanům nařizeno bylo, by věc náležitě vyšetřili a nevzděčné nespokojence potrestali, zároveň také by poštváckové a původcové nepokoje vypátrání byli a aby jim i písařům memorialu - který „prý“ celé panství podepsalo, ačkoliv o něm ani stý neví - řemeslo jejich zastaveno bylo.“

S jakým výsledkem se tato žádost hraběte Brédy potkala, říci neumíme, neboť nezachovala se toho žádná písemná paměť, avšak podobá se, že zůstalo vše při starém. Hejtman Schultz hospodařil svým způsobem dále do r. 1721, kdy ustoupil v úřadě nástupci svému Janu Salomonovi z Friedberka. Tento vstoupil zcela ve šlépěje předchůdce, ano hleděl jej i v mnohém ohledu v utiskování lidu poddaného předčítati a na úkor jeho i vrchnosti se obohatiti. Rolníci zmoudřevší dlouholetou zkušeností nepomyšleli nyní již na odpor mocí brannou, ale tím pilněji obraceli se se žalobami ke krajskému úřadu a tentokrátě konečně ne zcela bez výsledku.

Dne 18. září 1732 dostavila se úřední komise do Peček, která některé staré zlořady stavila a téhož dne také vydala „Punkta, podle kterých poddání panství pečeckého říditi a spravovati se mají,“ jimiž došly některé dlouholeté tužby sedláků svého vyplnění. Nejvíce ovšem líbilo se jim rozhodnutí krajských hejtmanů, jímž „hejtman Salomon se své služby propuštěn ihned a purkrabí i důchodní po čtyřech týdnech.“ Též nenáviděný mušketyr Písek, od jehož karabáče mnoho vytrpěli ubozí robotáři, rozhodnutím hejtmanů krajských vyhnán a všem „oficírům“ nařizeno, že mají v čas robotování s lidmi mírně nakládati a s rychtáři počestně zacházeti. Také některé od hejtmana pod jménem accidente dosud bezprávně vydírané platy pro budoucnost zrušeny a zlořád mocného dodávání masa, ryb a jiných potřeb do vsi k nucenému kupování zastaven. S jinými stížnostmi rolníci i řemeslníci odkázáni na rozhodnutí místodržitelství.

Protestování proti tomuto, jak se domníval, zasahování do práv vrchnosti hraběti Brédovi nyní již nepomohlo - hvězda jeho již silně bledla; neboť lehkomyšlné kupování statků uvrhlo jej po krk ve dluhy, z nichž více nevybředl.

Krajský úřad od té doby bedlivěji sobě všímal hospodářství úředníků pečeckých, a hleděl jim pilně na prsty. Důkazem toho jest nám dopis krajského úřadu ze dne 9. prosince 1733, jímž Ferdinand Bieler, nástupce hejtmana Salomona, dostává ostrou důtku. Práví se v něm, „že ubozí poddání pečecké žalostně si nařikají, že hejtman proti cí. robotnímu patentu novoty v robotování na jejich úkor zavádí, zejména že od každého bez přípráže 2 koně opovážlivě vymáhá, s lid⁴⁵³mi krutě zachází, nemilosrdně je bítí dává, jak na jejich tělech zřejmě se vidí, že jim šelem a rebelů nadává, což jest proti vůli panovníkově. Letos že i tak dalece se zapomněl, že svátek Panny Marie zneuctil tím, že v tento zasvěcený den lidi bítí dal. Krajský úřad se domnívá, že by mu osud jeho předchůdce Salomona mohl býti dostatečnou výstrahou, jestli však i po tomto napomenutí svého nelidského počínání nenechá, že bude ke krajskému úřadu pohnán, kde s ním vedle zásluhy naloženo bude.“ Vzal-li sobě hejtman Bieler napomenutí toto k srdci, nevíme; než nezdá se, neboť r. 1734 již jej nenacházíme v úřadě.

Nástupcem jeho stal se Jan Václ. Fröhlich, který hejtmanem zůstal až do r. 1737. Téhož pak roku dáno panství pečecké pro úpadek hraběte Brédy pod sekvestora a lidu na Pečecku vycházela hvězdička naděje na lepší časy; sláva panstva schylovala se ku svému západu. Roku 1738 „přiřacováno panství pečecké od pánův creditorův jako panství fundatorní J. M. knížecí arcibiskupovi pražskému.“

Uplynulo mnoho vody, nežli se dočkal lid český vysvobození od jha roboty. Otcové obětovali statky i život, mřeli za svobodu svých dětí. A těch nevinných obětí zapomenutých bo-

jovníků pro lepší budoucnost lidu selského ani spočísti nelze na dvoustoleté cestě křížové.

Selská vojna byla na ní jediným zastavením; byla zajisté údělem všech krajů po vlastní naší.
V. J. Nováček.

ŽICHOVICE.

Jihozápadně od Čestína 2 km pod okresní silnicí do Kasanic vedoucí ve výši 400 m n. A. rozkládala se ves Žichovice. Ta zanikla po válce 30leté a na jejím místě obnovila vrchnost čestínská v druhé polovici XVII. století popl. dvůr a nazvala ho jménem zaniklé osady - Žichovice.^{1822a)}

Dějiny. Vesnice Žichovice náležela s 2 dvory poplužními a dvory kmetčími s platem r. 1384 Dobšovi z Žichovic, který ke svému statku ještě přikoupil lesy z Krasoňovic.¹⁸²³⁾ Později pak seděl na jednom popl. dvoru Ondráček ze Žichovic a na druhém Auditor ze Žichovic. Oba podepsali na sjezdu čáslavském zápis na mír zemský r. 1440 dne 17. měs. března.¹⁸²⁴⁾ Smil ze Žichovic odpadl od měst pražských po svátku sv. Jiří 1420 a dal to najevo těmito slovy: „vystřihamy sie proti Pražanom se všemi.“ Byl-li Smil majetníkem Žichovic, nelze doložití.¹⁸²⁵⁾

Po Ondráčkovi dědil zboží otecké syn Jan a prodal dědictví své roku 1481 Slavatovi z Chlumu a Košumberku pánu na Čestině Kosteletě za 100 kop gr. českých.¹⁸²⁶⁾ Po Auditorovi dědil syn Jakub zboží a ten prodal je r. 1543 Petrovi ze Žichovic, který sobě v dsky zemské dal vložiti takto „Žichovice dvůr popl. s poplužím, na kterém sedím sám, a druhý kterýž jsem koupil od Jakuba Auditora ze Žichovic s dědinami, lukami, lesy, jmenovitě s lesem Černým, řečeným Šimkovicí i s lánem, dědiny, řečené Ujcovské.“¹⁸²⁷⁾ Když r. 1591 sečítávalo se zboží a dědictví Adama Slavaty z Chlumu a Košumberku⁴⁵⁴ na Čestině Kosteletě, byla v soupise již větší část Žichovic.¹⁸²⁸⁾ A když Adam r. 1602 prodával dědictví své čestinkostelské rytíři Karlu Mazancovi z Frimburka, bylo ve smlouvě celé zboží žichovické, které Adam část po části skupoval a v jeden celek dvůr v Žichovicích utvořil. Mimo to mu náležel Čestinkostel, městečko zámek a dvůr, Boštice, Kasanice, Milotice, Nespěřice, Tlučeň a Žichovice celé. Tento majetek dal si vložiti v dsky zem. r. 1602.¹⁸²⁹⁾

Od té doby přivtělen byl dvůr žichovický k panství čestinkostelskému a náleží tam dosud.

V Žichovicích byly v r. 1651 tyto rolnické grunty: To mašovský měl 25 korců a byl pustý (pole leží ladem). Chalupník Novák za osedlého počítán, na živnosti zkažený, měl 15 korců, oséval na zimu 1 korec a jaří 1 korec, Jan Píša, 15 korců, chalupa pustá, pole leží ladem. Zahradník Václ. Springl měl 9 korců, oséval na zimu 2, na jaře 1 korec, Vávra Koštěř, měl 9 kor., oséval 2 ozim., 2 jaří. Potahy žádné, 8 krav, 3 jal., 2 ovce.¹⁸³⁰⁾

R. 1678 byl tu sedlák Matěj Bervid, měl 48 str. pozemků, oséval 6 oz., 6 jaří, 6 úhořil, ostatní lada a porostliny; měl 2 koně, 1 volský potah, 2 krávy, 3 jalovice, luk na 2 vozy sena. Chalupník Novák měl 7 str. pozemků, oséval 1½ str. ozim., 1½ jaří, 1½ úhoř, ostatek lada a porostliny, má 1 koně, 1 vola, 1 krávu a luk na 1 vůz sena. Jan Píša měl 10 str. pozemků, vše leží ladem a na tom místě má Matěj Bervid vystavenou chalupu. Václav Šprych a Vávra Koštěř mají 9 str. porostlin a lada. Oba zemřeli; první roku 1657, druhý 1662.¹⁸³¹⁾ Žichovický dvůr byl svého času dvorem královských svobodníků I. čtvrti kraje kourimského. Kdy a jak dlouho, nebylo možno vůbec zjistiti. Dnes jest pouze jen 1 pop číslo, obyvatel 28 - dle toho, kolik je tu dělnictva.

Žichovice náležejí farou a školou do Petrovic II., poštou, telegr. a četnickou stanicí do Čestína a obvodem zdravotním do Kácova. Nejbližší zastávka železniční i nádraží jest v Kácově na míst. dráze Posázavské.

ŽÍŠOV.

Na soutoku Svatoanenského a Jindického potoka na příkrém úbočí rozprostírá se stará osada Žíšov - špatně zvaná Žížov. Úbočí dosahuje 400 m výšky nad Adrií a pod úbočím tím utvořily vody řečené rybník Žíšovský, z kterého voda odtékajíc plní velký rybník Vavříňák. Pod rybníkem stával starobylý mlýn, který r. 1913 vyhoel a nikdy snad více vystavěn nebude. Nade vsí vypíná se bezejmenný vrch dosahující 439 m n. A.

V Žíšově bydlí ve 48 pop. čís. 249 obyv., z nichž je 8 ev. reform., ostatní katolíci. V r. 1787 bylo zde 28 pop. čísel¹⁸³²) a v r. 1848 bylo zde 37 pop. čís. s 283 obyv.¹⁸³³) Obecní jmění záleží z 10 ha 42 a pozemků, z nichž se platí roční přímé daně 3 K 87 h; výměra celé obce 264 ha 97 a 78 m², za něž se odvádí 1487 K 77 h přímé daně.

Nejstarší rodiny jsou zde rodina Kratochvílova, Trnkova, Mašinova, Králova, Slezákova, Burianova a Sklenářova. Obyvatelstvo žije se hlavně zemědělstvím a nádenictvím. Také řemesla jsou zastoupena řemeslem krejčovským, obuvnickým, zednickým a tesařským. Mládež škoie odrostlá, která nezůstává na otcovském zboží, odchází na řemesla a do služeb.

R. 1766 byli v Žíšově tito sedláci: Václav Komberec, měl r. 1742 statek prořacovaný za 160 zl. rýn., r. 1766 byl majitelem Jan Fabián, Jan Pokorný v ceně 180 zl. rýn., Jiří Trnka v ceně 230 zl. rýn. (nyní Václav Mezounek), Adam Chlust v ceně 160 zl. rýn. R. 1753 byl grunt Trnkův zkasírován a rozdělen na dvě chalupy. Prvou měl Jiří Trnka, nyní Matěj Váňa, druhou Tomáš Klečák, nyní Václav Kohoutek. Obě byly prořacovány na 80 zl. rýn.; a chalupník Jan Vacek v ceně 35 zl. rýn. Byli povinni platiti⁴⁵⁵ na mše do záduší, a to: grunt Komberecův 2 zl. rýn., chalupníci Trnka a Klečák po 1 zl. 10 kr.; mimo to Trnka za † Fabiána 2 zl. rýn. a Váňa za † Ondráčka 1 zl. 10 kr. rýn.¹⁸³⁴) Ve vsi byla také panská křema, na nižto kdysi býval sedlák a měl 30 korců polí. Vrchnost pole odňala a k svému užitku pronajala.¹⁸³⁵)

Z roku 1785 jsou známa jména tratí: na Hatích, na Začátku, Zájezek, na Čihadle, na Prostředku, Rohatina, Sýkora, Kvíčala, Šalenka, Posledek a Záduší.¹⁸³⁶) Deště, bouře i krupobití přicházejí se strany západní a jsou neškodné.

Žíšov neměl spojení silniční skoro žádné; teprv as před 15 lety vystavěna silnice k Hatím, čímž obdržela obec dobré cesty k nádraží hateckému. Silnice do Uhl. Janovic a ke Chmelišti dostavěny nejsou.

Fara a kostel. Pokud se nám písemné zprávy zachovaly, víme, že r. 1350 byl kostel sv. Mikuláše již farním a náležel k dekanátu kouřimskému, kam ročně 9 grošů desátku odváděl.¹⁸³⁷) Prvním známým knězem byl Jan a ten snad uváděl Přecha z Radče za faráře ke kostelu uhlířskojanovickému r. 1359.¹⁸³⁸) Po smrti kněze Jana provozovali právo podací Chovata a Jaroslav, bratři z Žíšova, společně s Ješkem a Chotkem, bratřími z Chmeliště. Podali sem r. 1364 kněze Václava z Drahodobudic. Týž byl 12. dubna t. r. potvrzen a farářem Janovickým uveden.¹⁸³⁹) Farář Václav směnil své místo 1. dne měs. prosince 1377 s Bořickým Martinem a patroni Ješek Busek a Heřman bratři z Žíšova směnu tu schválili.¹⁸⁴⁰)

Po smrti Martina faráře r. 1397 podali panoši žišovští kněze Václava z Janovic za faráře do Žíšova.¹⁸⁴¹) Po jeho smrti byli zde faráři: Václav, kněz⁴⁵⁶ z Uhl. Janovic r. 1400, Matyáš, farář z Hodkova 1401, kněz Martin 1402, Jan, kanovník kaple královské z Karlštejna 1406, Petr a toho roku ještě Mauritius 1409,¹⁸⁴²) které podávali Prokop a Václav bratři žišovští, kněz Václav r. 1410. Tohoto r. připomínají se opět patronové zdejšího kostela Prokop a Václav, bratři ze Žíšova, jako by podávali posledně jmenované kněze.¹⁸⁴³)

Od toho roku mizí zápis kněží žišovských a r. 1554, kdy kněz Matouš Hradecký, arciděkan kutnohorský, „poznámenání kostelů, far a kolátorů“ sepisoval v arciděkanství kutnohorském, poznámenal v Žíšově: „V Žíšově kostel sv. Mikuláše, fary již není; kalátorem pan Jan Žíšovský a na Žíšově.“¹⁸⁴⁴) Odtud mizí všechny zprávy o fare a faráři žišovském.

Chrámeček žišovský stojí na vršku nad rybníkem a rozhlíží se po údolí i po výšinách, které

se před ním rozkládají. Jest to stará, skrovná budova, vystavěna ve slohu barokovém a postrádá dnes všech stavitelských i archaeologických památek a zvláštností. Jesuité dle svého starého zvyku vyklidili vše, co se vykliditi dalo, ba i slušná epithafia z kostelíka vynésti dali a kusy jich po hřbitově zanechali. Při hřbitovní zdi zříme epithaf, na němž čteme: LETHA PANIE 1610 UROZENY A STATECZNI PAN HENRICH (NIENKOWSKI Z MEDONOS) A NA ZISSOWIE DOKONAL ZIWOT SWUG.

Zbytek špýcharu jezuitského.

Dějiny. Nejstarší písemné záznamy o Žišovu máme z r. 1318, kdy tu na tvrzi seděl Protivoj z Žišova a Chmeliště¹⁸⁴⁵) a celé zboží žišovské i chmelišťské v držení měl. O Protivojovi či Protivojovi čteme, že rád válčil anebo válčiti pomáhal a že zůstal dlužen Heřmanovi ze Slivna 10 hřiven stříbra za válečné zbraně. Tuto částku peněžní dobýval Heřman úřední mocí a když dobytí nemohl, dal si je vložit do desk zemských.¹⁷⁴⁶)

R. 1364 seděli na Žišově bratři Chonata a Jaroš, kteří 12. dne měs. dubna 1364 společně s Ješkem a Chotkem, bratřími z Chmeliště, podací právo vykonávali.¹⁸⁴⁷) Chotek měl jedinou dceru, kteráž vládla po jeho smrti na Žišově a když zemřela, spadlo zboží to na krále.¹⁸⁴⁸) R. 1377 vládli zbožím žišovským tři bratři Ješek, Buzek a Heřman ze Žišova.¹⁸⁴⁹) Heřman brzo zemřel, zůstaviv sirotka dědicem, ale týž zemřel záhy po otci a zboží chtěl král Václav omylem potáhnouti na sebe.¹⁸⁵⁰) Zboží dědil strýc Ješek, kterýž také držel část Chmeliště vsi¹⁸⁵¹) a týž připomíná se jako držitel části podací kostelíka v Žišově spolu s bratrem Buzkem, kterýž však Ješka přečká, sdílel to právo s Vaňkem.¹⁸⁵²)

R. 1400 a v čase dalším provozovali právo podací bratři Václav a Prokop ze Žišova. Václav do r. 1406 sám, odtud s bratrem Prokopem.^{1852a}) R. 1410 podávali faráře ke kostelu žišovskému Prokop a Václav, bratři¹⁸⁵³) ze Žišova a Václav daroval jednu kopu gr. miš. úroků farářů;¹⁸⁵⁴) byv vedle bratra svého v rozbroji s farářem, smířil se s ním roku 1410.¹⁸⁵⁵)

Václav a Prokop bratři měli zboží žišovské tak rozděleno, že každý seděl na jednom dvoře, protože tu byly dvory dva, jeden s tvrzi a druhý dvorec, řečený Prokopovský a vedle těch ještě jeden dvorec poplužní, kterýž ovšem záhy zpustl a zboží to bylo rozděleno. Václav zapsal r. 1414 díl svůj, totiž dvůr popl. v Žišově s dvory kmetčími a část vesnice Chmeliště a Topole (u Chru₄₅₇dimě) v 50 kopách č. gr. Prokopovi z Žišova, Maršovi řeč. Hroznata z Černého Bláta a Rudoltovi ze Žišova.¹⁸⁵⁶)

Rudolt seděl s Prokopem ještě za válek husitských na tomto zboží a císař Zikmund zapsal 6. dne měs. března 1421 Prokopovi a Rudoltovi z Žišova Radlice, ves zboží kostela pražského.¹⁸⁵⁷)

Od r. 1430 seděl Rudolt na Žišově sám a zapsal na své zboží 500 kop gr. č. dluhu Janovi z Popovic, příbuznému svému.¹⁸⁵⁸) Dne 17. března roku 1440 podepsal Rudolt ze Žišova s pány českými mírný list na sjezdu čtyř krajů východních Čech v Čáslavi.¹⁸⁵⁹) R. 1451 zemřel Rudolt,¹⁸⁶⁰) zanechav dva syny Václava a Rudolta ml. Dědictví rozdělil synům takto: Václav ob-

držel od strýce Jana z Popovic zápis na některé platy v Žišově a Bečvářích obojích,¹⁸⁶¹) Rudolt pak zápis od Jana Čabelického ze Soutic na dluh 600 kop gr. na těchto vesnicích zapsaný.¹⁸⁶²) (Viz Chmeliště)

A Jan z Popovic vyznává dne 7. decembri 1451, že má na Žišově a Chmelišti a na všem, což k Žišovu patří, 500 kog gr. dluhu od Rudolta st. z Žišova zapsaných a že je Václavu, synu Rudoltovu, postupuje.¹⁸⁶⁴)

Jan Kačice z Konic táhl r. 1456 na sirotka Rudoltova z Žišova, chtě mít právo na poručenství vedle toho, že by král. milost jemu toho sirotka poručil, ale Zbyněk ze Soběšina toho odpíral od strýcův toho sirotka, pravě že by oni strýci příbuznější byli k tomu poručení vedle práva, nežli Jan Kačice, do₄₅₈kládaje se i svolení toho, kteréž jest se stalo z císař. milosti Zikmundem, králem českým slavné paměti. Ale než tato rozepře vyřízena, nebylo více poručníka žádného potřeba, neboť oba sirotci ještě téhož roku zemřeli,¹⁸⁶³) a po jejich smrti spadlo r. 1457 veškeré jejich zboží na krále. Ke zboží tomu náleželo: tvrz Žišov s dvorem popl. a druhým dvorem popl. pustým, ves celou, Chmeliště, ves celou, ve Velkých Bečvářích jeden dvůr kmetcí pustý s polovicí lánu rolí, v Menších Bečvářích dva dvory kmetcí, jeden Prokopovský a druhý Křečkovský s podacím a mlýnem v Žišově. Toto zboží udělil Ladislav král Matěji Borotínovi z Vesce a Ctiboru z Beztuhova.¹⁸⁶⁵)

Asi roku 1460 usadil se na Žišově nový pán - vladyka Matěj Borotín z Údimě, který zboží toto dědil od Ladislava krále a počal se psáti „Žišovský z Údimě“ a rod jeho až do vymření statek tento v držení měl.¹⁸⁶⁶) Petr Žišovský z Údimě a na Žišově poháněl Slavatu z Chlumu,¹⁸⁶⁷) vině jej, že uvázal se mocí svou bez práva v držení dědictví jeho v Lišťanech.¹⁸⁶⁸) Počátkem století XVI. seděli tu tři bratři Jan, Křištof a Šťastný (Felix), nepochybně synové a dědici Petrovi. Ti se o zboží otecké tak rozdělili, že Šťastný ponechal si tvrz Žišov s dvorem, ves s podacím, Křištof ves celou Vavřinec a Chmeliště a Jan ostatek toho zboží. Křištof záhy zemřel a zboží jeho spadlo na syna Jana z Údimě.¹⁸⁶⁹) Šťastný prodal své zboží žišovské r. 1525 tomuto Janovi, pozůstalému synu z bratra Křištofa. Týž Jan z Žišova a Údimě věnoval choti své Kateřině roz. z Ostrova 150 kop gr. č. na svém dědictví žišovském.¹⁸⁷⁰)

V r. 1510 vešli tito tři bratři z Údimě a na Žišově s Janem z Kam. Lhoty ve smlouvu, dle níž měl nechati „třidceti veystavkův“ smrkových bratřím Žišovským. On je vysekal, ale nechal třidceti veystavkův dubových a ještě „dvadeceti“. Bratři Žišovští nebyli takto spokojeni a vnesli Jana z Kam. Lhoty na soud. To seznali Tůma z Kasanic, Matouš z Krasoňovic a Petr Ptáček z Vítkové.¹⁸⁷¹)

Jan z Údimě připomíná se v tituláři z roku 1534 z rodu Žišovských a z Údimě.¹⁸⁷²) V jiném tituláři z r. 1534 připomíná se Václav Smil a Borotín Žišovští z Údimě a na Žišově, pak Bohuslav Žišovský z Údimě na Stičanech (Chrudimsko).¹⁸⁷³) Jak daleko tito Žišovští spříznění byli s majiteli Žišova, nelze nijak povědět.

R. 1601 prodala Anna Amalie, roz. Žišovská z Údimě, manželka Vojslava Branišovského z Branišova, statek, tvrz Žišov s přísl. Jindřichovi Někčovskému Medonosovi z Medonos za 7350 kop míš. gr.¹⁸⁷⁴) Statek tento nabyla darem od strýce svého Borotína Žišovského z Údimě, kterému po léta byla výbornou hospodyní.¹⁸⁷⁵)

Po smrti Jindřichově z Medonos († 1610) dědili statky otecké synové Jindřich a Vilém Šťastný. Společnou a nerozdílnou rukou vládli tu do r. 1609, ve kterém roce tvrz Žišov s dvorem poplužným, dvěma mlýny, olejnou a ves s podacím prodali Veronice Kolovratové, roz. Berkovně z Dubé a Lipého, manželce pana Heralta Libštejnského z Kolovrat a na Janovičkách za 7250 kop g. míš.¹⁸⁷⁶)

Když paní tato zemřela, dědil manžel její Heralt, t. č. hejtman kraje kou₄₅₉řimského,¹⁸⁷⁷) statek Žišov s přísl. což tu měla, a ten jsa pánem na Malejovicích a Mítrově, připojil tyto statky k Žišovu.¹⁸⁷⁸)

Na zboží p. Heralta měl nejvyšší mincmistr Vilém z Vřesovic a Doubravské Hory pojištěných 8000 kop grošů míš., kteroužto dlužnou sumu postoupil darem koleji jezuitské v Hoře

Kutné.¹⁸⁷⁹⁾

R. 1628 dne 19. února postoupil Heralt Libštejnský, nejvyšší berník král. Českého, statek žišovský i sirotčí vesnice Malejovice, Mitrov a Silvánku darem koleji jezuitské,¹⁸⁸⁰⁾ kteráž toto zboží ku křesetickému panství připojila.¹⁸⁸¹⁾

V Žišově na místě staré tvrze postavili sobě jezuité residenci, kteráž jim za sídlo sloužila.¹⁸⁸²⁾ V držení tohoto zboží byli až do r. 1773, ve kterém roce císař Josef II. řád jezuitský zrušil a celý statek i s Křeseticemi českému fondu studijnímu připojil, k jehož ruce r. 1774 za 580.824 zl. rýnských byl odhadnut.¹⁸⁸⁴⁾

Při prodeji r. 1824 koupil statky ty Jan Frant. Svoboda za 129.000 zl. stř.¹⁸⁸⁴⁾ při novém odhadu r. 1826 dotčené statky na 293.341 zl. stř. odhadnuty.¹⁸⁸⁵⁾ Od té doby zůstal Žišov ve svazku panství křesetickoúmoninského a sdílel i osudy jeho. (Viz Křesetice v II. díle, části I.) Koncem XVIII. století byl dvůr rozdělen na familie různých rozměrů od 20-25 jiter a familie ty dány dědičným pachtýřům k užívání, což novými zákony bylo vyvlastněno. Budova jesuitská připadla dvěma majitelům, kteří ji přeměnili na hospodářská stavení. Ze staveb jesuitských zachoval se původní špýchar.

Žišov náleží školou, farou, poštou, telegr. i četnickou stanicí a zdravotním obvodem do Uhl. Janovic. Nejbližší nádraží jsou Hatě a Uhl. Janovice na místní dráze Kolín-Čerčany.

Zašlé osady na Kutnohorsku.

BEŘICE. Farní ves v dekanátu kouřimském s tvrzí rozkládala se asi tam, kde dnes stojí rozvleklá osada Rašovice na Janovicku.¹⁸⁸⁶⁾ (Viz v tomto díle Rašovice str. 283 a 284.)

BOR. Tam, kde nyní jest osada Nová Lhota na panství sedleckém stávala farní ves Bor. Náležela kdysi klášteru sedleckému a slula ve XIV. věku také Lhota.¹⁸⁸⁷⁾ Za krále Václava byl tu r. 1328 farářem odpůrce Husův Jiří z Boru, který jméno své přijal od této osady. Později osada zputsla a zanikla snad ještě v tom století.

HOLÁ. Malá osada na Ratajsku, o níž dnes nikdo neví, kde stávala.¹⁸⁸⁸⁾

⁴⁶⁰**KOBLASICE.** Osada tato stála na místě nynější vesnice Kobláska blíž Uhl. Janovic. Kdy osada zašla, není hodnověrných zpráv. Že však ještě r. 1417 stála, je zjištěno.¹⁸⁸⁹⁾ Načež zašla a na místě tom vznikla osada nová Koblásko.

KŘIVOLAJE. Ves na panství kláštera svatoprokopského. O ní se činí zmínka v XIV. a XV. století ve smlouvách trhových panství toho. (Viz heslo Sáza va.)

MALOVIDY. Blíže Zbraslavic v soud. okr. kutnohorském sousedila se Švábinovem osada Malovidy. Byl zde zámek a poplužní dvůr. Posledně se připomíná r. 1548 Malovidy ves, zámek pustý a poplužní dvůr také pustý. (Dsky zem. 84. C 16. a 8. L 22. Ostatek viz v II. díle část I. u Zbraslavic.¹⁸⁹⁰⁾

PNĚVICE. Na rovinách na pravém břehu Páchu na jižní straně města Hory Kutné rozkládala se za starodávna farní ves Pněvice. Dle zpráv kutnohorského historika Kofínka stávala osada tato s velkým chrámem dříve nežli Hora Kutná. Osadu tuto stihla velká pohroma r. 1424, když Žižka po vítězství svém u Malešova na Hory táhl. Od té doby se již nevzpamatovala a za císaře Josefa II. poslední její zbytek, kostel sv. Václava,¹⁸⁹¹⁾ vzal také za své.¹⁸⁹²⁾ Dnes není o ní ani památky.

PORUTICE. Osada tato byla rozložena poblíž Zbraslavic. Dnes není ani památky, kde stávala.¹⁸⁹³⁾

ROVEŇ. Osada tato sousedila s Pněvicemi a honosila se velkým chrámem založení sv. Petra a

Pavla. Totéž nešťěstí, jaké stihlo Pněvice, stihlo také r. 1424 osadu Roveň či na Rovni. Ale nelze se domnívat, že Žižka osady tyto z kořen vyvrátil. Ještě v XVI. století byly zde hojné domy, statky a dvory, zahrady, vinice a pastviny.¹⁸⁹⁴⁾ Na osadu Roveň připomíná kaplička sv. Petra a Pavla na pláni roviňskopněvické, pak kříž a sošky na chodbě v arciděkanské budově v Hoře Kutné.¹⁸⁹⁵⁾

STARÝ SUCHDOL. Severovýchodně městečka Suchdola jest pastvina zvaná Starý Suchdol. Tam dle pověsti stávala původně osada Suchdol. Starší pamětníci vypravují, že počátkem XVIII. století byly tu ještě rozvaliny domů a to jest nejlepším důkazem, že tu stávala osada. Ta neznámým způsobem zanikla a místo ní povstala vedle zámku osada nová, kterouž nazvali jménem osady původní Suchdol. (Viz heslo Suchdol v díle II. část 1.)

⁴⁶¹**VES SV. TROJICE.** Nad někdejšími kavny a hutmi horními šmelcovními založena byla kol kostela ves sv. Trojice. Mívala mnoho obyvatelů-horníků. A jak huti klesaly ve svých užitcích, klesal i počet obyv. a ves pustla, až konečně s povrchu zemského zmizela. Zbytkem vesnice té může se zvatí kostel svatotrojický a stavení číslo 73. a 74. „na kavnách“ blíže sv. Trojice. Dačický ve svých „Pamětech“ r. 1488 a 1490 mluví o založení kostela¹⁸⁹⁶⁾ a ještě r. 1623 o vsi sv. Trojice se zmiňuje.¹⁸⁹⁷⁾

V době pozdější zašly:

KOPANINY, osada blíže Čestína, nyní jen osamělá chaloupka.¹⁸⁹⁸⁾

PODMOKY. Již za dávných časů rozkládala se asi 4 km jižně Uhlířských Janovic osada Podmoky. Zvaná byla také mezi lidem Podmokly. Vrchnost zásmucká, kteréž osada i lesní panství náleželo, skupila všechny chalupy a počátkem tohoto století je srovnala se zemí. Jen zůstala myslivna.¹⁸⁹⁹⁾

ŽICHOVICE, osada taktéž blíže Čestína, nyní jen dvůr na panství kácovském.¹⁹⁰⁰⁾

OPRAVA.

Na str. 88. a 424. „Kutnohorska“ (kniha II. část I.) jest vytištěno, že Jan Šultys, primátor kutnohorský, po popravě v Praze pochován byl v kostelíku sv. Jana nad Lhotou. To tvrdili souhlasně ředitel a konservátor Jos. Braniš a prof. Dr. Kurz. Když rukopis díla byl napsán, požádal podepsaný ředitele a konservátora Klimenta Čermáka o posudek tohoto tvrzení. A on pravil, že je to pravda, neboť sám se o tom přesvědčil, když dal si otevřítí hrobku a tam našel mrtvolu bez hlavy (domnělého Šultyse). Já jsem proto do „Kutnohorska“ tuto zprávu pojal jako hodnověrnou a nad to i kostelík sv. Jana n. Lhotou vyobrazil.

Dnes ovšem jsem o jiném přesvědčen a milerád tuto zprávu opravuji. Jan Vrabec vydal u Kočího spis „Poprava na Staroměstském náměstí“ a ze spisu toho vyjímám: „Jan Šoltys z Felsdorfu zavolán byv v řadě popravě XIV. šel ve svém šatě na lešení. Padnuv na tvář, rozpráhl ruce a zvolal: „Veni, veni, Domine Jesu, et noli tardare“ („Přiď, přiď Pane Ježíši a neprodlévej“), načež klekl, a v tom již meč zasáhl jeho šíji.¹⁹⁰¹⁾

Hlava jeho poslána byla po čeládece popravního mistra se zvláštním poslem do Hory, kde na Kolínské bráně zavěšena. (Nikoliv Kouřimské, jak píše Ottův Slovník Nauč.)¹⁹⁰²⁾

Jan Šoltys jako primátor venkovský došel s Maxmiliánem Hošťálkem posmrtného klidu ve společném hrobě u kostela Matka Boží na Louži,¹⁹⁰³⁾ za přítomnosti choti a přátel svých.¹⁹⁰⁴⁾

Ant. J. Zavadil.

⁴⁶²NAŠE ZVONY VE SVĚTOVÉ VÁLCE.

Již v dávném věku měly zvony své nepřátele. Staří letopiscové zaznamenali z dob císaře

Karla Velkého, že všude, kdekoli se nová obec křesťanská založila, zavěsila vedle kostelíka (církvíce) zvon, který zvláště v dobách tuhého zápasu křesťanstva s pohanstvím pro zvucný svůj hlas a jako symbol křesťanství velice byl od pohanů nenáviděn. Pohlíželi pryč naň s jakousi hrůzou a před hlaholem jeho přechali, protože mohutným zvěstoval jim hlasem, že opět zvíťežil kříž nad modlami a temnotu nevěry že pronikl paprsek světla božského.¹⁹⁰⁵) A v krajínách, kde přebývají většinou moslemíni, nechtějí dosud povolovati křesťanům zvonů.

A našim sv. věrozvěstům mnohý odpor bylo překonati proti zvonům, protože lid pohanský nechtěl slyšeti jejich hlaholu. Výpravy válečné byly také škůdcem zvonů, ba často i kořistí vítězů. Tak Břetislav odvezl r. 1258 zvonu z Polska do Čech a Uhři při vpádu do Moravy loupili zvonu a odváželi buď celé, buď roztlučené do Uher. Když r. 1855 v Krymské válce dobyli Francouzové Sebastopole, odvezli odtud zvon a zavěsili jej na znamení vítězství na věži notredámské v Paříži.¹⁹⁰⁶)

Když u nás v minulé době byly rušeny kláštery a kostely, padlo nejedno nenahraditelné dílo umělecké za obět. A za revoluce francouzské došlo až k barbarskému ničení zvonů a obcím, které byly barbarstvím postiženy, ponechán jediný zvon k obecné potřebě. Tak bylo ve Francii zkaženo veliké množství uměleckých památek kovoliteckých a středověkých zvonů dnes ve Francii sotva nalezněš.¹⁹⁰⁷)

Zajímavá jest, že židé již v době starozákonní dávali zvukem jakýchsi rolniček a měděných kotlů různá znamení při svých bohoslužbách. A ještě zajímavější jest, že v hrobech římských z doby před Kristem pocházejících objevují se lité zvonky spěšové, jakož i ze železných plechů zbité s klepadly uvnitř zavěšenými. Takovýchto ručních zvonků bylo užíváno v domácnosti k buzení a svolávání čeledi a také k účelům pověřeným (k zapuzení strašidel, zlých duchů a j. v.¹⁹⁰⁸)

Zjištěno jest, že již ve XIII. století užívali klášterní mniši zvonků k doprovodu svých zpěvů sborových a nemalé se těšily sbory takové oblíbě znalců.¹⁹⁰⁹)

V témž století dostalo se zvonům zvláštního povýšení. Při křesťanských chrámech byly zavěšovány slavnostním způsobem na věži a tím také vznešenějšího se jim dostalo úkolu, kterýž se jim ještě dnes vykazuje.

K tomu ovšem působil nemálo tehdejší duch času zakládající se předem na vroucí nábožnosti a horlivé oslavě jména Hospodinova a dle slov básníkůvých: „Zvony zovou k pobožnosti, tam zří člověk ku nebi, v nábožném pak vytržení Tvůrce světa velebí, zasazovalo se veškeré obecenstvo tehdejší, jmenovitě šlechta, obce vůbec, ano i osoby soukromé téměř o závod o to, aby chrámy jichž byli kolátoři a patrony opatřeny byly libozvucnými zvonu, majíce je za „klínoty kostelní“, za kteréž skutečně mohly býti považovány.¹⁹¹⁰)

⁴⁶³Proto nebylo v Čechách chrámu městského, s jehož věže by se široko daleko neozýval mohutný a harmonický hlas několika zvonů libozvucých.¹⁹¹¹)

A lid náš slovanský od nepaměti lnul ke zvonům zvláštní přichylností; řadí ještě dnes dojemný a významný hlahol zvonů k nejvážnějším chvílím života svého a přičítá jim cit smýšlení a zbožnosti. Tu slyší v temném hlaholení obra, tam opět v stříbrozvuku zvonce na některé kapliče tajemnou řeč, kterou ve své obrazotvornosti sobě různorůzně vykládá. Proto také mezi našim lidem hraje zvon v pověstech velikou úlohu.¹⁹¹²)

Pravili jsme, že války vyžádaly sobě často zvonů ke svým účelům. A dnes můžeme opakovati tato slova našich časů: „Válka světová vyžádala sobě i u nás zvonů k účelům válečným.“

A my obrali sobě úkolem sestaviti dle úředních pramenů soupis rekvirovaných zvonů v hejtmanství kutnohorském a uctíti tímto záznamem památku jejich na věčné časy. Rekvirovány byly zvonu:

I. Ve farnosti bykaňské: 1. v Bykání sanktusový zvonek 20 kg; 2. v Malešově sv. Václav 180 kg, 3. Karel Boromejský 43 kg, 4. bez nápisu 12 kg (zvonek hřbitovní), 5. v kapli roztěžské 20 kg, 6. v kapli zámecké 51 kg; 7. v Chlistovicích Jan Nep. 332,5 kg, 8. sv. Jan

20 kg; 9. ve Vidicích sanktusový zvonek 19 kg; 10. v Roztěži 10 kg; 11. v Bahně Jan 34 kg; 12. v Týništi bez nápisu 20 kg; 13. v Březové bez nápisu 30 kg; 14. v Krasoňovicích Marie 25,5 kg; 15. v Chroustkově sv. Jan 20 kg; 16. v Maxovně Marie 34,5 kg; 17. na Polánce s reliefem sv. Václava 15 kg; 18. v Předbořicích sv. Václav 31,5 kg; 19. ve Lhotě Horní Marie 14 kg; 20. ve Lhotě Dolní bez nápisu 12 kg; 21. ve Zdeslavicích bez nápisu 16 kg.

II. Ve farnosti církvicke: 1. zvon Vavřinec 8,80 q, 2. Malý Vavřinec a Prokop 32 kg; v kostele svatojakubském zvonek 130 kg od Jakuba Ptáčka, ale bez letopočtu; v kostele lošském zvonek 89 kg bez názvu a bez nápisu; v kostele neškaredickém zvonek 25 kg taktěž bez názvu, písmo nečitelné.

III. Ve farnosti čestínské: 1. v Čestíně Petr a Pavel 6,74 q (lil původně Tomáš Konvář na Horách Kutných, přelit 1860); 2. zvonek sanktusový 19 kg; 3. po jednom zvonku v Čenovicích 20 kg, Kněži 5 kg, Miloticích 23 kg a Staré Huti 17½ kg.

IV. Ve farnosti novodvorské: 1. sv. Dominik atd. 5,26 q; 2. zvon Kapliřův 3,47 q; 3. zvon Věžníkův (Obětování Panny Marie) 2,57 q; 4. poledníček 36 kg (z r. 1500); ze sv. Mikuláše zvonek v kapli 19 kg.

V. Ve farnosti červenojanovické: 1. v Janovicích Červených s obrazem sv. Martina bisk. 3,96 q, 2. s Pannou Marií a křížem 2,31 q, 3. poledník 56 kg; v Petrovicích zvon 7,25 q; v Opatovicích I. v kapli 30 kg, ve zvoniče 20 kg; ve Vilimovicích ve vížce kostelní 2,5 kg; ve Zdeslavicích zvonek 27 kg; v Bludově v kapličce sv. Jana 1. 27 kg, 2. 54 kg; v Chvalově zvonek 28,5 kg; v Lánech zvonek 30 kg; v Koruticích zvonek 12 kg; v Senetíně zvonek 14 kg; v Újezdci 28 kg; ve Zhoří 28 kg.

VI. Ve farnosti uhlířskojanovické: v Janovicích Uhlířských 1. zvon Novák 3,20 q, 2. sanktusák 31,5 kg z roku 1598, 3. zvonek sv. Jiří 15 kg; v Žišově sv. Florián 25 kg; v Malejovicích s obr. sv. Václava a Prokopa 36 kg. Obecní zvonky ve Lhotě Janovické 20,5 kg; v Mítrově 33 kg; v Kochanově 11,5 kg; ve Vlkové 19 kg; v Hroznicích 11,5 kg; v Opatovicích 14 kg.

⁴⁶⁴VII. Ve farnosti kutnohorské: v Hoře Kutné 1. v kostele farním zvon sv. Jakub 13 q z r. 1773 s postavou sv. Jakuba, 2. zvon Václav 3,20 q s postavou sv. Václava; ve velechrámu sv. P. Barbory 1. zvon s postavou sv. P. Barbory a sv. Jana N. 3,30 q (zvon z r. 1710 asi do polovice puklý a trhlina je propilována); v kostele Matky Boží na Náměti 1. zvon Antonín Petr s měst. znakem 5,50 q, 2. zvon Maria Teresia s postavou P. Marie 14 q, 3. starý zvon po požáru r. 1770 přelítý 31 q (zvon Klement); v kostele sv. Jana Nep. 1. zvon Jan Nepomuk 2,60 q s postavou sv. Jana, 2. zvon Gothard s postavou téh. sv. 1,20 q, 3. zvon Florián s postavou téh. sv. 60 kg; z kostela svatotrojického zvon s postavou P. Marie 20 kg; z kostela klášterního zvon Josef s postavou téh. sv. 1,30 q a zvon Ursula (Voršila) s postavou t. sv. 90 kg. Celkem ve městě Hoře Kutné rekvírováno bylo 12 zvonů.

VIII. Ve farnosti kácovské: v Kácově 1. zvon s obrazem P. Marie z r. 1757 vážil 5,73 q, 2. zvon přelítý r. 1861 vážil 2,50 q, 3. zvonek bez nápisu 11 kg; v Polipsech zvon s nápisem Maria z roku 1730 2,015 q; po jednom zvonku rekvírováno v Račiněvsi 2 kg, ve Zlivě 16 kg, v Holčicích 18 kg, v Čížově 9 kg, ve Vranicích 19 kg, ve Zderadinách 13,5 kg a v Koblásku 15,5 kg.

IX. Ve farnosti kaňkovské: v Kaňku 1. zvonek sanktusák 6 kg, 2. umíráček 21 kg, 3. zvon odložený sv. Lazar 7 kg.

X. Ve farnosti košické: z Košic jeden zvonek 15 kg (Ptáčkův zvon z r. 1475 ponechán); z Miletic jeden malý zvonek; z Rozkoše taktěž malý zvonek; z Nepoměřic 14,5 kg; z Onomyšle 18,5 kg.

XI. Ve farnosti křesetické: z Křesetic 1. zvon Maria 70,5 kg, 2. sanktusák 16 kg; z Krupé jeden zvon 33,50 kg; z Úmonína zvon s obrazem sv. Floriána 25 kg; z Chrástu zvon s obr. sv. Antonína 19 kg.

XII. Ve farnosti úzické: 1. Zvon s reliefem blahosl. P. Marie a sv. Floriána (z r. 1659 od Tomáše Klabala) vážil 4,20 q (přelit r. 1807), 2. umíráček 8 kg (zvonek asi 500 let

starý s českým nápisem gotickým); v Čekanově zvonek 22 kg; v Talmberku 12,5 kg; v Mirošovicích 27 kg; ve Smilovicích 8,5 kg; na Chlumu 11,5 kg; v Stankovicích 13,5 kg; na Smrku 14 kg; v Chrastné 13 kg.

XIII. Ve farnosti petrovické II.: 1. v Petrovicích: klekáníček 78 kg, 2. sanktusák 30 kg, 3. umíráček 8 kg, v Tlučeni 5 kg; v Nových Nespericích 12 kg, v Star. Nespericích 17,5 kg, ve Star. Hutí 17 kg, v Kasanicích 26 kg, v Losinách 21,5 kg.

XIV. Ve farnosti ratajské: z Rataj Hrazených 1. Poledník (100 let starý) 20,5 kg, 2. umíráček 15 kg; z Podvek 1. Zvon Václav 1,78 q, 2. zvonek ze zvoničky 19 kg z r. 1729; z Ledicka zvonek s obr. sv. Václava 12,5 kg; z Malovid zvonek 6,5 kg; z Ježovic zvonek ze zvoničky 17,5 kg a z r. 1769 s obrazem sv. Floriána a sv. Donáta; z Útěchvost zvonek 13,5 kg s obr. sv. Jana N.; z Zbizub zvonek 11 kg; z Makolusk zvon z kapličky 109 let starý 12,5 kg.

XV. Ve farnosti sázavské: z Černých Bud 1. zvon Antonie 2,85 q, 2. umíráček 10 kg; v Sázavě městečku 1. zvon Martin s obraz. téh. sv. 1,68 q, 2. Prokop s obr. téh. sv. 79 kg, oba z r. 1857. V přířařených osadách byly rekvírovány obecní zvonky: v Bělokozlech 15 kg, v Dojetřicích 19 kg, v Benátkách 15 kg, na Nechybě 12 kg, v Radvanicích 12 kg, v Přívlakách 9 kg, v Mrchojedech 7 kg a ve Vraníku 11 kg.

XVI. Ve farnosti sedlecké: ze Sedlec: 1. Zvon Petr 86 kg z r. 1572; 2. z kostnice zvon Maria 19 kg (umíráček); 3. zvon Antonín 10 kg; z Malína: 1. zvon Maria z r. 1703 vážil 80 kg; 2. Cyril a Metoděj 80 kg; 3. zvon umíráček 23 kg, z Hlízova: zvon bez nápisu 22 kg.

⁴⁶⁵XVII. Ve farnosti solopiské: ze Solopisk: 1. sv. Prokop 2,71 q; 2. umíráček 15 kg, z Jindic: 1. sv. Josef 2 q; 2. umíráček 22 kg, z Hrádku nad Poďousy: klekáníček 26 kg, z Chotouchova: klekáníček 10 kg, z Křečovic: klekáníček 25 kg, zvonky: z Malenovic 20 kg, z Pučer 20 kg, z Poďous 20 kg a z Miletín 20 kg.

XVIII. Ve farnosti sudějovské: v Sudějově: zvon sv. Anna 24,5 kg, v Krsovicích: (sv. Jan) zvon k počtě sv. Jana Kř. 1,375 q, v Rašovicích: zvon Maria 3,29 q z roku 1511 od Ptáčka Jakuba, zvonky: v Žandově 20 kg s obr. sv. Floriana, Jana N., Bolestné P. Marie, sv. Václava a hlavičky andělů, na Pivnisku 13 kg, ve Vernýřově 20,5 kg, ve Vsesokách 17,5 kg, v Kralicích 18,5 kg, v Krsovicích 20 kg, v Kam. Lhotě 19,5 kg a v Netušilech 15 kg.

XIX. Ve farnosti suchdolské: v Suchdole: poledník se dvěma reliefy svatých 86 kg (1795), v Dobřeni poledník s křížem 63 kg (1780), zvonky obecní: z Miskovic 49 kg, z Vysoké 46 kg, z Bořetic 18 kg, z Karlova 12 kg, z Tuchotic 20 kg a z Mezhozle 13 kg.

XX. Ve farnosti vavřínecké: 1. zvon Zdravas Maria 1,97 q z r. 1877; sanktusák 30 kg, z Chmeliště 15 kg, z Černého Bláta 11 kg.

XXI. Ve farnosti zábořské: ze Záboří: zvon Prokop 4,33 q z r. 1679, ze Sv. Kateřiny zvonek s reliefem sv. Kateřiny a sv. Antonína 21 kg z r. 1703, obecní zvonky: z Kobylnic 57 kg (1770), z Habrkovic 24 kg (1721), z Bernardova s obr. sv. Jana Nep. 27 kg a z Lišic s obr. sv. Josefa 17 kg.

XXII. Ve farnosti zbraslavické: ve Zbraslavicích: 1. Sv. Vavřinec 7,88 q, 2. sv. Václav 2,655 q. Obecní zvonky: v Černínách 12 kg, v Útěšenovicích 55 kg, v Rápošově 17 kg, ve Skalici 5,5 kg, v Hetlíně 8 kg, v Kateřinkách 24 kg, v Radvančicích 8,5 kg a ve Štipoklasech 52 kg.

Do datek: Do farností jiných hejtmanství náležejí naše obce a to: I. K farnosti gruntecké: Hořany odvedly jeden zvonek 25 kg. II. Z farnosti třebonínské: V Paběnicích: 1. zvon bez nápisu 37 kg, 2. sv. Vojtěch 21 kg, ve Vel. Lomci zvon s reliefem sv. Jana Křt. a znakem města Hory Kutné 42 kg, v Malém Lomci s reliefem sv. rodiny 30 kg, III. Z farnosti zdebuzevské: V Soběšíně: 1. zvon s reliefem sv. Václava 32 kg, 2. zvon bez nápisu 30 kg; v Otrybech: 1. zvon s nápisem „Spasiž lid svůj Hospodine“ 50 kg, 2. zvon s nápisem „A slovo tělem učiněno“ 32 kg. IV. Z farnosti zručské: zvonek v Chabeřicích 16 kg (1735), v Starém Samechově 8,5 kg, v Řendějově s reliefem sv. Prokopa 14 kg a v Jindicích taktéž s reliefem sv. Prokopa 14 kg (1791).

A všechny tyto oběti, které lid náš těžce nesl a dával k výkonům válečným, mysle, že je dává k ochraně našich vojnů, nebylo užito ku zhotovení válečného materiálu, nýbrž přenecháváno k soukromé spekulaci jednotlivým továrnám na zpracování kovů, kteréž pomocí jich docílily milionových výdělků.

„Banovec“, chorvatský list, přinesl v listopadu 1917 toto sensační odhalení: „Budapešťská firma Mansfeld-Weiss, již byla valná část zabavených zvonů k zpracování přikázána, neužila zvonoviny k válečným účelům, nýbrž k výrobě modré skalice, kterouž za báječnou cenu prodávala uherským vinařům. Vláda sama doznala, že nebyly všechny zvony vhodné ku pořízení válečného materiálu, ale rekvírovala dále k témuž účelu bez milosrdenství.“

Když nebyly zvony vhodné k pořízení válečných potřeb, pak se měly dotyčným kostelům a obcím vrátiti, další rekvisice zastaviti a nenechati cizácké ⁴⁶⁶firmě vydělávati miliony na úkor katolického obyvatelstva. To byl neslýchaný zločin páchan císařem a vládou rakouskou na poddaných.

Se slzami v očích loučilo se obyvatelstvo našich vísek a měst se svými zvony, těžce neslo tuto oběť danou v šanc barbarským účelům a jen myšlenka, že tak býti musí v zájmu obrany říše a vlasti, dovedla je se ztrátou touto aspoň poněkud smířiti. Ale jaké pocity vloudily se v duše všech, když dověděli se, že věže našich chrámů a vížky malých vísek musily osiřeti a kraje naše o milé zvuky zvonů připraveny býti, aby několik zlatalačných cizinců hojně vyzískalo milionů.

Vše ztraceno! Vísky naše neuslyší již zvuky svého zvonku, který ráno, v poledne a večer se ozýval a lid volal ku práci, k modlitbě i k tělesné posile. Mnohé osady a mnohá města neuslyší více hlaholu zvonů, které zvaly lid k pobožnostem, neuslyší hlaholu zvonů, kteréž doprovázely zvěčnělé příbuzné na poslední pouti životní k věčnému spánku na pole posvátné. Ba mnohá zvonička zůstane na věčné časy osiřelá a symbolem tyranie habsburské jen proto, že propadl její zvon lichvářské spekulaci, ku které nespravedlivá vláda rakouská až zuřivým způsobem beze všeho citu pro své obyvatelstvo těmto lichvářům napomáhala, aby se z chudého majetku našich vísek obohatili. (Celkem bylo odebráno zvonů v hejtm. našem 186 q v okrouhlé ceně asi za 80.000 korun.)

(Firma Mansfeld-Weiss byla po převratu přepadena bolševiky, vydrancována, vypálena a majitelé stali se úplnými žebráky.)

A. J. Z.

DÍKŮVZDÁNÍ.

Všem, kdož mi jakýmkoliv způsobem svou pomocí přispěli, když jsem dílo toto sepisoval, i všem, kdož mi zdarma povozy poskytli, vzdávám srdečný dík.

Poznámky

¹²⁰⁸) Knih. universit. v Praze: Urbární kniha o clu na mostě sázavském. (149.) - ¹²⁰⁹) Viz vyobrazení původ. dřev. mostu. - ¹²¹⁰) Zdejší israelité mají svou modlitebnu z r. 1759. - ¹²¹¹) Palacký: Popis král. Česk. - ¹²¹²) Cihly nepaléné. - ^{1212a}) Opis pořizen z kroniky škol. - ¹²¹³) Arch. zem.: Katastr. - ¹²¹⁴) Revírni rulla panství komomohrádeckého z r. 1652 atd. - ¹²¹⁵) Purkrechtní registra rychty bělokozelské na panství sázavském atd. zal. 1615. - ¹²¹⁶) Arch. zem. Katastr. - ¹²¹⁷) Purkrechtní registra rychty bělokozelské atd. - ¹²¹⁸) Watterich: Landeskunde für das Königreich Böhmen a D. Z. L. S. Tom. II. fol. 133. - ¹²¹⁹) Arch. z. Dominikální katastr a fassé panství sázavského z r. 1788. - ¹²²⁰) Sedláček † r. 1821 - ¹²²¹) a ¹²²²) Školní kronika. - ¹²²³) Krásl: Sv. Prokop 317. - ¹²²⁴) Co uvedeno o škole, jest napsáno dle spisu Kráslova Sv. Prokop. - ¹²²⁵) Pamětní kniha farní zal. r. 1809. - ¹²²⁶) a ¹²²⁷) Školní kronika. - ¹²²⁸) Krásl: Sv. Prokop. Trhová smlouva o statek sázavský. - ¹²²⁹) Školní a farní kronika. - ¹²³⁰) Tato fassé zdělána jest za souhlasu škol. patrona Em. rytíře Tiegla z Lindenkronu a podepsána farářem Frant. Kočím a učitelem Jos. Hrbkem. - ¹²³¹) Lib. conf. k r. 1405. - ¹²³²) Tamtéž. Henricus, rector eccl. parochiae s. Martini in Sazava. Emler VI. str. 162. - ¹²³³) Krásl: Sv. Prokop str. 309. - ¹²³⁴) Borový: Dopisy konsistoře katol. i utrakv. I. 107. - ¹²³⁵) Podlaha: Posvátná místa I. - ¹²³⁶) Arch. arcib. pražského: List k biskupu Medkovi r. 1587. - ¹²³⁷) Dolejší = utrakvistická. - ¹²³⁸) Borový: Biskup Medek str. 83. - ¹²³⁹) Bienenberg: Sazawa o. sct. Prokop 40. - ¹²⁴⁰) Páni Slavatové z Chlumu osobovali si právo podací ke katolické faře r. 1547, když statek sv. Prokopa postupovali králi Ferdinandovi I. „s podacími kostelními“. - ¹²⁴¹) Arcib. arch. pražský: List Švihovského z r. 1587 dne 17. srpna. - ¹²⁴²) Podlaha: Posvátná místa I. - ¹²⁴³) Arch. arcib. praž. „Emanata“ z r. 1564-1599. - ¹²⁴⁴) Arch. arcib. pražsk. list z 15. dubna 1609. (Orig.). - ¹²⁴⁵) Arch. zem. Purkrechtní kniha statku sázavského zal. r. 1614. - ¹²⁴⁶) Krásl: Sv. Prokop 319. - ¹²⁴⁷) Matriky fary sázavské a Památky archaeol. X. Proložení tisknuté osady náležejí do našeho hejtmanství. - ¹²⁴⁸) Bienenberg: Sazawa odt. sct. Prokop. - ¹²⁴⁹) Krásl: Sv. Prokop 316. - ¹²⁵⁰) Trhová smlouva vložena do desk zem. 18⁸/509. - ¹²⁵¹) a ¹²⁵²) Krásl: Sv. Prokop. - ¹²⁵³) Blahověst z r. 1865 str. 332. - ¹²⁵⁴) a ¹²⁵⁵) a ¹²⁵⁶) a ¹²⁵⁷) Braniš: O působení kláštera sázavského. - ¹²⁵⁸) Zvon tento lil pražský zvonář, rodák brněnský Tomáš Jaroš, který před tím žil v Brandýse n. Lab. a r. 1547 dekretem krále Ferdinandu I. jmenován král. puškařem. (Psal se také Jaruš, Jeruš a Jarosch.) Rybička: Zvonařství. - ¹²⁵⁹) Bibl. míst. dějep. XII. - ¹²⁶⁰) Opat Graser † 1697 dne 13. listopadu. - ¹²⁶¹) Farní kronika. - ¹²⁶²) Dosvědčuje podpis, který r. 1833 na obraze nalezen byl. Molitor narodil se r. 1702 ve Westerburku a vzdělával se v Bonnu a dle školy Reinera Václ. v Praze, kam se r. 1734 byl přistěhoval. Obrazy jeho jsou roztroušeny po kláštřích a kostelích klášterních. (Strahov, Sázava, Teplá atd.) Zeměl v Krakově r. 1755. (Riegrův Slov. Nauč.) - ¹²⁶³) Pamětní kniha fary sázavské. - ¹²⁶⁴) Pešina: Phosforus septimicus a Krásl: Sv. Prokop. - ¹²⁶⁵) Braniš: Jak píší historie českého umění. - ¹²⁶⁶) Šat osob těch není historický. - ¹²⁶⁷) Krásl: Sv. Prokop. - ¹²⁶⁸) Jindřich Křepelka, konvář na Horách Kutných, pojal za manželku Evičku, vdovu po Ondřeji Kotkovi a převzal také jeho dílnu konvářskou. (Rybička, Zvonařství 1885 str. 51.) - ¹²⁶⁹) Lacina: Česká kronika díl I. str. 312. - ¹²⁷⁰) Lacina: Česká kronika str. 347. - ¹²⁷¹) Palacký: Dějiny národa českého díl I., částka I. - ¹²⁷²) Lacina: Česká kronika díl I. - ¹²⁷³) Za opata Blažeje I. byl r. 1204 opat Prokop za svatého prohlášen. - ¹²⁷⁴) Vlasák: Okres uhliřskojanovický. - ¹²⁷⁵) Arch. c. k. universit. knihovny v Praze. - ¹²⁷⁶) Bibl. míst. děj. XII. Byl prý to kněz pyšný, zupný, ani oděvu řádu neužívaje - tedy důstojnosti opatské nehodný. - ¹²⁷⁷) Arch. břevn.: Nekrolog Tomanidův. - ¹²⁷⁸) Arch. arcib. praž. 25. marti 1610. - ¹²⁷⁹) Dačický: Paměti I. - ¹²⁸⁰) Arch. břevnovský: Nekrolog. - ¹²⁸¹) Po čas jeho nemoci zastupoval ho Matouš Ferdinand Sobek, opat u sv. Mikuláše. Krásl 281. - ¹²⁸²) Tadra: Listy kláštera zbraslavského str. 387. - ^{1282a}) O volbě vydal konvent sázavský písemné svědectví. (Krásl.) - ^{1282b}) Archiv praž. arcibiskupství. Cop. z r. 1712 Varia miscellanea. - ¹²⁸³) Arch. arcib. praž. Cassa salis II. org. při r. 1710. - ¹²⁸⁴) Krásl: Život sv. Prokopa str. 298. - ¹²⁸⁵) Správců klásterních bylo mnoho, poněvadž vždy před novou volbou opata řídili klášter správceové či administrátoři. Krásl jmenuje jich osmnáct. - ¹²⁸⁶) Bibl. míst. dějep. XII. - ¹²⁸⁷) Tadra: Listy kláš. zbrasl. str. 446. - ^{1287a}) Tamtéž 463. - ¹²⁸⁸) Narodil se v Netolicích. (Viz čl. Mužové práce) - ¹²⁸⁹) Byl r. 1869 jmenován kanovníkem vyšehradským, napotom kapitolním děkanem. † 19¹⁴/204. - ¹²⁹⁰) Dle farní kroniky. - ¹²⁹¹) Pul-kava, kronikář český, narodil se v Hradenině (Radenín) v kraji kouřimském, byl mistrem svob. umění a žil až do r. 1380, ve kterémžto roce zemřel. (Ottův Slov. Nauč.) - ¹²⁹²) V. Novotný: České Dějiny str. 737. - ¹²⁹³) Palacký: Dějiny národa česk. a tolikéž i Lacina: Kronika č. 266-I. - ¹²⁹⁴) Krásl: Sv. Prokop a Bílek: Konfiskace 187. - ¹²⁹⁵) Erben: Regesta 47 a Bílek: Konfiskace. - ¹²⁹⁶) Krásl: Sv. Prokop. - ¹²⁹⁷) Lib. conf. I. 1. 170. - ¹²⁹⁸) Hist. slovník. - ^{1298a}) Krásl: Sv. Prokop. - ¹²⁹⁹) Lib. conf. III. a IV. 80. - ¹³⁰⁰) Sedláček: Slovník histor. - ¹³⁰¹) Bibl. míst. děj. XII. - ¹³⁰²) Arch. česk. II. 175. - ¹³⁰³) Krásl: Sv. Prokop. - ¹³⁰⁴) Emler: Pozůstalosti desk I. 549, 587 a Liber erect. Tom. XII. A 7. - ¹³⁰⁵) Liber erect. a Krásl: Sv. Prokop 240. - ¹³⁰⁶) Krásl: List. sněm. otců basiliejských 249. - ¹³⁰⁷) Arch. český IV. str. 377. - ¹³⁰⁸) Arch. český III. 300 list

Prokopa Holého. - ¹³⁰⁹) List otců basilejských ze dne 10. srpna 1433 (Krásl 250.) - ¹³¹⁰) Tomek: Dějepis města Prahy IV. 174. - ¹³¹¹) Arch. č. IV. 408 n. - ¹³¹²) Arch. č. III. 498. - ¹³¹³) List daný v den sv. Lamberta 1435 počíná slovy: Já Jan z Kunštátu atd. seděním u sv. Prokopa na Sázavě atd. (Krásl 232.) - ¹³¹⁴) Reg. c. k. taj. archivu ve Vídni. Lib. XII. Sigismundi fol. 29, list cis. Zikmunda z r. 1436. - ¹³¹⁵) Tamtéž fol. 86. - ¹³¹⁶) Arch. č. II. 194. - ¹³¹⁷) a ¹³¹⁸) Arch. č. I. - ¹³¹⁹) Registra c. k. tajného archivu ve Vídni. Liber XII. Sigismundi fol. 29. - ¹³²⁰) Registra c. k. taj. arch. ve Vídni. Liber. XII. Sigismundi fol. 86. - ¹³²¹) Arch. č. III. (V době té se připomíná již jen Sezima z Kunštátu.) - ¹³²²) Pamětní kniha města Kolína 212 a Kolínsko II. 17. - ¹³²³) Arch. český IX. 320 n. - ¹³²⁴) List krále Jiříka Poděbradského. - ¹³²⁵) Arch. český V. 290 n. - ¹³²⁶) Arch. jindřichohr. Org. Na hradě pražském 7. dne měs. března 1502 a Arch. č. XVIII. 197. - ¹³²⁷) Arch. č. IX. 24. - ¹³²⁸) Histor. slov. Sedláčkův. - ¹³²⁹) D. Z. při r. 1528. - ¹³³⁰) Arch. místodrž. král. Českého. - ¹³³¹) D. Z. 6. F 25. - ¹³³²) Krásl: Sv. Prokop. - ¹³³³) D. Z. 2. H 8. - ¹³³⁴) Bibl. míst. děj. XII. - ¹³³⁵) Krásl: Sv. Prokop. - ¹³³⁶) Ottův Slov. Nauč. - ¹³³⁷) Arch. místodržitelství v letech 1549-52 (18. Junia 1550). - ¹³³⁸) D. Z. 46. K 18. - ¹³³⁹) Památky archeol. X. 458. - ¹³⁴⁰) Pešina z Čechorodu: Phosphorus septicornis = Světloňoš sedmírohý, hvězda, jinak jitrní t. j. posv. metrop. sv. Víta chrámu pražského velebnost a sláva: v Praze 1673. - ¹³⁴¹) Arch. univers. knihovny při r. 1571. - ¹³⁴²) Sněmy zem. VII. str. 572. - ¹³⁴³) Blahověst roč. 1888. 393. - ¹³⁴⁴) Bibl. míst. děj. XII. - ¹³⁴⁵) a ¹³⁴⁶) Kniha zápisův od r. 1533 uložena v Čes. Brodě a Lehner: Klášter sázavský v Osvětě 1895. - ^{1346a}) Krásl: Sv. Prokop. - ¹³⁴⁷) D. Z. 135. G 1. - ¹³⁴⁸) Bibl. míst. děj. - ¹³⁴⁹) D. Z. 314. D 25. a Bílek: Konfiskace. - ¹³⁵⁰) Bienenberg: Sazawa oder sct. Prokop. - ¹³⁵¹) Smluvní závazek u obou stran. - ¹³⁵²) Když r. 1663 zakoupili Benediktini panství sázavské a obnovili klášter, poslali zavěst staré knihy purkrechtní, zal. ve druhé polovici XVI. stol. a vzaly je s sebou na Sázavu, z čehož bezpečně souditi lze, že příspěvky z let 1691-1732 týkají se výhradně Sázavy a rychty bělokozelské. A k té náležely z našeho okresu: Bělokozly, Samopše, Mrchojedy a Dojetřice. (Reg. purk. rychty bělokozelské na panství sázavském založ. roku 1615. Arch. mus.) - ¹³⁵³) Krásl: Sv. Prokop. - doslovná smlouva na str. 566. - ¹³⁵⁴) D. Z. D. 391-6 m L 16. - ¹³⁵⁵) Bienenberg: Sazawa o. sct. Prokop. 83. - ¹³⁵⁶) Krásl: Sv. Prokop. - ¹³⁵⁷) Podlaha: Posvátná místa I. 162. - ¹³⁵⁸) Bibl. míst. děj. XII. - ¹³⁵⁹) Krásl: Sv. Prokop. - ¹³⁶⁰) D. Z. 952. A 13. - ¹³⁶¹) Krásl: Sv. Prokop. - ¹³⁶²) Pamětní kniha farní. - ¹³⁶³) Krásl: Sv. Prokop. - ¹³⁶⁴) Prameny děj. čes. II. str. 245. - ¹³⁶⁵) Askese = Askethika nazývá se všelike cvičení v krocení, třibení a sporádání tělesných žádostí a veškerých chťů; aby totiž rozum a vůle panovati mohly nad nimi. (Riegrův Slov. Naučný.) - ¹³⁶⁶) Nad portálem chrámu v Čer. Budech vytesané MIX jest nejlepším toho dokladem. Také na obraze „Svěcení kláštera sázavského“, chovaném ve faře sázavské, čteme „Fund. a letopočet DCCCCLXVVVVVVVVIIIIIIII“ - 1009. - ¹³⁶⁷) Krásl: Sv. Prokop. - ¹³⁶⁸) Sekanina: Český svět č. 36, r. 1917. - ¹³⁶⁹) Dr. Jan Ladislav Sýkora: Úvod do písma svatého. - ¹³⁷⁰) Sekanina: Český svět č. 36, r. 1917. - ¹³⁷¹) František Pastrnek Dr. Ph., profesor vys. učení pražského, narodil se 4./X. 1853 v Kelči na Moravě. Vydal pojednání v Časopise Matice Moravské roč. XV. (1891) pod názvem „Sázavo-emauzské čili remešské evangelium.“ Viz také Ottův Nauč. Slov. XIX. - ¹³⁷²) Viz vyobrazení str. 355. - ¹³⁷³) Rezek: Poselkyně starých příběhů českých II. a Beckovský I. str. 356. - ¹³⁷⁴) Hrob ten v zapomenutí jest dosud v kostele Všech svatých na hradě pražském. - ¹³⁷⁵) Vacek: Čas. čes. duchov. r. 1809 str. 321. - ¹³⁷⁶) Tamtéž str. 323. - ¹³⁷⁷) Krásl: Sv. Prokop. - ¹³⁷⁸) Dr. Kašpar: Katolické náboženství I. - ¹³⁷⁹) Palacký: Dějiny národa českého I. - ¹³⁸⁰) Dr. Krásl: Sv. Prokop a Eckert: Církev vítězná. - ¹³⁸¹) V manuale radních pánů Českobrodských z r. 1711 zaznamenáno, že král. úřad krájský dtdo. 23. Juní 1711 v Chlumíně píše, aby magistrátové, hospodáři, hejtmáné atd. k počestnosti sv. Prokopa, patrona českého, jeho svátek ne-li celý den, tedy aspoň dopoledne se vši možnou vřucností jak sami světili, tak také svým pod správou svěřeným lidem, aby od nich svěcen byl, skutečně nařídili. (Naše Hlasy č. 41. r. 1911.) - ¹³⁸²) Eckert: Posvátná místa I. 99. - ¹³⁸³) Při studánce této bývaly lázně, které skládaly se ze tří domků; při stavbě dráhy Kolin-Čerčany vzaly za své. - ¹³⁸⁴) Prameny děj. čes. I. str. 351. - ¹³⁸⁵) Fabricius ve svém spise praví: „Voda z té studánky jsouc pramenitá a poželhaná sv. Prokopem, mnohým neduživým lidem, kteří ji s důvěrností pili, skoro zázračným způsobem pro zásluhu sv. Prokopa uzdravení poskytl.“ - ¹³⁸⁶) Dle Krásla str. 66. - ¹³⁸⁷) a ¹³⁸⁸) Pamětní kniha školy chotoušské. - ¹³⁸⁹) Arch. zem.: Revisní rula kraje kouř. na panství sázavském (1678). - ¹³⁹⁰) Arch. zem.: Tamtéž č. 9. - ¹³⁹¹) Priz. tabula v knize sázavské zal. r. 1750. - ¹³⁹²) a ¹³⁹³) a ¹³⁹⁴) Urbární kniha panství sázavského zal. 1721. - ¹³⁹⁵) a ¹³⁹⁶) Arch. zem.: Sázavská kniha zápisův. - ¹³⁹⁷) K. Šolc: Kalendář-Kronikář. - ¹³⁹⁸) Arch. minist. IV. při roce 1603. a D. Z. F 422. - ¹³⁹⁹) Zpráva měst. úřadu. - ¹⁴⁰⁰) Arch. zem.: Revis. rula panství komornohrádeckého z r. 1652. - ¹⁴⁰¹) Arch. musejní: Fascikl panství svatoprokopského. - ¹⁴⁰²) P. Benedikl Bach byl členem břevnovského kláštera a sem v září 1712 za administrátora zem. vládu potvrzen. - ¹⁴⁰³) Tyto staré listiny jsou uloženy u předsedy živnostenského spolku p. Henrycha v městečku Sázavě. - ¹⁴⁰⁴) Arch. č. III. (List Prokopa Holého v dubnu r. 1421.) - ¹⁴⁰⁵) Každého roku bývá tu v letní době několik set návštěvníků bytem a předseda „Okrašlovacího spolku“ p. Konečný rád poskytuje potřeb-

ných instrukcí. - ¹⁴⁰⁶) Pamětní kniha farní. - ¹⁴⁰⁷) Pamětní kniha školní. - ¹⁴⁰⁸) Jméno Silvanka odvozuje se od latinského slova silva - les. A celé okolí to potvrzuje. - ¹⁴⁰⁹) Schaller: Topogr. d. Königr. Böhmen. Čásl. kraj str. 22. - ¹⁴¹⁰) Palacký: Popis. Z toho lze usouditi, že lid nemaje zde dostatečného výdětku, odchází jinam. - ¹⁴¹¹) Arch. zem. Rula panství jezuitského v Žižově z r. 1692. - ¹⁴¹²) Soud krájský v Hoře Kutné: Hlavní výtah všech nápadů ze starých gruntovních knih statku křesetického z r. 1766. - ^{1413a}) Arch. zem.: Katastr z r. 1785. - ^{1419b}) Arch. zem.: Rust. kat. rataj. panství z r. 1600. - ^{1413c}) Arch. zem.: Priznávací tabule panství ratajského z r. 1716. - ¹⁴¹⁴) Zikmund Winter: Kulturní obraz. - ¹⁴¹⁵) Bibl. míst. děj. XII. - ¹⁴¹⁶) Regesta II. 1196. - ¹⁴¹⁷) Resta 451. - ¹⁴¹⁸) D. Z. III. L 5-6. - ¹⁴¹⁹) Rel. Tab. II. 422 a Arch. č. V. - ¹⁴²⁰) D. Z. r. B 17 a 145. G 5. - ¹⁴²¹) Hrady a zámky XII. - ¹⁴²²) Soud. okr. uhljanovický. - ¹⁴²³) Soud. okr. kouřimský. - ¹⁴²⁴) Palacký: Popis král. českého. - ¹⁴²⁵) Kronika školy úžické. - ¹⁴²⁶) Arch. zem.: Berní rula panství černokosteleckého z r. 1654. - ¹⁴²⁷) Kopa polí = 6 korců = 9 měr. - ¹⁴²⁸) Kniha Urbární jinak Gruntovní Pravidla všech příležitostí Panství kosteleckého. Darována Arch. zem. příčiněním p. Jos. Miškovského, redaktora v Českém Brodě, u něhož se pořídil tento výpis. - ¹⁴²⁹) Arch. zem.: Rust. katastr panství ratajského z r. 1600. - ¹⁴³⁰) Histor. míst. Slovník a Ottův slov. Nauč. - ¹⁴³¹) Arch. zemský: Kniha „Urbární“ panství černokosteleckého z r. 1670. - ¹⁴³²) Bibl. míst. dějep. XII. - ¹⁴³³) Arch. zem.: Katastr josefinský. - ¹⁴³⁴) a ¹⁴³⁵) Arch. zem.: Panství českošternberského rula. - ¹⁴³⁶) Arch. zem.: Katastr josefinský z r. 1788. - ¹⁴³⁷) a ¹⁴³⁸) a ¹⁴³⁹) Arch. zem.: Gruntovní kniha panství českošternberského z r. 1740. - ¹⁴⁴⁰) Arch. zem.: Zápis panství českošternberského. - ¹⁴⁴¹) Arch. zem.: Priznávací tabula z r. 1744 č. 7. - ¹⁴⁴²) a ¹⁴⁴³) Arch. zem.: Zápis panství českošternberského z r. 1749. - ¹⁴⁴⁴) Arch. soudu uhlojanovického: Gruntovní kniha obce soběšinské usedlosti č. pop. 22. ve vložce č. 19 a 136. - ¹⁴⁴⁵) Arch. zem.: Priznávací listina panství českošternberského z r. 1744 č. 7. - ¹⁴⁴⁶) Gruntovní kniha téhož panství. - ¹⁴⁴⁷) Okr. soud uhlířskojanovický: Gruntovní kniha otrbyská. - ¹⁴⁴⁸) Sommer: Kraj kouřimský 49. - ¹⁴⁴⁹) Podlaha: Posv. místa vik. vlašimského. - ¹⁴⁵⁰) Braniš: Zvon str. 21. - ¹⁴⁵¹) Liber. erect. X. pag. 188. - ¹⁴⁵²) Tohoto faráře uváděl plebán otrbyský a podával ho Zdeněk ze Soběšina. Lib. confir. I. 144. - ¹⁴⁵³) Podlaha: Posv. místa vikar. vlašim. - ¹⁴⁵⁴) Histor. slovník místop. - ¹⁴⁵⁵) Arch. musejní: Palackého listk. materiál. - ¹⁴⁵⁶) Arch. č. III. 227. - ¹⁴⁵⁷) Histor. slov. místop. - ¹⁴⁵⁸) Hrady a zámky XII. - ¹⁴⁵⁹) D. Z. 17. 626. - ¹⁴⁶⁰) Histor. slovník 821. - ¹⁴⁶¹) Arch. mus.: Palackého listk. material. - ¹⁴⁶²) a ¹⁴⁶³) Viz Čestin Kostel str. 84 atd. - ¹⁴⁶⁴) Podlaha: Posv. místa vik. vlašimského. - ¹⁴⁶⁵) Č. Č. M. 1827. - ¹⁴⁶⁶) Lib. conf. D. D. 13 F. 192 (Podveky 264). - ¹⁴⁶⁷) Arch. č. II. 310. - ¹⁴⁶⁸) Arch. č. VI. a XVI. - ¹⁴⁶⁹) Arch. č. IV. - ¹⁴⁷⁰) Arch. č. IV. 560. Talmb. cod. fol. 102. - ¹⁴⁷¹) Arch. mus.: Palackého listk. material a Památky arch. XIV. 56. - ¹⁴⁷²) Arch. č. IV. 378. - ¹⁴⁷³) Arch. č. I. - ¹⁴⁷⁴) Arch. mus.: Palackého listk. material. - ¹⁴⁷⁵) Ottův slov. Nauč. IX. - ¹⁴⁷⁶) Nový Dvůr viz I. díl. Kutnohorská čl. „Velkostatky“. - ¹⁴⁷⁷) Sedláček užívá stále jména Stankovice, taktéž i Palacký. - ¹⁴⁷⁸) Sommer: Kraj kouřimský. - ¹⁴⁷⁹) a ¹⁴⁸¹) Arch. zem.: Panství rataj. katastr založ. r. 1600. - ¹⁴⁸⁰) Zem. arch.: Katastr panství rataj z r. 1654. - ¹⁴⁸²) Rel. tab. II. 422 a Arch. č. V. 535. - ¹⁴⁸³) Palacký: Dějiny V. a 74. - ¹⁴⁸⁴) Arch. č. I. 312. - ¹⁴⁸⁵) D. Z. L. 5-6. - ¹⁴⁸⁶) Rel. tab. III. 422 a Emler: Pozůstatky. - ¹⁴⁸⁷) Arch. č. XV. str. 118. - ¹⁴⁸⁸) D. Z. 295 a G. 50. - ¹⁴⁸⁹) D. Z. 145. G 17. - ¹⁴⁹⁰) D. Z. 132. K 28. a 46. A 1. - ¹⁴⁹¹) a ¹⁴⁹²) a ¹⁴⁹³) Seznam míst v království Českém. - ^{1494a}) Palacký: Popis král. Českého. - ^{1494b}) Arch. zemský: Purgrehtní kniha panství pečeckého založena r. 1726. - ¹⁴⁹⁵) Arch. pečeckého panství. - ¹⁴⁹⁶) Při hospodě panské zřízeny byly také lázně o několika kabinách, poněvadž zapsáno jest, že 25. dne měs. Juní 1746 byly lázně opraveny. Pečecká kniha kontraktů při r. 1744. - ¹⁴⁹⁷) a ¹⁴⁹⁸) Pamětní kniha fary sudějovské. (Sv. Anna. - ¹⁴⁹⁹) Farní kniha pamětní. - ¹⁵⁰⁰) Šajny = vídeň. číslo. - ¹⁵⁰¹) Farní kniha pamětní. - ¹⁵⁰²) Arch. fary sudějovské. Výměr vrchní účtárny v Praze 30. března 1825. - ¹⁵⁰³) Org. v archívě arcib. v Praze při r. 1724. Zápis v pamětní knize farní. - ¹⁵⁰⁴) Pamětní kniha farní. - ¹⁵⁰⁵) Arch. arcib. Recepta. Org. 27. IV. 1741. - ¹⁵⁰⁶) Ambity jest ochoz k boku klášterů nebo poutnických chrámů přiléhající, který na způsob loubí a arkádami buď zcela otevřenými nebo okny opatřenými obklopuje budovu klášterní nebo kostelní. Vzdušné loubí poskytovalo vítané prostory k soukromé pobožnosti, ku klidné rozmluvě a zbožnému rozjímání, ano i ku pochování zemřelých dobrodinců klášterních anebo kostelních. Výstavnost odpovídala vždy slohu chrámovému. Dnes již ambít při stavbách nových se neužívá. (Ott. slov. Nauč. - ¹⁵⁰⁷) Český umělec Kramolín, rodák nymburský, zvětšil se na malbách svým jménem. Maloval v těch dobách v Kolíně a Solopyskách († r. 1799). - ¹⁵⁰⁸) a ¹⁵⁰⁹) Farní pamětní kniha. - ¹⁵¹⁰) Kaplanem byl tehdy P. Václ. Kurz. Pamětní kniha farní. - ¹⁵¹¹) Lib. erectum a Pamětní kniha farní. - ¹⁵¹²) Za něho byla lokalie sudějovská proměněna v samostat. faru r. 1859, a on jmenován prvofarářem. - ¹⁵¹³) K sepsání dějin užili jsme zápisků z pamětní knihy farní, článku prof. Vávry „Panství pečecké“ uveřejněného v Histor. sborníku a zápisků Dra Vojt. Nováčka, zem. archiváře. - ¹⁵¹⁴) Majestátem císa. Leopolda I. ze dne 29. srpna 1674 byla rodina Brědů povýšena ve stav hrabčů. - ¹⁵¹⁵) Ze zápisků ředitele zem. archivu Vojt. J. Nováčka. - ¹⁵¹⁶) Arch. zem.: Purkrehtní kniha panství pečeckého z r. 1725. - ¹⁵¹⁷) Watterich: Landeskunde d. Königreichs Böhmen. -

¹⁵¹⁸) Schaller: Čáslavsko. - ¹⁵¹⁹) Palacký: Popis království Českého. - ¹⁵²⁰) Místop. slovník historický. - ¹⁵²¹) Kolínsko II. - ^{1522a}) Libra = ½ kilogr. - ^{1522b}) Patrimoniální reg. panství pečeckého z XVIII. století. (V. J. N.) - ¹⁵²³) Sommer: Kraj kouřimský 40. - ¹⁵²⁴) Arch. zem.: Rust. kat. panství ratajského zal. r. 1600 č. 15. - ¹⁵²⁵) Sommer: Kraj kouřimský 40. - ¹⁵²⁶) Heber: Burgen, Schlösser u. Ruinen VI. a Arch. č. II. - ¹⁵²⁷) Hradý a zámky XII. - ¹⁵²⁸) Heber: Burgen u. Schlösser při r. 1297, Regesta II. a IV. a Palacký: Dějiny II. 2 str. 15. - ¹⁵²⁹) Arch. arcib. pražského: Parochalia. - ¹⁵³⁰) Viz Hrazené Rataje. - ¹⁵³¹) Palacký: Dějiny nár. česk. I. 2. 482. - ¹⁵³²) a ¹⁵³³) H. a Z. XII. - ¹⁵³⁴) Arch. č. II. 332. - ¹⁵³⁵) Tab. vetust. 62. (Org. v museu českém.) - ¹⁵³⁶) Hradý a zámky XII. - ¹⁵³⁷) D. Z. 250 E 21 a Rel. tab. I. 424. - ¹⁵³⁸) Reg. vatikánská. - ¹⁵³⁹) Hradý a zámky XII. - ¹⁵⁴⁰) Tamtéž a Act. cons. prag. - ¹⁵⁴¹) Lib. erect. Vol. III. L 4. (Burgen u. Schlösser). - ¹⁵⁴²) D. Z. 18. F 55 a Arch. u sv. Tomáše v Praze. - ¹⁵⁴³) Pozůst. D. Z. I. 574 a Arch. č. II. 358. - ¹⁵⁴⁴) Heber: Burgen u. Schlösser a Bibl. m. děj. XII. - ¹⁵⁴⁵) Sommer: Kraj kouřimský 40. - ¹⁵⁴⁶) Heber: Burgen u. Schlösser. - ¹⁵⁴⁷) a ¹⁵⁴⁸) Arch. mus.: Palackého list. material. - ¹⁵⁴⁹) a ¹⁵⁵⁰) Lib. conf. acta jud. a Arch. č. I. 400. - ¹⁵⁵¹) Arch. č. I. 400. - ¹⁵⁵²) Lib. conf. a Arch. mus. Palackého list. mater. - ¹⁵⁵³) D. Z. 250 E 21. - ¹⁵⁵⁴) Arch. český I. 256. - ¹⁵⁵⁵) D. D. XXI. 55. - ¹⁵⁵⁶) Arch. třeboňský a Arch. český III. - ¹⁵⁵⁷) Archiv kutnohorský při r. 1640 č. 9009. - ¹⁵⁵⁸) Arch. č. II. 226. - ¹⁵⁵⁹) O vzácné památce talmberského rodu zmínil jsmo se u Rataj na str. 309. - ¹⁵⁶⁰) Hradý a zámky XII. - ¹⁵⁶¹) D. D. 61., 506 a 33 a Rel. tab. II. 374. - ¹⁵⁶²) D. Z. III. B 14. a 23. Arch. třeboň. - ¹⁵⁶³) D. D. 64. - ¹⁵⁶⁴) D. Z. 18 J 6. - ¹⁵⁶⁵) D. Z. 10. E 6. r. 1551-1553. - ¹⁵⁶⁶) Arch. arcibisk. pražského: Parochalia. - ¹⁵⁶⁷) Památky archaeol. X. str. 176. - ¹⁵⁶⁸) Sommer: Kraj čáslavský 77. - ¹⁵⁶⁹) Arch. zem.: Priznávací tabela panství rataj. z r. 1713. - ¹⁵⁷⁰) Arch. zem.: Rust. katastr panství ratajského z r. 1600. - ¹⁵⁷¹) Watterich: Landeskunde d. Königr. Böhmen. - ¹⁵⁷²) Bibl. míst. děj. XII. - ¹⁵⁷³) Rel. tab. II. 225 a D. Z. 250. D 4. - ¹⁵⁷⁴) D. Z. 49. K 28. - ¹⁵⁷⁵) a ¹⁵⁷⁶) Bibl. míst. děj. XII. - ¹⁵⁷⁷) D. Z. 145. C 17. - ¹⁵⁷⁸) D. Z. 145. G 5. - ¹⁵⁷⁹) D. Z. 147. G 21. H 28. a 301. N 27. - ¹⁵⁸⁰) D. Z. 150. E 8. a 250. C 17. a 62. F 18. 4. 7. 9. a 19. - ¹⁵⁸¹) D. Z. 29. L 19-23. Odhad viz na str. 95. - ¹⁵⁸²) D. Z. 317. H 1. - ¹⁵⁸³) Viz popis Čestina Kostela str. 96. atd. - ¹⁵⁸⁴) D. Z. 490. E 6. - ¹⁵⁸⁵) Palacký: Popis. - ¹⁵⁸⁶) Viz Dějiny Kácova. - ¹⁵⁸⁷) Správné se má psátí „Útěchvosty“; tak píše Palacký, Sedláček, Kotyška, Orth a Sládek a tak nacházíme ve všech starých listinách. (Redakce). - ¹⁵⁸⁸) Arch. zem.: Gruntovní kniha útěchvostská na panství ratajském. - ¹⁵⁸⁹) Arch. zem.: Berní rula t. panství z r. 1754. - ¹⁵⁹⁰) Arch. č. VII. 485. - ¹⁵⁹¹) Arch. č. I. 310. - ¹⁵⁹²) a ¹⁵⁹³) Hradý a zámky XII. - ¹⁵⁹⁴) D. Z. III. L 5-6 a Arch. č. V. 535. - ¹⁵⁹⁵) Rel. tab. II. 422, Arch. č. V. 535. D. Z. 3. L 12 a Emler: Pozůstatky. - ¹⁵⁹⁶) Bibl. míst. děj. XII. - ¹⁵⁹⁷) D. Z. 3. L 12. - ¹⁵⁹⁸) Bibl. míst. děj. XII. - ¹⁵⁹⁹) Arch. č. 5. a Rel. tab. II. 422. - ¹⁶⁰⁰) D. Z. 145. G 5. - ¹⁶⁰¹) Správnější jest název Úžice. Dokazují to užíváním Palacký, Orth a Sládek, Sedláček, částečně Kotyška a staré listiny archivální. Že lid říká Ouzice není směrodatným. - ¹⁶⁰²) Arch. zem.: Rustikal. katastr panství ratajského zal. r. 1600 a revizní rula téhož panství z r. 1651. - ¹⁶⁰³) Arch. zem.: Prizn. tab. panství rataj. Anno 1716. - ¹⁶⁰⁴) Pamětní kniha školy úžické, kterou založil říd. uč. Václav Liška. - ¹⁶⁰⁵) Tato fassa není stipulována v jednotlivostech. - ¹⁶⁰⁶) Pamětní kniha školy úžické. - ¹⁶⁰⁷) Viz Hrazené Rataje na str. 304. - ¹⁶⁰⁸) Ave Maria gratia plena: Zdrávas Maria milostie plná atd. - ¹⁶⁰⁹) Bibl. míst. děj. XII. - ¹⁶¹⁰) Lib. conf. III. 73. - ¹⁶¹¹) Tamtéž V. 224. - ¹⁶¹²) Tamtéž VII. D 12. H 1. - ¹⁶¹³) Bibl. míst. děj. XII. - ¹⁶¹⁴) Sommer: Kraj čáslavský 40. - ¹⁶¹⁵) Heber: Burgen, Schlösser atd. VI. - ¹⁶¹⁶) Bibl. míst. dějep. XII. - ¹⁶¹⁷) Palacký: Dějiny české I. 2. - ¹⁶¹⁸) Reg II. 725. - ¹⁶¹⁹) Archiv mus.: D. arch. ss. Venceslai. - ¹⁶²⁰) Lib. conf. acta judica, Arch. č. I. 400 a Hist. slov. místopisný. - ¹⁶²¹) Rel. tab. II. 422 a Arch. č. V. 535, Bibl. míst. děj. XII. a D. Z. III. L 5-6. - ¹⁶²²) D. Z. 2. B 17. - ¹⁶²³) D. Z. 10. E 6. - ¹⁶²⁴) D. Z. 145. G 5. - ¹⁶²⁵) Arch. zem.: Revisní rula zal. r. 1651. - ¹⁶²⁶) Arch. zem.: Rula panství ratajského č. 15 a rula z r. 1654. - ¹⁶²⁷) Arch. zem.: Rustik. katastr ratajský založen r. 1600. - ¹⁶²⁸) Urbární kniha panství ratajského zal. r. 1712, do které tato smlouva post festum vepsána byla. - ¹⁶²⁹) Arch. zem.: Sázavská kniha urburní založ. 1721. - ¹⁶³⁰) Schaller: Topografie č. 13. - ¹⁶³¹) Palacký: Popis Česk. království. - ¹⁶³²) Kotyška: Místopis. slovník. - ^{1633a}) Seznam míst. v králov. Českém z r. 1890. - ^{1633b}) Krás!; Sv. Prokop. - ¹⁶³⁴) Liber. conf. I. 1. 19. - ¹⁶³⁵) Lib. erect. I. K 6 V. 8. I. 4. a Sommer: Kraj kouřimský. - ¹⁶³⁶) Histor. slov. místop. - ¹⁶³⁷) a ¹⁶³⁸) Histor. slov. místopisný a farní kronika. - ¹⁶³⁹) Kropenky vyrobeny z vápence podolského v Chrudimsku. - ¹⁶⁴⁰) Mříž zhotovil Alois Bednářik z Čáslavi. - ¹⁶⁴¹) Barevná okna objednána z Cách - města v pruském Porýnsku. - ¹⁶⁴²) Orth a Sládek str. 888. - ¹⁶⁴³) Histor. slovník místop. - ¹⁶⁴⁴) Emler: Lib. erect. VI. 204 a VII. 33. 97. 202 a 204. - ¹⁶⁴⁵) Pamětní kniha fary vavřínecké. - ¹⁶⁴⁶) Lib. erect. XIII. E 7. a Kolínsko II. - ¹⁶⁴⁷) Krás!; Sv. Prokop. - ¹⁶⁴⁸) D. Z. 23. E 22. - ¹⁶⁴⁹) D. Z. 2. B 17. - ¹⁶⁵⁰) Bibl. míst. dějep. - ¹⁶⁵¹) Hradý a zámky a D. Z. 145. C 17. - ¹⁶⁵²) Sommer: Kraj čáslavský a Palacký: Popis. - ¹⁶⁵³) Watterich: Landeskunde des König Böhmen. - ¹⁶⁵⁴) Arch. ratajský z r. 1792 č. 13, 66 a 701. - ¹⁶⁵⁵) Sommer: Kraj čáslavský 42. - ¹⁶⁵⁶) D. Z. 292. D 17. - ¹⁶⁵⁷) Viz Hrazené Rataje. - ¹⁶⁵⁸) Palacký: Popis králov. Českého, Sedláček: Slovník histor., Hradý a zámky, Orth a Sládek užívají všude správného jména Vesce. - ¹⁶⁵⁹) D. Z. 407. B 22. - ¹⁶⁶⁰) D. Z. 49. K 28. - ¹⁶⁶¹) Bibl. míst. dějep. XII. - ¹⁶⁶²) D. Z. 62. F 7. -

¹⁶⁶³) Č. Č. M. r. 1827. - ¹⁶⁶⁴) Arch. český XIX. a Reg. komor. soudu D XIII. - ¹⁶⁶⁵) Bibl. míst. dějep. XII. - ¹⁶⁶⁶) Krásl: Sv. Prokop 239. - ¹⁶⁶⁷) Emler: Pozůstatky II. 436. - ¹⁶⁶⁸) D. Z. 8. T 18. - ¹⁶⁶⁹) D. Z. 62. F 22. - ¹⁶⁷⁰) Dačický II. 109. - ¹⁶⁷¹) Hradý a zámky XII. - ¹⁶⁷²) Vlkov zvali tak osadu tuto Němci. Pravé jméno viz dějiny obce. - ¹⁶⁷³) Schaller: Kraj čáslavský - a píše také Vlková. - ¹⁶⁷⁴) Popis Palackého. - ¹⁶⁷⁵) a ¹⁶⁷⁶) Soupis král. Českého - ¹⁶⁷⁷) Jos. katastr. r. 1781. - ¹⁶⁷⁸) Arch. zem.: Purkrechtní kniha panství kácovského zal. r. 1654. - ¹⁶⁷⁹) Slov. místop. - ¹⁶⁸⁰) Arch. kutnohor.: Památní kniha z r. 1480. (Přepis.) - ¹⁶⁸¹) Arch. č. XIII.: Reg. komor. soudu D XIII. - ¹⁶⁸²) Arch. guber. H. Z. 119. Mistr Benedikt jinak Beneš z Loun, byl také stavitel velechrámu svatobarbarského v Hoře Kutné. - ¹⁶⁸³) Dačický I. 134. a arch. kutnohorský. - ¹⁶⁸⁴) D. Z. 250. A 27. - ¹⁶⁸⁵) Zpráva čerpány ze zápisů uložených v archivu školy malejovické. - ¹⁶⁸⁶) Statistický tento zápis vyňat z výkazů uložených v archivu školy malejovické. - ¹⁶⁸⁷) Jos. Ledr: Děje Uhl. Janovic 241. - ¹⁶⁸⁸) Watterich: Landeskunde d. Königreichs Böhmen. - ¹⁶⁸⁹) Palacký: Popis. - ¹⁶⁹⁰) Orth a Sládek 931. - ¹⁶⁹¹) Arch. zem.: Příznávací tab. panství kácovského. Lit. B z r. 1715. - ¹⁶⁹²) Arch. zem.: Purkrecht. kniha panství šternberského a přízn. rulla t. panství kniha 3. - ¹⁶⁹³) Arch. zem.: Josefinský katastr z r. 1788. - ¹⁶⁹⁴) Emler: Pozůstatky I. 451. - ¹⁶⁹⁵) Viz heslo „Holčice“ v tomto díle. - ¹⁶⁹⁶) D. Z. 5. J 7. 8. G 28. (7 a 12. A 16.) - ¹⁶⁹⁷) D. Z. 5 J 7. a 12. A 16. - ¹⁶⁹⁸) D. Z. 86. K 16. - ¹⁶⁹⁹) Bibl. míst. dějep. XV. - ¹⁷⁰⁰) D. Z. 15. A 20. - ¹⁷⁰¹) D. Z. 153. F 7. - ¹⁷⁰²) D. Z. 143. H 24. a 295. K 2. - ¹⁷⁰³) Ottův Nauč. slov. - ¹⁷⁰⁴) D. Z. 150. F 13. - ¹⁷⁰⁵) Arch. č. III. 2. sept. 1415. str. 187-90. - ¹⁷⁰⁶) a ¹⁷⁰⁷) Arch. zem.: Rustik. katastr panství ratajského z r. 1600. - ¹⁷⁰⁸) Arch. zem.: Katastr Josefinský z r. 1785. - ¹⁷⁰⁹) Bibl. míst. dějep. XII. a Hradý a zámky XII. - ¹⁷¹⁰) D. Z. 250. D 4. - ¹⁷¹¹) D. Z. 145. G 17. - ¹⁷¹²) D. Z. 145. G 5. - ¹⁷¹³) Palacký: Popis Česk. království a Sommer: Kraj kouřimský. - ¹⁷¹⁴) Orth a Sládek: Místopisný slovník. - ¹⁷¹⁵) Orth a Sládek: Histor. slov. - ¹⁷¹⁶) D. Z. 86. K 16. - ¹⁷¹⁷) D. Z. 142. D 4. a Arch. mus. - ¹⁷¹⁸) Hradý a zámky XII. - ¹⁷¹⁹) Sommer: Kraj kouřimský 39. - ¹⁷²⁰) Pamětní kniha školy podvecké. - ¹⁷²¹) Arch. panství ratajského z r. 1792 č. 13, 66 a 701. - ¹⁷²²) Nov. grunt. kniha okr. janovického. - ¹⁷²³) Watterich: Landeskunde a Schaller: Kraj kouřimský. - ¹⁷²⁴) Pamětní kniha školy podvecké. - ¹⁷²⁵) Arch. zem.: Rust. kat. panství kácovského z r. 1600. - ¹⁷²⁶) Arch. zem.: Grunt. kniha zbizubská. - ¹⁷²⁷) a ¹⁷²⁸) Arch. zem.: Rust. katastr panství kácovského zal. r. 1652. - ¹⁷²⁹) D. Z. D 28. - ¹⁷³⁰) Bibl. míst. dějep. XII. - ¹⁷³¹) Orth a Sládek 967. a D. Z. XIII. 192. a 193. - ¹⁷³²) Arch. č. III. 467. - ¹⁷³³) Prof. M. Kolář: Pam. archaeol. X. 210. a Heber: Burgen u Schlösser VII. - ¹⁷³⁴) Arch. č. XXI. při r. 1517 str. 73 a 74. - ¹⁷³⁵) Bibl. míst. dějep. XII. - ¹⁷³⁶) D. Z. 49. K 28. - ¹⁷³⁷) D. Z. 10. H 6. - ¹⁷³⁸) Vlasák: Okr. uhl. janovický. - ¹⁷³⁹) D. Z. 250. C 16. - ¹⁷⁴⁰) D. Z. 13. G 16. - ¹⁷⁴¹) D. Z. 90. B 6. - ¹⁷⁴²) D. Z. 153. T 6.-9. - ¹⁷⁴³) D. Z. 296. F 3. a 143 B 11. - ¹⁷⁴⁴) D. Z. 143. H 24. a 295. - ¹⁷⁴⁵) D. Z. 145. G 5-17. - ¹⁷⁴⁶) Ve starých listinách nalézají se ještě u Zderadin tato jména: Velké také „Hořejší“ (katastr Josefinský), Malé také „Zadní“ nebo „Poslední“ (arch. arcib. pražského již r. 1679 a arch. musejní), Hrochovy také „Přední“ (arch. musejní) anebo „Kácovské.“ (Sommer: Kraj čáslavský a Watterich: „Landeskunde d. Königreichs Böhmen.) V XVI. století rozeznávaly se Zderadiny Horní, Dolní a Prostřední. (Místopisný slov. historický.) - ¹⁷⁴⁷) Berní úřad v Uhl. Janovicích. - ¹⁷⁴⁸) Arch. zem.: Josefinský katastr. - ¹⁷⁴⁹) Arch. zem.: Příznávací tabula panství kácovského. Lit. B. - ¹⁷⁵⁰) Viz heslo Holčice. - ¹⁷⁵¹) Odtud zvaly se Zderadiny Kácovské. - ¹⁷⁵²) Arch. zem.: Knihy panství kácovského. - ¹⁷⁵³) Král. svobodníci r. 1788. Pramen: Arch. zem z knihy panství kácovského. - ¹⁷⁵⁴) Palacký: popis str. 246. - ¹⁷⁵⁵) Arch. král. českého muzea v Praze. - ¹⁷⁵⁶) Org. fassé uložen v arch. vikariatu ledečského v Ledči, z kteréhož tento opis pořízen. - ¹⁷⁵⁷) a ¹⁷⁵⁸) Pamětní kniha školní. - ¹⁷⁵⁹) Org. tohoto vysvědění uložen v arch. vikar. ledečského v Ledči, z něhož pořízen tento opis. - ¹⁷⁶⁰) a ¹⁷⁶¹) Sedláček: Hradý a zámky XII. 223. - ¹⁷⁶²) Lib. conf. - ¹⁷⁶³) D. D. XXVI. F 62. a D. D. 16. a 356. - ¹⁷⁶⁴) D. Z. 40. K 28. - ¹⁷⁶⁵) D. Z. 10. H 16. - ¹⁷⁶⁶) Bibl. míst. dějep. XII. - ¹⁷⁶⁷) D. Z. 86. K 16. a Hradý a zámky XII. - ¹⁷⁶⁸) D. Z. 13. G 16. - ¹⁷⁶⁹) D. Z. 296. F 3. a 143. B 11. - ¹⁷⁷⁰) D. Z. 143. H 24. a 295. K 2. - ¹⁷⁷¹) D. Z. 145. G 5. a 17. - ¹⁷⁷²) Palacký: Popis král. českého. - ¹⁷⁷³) Schaller: Kraj čáslavský. - ¹⁷⁷⁴) Arch. zem.: Teresiánský katastr. - ¹⁷⁷⁵) Archiv zemský: Teresiánský katastr. - ¹⁷⁷⁶) Watterich: Landeskunde des König. Böhmen. - ¹⁷⁷⁷) Emler: Pozůstatky desk zem. II. 89. a Rel. tab. II. 89. - ¹⁷⁷⁸) D. D. XXVI. fol. 62. - ¹⁷⁷⁹) D. Z. 5. J 7. 8. G 28. - ¹⁷⁸⁰) D. Z. 86. K 16. - ¹⁷⁸¹) D. Z. 13. G 16. - ¹⁷⁸²) D. Z. 15. A 20. - ¹⁷⁸³) D. D. 15. 23. 128. H 2. - ¹⁷⁸⁴) D. Z. 296. F 3. a 143. B 11. - ¹⁷⁸⁵) D. Z. 143. H 24. a 295. K 2. - ¹⁷⁸⁶) Sommer: Kraj čáslavský 56. - ¹⁷⁸⁷) Ledr: Dějiny Uhl. Janovic. - ¹⁷⁸⁸) Arch. zem. Katastr čáslavská. - ¹⁷⁹⁰) Arch. zem.: Purkrechtní kniha pečecká z r. 1725. - ^{1790a}) Ottův Slov. Nauč. XXII. V dobách poddanství byla veškerá půda buď dominikální nebo rustikální. Dominikální zvána půda náležející vrchnostem, kterouž ony samy spravovaly nebo k užívání poddaným za jistých podmínek ponechávaly. Ostatní půda byla rustikální. Vrchní vlastnictví náleželo sice vrchnostem, ale rustikalisté měli právo silnější než dominikalisté. Rust. selské statky dělily se na zakoupené a nezakoupené. Zakoupené byly ty statky, kterými mohl držitel volně nakládati; nezakoupenými nesměl bez svolení vrchnosti, a které při zběhu nebo vyměření případly vrchnosti jako odúmrtí. Zakoupené platily všechny daně a vykonáva-

ly roboty, nezakoupené byly osvobozeny. - ^{1790b}) Arch. zem.: Fasse obce žandovské. - ^{1790c}) Míst. slov. histor. - ¹⁷⁹¹) Tabul. vetust. 95. III. - ¹⁷⁹²) D. Z. I. 558. - ¹⁷⁹³) Arch. č. II. 364. - ¹⁷⁹⁴) Arch. č. XIX. Reg. soudu komor. z r. 1488 D XIII. - ¹⁷⁹⁵) Arch. č. XIII. 480. Reg. soudu komor. D XIII. - ¹⁷⁹⁶) Hrad a zámky XII. - ¹⁷⁹⁷) Dačický I. 154 a Brandl Glossarium 310. - ¹⁷⁹⁸) Míst. slov. histor. (Má však státi 1601, poněvadž Slavata prodal Čestín kostel již r. 1602.) (D. Z. 170. K 5. 176. L 10.) - ¹⁷⁹⁹) D. Z. 8. L 23. - ¹⁸⁰⁰) Hist. slov. míst. - ¹⁸⁰¹) Arch. kutnoh.: Horní oddělení č. 6387. - ¹⁸⁰²) Hrad a zámky. - ¹⁸⁰³) D. Z. 191. B 21. - ¹⁸⁰⁴) Bílek: Dějiny konfiskace v král. Českém 194. - ¹⁸⁰⁵) D. Z. 145. N 28. a 29. - ¹⁸⁰⁶) Bílek: Konfiskace. - ¹⁸⁰⁷) D. Z. 146. I 2. - ¹⁸⁰⁸) Beckovských poselekyně. - ¹⁸⁰⁹) Bílek: Statky a jmění jesuitské. - ¹⁸¹⁰) Zvon, časopis beletr. - ¹⁸¹¹) Čas. musea král. Česk. L V. 240. - ¹⁸¹²) Arch. mus.: Kupní smlouva org. dvěma pečatmi opatřena z r. 1689 zde uschována. Kolínsko II. 228. a Bibl. míst. děj. XII. - ¹⁸¹³) D. Z. 81. A 1. a 270. K 14. - ¹⁸¹⁴) D. Z. 490. F 2. - ¹⁸¹⁵) Bibl. míst. děj. XII. - ¹⁸¹⁶) D. Z. 604. C 27. a 416. H 8. - ¹⁸¹⁷) D. Z. 875. A 14. - ¹⁸¹⁸) D. Z. u panství červenopečeckého a dvoru hranického pod čís. 1085. - ¹⁸¹⁹) Dlouho se domnívalo, že Kovářík je rodák žandovský. - ¹⁸²⁰) Paměti Frant. Vaváka, mlíčického sedláka. Vydal Jindř. Skopec, nákladem Dědictví svatojánského v Praze 1815. - ¹⁸²¹) Pečky Červené sluly dříve Pečky Hrabáňovy. - ¹⁸²²) Zajisté Pučálka. - ^{1822a}) Za pána Hanibala z Brunieru. - ¹⁸²³) D. D. XIII. 153. - ¹⁸²⁴) Arch. český V. 254. - ¹⁸²⁵) Arch. český IV. - ¹⁸²⁶) D. Z. 2. D 26. - ¹⁸²⁷) D. Z. 250. C 5. - ¹⁸²⁸) D. Z. 91. E 16. - ¹⁸²⁹) D. Z. 131. A 1. 136. C 10. N 1. - ¹⁸³⁰) Arch. zem.: Rulla kraje čáslavského, panství čestínské č. 71. - ¹⁸³¹) Arch. zem.: Rulla kraje čáslavského, panství čestínské z r. 1678. - ¹⁸³²) Schaller: Kraj čáslavský. - ¹⁸³³) Palacký: Popis. - ¹⁸³⁴) Arch. zem.: Rula panství jesuit. v Žižově r. 1692 2. a 3. - ¹⁸³⁵) Kraj. soud kutnohorský: Hlav. výtah všech nápadů statku křesetického obce Žišova se týkající. (College societatis. Jesu u Hor Kuten 1766.) - ¹⁸³⁶) Arch. zem.: Josefínský katastr z r. 1785. - ¹⁸³⁷) Lib. conf. - ¹⁸³⁸) Lib. conf. I. 193. - ¹⁸³⁹) Lib. conf. I. 2. 45. - ¹⁸⁴⁰) Lib. conf. III. 82. - ¹⁸⁴¹) Lib. conf. V. 284. - ¹⁸⁴²) L. E. VIII. 55. - ¹⁸⁴³) Bibl. míst. dějep. XII. - ¹⁸⁴⁴) Šimek: Hora Kutná v XV. a XVI. století. - ¹⁸⁴⁵) Tab. vetust. 158. a Emler: Pozůstatky I. 31. - ¹⁸⁴⁶) D. Z. I. 31. - ¹⁸⁴⁷) Lib. conf. a Arch. mus.: Palackého listkový materiál. - ¹⁸⁴⁸) D. D. 13. F 189. - ¹⁸⁴⁹) Lib. conf. - ¹⁸⁵⁰) a ¹⁸⁵¹) D. D. 13. F 189. - ¹⁸⁵²) Hrad a zámky XII. - ^{1852a}) Lib. conf. - ¹⁸⁵³) Hrad a zámky XII. - ¹⁸⁵⁴) Lib. erect. VIII. E 7. K 7. a F 54. - ¹⁸⁵⁵) Tamže VIII. F 101. - ¹⁸⁵⁶) D. D. 21. F 249. - ¹⁸⁵⁷) Arch. česk. II. 188. - ¹⁸⁵⁸) Rel. tab. II. 231. - ¹⁸⁵⁹) Arch. čes. I. 149. - II. 189. - ¹⁸⁶⁰) Hrad a zámky XII. - ¹⁸⁶¹) Rel. tab. II. 247. - ¹⁸⁶²) D. D. 21. F 156. - ¹⁸⁶³) Emler: Pozůstatky I. 231. Na Ratajích po narození syna božih MCCC51. - ¹⁸⁶³) Arch. č. III. 320. Talm. 88ab, Mus. 204ab. Třeboň. 417-18. - ¹⁸⁶⁵) D. D. 16. F 363. - ¹⁸⁶⁶) Bibl. míst. děj. XII. a Hrad a zámky XII. - ¹⁸⁶⁷) D. Z. I. 202. - ¹⁸⁶⁸) Líšňany, samota (t. j. mlýn, myslivna a les) náleží nyní k panství jindického. - ¹⁸⁶⁹) D. Z. 3. L 16. - ¹⁸⁷⁰) D. Z. 130. K 12. - ¹⁸⁷¹) Arch. česk. XIII.: Registr soudu komor. D XIII. Actum 13. dubna 1510. - ¹⁸⁷²) Arch. mus. - ¹⁸⁷³) Hrad a zámky XII. - ¹⁸⁷⁴) D. Z. 130. K 12. - ¹⁸⁷⁵) Bibl. míst. děj. XII. - ¹⁸⁷⁶) D. Z. 184. J 20. - ¹⁸⁷⁷) Dr. V. Nováček: Listář. - ¹⁸⁷⁸) Hrad a zámky XII. - ¹⁸⁷⁹) Bílek: Konfiskace 75. - ¹⁸⁸⁰) Schaller: Kraj čáslavský 22. - ¹⁸⁸¹) D. Z. 96. B 4. a 466. V. 15. - ¹⁸⁸²) a ¹⁸⁸³) Bibl. míst. děj. X. - ¹⁸⁸⁴) D. Z. 735. K 24., 28. a 369. K 19. - ¹⁸⁸⁵) D. Z. 158. C 28. - ¹⁸⁸⁶) Palacký: Popis. - ¹⁸⁸⁷) a ¹⁸⁸⁸) Libri confirm. 18. listopadu 1374. - ¹⁸⁸⁹) Palacký: Popis. - ¹⁸⁹⁰) Hrad a zámky XII. - ¹⁸⁹¹) Topografie čáslavského kraje. - ¹⁸⁹²) Šimek Josef: Archaeol. památky díl XVI. 403. - ¹⁸⁹³) Palacký: Popis. - ¹⁸⁹⁴) Šimek Josef: Archaeol. památky díl XVI. 403. - ¹⁸⁹⁵) Dle starodávné tradice. - ¹⁸⁹⁶) Dačický-Rezek: I. 47. - ¹⁸⁹⁷) Tamtéž: II. 123, 55 a 27 a Kutnohorský II. část 1. str. 16. - ¹⁸⁹⁸) Viz dílu tohoto heslo: Kopaniny str. 158. - ¹⁸⁹⁹) Viz heslo Podmoky str. 257. - ¹⁹⁰⁰) Viz heslo Žichovice str. 453. - ¹⁹⁰¹) Zpráva Rosaciova (ad Skála V. 119-120). Historia LXXVI. 198-199. - ¹⁹⁰²) Historia LXXVI. a LXXII. - ¹⁹⁰³) Kostel ten stával na východní straně náměstí Mariánského. Kostel, fara, škola i hřbitov za císaře Josefa II. zrušeny, prodány a za stržené peníze postavena nová fara u Matky Boží Sněžné. (Eckert: Posvátná místa m. Prahy sv. II. str. 379 atd.) - ¹⁹⁰⁴) Zpráva rychtářská (Skála V. 91. 92.). Historia LXXXII. - ¹⁹⁰⁵) Riegrův Slovník Naučný. - ¹⁹⁰⁶) a ¹⁹⁰⁷) Braniš: Zvon. - ¹⁹⁰⁸) Rybička: Zvonařství. - ¹⁹⁰⁹) Ottův Slovník Naučný. - ¹⁹¹⁰) Rybička: Zvonařství. - ¹⁹¹¹) Balbín: Miscelanea I. 3 c. a. X. - ¹⁹¹²) Braniš: Zvon.

Zavadil Antonín J., spis. čes. (*1844 v Hodějicích na Moravě). Vystudovav ústav učitelský v Brně učiteloval na různých místech na Moravě a v Čechách, r. 1880 stal se učitelem na Horách Kutných, kde působí nyní jako ředitel chlap. školy. **Z.** redigoval 5 ročníků »Historických Rozhledů« a o sobě vydal: *Posvátné zpěvy Cyrillo-Methodějské* (Brno, 1885); *Zpěvy našeho lidu* (Čes. Brod, 44 čísel); *Památky Hory Kutné* (Nově Město n. M., 1890); *Památky okolí kutnohorského* (t., 1890); *Zevrubná mapa býv. kraje čáslavského* (Hora Kutná); *Obyvatelstvo měst a městeček* (t., 1891); *Svědkové staré slávy kutnohorské* (t., 1899); *Některé záhady zeměpisné* (Chotěboř, 1890). Dále napsal několik povídek pro mládež: *Dětská svornost* (Vel. Meziříčí, 1886); *Obrázky z Karpat* (t., 1892); *Šťastné vánoce* (Praha); *Kutnohorské povídky* (t., 1890); *Moravské povídky* (Telč, 1891); *Pastouškové*, jesličková hra (Třebíč, 1892). Do Ottova Slovníku Nauč. napsal článek o památkách kutnohorských k heslu Kutná Hora. (*Otto 17/475*)

Poznámka vydavatele

Významnou částí prvního vydání knihy Kutnohorsko slovem i obrazem jsou - jak už název napovídá - fotografie a kresby, kterých je téměř 250. Do druhého vydání byly převzaty jen některé kresby a výjimečně i fotografie - pokud možno takové, které zachycují dnes již neexistující stavby.

Původní stránkování je naznačeno číslem psaným dolním indexem na místě, kde začínala příslušná strana (neuvedené stránky obsahovaly celostránkové obrázky).

Upoutávky na odstavce, uvedené původně na okrajích stránek, jsou v přepisu psány tučnou kurzívou na začátku příslušného odstavce.

Poznámky jsou v přepisu umístěny ve zhuštěné formě na konci příslušného sešitu (v prvním vydání jsou na konci příslušné stránky). Číslo poznámek jsou v přepisu vytištěna tence u odkazů na literaturu a tučně v případě, že poznámka obsahuje bližší vysvětlení.

U odkazů na konkrétní čísla stránek byly ponechány původní hodnoty.

První vydání obsahuje podrobný restřík.

Jmenovitý rok prvního vydání tohoto dílu je 1914. Podle zmínek na různých místech textu se zdá, že kniha byla tištěna postupně během první světové války a vyšla snad až po ní. Nejmladší datum je v heslu Sudějov: „Uč. Jindřich Slaviček † 18. května 1918“.

První díl Kutnohorska nebyl v době tisku tohoto dílu ještě vydán. Vyplývá to z poslední věty předposledního odstavce hesla Sázava: „Zevrubný popis i vyobrazení (*Kavaliery sklárny*) bude v I. díle“. A pravděpodobně nevyšel nikdy - snad pro zastaralost údajů vycházejících ještě ze situace za Rakousko-Uherska. Měl obsahovat mj. následující kapitoly (abecedně): Církevní záležitosti, Dějiny, Humanita, Mužové práce, Peněžní ústavy, Průmysl, Řemesla, Spolky, Školství obecné a průmyslové, Velkostatky.

OBSAH - Sešit A

Janovice Uhlířské	5	Holčice	64
Bělokozly	36	Hroznice	67
Benátky	37	Huť Stará	68
Blatce	38	Chabeřice	69
Bláto Černé	38	Chlum	71
Boroví	40	Chmeliště	72
Boštice	40	Chrastná	73
Brandýsko	41	Ježovice	74
Budy Černé	41	Jindice	74
Čabelice	41	Jiřice	79
Čekanov	42	Kácov	79
Čenovice	43	Karlovice	92
Čentice	45	Kasanice	93
Čestín	45	Kněž	94
Čížov	62	Koblásko	95
Dojetřice	63	Kochanov	96
Dvory (Dolní, Nový)	63	<i>Poznámky</i>	98
Františkov	63		

Sešit B

Kopaniny	105	Nepoměřice	137
Kozojedy	105	Nespeřice Nové a Staré	141
Kralice a Kraličky	105	Netušily	144
Krsovice (Svatý Jan)	107	Onomyšl	145
Křečovice	111	Opatovice II	150
Ledečko	113	Ostašov	152
Lhota Janovická	115	Otryby	152
Lhota Kamenná	116	Petrovice II	157
Líščany	118	Pivnísko	161
Losiny	118	Podmoky	163
Makolusky	120	Podveky	164
Malejovice	121	Polipsy	168
Malovice	125	Přívzlaky	171
Mančice	126	Račíněves	172
Miletiny	128	Radvanice	173
Milotice	129	Rašovice	174
Mítrov	130	Rataje a Pirkštejn	181
Mirošovice	132	Řendějov	197
Morany	133	Samechov Nový a Starý	198
Mrchojedy	134	Samek	200
Nechyba Kácovská	136	Samopše	200
Nechyba Sázavská	136		
<i>Nepoměřičtí kacíři</i>			141
<i>Horské osady panství pečeckého</i>			149
<i>Poznámky</i>			202

OBSAH - Sešit C

Sázava a Černé Budy	209	Ves Nová	268
Silvanka	235	Vesce	268
Smilovice	236	Viska	269
Smrk	237	Vlková	269
Soběšín	238	Vranice	271
Staňkovice	242	Vraník	273
Sudějov (Sv. Anna)	244	Zalíbená	274
Talmberk	250	Zbizuby	275
Tlučeň	254	Zderadiny	277
Trucovna	256	Zliv	280
Útěchvosty	256	Žandov	281
Úžice	258	Žichovice	291
Vavřinec	263	Žišov	292

Zašlé osady na Kutnohorsku:

Holá	295	Roveň	295
Koblasice	295	Starý Suchdol	296
Křivolaje	295	Ves sv. Trojice	296
Malovidy	295	Kopaniny	296
Pněvice	295	Podmoky	296
Porutice	295	Žichovice	296

Život svatého Prokopa 227

Pokoutní škola 270

Bouře selské na Pečecku r. 1713 285

Oprava 296

Naše zvony ve světové válce 296

Poznámky 301

Autor: Antonín J. Zavadil

Název: Kutnohorsko slovem i obrazem. Díl II, část 2C.

Vydal: Vydavatelství a nakladatelství Martin Bartoš, Kuttna
17. listopadu 97, 284 01 Kutná Hora

Vydání: 2.

ISBN 80-86406-16-4 (komplet)

ISBN 80-86406-19-9 (sešit C)